

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ROUGON-MACQUART DİZİSİ: 14

P
payel

Başyapıt

“Sanatçılar Dünyası”

Eser

Çeviren: Dr. Emre Kapkın

EMILE ZOLA

Başyapıt

“Sanatçılar Dünyası”

Çeviren: Dr. Emre Kapkın

EMILE ZOLA

**Bas
v
or
it**

Ernile Zola

193

ÉMILE ZOLA

BAŞYAPIT

“Sanatçılar Dünyası”

ÇEVİREN: EMRE KAPKIN

BİRİNCİ BASIM

PAYEL YAYINLARI : 193
Rougon-Macquart Dizisi : 14

ISBN: 978-975-388-187-6

Yayınevi sertifika no: 11342
Matbaa sertifika no: 31900

Dizgi ve Düzelti : Filiz Koçer
Baskı : Arı Matbaası
Kapak Filmleri : Seval Grafik
Kapak Baskısı : Seval Grafik
Cilt : Yıldız Cilt

ROUGON-MACQUART DİZİSİ: 14

ÉMILE ZOLA

BAŞYAPIT
“Sanatçılar Dünyası”

ÇEVİREN: EMRE KAPKIN

PAYEL YAYINEVİ

İstanbul

Yapıtın Fransızca özgün adı: L'Oeuvre
□
Türkçe birinci basım: Kasım 2017

Kapak resmi: Gustave Jean Jacquet

ÉMİLE ZOLA'NIN YAŞAMI

- 2 Nisan 1840 Émile Édouard-Charles-Antoine Zola Paris'te doğar. Babası İtalyan mühendis François Zola. Annesi, Fransa'nın Beauce bölgesinden bir Fransız olan Émilie Aubert.
- Nisan 1843 Aile, Güney Fransa'da Aix kentine taşınır. Baba, burada, kente su kanalı projesini imzalar. Belediye ile François Zola'nın anlaşması 19 Nisan'da Paris'te onaylanır.
- 4 Şubat 1847 Zola Kanalı çalışmaları başlar.
- 27 Mart 1847 Émile Zola yedi yaşındayken, elli iki yaşındaki babası François Zola'yı kaybeder. Babanın Marsilya'da beklenmedik ölümü, aileyi büyük borçlarla yüz yüze bırakır. 26 Mayıs'ta Zola Kanalı hakkında açılan davalar 1854 yılına kadar birbirini izler.
- Ekim 1847 Zola Notre-Dame pansiyonuna yerleşir ve burada Marius Roux ve Philippe Solari ile tanışır.
- Mart 1849 Bayan Zola, kocasının haklarını aramak için Paris'e gider. Bayan Zola'ya şirketten Ocak 1852 yılına kadar ayda 150 frank aylık bağlanır.
- Ocak 1852 Zola Kanal İşletmesi iflas eder.
- Ekim 1852 Émile Zola, 12 yaşında, Aix kentindeki Bourbon kolejine girer ve orada Cézanne, Baille ve Marguery ile tanışır. Cézanne'la birlikte resim okulu derslerine ilgi duyar. Birlikte bir paravan süslerler.
- Kasım 1854 O tarihte başgösteren kolera salgını nedeniyle ana oğul Zola'lar kent dışında kırık alanda yaşamaya başlar. Küçük Émile artık 14 yaşındadır ve gazetelerde tefrika romanlar okumayı alışkanlık haline getirir. Ama bir yandan da maddi durumları kötüye gittiğinden sık sık daha ucuz kiralık evlerde daha zor koşullarda yaşarlar.
- 16 Kasım 1857 Émile Zola'nın annesesi Henriette Aubert ölünce, Madam Zola Paris'e yerleşmeye karar verir ve önce kendisi gider başkente.
- Şubat 1858 Émile ve büyük babası Louis Aubert de Paris'e giderek birlikte yaşamayı sürdürürler. 1 Mart'ta Émile, Saint-Louis Lisesi'nde

burslu olarak okumaya başlar. Ağustos'tan Ekim'e kadar Aix'te tatil yapar, ancak Paris'e dönüşünde ciddi bir rahatsızlık geçirir. Ardından şiir yazmaya başlar. Ayrıca birçoğu kaybolan tiyatro denemelerini bu dönemde yazar.

1859 Ocak ayında retorik dersleri almaya başlar. Aile Paris'te Saint-Jacques sokağında oturmaktadır. Fen bölümünden girdiği baka-lorya sınavında başarısızlığa uğrar. O yaz tatilinden yararlanarak, Aix kenti belediye meclisine başvurup babası François Zola'nın kente yaptığı hizmetlere karşılık olarak kendisine yıllık bir mik-tar maaş bağlanmasını ister. Aynı yıl, Kasım sonunda Paris'e dönünce okulu bırakır. Bu arada da *Provence* adlı gazetede "Zola kanalı" ve "Fransa Kral Naibi Kraliçe Eugénie'ye" gibi şiirleri yayımlanır.

Nisan 1860 Ayda 60 Frank maaşla doklarda memur olarak çalışır. Üç ay dayanabilir. Fiziksel ve ruhsal bir kriz dönemi yaşar. Bu durum 1861 yılı başına kadar sürecektir. Belirgin bir merakla konfe-ranslara katılır; Molière, Rabelais, Dante ve George Sand gibi ünlü yazarları okur.

7 Nisan 1861 İtalyan kökenli Zola, Fransız vatandaşlığı için başvurur. Eylül'e doğru büyükbabası Louis Aubert'i yitirir.

1 Mart 1862 Ayda 100 Frank maaşla Hachette Yayınevi'nde çalışmaya başlar, daha sonra orada reklâm servisi şefi olur.

31 Ekim 1862 Yurttaşlığa kabul edilir.

1863 Gazeteciliğe adım atarak kitap eleştirileri yazmaya başlar. Hachette Yayınevi'nin ona sağladığı olanaklarla, ünlü kişiler ve yazarlarla yazışmalara girişir. 3 Martta askerlikten muaf tutulur.

Kasım 1864 Hetzel ve Lacroix, Zola'nın yazdığı *Ninon'a Öyküler*'i yayımlar-lar. Aralık ayında ise sonradan evleneceği Gabrielle-Alexandrine Meley'le tanışır.

1865 Bahar aylarında, annesi ve Gabrielle'yle birlikte yaşamını sürdürür. Her perşembe, arkadaşları Baille, Cézanne, Roux, Solari, Chailan, Pajot, Pissarro ile buluşur. Bu perşembe toplantıları bütün yaşamı boyunca devam eder. Zaten arkadaş günlerini düzenleyen de kendisidir. Çeşitli gazeteler —*Courrier du monde*, *Le Figaro*— Zola'ya sayfalarını açarlar. Gene aynı tarihte, bu kez Goncourt kardeşlerle yazışır, onlara hayranlık duymaktadır. Haziran ayında da ünlü eleştirmen Sainte-Beuve'le tanışır. Kasım sonunda ise Lacroix, Zola'nın *La Confession de Claude* (Claude'un İtirafı) adlı eserini yayımlayacaktır.

- 1866 Senenin başında, Zola, Hachette'den ayrılır ve yaşamını artık bizzat kalemiyle sürdürmeye karar verir. Yüz elliden fazla makalesi çeşitli yayın organlarında yayımlanır.
- Kasım 1867 Ünlü romanı *Thérèse Raquin* yayımlanır.
- 1868 Manet, Zola'nın portresini yapar. Tarihçi Michelet de 1792-1795 Fransız Konvansiyon Hükümeti üzerine yazdığı makale nedeniyle Zola'ya bir teşekkür mektubu yazar. Nisanda *Thérèse Raquin*'in ikinci basımı Zola'nın önsözüyle çıkar. 19 Aralık'ta Manet'ye ithaf ettiği *Madeleine Féral* yayımlanır.
- 18 Ocak 1869 Gustave Flaubert'e ilk mektubunu yazar. Sonradan çok iyi dost olurlar. 4 Şubat'ta, Michelet, Zola'yı evine davet eder. Mayıs'tan kasım ayına kadar, Zola zamanını *La Fortune des Rougon*'a (Rougon'ların Serveti) ayırır. Ağır çalışmalara başlamak üzeredir. bu arada *La Curée* (Tazı Payı) romanını hazırlamaktadır.
- 31 Mayıs 1870 Zola Alexandrine Meley'le evlenir; şahitleri en yakın arkadaşları, Paul, Alexis, Cézanne, Roux ve Solari'dir.
- 7 Eylül 1870 Annesi dul ve kendisi de evli olduğundan, iki kadına bakmanın güç yaşam koşulları nedeniyle askerlikten muaf tutulunca, annesi ve karısıyla birlikte Paris'ten ayrılarak Marsilya'ya gider ve Marius Roux'nun da yardımıyla *La Marseillaise* adlı gündelik bir gazete çıkarmaya başlar.
- 14 Mart 1871 Aile Paris'e döner. 26 Ağustos'ta Aix-en-Provence Belediye Meclisi, Aix Kanalına *Zola Kanalı* adını vermeyi karara bağlar. Böylece, yörenin gazetesiyle girdiği polemikten zaferle çıkmış olur Émile Zola. 14 Ekim'de *La Fortune des Rougon* basılır ve estesi yıl, ocak ayında *La Curée* çıkar.
- 22 Temmuz 1872 Rougon-Macquart dizisinin tümünü satın alan yayımcı Georges Charpentier, bir kontratla Zola'ya ayda 500 Frank vermeye başlar. Aynı yıl, sonbaharda, *Le Ventre de Paris*'in (Paris'in Karnı) yazımı gündemdedir. Zola bu arada, Daudet, Turgenyev ve Maupassant'la Flaubert'in evinde tanışır.
- 1873 12 Ocak-17 Mart tarihleri arasında tanıtıma giren *Paris'in Karnı* isimli romanı 19 Nisan'da kitap olarak basılır. Yıl sonunda *La Conquête de Plassans* (Plassans Papazı) yazılmaya başlar.
- 1874 14 Nisan'da Flaubert'in girişimiyle Zola, Edmond Huot de Goncourt (Goncourt kardeşlerden Jules 1870'te ölmüştür),

- Daudet ve Turgenyev'in katıldığı ilk beş kişilik yemek verilir. O yaz, *Rahip Mouret'nin Günahı*'nı kaleme almak için Zola, birçok kez Batignolles Kilisesi'nde ayinlere katılır. Manet'nin aracılığıyla Mallarmé'yle tanışır.
- 1875 *La Faute de l'Abbé Mouret* (Rahip Mouret'nin Günahı) adlı yapıtının yayımlanmasını sağlar. Aynı yıl, *Ekselansları Eugène Rougon* gündemdedir. 10 Ekim'de, bu kez, *L'Assommoir*'ı (Meyhane) yazmaya karar verir. Yıl sonunda hastalanır, sinirsel bozukluklardan şikayet eder.
- 25 Şubat 1876 *Ekselansları Eugène Rougon* basılır. Aynı yıl, 13 Nisan-7 Haziran tarihleri arasında *Le Bien Public* gazetesinde, Meyhane tefrika romanı olarak yer alır, ancak skandala yol açan eserin yayımı durdurulur. *Meyhane* ancak 24 Ocak 1877'de tekrar basılır. 1876 nisanında ünlü yazar Huysmans ile tanışır.
- 16 Nisan 1877 Önemli bir tarihtir ve "doğalcılık" akımının habercisidir. Flaubert, Goncourt, Zola, Charpentier ve Maupassant bir araya gelir. Aynı yıl, Haziran-Ekim arası, *Une Page d'Amour* (Bir Aşk Sayfası) adlı yapıtını hazırlar.
- 20 Nisan 1878 *Bir Aşk Sayfası* basılır. Bu eser "Rougon-Macquart" ların soyağacı taslağıyla birlikte okura sunulur.
- 18 Ocak 1879 *Meyhane* tiyatroya uyarlanır ve ilk kez sahnelenir.
- 14 Şubat 1880 *Nana* piyasaya çıkar. 28 Mart'ta Zola, Flaubert'i Croisset'deki evinde Goncourt, Daudet ve Charpentier ile birlikte görmeye gider. 8 Mayıs'ta ise, Flaubert, Rouen'da ölür. Zola da oradadır.
- 17 Ekim 1880 Zola annesi Émilie'yi kaybeder. İki matem arka arkaya gelmiş ve Zola'yı derinden etkilemiştir. Anne, Aix-en-Provence'de toprağa verilir. 4 Aralık'ta, Charpentier, Zola'nın önemli eseri *Deneyisel Romanı*'ı yayımlar.
- 16 Ocak 1881 Médan Belediye Meclisi'ne danışman seçilir. 24 Ocak'ta *Nana* oyun olarak sahneye konur. 12 Şubat'ta ise Goncourt, Daudet, Zola ve Turgenyev'in bir araya gelmesiyle oluşan eksik "Beşler Yemeği" yeniden yaşanır.
- 16 Haziran 1881 *Naturalist Romancılar* adlı yapıtı kitapçılardadır.
- 12 Nisan 1882 *Kadınlar ve Erkekler* (Pot-Bouille) basılır.
- Eylül 1882 Cézanne, Eylül'de Médan'daki evde Zola'ya konuk olur.
- Ekim 1882 Zola ve karısı sinirsel rahatsızlıklar geçirir, zor günler yaşarlar.

- 2 Mart 1883 *Au Bonheur des Dames* (Kadınların Mutluluğuna) yayımlanır.
- 30 Nisan 1883 Manet ölür. Zola gene yastadır. Manet, onun portresini yapmıştır ve çok iyi dostturlar. Ayrıca o yaz, sosyalist milletvekili Alfred Giard ile tanışır ve ilk kez maden işçileri hakkında bir roman yazmayı tasarlar.
- 3 Eylül 1883 Ivan Turgenyev gibi bir dostunu kaybeder.
- 15 Şubat 1884 *La Joie de Vivre* (Yaşama Sevinci) piyasaya çıkar. Ardından 23 Şubat'tan 2 Mart'a kadar Anzin bölgesinde *Germinal*'i yazabilmek için bilgi toplar. İncelemelerde bulunur.
- 7 Mart 1884 Zola, İşçi Partisi mitingine katılır.
- 20 Şubat 1885 Daudet ile beraber *Autour d'un Clocher* adlı kitabı nedeniyle bir ay hapse mahkûm edilen Louis Desprez'i ziyaret eder.
- 2 Mart 1885 *Tohum Yeşerince* (Germinal) kitapçılarıdadır.
- 12 Mayıs 1885 *L'Oeuvre* (Eser) adlı yapıtını yazmaya başlar.
- 26 Ekim 1885 *Germinal*'in tiyatroya uyarlanması, jandarmaların işçilere ateş açtığı sahne nedeniyle yasaklanır.
- 6 Aralık 1885 Hapishaneden çıktıktan kısa süre sonra Louis Desprez ölür. Zola sansürcülere karşı *Le Figaro*'da yayımlanan sert bir makale yazar.
- 31 Mart 1886 *L'Oeuvre* satışa sunulur.
- 24 Aralık 1886 Zola *Légion d'honneur* nişanı talep etmeyi reddeder.
- 18 Şubat 1887 *Paris'in Karnı*'nın prömiyeri Théâtre de Paris'te yapılır.
- 18 Ağustos 1887 Goncourt ile Daudet'nin kışkırtmasıyla beş genç yazar Zola'nın *La Terre* (Toprak) adlı romanına karşı ağır eleştiriler içeren bir yazı yazarlar.
- 29 Ekim 1887 *Tohum Yeşerince* adlı romanın sahne yasağı kalkar.
- 12 Kasım 1887 Zola diyet yapmaya başlar. Dört ayda 14 kilo verir. 15 Kasım'da *Toprak* adlı eseri yayımlanır.
- 4 Mart 1887 Bozduğu yakın dostları Daudet ve Goncourt ile Charpentier'lerin evinde barışır.
- 14 Temmuz 1888 *Légion d'honneur* nişanıyla ödüllendirilir.
- 25 Ağustos 1888 Zola ve karısı Royan'a giderler. Gezi boyunca genç bir çamaşırcı kız olan Jeanne Rozerot çiftle eşlik eder. Bu seyahat sırasında Zola ilk fotoğraflarını çeker. 13 Ekim'de Zola'nın *Le Rêve* (Rüya) alı kitabı okurla tanışır.
- 11 Aralık 1888 Jeanne Rozerot, yazarın metresi olmuştur. Zola, onu ayrı bir eve yerleştirir, yaşamında yeni bir döneme adımını atar.

- 30 Mayıs 1889 Zola'nın İngiliz yayıncısı Henry Vizetelly, onun müstehcen bulunan romanlarını yayımladığı için üç ay hapse mahkûm edilir.
- 26 Eylül 1889 Romancıyla Jeanne Rozerot'un kızı dünyaya gelir. Adı Denise'dir.
- 2 Aralık 1889 Fransız Akademisi'ne üye olmak için adaylığını koyar.
- 4 Mart 1890 *Yaşam ve Ölüm Arasında* (La Bête Humaine) basılır. Akademi üyeliğinde başarısız olur, seçim ertelenir. 11 aralık'ta Akademi üyeliğine tekrar başvurur ama yine kazanamaz. İlerleyen yıllarda sekiz kez daha başvuracak, fakat Émile Zola *Académie Française*'e asla alınmayacaktır. 28 Ocak 1891'de adaylığını koyduğu Edebiyatçılar Derneği'ne 9 Şubat'ta seçilir.
- 17 Nisan 1890 *L'Argent* (Para) adlı eserini yazabilmek için borsada incelemelerle bulunur.
- 14 Mart 1891 *L'Argent* (para) adlı yapıtı çıkar ve hemen arkasından da, yirmi üç gün sonra, 6 Nisan'da, Edebiyatçılar Derneği'ne başkan olur, ittifakla seçilmiştir. 18 Temmuz'da *La Débacle* (Yıkılış) adlı eserini yazmaya başlar. 25 Eylül'de, bu kez Zola'nın Jeanne Rozerot'dan Jacques isminde bir oğlu dünyaya gelir.
- 10 Kasım 1891 Karısı Alexandrine, Jeanne Rozerot ile Zola'nın ilişkisini öğrenir, karı koca arasında sayısız krizler yaşanır ve aile bağları daha sonraki yıllarda da hep sarsılır. Daha önceki yıllarda, Alfred Bruneau'nun müziğiyle ve opera güftesinin de Louis Gallet tarafından yazılmasıyla sahneye konulan *Le Rêve* (Rüya) adlı eser Covent Garden'de temsil edilir.
- 28 Mart 1892 Gustav Mahler'in şefliğinde, Hamburg'ta gösterime girer.
- 18 Haziran 1893 *Le Docteur Pascal* (Doktor Paskal) Rougon-Macquart ailesinin son durumunu gösteren soyağacıyla birlikte okura sunulur.
- 20 Haziran 1893 "Rougon-Macquart" dizisinin sona erişti dolayısıyla Boulogne oيمانında büyük bir yemek verilir. Zola çiftini perişan eden evlilik gerginlikleri nedeniyle yakın dostları Céourd bu büyük şölene katılmaktan kaçınır.
- 6 Temmuz 1893 Maupassant ölür. Zola, 8 Temmuz'daki cenazesinde bir konuşma yapar.
- 20 Eylül 1893 Fransa Edebiyatçılar Derneği başkanı olduğu için, Londra'daki Gazeteciler Kongresine davet edilir ve orada coşkuyla karşılanır. Ayrıca Kongre'de, basındaki imzasız yazılar üzerine bir konuşma yapar.

- 24 Aralık 1893 Yazar haklarına saygı konusunda Rusya basınına açık mektup yazar.
- Ekim 1894 Zola çifti İtalya'ya gider. *La Tribuna* gazetesine konuk olurlar ve Roma'daki Grand Hotel'de kalırlar. Gezi notları tutan Zola sayısız fotoğraf çeker. Ressam Hébert'le Vatikan'ı ziyaret eder ama Papa onunla görüşmek istemez.
- 12 Kasım 1894 İtalya Meclis Başkanı Crispi tarafından kabul edilir.
- 1 Aralık 1894 Kral I. Umberto ile görüşür.
- 4 Aralık 1894 Kraliçe, Madam Zola'yı ağırlar.
- 5 Aralık 1894 Fransa ziyaretinden sonra Zola bu kez, babasının doğum yeri Venedik'e gider.
- 31 Mart 1895 Edebiyatçılar Derneği üyeliğine yeniden seçilir.
- 1 Nisan 1895 Bir yıl için Edebiyatçılar Derneği'ne başkan olur. Yaz aylarında da, Jeanne Rozerot ve çocukları için Vemeui'de bir villa kiralamıştır.
- 2 Aralık 1895 Alexandre Dumas Fils'in ölümü nedeniyle Demek'te bir konuşma yapar.
- 2 Mayıs 1896 *Rome* (Roma) yayımlanır.
- 16 Mayıs 1896 *Le Figaro* gazetesinde Yahudi düşmanlığına karşı "Museviler İçin" başlıklı bir makale yazar.
- 16 Temmuz 1896 Edmond Huot de Goncourt'un ölümü üzerine Zola cenazede bir konuşma yapar.
- 4 Nisan 1897 Zola üç yıl için Edebiyatçılar Derneği'ne yeniden seçilir. O yıl sonbaharda, Dreyfus'un masum olduğuna iyice inanmıştır ve *Le Figaro* gazetesinde derinden yankılanan makalelerini yayımlamaya başlar. Bunlar üç tanedir ve Fransa'yı ayağa kaldırır.
- 16 Aralık 1897 Alphonse Daudet'nin ölümü nedeniyle bir konuşma yapar.
- 6 Ocak 1898 "Fransa'ya Mektup" isimli yazısı broşür şeklinde dağıtılır.
- 13 Ocak 1898 "*J'accuse*," (İlham Ediyorum) başlığıyla 300.000 tirajlı *L'Aurore* gazetesinde cumhurbaşkanına hitaben yazdığı açık mektup. Ve bunun hemen sonrasında savaş bakanının Zola'ya, Seine Yüksek Mahkemesi'nde açtığı dava sonucu soruşturma başlar; bir yıl hapis ve 3.000 frank para cezasına çarptırılır. Bunun üzerine Zola herkesi harekete geçmeye çağırır.
- 2 Nisan 1898 23 Şubat'taki mahkûmiyet kararı yargıtay tarafından bozulur. Ayrıca gene *L'Aurore*'de babasının anısını şiddetle savunur.

- 22 Temmuz 1899 Versailles'ta 23 Şubat'taki mahkûmiyet kararı onaylanır. Clemenceau ve Labori, Zola'yı Paris'i terk etmeye ikna ederler. O da hemen o akşam İngiltere'ye gider. Londra'da dostları onu yalnız bırakmaz ve Londra yakınlarındaki bir Surrey köyü olan Weybridge'deki bir evde kalır. 11 Ağustos'ta bu eve Jeanne ve çocuklar da gelip iki ay kalırlar. Ardından Zola Upper Norwod bölgesindeki Queens Hotel'de kalmaya başlar. Burada 30 Ekim'den 5 Aralık'a kadar yazara karısı Alexandrine eşlik eder.
- 5 Haziran 1899 Dreyfus beraat edince, Zola Fransa'ya geri döner.
- 29 Mayıs 1900 *L'Aurore* gazetesinde "Senatoya Mektup" yayımlanır.
- 22 Aralık 1900 "Cumhurbaşkanı M. Émile Roubet'ye Mektup" *L'Aurore*'da yayımlanır.
- 16 Şubat 1901 "*La Vérité en marche*" (Hakikat Yol Alıyor) yayımlanır. Dreyfus davasını ele alan makalelerden oluşan kitap yazarın tutkulu uğraşını anlatır.
- Mayıs 1901 *Travail* (Emek) adlı yapıtı, Charpentier'in yayınevinden çıkar.
- 9 Haziran 1901 İşçi demekleri, *Emek* kitabının onuruna Zola'ya şölen düzenler, büyük bir yemek verirler.
- 28 Eylül 1902 Zola Paris'e evine döner. O gece bacadaki tıkanıklık nedeniyle gaz zelirlenmesinden ölür. Komşularının önceki gün Zola'ların çatısında yürüyen bazı insanlar gördüklerini söylemesi ve yapılan araştırmada bacada hatırı sayılır miktarda moloz bulunması Zola'nın ölümüne şüphe düşürür, ancak bu ölüm kayıtlara kaza olarak geçer. Karısı hayatta kalmıştır.
- 5 Ekim 1902 Cenazede Fransız Akademisi adına Anatole France konuşur. Zola, Montmartre Mezarlığına gömülür.
- 4 Mayıs 1907 Çocukları Denise ve Jacques'a Rozerot yerine Zola soyadını alma hakkı verilir.
- 6 Haziran 1908 Zola'nın külleri Panthéon'a defnedilir. Yapılan merasimde hazır bulunan Alfred Dreyfus suikaste uğrar ve kolundan yaralanır.
- 13 Ekim 1908 Zola'nın kızı Denise, yazar Maurice le Blond'la evlenir.

ROUGON-MACQUART DİZİSİ HAKKINDA

“**ROUGON-MACQUARTLAR:** İkinci İmparatorluk Dönemi’nde Bir Ailenin Doğal ve Toplumsal Tarihi.” Yirmi iki yılda (1871-1893), neredeyse her yıl bir kitap yazarak tamamladığı bu yirmi kitaptan oluşan eser kuşkusuz Émile Zola’nın başyapıtıdır. Balzac, önceden yarattığı karakterlere başka eserlerinde tekrar can verince yazdığı tüm eserleri bir isim altında toplamış ve adını da *İnsanlık Komedyası* koymuştu, erken ölümünün tamamlanmasına izin vermediği yazma planını daha sonraları oluşturmuştur. Zola ise *Rougon-Macquartlar* dizisine çok daha bilimsel bir bakış açısıyla girişmiştir. 1868 yılında Goncourt kardeşlere bahsettiği planını hayata geçirmesi için üç yıl yetmiş, dizinin ilk kitabı olan *La Fortune des Rougon* (Rougonların Serveti) 1871 yılında basılmıştır. Yedinci kitap olan *L’Assommoir*’ın (Meyhane) önsözünde şöyle der Zola: “*Rougon-Macquartlar yirmi romandan oluşacak. 1869’dan beri plan son halini aldı ve onu katı bir titizlikle uyguluyorum. Meyhane’nin sırası geldi, ben de yazdım. Çizdiğim yoldan bir saniye bile ayrılmadan diğerlerini de yazacağım. Gücüm buradan geliyor. Belirlediğim amaca doğru ilerliyorum.*”

Rougon-Macquartlar’ı bir bütün olarak sırasıyla okumak; yedinci kitap *Meyhane*’de henüz bir beşikte sallanmakta olan dört yaşındaki Etienne’in on üçüncü kitap olan *Tohum Yeşerince*’de sert ve kapsamlı bir greve öncülük edişini veya küçük bir kız olan Nana’nın kendi adıyla anılan dokuzuncu kitapta başrolü üstlenişini izlemek elbette büyük bir zevktir, ancak her roman kendi içinde birer bütün olduğundan, tek tek veya karışık bir sırayla okunmamalıdır gibi bir “kural” da yoktur. Zola, bu dizinin hiçbir kitabında olay örgüsünü yarım bırakmaz, okurun karakterlerin daha önce başlarından geçen olayları bildiğini varsaymaz.

Deneyisel tıp yöntemini edebiyata uygulama fikrini Zola’ya esinleyen kitap Claude Bernard (1813-1878) adlı ünlü Fransız fizyoloji bilgininin kaleme aldığı *Introduction à L’Etude de la Médecine Expérimentale* (1865) (Deneyisel Tıbbın İncelenmesine Giriş) olmuştur. Zola, 1880 yılında yazdığı *Le Roman Expérimental* (Deneyisel Roman) adlı kuramsal eserini Bernard’ın bu yapıtı üzerine kurar ve ünlü bilimadamının fikirlerine olan hayranlığını defalarca dile getirir. Şöyle der Zola: “Eğer deneyisel yöntem kimya ve fizikten fizyolojiye ve tıba taşınabildiyse, fizyolojiden de deneyisel romana taşınabilir.” Zola’nın “deneyisel roman” dediği, Bernard’ın deneyisel tıba uyguladığı yöntemin hemen hemen hiçbir değişiklik yapılmadan edebiyata uygulanmasıdır. *Deneyisel Roman*’da bunun nasıl mümkün olduğunu açıklar. Doğalcılık akımıyla, romancılara atfedilen “gözlemci” rolünden sıyrılma, çok daha yetkin olan “deneyci” konumuna geçmektir amacı. Claude Bernard’a göre deneyci. “*basit veya karmaşık araştırma biçimlerini kullanarak.*

belirli bir amaç doğrultusunda doğal olayları çeşitlendiren, değiştiren veya onları doğanın bize gösterdiğinden farklı koşullarda gösteren kişi”dir. Zola’nın bu yöntemi insan yaşamına uygulamasına arka çıkan en büyük etken ise; Bernard’ın cansız varlıklar kadar, canlı varlıkların da; aynı koşullar içinde aynı sonuçlara gebe olduğunu söylemesidir. Zola’nın kuramına göre, eğer deneysel yöntem fizyolojik yaşamın tüm kapılarını açabiliyorsa, duygusal ve düşünsel yaşamın işleyiş mekanizmalarını da çözebilir demektir.

Zola’nın deyimiyle doğalcı romancılar, insanların, tutkularının ve duygusal yaşamlarının “sorgu yargıçları”dırlar. Zola daha da ileri giderek insan yaşamını da tıpkı doğal olgular gibi bir mekanizma olarak gördüğünü açıklar; “*Bilim her olgunun, ister canlı ister cansız nesnelerden kaynaklansın, oluşum şartlarının aynı olduğunu kanıtlıyor artık. (...) Burada duracak mıyız? Elbette hayır. İnsan bedeninin deneyci’nin isteğine göre takıp çıkartabileceği çarklara sahip bir makine olduğunu kanıtladığımızda, insanoğlunun duygusal ve düşünsel eylemlerine gelmeli sıra. Böyle olunca şimdiye kadar felsefeye ve edebiyata ait olan alana girmiş olacağız; bu, filozofların ve yazarların varsayımlarının bilim tarafından fethedilmesi anlamına gelir. Deneysel kimyamız ve fiziğimiz varsa, deneysel fizyolojimiz, daha ilerde ise deneysel romanımız da olacaktır.*”

Zola’nın roman kuramını bir bilim gibi gördüğü son derece açık. Bu kuramı kafasında sürekli geliştiren Zola, bir uygulama alanı, bir “denekler grubu” tasarlıyordu ve 1868’de denekleri kafasında belirtmeye başladı. Her ne kadar bu kuramı asıl 1879 yılından sonra daha yoğun bir şekilde işlemeye başladıysa da, Rougon-Macquartlar dizisi daha 1871’de basılan ilk kitaptan başlayarak Bernard’ın yönteminin yazın alanındaki yetkin uygulaması halini aldı. Zola her kitabını yazmaya başlamadan önce araştırmalar yapıyor, *Tohum Yeşerince*’yi yazmak için maden ocaklarına, *L’Argent* (Para) adlı 18. kitabını yazmak için borsaya, *Paris’in Karnı*’nı yazmak için hollere gidip notlar alıyor, bir bilim adamı gibi çalışıyordu. Karakterlerini içinde bulundukları toplumsal şartlara ve kalıtımla soylarından edindikleri özelliklerine dayanarak çiziyor, onları doğaya ve bilime aykırı olmayacak şekilde oluşturuordu. Dizinin son kitabı olan *Le Docteur Pascal* (Doktor Paskal)ın başında, “Rougon-Macquart’ların Soyağacı” başlığı altında yirmi kitaplık dizide rol alan ailenin tüm fertlerini özellikleriyle listelemiştir. Örneğin “Nana” hakkında şunlar yazmaktadır: “Doğumu 1852. 1867’de kuzeninden Louis adında bir oğlu olur ama çocuk 1870’de ölür. Birkaç gün sonra Nana da çiçek hastalığından ölür. (Huy olarak babasına çekmiştir. Fiziği annesinin ilk sevgilisi Lantier’e benzer: Kalıtım yoluyla edinilen, ahlâksal ve fiziksel çöküşe götüren alkolizm ve kötülüğe eğilim duyma.)”

Öte yandan Zola kendisini sadece bir bilim adamı olarak değil, aynı zamanda engin hayalgücüne sahip bir yaratıcı olarak görmek ister. Yine *Deneysel Roman*’da şöyle der: “Biz yazarlar elbette gerçek olgulardan hareket ediyoruz, onlar sarsılmaz temelimizi oluştururlar; fakat olguların işleyişini göstermek için, olaylar üretme-

miz ve bu olayları yönlendirmemiz gerekmektedir, burada da yaratıcılık yeteneğimizle biz devreye giriyoruz.” Hemen her yazdığı kitapla sansür kurumunun ve tutucu halkın tepkisini çeken, yazdığı ilk kitaplarından biri (*La Confession de Claude*, Claude’un İtirafı) nedeniyle poliste şüphe uyandırarak işinden olan, ağır bir hastalık dönemini atlattıktan sonra (1858-59) kışı ateşli nöbetleri sırasında gördüğü kâbusları en ince ayrıntılarına kadar not alan, kırk sekizden fazla yapıta sahip olan, birçok kez kitapları yasaklanan ve her eseri yepyeni ve değişik bir mekanda değişik koşullar altında ilerleyen bir yazarın yaratıcı olmadığını söylemek büyük haksızlık olacaktır.

Rougon-Macquartlar’da Zola geniş bir tarihi dönemi ele almış ve sayısız konuya, sayısız soruna değinmiştir. Gerçekten de her kitabı yeni ve değişik bir konu ele alarak o konu üzerine yürütülecek yapıcı fikirlerin tüme yakınına sayfalara döker ve okurda çoğu zaman bir felsefi roman okumuş izlenimi bırakır. Rougon-Macquartlar’da ele alınan konular arasında büyük çaplı işler, büyük marketlerin ve bankaların kurulması, demiryollarının genişletilmesi, vurgunculuk, sefaletin ve işsizliğin artması karşısında lüksün hayata girmesi, sermayenin ve emeğin çatışması, grev, sendikacılığın başlangıcı, toprak sorunları, politik sorunlar, savaş, eğitim, din, sanat ve modern mimari gibi son derece önemli sorunlar bulunmaktadır.

Rougon-Macquartlar, 19. yüzyılın ikinci yarısını değiştiren ana yapıları konu edinmektedir: Endüstri çağının doğuşu, kitlelerin oluşması, megakentlerin gelişmesi, yayılcı kapitalizmin ilerlemesi... Kısacası insanın şaşırtıcı —ama çoğu zaman çıkar için— şeyler başardığı, kendi ürettikleri tarafından ezilmeye başladığı, belki de artık kontrol etmek istemediği şeylerin (makineler, büyük kalabalıklar, tutkular ve iktidar) hükmettiği bir toplum anlatılır bu korkunç bir yaşama adım attıkları düşsel bir evren yaratır Zola, tam da yetkin bir yazardan bekleneceği gibi; dönemini son derece net bir şekilde görebilmiş, dönemindeki gelişmelerin insanlığı nereye götüreceğini kavramış, bu kötü gidişatın ileriki yüzyıllarda neden ve ne kadar çirkinleşeceğini, ayrıca bunu engellemenin nasıl mümkün olduğu sorularını tüm romanlarında, ama bütünsel olarak da Rougon-Macquart dizisinde işlemiştir.

Jeah Fréville bu dizi hakkında şöyle yazar:

“Zola’nın büyüklüğü, toplumsal ilişkiler sorunsalını endüstriyel kapitalizmin hâkim olduğu, emperyalizmi önceleyen 1870-1900 dönemine taşımasındadır. Zola ortak olarak İkinci İmparatorluk dönemini seçmiş olmasına karşın ortaya koyduğu belgeler, ileriki bir döneme uygun düşer çoğu zaman. Zola’nın tek yaptığı, tüm bunları geçmiş bir dönemde işlemiş olmasıdır.”

Eksiksiz çevirileri ve notlanmış basımlarıyla tam olarak yayımlayacağımız bu dizinin 20 kitabı 16. sayfada gösterilen şekilde sıralanmıştır.

ROUGON-MACQUART DİZİSİ

- 1) *Rougonlar'ın Serveti* (La Fortune des Rougon) (**çıktı**)
- 2) *La Curée* (Tazı Payı)
- 3) *Paris'in Karnı* (Le Ventre de Paris) (**çıktı**)
- 4) *La Conquête de Plassans* (Plassans Papazı)
- 5) *La Faute de l'Abbé Mouret* (Rahip Mouret'nin Günahı)
- 6) *Son Excellence Eugène Rougon* (Ekselansları Eugène Rougon)
- 7) *L'Assommoir* (Meyhane)
- 8) *Une Page d'Amour* (Bir Aşk Sayfası)
- 9) *Paris Yaşamı "Nana"* (Nana) (**çıktı**)
- 10) *Kadınlar ve Erkekler* (Pot-Bouille) (**çıktı**)
- 11) *Kadınların Mutluluğuna* (Au Bonheur des Dames) (**çıktı**)
- 12) *La Joies de Vivre* (Yaşama Sevinci)
- 13) *Tohum Yeşerince* (Germinal) (**çıktı**)
- 14) *Başyapıt* (L'Oeuvre) (**çıktı**)
- 15) *La Terre* (Toprak)
- 16) *La Rêve* (Rüya)
- 17) *Yaşam ve Ölüm Arasında* (La Bête Humaine) (**çıktı**)
- 18) *L'Argent* (Para)
- 19) *La Débâcle* (Yıkılış)
- 20) *Le Docteur Pascal* (Doktor Paskal)

I. BÖLÜM

FIRTINA PATLADIĞINDA Claude, Belediye'nin önünden geçiyordu ve saat tam ikiyi çalıyordu. Claude bir sanatçıydı ve gece geç saatlerde Paris'te dolaşmayı severdi ama bu sıcak Temmuz akşamında Halles civarında dolaşırken tüm zaman duygusunu yitirmişti. Ansızın yağmur o kadar şiddetli ve öyle iri damlalarla yağmaya başladı ki, Claude tabanları yağladı ve Grève İskelesi boyunca deli gibi koşmaya başladı; ama sonra Louis-Philippe Köprüsü'nde nefesi kesilip öfkeyle durdu. Islanmaktan korktuğu için bir aptal olduğunu düşündü ve karanlıkta yolunu bulup — çünkü yağmurun şiddeti gaz lambalarını söndürüyordu — köprüyü daha sakın adımlarla geçti.

Bu arada çok yolu kalmamıştı. Saint Louise üzerinde Quai de Bourbon'a dönünce bir şimşek büyük eski binalar dizisini ve Seine Nehri'nin kıyıları boyunca uzanan dar caddeyi aydınlattı. Şimşek evlerin yüksek kepenksiz camlarında yansımış, bir an için onların eski, melankolik cephelerinin bazı ayrıntılarını —taş bir balkon, bir balkon korkuluğu, bir alınlığın bezekleri— şaşırtıcı bir netlikte ortaya çıkarmıştı. Claude'un, orada, Başsız Kadın Sokağı'nın köşesindeki eski Martoy Hotel'in tavan arasında bir atölyesi vardı. Bir saniye için aydınlanan rıhtım yeniden karanlığa gömülmüştü ve müthiş bir gök gürültüsü civardaki herkesin uykusunu böldü.

Alçak, eski moda, yuvarlak tepeli demir kapı girintisine vardığında şiddetli yağmurdan körleşmiş olan, Claude el yordamıyla kapı zilini aradı ama köşede, tahta işlemelerin önünde büzülmüş bir insan bedeni fark edip şaşkınlıkla irkildi. Sonra şimşek bir kez daha çaktığında uzun boylu, siyah giysili, iliklerine

kadar ıslanmış ve korkuyla titreyen bir kız gördü. Gök gürültüsü ikisini de sıçrattı sonra Claude bağırdı:

“Hay allah, hiç beklemiyordum . . . Siz de kimsiniz? Ne istiyorsunuz?”

Şimdi onu göremiyordu, sadece hıçkırıklarını ve yanıt verirken kekelemesini işitebiliyordu.

“Oh Bayım! Lütfen, lütfen beni yalnız bırakın!... İstasyonda tuttuğum arabanın sürücüsü... beni burada bu kapının yanında bıraktı... Bakın, Nevers yakınlarında bir tren raydan çıktı bayım ve biz... biz dört saat geç kaldık... bu yüzden... istasyonda beni bekleyecek olan kişiyi... bulamadım... ne yapacağımı bilmiyorum ... daha önce hiç Paris’e gelmedim bayım... nerede olduğumu... bilmiyorum...”

Şimşek tekrar çaktığında durdu ve dehşetle büyümüş gözleri bu bilinmeyen yerin, bu morumsu beyaz kâbus gibi kentin anlık bir görüntüsünü yakaladı. Yağmur durmuştu. Seine’in öteki kıyısında Karaağaç Limanı’ndaki küçük gri evler dizisinin düzensiz çatıları göğe doğru uzanıyor, öte yandan kapıları ve küçük dükkânların kepenkleri evlerin alt yarılarını rengarenk bir yamalı bohçaya dönüştürüyordu. Solda Belediye’nin mavi arduvaz duvarlarına, sağda da Saint Paul kilisesinin kurşun çatılarına kadar daha geniş bir ufuk uzanıyordu. Yine de kızın gerçekten nefesini kesen Seine Nehri’ydi; özellikle inşa edilmiş biçimi ve Marie Köprüsü’nün katı sütunlarıyla yeni Louise-Philippe Köprüsü’nün daha hafif kemerleri arasındaki dar yatağında o karanlık akışıydı; yüzeyi bir sürü olağandışı biçimlerle doluydu — hareket etmeyen sandallar ve kayıklardan bir filo, bir çamaşırhane teknesi, kıyıya bağlı bir tarama dubası, karşı kıyıda kömür ya da değirmen taşı kırıklarıyla yüklü mavnalar, ve hepsinin üzerinde yükselen demirden devasa bir vinç. Bir şimşek ve hepsi gitmişti.

“Zırva” diye düşündü Claude “Ne olduğu besbelli — bir fahişe, sokağa atılmış ve erkek arıyor.”

“Zırva” diye düşündü Claude “Ne olduğu besbelli — bir fahişe, sokağa atılmış ve erkek arıyor.”

İçgüdüsel olarak kadınlara güvenmiyordu. Şu kaza, geciken tren, kaba sürücü öyküsü ona saçma bir maval gibi gelmişti. Gök tekrar gürlendiğinde kız dehşet içinde yeniden köşeye büzülmüştü.

Claude bu kez yüksek sesle “geceyi orada geçiremezsiniz” dedi.

Kız tekrar ağlamaya başladı ve kekeledi: “Bayım yalvarırım beni Passy’ye götürün. Gideceğim yer... Passy.”

Claude omuzlarını silkti. Gerçekten kendisini salak mı zannediyordu? Otomatik olarak bir araba durağının olduğunu bildiği Quai de Célestine’e doğru döndü. En küçük bir ışık pırıltısı yoktu.

“Passy’ye mi tatlım? Neden Versailles değil?... Hem hangi şeytan aklına böyle bir gecede ve bu saatte bir araba bulabileceğimizi soktu?”

Şimşek tekrar çakıp kenti bir kez daha bu kez daha parlak, daha kötücül ve kan lekeleriyle bezenmiş olarak ortaya çıkardığında kız korku içinde küçük bir çığlık attı. Kent bir ateşin parıldayan közleri arasında kazılmış devasa bir oluktu ve nehir bu oluk boyunca bir uçtan bir uca göz alabildiğine akıyordu. En küçük ayrıntı açıkça görülebilmisti. İnsan Quai des Ormes boyunca uzanan kapalı kepenkleri ve evlerin çizgisini çaprazlayan Masure Sokağı ile Paon-Blanc Sokağı’nın dar aralıklarını yakalayabiliyordu; Marie Köprüsü civarında kocaman çınar ağaçları öyle harika bir yeşillik sağlıyordu ki her yaprağı sayabilirdiniz. Diğer yönde Louis-Philippe Köprüsü’nün altına dört sıra bağlanmış aktarma sandalları tepeleme yüklenmiş sarı elmalarla bir altın ışıltısındaydı. Suyun çentiklerinin ötesinde hayran olunası bir karma yığın, aslında tüm bir dünyaydı —çamaşırhane teknesinin uzun bacası, tarama teknesinin durağan zincirleri, karşı rıhtımdaki kum yığınları— bir ufuktan ötekine uzanan muazzam oluğu dolduran bir dünya. Sonra gökyüzü yeniden silindi, nehir yeniden gök gürültüsünün takırtısı arasında akan bir karanlığa dönüştü.

“Oh! Ulu tanrım! Her şey bitti artık... Oh, Tanrım! Bana ne olacak?” dedi genç kız.

Yağmur yine şiddetlenmişti. Fırtınanın yönelttiği yağmur, rıhtımı sanki bir sel gibi süpürüyordu.

“Hemen buraya gelin. Sizi içeriye alayım.” dedi Claude. “Böyle olmayacak.”

İkisi de çabucak iliklerine kadar ıslanmışlardı. Femme-sans-Tête Sokağı'nın köşesindeki lambanın cılız ışığında Claude, yağmurun kızın giysileri üzerinden akışını görebiliyordu, yağmur kapıyı döverken ıslak giysileri bedenine yapışmıştı. Onun için üzülmeye başladı. Ne de olsa bir keresinde böyle bir gecede bir sokak köpeğine acımıştı! Ama harekete geçtiği için kendine kızıyordu. Kadınları asla odasına götürmezdi. Onların hepsine tanıımıyormuş ya da aldırımıyormuş gibi davranır, acı verici utanç-çağlığını bir kabalık ve düşüncesizlik kisvesinin arkasına saklardı. Bu kız kendisinin o saçma, inandırıcı olmayan öyküyle kandırabileceği tarife sığmaz bir salak olduğunu düşünüyor olsa gerekti. Yine de sözünü tamamladı:

“İkimiz de yeterince ıslandık zaten. İçeri girin... Benim stüdyomda uyuyabilirsiniz.”

Bu sözler kızın korkusunu daha da arttırdı ve kapıdan çekilmek için bir hareket yaptı.

“Sizin stüdyonuz mu! Oh, hayır! Hayır, yapamam, gerçekten yapamam... Bir yolunu bulup Passy'ye gitmeliyim Bayım. Lütfen, lütfen beni Passy'ye götürür müsünüz?”

Bunun üzerine tepesi attı. Tüm bu saçmalığı neden yapıyordu? Ona geceyi geçirmek için başını sokacak bir yer teklif etmemiş miydi? Zaten kapıyı iki kez çalmış, şimdi de kapı açılmıştı; Claude kızı içeri itti.

“Ama, yapamam Bayım, size söyledim, ben...”

Ama bir şimşek çakması onu yine irkiltti ve gök gürültüsü bir kez daha kükreyince içeriye daldı, yaptığına inanamıyordu. Ağır kapı arkasından kapandı ve kendini devasa bir verandada buldu.

Claude kapıcıya “Benim, Madam Joseph” diye seslendi. Sonra kızı “Elimi tutun. Avludan geçmemiz gerek.” diye fısıldadı.

Artık direnç göstermedi ama tükenmiş, şaşkın bir halde elini verdi, yan yana yağmurun altında ilerlediler. Gösterişli bir avluydu, karanlığın içinden taş kemerler silik bir şekilde görünüyordu. Kapısız dar bir girişte yeniden saçak altına girince adam elini bıraktı ve kız onun arka arkaya kibrit yakmaya çalışırken küfrettiğini duydu. Hepsi ıslanmıştı, merdivenleri karanlıkta el yordamıyla çıkmak zorundaydılar.

“Trabzanı yakalayın ve dikkatli olun. Basamaklar hayli yüksek.”

Yorgun argın, defalarca tökezleyerek, olağandışı uzun merdivenleri tırmandı, sonra Claude uzun bir koridordan geçmek zorunda olduklarını söyledi. Kıza yol gösterdi, o da onu izledi, yolunu bulmak için duvara dokunuyordu, böyle böyle evin arka tarafına, nehre bakan cephesine doğru ilerlediler. Sonunda bu kez tavan arasına çıkan başka merdivenlere geldiler, kaba tahtadan trabzansız merdivenler gıcırıyor ve sanki portatif bir merdivenmiş gibi sallanıyordu. Tepedeki sahanlık o kadar küçüktü ki kız anahtarlarını arayan Claude’a çarptı. Sonunda Claude kapıyı açtı.

“İçeri girmeyin” dedi “bekleyin yoksa bir şeylere çarpabilirsiniz.”

Kız, nefes nefese, kalp çarpıntıları içinde, şakakları zonklayarak karanlıktaki uzun tırmanışından tükenmiş bir biçimde olduğu yerde kaldı. Labirentsi merdivenler ve geçitler şebekesi içinden saatlerce tırmanmış da aşağıya giden yolu bir daha asla bulamayacakmış gibiydi. Stüdyonun içinden sert ayak sesleri duyuyordu, birileri el yordamıyla aranıyor, bir şeyler tangırtıyla bir yerlere fırlatılıyor, bir küfür homurdanıyordu. Girişte bir ışık belirdi.

“Tamam. Artık içeri girebilirsiniz.”

Girdi, etrafına bakındı ama aslında hiçbir şey görmedi. Dört buçuk metre yüksekliğinde, griye boyanmış duvarlarında ürkütücü gölgeler bırakan belirsiz nesnelerle dolu tavan arasında tek bir mum çok cılız bir ışık yayıyordu. Dosdoğru tavan arasının penceresine baktı çünkü yağmur pencereyi sağır edici bir trampet

tingirtısıyla dövmekteydi. Tam o anda şimşek gökyüzü boyunca çaktı, arkasından da gök gürültüsünün çatırtısı o kadar çabuk geldi ki sanki çatı açılmış gibi oldu. Kız hiç konuşmadan bembeyaz olmuş bir halde bir sandalyeye çöktü.

Claude “Bu yakına düştü” dedi, onun da benzi biraz solmuştu. “Tam zamanında içeri girdik. Burada caddedenkinden daha iyiyiz değil mi?”

Sonra dönüp kapıyı kapadı, kız şaşkın şaşkın bakarken iki kez kilitledi.

“Tamam” dedi Claude “Ev gibisi yok.”

Fırtına şimdi neredeyse dinmişti; gök gürültüleri giderek daha uzaktan geliyordu, çok geçmeden tufan da kesildi. Claude büyüyen bir utanç duygusunun ayırında olarak kızı gözünün kenarıyla tepeden tırnağa süzdü. Fena görünmüyordu, kesinlikle gençti, taş çatlasın yirmi. Bu onu çok daha temkinli hale getirdi, bu arada belirli bir kuşku, kızın söylediklerinin yalan olmayabileceği şeklinde silik bir fikir aklında belirdi. Yine de, kız kendisini zeki sanıyorsa, kancayı attığını düşünüyorsa, acınası bir hata yapıyordu. Bu yüzden kabalığını artırdı, kızın çıkarı için sesini daha da kalınlaştırdı ve:

“Hadi yatalım. Sırılsıklam olduktan sonra yatak gibisi yoktur.” dedi.

Kız dehşet içinde hemen ayağa kalktı. O da doğrudan bakmadan Claude’u incelemişti ve bu sakallı, kemikli parmaklı, o büyük siyah şapkası ve yeşilimtırak bir hal almış kahverengi eski ceketiyle bir öyküde haydut olabilecek sıksa genç adamdan korkmuştu.

“Teşekkür ederim” diye mırıldandı. “Olduğum gibi iyiyim. Giysilerimle uyuyabilirim.

—İliklerine kadar ıslanmışken giysilerinizle uyumak mı!... Aptallaşmayın. Onları çıkarın ve yatağa girin.”

Yoluna çıkan birkaç sandalyeyi tekmeledi ve kırk dökük bir paravanı kenara çekti. Kız paravanın arkasında bir lavabo ve küçük tek kişilik bir yatak gördü. Claude yatak örtüsünü tersine çevirmeye başladı.

“Hayır Bayım, lütfen rahatsız olmayın. Olduğum yerde kalmayı yeğlerim. Sizi temin ederim.”

Bu Claude’u çileden çıkardı.

“Allah aşkına aptal rolü oynamayın!” diye kızgın bir tavırla bağırdı. “Size kendi yatağımı veriyorum, daha ne istiyorsunuz?... Bu alçakgönüllülük ayaklarını da bırakın çünkü sizi hiçbir yere götürmez. Ben divanda uyuyacağım.”

Kızın karşısında yumrukları sıkılmış dikilince onu korkutmuş gibiydi. Kız onun kendisine saldıracağına inanmış ve taş kesilmişti; titreyen parmaklarıyla şapkasını çıkardı bu arada giysilerinden akan yağmur döşemede bir göl oluşturmuştu. Claude bir anlık dile getirilmeyen öfkeden sonra pişman olmuş gibiydi ve pat diye söyleyiverdi:

“Sizi alıkoyan bensem örtüleri değiştirebilirim.”

Der demez çarşafı yataktan sökmeye başladı, onları stüdyonun öteki ucundaki divanın üstüne fırlattı. Sonra bir dolaptan temiz bir çift çarşaf çıkardı ve yatağı işini bilen bir bekârın becerikliliğiyle, battaniyenin duvardaki yanını yatağın altına özenle sıkıştırdı ve yastığı kabartarak sonunda çarşafın kenarını kıvrıp yeniden yaptı.

“İşte. Şimdi uyumaya gidiyorum!”

Sonra, kız hiçbir şey söylemeden orada dikilip kaldı, parmakları öylece giysisinin düğmelerine dokunuyordu ama onları açmayı aklından bile geçirmezken paravanı üzerine kapattı. Tanrım! Ne utanç verici bir şey! Claude’un kendine dönmesi uzun sürmedi; hemen giysilerini bir şövalenin üzerine fırlattı, yataktan aldığı çarşafı düzeltti ve kendini divanın üstüne bıraktı. Tam mumu söndürecekken kızı anımsadı; göremeyecekti; bu yüzden bekledi. bir süre hareket ettiğini hiç duymadı belki de hâlâ onu bıraktığı yerde yatağın başında dikiliyordu. Ama az sonra giysilerin hışırtılarını işitti ve onun yavaş, gizli devinimlerini imgeledi; sanki o da durmuş ışığın neden sönmediğini merak ederek dinliyordu. Epey uzun bir zaman sonra yatağın gıcırdadığını işitti; sonra da uzun bir sessizlik oldu.

“İyi misiniz matmazel?” diye çok daha kibar bir sesle sordu.

Kızın yanıtı güçlükle işitilebiliyordu çünkü sesi hâlâ heyecanla titremekteydi.

“Evet Bayım, teşekkür ederim.

— O zaman iyi geceler.

— İyi geceler.”

Mumu söndürdü. Sessizlik her zamankinden de derin gibiydi. Yorgunluğuna rağmen Claude gözlerini kapalı tutamadı az sonra da iyice uyanmış pencereden yukarıya baktı. Hava yeniden açılmıştı, bu boğucu Temmuz gecesinde ışıldayan yıldızları seyretti. Fırtınaya karşın yine çok yakındılar ve o kadar sıcaklamıştı ki çıplak kolları çarşafın dışında yattı. Düşünceleri kızın üzerinde koşuyordu ve aklının içinde kendisini tek mutlu eden aşağılama gösterisiyle, izin verirse kendini geri kalan günlerde yükümlülük içinde bulma endişesi ve de durumdan yararlanmadığı için aptal gibi görünme korkusu arasında canlı bir savaş yaşanıyordu. Sonunda aşağılama kazandı ve Claude baştan çıkarmaya direndiği için kendini kutlarken kıkırdadı çünkü tüm olayı aklının huzurunu kaçırmak için bir tür komplo olarak imgelemişti. Hâlâ çok sıcaktı, çarşafı tekmeledi ve orada sersemlemiş ama hâlâ yarı uyanık uzandı; yıldızların parıldayan labirentinde tapındığı güzelliklerin, tüm çıplak sevimlilikleriyle kadınların peşinde dolandı. Görüşü bulanırken düşünceleri tekrar kıza döndü. Ne yapıyor? diye merak etti. Uzunca bir süre uyuduğunu düşünmüştü çünkü nefes aldığı güçlükle işitiliyordu. Şimdiyse sonsuz özenle yatakta döndüğünü ve bunu yaparken nefesini tuttuğu halde onun da kendisi gibi huzursuz olduğunu duyabiliyordu. Kadınlar hakkında pek az şey bilmesine karşın kendisine anlattığı öyküde anlam bulmaya başlamıştı çünkü bazı ayrıntılarla kafası karışmıştı ve şimdi onları düşünüyordu. Ama akli mantıklı çalışmayı reddediyordu; o zaman beynini amaçsızca sıkıntıya sokmanın ne âlemi vardı? İster gerçeği söylesin ister maval okusun Claude onun işine yaramazdı o yüzden de fark etmezdi. Sabah çekip gidecekti; hoşgeldin, güle güle hepsi bu; bir daha birbirlerini görmeyeceklerdi. Uykuya daldığında tan

ağarıyor ve yıldızlar soluyordu. Paravanın arkasında kız, yolculuktan tükendiği halde hâlâ gevşeyememişti çünkü çinko çatının tam altındaki oda çok bunaltıcıydı. Ancak şafak sökerken daha az çekinceyle yatağında döndü hattâ ani bir sabırsızlık dalgasıyla, yattığı yere bu kadar yakın uyuyan bir adamın sıkıcı varlığından bir bakirenin duyduğu rahatsızlıkla pöfledi.

Claude sabah uyandığında gözlerini zorlukla açabildiğini fark etti çünkü gün bayağı ilerlemişti ve tavan arası penceresinden güneş giriyordu. Genç “açık hava” ressamlarının, akademik ressamların geri çevirdiği, güneşin tüm parlaklığıyla aydınlanan stüdyoları tutmaları gerektiği biçiminde bir kuramı vardı. Ama ilk hafif şok onu kanepesinin ucunda bir süre oturttu; nasıl olup da burada, divanda uyuduğunu merak ediyordu. Etrafına hâlâ uykulu gözlerle bakınca paravanın kısmen gizlediği bir etekler yığını fark etti. Sonra anımsadı. Şu kız! Dinledi ve kızın bir çocuk kadar huzurlu düzgün, düzenli soluklarını işitti. O kadar derin bir uykundaydı ki onu uyandırmak yazık olurdu. Orada, çıplak bacaklarını kaşıyarak ne yapacağını bilmeden oturdu; tüm sabah işlerini altüst edecek duruma biraz kızgındı. Yumuşak yürekli olmaktan kesinlikle çok uzaktı. Yapması gereken olabildiğince çabuk kızı uyandırıp yoluna göndermekti. Yine de pantolonunu giyip ayaklarına terliklerini geçirdiğinde odada parmak uçlarına basarak dolaşıyordu.

Guguklu saat dokuzu çaldığında paravanın arkasında yumuşak, düzenli soluklardan başka hiçbir yaşam belirtisi olmayınca Claude endişelenmeye başladı. Yapılacak en iyi şeyin resminin başına geçmek ve daha sonra serbestçe gürültü yapabileceği zaman kahvaltı etmek olduğunu düşündü. Ama nedense başlayamadı. Anlatılmaz bir dağınıklıkta yaşamaya alıştı ama paravanın altından taşmış ve yerde duran giysiler yığını onu rahatsız ediyordu. Hâlâ ıslaktılar ve döşemede gece boyunca üzerlerinden akmış yağmur gölünün ortasında duruyorlardı. Ağzının içinden homurdanarak onları tek tek topladı ve güneşin altındaki sandalyelere yaydı. İnsan eşyalarını nasıl böyle etrafta bırakabilirdi? Asla kurumaya-

caklardı ve kendisi asla kızıdan kurtulamayacaktı! Onları ele alışı ve silkeleyişinden kadın eşyasına hiç alışık olmadığı görölüyordu. En çok da siyah yünlü korsede zorlanmış, eski tuvallerinden birinin arkasına düşmüş çorapları alabilmek için ellerinin ve dizlerinin üzerinde emeklemek zorunda kalmıştı. Gri pamukludan çoraplardı, çok uzun ve çok ince. Asmadan önce onları yakından inceledi. Eteğin kenarlarına değdiklerinden nemliyidiler bu yüzden onları sıktı ılık ellerinin arasında düzeltti; kızı postalamak için zaman kaybetmeyeceğinden emin olmak istiyordu.

Claude, uyandığından beri paravanı açmak istiyordu, bunun aptalca olduğunu kabul ediyordu ama merakı sadece kötü huyuna eklenmekteydi. Sonunda tam da tipik omuz silkmesiyle fırçalarını aldığında bir mırıldanma yatak çarşafının hışırdamasıyla zarif solumayı kesintiye uğrattı, bu kez Claude teslim oldu, fırçalarını bıraktı ve paravanın kenarından içeri baktı. Gördüğü şey onu olduğu yere çaktı; huşu içinde sürpriz bir hayranlıkla nefesi kesilmiş bir biçimde seyretmeye durdu:

“Aman Tanrım!”

Güneşin aydınlattığı odanın sera sıcaklığında kız çarşafı üstünden atmış, uykusuz bir gecenin ardından şimdi huzur içinde uyukluyor, gün ışığıyla yıkanıyor; bilincini o denli yitirmişti ki çıplak masumiyetini tek bir kıpırtı bile bozmuyordu. Uykusuz dönüşleri sırasında gömleğinin omuz askıları tamamen çözülmüş ve sol omuzundaki tamamen kaymış göğsünü çıplak bırakmıştı. Teni soluk altın rengindeydi ve cildi ipek gibiydi, sert küçük göğüsleri en soluk gül rengi uçlarıyla baharın tüm tazeliğiyle yukarıya doğru dikilmişti. Uykulu başı yastığa serilmiş, sağ kolunu başının altına kıvrımış, böylece göğsünü güvenli, enfes bir teslimiyetle, sadece salınmış siyah saçlarının karanlık örtüsüyle bırakmıştı.

“Tanrım o çok güzel!” diye mırıldandı Claude kendi kendine. İşte orada, tam da tablosu için umarsızca aradığı model duruyordu; dahası tam da istediğı gibi poz vermişti! Belki biraz ince, hâlâ gelişmemiş bir çocukla çevrili ama ne kadar esnek, ne kadar taze,

ne kadar genç! Yine de göğüsleri tam olarak gelişmişti. Onları dün gece nasıl gizlemişti? Ya kendisi neye benzediğini nasıl da hiç merak etmemişti? Bu bir buluştu ve hatasızdı!

Dosdoğru pastel boya kutusunu ve büyük bir tabaka kâğıt almaya koştu ve kucağında bir tahtayla bir taburenin kenarına ilişip çizmeye başladı. Derin bir mutluluk içindeydi. Tüm sabırsızlığı, tensel merakı ve bastırılmış arzusu güzel renklere ve iyi gelişmiş kaslara karşı keskin gözlü ressamın büyülenmiş hayranlığına yol vermişti. Kızın kendisi göğüslerinin kar beyazlığının, omuzlarının narin kehribar rengiyle aydınlanması ve tüm güzelliğiyle doğada varlığının verdiği ürperti içinde çoktan unutulmuştu ve Claude öylesine endişeli bir alçakgönüllülüğe kapılmıştı ki kendisini dikkat, saygı ve usluluk içinde oturan bir oğlan çocuğu gibi hissediyordu.

Çeyrek saat kadar çizmeye devam etti; zaman zaman duruyor yarı kapalı gözlerle ona bakıyordu. Kıpırdamasından korkuyordu, bu yüzden onu rahatsız etmemek için soluğunu tutarak çalışmaya devam etti.

İşinin içine gömülmüştü ama yine de kendini onun kim olabileceği konusunda silik tahminler yaparken yakaladı. Zannettiği gibi bir fahişe olmadığı kesindi, çünkü görünümü bunun için çok tazeydi. Ama o anlattığı inanılmaz mavalla ne yapmak istiyordu? Macerasıyla ilgili başka birçok olası açıklama üzerinde düşündü. Belki baştan çıkarılmış, âşığı onu Paris'e getirmiş sonra terk etmişti. Belki okul arkadaşlarından birinin ayarttığı cici bir kızdı ve ailesine geri dönmeye korkuyordu. Veya belki de tüm olay çok daha karmaşıktı, kızlara özgü olağandışı bir sapkınlık olgusuydu ya da kendisinin asla anlayamayacağı bir dehşet olgusu. Ne kadar çok tahmin yürütürse kız hakkında karar vermesi o kadar zorlaşıyordu ve kızın yüzünü çizmeye bu ruh haliyle başladı. Onu çok yakından inceledi. Üst yarı çok nazik ve çok yumuşaktı; alnı duru, berrak, bir ayna kadar düzgün ve saydamdı; burnu küçük, burun delikleri narin ve duyarlıydı; Claude, kapalı göz kapaklarının altında gözlerinde bir

gülümseme, yüzünü aydınlatan bir gülümseme olduğunu söyleyebilirdi. Ancak alt yarı bu ışıltılı narinlik izlenimini tahrip ediyordu çünkü katı, güçlü çene, güçlü bembeyaz dişleri tamamen örten kan kırmızı dudaklar çocuksu bir inceliği yansıtan özelliklerin üzerine bir tutku patlaması —bilinçsiz erinliğin çalkantıları— gibi yayılıyordu.

Ansızın hafif bir ürperti kızın cildinin satenini dalgalandırdı, sanki beklenmedik bir biçimde adamın gözlediğinin farkına varmış gibiydi; gözlerini açtı ve küçük bir korku çığlığı attı.

“Aman tanrım!”

Sersemlemişti, bir an için kendini gözleriyle onu yiyip bitiren gömlekli bir adamla yabancı bir yerde bulunduğu için korkudan donakaldı. Sonra çaresiz bir jestle çarşafı çekti ve göğsünün üzerinde tutarak ona kollarıyla sarıldı. İffetinin uğradığı şok öylesine derindi ki yanaklarına kan hücum etti, kıpkırmızı kesildi ve kızarıklık göğüslerinin uçlarına kadar ulaştı.

“Hey ne oluyor?” diye patladı Claude; pastel boyası havada kalmıştı “yanlış olan ne?”

Kız ne konuştu ne de kıpırdadı; orada çarşafı boğazına kadar çekip yattı; kendini yatağın içinde o kadar küçük bir hale getirmişti ki yatak örtülerinin altında güçlkle fark ediliyordu.

“Endişelenmeyin, sizi yiyecek değilim... Hadi! Bana bir iyilik yapın ve daha önceki gibi uzanın.”

Kız tekrar kızardı ve sonunda kekeledi:

“Hayır! Oh, hayır! Yapamam Bayım.”

Claude onun inatçılığını saçma buldu ve hemen tipik öfke patlamalarından birini salıverdi.

“Sizin için ne fark eder ki? Giysileriniz olmadan neye benzediğinizi bilmem sizi neden endişelendiriyor? İlk gördüğüm siz değilsiniz.”

Bunun üzerine kız gözyaşlarına boğuldu ve Claude öfkesinin yanında umutsuzluk da hissetti çünkü resmini asla bitiremeyeceğini, bu sersem kızın aşırı erdem taslamasının kendisini iyi bir resim çalışmasından yoksun bırakacağını düşündü; bu da öfkesini daha da arttırdı.

“Yapmayacaksınız öyle mi?... Tüm şu aptalca şeyler yüzünden! Beni ne sandınız? Size parmağımı dokundurdum mu, söyleyin? Biraz eğlence isteseydim dün gecedен beri pek çok fırsatım vardı... Eğer bu tür saçmalıklarla ilgilendiğimi düşünüyorsanız, çok yanılıyorsunuz. Sahip olduğunuz her şeyi bana gösterebilirsiniz, bu beni sarsmaz... Bu arada böyle küçük bir iyilik yapmayı reddetmek pek de şükran gösterisi olmuyor değil mi?... Aslında sizi sokaktan aldım ve yatağında uyuttum.”

Kız artık hıçkırıyordu, yüzünü yastığa gömdü.

“Size yemin ederim ki bu gerekli, yoksa sizi böyle üzüyor olmazdım.”

Tüm bu gözyaşları onu şaşırtmıştı ve kabalığından utanmaya başlamıştı. En doğrusunu kestiremediğinden bir süre hiçbir şey söylemedi; sonra kız kendini sakinleştirdince çok daha kibar bir sesle:

“Gerçekten utanıyorsanız artık ondan söz etmeyeceğiz... Ama sadece bunun benim için anlamını bilseydiniz... Görüyorsunuz orada yarı bitmiş bir resim var ve galiba öyle kalacak ve siz tam da aradığım tipsiniz... Bana gelince konu şu allahın belası resim yapmak olunca öz annemi, babamı bile öldürebilirim!... Bunu anlayabiliyor musunuz? Beni bağışlayın... Biliyor musunuz gerçekten nazik olsaydınız bana sadece birkaç dakika daha verirdiniz. Yo, utanmanıza gerek yok belden yukarısını kast etmiyorum. Buna gerek yok, artık sadece başı istiyorum. Sadece baş, o kadar. Onu bitirebilseydim... Yapar mısınız?... Lütfen... Kolunuzu daha önceki gibi yerleştirin, size... size ömrümün sonuna kadar minnettar kalacağım!”

Bitirdiğinde neredeyse kıza tapınıyor gibiydi, pastel boyasıyla belirsiz, acınası jestler yapıyordu; çizmek için duyduğu istek öylesine güçlüydü. Üstelik hâlâ yerinden kıpırdamamıştı, taburenin kenarına ilişmiş, hâlâ kızdan saygılı bir uzaklıkta oturuyordu. En sonunda bir şans yakaladı, kız şimdi daha sakindi ve yüzünü açtı.

Başka ne yapabilirdi? Adamın insafına kalmıştı ve o da öyle hüznü görünüyordu ki! Tek bir tereddüt anından, son bir utanç dokunuşundan sonra tek kelime etmeden kolunu yine başının altına kaydırıp bu arada diğer kolunun görünmemesi için büyük bir özen gösteriyor çarşafı sımsıkı boynuna bastırıyordu.

“İşte buna kibarlık derim!” dedi Claude “Çok zamanınızı almayacağım. Birkaç dakika sonra özgür olacaksınız.”

Çizimine eğildi, zaman zaman ressamın keskin gözleriyle ona bakıyordu; artık bir kadın değil sadece bir model görmekteydi. Hafif kızarıklığı, çıplak kolunu göstermenin şaşkınlığıyla bir süre daha devam etti, halbuki bu bir baloda masumca sergilediğinden daha fazla değildi. Ama genç adam o kadar mantıklı görünüyordu ki sükunetini kısa sürede tekrar kazandı, sıcaklık yanaklarını terk etti, ağzı bir güven gülümsemesiyle gevşedi bu arada yarı aralık gözkapaklarının arasından o da adamı inceliyordu. Ne zaman gözlerini ona çevirse sık sakalından, koca kafasından, sert jestlerinden dehşete düşmüştü ama şimdi onu o kadar da çirkin bulmuyordu. Koyu kahverengi gözlerinde derin bir duyarlılık keşfetmişti ve çalı gibi bıyıklarının üzerindeki burnu şaşırtıcı derecede narin, neredeyse kadınsıydı. Tutkulu isteğinin içinde açıklanamaz biçimde dokunaklı bir şeyler vardı; çalışırken belirsiz bir titreşim gönderiyordu ve bu ince parmaklarıyla tuttuğu pastel boyayı canlı bir şeye dönüştürüyordu. Kız kötü biri olamaz diye düşündü. Zorbalık yapıyordu ama utangaç olduğu için. Kendi duygularını açıklamakta zorlanıyordu ama aklı sakindi ve gevşemeye başlamıştı, sanki bir arkadaşının yanındaydı.

Ancak stüdyo hâlâ onu korkutuyordu. Etrafına gizlice bakınca dağınıklıktan ve ihmalkârlıktan dehşete düştü. Geçen kışın külleri hâlâ sobanın önünde yığılıydı. Yatak, küçük yıkanma yeri ve divan dışındaki mobilya parçaları; meşeden harap bir gardrop ile üzerinde karmakarışık fırçalar, boya tüpleri, içindeki makarna artıklarıyla kirli bir tavanın üstünde durduğu bir gazocağı bulunan köknardan

koca bir çalışma masasından ibaretti. Sandalyeler dağınıktı, döşemeleri delik deşikti ve şövalelerle çevrelenmişlerdi. Divanın yanında döşemede büyük olasılıkla ayda birden daha seyrek süpürülen bir köşede geçen gece kullandığı mum duruyordu ve odadaki tek temiz ve hoş görünen şey irice türden, tik takları yankılanan, etrafı parlak kırmızı çiçeklerle bezenmiş guguklu saat-ti. Ama diğer her şeyden çok sinirini bozan, duvarları tavandan tabana kadar örten çerçevelenmemiş tabloları. Öbürleri ise bir tuvaler yığını halinde yerlerde duruyordu. Daha önce hiç böyle resimler görmemişti, böylesine inişli çıkışlı, böylesine kaba, şiddet dolu renkleri olan resimler, bunlar kızı sanki bir içki dükkânında merdivenlerden ansızın bir küfürlü konuşma patlamış gibi şok etmişti. İleriye baktı ama dikkatini yüzü duvara dönük bir tablo çekti. Bu, ressamın üzerinde çalıştığı ve ertesi sabah çalışmasını tamamlamaya durduğunda onu hep yeni bir gözle görsün diye her gece duvara doğru ters yerleştirdiği büyük bir tuvaldi. Onun üzerinde ne var acaba diye merak etti kız, adam onu sergilemeye bile cesaret edemiyor muydu?

Şimdi tüm stüdyo güneş ışığına boğulmuştu çünkü pencerede panjur yoktu ve ışık harap mobilyaların bakımsız fakirliği üzerine erimiş altın gibi yayılmıştı.

Claude sessizliği bunaltıcı buldu. Bir şeyler söylemek istiyordu, herhangi bir şey, kısmen kibar olmak fakat büyük ölçüde kıza poz verdiğini unutturmak için. Beynine epeyce eziyet etti ama sonunda söylediği tek şey:

“Adınız ne?” oldu.

Uyuklamaya başladığı için kız gözlerini açıp cevap verdi:

“Christine.”

O zaman Claude kıza adını hiç söylememiş olduğunu anımsadı. Dün gecedен beri aynı çatının altındaydılar ve birbirlerinin adlarını bilmiyorlardı.

“Benimki Claude.”

Ve tam bu sırada kıza bakınca kızın bir kıkırdama krizine, henüz tam yetişkin olmamış bir kızın oyuncu tepkisine girmekte olduğunu gördü. Kız:

“Çok garip! Claude ve Christine. İkimiz de aynı harfle başlıyoruz!” dedi.

Bir sessizlik daha oldu. Claude’un gözleri yarı kapalıydı, biraz ilgisizce çizmeye devam etti sonra kızın rahatsız olmaya başladığını düşündü. Pozunu kaybedeceğinden öyle korktu ki onu oyalamaya kalkıştı:

“Biraz sıcak değil mi?”

Kız bu kez kahkahasını tutmak zorunda kaldı, üstelik çevresini duyumsadığı ve doğal neşesi yeniden canlandığı, kontrol edilmesi de pek kolay olmadığı halde. Öyle sıcaktı ki yatak hamama dönmüştü, kamelyaların sütsü solukluğuna sahip cildi nemli ve sol-gundu,

“Evet oldukça sıcak” diye cevapladı ciddiyetle, oysa gözleri neşeyle parıldıyordu.

Claude o yalın, iyi huylu tarzıyla devam etti:

“Hep bu güneşten... Yine de güneş sana iyi gelir, bedenini ısıtır... Dün gece kapı girintisinde biraz olsaydı iyi olurdu, değil mi?”

Bu her ikisini de güldürdü. Claude, bir söyleşi konusu bulmaktan memnun ona macerası hakkında sorular sormaya başladı ama hiç de sorgulama havasıyla değil. Kendisine gerçeği söyleyip söylemediğine de hiç aldırmıyordu; yapmak istediği tek şey oturuşu sürdürmekti.

Basitçe birkaç sözcükle Christine ona olup biteni anlattı. Dün sabah Passy’de yaşayan Madam Vanzade diye zengin birinin, bir generalin dul eşinin yanında okuyucu olarak çalışmak üzere Paris’e gelmek için Clermont’dan ayrılmıştı. Tarifeye göre treni dokuzu on geçte Paris’de olacaktı; Madam Vanzade’in hizmetçilerinden birinin kendisini garda karşılaması üzerine tüm düzenlemeler de yapılmıştı. Hattâ hizmetçinin kendisini siyah şapkasındaki gri tüyden tanıması konusunda bile anlaşılmışlardı. Ama tam Nevers’in bu

yakasında tren durmuştu. Bir yük treni raydan çıkmıştı ve ana hat döküntülerle kaplanmıştı. Bu uzun bir dizi gecikmenin başlangıcı olmuştu. Önce inanılmaz bir süre trende beklemişler sonra inmeleri istenmiş bagajlarını trende bırakarak üç kilometre ötedeki en yakın istasyona yürümeleri, orada kendilerini bir kurtarma treninin bekleyeceği söylenmişti. İki saat yolda kaybetmişler iki saat de kazanın raylara verdiği zararın onarılmasını beklemişlerdi. Bu yüzden Paris'e ancak dört saat gecikmeyle sabahın birinde varmışlardı.

"Şanssızlık!" dedi Claude sözünü keserek, hâlâ tam inanmamıştı ama tüm kargaşanın düzeltilme kolaylığı onu sersemletmişti. "Ve kuşkusuz o saatte sizinle buluşacak kişi gitmişti."

Haklıydı. Christine Madam Vanzade'nin hizmetçisiyle buluşamamıştı, herhalde vaz geçmiş ve eve dönmüş olsa gerekti. Kız, Gare de Lyon'un büyük, kötü aydınlatılmış, sabahın o saatinde neredeyse bomboş salonunda nasıl da korktuğunu anlattı; küçük seyahat çantasına sıkı sıkı yapışmış bir araba tutmaya cesaret edemeyerek bir oraya bir buraya birileri gelir umuduyla nasıl uzun süre gidip geldiğini anlattı. Sonunda cesareti kırıldığında çok geç olmuştu çünkü sırada bir tek araba kalmıştı; çok pis şarap kokan sürücü yanaşıp onu pis pis süzmüş ve nereye gitmek istediğini sormuştu.

"Bu türleri bilirim" dedi Claude şimdi sanki bir masal dinliyormuş gibi ilgilenmişti. "Onun sizi almasına izin verdiniz mi?"

"Beni zorladı" dedi Christine pozunu değiştirmeden gözlerini tavana dikmişti. "Bana yavrum dedi. Ölesiye korktum. Passy'ye gitmek istediğimi söyleyince çok kızdı öyle bir hızla yola çıktı ki kapılara yapışmak zorunda kaldım. Bir süre sonra her şey bir yana zararsız olduğunu düşündüm. Hâlâ aydınlık olan caddelerde normal bir hızla gitti, ben etrafta insanlar olduğunu görebiliyordum. Sonra Seine'i fark ettim. Daha önce Paris'i hiç görmemiştim ama haritada nasıl görüldüğünü biliyordum bu yüzden rıhtımı izleyeceğini düşündüm. Ama bir köprünün üzerinden geçtiğimizi görünce yeniden korktum. Araba karanlık bir yere dönüp sertçe

durduğunda yağmur yeni başlamıştı. Sürücü koltuğundan indi. Yanıma gelmek istedi. Çok yağmur yağdığını söyledi...”

Claude gülmeye başladı. Artık ona inanmıştı. Bu arabayı asla uydurmuş olamazdı! Kız gülmesinden utanıp durdu.

“İşte numarası buydu, değil mi? Siz ne yaptınız?”

— Öteki kapıdan yola atladım. O zaman bana küfretmeye başladı, gideceğimiz yere gelmişiz numarası yapıyor parasını vermezsem şapkamı kafamda paralayacağını söylüyordu. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu ve etrafta bir allahın kulu yoktu. Ne yapacağımı bilemedim; ona beş frank verdim çantamı da alıp olabildiğince hızlı gitti. Neyse ki çantamda iki mendil, bir parça kek ve trende bıraktığım valizin anahtarı dışında bir şey yoktu.

— Ama neden arabanın numarasını almadınız?” diye haykırdı öfkeli ressam.

Kör edici yağmur altında Louis-Philippe Köprüsü’nü geçerken bir arabanın baş döndürücü bir hızla kendisini sıyrıp geçtiğini anımsamıştı ve gerçeğin ne kadar sık kurgudan daha garip olduğuna hayret etti. Yaşamın sınırsız düzeninin doğal gidişiyle kıyaslandığında olayın Claude uyarlaması o denli basit ve mantıklıydı ki tamamen aptalcaydı.

“Kapı girişinde beni bulduğunuzda nasıl hissettiğimi hayal et-senize!” dedi Christine. “Passy’de olmadığımı pekâlâ biliyordum; bu da bu korkunç kentte daha ilk gecemde sokakta uyuyacağım anlamına geliyordu. Bir de gök gürültüsü ve şimşek vardı! Ah o korkunç çak-malar, hepsi mavi ve kırmızı. Caddeleri aydınlatıklarında gördükle-rimi düşünmek bile ürkütüyor beni!”

Gözleri yeniden kapanmış gecenin uğursuz görüntülerini anımsayınca yüzü solmuştu; rıhtım, alev alev yanan bir fırını bölen bir hendek, nehrin kurşuni suları, bir kale hendeği, bir sürü ölü bali-na gibi mavnalarla kaplanmış ve hepsinin üzerinde hareketsiz vinç-lerin darağacı gibi açılmış ev sahibi kolları. Bunu kim hoş bir karşılanma olarak alabilir ki? diye düşündü.

Söyleşide yine bir boşluk oluşmuştu. Claude resmini tamamlamıştı. Sonunda modeli hareket etmek zorundaydı çünkü kolunun uyuşmaya başladığını hissetmişti.

“Dirseğinizi biraz daha geriye alabilir misiniz?” dedi mekanik bir biçimde ve kısmen hâlâ ilgilendiğini kısmen de kabalığından dolayı özür dilediğini göstermek için ekledi:

“Ebeveyniniz tren kazasını duyarlarsa merak edecekler değil mi?

— Benim ebeveynim yok.

— Hem baba hem de anne mi? Yani dünyada tek başınıza mısınız?

— Evet, tamamen yalnız.”

On sekiz yaşında olduğunu, babası Yüzbaşı Hallegrain bir garnizondan ötekine tayin beklerken Strasbourg’da doğduğunu söyledi. Babası Montauban’dan bir Gaskonyalıydı ve kız on iki yaşındayken iki bacağı da felç olduğu için emekli olduktan sonra Clermont’da ölmüştü. Bir Paris’li olan annesi yaklaşık beş yıl daha Clermont’da kalmıştı. Emekli maaşına ek gelir olsun diye yelpaze boyayarak kızını bir hanımefendi olarak yetiştirmişti. On beş ay önce o da beş parasız yetimi dünyadaki tek arkadaşı olan Kız kardeşlerinin¹ Baş Rahibesine bırakarak ölmüş, o da kızın manastırın okulunda barınmasına izin vermişti. Baş Rahibe eski bir arkadaşı neredeyse kör olan madam Vanzade’in yanında okuyucu olarak bir iş bulduğu için dosdoğru oradan gelmişti.

Claude bu en son ayrıntılar üzerine hiçbir şey söylemedi. Manastır düşüncesi, öyküsü giderek kulağa daha çok bir roman gibi gelen bu iyi yetişmiş kız, utancını yeniden canlandırmış ve konuşmasını ve jestlerini yeniden sarsak hale getirmişti. Resim yapmayı bıraktı, orada gözlerini çalışmasına dikmiş olarak oturdu sonunda sordu:

¹Meryem Ana’nın, kuzeni Elizabeth’i 31 Mayıs’ta ziyaretinin anısına kurulmuş katolik kilisesinin kadın kolu.

“Clermont güzel bir yer mi?

— Pek değil. Daha çok kasvetli... Ama çok da iyi bilmiyorum. Pek dışarı çıkmazdım.”

Şimdi dirseğine yaslanmıştı. Düşük, gözyaşları ve kaybının duygularıyla daha da derinleşen bir sesle, sanki kendi kendine konuşmuş gibi:

“Annem çok güçlü değildi” dedi. “Ölene kadar kendi kendine çalıştı aslında... Beni şımarttı. Hiçbir şey bana çok iyi gelmiyordu. Her şey için öğretmenim vardı ama pek de ilerlemiyordum. Uzun süre hastaydım ama çok da dikkatli değildim; pek kurallara uymuyordum, oyun oynamaya düşkündüm... Müzik derslerine hiç kendimi vermedim, piyano çalmak zorunda kalırsam hemen kollarım ağırırdı... En iyi olduğum şey resim yapmaktı sanırım...”

Claude hemen dikildi, ve kızın sözünü kesti:

“Ne? Resim mi yapıyorsunuz?

— Oh, pek sayılmaz... Annem çok zekiydi. Bana sulu boya hakkında bir şeyler öğretti ben bazen ona yelpazeleri boyamada yardım ederdim, geri planları boyardım. İyi bir ressamdı.”

Bunu söylerken içgüdüsel olarak gözlerini stüdyoda, duvarlarında ışıldayan ürkütücü tablolarla gezdirdi ve parlak gözlerine garip bir bakış yerleşti, tabloların katı kabalığından irkilmiş, huzuru kaçmış bir bakış. Yattığı yerden baş aşağı olarak Claude’un çizdiği kendi resmini görebiliyordu. Gölgelemlerin arasından fırlayan rastgele renklerden öyle dehşete kapılmıştı ki yakından bakmak istemeye cesaret edemedi. Ayrıca yatakta giderek daha huzursuz ve rahatsızdı; sıcaklamış hissediyordu ve bir an önce yerinden fırlamak, dün gecedan beri olan bitenlerin uzun bir rüya olduğunu keşfetmek arzusu beynini kemiriyordu.

Claude da onun huzursuzluğunu fark etmeye başlamıştı ve ansızın vicdan azabı hissederek bitmemiş resmini bıraktı ve alelacele:

“Bu kadar yardımcı olduğunuz için teşekkür ederim matmazel.” dedi. “Korkarım sizi oldukça uzun bir süre tuttum... Özür dilerim... Şimdi kalkın lütfen. İlgiilenmeniz gereken kendi işleriniz var.”

Adam bu kadar sabırsızken kız hareket etmek için hiçbir girişimde bulunmadı, sadece kolunu çarşafın altına çekti ve biraz da kızardı, bunun sebebini anlamayan Claude, kalkması gerektiği önerisini yineledi. Sonra birden anımsayarak sert bir hareket yapıp paravanı tekrar kapadı, yatağın etrafına yerleştirdi ve stüdyonun öteki ucuna gidip kız dinlendiğini düşünmeden giyinebilsin diye abartılı bir kalenderlikle tencerelerini tavalarını bilerek gürültülü bir biçimde toplamaya başladı.

Öyle bir gürültü çıkarıyordu ki kızın çekinerek seslendiğini ilk anda duymadı:

“Bayım, bayım.”

Durup dinledi.

“Bayım rica etsem... Çoraplarımı bulamıyorum.”

Tabii ya! Ne bekliyordu ki? Kızın çorapları ve giysilerinin geri kalanı koyduğu yerde güneşin altında yayılırken paravanın arkasında giyinebileceğini mi sanıyordu? Çoraplar tamamen kurumuştur, emin olmak için onları güzelce elden geçirdi. Onları ince perdenin üzerinden geçirirken kızın bir çocuğunki kadar taze ve narin yumuşak, yuvarlak omuzlarına bir kez daha göz attı. Giysilerinin geri kalanını yatağın ayak ucuna fırlattı, botlarını paravanın kenarından içeri ittirdi, sadece şapkasını askıda bıraktı. Kız teşekkür etti ama hepsi bu; Claude bir süre giysilerin olası en hafif hışırtısından ve kâseye dökülen suyun temkinli şırıltısından başka bir şey işitmedi. Ama kızın gereksinimlerini unutmamıştı.

“Lavabonun üzerinde bir tabakta sabun bulacaksınız” diye seslendi. “Dolaba bakarsanız temiz bir havlu bulursunuz . . . Yeterince su var mı? Bir dakika bekleyin size sürahiyi getireyim!”

Sonra ansızın gene patavatsız olduğunu fark edip kendine kızdı, telaşla ekledi:

“İşte yine kendimi can sıkıcı kıldım . . . Bana aldırmayın, kendinizi evinizde hissedin!”

Bunu deyip ev işlerine döndü. Ama akli dinlenmek bilmiyordu. Ona kahvaltı vermeli miydi? diye merak etti. Onu kahvaltı etmeden

gönderemezdi öte yandan bunu yaparsa her şeyi bir kenara bırakıp tüm sabahı harcamış olacaktı. Hâlâ kararsız olarak gazocağını yaktı, tavayı yıkadı çikolata yapmaya başladı. Çikolatanın daha seçkin bir besin olduğunu düşündü. Taşralı usulde ekmek ve bol zeytinyağıyla yapılan bir yemek olan makarnadan gizli gizli utanıyordu. Ama daha çikolatasını tavada kızartmayı bitirmeden:

“Ne! Hazırlandınız mı?” diye bağırdı.

Çünkü Christine paravanı ittirmişti ve bağcıkları bağlanmış, düğmeleri iliklenmiş siyah giysisinin içinde göz kamaştıran bir düzen halinde tüm özeni ve düzenliliğiyle dikiliyordu. Yüzü taze ve pembemsiydi, saçları düzgündü, ensesinde iri bir topuz yapılmıştı. Böylesine hız ve bir ev kadını etkinliği Claude’u hayranlık içinde bıraktı.

“Vay” diye yutkundu “Eğer her şeyi böylesine hızlı yapıyor-sanız!”

Düşlediğinden daha uzun ve daha güzeldi ama onu en fazla etkileyen sakin kararlılığıydı. Şimdi Claude’dan korkmuyordu, bu apaçık belliydi. O gıcırtılı küçük yatakta yatarken kendini savunmasız hissetmiş olsa gerekti ama oradan çıkıp tamamen giyinince sanki silahlarını kuşanmış gibiydi. Gülümsüyordu ve Claude dosdoğru gözlerinin içine bakarken son birkaç dakikada söylemeye tereddüt ettiği şeyleri söyleyiverdi:

“Gitmeden önce kahvaltı edeceksiniz değil mi?”

Ama kız reddetti.

“Teşekkür ederim hayır... Şimdi hemen istasyona gitmeliyim. Valizim gelmiş olmalı... Sonra da Passy’ye doğru yola koyulmalıyım.”

Claude kıza defalarca aç olması gerektiğini ve güne kahvaltı etmeden başlamanın pek de akıllıca olmadığını söyledi ama boşunaydı.

“O zaman aşağı ineyim ve size bir araba bulayım.

— Hayır lütfen rahatsız olmayın.

— Ama o kadar yolu yürüyemezsiniz. Hiç değilse sizinle araba durağına kadar geleyim, ne de olsa Paris’te yolunuzu bulamazsınız.

“Hayır, gerçekten, hiç gerek yok... Kendi başıma gitmeme izin vermeniz daha doğru olacak.”

Kararını vermişti. Tanımadığı insanlar tarafından bile olsa bir erkekle birlikte görülmek istemiyordu. Dün gece hakkında hiç kimseye hiçbir şey söylemeyecek, sağa sola yalanlar atacak ve gecenin anısını kendine saklayacaktı. Kızgın bir jestle Claude kızın cehen-neme gidebileceğine karar verdi, yolu açık olsundu! Dışarı çıkıp bir araba peşinde koşmamak ona uyardı. Yine de incinmişti; onun min-net duymadığını düşünüyordu.

“Öyle istiyorsanız” dedi “Sizi zorlamak istemem.”

Bu noktada Claude’un o ana kadar ağzının ince köşelerindeki silik gülümsemesi genişledi. Kız hiç karşılık vermedi, şapkasını aldı, bir ayna arandı, bulamayınca bağcıklarını onsuz da bağlaya-bileceğine karar verdi. Dirsekleri kalkmış kurdelayı sakince çekip bükerek ayakta dururken yüzü altın gün ışığıyla aydınlandı. Claude az önce resmini çizdiği yüz hatlarının çocuksu yumuşaklığını fark etmemiş olduğuna şaşırdı çünkü şimdi yüzün üst parçası açık alnı, zarif gözleri alt kesimden, güçlü çeneden, kan kırmızı dudaklardan ve zarif beyaz dişlerden daha silikti. Ve belki de kendisiyle dalga geçen şu bilmecemsi, kızca gülümseme.

“Herhangi bir biçimde” dedi huzursuzca “sizi rahatsız eden bir şey yapmış olamam değil mi?”

Cevap verirken kız gülmek zorunda kaldı, hafif sinirli bir gülmeydi bu:

“Oh, hayır Bayım. Kesinlikle böyle bir şey söyleyemem.”

Bunun kendisini aptal gösterebileceğinden korktuğu halde göz-lerini kızınkilerden ayıramıyordu; utangaçlığı ve cehaletiyle savaştıktan güçsüz düşmüştü. Bu uzun genç hanım tam olarak ne biliyordu? Kuşkusuz yatılı okula giden tüm kızlar neyi biliyorsa onu: her şeyi ve hiçbir şeyi. Yüreğin ve duyuların bu ilk uzak uyanışı kadar ulaşılamaz hiçbir şey yoktu. Belki de bu ressam stüdyosunda bu iffetli ama şehvetli genç kız bir erkeğin varlığında

gözlerini açmaya başladığında korkuyla merakı birbiri içine geçir-mişti. Şimdi kız titremesini durdurmasına şaşırıyordu, hattâ hiçbir şeyin titreme yaratmaması yüzünden kendine kızılıyordu. Hiçbir şey! En küçük nezaket belirtisi bile, parmak uçlarına kondurulan küçük bir öpücükten daha fazla değil! Genç adamın apaçık ilgi-sizliğinin ayırdındaydı ve içindeki kadının canı bu yüzden sıkkın olabiliirdi. Olasılıkla değişmiş bir varlık olarak gidiyordu, sinirleri ayaklanmıştı, belki de olabilecek ama olmamış korkunç şeyler yüzünden bilinçdışı bir pişmanlıkla dolu olduğu için sinirliliği hafifliyordu.

“Araba durağının” diye devam etti yerçekimini yeniden hissedince “köprünün üzerinde karşı kıyıda olduğunu söylemişsiniz değil mi?

— Evet tam o ağaçların altında.”

Kız şimdi hazırды; kurdelasını bağlamış ve eldivenlerini giymişti, yapacak başka bir şeyi yoktu yine de gitme girişiminde bulunmadı, bunun yerine etrafına garip bir şekilde bakarak orada durdu. Bakışları duvara dönük büyük tuvale takılınca onu görüp göremeyeceğini sormak istedi ama cesaret edemedi. Orada durmak için başka hiçbir şey yoktu yine de sanki bir şey arıyor gibiydi; sanki geride bir şey unutmuş gibi hissediyordu ama ne olduğunu söyleyemezdi. Sonunda kapıya yöneldi.

Claude kapıyı açtı ve küçük bir ekmek somunu kapıdan fırlayıp odanın ortasına düştü.

“İşte görüyor musunuz biraz kahvaltı etmelisiniz. Yönetici kadın her sabah bir somun ekmek getirir.”

Kız başını red anlamında salladı ama sahanlıkta bir an için durdu geri döndü ve neşeli bir gülümsemeyle elini uzattı ve:

“Teşekkür ederim, çok teşekkür ederim.”

Claude onun küçük eldivenli elini büyük, boya lekeleri içindeki parmaklarıyla yakaladı ve saniyeler boyunca iki iyi arkadaş gibi el sıkışarak birbirlerine yakın durdular. Kız gülümsedi Claude neredeyse “Sizi tekrar ne zaman göreceğim?” diyecekti ama utan-

gaçlık onu engelledi. Böylece hiçbir şey söylemeyince kız onun elini bıraktı.

“Hoşçakalın Bayım.

— Hoşçakalın matmazel.”

Christine arkasına bakmadan dar, çatırdayan basamaklardan inerken Claude içeri, stüdyoya daldı, kapıyı arkasından çarptı ve bağırdı:

“Allah kahretsin bu kadınları!”

Öfkeden kudurmuştu. Hem kendine hem de başka herkese kızıyordu, öfkesini çevredeki eşyaları tekmeleyerek ve bağırarak dışa vuruyordu. Hiçbir kadını odasına getirmemekte haklıydı. Haklı olduğunu biliyordu. Tüm orospular bir erkeği maymuna çevirmeyi biliyorlardı. Az önce gidenin o masum yüzüne karşın kendisiyle oynamadığını nereden bilecekti? Kendini böylesine inanılmaz bir çorap örücünün eline bırakması için aptal olmalıydı. Ama gerçekten bırakmış mıydı? Hayır, ne generalin dul eşini, ne tren kazasını ne de olanaksız araba hikâyesini yutmamıştı. Böyle şeyler asla olmamıştı. Nasıl olabilirdi ki? Ayrıca sadece onun ağzına bakıyordunuz... ve de giderkenki o garip haline. Ne olurdu sadece neden yalan söylediğini bilebilseydi! Ama hayır. Sadece yararsız, nedeni belirsiz yalanlar, sanat sanat içindir! Bir yerlerde kendisiyle alay ettiğine bahse girebilirdi.

Paravanı patır kütür katladı ve bir köşeye tıktırdı. Kız her şeyi altüst bırakmıştı bundan emindi. Ama her şeyi, kâseyi, havluyu, sabunu temiz ve düzgün, her şeyi yerli yerinde bıraktığını görünce yatağı yapmadığı için bir öfke nöbetine tutuldu. Çabalarını abartarak yatağı kendi yapmaya durdu. Kollarının arasına aldığı örtü hâlâ ılıktı; yastığı iki yumruğuyla kabartırken güzel kokular geldi, çarşaflardan da aynı temiz, ılık, etrafa yayılan gençlik kokusu geliyordu. Şakaklarının zonklamasını durdurmak için soğuk suyla yıkadı ama nemli yüz havlusunda aynı sarmalayıcı şimdi tüm stüdyoyu tatlılığıyla dolduran bakire kokusunu bulunca eski eziyet

geri döndü. Lânetler mırıldanarak çikolatasını tavadan içti, ekmekten iri lokmaları resmine geri dönmek için ateşli bir telaşla yuttu.

“Bu yer çekilmez!” diye bağırdı. “Bu sıcak beni hasta ediyor!” Güneş yer değiştirmişti; stüdyo gerçekten daha serindi.

Claude küçük bir tavan penceresi açtı, büyük bir rahatlama içinde içeriye akan nemli esintiyi içine çekti. Christine’in başının bitmemiş taslağını aldı ve uzun bir süre derin düşünceler içinde ona bakarak oturdu.

2. BÖLÜM

SAAT ON İKİYİ ÇALDI; tanıdık bir el kapıyı sertçe çaldığında Claude hâlâ resminin üzerinde hararetli bir biçimde çalışıyordu. İlgüdüsel olarak ve kendine karşın büyük kadın figürünü düzeltmek için kullandığı Christine'in başının taslağını bir dosyanın içine sakladı. O zaman kapıyı açmaya hazır hale geldi.

"Pierre" diye bağırdı. "İşte geldin!"

Pierre Sandoz, çocukluk arkadaşı, yirmi iki yaşında, yuvarlak kafalı, kare burunlu ve kısa kirli bir sakalla çevrili enerjik yüzünde zarif gözleri olan biriydi.

"Bilerek öğle yemeğimi erken yedim" diye yanıtladı. "Seninle şöyle uzun boylu bir seans olsun istedim... Zaman geçiyor!"

Ayağa kalkıp resme baktı ve bir an duraksamadan:

"Oh, bak, kadının tipini değiştiriyorsun!"

İkisi de ayakta durup resmi düşünürken uzun bir sessizlik oldu. Beş metreye üç metrelik büyük bir tuvaldi ama bazı kesimleri kaba astarın üzerinde henüz gelişmemişti. Bir taslak olarak enerjisi, kendiliğindenliği ve renklerinin canlı sıcaklığı belirgindi. Güneşin bir orman açıklığına dökülüşünü arkada katı bir yeşilliği, sola doğru giden karanlık bir patikayı ve çok uzakta bir ışık lekesini gösteriyordu. Ön plandaki otların üzerinde yaz sıcaklığının yemyeşil bitkilerinin arasında çıplak bir kadın figürü vardı. Bir kolu başının altına kıvrılmıştı böylece göğüsleri belirginleşiyordu; gözleri kapalıydı ve sanki altın güneş ışığından büyük bir zevk alıyormuş gibi boşluğa gülümsüyordu. Geri planda biri esmer biri beyaz tenli iki çıplak kadın gülüşüyor ve birbirlerini otların üzerinde yuvarlıyorlar, yeşile karşı iki ten rengi lekesi oluşturuyorlardı; ön planda ise gerekli kontrastı sağlamak için ressam bir erkek figürünü

uygun görmüştü. Düz siyah kadife bir ceket giyyordu ve otların üzerine öyle oturmuştu ki sırtı ve üzerine yaslandığı sol eli dışında hiçbir şey görülemiyordu.

“Şu kadın bayağı iyi gidiyor.” dedi Sandoz sonunda “Ama tanrım ne kadar çok iş var, değil mi?”

Parıldayan gözleri çalışmasına dikilmiş Claude güven dolu bir jestle cevap verdi:

“Peh! Şu andan Salon etkinliğine kadar zamanım var. Altı ayda epeyce şey yapılabilir değil mi? Belki de bu kez onu gerçekten bitiririm de kendimin tamamen umutsuz bir vak’a olmadığını gösteririm.”

Yüksek sesle ıslık çalmaya başladı, itiraf etmese de yaptığı Christine’in başı taslağından heyecanlıydı; genellikle tüm ressamların bildiği doğanın kaprisinin yiyip bitirici çukurlarına düştüğü o büyük umut dalgalarının tepesine taşınmıştı.

“Hadi o zaman! Oyalanmayalım!” diye bağırdı. “Burada olduğuna göre başlayabiliriz.”

Sandoz, arkadaşlık gereği, onu model masrafından kurtarmak adına ön plandaki beyefendi için poz vermeyi kabul etmişti. Tek boş olduğu dört beş Pazar gününde figür neredeyse bitmişti. Sandoz ceketini giyerken ansızın aklına bir fikir geldi.

“Bak ne diyeceğim eğer tüm sabah çalıştıysan yemek yemeye vaktin olmamıştır.. Dışarıya çık ve kendine bir pizola falan al. Ben sen dönene kadar beklerim.”

Claude herhangi bir zaman kaybına kızdı.

“Tabii ki bir şeyler yedim.” diye cevapladı “Tavaya baksana. Ayrıca şurada hâlâ biraz ekmeğim var. Resim yaparken onu atıştırabilirim. Hadi yerleş de başlayayım.”

Coşku dolu bir halde paletini aldı ve fırçalarını yakalarken ekledi:

“Dubuche daha sonra bizi buradan alacak değil mi?

— Evet. Beş gibi burada olacağını söyledi.

— Güzel. O gelir gelmez gider bir şeyler yeriz... Şimdi hazır mısın? El biraz daha sola, baş biraz daha bir yana eğilmiş. Tamam.”

Divanın örtülerini düzelttikten sonra Sandoz onun üzerine istenen pozda yerleşti. Sırtı Claude'a dönüktü ama konuşmaya devam ettiler çünkü o sabah Provence'daki küçük kasabadan, ana sınıfında tanıştıkları Plassans'dan bir mektup almıştı. Bir süre sonra söyleşi tavsadı çünkü Claude resim yaparken bu dünyada değildi ve Pierre pozunu koruma çabaları içinde giderek oturmaktan uyuşmuştu.

Claude, Paris'ten ayrılıp doğduğu Provence'a gitme şansını dokuz yaşında elde etmişti. Beş para etmez babasının sokağa attığı, dürüst, çalışkan bir çamaşırcı olan annesi onun güzel açık tenine deli gibi âşık olmuş bir işçiyle yeni evlenmişti. Tahmin edilebileceği gibi ucu ucuna yaşarlarken Plassans'dan yaşlı bir beyefendi gelip Claude'un kendisiyle yaşamasını ve onu yerel okulda okutmayı teklif ettiğinde çok rahatlamışlardı. Cömert ama biraz tuhaf eski eser koleksiyoncusu çocuğun çocuksu çizimlerine hayran olmuştu. Böylece yedi yıl boyunca Claude güneyde önce yatılı sonra da yaşlı patronunun yanında gündüzlü okumuştur. Bir sabah yaşlı adam yatağında beyin kanamasından ölü bulunmuştu. Vasiyetnamesinde Claude'a yılda bin frank bırakmıştı, yirmi beş yaşına gelince ana parayı alabilecekti. Şimdiden resim yapma tutkusuna kapılmış olan Claude bakalorya sınavını beklemeden hemen okulu bırakmış Paris'e koşmuştu; arkadaşı Pierre Sandoz da oradaydı.

Plassans'daki okulun ilk yıllarından beri Claude Lantier, Pierre Sandoz ve Louis Dubuche "üç ayrılmazlar" diye bilinirlerdi. Birbirlerinden birkaç ay arayla doğmuşlardı ama hem huy hem toplumsal geçmişleri açısından farklı oldukları halde kısa sürede can dostu olmuşlardı, bilinçaltı ilgilere birlikte çekiliyorlar, ortak belirsiz hırslar taşıyorlar, sınıftaki çekmek zorunda kaldıkları kaba, ahmak ve mankafalar sürüsünden daha üst bir zekâ düzeyine açılıyorlardı.

Pierre'in İspanyol babası bazı siyasal çatışmaların ardından Fransa'ya iltica etmiş, Plassans yakınlarında makineleri kendi icadı olan bir kâğıt fabrikası kurmuştu. Yerel önyargıların ve kötü niyetlerin kurbanı olarak kedere boğulmuş bir adam halinde ölmüş

arkasında öyle bir dizi karanlık ve karmaşık davalar bırakmıştı ki tüm serveti bu davalar tarafından kısa zamanda feci bir şekilde yutulmuştu. Burgundia'lı dul eşi Provence halkına küsmüş, sakat bırakan felcinden de onları sorumlu tutmuş ve Paris'e sığınmaya çalışmıştı, orada Pierre düşük ücretli bir işte çalışarak ve edebiyat zaferleri düşleyerek ona destek olmuştu. Plassans'lı bir fırıncının en büyük oğlu olan Dubuche çok daha sonra Paris'te iki arkadaşına katılmıştı. Zeki, hırslı annesinin yüreklendirmesiyle École des Beaux-Arts'da^(*) mimari eğitimi alıyor, kararlı ailesinin gönderdiği, Yahudilerin yüzde üç faizle bankaya yatırdıkları kısıtlı bir yatırımla olabildiğince iyi yaşamaya çalışıyordu.

Sessizliği kıran, alçak sesle mırıldanan Sandoz oldu:

“Değiştir şu pozu! Bileğim kopacak.” diye seslendi ressama
“Biraz kıpırdanabilir miyim?”

Claude onun gerinmesine izin verdi ama yanıt vermedi. Siyah kadife ceketini boyamakla meşguldü. Bir adım geri çekildi, yarı kapalı gözleriyle yaptığı işe baktı sonra ansızın yüksek sesle güldü, aklına bir anı gelmişti.

“Bak ne diyeceğim, Pouillaud'nun yaşlı Lalubie'nin dolabında bir sürü mum yaktığını anımsıyor musun? Derse başlamak için kitaplarını almaya gidip de onları alevler içinde gördüğünde Lalubie'nin yüzündeki korku ifadesini asla unutmayacağım. Tüm sınıfa beş yüz mısra ceza!”

Sandoz o kadar çok güldü ki pozunu tekrar almadan önce bir süre divana devrildi.

“Oh, Pouillaud hayvanın tekiydi!” dedi tekrar yerleştiğinde.
“Tesadüfe bak bu sabahki mektubunda Lalubie'nin evlendiğini yazıyor. Üstelik güzel bir kızla; yaşlı kölebaşı! Manifaturacı Gallisard'ın kızlarından biri, küçük sarışın olanı, anımsadın mı? Hani serenad yapardık!”

(*)1671'de Jean-Baptiste Colbert tarafından kurulmuş olan Güzel Sanatlar Okulu. —çev.

Baraj kapakları açılmıştı, Claude ve Sandoz sonsuz bir ırmak gibi anılarını boşalttılar, biri coşku içinde boyuyor, diğeri yüzü duvara dönük sırtıyla konuşuyor, omuzları heyecanla sarsılıyordu.

İlk önce okuldan bahsettiler; kentin surlarına dek uzanan biçimlendirici eski manastır; iki oyun alanı içinde devasa çınar ağaçları; yüzmeyi öğrendikleri üzeri yeşil yosunla kaplı çamurlu gölet; aşağıda duvarlarından rutubet sızan sınıflar; her zaman yemek ve bulaşık suyu kokan yemekhane; gençlerin “dehşet odası” diye bilinen yatakhane ve siyah giysileri, beyaz boneleri içinde kibar, huzur verici hemşireleriyle revir! Büyük oğlanların yüreklerini hoplatan Hemşire Angèle, yukarı çıkıp pansuman yaptırmak için bilerek parmaklarını kesen şişman oğlan Hermeline’le kaçtığında kıyamet kopmuştu.

Okul sonrasında öğretmenler: korkunç, grotesk, içler acısı kötü tabiatlı, uzun süredir acı çeken figürler alayı gözden geçirilirdi; kızlarını, okulun bütün duvarlarında resimleri ve haklarında açık saçık yazılar bulunan yetişkin iki kızını evlendirmek için partiler vererek kendini paralayan müdür; ünlü burnu bir güvercin gibi pusuya yattığı dersane kapıları ardında kendini uzaktan ele veren müdür muavini “ispiyoncu;” her biri küfürlü takma adlarla anılan tüm genç hocalar çetesi: hiç gülmeyen “Rhadamanthus,” başını durmadan sürttüğü sandalye arkalıklarının leş gibi yapan “Makine yağı.” “Beni —aldattın— Adèle.” adlı fizik hocası vardı, on kuşak öğrenci boyunca bir süvarinin kucığında *flagrante delicto*³ yakalandığı söylenen karısının adıyla anılan dile düşmüş boynuzlu. Başkaları da vardı; pek çokları; üç kuzeninin kanına bulanmış korsika hançerini göstermekten hoşlanan gaddar kapıcı “Spontini”den, dışarıda yürürlerken sigara içmelerine izin verecek kadar hoşgörülü küçük Chantecaille’dan, iki hilkat garibesine, “Paraboulomenos” ile “Paralleluca”ya, tavalarla çöpler arasında bir aşk yaşamakla suçlanan, mutfak yamağı oğlanla bulaşıkçı kıza kadar.

(*)Suçüstü. —çev.

Sonra anımsanması onları hâlâ gülmekten kırılmalarına yol açan “eşek şakaları”ndan ve gülünç eylemlerden söz ettiler. Hani bir sabah “Kemikleri Gün Işığındaki Çocuk” ya da “Isınmış Ölü” diye adlandırdıkları, tüm sınıfa enfiye sağlayan sıska çocuğun botlarıyla sobayı yakmışlardı. Hani o kış akşamı kiliseden kibrit çalıp el yapımı pipolarında kurutulmuş kestane ağacı yaprakları tüttürmüşlerdi. Sandoz yapmıştı bunu; şimdi de karanlıkta koro balkonundan apar topar kaçarken ne kadar korkmuş olduğunu itiraf ediyordu. Sonra Claude’un sırasının altında Mayıs böceklerini insanların dediği gibi lezzetli olup olmadıklarını anlamak için kızarttığı gün vardı; sınıfı öyle koyu, öyle keskin bir koku sarmıştı ki kapıcı sıranın tutuştuğunu sanıp bir sürahi su getirmişti. Okul yollarında soydukları soğan tarlaları ve camları kırıp kırıkları arasında atlastaki haritalardan herhangi birine benzerlik bulduklarında kendilerini zeki sandıkları pencereler; karatahtaya kocaman harflerle yazılan ve sınıfın ahmaklarını nasıl hoca yaptıklarını anlayamadan güldür güldür okudukları Yunanca dersleri; kesilip sanki cesetler gibi göletin etrafına uzun bir geçit alayıyla taşınan oyun alanı sıraları ve sonunda yakılan ağıtlar. Bu son şaka çok gülünçtü. Dubuche, rahip olarak gölete girmiş ve şapkasını “kutsal” suyla doldurmaya çalışmıştı. Ama tüm şakaların en iyisi, en gülünç olanı, Pouillaud’nun tüm yatakhane oturaklarını uzun bir sicime bağladığı sonra da sabah —sömestrin son günüydü— koridor ve üç merdiven boyunca aşağı bu ev yapımı porselenleri ardından sürüklediği, büyük bir tangirtıyla onları atomlarına kadar parçalayarak herkesi uyandırdığı gündü.

Claude o kadar güldü ki resim yapmayı bırakmak zorunda kaldı.

“Evet Pouillaud küçük bir canavardı. Sana mektup yazdığını söylememiş miydin? Neler yapıyormuş?

— Hiçbir şey” diye yanıtladı Sandoz tekrar mindere yerleşerek.

“Sorun da bu. Hayatımda böyle aptalca berbat bir mektup okumadım. Hukuku bitirmiş ve babasının izinden gidiyormuş; savcı olacaktı...

Mektubunda bir savcı gibi yazmaya başlamış bile! Görmelisin! Kendi alışkanlıklarının içine gömülmüş tipik hantal bir burjuva!"

Tekrar bir sessizlik oldu sonra ekledi:

"Biliyor musun Claude biz bir bakıma şanslıyız."

Bu, mutlu anılardan oluşan yeni bir dalgayı harekete geçirdi; okul dışında, açık havada ve Provence güneşinin altında geçirilen kaygısız günleri anımsamak ikisini de heyecanlandırmıştı. İlkokuldayken üç ayrılmazlar uzun yürüyüşlere tutkuyla bağlıydılar. Yarım gün tatil bile en az sekiz kilometre yol almalarına engel olmazdı; büyüdükçe ve atılganlaştıkça başıboş gezmeleri tüm çevre bölgeyi kapsamış ve bazen onları evden birkaç gün uzak kalacak hale getirmişti. Geceyi nerede olursa orada geçirirlerdi; bir kaya kovuğunda, bir çiftliğin sıcak, saman kaplı harmanında yerde, yatak olarak kullanılan taze samanlarda ya da terk edilmiş bir kulübenin içinde yaptıkları lavanta ve kekikten yataklarda. Ağaçlara, tepelere ve derelere düşünmeden, çocukça tapınmaları ve de yalnız ve özgür olmanın sınırsız keyfiyle maddi dünyadan bir kaçış yolu bulur ve kendilerini içgüdüsel olarak Doğa'nın sinesinde çekimine bırakırlardı.

Gündüzcü olduğu için Dubuche bu gezilere ancak tatillerde katılabilirdi. Ayrıca o, diğerlerinin yaptığı gibi asla hızlı yürüyemezdi; onun ayakları kurşundandı, gayretli bir öğrenci olmaya da niyeti yoktu. Claude'la Sandoz hiç yorulmazlardı; her Pazar uyanır ve biri ötekinin yatak odası pancurlarına sabahın dördünde küçük taşlar atardı. Özellikle yazın düşleri, alçak yerleşimli Plassans çayırlarını sulayan dağ selleri Viorne olurdu. Taş çatlasın oniki yaşındayken yüzmeyi öğrenmişlerdi ve nehrin derin kesimlerinde suları şapırdatmaya bayılırlardı; tüm günlerini anadan doğma yakıcı kumların üzerinde yatarak sonra tekrar suya atlayıp hiç durmadan su bitkilerini yolarak ya da yılan balıklarını arayarak geçirirlerdi. Neredeyse nehirde yaşıyorlardı; berrak suyla güneş ışığının bileşimi çocukluklarını uzatıyor gibiydi; öyle ki genç adamlar olduklarında bile

boğucu bir Temmuz akşamı nehirde bir gün geçirdikten sonra sallana sallana Plassans'a dönerlerken kahkahalar atan bir sokak çocuğu üçlüsü gibi olurlardı. Diğer bir eğlenceleri avlanmaydı, oynayacak oyun kalmayınca Provence'da yapılan bir şeydi, bazen yarım düzine serçe için otuz kilometre dolandıkları olurdu. Sıklıkla tüm gün "avlandıktan" sonra çantalarında dönüş yolunda rastgele ateş ederken vurulan dikkatsiz bir yarasa dışında hiçbir şey olmazdı. Bu kır yürüyüşlerinin anısı her zaman gözlerini yaşlarla doldururdu. Kalın bir kar tabakası gibi tozlarla kaplı beyaz yollardan ağır botlarıyla çınlamalar yaratarak bir kez daha geçerler; tarlaları tekrar yürürler ve demir kalıntıları nedeniyle toprağın pas rengini aldığı yerlerde kilometrelerce yol alırlardı; gökte tek bir bulut, tek bir gölge olmazdı; sadece birkaç bodur zeytin ağacı ve bademlerin seyrek yaprakları. Eve dönüşlerini anımsadılar, o güzelim yorgunluk duygusu, son defakinden çok daha uzağa yürüdükleriyle övünmeleri, toprağı rastgele hızlarla arşınlamalarının verdiği ürperti, bedenlerinin etkinliğin içine dalması ve zihinlerinin, berbat bir asker şarkısıyla sakinleşip uyuşması.

O günlerde bile Claude saçmaları ve barut kesesi dışında peyzaj eskizleri çizeceğı bir resim defterini, Sandoz da bir şiir kitabını yanında taşırdı. Bir tür süslü dizelerin, izci obası açık saçıklıklarının yaz aylarının titreşen havasına saçılmış şiirlerin içinde romantik bir çılgınlık içinde yaşarlardı. Ne zaman bir dere ve kör edici toprak üzerinde bir grilik oluşturan bir düzine söğüt görseler zaman duygusunu yitirirler yıldızlar çıkana dek orada kalırlar, ezbere bildikleri oyunları oynar, kahramanların tiradlarını okurlar, kraliçelerin ve saf kızların monologlarını seslendirirlerdi. Bunlar serçeleri rahat bıraktıkları günlerdi. On dört yaşından beri böyle yaşadılar, sanat ve edebiyat aşkıyla yanarak, bezdirici zevksizliklerle çevrelenmiş küçük bir kasabadan uzak bir diyarda yalıtılmış olarak. Victor Hugo'nun düş figürlerinin ölçülemeyecek derecede büyük olduğu mekânları antitezlerin bitmek bilmeyen savaşlarının içine sokuluyor onları destansı süpürgesiyle oradan alıyor ve güneşin harabelerin

arkasından batışına tezahürat yapmaya ya da yaşamı Romantik bir beşinci perdenin sahte ama görkemli ışığını yaşamaya gönderiyorlardı. Sonra Musset geldi ve onları kendi tutkusuna ve gözyaşlarına boğdu; yüreklerinin onunkiyle birlikte attığını duyumsadılar, önlerinde çok daha insani bir dünya açıldı, onları acınası olanın ve o güne dek her ölümlüyle ilişkilendirdikleri ebedi üzüntünün içinden çıkardı. Genelde aşırı ayrımcı değillerdi ama gençliğin oburluğuyla iyiyi tiksindiriciyle birlikte yuttular; okuma iştahları o denli güçlü, hayran olmaya o denli hevesliyidiler ki sıklıkla bir çöpten ünlü bir başyapıt kadar ürperiyorlardı.

Sandoz'un şimdi dediği gibi uzun kır yürüyüşü sevdaları, edebiyata bu doymak bilmez iştahları, akranları gibi vurdumduymaz olmalarını engellemişti. Hiçbir zaman bir kafeye adım atmamışlar, kafesteki kartal gibi güçsüzleştiklerini hissettikleri caddelerden geçerken nefretlerini açıkça dile getirmişlerdi; oysa akranları şimdiden kafe masalarında dirsek çürütüyor, içkisine kâğıt oynuyorlardı. Çocukları erkenden tuzaklarına çeken kırsal yaşam—klüp alışkanlığı, son ilânın son harfine kadar yerel gazete okumak, tükenmek bilmez domino oyunları, aynı cadde boyunca aynı zamanda aynı yürüyüşü yapmak, beynin taşranın kaçınılmaz değirmen taşında sonuna kadar öğütülmesi—onları öfkeyle dolduruyor, karşı çıkmaya kışkırtıyor, yalnızlık arayışı içinde çevredeki tepelere tırmandırıyor, kentlere duydukları nefretle sığınak aramayı reddettirerek yağmur altında yüksek sesle şiirler okutuyordu. Viorne'un kıyılarında kamp yapmayı planlıyorlardı; yabanıl gibiyi yaşamak, tüm gün suya girmek, fazla değil beş altı kitap onlara yetecekti. Kadınlar yasaklanmıştı, çünkü utangaçlıklarını ve bu konularda daha üstün oğlanların sertliğine bürünme deneyimsizliklerini arttırıyorlardı. Claude iki yıl boyunca bir şapkacının yanında çıraklık yapan bir kıza âşık olmuş, her akşam onu güvenli bir uzaklıktan evine kadar izlemiş, ama ona bunu söylemeye asla cesaret edememişti. Sandoz da yolculukta rastladığı genç kızların, gizemli ormanlarda yaşama fışkıran, bir gün onun olan sonra alacakaranlıktaki gölgeler gibi uçuşup yok olan güzel yaratıkların,

hayallerinden zevk alırdı. Yaşadıkları tek “macera” hâlâ onlara büyük bir şaka gibi geliyordu. Bu, okul orkestrasında çaldıkları enstrümanlarla iki genç hanıma serenat yapmalarıydı. Geceler boyu pencerenin altına biri bir klarnet biri de bir kornetle dikilmişler tüm çevreyi bir kakofoniye boğmuşlardı, ta ki bir gece kızların babası evdeki tüm su kaplarını üstlerine boca edinceye kadar.

Mutlu günlerdi ve o günlerin anısı her zaman onları kahkahaları arasında gözyaşlarının kıyısına getiriyordu. Tam da şimdi stüdyonun duvarları Claude’un çocukluklarının buluşma yerlerinin hayaletlerine yakınlardaki bir ziyaretin taslaklarıyla doldurulmuş gibi görünmekteydi. Etraflarını tanıdık manzaralar, pas kırmızısı toprağın üzerindeki parlak mavi gök kuşatmış gibi hissediyorlardı. Bir taslak gök çizgisindeki pembe tepelere kadar dalgalar halinde yuvarlanan küçük zeytin ağaçlarıyla dolu geniş bir ovayı gösteriyordu. Bir diğeri Viorne’un, terakota kadar kırmızı, güneşte kızarmış iki tepeyi birleştiren tozdan bembeyaz olmuş eski bir köprüyle kesilmiş kurumuş yatağını, gösteriyordu, bu yatağın üzerinde yeşil her şey kuraklıktan pörsümüştü. Daha ötede çatırdayan kayaların büyük vahşiliğinin ortasında korku esinleyen kayalık bir çöl olarak sonsuza dek uzanan bir kanyon, Infernets Boğazı vardı. Başka ünlü yerlerin de duvarda yeri vardı: yanık çayırların arasında bir demet çiçek kadar taze “Tövbe Vadisi;” yemyeşil olan ve cilalanmış gibi parlak çam ağaçlarının parıldayan güneşin altında reçine damlaları akıttığı “Üç Tanrının Ormanı;” kan göllerine benzeyen devasa tarlalarının ortasında bir cami kadar beyaz Jas de Bouffan. Parıldayan beyaz yolların, sıcağın çakılları üzerinde suda kabarcıklar yaratıyor gibi görüldüğü, aç kum şeritlerinin nehrin son damlalarını da açgözlülükle içtiği dereciklerin ışıltıları vardı; köstebek yuvaları, keçi yolları, göğe uzanan tepeler.

“Hey” diye bağırdı Sandoz taslaklardan birine bakarken. “Neresi burası?”

Claude gücenmiş bir biçimde paletini salladı.

“Ne?” diye bağırdı. “Anımsamıyor musun?... Orada neredeyse boynumuzu kırıyorduk! Dubuche’le birlikte Jaumegarde’ın

dibinden tırmandığımız günü anımsamalısın; kaya cam gibiydi. Tırnaklarımızla yakalayarak tırmanmak zorunda kalmıştık da yarı yolda tıkandık. Tepeye geldiğimizde biraz et pişirmeyi düşünmüştük de senle ben neredeyse dövüşecektik.”

Sandoz şimdi anımsamıştı. “A! Evet! İkimiz de bir biberiye çalısının üzerinde et kızartmaya durmuştuk ama benim çalı çok çabuk yandığı için benim etim kömür olmuştu.”

Bu olaya uzun uzun ve yüksek sesle güldüler. Sonra tekrar resim yapmaya başlayan Claude büyük bir ciddiyetle:

“Artık yeter dostum! Bu mekanda buna harcanacak zamanımız yok.”

Çok doğrudu. Üç ayrılmazların düşü gerçekleşip Paris’te buluşabildikleri ve onu fethetmeye hazırlandıklarında hayatın inanılmaz derecede zor olduğunu görmüşlerdi. Uzun kır gezilerini yeniden canlandırmak için cesurca bir girişimde bulunmuş ve Pazarları bazen Fontainebleau’nun paralı geçişinden çıkmış, Verrières’deki çalılıkların arasından sonra Bellevue ve Meudon’daki ormanlardan geçmiş ve Grenelle üzerinden Paris’e dönmüşlerdi. Ama Paris’in kendilerini avareliğe yönelttiğini düşünmüşlerdi; fetih kavramıyla o kadar doluydular ki şimdi kentin tavan aralarından pek de dışarı çıkmıyorlardı.

Sandoz Pazartesiden Cumartesiye sadece annesinin uğruna katlandığı bir esaret içinde Beşinci Bölgedeki Nüfus Memurluğunun kasvetli bir köşesinde somurtup burnundan soluyordu; üstelik aldığı ayda yüzelli frank annesini pek de lüks içinde yaşatmaya yetmiyordu. Dubuche ebeveyninin kendisine ve eğitimine yaptıkları yatırımı geri ödeme zorunluluğunun kaygıları içinde mimarlar için ve Güzel Sanatlar Okulu’ndaki kendi işi için ayak işleri yapıyordu. Claude, her ne kadar gelirini arkadaşlarıyla paylaştıktan sonra sıklıkla ayın sonunu zor getiriyorsa da, bin franklık özel geliri sayesinde özgür bir adamdı. Neyse ki açıkgoz sanat tüccarı yaşlı Malgras’ya, her defasında on ya da oniki frank verdiği küçük tablolarını satmaya başlamıştı. Ancak burjuva portreleri, gösterişli din-

sel nesneler, restoranlara resimli tenteler ya da ebelerin paravanelarına resimler yaparak kendini pazarlamasa açlıktan ölürdü. Paris'e ilk döndüğünde Bourbonnais Çıkmazı'nda kocaman bir stüdyosu vardı ama sonra tasarruf amacıyla Quai de Bourbon'a taşınmıştı. Orada resim yapmaktan başka her şeyi küçümseyerek kaba ama işe yarar bir hayat sürdürüyordu. İnce bir tiksinti ailesinden kopmasına yol açmıştı, en son Halles'de bir şarküteri işleten teyzesiyle de ilişkisini kesmiş ve bunun çok doğru bir iş olduğunu düşünmüştü. Ama yüreğinin derinliklerinde annesinin erkekler tarafından sömürüldüğü ve uçuruma doğru çekildiği düşüncesi içini sızlatıyordu.

Ansızın Sandoz'a seslendi:

“Dikkat et! Kayıyorsun!”

Ama Sandoz kramp girdiğine yemin etti ve divandan atlayıp bacaklarını germeye başladı. Başka şeylerden söz ettikleri on dakikalık bir molayı hak etmiş oldu. Claude şimdi iyi bir havadaydı. İşi iyi gittiğinde giderek yumuşar ve daha konuşkan olurdu oysa resim yaparken dişlerini sıkar doğanın elinden kaçtığını hissettiği anda burnundan solumaya başlardı. Bu yüzden Claude hararetle boyamaya başlamadan önce ve kesintisiz bir söyleşi içinde olduğu sırada Sandoz pek de eski pozunu almadı.

“Şimdi bir yerlere geliyoruz! Sen de bir figürü tastamam oynuyorsun, nesnelerin biçimlendiği gibi... Ah şu yaşlı salaklar! Bunu da geri çevirsinler bakalım! İnan bana ben kendi işlerim üzerinde onlardan çok daha fazla çalışıyorum. Bir şeyin iyi olduğunu söylediğimde dünyanın tüm seçici kurullarının görüşünden daha fazlasını söylemiş oluyorum... Halles'le ilgili resmimi biliyorsun, sebze yığınlarının tepesinde iki çocuk... İşte onu hurdaya çıkardım. Dalga geçmiyorum. Bir türlü olmuyordu ben de vaz geçtim... Tasarladığımdan çok daha fazla uğraştım... Başımdan büyük işlere kalkıştım... Bir gün tekrar ona döneceğim, görürsün, yapabileceğimi hissettiğim zaman... Bu kez onlara göstereceğim... Onları yere serecek bir şey vereceğim!”

Kolunu bir kalabalığı süpürür gibi bir jestle savurdu. Sonra paletine mavi bir tüpü sıktı ve yaşlı Belloque'un, resmi hakkında ne düşüneceğini merak ederek kendi kendine sırtıttı. Yaşlı Belloque, Claude'un ilk çizim ustası, tek kollu eski ordu yüzbaşısı, Plassans müzesinde öğrencilerine gölgelemenin inceliklerini anlatırdı. "Neron Sirkte" tablosuyla ünlü Berthou'nun stüdyosunda çalıştığı altı ay boyunca Berthou kendisine defalarca asla değerli bir şey yapamayacağını söylememiş miydi? Şimdi buna hayıflanıyordu; o altı ay boyunca kendini aptal gibi hissetmiş ve bir kez bile göz göze gelemediği bir despotun demirden kurallarıyla o aptalca egzersizleri yapmıştı. Bu onu Louvre'da çalışmaya karşıt hale getirmişti. Geriye dönüp bir şeyi gerçekte olduğu gibi görmenize izin vermeyen o kopyalara bakıp gözlerini bozmaktansa elini kesebilirdi. Neticede Sanat, içinizde olanları dışarı çıkarmaktan başka neydi? Bir kadını önünüze dikip eritmek ve onu *hissettiğiniz* gibi resmetmek değil miydi? Bir demet havuç, evet, tütün suyuyla boyanmış bir demet havuç, École des Beaux-Arts'daki insanların ısmarlama sıradan işleri kadar iyi değil midir? Tek bir özgün havucun devrime gebe olacağı günler çok uzak değil! Şimdilerde La Huchette Sokağı'ndaki Boutin'de eski bir modelin yönettiği bedava stüdyoda çalışmasının nedeni buydu. Muhasebeciye bir kez yirmi frank ödemiş ve oraya girip köşesinde oturmak ve istediği tüm çıplak modelleri, bir seks partisine yetecek kadar çok kadın ve erkeği çizme hakkını almıştı. Orada yemeyi içmeyi reddederek çılgın gibi çalışıyor, doğayla boğuşuyordu; oysa kendisinden kıdemli öğrenciler onu tembellik ve cehaletle suçluyor, bir ustanın keskin gözleri altında çizdikleri burunlar ve ağızlarla tatmin oldukları için başarılarıyla övünüyorlardı.

"Bak" dedi "bu hocalarının eniklerinden biri bu adamınki gibi bir sırtı becerdiği zaman gelip bana söyleyebilir, ben de o zaman onunla konuşurum."

Fırçasıyla kapının yanında duvara asılı bir çıplak çalışmasını gösteriyordu. Bir ustanın dokunuşuyla çizilmiş muhteşem bir

parçaydı. Onunla birlikte aynı derecede hayranlık uyandıran parçalar vardı; küçük bir kızın mükemmel bir zarafetle çizilmiş ayağı, cildi saten gibi yumuşak, hayatın nabzının attığı bir kadın göbeği. Nadir hoşnutluk anlarında Claude bu bir avuç çalışmasıyla gurur duyardı, kendisini gerçekten tatmin edenler onlardı, belirgin derecede yetenekli ama ansızın anlaşılmasız yetersizlik nöbetleri geçiren bir ressamı ortaya koyuyorlardı.

Kadife cekete sertçe fırçasını sürerken uzlaşmazlığının öfkesi içinde konuşmaya devam etti, neredeyse Sandoz'a bağıyordu:

“Bir yığın ucuzcu şarlatan, hepsi bu! Her biri ya bir aptal ya da halkın zevksizliğini beslemeye hazır birer düzenbaz. Hiçbiri işinin ehli değil. Aralarında hiçbiri gözlerdeki zevksizliği tokatlayacak kadar cesur değil! Bir tanesi bile! Şu yaşlı Ingres'e bak. Biliyorsun boyasını sıvayışıyla midemi bulandırıyor. Yine de yaşlı şeytana hâlâ şapkamı çıkarıyorum. Neden mi? Neyi yapmak istiyorsa onu yapmaya ve o gümbür gümbür çizimlerini şimdi onu anladıklarını haykıran salakların gırtlığından içeri tıkmaya cesareti var!... Onun dışında sadece iki kişi var, duydun mu, iki? Ne olursa olsun diye-bilen: Delacroix ve Courbet. Geri kalanı dolandırıcı çetesi... Yaşlı romantik aslan Delacroix senin için bir karakter. İçinde renklendirmelerine sıcaklık katan bir dekoratör var. Ve onun enerjisine bak! Mecbur kalsaydı Paris'in tüm duvarlarını boyayabilirdi; paleti sadece kaynardı, tek yapacağı bu olurdu. Bir sürü fantastik şey yaptığını biliyorum ama buna aldırmiyorum, hattâ onlardan bir şeyler de çıkarıyorum. Ayrıca École ve onun tüm çalışmalarını ateşe vermek için tam da gerekli olan şey. Sonra Courbet var eğer gerçek bir emekçi diye biri varsa Courbet odur; yüzyılın gerçek klasik tekniği olan tek gerçek ressamı. Ve o mankafaların bir tanesi bile bunu fark etmemiştir. Kendi kendilerine boğuk sesle kâfirlik ve gerçekçilik üzerine ulumuşlardır oysa oradaki tek gerçekçilik nesnelerin içindeydi. Vizyon, eski ustalarınkiyle aynıydı, ele alış basitçe kabul edilmiş müze parçalarının geleneğine dayanmaktaydı... Ama hem Delacroix hem de Courbet tam zamanında

yetişmişlerdi. İleriye doğru gerçek bir adım attılar. Ama şimdi! şimdi!...”

Durdu, çalıřmasına bakmak için bir adım geriledi ve bir an için dūřuncelerin içinde kayboldu. Sonra devam etti:

“şimdi başka bir şeye gereksinimimiz var... Tam olarak ne olduğunu bilmiyorum! Ama yapsaydım, *yapabilseydim*... Çok zeki olurum... ve de hesaplaşılacak tek kişi olurum. Ama Delacroix’nın büyük Romantik şaşaasının oynanıp bittiğini, Courbet’nin “kara” resminin zaten güneşin hiç girmediği kf kokan bir stüdyo gibi boğucu ve pis kokan bir şey gibi algılanmaya başladığını hissediyorum... Ne dediğimi anlıyor musun? Belki de şimdi gereksinimimiz olan budur, güneş işığı, açık hava, parlak ve taze bir şey, gerçek gün işığında görüldüğü gibi insanlar ve nesneler. Bilmiyorum ama bu bizim resim yapma tarzımız gibi geliyor, bizim kuşağımızın üretmesi ve bakması gereken resim tarzı.”

Sözcükler yine onu terk etmişti, içinde duyumsayabildiği silik gelecek çalkantılarını ifade etmek için başarısız çabalarla kekelemeye başladı. Siyah kadife cekete heyecanla fırçasını sürerken yine uzun bir sessizlik oldu.

Sandoz pozunu değiştirmeden onu dinlemişti şimdi hâlâ arkası dönükken duvarla konuşuyormuş gibi hülyalı bir sesle yanıtladı:

“Bilmiyoruz, sorun burada. Bilmiyoruz... ama bilmemiz gerekiyor... Ne zaman bir ğretmen bana bir hakikati dayatmaya kalksa iim başkaldırma ve karşı koymayla doluyor. Ya kendini aldatmaya çalışıyor diye düşünüyorum ya da beni. Fikirleri beni çileden çıkartıyor... Hakikat sadece bundan daha geniş ve daha derin olmalı... İnsanın tüm yaşamını tek bir çalışmaya adanması ve onun içine her şeyi, insanları, hayvanları, güneşin altındaki her şeyi koyması harika olmaz mıydı! Ama felsefe kitaplarında yazıldığı gibi bir düzen içinde değil, kişisel gururlarımız için bu denli aziz olan salaka hiyerarşi içinde değil, yaşamın muhteşem evrensel akışı içinde sadece bir kaza olduğumuz, geçen bir köpek, ya da yol kenarındaki bir taş tarafından tamamlandığımız ya da açıkladığı-

mız bir biçimde. Tek kelimeyle muhteşem. Bütünlük, tamamen olduğu gibi işleyen bir düzende, tüm artıları ve tüm eksileriyle değil, çok kirli ya da çok temiz de değil tam olduğu gibi... Bilim kuşkusuz tüm şairlerin ve romancıların dönüşmek zorunda oldukları şeydir; bilim bu günlerde onların tek kaynağıdır. Ama buyur! Onlar bundan ne çıkarmaya çalışıyorlar? Onunla neyi korumaya çalışıyorlar? Bunu düşünür düşünmez zihnim bomboş kalıyor. Eğer bilseydim, sadece bilseydim, dünyaya üzerinde düşünmeleri için bir şey verecek bir dizi kitap çıkarırdım!”

O da sustu. Geçen kış ilk kitabını yayımlamıştı, Plassans’dan bir dizi hoş taslak ve şurada burada yazarın isyanını, hakikat ve güce ilişkin tutkusunu gösteren sert birer not. O zamandan beri beynini kuşatan hâlâ karmaşık kavramlar kitlesi arasından kuşkulu yolunu yakalamaya çalışıyordu. Devasa bir girişim fikriyle oynamaya başlamış ve “Evrenin Kökenleri”ni üç evrede anlatmayı planlamıştı: Bilimsel araştırmalara göre geliştirilmiş biçimde yaratılış; insan ırkının canlı yaratıklar arasındaki yerini nasıl aldığı ve gelecek, burada canlılar canlı olmayı başaracaklar, dünyanın yaratılışını canlı maddenin kesintisiz etkinliğiyle tamamlayacaklardı. Ancak, bu üçüncü evrenin hipotezlerinin tehlikeli doğasını fark etmeye başlayınca soğumuştur ve şimdi bu hırslı planı için daha sınırlı, daha insanca bir kurgu bulmaya çalışıyordu.

“İdeali” dedi Claude bir süre sonra “her şeyi görmek ve her şeyin resmini yapmak olurdu. Örtmek için dönümlerce duvarı, demiryollarını, halleri, belediye binalarını, mimarlar sonunda sağduyu sahibi olduklarında ne inşa ederlerse onu dekore etmek! Tek gereksineceğimiz şey iyi bir kafa ve güçlü kaslar olurdu çünkü nesne sıkıntısı çekmezdik... Bir düşün Pierre! Caddelerde yaşandığı gibi bir yaşam, zenginin ve fakirin yaşamı, Pazar yerlerinde, yarışlarda, bulvarlarda, varoş sokaklarında; tüm salınımla her türden çalışma, insan coşkuları canlanmış ve gün ışığına çıkarılmış; köylüler, çiftlikler ve kırlar... Düşün bir kere! O zaman görecekler ve ben ne yapabileceğimi göstereceğim! Düşüncesi bile ellerimi

kaşındırıyor! Tüm yönleriyle modern yaşam, konu bu! Panthéon kadar büyük freskler! Louvre’u sarsacak bir dizi resim!”

Claude ve Sandoz uzun zamandır hiç bu kadar heyecanlanmamışlardı, zafer ve başarı takıntılarıyla birbirlerini bu heyecana yönelttiler. Tüm bunların arkasında öyle bir gençlik hevesi, uçuculuğu, çok çalışma için öyle bir tutku vardı ki hırslı düşlerinde bazen kendilerine gülümserlerdi; o düşleri esnekliğin ve enerjinin keyifli bir kaynağı olarak görmelerine karşın.

Şövalessinden uzaklaşan Claude duvara karşı gerindi, gevşedi. Pozundan yorulmuş olan Sandoz divandan indi ve onun yanına gitti. Tek kelime etmeden ikisi durup resme baktılar. Siyah kadife ceketli adam şimdi tamamen boyanmıştı; geri kalan kısımlardan daha ilerlemiş eli otlara karşı çok belirgindi, oysa karanlık sırtı öyle bir güçle duruyordu ki geri plandaki iki küçük biçim, birbirini güneş ışığında yuvarlayan iki kadın sanki uzağa, orman açıklığının gerisindeki parıldayan ışığa çekilmişlerdi; uzanmış büyük kadın figürü ise hâlâ sadece silik bir şekilde çizilmişti, hâlâ bir düşte arzulanan bir biçimden pek az ilerideydi, topraktan doğrulan Havva, gülümseyen ama görmeyen, gözleri hâlâ kapalıydı.

“Söylesene” dedi Sandoz “Adını ne koyacaksın?

— Açık Hava” dedi kısaca.

Böyle bir ad Sandoz’a aşırı teknik geldi, bir yazar olarak o kendini sıklıkla edebiyatı resme sokma isteği içinde bulurdu.

“Açık Hava! Ama bu hiçbir anlama gelmiyor!

— Bir anlama gelmesi gerekmiyor. Bir adam ve bir çift kadın ağaçların arasında gün ışığında dinleniyorlar. Daha ne istiyorsun? Bana orada bir başyapıt olmak için her şey var gibi geliyor.”

Sonra başını geri atarak dişlerinin arasından ekledi:

“Allah kahretsin! Hâlâ çok karanlık! Bu Delacroix. Ondan uzaklaşmamışım. Ve şuradaki ele bak. Bu Courbet, saf Courbet!... Bizde yanlış olan işte bu, hâlâ Romantizmin içinde yüzüyoruz. Onun içine çok eskiden, daha çocukken atılmışız şimdi boğazımıza

kadar batmış durumdayız. Gereksinimimiz olan şey güzelce temizlenmek!”

Sandoz bir umutsuzluk jesti yaptı. Kendisi de “Hugo ve Balzac’ın kavşağında” doğmuş olmaktan yakınırdı. Yine de Claude iyi bir oturuşun sonuçlarından doygun, mutlu ve heyecanlıydı. Eğer Sandoz ona bunun gibi iki ya da üç Pazar daha izin verirse siyah kadife adamı bitecekti, gerçekten bitecekti. Bugün yeteri kadar yaptığını söyledi ve bu ikisini de güldürdü çünkü genellikle modellerini neredeyse öldürür ve ancak yorgunluktan bayılacak hale geldiklerinde onları rahat bırakırdı. Bugün düşecek gibi hisseden kendisiydi; gün boyu doğru dürüst bir şey de yememişti. Kahvaltıdan artan somuna saldırıp onu tıkmaya durduğunda guguklu saat beşi çalıyordu. Köpek gibi yorgun, titreyen parmakları paramparça olmuş gibi ve lokmaları çiğnemedi yutarken geri döndü ve resminin karşısına dikildi öylesine takıntı yapmıştı ki yemek yediğinin bile ayırında değildi.

“Saat beş” dedi Sandoz bacaklarını gererken. “Yemeğe gitme zamanı... ve işte Dubuche tam zamanında.”

Kapının önünde bir ayak sesi vardı ve Dubuche içeri girdi. Tıknaz, genç bir adamdı; esmer, saygın görünümlü, tombul hatlı, kırpılmış saçlı ve yaşına göre çok kocaman bıyıklı. Sandoz ve Claude’la tokalaştı sonra resmin önünde şaşkın durdu. Bu sınırsız resim onu şoka uğratmıştı, denge duygularını sarsmıştı, yerleşmiş denklemleriyle didişmeye başlamıştı; genellikle Claude’la eski dostluğu eleştirilerini kendisine saklamasına neden olurdu. Ama bu kez tüm isyana uğramışlığı apaçıktı.

“Eee. Ne oluyor? Beğenmedin mi?” diye sordu Sandoz; tepkisini görmüştü.

“Oh, evet, evet... Güzel bir resim. Ama...

— Hadi çıkar baklayı! Seni rahatsız eden ne?

— Adam... adam... Tamamen giyinik ama kadınlar çıplak. Bu çok... çok... olağandışı!”

Hemen diğer ikisi gülmekten kırıldılar. Louvre’da tam da böyle düzenlenmiş yüzlerce tablo yok muydu? Ayrıca şimdi olağandışıysa kısa sürede öyle olmaz hale gelecekti. Toplumun ne dediğine kim metelik veriyordu ki?

Arkadaşlarının heyecanından hiç etkilenmeden Dubuche sakince yanıt verdi:

“Halk bunu anlamayacaktır... Bunu sadece açık saçık bulacaklardır... Öyle de zaten.

— Cahil!” diye bağırdı Claude “Beaux-Arts’a gitmeye başladığından beri az bulunur yaşlı bir geri kafalı olmaya başladı. Mantıklı bir insandın.”

Bu, Güzel Sanatlar Okulu’na gitmeye başladığından beri Dubuche’ün herhangi bir sözüne verilen esprili karşılıktı ve tartışma hemen altüst edici şiddetli bir yön değiştirmeye uğrar, onu geri çekilmeye zorlar, bu arada ressamalara ilişkin ayrıca atışlar olmaksızın olmazdı. Bir şey kesindi, Beaux-Arts’daki ressamlar bir ahmaklar sürüsüydü, ama mimarlar için durum biraz farklıydı. Mimari için başka nereye gidebilirdi ki? Beaux-Arts’a gidiyordu çünkü *gidebileceği* tek yer orasıydı. Ama bu daha sonraları kendine özgü fikirleri olmayacağı anlamına gelmezdi. Bunu söyleyince girebileceği en devrimci role girerdi.

“İyi” dedi Sandoz. “Mazeretlerini sundun, hadi gidip bir şeyler yiyelim.”

Ama Claude otomatik olarak fırçasını aldı ve tekrar çalışmaya başladı. Kadının yüzü bir biçimde adama göre tamamen yanlış görünüyordu, bu yüzden şimdi bir anlık sabırsızlık içinde onun etrafına keskin bir çizgi çekiyor doğru yerini işaretlemeye çalışıyordu.

“Geliyor musun?” diye Sandoz yineledi.

“Bir dakika, meşgulüm. Ne bu acele?... Bırak da şunu bitireyim sonra size katılırım.”

Sandoz başını sallayarak ekledi, kibarca ve onu daha da çileden çıkarmaktan korkarak:

“Claude onu böyle kurcalamak yanlış... Yorgunsun, açsın, tek yapacağın geçen defa yaptığın gibi onu gene bozmak olacak.”

Claude huzursuz bir jest yaptı ve başka hiçbir şey söylemedi. Her zamanki öyküydü: Claude çalışmayı ne zaman durduracağını asla bilmezdi, anında kesinlik arzusunun, bunun gerçekten başyapıtı olduğuna kendini inandırma telaşının kendisini alıp götürmesine izin verirdi. Şimdi de biraz oturmanın verdiği doygunlukla kuşku ve çaresizliğin pençesine düşmüştü. Kadife cekete bu kadar belirginlik vermek zorunda mıydı? Kadının çıplak figürüne vermek istediği havayı bulabilecek miydi? Yanıtı hemen almazsa oracıkta ölebilirdi. Christine’in başını, gizlediği dosyadan çıkardı ve resmini doğrudan doğadan kopyaladığı belgeyle karşılaştırmaya durdu.

“Hey” diye bağırdı Dubuche, “bunu nerede çizdin? Kim bu?”

Claude soruyla irkildi, hiçbir yanıt vermedi; sonra her zaman onlara her şeyi anlattığı halde hiçbir pişmanlık duymaksızın yalan söyledi; garip bir saklı tutma duygusuna, macerasını kendisine saklamak için hassas bir duyguya kapılmıştı.

Mimar “Duydun mu? Kim bu?” diye ısrar etti.

“Oh, hiç kimse bir model.

— Model mi? Sahi mi? Çok genç değil mi? Hiç de fena değil... Bana onun adresini vermelisin... Benim için değil, bir Psyche arayan bir heykeltraş için. Burada ötekilerin yanında mı?”

Dubuche stüdyo duvarının bir köşesine gitti; modellerin adresleri oraya tebeşirle her yönde yazılmıştı. Kadınlar da her yöne yayılan çocuksu el yazılarıyla “kartlarını” bırakmışlardı: “Zoé Piédefer. 7, Campagne-Première Sokağı,” şimdilerde orta kısımları sarkmaya başlamış iri bir kumral kadını seçmiş, “Flore Beauchamp, 32, Laval Sokağı” ile orta bölümü katetmişti ve “Judith Vaquez, 69, Rocher Sokağı” iki sıska kızı olan bir Yahudi.

“Adresi var mı dedim?” diye yineledi Dubuche.

Claude çığına dönmüştü.

“Allah aşkına sessiz ol!” diye bağırdı. “Nereden bileyim adresini?... Birisi çalışırken kendini baş belâsı bir can sıkıntısı haline getirmeyi bırakır mısın!”

Sandoz konuşmamıştı. Claude'un patlaması başlangıçta irkiltmişti ama şimdi gülümsüyordu. İkisi birden Claude'a dönerlerken bilgiççe göz kırptığı Dubuche'dan daha incelikliydi. Özür dilerim. Gerçekten. Eğer Mösyö kızı kendi özel kullanımı için saklamak istiyorsa onu ödünç alıp alamayacaklarını sormayı düşlerinde bile görmezlerdi. Hangi alçak kendini böylesi güzelliklere adamazdı ki! Ne düşünüyordu şimdi? Ve onu nerede bulmuştu? Montmartre'in derinliklerinde mi, yoksa Maubert Meydanı'nın çukurlarında mı?

Huzursuzluğu utancıyla birlikte artan Claude kendini daha fazla tutamadı.

"Aptallaşmayın!" dedi "Aptallaşmayın!... Ve kesin artık; şu anda kaldıramıyorum!"

Sesi ansızın o kadar farklı çıkmıştı ki öteki ikisi hemen durdu, bu arada o, çıplak figürünün kafasını kazımış yeniden çizmiş ve ellerinin ateşli, kesinlikten uzak ve bazen titrek olmasına karşın Christine'in çizimine göre yeniden boyamıştı. Baştan sonra henüz taslağı pek de çizilmemiş göğüslerle devam etti. Bu onu daha da heyecanlandırmıştı çünkü iffetli olmasına karşın kadınların fiziksel güzelliklerine karşı bir tutkusu, arzu edilen ama elde edilemeyen çıplaklığa karşı hastalıklı bir sevgisi vardı ama kendini doyurmakta ya da sarhoş edici bir kucaklamayla sarmalamayı düşlediği güzelliği yeterince yaratmakta güçsüzdü. Stüdyosundan kovduğu kadınlara resimlerinde hayrandı. Onları okşar hattâ onlara şiddet uygulardı; onları yeterince güzel ya da yeterince canlı yapamamışsa umutsuzluk gözyaşları dökerdi.

"Bana on dakika verin, olur mu?" dedi. "Sadece şu omuzların üzerinden geçmek istiyorum, yarına hazır olsunlar diye, sonra gidebiliriz."

Köle gibi çalışmasını önlemeye çalışmanın yararsızlığını bildiklerinden Dubuche'le Sandoz geri çekildiler. Dubuche piposunu yaktı ve kendini divana bıraktı. Üçünün arasında tütün içen bir tek oydu. Öteki ikisi hiçbir zaman gerçekten tütüne alışmamışlardı, hâlâ sert iyi bir puronun kokusu midelerini bulandırıyor. Sırtüstü yatıp pipo

dumanlarının arasından amaçsızca bakarken her zamanki gibi kendisiyle ilgili düşünceler arasında dolanmaya başladı. Paris ne biçim bir yerdi, bir yerlere ulaşabilmek için her şeyi kendi başına yapmak zorundaydın! On beş ay çıraklığını yaptığı ünlü Dequersonnière'den, eski Büyük Ödül'lü, şimdiyse Devlet mimarı, Şeref Madalyası sahibi Enstitü Üyesi, başyapıtı St. Mathieu Kilisesi'nin hamur kalıbı veya imparatorluk saatini andırdığı Dequersonnière'den söz ediyordu; aslında dürüst biriydi, Dubuche onunla ara sıra dalga geçerdi ama hâlâ yerleşmiş eski denklemlere olan saygısını paylaşmaktaydı. Ancak öteki öğrenciler olmasaydı patronun haftada üç gün lâf olsun diye uğradığı Four Sokağı'nda pek de bir şey öğrenemeyecekti. Sert çocuklardı ve yeni başladığında hayatı ona zindan etmişlerdi ama sonunda ona bir montajı nasıl yapacağını, bir plânı nasıl çizip temizleyeceğini öğretmişlerdi. Yirmi beş franklık ücreti ve kullandığı kâğıtların karşılığını ödeyebilmek için öğle yemeği niyetine bir poğaça, bir fincan sıcak çikolata ile idare ettiği çizimlerini düzeltmeye çalıştığı, akşamları Güzel Sanatlar giriş sınavlarına hazırlanmaya başlamadan önce deli gibi kitap okuduğu günlerdi. O zaman bile müthiş çabasına karşın neredeyse başarısız olacaktı. İmgelemi zayıftı. Çizim sınavında bir karyatid(*) ve güneşli bir yemek odası çiziminde en düşük notu almıştı. Doğrusu sözlüde daha başarılıydı, logaritmada, geometride ve tarihte iyiydi çünkü bilimsel tarafta daha parlaktı. Şimdi Güzel Sanatlar'da ikinci sınıf öğrencisiydi ve birinci sınıf bir diploma alabilmek için kendini bir gölgeye dönüştürmek zorundaydı. Cehennem gibi bir hayat! Sonsuza kadar devam edecek gibi görünen bir şey!

Çarşafra iyice yayılarak piposunu üfleyip söylendi:

“Dinlemek zorunda olduğunuz dersler, perspektif, betimsel geometri, oymacılık, bina, sanat tarihi! Tutmak zorunda olduğunuz not tomarları!... Sonra aylık mimari sınavları, bazen bir taslak,

(*)Kadın heykeli şeklinde taş sütun. —çev.

bazen işleyiş çizimleri. Sınavlarınızı doğru dürüst geçmek istiyor-sanız etrafta oynayacak zamanınız yoktur, özellikle de benim yaptıklarımı yapmak ve okul dışındaki saatlerinizde para kazanmak zorundaysanız... Dürüst olmak gerekirse öldürücü...”

Bir yastık divandan kaymıştı. Onu ayaklarıyla yakalayıp düzeltti.

“Yine de ben şanslıyım sanırım. İş arayan ve bir türlü bula-mayan bir sürü arkadaş biliyorum. Önceki gün büyük bir inşaatçı için çalışan bir mimarla karşılaştım. İş hakkında bu kadar az şey bilen bir mimara daha önce hiç rastlamamıştım. Bir duvarcı işçisi kadar işe yaramazdı ve bir plan görseydi üstünü altını ayırt ede-mezdi. Bana evlerini düzenleyeyim diye saatte yirmi beş kuruş verdi... Daha uygun olamaz mıydı. Annem yine taş kesildiğini yazmış. Zavallı annem! Bu kadına para borçluyum!”

Dubuche kendi çıkarına konuştuğu, eski fikirleri geviş getirdiği, para kazanmak uğruna bitmez tükenmez uğraşları içinde olduğu için Sandoz dinlemek zahmetine kapılmamıştı. Stüdyodaki havayı dayanılmaz bulduğundan küçük pencereyi açmış çatıdan bakarak olduğu yere oturmuştu. Bir süre sonra mimarın sözünü kesti.

“Dubuche, Perşembe günü akşam yemeğine geliyor musun?... Ötekilerin hepsi geliyor, Fagerolles, Mahoudeau, Jory, Gagnière.”

Her Perşembe tam bir genç erkekler çetesi Sandoz’un dairesinde toplanırlardı, Plassans’dan arkadaşlar, Paris’te edindik-leri arkadaşlar, tümü devrimci, her biri sanata biraz tutkuluydu.

“Gelecek Perşembe mi? Sanmıyorum” diye yanıtladı Dubuche. “Gidip bazı arkadaşlara uğramam gerekiyor, dans partisi veriyorlar.

— Oradan ne elde etmeyi umuyorsun, güzel bir eş ve yüklü bir drahome mı?

— Daha kötüsünü yapabilirim sanırım. Bu sadece bir fikir.”

Piposunu boşaltmak için sol avucuna vurdu sonra ansızın bağırdı:

“Az kalsın unutuyordum!... Pouillaud’dan mektup aldım.

— Sen de mi?... Görünüşe göre yüreğini açıp duruyor... O kötü durumun içinde kalması ne yazık.

— Ne demek istiyorsun? Babasının işini devraldı ve onun parasıyla Plassans'da konfor içinde yaşıyor. Bunun nesi yanlış? Her zaman söylerim hepimize bir ders verdi, hattâ aptalı oynarken bile... Pouillaud hayvanın tekiydi!”

Sandoz öfkeyle karşı çıkmaya hazırlanırken Claude'dan gelen umutsuz bir küfür onu durdurdu. Claude çalışmaya devam etmeye ısrarlı olduğu için ağzını hiç açmamıştı hattâ arkadaşlarının oradaki varlığının farkında değil gibiydi.

“Cehennemin dibine! Gene kaçırdım!... Bende umut yok, hiç yok! Hiçbir zaman daha iyi olmayacağım!”

Çılgınca öfkesiyle yumruğunu tuvalin ortasından geçirmek üzereydi ama arkadaşları tam zamanında onu engellediler. Böyle parlamanın çocukça olduğunu söylediler. Çalışmasını tahrip edip sonsuza kadar pişman olmanın ona ne yararı olurdu? Claude öfkeden titreyerek hiç yanıt vermedi ama resme bakarak durdu, gözleri yetersizliğinden çektiği ifade edilemez öfkeyle yanıyordu. Elleri bir kez daha berrak ya da canlı bir şey çizmeyi reddetmişti; kadının boyadığı göğsü donuk renklerden vıcık vıcık bir pislikti, tapındığı ve aynı parlaklıkla yeniden üretmeyi düşlediği teni monoton ve cansızdı. Onu doğru yere bile yerleştirememişti. Beyninde bozuk olan ne vardı da beyhude çabalarının gerilimi altında neredeyse çatırdadığını duyabiliyordu? Gözlerinde bir görme bozukluğu olabilir miydi? Elleri artık ona ait değil miydi de niyetlerini gerçekleştirmeyi reddediyorlardı? Dikkatini dağıtan kalıtsal bir şeylerin çileden çıkartan düşünceleri olabilir miydi, ne olduğunu bilmiyordu ama bazen yaratıyı katışıksız bir hazzla dönüştürüyor bazen de onu öyle bir kısırlığın içine sokuyordu ki resim yapmanın en temel öğelerini bile unutuyordu. Sanki iç bulandırıcı bir girdaba kapılıyor bir yaratı telaşına düşüyor ama her şey —insanın çalışmasından duyduğu gurur, başarı umudu, yaşamın gerçek anlamı— kendisinden uzaklaşıyor gibiydi.

“Dinle Claude” dedi Sandoz “Seni suçlamıyoruz ama saat altı buçuk ve ikimiz de açlıktan öldük... İyi bir adam ol ve bizimle dışarı gel.”

Ama Claude paletinin bir köşesini temizlemekle meşguldü. Oraya daha fazla boya sıktı ve gök gürültüsü gibi bir sesle yanıtladı:

“Hayır!”

On dakika boyunca kimse tek kelime etmedi oysa ressam tek başına resmiyle savaşıyordu. Öteki ikisi sıkıntılı ve üzgün oturdu-lar onu sakinleştirmek için ne yapabileceklerini merak ediyorlardı. Kapı çalındı. Mimar kapıyı açmaya kalktı.

“Merhaba. Malgras değil mi!”

Tüccar beyaz, kırpık saçlı, morumsu kırmızı yüzlü iri bir adamdı, giydiği eski, çok kirli yeşil paltosuyla pejmürde bir arabacıya benziyordu.

“Geçiyordum” dedi boğuk içkici sesiyle “mösyöyü pencerede gördüm ve yukarı geleyim dedim.”

Kısa kesti, bir sabırsızlık jestiyle tuvaline dönen ressamdan hiç yanıt gelmemişti. Öte yandan Malgras hiç bozulmamıştı, rahatına bakıp orada dikildi ve kan çanağı gözlerini bitmemiş resimde gezdirdi. Ona ironi ve sempati karışımı bir cümleyle dürüstçe değer biçti.

“Bir eseriniz var!”

Sonra kimse bir şey söylemediği için stüdyoda sakince dolandı ve duvarlara baktı.

Kalın pislik kabuğunun altında yaşlı Malgras bir zevki ve iyi resimler konusunda bir sezgisi olan zeki bir satıcıydı. İkinci sınıflarla vaktini hiç harcamazdı ama içgüdüsel olarak dosdoğru özgün olanların üstüne giderdi, bu geleceği parlak ama henüz tanınmamış ressamların kokusunu sarhoş burnu hemen alırdı. Dahası, çok sıkı pazarlık yapardı ve göz koyduğu resmi üç kuruşa satın almaktan hiçbir şey onu alıkoyamazdı. Bundan sonra oldukça dürüst bir kârla yüzde yirmibeş, en çok otuzla yetinirdi çünkü ticareti parayı hızlı döndürmeye dayanmaktaydı; akşam hangi müşterisinin onu satın alacağını bilmeden sabah bir resim almazdı. Bir yalancı olarak üstüne yoktu.

Kapının yanında uzun süre Boutin'in yerinde yapılmış çıplak resimleri inceledi; gözleri bir uzmanın hazzıyla parlamıştı ama onları ağır göz kapaklarının altında dikkatle sakladı. Bu genç manyağın yeteneği vardı, büyük bir yeteneği ve gerçek bir yaşam duygusu, keşke zamanını kimsenin istemeyeceği şeylerle harcamasaydı!

Şu küçük kızın ayağı, şu kadının bedeni bakmaya doyulmamacak şeylerdi ama satılmazdı. Seçimini çoktan yapmıştı — şu küçük peyzaj, Plassans kırsalından bir parça, hem güçlü hem incelikliydi ama sanki ona bakmıyormuş gibi yapıyordu. Bir süre sonra ona doğru yürüdü ve rastgele bir ses tonuyla:

“Bu ne?” dedi. “Province’de yaptığın küçük şeylerden biri... Çok kaba. Son aldığım ikisini henüz satamadım.”

Sonra ilgisizce dolandı:

“Bana inanmayı reddedebilirsiniz Mösyö Lantier ama onlar satılmıyor. Evde bu tür şeylerle dolu bir odam var, o kadar dolu ki ne zaman içinde dolaşsam birine basıvereceğim diye korkuyorum. Böyle devam edemem biliyorsunuz, gerçekten edemem. Onları ucuza satmak zorundayım, bu da yoksullar yurdu demek... Şimdi beni biliyorsunuz Mösyö Lantier. Kalbimin cebimden daha büyük olduğunu biliyorsunuz ve hiçbir şey sizin gibi genç yetenekleri memnun etmekten çok hoşuma gitmez. Ve siz *yeteneklisiniz*, bunda hiç kuşku yok. Onlara sizin yeteneğinizi durmadan söylemiyor muyum? Ama anlamıyorlar, ister inanın ister inanmayın anlamıyorlar.”

Duyguyu çok zekice tırmandırmıştı, sonra savurganlığa direnemeyen birinin itkisiyle ekledi:

“Tamam, eli boş gidemem... Bu küçük şey kaç para?”

Claude, kızgın ve sinirli bir tavrıyla resme gitti ve kestirip atarken etrafa hiç bakmadı:

“Yirmi frank.

— Yirmi frank mı? Delirmişsiniz! Ötekileri on franka almama izin vermiştiniz... sekiz vereceğim, alın ya da boş verin.”

Genellikle Claude hemen teslim olurdu. Pazarlık yapmaya sabrı yoktu ve içten içe biraz para kazandığına sevinirdi. Ama bu kez dik durdu ve satıcının yüzüne onun hakkında ne düşündüğünü söyledi; Malgras bunlara nazikçe yanıt verdi, onu tüm yeteneklerinden soydu, imalı bir biçimde lânetledi ve onu nankör bir köpek yavrusu olarak niteledi. Sonra cebinden teker teker üç tane beş franklık çıkardı ve tek tek masanın üzerine koydu, onlar da kirli çanak çömleğin arasında tıngırdadılar.

“Bir, iki, üç!... ve bu son, anladın mı? Bir tanesi bile çok fazla aslında. Ama bunu ödeyeceksin. Acısını çıkartacağım görürsün... Bu kadarcık bir şeye on beş frank! Buna pişman olacaksın delikanlı! Keşke yapmasaydım diyeceksin.”

Claude tükenmişti. Yaşlı satıcıya resmi kendinin indirmesini söyledi ve resim ansızın sanki büyümlü bir şekilde yeşil paltonun içinde kayboldu. Onu gizli bir cebe mi kaydırmıştı yoksa yakasının altına mı sıkıştırmıştı? Her ne olduysa resim görünmüyordu.

Numarasını yaptıktan sonra Malgras ansızın sakinleşti gidecekmiş gibi yaptı sonra geri döndü ve tatlı bir sesle:

“Bak, Lantier” dedi. “Bir ıstakoz istiyorum... Bir tane yapabilir misin? Doğrusu beni soyduktan sonra en azından bunu yapabilirsin. Güzel, ben ıstakozu getireceğim bana güzel bir natürmort yaparsın sonra da ıstakoz sende kalır ve arkadaşlarıyla yersiniz. Nasıl? Anlaştık mı?”

Bu teklif üzerine her şeyi dinleyen Sandoz’la Dubuche öyle bir kahkaha tufanı kopardılar ki Malgras da onlarla birlikte gülmek zorunda kaldı. Ah bu beş para etmez ressamalar. Hepsi de açlıktan ölüyorlar. Bu tembel beleşçiler Malgras çıkagelmeseydi ya da bir dahaki sefere güzel bir kuzu budu ya da taze kalkan balığı veya bir demet maydanozla tamamlanmış bir ıstakozla gelmezse ne yaparlardı?

“O zaman ıstakozumu alıyorum Lantier değil mi?... Güzel... Çok teşekkürler.”

Tekrar büyük tuvalin önüne gelmişti. Sahte bir hayranlıkla gülümsedi sonra yineleyerek ayrıldı:

“Bir eseriniz var.”

Claude paletini ve fırçalarını tekrar eline alacaktı ama dizleri çözüldü ve kolları yanlarına düştü; sanki direnilmez bir güçle bedene bağlanmışlardı. Yarı bitmiş resminin üzerinden şöyle bir baktı, Malgras'ın gidişini izleyen iç karartıcı sessizliğin ardından kekeleydi:

“Hayır, imkânsız!... Bittim!... Bu domuz beni bitirdi!”

Guguklu saat yediyi çaldı ki bu kuru ekmek dışında hiçbir şey yemeden, bir dakika dinlenmeden sekiz saattir hep ayakta ve ateş içinde titreyerek çalıştığını gösteriyordu. Şimdi güneş batıyor ve stüdyo gölgelerle doluyordu, güçlü bir melankoli duygusu günün sonunu bildiriyordu. Verimsiz bir çalışma krizinin ardından ışık süzülüp atılırsa sanki güneş sonsuza dek yok olmuş ve beraberinde tüm yaşamı, neşeyi ve renk armonisini götürmüş gibi olur.

“Hadi Claude” diye yalvardı Sandoz, arkadaşının umutsuzluktan neredeyse ağlayacaktı “Gel de bir şeyler ye.

— Evet gel ve bir şeyler ye “ diye yineledi Dubuche ve ekledi: “Sabah her şeyi halledersin.”

Bir süre Claude pes etmedi. Döşemeye çakılmış gibi duruyordu, arkadaşlarını işitmiyordu, korkunç bir kararlılık içindeydi. Parmakları o kadar duyarsızdı ki yapmak istediği şeyi yapamazdı, fırçayı kavrayamazlardı ama yetersizliğini kabul etmeyi reddetti, bir şeyler yapmanın, onlara rağmen bir şeyler yaratmanın çılgınca arzusu içinde yanıyordu. Sonunda bir titreme tüm bedeninden sanki uzun bir hıçkırık gibi geçti. Geniş bir palet bıçağı yakalayıp tek, yavaş ve bilinçli bir darbeyle uzanmış kadının başını ve omuzlarını kazıdı. Yaptığı bir cinayet girişimiydi, lâpamsı, çamur gibi boyaların pisliği içinde tam bir yok etme. Böylece geriye kalan tek şey güçlü ceketiyse adamın ötesinde uzanan arka planda parlak yeşil çalılıkların önünde yuvarlanıp eğlenen iki canlı kadın figürü ve çıplak bir kadının ne başı ne de omuzları olan bedeniydi, kesilmiş bir gövde, garip, ceset gibi bir biçimdi, düşlerini süsleyen güzelin ölü teni.

Dubuche ve Sandoz şimdiden ahşap merdivenlerden aşağı iniyorlardı. Claude arkalarından gitti, çirkin, boşluk yaratan bir yarayla resmini o halde bıraktığı için dile getirilemez bir işkence çekiyordu.

3. BÖLÜM

HAFTA FELÂKETLE başlamıştı. Claude kusurlu sevgilisini lânetleyen ama içten içe onu hâlâ sevdiğini bildiğinden eziyet çeken aldatılmış bir âşığın nefretiyle resim yapmaktan nefret ettiren kuşku nöbetlerinden birinin içine kendisini bırakmıştı. Üç gün süren korkunç, verimsiz, yapayalnız bir savaşımdan sonra Perşembe günü ümidi o kadar kırılmıştı ki sabah sekiz civarında, ömrü boyunca elini bir daha bir fırçaya sürmeyeceğine yeminler ederek kapıyı arkasından çarpıp stüdyodan çıktı. Ne zaman bir depresyon nöbetine düşse onu kovmanın tek bir yolu olduğunu biliyordu: ya bazı arkadaşlarıyla güzel sağlıklı bir tartışma yaşayarak ya da daha iyisi Paris'in sokaklarında sıcak ya da kaldırım taşlarıyla savaşı yüreğini geri getirene kadar sürterek kendinden uzaklaşmak.

Bu Perşembe her zamanki gibi her hafta arkadaşlarını ağırlayan Sandoz'la akşam yemeği yiyecekti. Ama o zamana kadar ne yapacaktı? Yalnız olma düşüncesine katlanamazdı ve Sandoz'un o saatte ofiste çalışıyor olduğunu anımsamasaydı onun yanına gidecekti. Dubuche'ü merak etti sonra çekindi çünkü son zamanlarda eski dostlukları biraz soğumuştur. Stres anlarındaki o kardeşçe sempati zayıflamıştı. Dubuche'ün şimdi başka hırsları vardı ve Claude onun tutumunda düşmanlık değilse bile biraz duygusuzluğun ayırdındaydı. Peki kime gidebilirdi? Sonunda risk almaya karar verdi ve mimarın Jacob Sokağı'ndaki büyük soğuk bir evde altıncı kattaki tek odasına gitmeye karar verdi.

Kapıcı kadın ona seslenip Mösyö Dubuche'ün evde olmadığını ve bütün gece olmayacağını söylediğinde Claude ikinci kata varmıştı bile. Bu çirkin bildirimden öyle sersemlemişti ki —Dubuche'ün bir “ilişki”si olduğu fikriyle birlikte— tekrar cad-

deye inmesi bir anda olmuştu. Bu hesapta olmayan bir şanssızlıktı. Şimdi ne yapacaktı? Seine Sokağı'nın köşesinde dolanırken Dubuche'ün önceki gün Duqersonnière'in stüdyosunda bütün gece Beaux-Arts Diploma yarışması için çizimleri göndermek üzere çalışacağını söylemiş olduğunu anımsadı. Böylece Four Sokağı'ndaki stüdyoya doğru yola çıktı. Bugüne kadar Dubuche'ü orada görmekten hep kaçınmıştı; onun her zaman yabancıları karşılayan aşağılamalar ve yuhalamalar yüzünden. Ama bugün öldürücü yalnızlığının verdiği cesaretle utangaçlığı bir yana bırakıp dosdoğru oraya yönelmişti çünkü sorunlarından kurtaracak bir yoldaş edinmek için her şeyi göze alabilirdi.

Stüdyo, Four Sokağı'nın en dar kesiminde eski, hava şartlarından yıpranmış bir binanın arkasındaydı. Ona ulaşmak için iki pis avludan bir üçüncüsüne geçmek gerekiyordu; burada önceden bir ambalajcının kullandığı içi tahta ve alçı kırıntısıyla dolu bir kulübe inşa edilmişti. Dışarıdan, dört büyük pencereden tek görünen kireçle badana yapılmış bir tavandı çünkü daha alt kesimler ağartıcılarla silinmişti.

Claude içeri girdi, kapıyı arkasından kapadı ama eşikte kalakaldı. Çok büyük bir yerdi, öğrenciler pencerelere dikine yerleştirilmiş, ıslak süngerler, boya kapları, su kavanozları, demirden şamdanlarla, öğrencilerin önlüklerini koydukları kutularla, pergellerle ve boyalarla darmadağınık dört çift geniş masanın etrafına oturmuşlardı. Hiç temizlenmediği apaçık olan bir köşede büyük, demir bir soba ve geçen kıştan kalma kömürler duruyordu. Öteki uçtaki duvarda bir çift el havlusunun arasında büyük, çinko bir su sarnıcı asılıydı. Duvarların kendileri bu kocaman, çıplak, dağınık ahırda kayda değer bir seyirlik sunmaktaydı. Üst yarıları çepeçevre tanımsız alçı kalıplarla dolu raflarla çevriliydi; alt yarıları birbirlerine bağlı çizim tahtalarının ve bir T cetveli, gönye ormanının arkasına gizlenmişti; örtülmeden kalmış boşluklar da tıpkı devamlı açık duran bir kitabın etrafındaki kir gibi resimler ve karalamalarla doluydu. Bunlar insanların karikatürleri, sözü edilemeyecek nesnelerin çizimleri, bir jandarmanın yüzünü kızartacak

ifadelerdi, özdeyişler, hesaplamalar ve adresler vardı; hepsi onur köşesinde büyük harflerle yazılmış yazının gölgesinde kalıyordu: “Haziranın yedisinde Gorju dedi ki: ‘Roma’nın canı cehenneme;’ imza Godemard.”

Claude bir tür genel homurtuyla, inlerinde yakalanmış vahşi hayvan homurtularıyla karşılandı ve mimarlık öğrencilerinin diploma için son gece çalışmalarına verdikleri adla “idam arabası gecesi”nin sabahında mekânın görüntüsü karşısında şaşkınlık içinde dikildi. Çünkü önceki gece tüm stüdyo, altmış öğrenci, bu mekâna kapatılmıştı, yarışma içinde olanlar değil, çizimleriyle geride kalanlara el veren ve bir haftalık çalışmayı oniki saate sıkıştırmaya çalışan “köleler.” Gece yarısı soğuk et ve ucuz şarapla kendilerine ziyafet çekmişlerdi. Saat bir civarında ayrıca civardaki genelevden üç hanım gönderilmişti. Böylece, ziyafet tütün dumanıyla hafifçe perdelenmiş bir Roma âlemine dönüşmüştü. Onun son izleri hâlâ ortadaydı, yağlı kâğıtlar, kırık şişeler, şimdi tahtaların emmekte olduğu tekinsiz küçük gölcükler dösemeye yayılmıştı; bu arada tüm mekân sönmüş mum, hanımların keskin miskleri, soğuk sosis ve şarap karışımı gibi kokuyordu.

“Dışarı! Dışarı!... Ne budala şey!... Neyin peşinde?... Bu salak da kim?... Dışarı!” diye uludular, bir grup yabanıl gibiydiler.

Claude taşkınlıktan biraz ürkmüştü, ne yapması gerektiğini düşünerek bir an için bocaladı. Ama onlar en iğrenç hakareti hangisinin ettiğinin görülebileceği kadar yaklaştıkları anda toparlandı; tam karşılık vereceği anda Dubuche onu fark etti ve öfkeden kıpkırmızı oldu çünkü böyle ortamlara karışmaktan nefret ederdi. Claude’dan utanmıştı ve ona doğru atıldığında yuhalardan kendi payına düşeni de aldı, öfkeden ağzından tükürükler saçarak:

“Bunu nasıl yaparsın?... Asla içeri gelmemeni sana söylemiştim!... Beni bahçede bekle.”

Dışarı çıkınca Claude az kalsın iki sakallı devin henüz bahçeye soktuğu bir el arabasının üstüne yuvarlanıyordu. Bu dün geceki çalışmanın adını aldığı ve geçen hafta dışarıdaki işleri stüdyodaki

işlerini gerileten öğrenciler sızlandıklarında “ıdam arabasında yeri ayrılmış” diye gösterildikleri “ıdam arabası”ydı. Şimdi buradaydı, velvelenin ortasında. Saat dokuza çeyrek vardı; Beaux-Arts’a gelmenin tam zamanı. Stüdyo genel bir koşuşturmacayla boşaldı; herkes etrafındakileri dirsekleyerek elinde mukavvaya yapıştırılmış işi, kendine yol açıyordu; son bir iki rötuş için geride kalanlar da diğerleriyle beraber koşuştular. Beş dakikadan kısa sürede tüm çizimler el arabasına yüklendi ve arabanın oklarının arasına koşulmuş iki sakallı dev, stüdyonun en genç öğrencileri, yükleriyle birlikte koşmaya başladılar, bu arada çetenin kalanı bağırarak ve iterek onların arkasından seyirtti. Sonraki iki yüz metrede taşmış bir dere gibi kükrediler ve caddeyi yaygaralarıyla kaplayarak yola yayıldılar.

Claude da onlarla beraberdi, en arkaya takılan ve çizimini renklendirmek için bir çeyrek saati daha kalmadığı için hayıflanmış Dubuche’ün yanında koşuyordu.

“Sonra ne yapacaksın?”

— Oh, bugün yapacak bir sürü şey var.”

Arkadaşının alıkonamayacağını anlayıp cesareti kırılan Claude gönülsüzce:

“O zaman seni bırakayım... Sandoz’un oraya geleceksin bu akşam değil mi?”

— Şey, evet. Başka bir yerde yemeğe kalmam istenmezse.”

İkisinin de nefesleri kesilmişti. Çete curcunayı sürdürmek için sıkı bir tempo tutturmuştu ve en uzun yoldan gidiyorlardı. Four Sokağı’nın sonunda Gozlin Meydanı’nı geçmişler ve Échaudé Sokağı’na dalmışlardı. En önde el arabası, giderek artan bir sertlikte itiliyor ve çekiliyor, eğri büğrü taşların üzerinde çizimlerden oluşan yüküne ürkütücü sıçramalar yaptırarak zıplıyordu; arkasında öğrenciler rüzgâr gibi koşuyor herkesi yerlere devrilmemek için uzakta durmaya zorluyor, bu arada tüccarlar ağızları bir karış açık dükkânlarının kapısında dikiliyor ve devrimin patladığını düşünüyorlardı. Tüm çevre canlanmıştı. Jacob

Sokağı'nda yaygara ve karmaşa öyle bir noktaya ulaştı ki bazı insanlar kepenklerini kapattılar. Sonunda Bonaparte Sokağı'na döndüklerinde sarı saçlı bir genç, kaldırımında bir saman yığınının sürükleyen bir hizmetçi kızı yakaladı.

“O zaman hoşçakal.” dedi Claude. “Akşama görüşürüz.

— Akşama görüşürüz.”

Tamamen soluğu kesilen Claude, Beaux-Arts Sokağı'nın sonunda ayrıldı. Diğerleri Okulun açık kapısından içeri daldılar. Soluğu düzeline kadar Claude onları izledi sonra geriye Seine Sokağı'na yöneldi. Kötü talihi daha da kötüye gidiyordu; bu sabah arkadaşlarından hiçbirini kötü yola sevk etmek niyetinde değildi. Yavaşça yolun başına doğru Panthéon Meydanı'na kadar aklında hiçbir özel plan olmaksızın yürüdü. Sonra bu kadar yakında olduğunu fark edince Sandoz'u işyerinde aramaya karar verdi. On dakika sürerdi. Hayretler içinde M. Sandoz'un bir cenazeye katılmak için bir gün izin aldığını öğrendi. Bunun ne anlama geldiğini biliyordu. Sandoz evde güzel bir gün boyunca çalışmak istediğinde hep aynı mazereti uydururdu. Tam o yöne dönecekti ki işine kendini kaptırmış bir sanatçının işinden alıkonulması gibi tanıdık bir duygu onu durdurdu. Tam da belki de harika bir gelişme yaşamaktayken dürüst bir çalışanı bir cesaretsizlik öyküsüyle rahatsız etmek cinayet olurdu.

Günü kendi başına geçirmeye boyun eğerek Claude öğlene kadar nehir kenarında hüznüyle yürüdü, beyni inatçı yetersizlik duygusuyla zonkluyordu, öte yandan öylesine donuktu ki Seine'in sevdiği görüntülerinden biri sanki bir sis perdesinin arkasındaymış gibi geliyordu. Kendini tekrar La Femme-sans-Tête Sokağı'nda bulunca Gomard adlı her zaman ilgisini çeken, tabelasında “Au Chien de Montargis”(*) yazan şarapevinde yemek yemek için

(*)”Montargis Köpeği'nin Yeri” anlamına gelen bu yer, adını heykeltraş Gustave Debric'in heykelinden alır. Paris'teki belediye binasının bahçesinde bulunan bu heykel ise, 14. yüzyılda geçen bir olayın kahramanı olan köpeği konu edinmiştir. —çev.

durdu. Önlükleri alçıyla kaplı bazı duvarcılar şimdiden masaya yerleşmişti, onlara katıldı, sekiz kuruşluk “her zamankinden” istedi: içine ekmeğini doğradığı bir kâse çorba ve bir tabakta sunulan dilimlenmiş haşlama et ve yıkama suyu hâlâ üstlerinde olan fasulyeler. Kendi işini bile yapamayan bir beceriksiz için çok bile diye düşündü. Ne zaman bir çalışmayı bozsa kendini hiç değilse işini yapmak için yeterince kas gücü olan en basit işçiden bile aşağı görürdü. Sokaklarda başıboş, hedefsiz dolaşmasını tamamlamadan önce orada genel konuşmaların boğucu atmosferinde bir saat kadar oyalandı.

Hôtel de Ville Meydanı’nda aklına adımlarını sıklaştırtan bir fikir geldi. Neden Fagerolles’ü hiç düşünmemişti? Fagerolles Beaux-Arts’da bulunmuş olmasına karşın iyi bir adamdı; neşeliydi ve aptal değildi. Kötü resmi savunurken bile onunla konuşabilirdiniz. Eğer öğle yemeğinde evine gittiyse olasılıkla hâlâ orada Vieille-du-Temple Sokağı’ndaydı.

Claude bu dar sokağa saptığında oranın daha serin olduğunu fark etti, çünkü gündüzler artık çok sıcaktı. Ama bu işlek caddede hâlâ kaldırımlardan buhar çıkıyordu; bulutsuz gökyüzüne karşın hâlâ ıslak, hattâ kaygandılar. Kalabalık onu kaldırımdan aşağı inmeye zorladığında her an bir yük arabası ya da vagon yolun aşağısına koşmak zorunda bırakıyordu. Yine de sokağı eğlenceli buldu. Evlerin rastgele yerleşimlerini, düz cephelerinin her birinde çalışan bir zanaatkâr yuvasının bulunduğu dar vitrin aralıklarıyla bölünmüş reklam panolarıyla saçaklanışını beğenmişti. Caddenin en dar yerlerinden birinde minik bir gazeteci dükkânı dikkatini çekti, bir yanında bir berber öteki yanında bir işkembeci vardı ve vitrini ya vıcık vıcık duygusallıkları ya da asker koğuşu açık saçıklıklarıyla belirgin saçma sapan baskılarla doluydu. Dalgın bakışlı bir oğlanla kıkırdaşan erken gelişmiş iki kız gözlerini bu şaşırtıcı serginin üzerinde gezdiriyorlardı. Onları tokatlayabilirdi. Fagerolles, tam karşıda, komşularından biraz öne çıkmış bu yüzden de cephesi yağmur oluklarından sıçrayan çamurlarla daha çok kaplanmış eski,

karanlık evde yaşıyordu. Claude karşıya geçmek için döndüğünde bir omnibüs dosdoğru üstüne geldi; tam zamanında kaldırıma sıçradı ama bu noktada sadece kaldırım taşı olduğu için tekerlekler sürünerek geçti ve onu dizlerine kadar ıslattı.

Baba Fagerolles çinko süs eşyası yapan zemin kattaki bir dükkânı işletiyordu; burası aynı zamanda bir teşhir salonuydu bu yüzden daha iyi aydınlatılmıştı, iki büyük birinci kat odası caddeye yukarıdan bakıyordu. Dükkânın arkasında bir dizi kiler gibi kasvetli odada yaşıyordu. Oğlu Henri burada büyümüşü, gerçek bir Paris sokak çocuğuydu, trafiğin tekerlekleriyle parçalanmış dar kaldırım şeridinde, yağmur oluklarından sıçrayan sularla sıırıslık, karşı kaldırımdaki gazeteci, işkembeci ve berber dükkânı arasında büyümüşü. Babası önce onu dükkân için süs eşyası dizayn etmekle işe başlatmıştı. Sonra oğlan daha yüksek hırslar geliştirince resim yapmaya merak salmış ve Beaux-Arts'a gitmekten söz etmeye başlamıştı, o zaman tartışmalar hattâ tokatlar ortaya çıkmış, uzaklaşmalar ve sonunda barışmalar olmuştu. Şimdi bile Henri yolunu bulmaya başladığında babası her ne kadar oğlanın yapmak istediği şeye boyun eğmiş de olsa yanlış yaptığına inanarak hâlâ ona sert davranıyordu.

Claude üstündeki pislikleri eliyle silkeledi ve girişe daldı, uzun bir tonozun altından aynı yeşilimtrak ışığın asılı olduğu ve insana bir su deposunun dibinde olduğunu düşündürten küf kokulu bir bahçeye çıktı. Bir taraça ve pastan dağılan trabzanlarla merdivenler binanın dışındaydı ve Claude birinci kattaki teşhir odalarının önünden geçerken bir kapının camından M. Fagerolles'ü işlerinden birinin üzerine eğilmiş olarak gördü. Kaba görünmemek için içeri girdi oysa M. Fagerolles'ün bronz taklidi iğrenç, aldatıcı çinko cici-lerinden daha mide bulandırıcı bir şey bilmiyordu.

“İyi akşamlar M. Fagerolles. Henri hâlâ sizinle mi?”

Çinko süs yapıcısı iri, soluk tenli bir adamdı, ölü külü kaplarının, çiçek vazolarının ve heykelciklerin arasından doğruldu,

elinde en yeni termometrelerden birini tutuyordu, bir kadın hokkabaz topuklarının üzerine çömelmiş ince cam tüpü burnunun ucunda dengede tutmaya çalışıyordu.

“Henri yemek için eve dönmedi” dedi kabaca, genç adamı selâmıyla rahatsız etmişti.

“Tamam, anladım. Evde değil... Özür dilerim mösyö. İyi akşamlar.

— İyi akşamlar.”

Dışarı çıkınca Claude kendine lânet okudu. Yine şanssızlık! Fagerolles de kendisinden kaçmıştı. Şimdi geldiği, özellikle de gözalıcı sokakla ilgilendiği için kendisine kızıyordu çünkü bu içinde hâlâ Romantizmin yozlaştırıcılığını taşıdığı anlamına geliyordu. Belki de sorunu buydu; belki de beynini tıkadığını hissettiği yanlış fikir buydu. Tekrar nehre ulaştığında stüdyosuna geri dönüp resminin gerçekten düşündüğü kadar kötü olup olmadığını görmeyi merak etmeye başlamıştı. Ama tam da bu düşünce onu ürpertti. Stüdyosu şimdi sevdiği birinin kesilmiş bedenine evlik ettiği için tekrar yaşamayı göze alamadığı bir dehşet mekânı gibi geliyordu. Hayır! Hayır! Bu üç katı tırmanmak, kapısını açmak ve kendini onunla içeriye kapatmak şu an için düşünmeye katlanamayacağı bir şeydi. Seine’in karşı kıyısına geçti ve Saint-Jacques Sokağı’nın bir ucundan ötekine yürümeye başladı. Yapacak başka hiçbir şey yoktu; öylesine sefildi ki buna daha fazla dayanamayacaktı! Sandoz’u işinden alıkoymaya Enfer Sokağı’na gidecekti.

Dördüncü kattaki küçük daire Sandoz’un yaşadığı bir yemek odası, bir yatak odası, bir mutfak ile sahanlığın karşısında umarsızca felçli annesinin acılı yalnızlığında günlerini geçirdiği bir oda vardı. Cadde ıssızdı ve dairenin pencereleri Sourd-Muets’nin(*) geniş bahçelerindeki yuvarlak ağaç tepelerinden Saint-Jacques-du Haut-Pas Kilisesi’nin kare çan kulesine bakıyordu.

(*)Sağır ve dilsizler okulu. —çev.

Claude geldiğinde Sandoz odasında masasının başında oturmuş elyazmasının bir sayfası üzerinde düşünüyordu.

“Seni rahatsız ediyor muyum?”

— Hayır. Sabahtan beri aynı şeyin üzerindeyim. Yeterince yaptım.... İster inan ister inanma son bir saati bir cümleyi biçimlendirmekle geçirdim; öğle yemeğinden beri beni esir aldı.”

Claude’un bir jesti boş bir umutsuzluk görünümüyle birlikte Sandoz’un tüm durumu bir anda anlamasına yetti.

“Sen de kötüsün değil mi?” dedi. “Hadi. Dışarı çıkalım güzel uzun bir yürüyüş ikimize de iyi gelir. Ne düşünüyorsun?”

Mutfaktan geçerlerken yaşlı bir kadın tarafından durduruldu; sabah iki, akşam iki saat için gelen, Perşembeleri akşam yemeği nedeniyle kalan gündelikçisiydi.

“Her şey ayarlandı değil mi mösyö?” diye sordu. “Tırpana balığı, sonra kızarmış kuzu budu ve patates?”

— Eğer sizin için de uygunsa evet.”

— Bu gece kaç kişilik mösyö?”

— Bu hiçbir zaman bilmediğim bir şey... Yine de beş kişilik olsun... Saat yedide. Zamanında dönmeye çalışacağız.”

Sonra Claude’u sahanlıkta bir an için yalnız bırakan Sandoz annesini görmeye içeri girdi. Geri döndüğünde ağırbaşlı bir sessizlikle ikisi tek kelime etmeden merdivenleri indiler. Kapı eşiğinde sağa sola bakıp önlemlerini aldıktan sonra caddenin yukarısına, Observatoire Meydanı’na çıktılar, oradan da aşağı, Montparnasse Bulvarı’na saptılar. Her zamanki yürüyüşleriydi, içgüdüsel olarak seçmişlerdi, çünkü uzun, geniş dış bulvarlarda tembelce dolanmaktan daha çok hoşlandıkları bir şey yoktu. Henüz hiçbiri konuşmamıştı; her ikisinin de aklı meşguldü ama birbirlerinin yoldaşlığında giderek kendilerini daha iyi hissetmeye başladılar. Gare de l’Ouest’i geçmeden Sandoz’un aklına bir fikir geldi.

“Düşündüm de” dedi “Mahoudeau’ya gidelim ve o şeylerle arası nasıl görelim. Eminim bugün azizleriyle meleklerine ara verecektir.

— İyi fikir” diye yanıtladı Claude. “Mahoudeau’ya uğruyoruz.”

Hemen Cherche-Midi Sokağı'na saptılar, orada heykeltraş Mahoudeau iflas etmiş bir meyveciden bir dükkân kiralamış, pencerelere kalın bir beyaz boya çekmiş ve oraya stüdyo demişti. Geniş, sessiz Cherche-Midi Sokağı'nın bu özel köşesinde hoş biçimde kırsal bir hava vardı, hattâ en hafif biçimiyle bir kutsallık kokusu bile duyuluyordu. Uzun bahçe patikalarına çıkan büyük, aralıklı bahçe kapıları, dışarı saman ve gübre kokuları gönderen bir inek ahır ve sonsuza kadar devam ediyor gibi duran bir manastır duvarı. İşte orada manastırla bir baharatçının arasında hâlâ iri sarı harflerle yazılmış "Meyve ve Sebze" tabelası asılı duran yere Mahoudeau stüdyosunu açmıştı. Claude ve Sandoz birçok kez kaldırıma yerleştirdikleri sandalyelerinde güneşlenen insanlar tarafından kovulan küçük kızların sokakta ip atlamaları yüzünden kör olma tehlikesi atlattılar. Baharatçının önünde bir an için oyalandılar. Lavmanlar, bandajlar ve bir sürü diğer özel ve nazik nesnelerin sergilendiği iki vitrinin arasında kapının üzerine asılmış kuru otlar baharatlı kokularını gelip geçenin üzerine serpiyordu, zayıf esmer bir kadın durmuş onlara bakıyordu, arkasında dükkânın soluk ışığında Claude'la Sandoz solgun ufak tefek bir adamın ciğerleri sökölür gibi öksürdüğünü gördüler. Birbirlerini dürttüler ve stüdyo kapısının koluna uzandıklarında gözlerinde muzip bir bakış vardı.

Geniş bir dükkândı ama kocaman bir alçı yığınıyla, bir kayaya uzanmış devasa bir Bacchante^(*) ile tamamen dolu gibi görünüyordu. Onu destekleyen kalaslar devasa memeleri ikiz kuleler gibi bacaklarıyla hâlâ az ya da çok biçimsiz kütlenin ağırlığından bel vermişti. Döşemenin her yerinde su vardı, çamurlu sıvıyla dolu kovalar mekana dağılmıştı, bir köşede alçılı bir pislik vardı ve bir zamanlar meyve ve sebzelerin sergilendiği raflarda şimdi biriken tozların ince örtüsüyle kaplanmış antika kalıpları yığılıydı. Mekân bir çamaşırhane kadar nemliydi ve beyaza boyanmış camlardan

(*)Yunan mitolojisinde, Dionysos ayinlerinde görev alan kadınlara verilen isim. —çev.

süzülen solgun ışık orayı ortalama bir heykeltraş stüdyosundan daha kirli, daha kasvetli gösteriyordu.

Dişi devinin karşısında oturmuş düşünceler içinde pipo içen Mahoudeau onları neşeli bir

“Merhaba! Gelin!” ile karşıladı.

Zayıf ufak tefek bir adamdı, kemikli yüzü şimdiden, daha yirmi yedi yaşında kırışıklıklarla kaplanmıştı. Dar alnı bir tutam dalgalı, siyah saçla taçlanmıştı, soluk yüzünün vahşice çirkinliği soluk, dalgın gözlerinin düşmanca olmayan çocuksu gülümsemesiyle aydınlanıyordu. Plassans’lı bir taş ustasının oğluydu ve yerel Müzenin düzenlediği yarışmalarda parlak başarılar elde ettiği için dört yıllığına yılda sekiz yüz franklık bir bursla Paris’e gönderilmişti. Ama Paris’te kendini sürüden ayrı bulmuş, Beaux-Arts’da başarılı olamamış, harçlığını hiçbir şey yapmadan çarçur etmiş, bunun sonucunda dört yılın sonunda kendisini geçimini kazanmak durumunda bulmuş, kendini dinsel bir konumu olan bir sanat tüccarına bağlamış ve ona günde on saat Saint Joseph’ler, Saint Roche’lar, Maria Magdalena’lar ve takvimdeki tüm öteki azizleri, imal eden bir kölelik yapmaya başlamıştı. Son altı ayda Provence’ dan arkadaşlarıyla, hepsi Giraud “Teyze”nin anaokuluna giden kendinden küçüklerle, şimdinin ateşli devrimcileriyle tekrar temas kurunca hırsı yeniden alevlenmeye başlamıştı. Serselemiş beynini aşırı fikirleriyle dolduran arkadaşlarıyla ne kadar görüşürse hırsı o kadar muazzam boyutlara ulaşmıştı.

“Vay!” diye yutkundu Claude “Ne parça ama!”

Mahoudeau memnun, piposunu ağzından çıkarıp bir duman bulutu üfledi.

“Değil mi?” dedi. “Onlara biraz gerçek ten göstereceğim, o tapındıkları domuz mesaneleri değil.

— Ne yapıyor, banyo mu?” diye sordu Sandoz.

“Banyo mu? Tabii ki değil. O bir Bacchante(*)... Asma yapraklarını çıkarmış halde.”

Bu Claude için çok fazlaydı.

“Bir Bacchante!” diye çıkıştı sabırsızca. Sen bizi ne sanıyorsun? Bir Bacchante! Böyle bir şey var mı? Bir üzüm toplayıcı ve çağdaş bir üzüm toplayıcı hepsi o kadar. Çıplak olduğunu biliyorum ama ne fark eder? Soyunmuş bir köylü kızı olabilir, değil mi? İnsanlar onun canlı olduğunu duyumsamalı!”

Mahoudeau sadece titredi ve bir an için hiçbir şey söylemedi; Claude’un sansüründen biraz korkardı; genellikle onun sanatta güç ve hakikat idealini kabul ederdi, şimdi de düşünmeden yumurtladığı hatasını telâfi etmek için yaltaklandı:

“Evet. Tabii. Benim kastettiğim de bu aslında, üzüm toplayıcı. Ve o canlı olacak göreceksin. Onu bitirdiğimde kadın kokacak.”

Tam o sırada büyük alçı kütesinin etrafından dolanan Sandoz bir sürpriz çılgılığı attı:

“Hey! Yaşlı sinsi Chaîne de mi burada!”

Orada, Mahoudeau’nun devasa çalışmasının tamamen gizlediği vurdumduymaz Chaîne oturmuş paslı stüdyo sobasını küçük bir tuvale kopyalıyordu. Onun köylü kökenini, yavaş, planlı jestlerinden, kalın boğa ensesinden, Provence güneşinde kayış gibi olmuş yanık teninden anlamak çok kolaydı. Başka tek belirgin özelliği alnydı, inatçılıkla çıkıntılı alnı, çünkü burnu o kadar küçüktü ki pembe yanaklarının arasında kayboluyordu, güçlü çenesi de sağlıklı bir sakalla gizlenmişti. Plassans’a yakın bir köy olan Saint-Firmin’den gelmişti; askere çağrılmayacak kadar yaşlanana dek orada çobanlık yapmıştı. Onun askerlik yapmaması yerel bir sanat koleksiyoncusu için sevinç kaynağı olmuştu çünkü Chaîne sustalı çakısıyla ağaç köklerinden baston sapları oyuyordu. Bir kez “keşfedilince” Müze Komitesinde olan ve onu zorlayan, gururunu okşayan ve başını gelecek ümitleriyle döndüren patronu için dâhi çoban, geleceği olan bir sanatçı oluvermişti. Bu onun sınıf işlerinde, Güzel Sanatlar sınavında, yerel burs sınavında tüm yolu boyunca başarısızlıklar yaşamasına engel olmamıştı ama yine de Paris’e gelmişti. Fakir bir köylü olan babasını miras payı olarak, sadece bin frankı, önceden vermeye ikna etmişti, ki bu para

başarıya ulaşana dek ona ancak bir yıl yeterdi. Bin frank on sekiz ay yetmişti. Sonra sadece yirmi frankı kalınca arkadaşı Mahoudeau ile güçlerini birleştirmişlerdi. Dükkânın kasvetli arka müstemilâ-tındaki yatağı ve aynı somunu paylaşıyorlardı ve ekmeklerini ancak iki haftada bir alabiliyor, ekmek tamamen bayatlıyor ve her defasında küçük bir parçadan daha fazlasını yiyemiyorlardı.

“Çok doğru, bu soba seninki Chaîne.” dedi Sandoz.

Chaîne yanıt vermedi ama sakallarının arasından gülümsedi; yüzünü bir güneş ışını gibi aydınlatan bir zafer gülümsemesiydi bu. Patronunun tavsiyelerini geliştirmek için, asıl yeteneği ağaç oymak olduğu halde kendini resme vermişti. Ama resimde hantaldı, tek yapabildiği en saf ve en canlı renkleri aynı bunaltıcı donukluğa indirgemekti. Ama tüm bu yeteneksizliğe karşın en büyük yeteneği doğruluğuydu. Onun çocuksu, hâlâ dünyasal olan akıllı bir ilkelin titiz basitliğiyle yeniden ürettiği şeyin en ince ayrıntısını vermekten hoşnut olurdu. perspektifi tamamen çarpık olan sobası kesin ve cansızdı ve de çamur rengindeydi.

Claude oraya gitti resme baktı ve bir anlık acımayla kötü resim konusunda çok keskin olduğu halde resmin lehine söyleyebilecek bir şey buldu:

“Ne de olsa sana asla şarlatan diyemeyecekler Chaîne. En azından duyumsadığın gibi resim yapıyorsun, olması gereken de bu!”

Kapı yeniden açılmış genç bir adam dükkâna girmişti. Uzun boylu, sarı saçlı, büyük pembe burunlu ve büyük mavi gözlüydü, kesinlikle miyoptu. Gülüyordu:

“Bitişikteki baharatçı” dedi. “Orada müşteriler için çığırtkanlık yapıyor... hem de öyle bir suratla!”

Çok utanmış görünen Mahoudeau hariç hepsi güldü.

“Jory, ödüllü çam devirici” dedi Sandoz yeni gelenin elini sıkarken.

“Ne, ne dedim şimdi ben? Ha! Mahoudeau onunla yatıyor mu demek istiyorsun?” diye sürdürdü Jory; sonunda durumu

kavrayınca “Neden olmasın? Nesi yanlış bunun? Kim bir kadına ‘Hayır’ der ki?”

— Herhalde kendininkinden söz ediyorsun” dedi Mahoudeau basitçe “O senin yanağının bir parçasını götürmüştü.

Yine hepsi güldü ama bu kez kızarma sırası Jory’ye gelmişti. Gerçekten yanağında iki uzun, derin çizik vardı. Plassans’lı bir avukatın oğlu olan Jory babasını, aşk maceralarıyla bezdirmişti; sonuncusu bir vodvil şarkıcısıyla kaçıp sözüm ona Paris’e edebiyat okumaya gelmişti. Son altı aydır çift, Quartier Latin’de rezil bir otelde kalıyordu ve yoldaşı ne zaman fahişelik yapmak için gitmesine izin verse ya da onu sokaklardan toplasa kadın kelimenin tam anlamıyla diri diri derisini yüzüyordu. Bu Jory’nin bitmek bilmez yara izlerini, kanlı burnunu, şiş kulaklarını ve morarmış gözlerini açıklıyordu.

Diğerleri konuşurken Chaîne pulluk çeken bir öküz kararlılığıyla kıpırdamadan resim yapmayı sürdürdü. Jory “Üzüm Toplayıcı”yla krizlere girdi. Şişman kadınlara o da hayrandı. Plassans’da yazınsal çıkışını yerel bir kasabın uykusuz geceler geçirmesine yol açan karısının kocaman göğüslerine ve kocaman kalçalarına yazdığı sonelerle yapmıştı. Plassans çetesinin geri kalanıyla buluştuğu Paris’te sanat eleştirmenliği dalını seçmiş şamatacı küçük gazete Le Tambour’a tanesi yirmi franka yazdığı makalelerle geçimini sağlıyordu. Makalelerinden birinde Malgras’nın sergilediği Claude’un bir resmini “halkın beğenisine” karşı göklere çıkararak ve onu yeni bir ekolün, “açık hava” ekolünün lideri ilân ederek korkunç bir skandal yaratmıştı. Temelde son derece pratikti, işine gelmeyen hiçbir şey yapmazdı ve basitçe başkalarının yaptığı açıklamalardan duyduğu kuramları yinelerdi.

“Şimdi senin için bir makale yazmalıyız Mahoudeau,” diye bağırdı “şu senin tombul haspa için... Tanrım! Şu kalçalara bak! Zevk veren şeyden konuşmalıyız, ha!”

Sonra ansızın konuyu değiştirip ekledi:

“Bu arada benim yaşlı cimri babam pişman oldu. Aile defterini lekeleyeceğimden korktu ve bana ayda yüz frank gönderiyor. Borçlarımı ödüyorum.

— Borçlar mı?” dedi Sandoz sakın bir gülümseme ile “Sen borçtan ne anlarsın ki?”

Jory’nin kalıtsal cimriliği arkadaşları arasında hep şaka konusu olmuştu. Kadınlarına hiç para vermezdi, sefiş hayatını bir biçimde para vermeden bir borç defteri de tutmadan geçirirdi. Hiçbir şey vermeden her şeyi alma yolundaki içgüdüsel bilgisiyle süregelen ikiyüzlülüğünü, ahlâksızlıklarını gizlemek için tasalandığı evinde ki dindar ortamdan edindiğı yalan söyleme alışkanlığını birleştirmişti; gereksiz olduğu zamanlarda bile yalan söylerdi. Sandoz için harika bir yanıtı vardı, hayattan çıkardığı bir bilgeliğın yanıtı:

“Paranın değerini anlayanınız var mı?”

Diğerleri yuhaladılar, ona “pis burjuva” dediler ve tamçok daha etkili küfürler edecekleri noktada camdaki yumuşak bir tıklama hepsini sessizliğe itti.

“Şu allahın belâsı kadın” dedi Mahoudeau.

“Hangi kadın?” dedi Jory. “Yandaki baharatçı mı? Hadi onu içeri alalım. Eğleniriz.”

Kapı zaten açılmıştı ve kadın, hepsinin Mathilde diye bildiğı Madam Jabouille, kapıda duruyordu. Sadece otuz yaşındaydı ama zayıf, düz yüzü şimdiden derin çizgilere bürünmüştü oysa gözleri lacivert göz kapaklarının altında yanıyordu. Onun bu kilise mahallesinde iyi iş yapan dul küçük baharatçı Jabouille ile evlenmesini papazların ayarladığı söylenirdi. Bazen şifalı bitki ve baharatların aromalarının doldurduğu, spre y satışlarında bir manastıra uygun bir gizlilik içinde kilise giyinme odasında kutsal yağ pazarlığı gibi pazarlık yapıldığı, müşterilerin günah çıkarır gibi dindarca davrandığı, lavmanları dikkati çekmeden el çantalarına kaydırıverip gözleri yerde dışarı çıktığı dükkânda cübbesiyle bir figürün süzöldüğünü görmek kesinlikle olasıydı. Talihsiz düşük

dedikoduları olmuştu ama sağduyulu insanlar onları sokağın karşısındaki şarap tüccarının fesadına yüklemişlerdi. Jabouille tekrar evlendiğinden beri işler kötüye gitmeye başlamıştı. Renkli şişeler parlaklıklarını yitiriyor gibiydi ve tavandan sarkan kuru şıfalı otlar tozların içine düşüyor, bu arada Jabouille'in kendisi de bir gölgeden daha azına indirgeniyor, ölesiye öksürüyordu. Mathilde de düzenli olarak kiliseye gittiği halde kiliseye giden müşteriler uzaklaşmışlardı çünkü Mathilde'in Jabouille tükendikçe başka erkeklerle görünmekten kaçınmadığını düşünüyorlardı.

Kapıda bir an için durdu, keskin gözleri her şeyi içine aldı ve hemen oda her yeri kaplayan parfümüyle doldu; giysilerine ve yağlı, her zaman dağınık saçlarına işlemiş kocakarı ilaçlarının güçlü kokusu; hatminin baygın tatlılığı, mürverin keskinliği, keçikulağının acılığı ve hepsinin üzerinde güçlü nanenin, sanki Mathilde'in ciğerlerinin kokusuymuş da erkeklerinin yüzüne onu üflüyormuş gibi gelen ılık kokusu.

"Aman, Tanrım! Misafirlerin var" diye bir çığlık attı şaşırmış gibi yaparak.

"Evet öyle" diye yanıtladı Mahoudeau öfkeyle. "Zaten çıkıyordum. Pazar günü bana oturmaya gelebilirsin."

Claude şaşkınlık içinde önce Mathilde'e sonra da "Üzüm Toplayıcı"ya baktı.

"Ne!" diye bağırdı "Bu kaslar için poz verenin Madam Jabouille mi olduğunu söylüyorsun? Biraz abartmışsın değil mi?"

Mahoudeau bir açıklama gevelemeye çalışırken diğerleri güldü. Hayır göğüs ya da bacaklar için değil sadece baş ve eller için onlar da sadece küçük ayrıntılar için. Ama Mathilde de kahkahayı basmıştı çünkü şimdi yüzüzce odaya girmiş, kapıyı arkasından kapamıştı ve tüm erkeklerle kendi evindeymiş gibiydi: onlara soku-luyor ve koku peşinde bir köpek gibi onları kokluyordu. Güldüğünde dişlerinin döküldüğü yerdeki boşlukları ortaya dökmüş ve bu, genel buruşuk görüntüsüne korkutucu bir çirkinlik eklemişti. Daha önce görmediği Jory, onu çeken kişi olmuştu;

tombul ve tazeydi, büyük pembe burnunda da vaat edici bir şeyler vardı. Onu dirseğiyle dürttü; sonra ilgisini çekme umuduyla, bir fahişenin teslimiyeti içinde Mahoudeau'nun kucağına çöktü.

“Yapma” dedi Mahoudeau ayağa kalkarken. “Meşgulüm... Değil mi çocuklar, birileri beklemiyor mu bizi?”

Onlara göz kırptı. Onlarla birlikte uzun bir yürüyüş yapmaya can atıyordu, bunun üzerine diğerleri de birilerinin onları beklediğini söyleyip heykelini eski ıslak bezlerle kaplamada yardım etmeye durdular.

Bu arada yatışmış ve düş kırıklığına uğramış gibi görünen Mathilde gitmemiş ortada dikilmişti, birinin yolunu kestiğinde hareket ediyordu. Resim yapmayı kesen Chaîne tuvalinin tepesinden utangaç ama bastırılmış arzusun açgözlülüğüyle onu gözleyerek oturdu. Şu ana dek ağzını açmamıştı ama Mahoudeau diğer üçüyle çıkmaya durduğunda kalın, boğuk sesiyle:

“Dönecek misin?” diye sordu.

“Geç dönerim. Kendine bir şeyler yap ve bekleme. Hoşçakal.”

Böylece Chaîne Mathilde'le, alçı yığınları ve su birikintileri, fakirlik ve dağınıklık arasında beyaza boyanmış pencerelerden sızan kaba ve tebeşirsi gün ışığında yalnız kaldı.

Dışarı çıktıklarında Claude'la Mahoudeau önden yürüdüler onları Sandoz'la Jory izliyordu, Sandoz Mathilde'i baştan çıkardığını söyleyerek onu kızdırıyor Jory de yüksek sesle protesto ediyordu.

“Oh, hayır! O korkunç. Hepimizin annesi olacak kadar yaşlı. Dişsiz yaşlı bir orospu, işte o kadar ve ayrıca ilâç sandığı gibi kokuyor.”

Sandoz abartılı tablosuna güldü:

“Abartma” dedi. “Ayrıca genellikle bu kadar titiz değilsin. Senin fetihlerinden bazılarına fark atabilir.

— Hangilerine, bilmek isterim?... Şimdi biz dışarı çıktık bahse girerim Chaîne'in üzerine atlamıştır. Nasıl eğlendiklerini düşün, domuzlar.”

Her haliyle Claude’la derin bir tartışma içindeymiş gibi görünen Mahoudeau bu cümlelerin ortasında ansızın döndü ve

“Sanki umurumda” dedi.

Claude’a söylemekte olduğu şeyi bitirdi ve yine omuzunun üzerinden seslendi:

“Ayrıca, Chaîne çok kalın kafalıdır.”

Konu kapanmıştı ve dördü kibarca dolaşırlarken Les Invalides Bulvarı’nı tamamen doldurmuş gibi görünüyorlardı. Çete genellikle böyle yayılırdı, herkes kendine bir alan seçerdi ve sonunda savaş alanında yürüyen askerlere benzerlerdi. Geniş genç omuzlarıyla bu yirmilikler tüm kaldırımı kaplardı. Ne zaman beraber olsalar borazanlar önlerindeki yolu açar ve Paris’i avuçlarına alıp sakince ceplerine koyarlardı. Zafer kesinlikle onlarındı; madem ki istedikleri zaman fatihler oluyorlardı pejmürde botlarına ya da eski püskü ceketlerine neden aldırış etsinlerdi. Küçümsemeleri sanatları dışında her şeyi, toplumu ve en üstte de politikayı sınırsızca aşağılamalarıyla elele gidiyordu. Bu paragöz saçmalık ne işlerine yarardı? Bir sürü beyinsiz yaşlı sarsaktan başka hiçbir şey. Gençlik kibirleri onları her tür adalet duygusunun üzerine çıkarıyordu ve düşlerinin sanatçılar Utopya’sını çılgınca izleyişleri toplumsal yaşamın tüm istemlerini toptan görmezden gelmelerine yol açıyordu. Başlarını tümenden döndüren zamanlar vardı ama o aynı zamanda onlara hem güç hem de cesaret veriyordu.

Umutlarının ve heveslerinin sıcaklığı içinde Claude yüreklenmeye ve neşelenmeye başlamıştı. Sabahın işkencelerinden kalanlar Sandoz ve Mahoudeau ile resmi üzerine bir tartışma başlattığında uzak bir duyarsızlık duygusuna dönüşmüştü; sabah onu kesinlikle tahrip edeceğine yemin ediyordu. Jory, rastladıkları tüm yaşlı kadınlara parıldayan cüretkâr ama miyop gözleriyle bakarken sanatsal yaratıya ilişkin kuramlarını savunuyordu. Tam da hissettiğiniz gibi üretmeliydiniz, ilk esinlenme patlamasındaki gibi. Kendisi bir satırını bile çizip atmamıştı. Konuşurken dört arkadaş bulvarda aşağı kadar inmişler, sessizlik ve sonsuz ağaç sıraları

tartışmaları için mükemmel bir dekor oluşturmuştu. Ama dışarı Invalides Meydanı'na çıktıkları zaman tartışmaları öyle şiddetli bir ağız dalaşına dönüşmüştü ki bu işlek caddenin ortasında durdular; Claude öfkeyle Jory'ye bir aptal olduğunu söylüyordu, insanın, çalışmasını vasat bir şekilde teslim etmektense onu yok etmesinin daha iyi olduğunu öne sürüyor, hiçbir şeyin bir ticari reklam tutumu kadar midelerini bulandırmadığına yemin ediyordu, bu arada Sandoz ve Mahoudeau kenarda durmuş en yüksek sesleriyle aynı anda konuşuyorlardı. Gelip geçenler ne olup bittiğini merak ederek önce dönüp baktılar ve sonunda her an birbirlerinin gırtlığına sarılacakmış gibi görünen dört genç adamın çevresinde toplandılar. Ama dört arkadaş tartışmayı ansızın unutup hafif giysili ve uzun kiraz rengi kurdela bir çocuk bakıcısı kızın görüntüsüne tek kişiymiş gibi takılınca düş kırıklığı içinde uzaklaşmak zorunda kaldılar, aptal yerine konduklarını hissediyorlardı. Oğlanlar büyülenmişti. Şu renklere bir bak! Akılları başlarından gitmişti. Tam etkiyi yakalamak için gözlerini yarı kırmış, ağaçların arasında kızın peşine takıldılar, bir düştense ansızın uyanmış ve yeniden dünyada olduklarına şaşırılmış gibiydiler. Invalides Meydanı'na hayran oldular, tüm gökyüzüne kadar açıktı, sadece güney tarafından Invalides anıtıyla sınırlıydı, öyle sakın ve öyle büyüktü ki onların geniş jestlerine izin veriyordu; orada çok küçük olan bir Paris'in nefes alan bir bölgesi gibiydiler, göğüslerindeki hırsla dopdoluydular.

Sandoz "Siz ikiniz bir yere mi gidiyorsunuz?" diye sordu Mahoudeau ve Jory'ye.

Jory "Hayır, pek sayılmaz" dedi. "Sizinle beraber gidiyoruz. Siz nereye gidiyorsunuz?"

Gözlerinde garip, boş bir bakışla yanıt veren Claude oldu:

"Düşünmemişti... Buraya işte."

Dönüp Orsay Rıhtımı boyunca Concorde Meydanı'na kadar yürüdüler. Yasama Meclisi'nin önünden geçerken bir tiksinti ifade siyle ekledi:

“Tüm bu iğrenç görünümlü binalara.

— İki gün önce Jules Favre’ın konuşması allahın belâsı güzel bir konuşmaydı,” dedi Jory. “Yaşlı Rouher yarı yarıya çıldırdı!”

Diğer üçü devam etmesine izin vermedi ve tartışma yeniden patlak verdi. Jules Favre da kimdi bilmek istiyorlardı? Rouher’i kim işitmişti? Onlar hiç var olmuşlar mıydı? Öldüklerinden on yıl sonra kimsenin sözünü etmeyi düşünmeyeceği iki çalçene. Köprüden geçerken Jory’ye acıyarak başlarını salladılar. Concorde Meydanı’nın ortasına geldiklerinde yeniden sakinleşmişlerdi. Sessizliği kıran yine Claude oldu.

“Bu” dedi etrafına bakınırken “o kadar da iğrenç görünümlü değil.

Saat dörttü ve gün artık olağanüstü bir günüşiğinin pusu altında sonuna yaklaşıyordu. Sağa ve sola Madeleine ve Yasama Meclisi’ne doğru uzak binalar uzanıyor, çatıları göğe keskin bir siluet çiziyordu. Onlarla Tuileries bahçeleri arasında yuvarlak başlı kestane ağaçları dalgalar halinde yığılmıştı, bu arada yan yollarının iki yeşil sınırının arasında Champs-Élysées göz alabildiğine tırmandıkça tırmanıyor, sonsuzluğa açılan Zafer Takı’nın devasa kapısına varıyordu. Cadde, iki yönlü bir trafik akımıyla doluydu, ikiz nehirler gibi akıyorlardı, hareket eden arabaların girdapları ve dalgaları köpük gibi dalgalanıyor, bir lambanın kıvılcımı ya da parlak bir yüzeyin parıltısıyla Concorde Meydanı’na doğru akıyorlardı; meydan geniş kaldırımları ve yollarıyla büyük, geniş göller gibiydi, her yöne doğru araba tekerleklerinin parıltılarıyla kesiliyordu, aslında insanlardan oluşan siyah lekelerle beneklenmişti ve iki şapırdayan fiskiyesi tüm o ateşli hareketliliğe serin bir soluk saçıyordu.

Claude hoşnutlukla titriyordu.

“Ah! Bu Paris!” diye bağırdı “O bizim! Tamamen bizim, almamızı bekliyor!”

Her biri arzuyla parıldayan gözlerle peyzaja bakarken sözcüklere sığmaz bir heyecan içindeydi. Tüm geniş şehrin üzerinden bu

Caddeye doğru esen zaferi hissetmiyorlar mıydı? Paris buradaydı ve onların olmak zorundaydı.

“Ve onu alacağız” diye iddia etti Sandoz, inatçı bir kararlılık sergiliyordu.

“Tabii ki alacağız!” dedi Jory’yle Mahoudeau.

Tekrar yola koyuldular ve bir süre rastgele dolaştıktan sonra kendilerini Madelaine’in arka tarafında buldular. Tronchet Sokağı’ndan Havre Meydanı’na girerlerken Sandoz ansızın seslendi:

“O zaman Baudequin’e gidiyoruz değil mi?”

Ötekiler şaşırmıştı ama Baudequin’e gidiyor olduklarında uzlaştılar.

“Bugün ne?” diye sordu Claude “Perşembe değil mi? . . . Fagerolles ve Gagnière oradadırlar . . . Hadi Baudequin’e gidelim.”

Böylece Amsterdam Sokağı’na döndüler. Paris’i bir uçtan bir uca geçmişlerdi, bunlar favori gezileriydi; gerçi başka favori güzergâhları da vardı; tüm nehir boyu örneğin, Sur içinden, Saint-Jacque Rıhtımı’ndan Les Moulineaux’ya dek surlar ya da dışarıda Père-Lachaise’e ve dış bulvarlara kadar. Bir defasında tüm bir gün bacakları kendilerini taşıdığı sürece caddelerde ve meydanlarda dolanmışlardı, sanki irkiltici kuramlarını evlerin duvarlarına haykırarak tek tek her bölgeyi ele geçirmek istiyor gibiydiler. İnlettikleri kaldırımlar onların savaş alanıydı, kaldırımların toprağı yorgunluklarına merhem olurdu.

Café Baudequin, Batignolles Bulvarı üzerinde, Darcet Sokağı’nın köşesindeydi. Çete orayı düzenli buluşma yeri haline getirmişti, neden böyle olduğunu söyleyemezlerdi çünkü o civarda oturan tek üye Gagnière’di. Her Pazar akşamı orada buluşurlardı, Perşembeleri de serbest olan herhangi biri genellikle bir an için oraya uğrardı. Bu özel Perşembe günü çok güneşli olduğu için dışarıda tentenin altındaki küçük masaların hepsi dolmuştu, iki sıra müşteri tüm kaldırımı doldurmuştu. Ama çete tüm bu tıklım tıkış caka satmalardan nefret ettiği için kalabalığın içinden yollarını açıp serin boş kafenin içine girdiler.

“Hey, Fagerolles burada tek başına!” dedi Claude her zamanki masalarına doğru ilerlerken ve masanın tek müşterisiyle, çelik gibi gri gözlerinde alaycı baştan çıkarıcı bir bakış olan, kız yüzlü, solgun, zayıf bir adamla tokalaştı. Hepsi oturup bira söylediler Claude ise Fagerolles’le konuşmaya devam ediyordu.

“Akşamüstü babanın yerinde seni aradım. Beni kollarını açarak karşıladığını söyleyemeyeceğim.”

Kendini dayanıklı sayan Fagerolles güldü ve bacağına vurdu.

“Beni deli ediyor, yaşlı herif.” dedi. “Bu sabah ortalığı temizledim. Biraz toz aldım. Allahın belâsı çinkoları için bir sürü pislik dizayn etmemi isteyecekti. Sanki Beaux-Arts’da yeterince pislik yapmıyordum gibi!”

Hocaları aleyhine küçük esprisi arkadaşlarının hoşuna gitti. Durmak bilmez yağcılık ve aşagılama selleri onların sonsuz sevgisini kazandı. Önce birine sonra diğerine güven kazanıcı gülücükler atıyor bu arada uzun, kıvrak parmakları doğuştan gelen bir hızla masaya dökülmüş bira damlalarıyla karmaşık desenler çiziyordu. Sanatı ona zahmetsizce gelmişti ve her şeyi başarmak gibi güzel bir becerisi vardı.

“Gagnière nerede?” diye sordu Mahoudeau. “Onu görmedin mi?”

— Hayır. Ben bir saattir buradayım.”

Jory hiçbir şey söylemedi ama Sandoz’u dirseğiyle dürttü ve başıyla odanın uzak köşesinde bir beyefendiyle oturan kızı gösterdi. Orada sadece iki müşteri daha vardı, kâğıt oynamaya dalmış iki jandarma. Kız bir çocuktan daha küçük görünüyordu, Paris caddelerinin tipik bir ürünü, orada gençler on sekiz yaşında bile korunmuş ve az olgunlaşmış görünürlerdi. Çarpıcı kısa sarı saçları, narin küçük burnu, çekici pembe yüzünde gülümseyen büyük ağzı onu daha çok güzelce taranmış bir köpeğe benzetiyordu. Yoldaşı ciddiyetle madeirasını yudumlarken resimli bir gazetenin sayfalarını çeviriyordu. İfade bir de gazetenin üzerinden çeteye canlı bir bakış atmaktaydı.

“Nasıl? Fena değil ha?” diye fısıldadı Jory, şimdiden çok ilgilenmişti. “Hangi şeytanlığın peşinde?... Dosdoğru bana bakıyor.”

Fagerolles anında yapıştırdı:

“Buraya bak, onu aklından bile geçirme. O benim!... Bir saattir burada seni beklediğimi düşünmedin değil mi?”

Diğerleri güldü, Fagerolles onlara Irma Bécot’yu anlatmak için sesini alçalttı. Çekici küçük şey, hem de aşırı derecede eğlenceli! Fagerolles onun tüm tarihini biliyordu. Montorgueil Sokağı’nda bir bakkalın kızıydı. İyi eğitilmiş; on altı yaşına kadar okulda; okuma, yazma, aritmetik, kutsal kitap, ne ararsan; ödevlerini dükkânda iki mercimek çuvalının arasında yapardı ve eğitimini sokakta, kaldırımların koşuşturması içinde tamamlamıştı; hayatı, komşuların en gizli sırlarını Gruyère meydanında bekleyişleri kadar çıplak biçimde anlatan yerel aşçıların bitmek bilmez dedikodularından öğrenmişti. Annesi ölmüştü ve babası çok duyarlı bir biçimde hizmetçilerini yatağına almaya başlamıştı ki bu da onu doyumunu başka yerlerde aramaktan korumuştur. Ama bu, aynı zamanda kadınlara ilişkin bir ağız tadı kazanmasına yol açmıştı; daha çoğunu istiyordu, böyle bir sefahate harcayacak zamanı olmadığından bakkallık işi de dağılmaya başladı, kavanozlar dolusu kuru sebze, çekmeceler dolusu tatlı, her şey. Irma bir akşam dükkânı kapatırken babasının yardımcılarının biri onu bir incir sepetinin üzerine yuvarladığında henüz öğrenciydi. Altı ay sonra iş batmıştı; babası inme geçirip öldü; Irma da kurtuluşu kendisine kötü davranan bir halanın yanında aradı. Karşıda yaşayan bir oğlanla üç kez kaçtı, üçünde de geri döndü. Dördüncü kez temelli kaçtı ve Montmartre ve Batignolles’un seviyesiz mekânlarında takılmaya başladı.

“Bir fahişe daha” dedi Claude küçümsemeyerek.

Ansızın bir veda fısıldaşmasından sonra kızın yoldaşı kalkıp gitti. Irma onun gidişini izledi sonra okuldan çıkmış bir öğrenci gibi koşa koşa gelip Fagerolles’ün kucağına kendini bıraktı.

“Gördün mü ne biçim bir adam? Silkeleyip atamıyorsun!... Çabuk öp beni geri geliyor!”

Adamı dudaklarından sıkı bir biçimde öptü sonra içkisinden bir yudum aldı. Kucaklamasına diğerlerini de katmıştı ve her biriyle ayrı ayrı ilgilenerek onlara gülümsedi; sanatçılara hayrandı ama tek üzüntüsü kadınları tamamen sahiplenecek paralarının olmamasıydı.

Ona en çekici gelen Jory’ydi. Adam kendini fena kaptırmıştı ve kıza bakarken gözleri kor gibi yanıyordu. Sigara içmekteydi ve kız onun sigarasını ağzından alıp kendi ağzına koydu, bu arada afacan bir saksagan gibi durmadan konuşmaktaydı.

“Şimdi hepiniz ressamısınız ha? Ne eğlenceli! Şu üçü neden öyle asık suratlı? Gülün, gülemez misiniz? Yoksa yanınıza gelir sizi gıdıklarım? O zaman öğrenirsiniz!”

Gerçekten Claude, Mahoudeau ve Sandoz öyle afallamışlardı ki bir tebessüm bile etmeden oturmuş bakıyorlardı. Kız hâlâ istim üzerindeydi ve yoldaşının döndüğünü görür görmez Fagerolles’e çabucak:

“Yarın akşama ne dersin? Beni Brasserie Bréda’dan al.” dedi.

Sonra ıslak sigarayı Jory’nin ağzına sokup, gülünç büyük adımlar atarak, vahşi jestler yaparak ve umulmadık gülünç bir yüzle kendi masasına yollandı. Yoldaşı geldiğinde çok ciddi ve oldukça solgun bir görünüm almıştı bile, kız tastamam bıraktığı gibiydi, gözleri hâlâ aynı resme dikiliydi. Bu sahnenin tümü o kadar hızlı olup bitmişti ki iki polis kâğıtları karıştırırken neredeyse gülmekten ölecekti.

Irma’nın tüm çeteyi fethettiği apaçıktı. Sandoz adının, Irma Bécot’nun bir romana yakışacağını söyledi; Claude kendisi için poz verip vermeyeceğini merak etti, Mahoudeau da onu bir heykelcik olarak gördü, satılık bir nesne. Gittikten sonra bir süre arkası hepsine dönük olan yoldaşının arkasından ona öpücükler gönderdiler, tam bir öpücük yağmuru Jory’nin heyecanını zirveye çıkarmıştı. Ama Fagerolles’ün onu hiçbirine ödünç vermeye niyeti yoktu. Bilinçsizce onu kendisi gibi bir başka sokak çocuğu olarak görmek

onu eğlendiriyordu; onda hissettiği kaldırım ahlâksızlığını düşünmek Fagerolles'ü gıdıklıyordu.

Saat beşte çete biraz daha bira istedi. O bölgenin yerlileri çevre masaları doldurmuş, yarı küçümseme, yarı huzursuz bir saygıyla sanatçıların köşesine göz ucuyla bakmaya başlamışlardı. Gençler biliniyordu ve yavaş yavaş kötü bir ün kazanmaya başlamışlardı. Ama şimdi sıradan şeylerden söz ediyorlardı; sıcaktan, Odéon'a giden otobüste oturacak yer bulmanın zorluğundan, adam gibi et satılan ve bir şarap tüccarının yönettiği bir yemek mekânı bulmaktan. Bir tanesi Musée du Luxembourg'a kabul edilen dandik resimler üzerinde bir tartışma açmak istedi ama herkes resimlerin çerçevelerindeki yıldız kadar bile etmediğinde uzlaşınca tartışma söndü ve bir süre sigara içerek, garip sözcüklerle atışarak ya da konuşulmamış bir suç ortaklığını paylaşıp gülerек oturdular.

"Buraya bakın" dedi Claude sonunda "Garnière'i bekliyor muyuz, beklemiyor muyuz?" Geri kalanlar da Garnière'in bir baş belâsı olduğundan yakındılar ama hepsi de çorba servisi olursa hemen ortaya çıkacağında birleştiler.

"Evet, hadi" dedi Sandoz. "Gidelim. Bu gece kuzu butu var, vaktinde yetişelim."

Her biri kendi içkisini ödedi sonra çıktılar. Ayrılışları kafede çalkantı gibi bir şey yaratmıştı. Genç erkeklerin bazıları, büyük olasılıkla ressam, birbirlerine fısıldayıp sanki korkunç bir yabancı kabilenin reisiymiş gibi Claude'u gösterdiler. Jory'nin ünlü makalesi etkisini göstermişti; halk işbirliği yapıyor ve kendi paylarına "açık hava" ekolünü yaratıyordu. Çete hâlâ her şeye bir şaka gözüyle bakıyor ve Café Baudequin'in onu bir devrimin olası beşiği haline getirirken hiçbir şeref fikri taşımadığını söylüyorlardı.

Sayıları beşe yükselmişti çünkü Fagerolles de kafeden ayrılırken onlara katılmıştı. Paris'i geriye doğru, fatihlerin sakin ve kesin adımlarıyla tekrar geçmeye başladılar.

Chaussée-d'Antin Sokağı boyunca aşağı Clichy Sokağı'na indiler Richelieu Sokağı'na girdiler, Arts Köprüsü'nden Seine'i

geçtiler, geçerken Institut ile dalga geçtiler ve Seine Sokağı'nda Luxembourg'a ulaştılar. Orada üç parlak renkte bir panayır sirkinin afişi onları hayranlıkla bağırttı. Akşam iniyordu ve trafiğin akışı yavaşlamıştı, sanki yorgun kent gölgelerin altında duraksıyordu, tıpkı kendisine sahip çıkacak güçlü bir erkeğe kendini vermeye hazır bir kadın gibi.

Enfer Sokağı'na vardıklarında Sandoz diğerlerini kendi odasına gönderdi, kendisi de annesini görmek için onun odasına gitti; orada biraz zaman geçirdi, her zaman yaptığı gibi hafifçe gülümseyerek dışarı çıktı ve tek kelime etmeden arkadaşlarına katıldı. Kısa süre sonra büyük bir yaygara kopardılar, herkes bir ağızdan gülüyor, tartışıyor ve bağırıyordu. Sandoz gündelikçi kadına yardım ederek iyi bir örnek olmaya çalıştı, kadın acı acı yakınıyordu, çünkü saat yedi buçuktu ve güzelim but fırında kuruyordu. Yeni bir misafir geldiğinde beşi de sofradaydı ve harika bir soğan çorbası içiyorlardı.

Hep bir ağızdan "Gagnière!" diye bağırdılar.

Dalgın küçük Gagnière sarı ve ince bir sakalla püsküllenmiş tombul, şaşkın suratıyla yeşil gözlerini kırparak bir süre kapıda durdu. Gagnière zengin ebeveyninin ona iki tane ev bıraktığı Melun'den gelmişti. Resim yapmayı tamamen kendi kendine Fontainebleau ormanında öğrenmiş ve orada özenli, iyi niyetli peyzajlar yapmıştı. Ama asıl tutkusu müzikti. Bu, onda bir çılgınlık, beyninde sönmez bir ateş gibiydi ve onu çetenin geri kalan acelecileriyle eşit hale getiriyordu.

"Fazlalık ediyor muyum?" diye sordu, sakın bir sesle.

"Ne münasebet! Gir içeri!" diye yanıtladı Sandoz.

Kadın zaten yeni bir yer hazırlamıştı.

"Dubuche'e de bir yer açsak mı?" diye sordu Claude. "Geleceğinden hemen hemen emin olduğunu söylemişti."

Ama öneri bağırtıyla reddedildi. Dubuche sınırı aşmıştı; Sosyeteye girmişti. Jory onu bir kadın ve kıızıyla araba sürerken ve onların gölgeliklerini taşıırken gördüğünü anlattı.

“Ne yapıyordun da bu kadar geç kaldın?” diye sordu Fagerolles Gagnière’e.

Gagnière tam çorbadan ilk kaşığı alacakken onu tekrar tabağın içine koydu.

“Lancry Sokağı’nda bir oda müziği dinliyordum” dedi. “Schumann. Nesneler... oh! Nasıl bir şey olduğunu hayal bile edemezsiniz! Sizi buraya, sanki kafanızın arkasına getiren nesneler, sanki bir kadın ensenize soluyormuş gibi... Bir öpücük gibi değil... Hayır ondan çok daha maddesiz... bir soluk, yumuşak, ince bir soluk. Oh! Sanki ruhunuz bedeninizden çıkıyor gibi!”

Gözleri yaşlarla parlıyordu ve yüzü coşkusundan solmuştu.

“Çorbanı iç,” dedi Mahoudeau “sonra bize hepsini anlatırsın.”

Vatoz balığı servisiyle birlikte yanmış yağ sosuna fazladan bir fiske eklemek isteyenler için sirke şişesi de masaya geldi. Basit öğüne büyük bir iştahla saldırdılar büyük ekmek lokmalarını yutuyorlardı ama şaraplarıyla birlikte büyük miktarlarda su içmeye de dikkat ediyorlardı. Kuzu butunu yürekten bir neşeyle selâmladılar ve tam ev sahibi parçalamaya başladığında kapı yeniden açıldı. Bu kez geç gelen öfkeli protestolarla karşılandı:

“Doldu! Yer yok!... Dışarı!.. Dönekler istenmiyor!”

Dubuche’dü. Koşmaktan nefes nefese kalmıştı; düşmanca karşılışına şaşırdı, büyük soluk yüzünü kapıdan içeri soktu ve özür sözcükleri kekelemeye çabaladı.

“Benim hatam değil. Otobüsler... Champs-Élysées’de beş tanesinin geçip gitmesini izledim hepsi doluydu.

— Ona inanmayın! Uyduruyor! Gönderin onu! Yemek vermeyin! Gönderin! Gönderin!”

Odaya girmeyi becerdiğinde onun çok resmi giyinmiş olduğunu gördüler, hepsi siyahtı: siyah pantolon, siyah frak, iki dirhem bir çekirdek, şehirde yemeğe giden bir burjuva kadar titiz.

“Hey! Partisini kaçırmış” diye bağırdı Fagerolles “Sosyete arkadaşları kalmasını istememişler o da gidecek başka yeri olmadığı için bizim kuzumuzu yemeye buraya gelmiş.”

Dubuche kızardı ve kekeleydi.

“Oh! Tam da söylenecek şey!... Bu haksızlık! Kapatın çenenizi, hepiniz!”

Yanyana oturan Sandoz ve Claude ona bakıp gülümsediler; Sandoz ona doğru devindi, sanki:

“Kendine bir tabakla bardak al ve gel buraya aramıza otur. O zaman seni rahat bırakırlar.” diyordu.

Ama kuzuyu yedikleri sürece ona sataşmayı kesmediler. Hepsini iyi tarafından aldı ve kadın bir tabak çorbayla bir porsiyon vatoz getirdiğinde iyi bir arkadaşın yapacağı gibi onların şakalarıyla oynamaya başladı, oburmuş gibi yapıp tabağını ekmeğiyle sıyrarak annenin birinin mimar olduğu için kendisini nasıl damat adayı yapmaya çalıştığını anlattı. Yemek bir yaygara içinde bitti, hepsi bir ağızdan konuşuyorlardı. Son seçim, seçkin bir parça Brie peyniri özellikle beğenildi, kırıntısı bile kalmadı. Ekmek bitmek üzereydi, şarap zaten bitmişti, bu yüzden herkes yemeği kocaman bir yudum suyla midesine yolladı, dudaklar bolca şapırdatılıyor, diller şaklatılıyor ve bunlara yürekten kahkahalar eşlik ediyordu. Böylece yanaklar kızarmış, işkembeler dolmuş, insanlar en zengin yiyeceklerle zevk almış olarak yatak odasına geçtiler.

Sandoz'un hoş toplantılarından biriydi yine. En fakir zamanlarında bile arkadaşlarıyla paylaşacak bir lokması olurdu. Bunu yapmayı seviyordu, Grubun, hepsi aynı idealleri yaşayan tüm iyi arkadaşlarının, bir bireyi olmaktan hoşlanıyordu. Arkadaşlarıyla aynı yaşta olmasına karşın onları, hepsi aynı hırsla sarhoş, etrafında, çatısının altında görmekten haz dolu, babaca bir nezaket ışığı saçıyordu. Oturma odası yoktu bu yüzden yatak odasını çeteye açmıştı ve yeterince yer olmadığından iki üç tanesi yatağa oturmak zorundaydılar. Sıcak yaz akşamlarında ardına kadar açık pencerelerden açık göğe doğru komşu çatıların üzerinden iki karanlık şekli görebiliyorlardı, Saint Jacques-du-Haut-Pas Kilisesi'nin çan kulesini ve Souds-Muets'nin bahçesindeki ağacı. Paraları varsa biraları olurdu ve herkes kendi tütününü getirirdi böylece oda kısa

sürede öyle kalın bir dumanla kaplanırdı ki birbirlerini görmekte zorlanırlardı, kentin bu gözden irak köşesinin melankolik sessizliğinde gece geç saatlere kadar konuşurlardı.

Bu akşam gündelikçi kadın saat dokuzda kapıyı tıklattı ve “İşim bitti Mösyö Sandoz. Şimdi gidebilir miyim?” dedi.

“Evet, gidebilirsiniz” oldu yanıt. “Ocağa biraz su koydunuz değil mi?... Çay yapacağım.”

Kadın gidince Sandoz kalktı, dışarı çıktı ve çeyrek saat orada kaldı. Annesine iyi geceler diyordu, her gece kadın uyumadan önce onu yatağına güzelce yerleştirirdi.

Konuşma giderek daha gürültülü bir hal alıyordu. Fagerolles diğerlerine başına gelmiş bir şeyleri anlatmaktaydı.

“Evet dostum” diyordu “Güzel Sanatlar’da aslında modeli düzeltiyorlar!... Geçen gün Mazel bana geldi ve dedi ki: ‘Bu iki bacak eşit değil’ ben de ‘değil tabii modelinkiler de değil’ dedim. Model ufak tefek Flore Beauchamp’dı ve onun neye benzediğini biliyorsunuz. Adam kızdı ve ne dedi biliyor musunuz? ‘Tamam, öyle değilseler bile öyle olmak zorundalar.’ dedi.”

Hepsi gülmekten katıldılar özellikle de Claude, Fagerolles biraz yağcılık olsun diye bu hikâyeyi onun için anlatmıştı. Bir süredir Claude’dan etkileniyordu, hâlâ bir gözbağcının akıcılığıyla resim yapıyor olsa da şimdi tüm söyledikleri katı resimdi, doğanın nesneleri tuvalde uçuşuyor, nabızları hayatla atıyordu — tabii tüm bunlar diğer arkadaşlarıyla birlikteyken “açık hava” ekolüyle dalga geçmesine onların boyayı kepçeyle tuvale koyduklarını söylemesine engel değildi.

Dubuche o kadar şok olmuştu ki gülmedi, taşı gediğine koyma cesaretiyle karşılık verdi:

“Orayı aptalca buluyorsan neden orada kalıyorsun? Beğenmiyorsan terk edersin!... Haa, benim üstüme geliyorsun çünkü Güzel Sanatlar’a katlanıyorum ama ben eğer bir işi yapmak istiyorsan onu doğru dürüst yapmayı öğrenmekten daha iyi bir şey olmadığına inanıyorum.”

Diğerleri küçümsemeyle homurdandılar, Claude sesini ıstıttirebilmek için kendini çok sağlam biçimde savunmak zorunda kaldı.

“Haklı” dedi “İşini öğrenmen lâzım. Ama belki de onu bir yığın gizli bağları olan, sana ne olursa olsun kendi görüşlerini aşılammaya çalışan öğretmenlerden öğrenmemek en iyisidir... Mazel aptalın teki! Flore Beauchamp’ın bacaklarının eşit olmadığını söylüyor. Bunu kendin de görüyorsun öyle değil mi? Onlar harika! Onun hakkında bilinmesi gereken her şeyi anlatıyorlar, hızlı yaşamak dahil.”

Yatakta arka üstü uzandı ve boşluğa bakarken sesi hevesle yumuşamış bir şekilde konuştu.

“Hayat! Hayat! Onu gerçekten nasılsa öyle duyumsamak ve öyle resmetmek! Onu kendisi için sevmek; onu tek gerçek, kalıcı, durmadan değişen güzelliğiyle görmek; hadım edilip olması gerektiği biçime ‘geliştirilmiş’ haliyle değil. Onun sözde kusurlarının aslında karakter belirtisi olduğunu kabul etmek. Nesnelerin içine hayatı yerleştirmek, insanların içine hayatı yerleştirmek! Tanrı olmanın tek yolu bu!”

Paris’teki uzun yolculuğun uyardığı kendine inancı yeniden canlanıyordu ve şimdi kanlı canlı doğaya tutkusu yeniden ısınıyordu. Diğerleri sessizce dinlediler sonra haşın bir jestle daha sakın bir sesle devam etti:

“Haa, tabii herkesin kendi fikirlerini savunma hakkı var ama sorun Enstitü’de, onlar bizden daha az hoşgörülüler... ve Enstitü, Salon Seçim Komitesi’nden ibaret, bu yüzden eminim o aptal Mazel beni gene yere serecektir.”

Bu sözler hepsinin öfkesini serbest bıraktı; Seçim Komitesi bunu hep yapardı. Reform istiyorlardı, her birinin evrensel oylamayla seçimden tam özgürlüğe, Salon’un her gelene açık olmasına kadar kendi hazır çözümü vardı.

Diğerleri tartışmalarına derinlemesine dalmışken Gagnière Mahoudeau’yu açık pencerenin yanına çekmiş ve gecenin uzaklarına bakarak garip, uzak bir sesle:

“Güçlükle fark ediliyor, aslında, sadece silik bir izlenim, dört ölçülük bir Şey. Ama onun içine yerleştirdiği anlam!... Bana ilk düŐündürdüĐü uçup giden bir peyzajdı, gizli bir ağacın gölgesinden dönen bir yol parçasının melankolisi, sonra bir kadın geçip gidiyor, çok çok uzaklardan beliren bir profil ve bir daha görünmüyor...”

Tam o sırada Fagerolles seslendi.

“Gagn re bu yıl Salona ne gönderiyorsun?

Ama Gagn re işitmedi, kendini o denli kaptırmıştı.

“Schumann’da” diye devam etti “her Şey var. O sonsuz... Ve Wagner! Geçen Pazar yine ona hırladı!”

Fagerolles’ n tekrar bağırması üzerine kendine geldi.

“Ne mi? Salon’a ne mi gönderiyorum? Olasılıkla bir peyzaj, Seine’in bir parçası. Aslında anlatması zor.  nce ben tatmin olmalıyım,” diye yanıtladı, ansızın yeniden utangaç ve çekingen oluvermişti.

Sanatsal bilinç vicdanı çoğu kez onu bir avu tan büyük olmayan tuvallerinden aylarca uzakta tutardı. Doğayı ilk fetheden ustaların, Fransız peyzaj ressamlarının örneklerini izleyerek ana uğraşı tonların doğruluğu ve değerlerin kesin g zlemiydi ama bir kuramcı gibi çalışırdı, tutarlılığı fırçasını yavaŐlatırdı. Devrimci tutkusuna karşın bazen gerçekten titreşen bir notayı kullanmada o kadar utangaç olurdu ki Şaşırtıcı biçimde gri ve hüzünlü bir Şey  ıkardı.

“Onlar benim eserimi görünceye kadar bekle” dedi Mahoudeau. “Onlara üzerinde gerçekten düŐünecekleri bir Şey vereceğim.

— Oh. Kazanacaksın.” dedi Claude. “HeykeltraŐlar her zaman ressamlardan daha açık fikirli olmuştur. Ayrıca sen neyin peşinde olduğunu biliyorsun ve onu ortaya koymak zorundasın.... o parmaklarının arasında... Şu senin üzüm toplayıcı kız bakmaya değer olacak.”

Claude’un iltifatı Mahoudeau’ya üzerinde düşünecek bir Şeyler verdi çünkü çalışmasına amaçladığı Şey g   de olsa bu onun doğal

yatkınlığı değildi; kaba, eğitimsiz işçi parmaklarından rüzgârın sert toprağa diktiği bir çiçek gibi yenilmez ve inatçı bir şekilde çıksa da saygınlığı küçümserdi.

Fagerolles, her zamanki kurnazlığıyla, hocalarının beğenmediği bir şey sergilemeyecekti, bu yüzden Salon'a tüm nefretini boca etti "iyi resmin kötü kadar küflendiği iğrenç yaşlı bir çöp dükkânı." Hiçbir zaman itiraf etmese de bunu diğerleriyle birlikte aşağıladığı halde istediği şey Prix de Rome'du. (*)

Jory döşemenin ortasına yerleşmişti, bira bardağı yumruğunun içine hapsolmuştu, sözlerini yudumlarla noktaladı.

"Bu ünlü Seçim Komitesine dayanabileceğim kadar dayandım." diye haykırdı. "Artık parçalanmalı ve ben onu parçalayacağım. Bir sonraki sayımızda saldırıyı başlatacağım ve onu cehenneme göndereceğim, bu yüzden bana bir iki not almamı hatırlatın ve bunu aramızda yapacağız. Eğlenceli olacak."

Genel coşkunun ortasında Claude özgüvenini tamamen geri almıştı. Savaş sürüyordu ve kendisi onun içindeydi. Hepsi içindeydiler, dirsek dirseğe, kavgaya yürüyorlardı. O anda aralarında hiçbirisi kendi kişisel zaferi için hiçbir şey düşünmüyordu; çünkü henüz aralarında hiçbir şey olmamıştı, ne henüz farkına varmadıkları kökten farklılıklar, ne de bir gün onları çelişkiye düşürecek rekabet duygusu. Birinin başarısı kesinlikle tümünün başarısıydı. Gençlik ve kardeşçe adanmışlıkla söylenmeleriyle o eski, çok eski, dünyayı birlikte fethetme düşünün ateşine kapılmışlardı, her biri sona kendi katkılarını getirecekti. Benimsenmiş önder Claude şimdiden galiplerin çelenklerini dağıtıyordu. Fagerolles bile o Paris'li sinikliğine karşın birlikte yürüme

(*)"Roma Ödülü" şeklinde çevrilebilecek bu tabir, Güzel Sanatlar Akademisi öğrencileri arasında yapılan bir yarışma sonucunda verilen ödülü ifade ediyor. Sadece 19. yüzyılda varlığını sürdüren bu yarışmanın ödülü, kazanan öğrencinin sanat eğitimi almak için İtalya'ya gönderilmesiydi. —çev.

gereksinimine inanmıştı, Jory ise arkadaşları kadar iştahlı olmasa ve taşralılık bataklığından tam olarak kurtulamamış olsa da onlara yardım etmek için gücünün yettiği her şeyi yapıyor, söylediklerini zihinsel notlara dönüştürüyor ve zihninde makaleler planlıyordu. Bilerek abartan Mahoudeau tüm dünyayı bir hamur parçası gibi yoğuran bir fırıncı gibi şiddetli, çarpıcı jestler yapıyordu; Gagnière soluk gri resimlerinin prangalarından kurtulmuş duyguların ayrıntılarının şiirini yazıyor o ayrıntıları zekânın en uzak alanlarında kaybolma noktasına dek izliyor, Dubuche ise katı inançlarıyla, genel telaşın ortasında, şurada burada ara sıra bir söz ediyor ama her sözcük, engelin üzerinde bir sopa darbesi gibi patlıyordu. Sandoz arkadaşlarını bu denli birleşmiş, kendi deyişiyle “aynı gömleğin içinde” görmekten o kadar mutluydu ki bir şişe bira daha açtı. Onlara evdeki son damlaya kadar verecekti.

“Şimdi neyin peşinde olduğumuzu biliyoruz” diye bağırdı “onu ele geçirdiğimizi görelim! Tüm dünyada kendi kafanızda fikirler varken birbirini anlamaktan ve tüm aptalları cehenneme yollamaktan daha iyi bir şey olamaz.”

Kapı ziline çalması üzerine büyük bir şaşkınlıkla kısa kesti. Diğerleri de konuşmayı kestiler, Sandoz bu ani sessizliğin içinde devam etti:

“Kim olabilir ki? Saat on bir!”

Kapıyı açmaya koştu, diğerleri onun bir keyif çılgılığı attığını duydular. Bir an sonra geri döndü, kapıyı ardına kadar açarak:

“Bakın ne incelik, bize böyle hoş bir sürpriz yapan!... Beyler, Bongrand!”

Ev sahibi tarafından böyle saygılı bir tanışkla haber verilen büyük ressam iki kolunu partiyi kucaklamak için açarak girdi. Diğerleri bir saniye içinde yanına koştular ve yürekten jestiyle memnun edilip dokunuldular. Bongrand derin çizgili yüzü ve uzun kır saçlarıyla büyük bir adamdı. Kırk beş yaşındaydı ve yakınlarda Enstitü üyesi yapılmıştı, düz alpaka ceketinin iliğinde Légion

d'honneur madalyası takılıydı. Genç insanlara bayılıyordu, ara sıra uğrayıp bu dostça gençlerle bir pipo içmek ve onların heveslerinin sıcaklığını paylaşmak kadar hoşlandığı bir şey yoktu.

“Gidip çayı demleyeyim” diye bağırdı Sandoz.

Mutfaktan fincanlar ve çaydanlıkla geri döndüğünde Bongrand'ı bir sandalyeye kurulmuş kısa kilden piposunu tütürür ve yenilenmiş bir söyleşinin ortasına yerleşmiş buldu, kendisi de gök gürültüsü gibi sesiyle konuşuyordu. Büyükbabası Beauce'da bir çiftçiydi; babası köylü yatırımlarıyla uğraşan ve annesinin sanatsal zevkiyle inceltilmiş bir orta sınıf kasabalıydı. Zengindi dolayısıyla gerek zevkleri, gerekse fırsatlarıyla hiçbir şey satmak zorunda kalmadan gerçek bir Bohem olarak kalabilmişti.

“Seçim Komitesi” diyordu. “Ona bayıldığım zannedilmesin.” İddialarını büyük jestlerle vurguladı. “Ekmeğini kazanmak için uğraşmak zorunda olan bir yığın fakir dilenciye yerle bir edecek kadar insanlık dışı olamam.

— Yine de” dedi Claude “resimlerimizin arkasında durarak bize bayağı iyi bir dönüş getirebilirsiniz.

— Ben değil! Tek yapacağım sizi riske atmak olurdu! Aslında buzu kıramam, biliyorsunuz. Ben hiç kimseyim.”

Bir itiraz patlaması oldu, Fagerolles adeta çığlık attı:

“‘Köy Düğününü’ yapan adamın buzu kıramayacağını söylemeyin bize!”

Bongrand anında ayağa fırlamıştı, yüzü öfkeden kızarmıştı.

“Bana ‘Düğün’ün adını bile etmeyin. ‘Düğün’le ilgili dayanabileceğim kadar çok şey işittim, dolayısıyla sizi uyarıyorum. O şey Luxembourg’a konduğundan beri benim için tekinsiz bir karabasan oldu.”

Onun “Köy Düğünü” yine de onun başyapıtıydı. Bir mısır tarlasına dağılmış bir düğün partisini temsil ediyordu, Bizzat Homeros’a lâıyk destansı bir nitelikle uygulanmış çok yakından incelenmiş bir köylü tipleri dizisinden oluşmaktaydı. Sanatsal bir köşe

taşıydı, resmin evriminde bir dönemeç noktasıydı; yeni bir denklem sunuyordu. Delacroix'ı izleyerek ve Courbet'ye paralel olarak mantıkla coşmuş bir Romantizmdi, gözlemleri çok daha kesin, ele alınışı çok daha mükemmeldi, açık havanın tüm kabalığı kadar doğaya cepheden saldırmasa da. Yine de daha genç resim ekolünün Bongrand'ın resminden doğduğu iddia ediliyordu.

Claude "ilk iki gruptan, kemancıdan, köprüden ve yaşlı köylüden daha güzel hiçbir şey bilmiyorum" dedi.

"Büyük köylü kadına ne dersin" diye bağırdı Mahoudeau. "geriye dönüp diğerlerine el eden?... Onun heykelini yapmak isterdim.

— Ve de mısırların arasında esen rüzgâr" diye ekledi Gagnière "ve uzaktaki iki güzel renk lekesi, birbiriyle itişen oğlanla kız."

Bongrand dinledi, utanmış görünüyordu ve yüzünde uzun bir ısırap gülümsemesi vardı. Fagerolles şu an ne yaptığını sorduğunda umursamazca omuzlarını silkerek yanıt verdi:

"Pek de bir şey yapmıyorum aslında. Ufak tefek şeyler... sergi için değil. Bir şeyler çıkarmaya uğraşıyorum.... Hâlâ tepenin dibinde kalabilmenin ne büyük şans olduğunu bilseydiniz. Henüz tırmanırken hem gücünüz hem cesaretiniz bol bol vardır. Ama tepeye vardığınızda sorunlarınız başlar. İşkencedir; uzun bir mücadele, kendinizi zamansız baş aşağı gitmekten korumak için çaba üstüne çaba... İnanın bana henüz elde edilecek ünvanların bulunduğu bir yığının en aşağısında olmak isterdim... Şimdi gülebilirsiniz ama göreceksiniz, bir gün göreceksiniz, sözümü dinleyin!"

Diğerleri gülüyorlardı, bunun Bongrand'ın paradokslarından, büyük adamın şaşırtmacalarından biri olduğunu düşünmekteydiler, bunu bağışlamaya hazırdılar. Onun gibi, bir usta olarak tanınmaktan daha büyük keyif olamayacağını biliyorlardı. Bu yüzden Bongrand anlaşılmaya çalışmaktan vaz geçti ve onları dinleyerek oturdu. Kollarını sandalyesinin arkasına yerleştirmiş yavaşça piposundan dumanlar çıkarıyordu.

Bu arada Dubuche, ev sahibi tarafında olduğu için Sandoz'a çay servisinde yardım ediyor, diğerleri ise hep bir ağızdan konuşuyorlardı. Fagerolles, Malgras hakkında çok komik bir öykü anlatıyordu; Malgras karısının kuzenini kendisine bir çıplak resmi yapmayı kabul eden herkese model olarak kiraliyordu. Buradan söyleşi modellere döndü. Mahoudeau güzel göbeklerin geçmişte kalmış olmasından kızgındı, bakmaya değer güzel bir göbeği olan bir kız bulmanın imkânsız olduğunu söylüyordu. Gagnière'i Palais Royal'deki orkestrayı dinlerken tanıştığı koleksiyoncu, tek kötü alışkanlığı resim satın olmak olan parasız garip adam için kutlamaya başladıklarında şamata iyice yükseldi. Gülerek herkes adamın adresini istedi. Tüccarlar işe yaramıyordu. Koleksiyoncuların ressamlara inanmaması ve bir indirim umuduyla tüccarlardan almayı yeğlemesi acınacak bir durumdu. Gündelik ekmek sorunu daha ileri tartışmalar yarattı. Claude uç derecede küçümseyiciydi, "Eğer seni kazıklarlırsa diyordu bir şaheser yaratmış bile olsan neye yarar, sudan başka gıdan olmasa bile? Jory'nin apaçık para düşkünlüğü öfkeli "Gazeteci! Atın dışarı!" çığlıklarıyla ve didikleyici sorular salvosuyla karşılandı. Kalemimi para karşılığı satar mıydı? Gerçek olduğuna inandığı şeyin tersini yazmaktansa sağ elini keser miydi? Ancak yanıtları dinlenmiyordu çünkü genel heyecan yirmiliklerin ince çılgınlıklarında iyice ateşlenmiş, genelde dünyanın kendisine öfkelerini kusuyor, göklerinde bir güneş gibi yükseğe yerleştirilmiş hiçbir insan zaafıyla yozlaşmamış sanat tutkularında birleşiyorlardı. Kendilerini başlattıkları ateşin içine seve seve atabilirlerdi.

Bongrand bir süre hiç karışmamıştı ama tüm bu sınırsız inanç, tüm bu neşeli saldırı yaygarasıyla karşılaşınca belirsiz bir hoşgörü jesti yaptı. Saygınlığını sağlayan tüm resim puanlarını unutup sadece şövalesinde bıraktığı taslağın doğum sancılarını düşünerek küçük piposunu çıkardı, gözlerinde yaşlarla sakince mırıldandı:

"Aah! Gençlik, gençlik!"

Sabahın ikisine kadar Sandoz misafirlerine çay taşıyıp durdu. Dışarıda uyuyan caddelerden gelen tek ses âşık bir kedinin öfkeli fer-yatlarıydı. İçeride herkes rastgele konuşuyor, kendi sözcükleriyle bir yerlere taşınyordu; sesler kısılmış, uykusuzluktan gözler yanıyordu. Sonunda partinin bittiğine karar verdiklerinde Sandoz lambayı aldı ve onlara merdiveni aydınlattı, trabzandan eğilerek fısıldadı:

“Gürültü yapmayın annem uyuyor.”

Ve onlar sessizce yolu tutup ayak sesleri uzaklaştığında ev ses-sizleşti.

Saat dördü çaldığında ıssız caddelerden geçerek Bongrand'ı evine bırakan Claude hâlâ konuşuyordu. Yatmaya hiçbir istek duy-muyordu, resmine geri dönmek için güneşin doğmasının sabırsızlığıyla yanıyordu. Bu kez iyi dostlukla geçen günle ısınmıştı, başı ağrıyor ve düşüncelerle dolup taşıyordu, bir başyapıt yaratacağından emindi. Şimdi resim yapabileceğini hissediyor, kendini âşık olduğu kadına gider gibi stüdyosuna giderken görü-yordu, kalbi heyecanla çarpıyor onu bir gün bile bıraktığı için tüm-den terk etmiş gibi pişmanlık duyuyordu. Dosdoğru resmine geri gidiyordu ve tek bir oturuşta düşü gerçek olacaktı. Bu arada Bon-grand her birkaç metrede bir onu sokak lambalarının solmakta olan ışığının altında durduruyor, ceketinin bir düğmesinden tutarak allahın belâsı tek bir iş varsa onun da resim yapmak olduğunu söylüyordu. Yaa, Bongrand kendini zeki sanabilir ama hâlâ işin aslına vakıf olamamıştı. Yaptığı her resim bir tırmalamadan başlıyor gibiydi. Birinin kafasını taş bir duvara vurmak gibiydi. Ve her biri en yüksek sesiyle kendi çıkarına konuşarak yanyana dolaşırken yıldızlar sabah göğünde giderek daha soluklaşıyordu.

4. BÖLÜM

ALTI HAFTA sonra bir sabah stüdyo pencerelerinden gelen güneş ışığında Claude resim yapıyordu. Ağustosun ortası donuk ve nemliydi ama şimdi gökyüzü yeniden maviydi ve yüreği yeniden çalışmasındaydı. Büyük tuvali sadece yavaş bir gelişme gösteriyordu ama o kararlı bir savaş veriyor ve onun üzerinde çalışırken uzun, sessiz sabahlar geçiriyordu.

Kapı çalındı. Onun kapıcı kadın, öğle yemeğini getiren Madam Joseph olduğunu düşündü anahtar da her zaman kilitte olduğu için sadece:

“Girin!” diye seslendi.

Kapı açıldı; hafif zorlukla algılanan bir devinim hissetti, hepsi o kadar. Bakmak için dönmeye bile gerek duymadan resmini yapmaya devam etti. Ama bir süre sonra sadece birinin yumuşak soluğunun sesiyle bölünen yoğun sessizlik onu rahatsız etmeye başladı, bu yüzden ne olduğunu görmek için döndü. Şaşkınlıktan dili tutuldu çünkü orada tanımadığı bir kadın duruyordu, hafif bir elbise giymişti, yüzü beyaz bir peçenin altında yarı gizlenmişti ve en şaşırtıcı olan da elinde bir buket gül vardı.

Birden kim olduğunu anladı.

“Matmazel! Sizsiniz!... Aklıma gelebilecek en son kişi!”

Christine'di. Adamın pek de iltifat olmayan ama ağzından çıktıktan sonra farkına vardığı cümlesi aslında tamamen doğrudu. Bir süre için anısı düşüncelerini kesintisiz biçimde meşgul etmişti; ama kız iki ay hiçbir yaşam belirtisi göstermeyince giderek yalnızca uçuşan bir görüntüye, ne yazık ki bir daha asla görülemeyecek hoş bir yüze dönüşmüştü.

“Evet benim mösyö” dedi “Size teşekkür etmemiş olmamın benim için hoş olmadığını düşündüm.”

Kızardı, konuşması tereddütlüydü, sanki sözcükleri bulamıyor gibiydi. Belki de caddeden stüdyoya uzun merdiven tırmanışı onu soluksuz bırakmıştı çünkü kalbi çok hızlı atıyordu. Sonunda kendisine tamamen doğal gelene kadar kendi kendine o kadar tartıştığı bu ziyaret yanlış bir şeyse bunu nasıl ödeyeceğini merak ediyordu. İşleri daha da kötüleştiren, kıyidan gelirken genç adama teşekkür etmek için bu gülleri satın almış olmasıydı. Şimdi onları utandırıcı buluyordu. Bunları ona nasıl vermeliydi? Kendisi hakkında ne düşünecekti? Tüm bu uygunsuzluklar kapıyı açınca ortaya çıkmıştı.

Ama Claude ondan daha fazla utanmış, bunun sonucunda kibarlığı abartılı bir hal almıştı. Paletini yere bıraktı ve ona bir iskemle bulana dek stüdyoyu gerçekten alt üst etti.

“Oturun madmazel, lutfen... Bu büyük bir sürpriz... Gerçekten gelişiniz...”

Oturunca Christine yeniden sakinleşti, Claude kızın utanmak olarak nitelediği o debelenen jestleriyle öyle gülünç görünüyordu ki gülümsemek zorunda kaldı. Sonra kendi utancını unutup çiçekleri ona uzattı.

“Bakın” dedi “Bunlar size, hayırsız olmadığımı göstermek için.”

Claude bir an için hiçbir şey söylemedi sadece dikilip ona baktı. Kızın gerçekten ciddi olduğunu görünce onun iki eline birden sarıldı, neredeyse kızın ellerini kıracaktı, bu arada:

“Şimdi sizin ne olduğunuzu biliyorum, siz gerçekten çok iyisiniz! Gerçekten iyisiniz, duydunuz mu?” dedi, sonra çiçekleri sürahinin içine yerleştirirken ekledi “Ve inanın bana ilk defa bir kadına bu iltifatı yapıyorum!”

Tekrar kıza geldi, gözlerinin içine bakarak sordu:

“Gerçekten beni unutmadınız mı?

— Tabii ki unutmadım” diye yanıtladı gülerek.

“O zaman neden iki ay beklediniz?”

Bu kızın tekrar kızarmasına yol açtı, biraz önce söylediği yalandan dolayı bir an için utandı.

“Çünkü istediğimi yapmak konusunda özgür değilim, biliyorsunuz... Madame Vanzade çok kibar ama o umarsız bir özürlü ve hiç dışarı çıkmıyor. Bugün hava almaya beni dışarı o gönderdi, bunun bana iyi geleceğini düşündü.”

Quai de Bourbon'daki karşılaşmalarından sonraki günler boyunca duyduğu utancı ya da kendini yaşlı hanımın evinin korunağında bulduğunda geceyi yabancı bir adamın odasında geçirmiş olmanın pişmanlığının bir günah gibi ona işkence ettiğini ya da sonunda adamı aklından çıkarmayı başardığında tüm sahnenin kötü bir rüyanın eriyip gitmesi gibi nasıl da yavaş yavaş silindiğini anlatmadı. Sonra nasıl olduğunu bilmediği bir şekilde yeni yaşamının ölçülü sükunetinden imge tekrar gölgelerin arasından doğmuş, giderek daha net ve kesin bir hal almış ve sonunda günün her anında onu meşgul etmeye başlamıştı. Onu neden unutmuştu ki? Onun aleyhine elinde hiçbir şey yoktu. Tersine ona şükran duyması için nedeni vardı. Başlangıçta tamamen bastırılmış ve uzun bir süre uzakta tutulmuş olan onu yeniden görme düşüncesi giderek bir sabit fikre dönüşmüştü. Her akşam odasında yalnız kaldığında ayartı, irkiltici, belirsiz bir duygu, silik, tanınmayan bir arzu şeklinde onu ele geçiriyordu ve huzursuzluğunu, şükranını ifade etme gereksinimi olarak açıklayıncaya kadar akli rahatlamıyordu. Öylesine yalnız, gençliğin ateşi içinde bu denli hızlı atarken, bu uykulu evde öylesine donakalmış ve yüreği bir arkadaşlığa öylesine açtı ki..

“Böylece bugün ilk dışarı çıkışıma yapmaya karar verdim.” dedi. “Ayrıca bütün o hüznendirici yağmurlardan sonra bu sabah öyle güzeldi ki.”

Hâlâ ayakta ona bakmakta olan Claude çok mutluydu; o da günahlarını çıkarttı çünkü saklayacak hiçbir şeyi yoktu.

“Sizi düşünmeye cesaret edemedim” dedi. “Biliyorsunuz en az beklediğiniz anda şu döşemeden çıkan ya da duvarlarda eriyen perilerden biri gibiydiniz. Bu yüzden kendi kendime ‘Bitti; onun bu stüdyoya gelmiş olması bile gerçek olmayabilir.’ dedim. Ama işte buradasınız ve o kadar sevindim ki! Anlatamayacağım kadar sevindim!”

Gülümseyerek ama daha çok rahatlamış olarak Christine etrafına bakıyormuş gibi yaparak döndü. Ancak gülümsemesi hemen silindi çünkü etrafında vahşi görünümlü resimler, Provence'dan parlak taslaklar gördü, çıplakların dehşete düşürücü anatomik kesinlikleri tıpkı onları ilk gördüğü zamanki gibi kanını dondurdu. Ansızın yeniden korktu, gerçekten korktu ve farklı çok daha ciddi bir sesle:

“Korkarım yola çıkmalıyım. Gitmeliyim.” dedi.

“Oh, hayır!” diye bağırdı Claude hemen. “Gitmemelisiniz!” Kibarca onun sırtını iskemlenin arkasına yasladı. “Tam da bir peyzaj üzerinde çalışıyordum onu sizinle konuşmak bana iyi gelecek... Bu körolası resim yüzünden çektiğim eziyetleri.”

Christine kafasını kaldırdı ve büyük tuvali, son kez duvara dönük olan ve fena halde merak ettiği tuvali gördü.

Geri plan ve bir gün ışığı lekesiyle bölünmüş loş orman açıklığı hâlâ kaba bir taslak halindeydi ama biri esmer biri açık tenli iki kadın figürü neredeyse bitmişti ve ileride gün ışığında belirgin bir netlikte duruyorlardı. Ön planda adamla üç kez uğraşılmıştı ve bitmemiş olarak bırakılmıştı. En büyük dikkati merkezi figür, uzanmış kadın, çekiyordu. Claude başı dokunulmamış olarak bırakmıştı ama beden üzerinde inatla çalışmıştı, her hafta başka bir model denemiş sonunda hiçbirinden tatmin olmayıp son iki gündür icat gücünün olmadığına inanmasına karşın doğadan değil belleğinden çizmeye başlamıştı.

Çayıra uzanmış bir kolu başının altında, gözleri kapalı boşluğa gülümseyen kadında Christine kendini hemen tanımıştı. Kadın çıplaktı ve yüzü kendisinininkiydi! Sanki beden de kendisinininkiymiş gibi isyan etti, sanki orada çıplak, el değmemiş çıplaklığına soyulmuş olarak yatan kendisiydi. Onu her şeyden çok inciten coşkunculuk, resmin kendisinin kaba sabalığıydı; onu sanki saldırıya uğramış ve dövülmüş gibi resmetmişti. Böyle bir resmi anlayamıyordu; onun iğrenç olduğunu düşünüyordu; içgüdüsel olarak ondan nefret etmişti, sanki bir düşman gibi.

Ayağa kalktı ve sertçe yineledi:

“Gitmeliyim.”

Claude ona baktı, onun ani duygu değişikliğinden şaşırmış ve düş kırıklığına uğramıştı.

“Ne, Bu kadar çabuk mu?”

— Evet. Dönmemi bekliyorlar. Hoşçakalın.”

Adam onun elini yakalayıp zarıfçe sorduğunda kapıya varmıştı bile:

“Sizi bir daha ne zaman göreceğim?”

Kızın küçük eli avucunda erimişti, bir an için tereddüt etti, sonra yanıtladı:

“Gerçekten bilmiyorum. Çok meşgulüm, biliyorsunuz.”

Ve elini onunkinden çekerek hızlıca:

“Bir gün, eğer başarabilirsem... Hoşçakalın!” deyip onu terk etti.

Claude olduğu yerde kapı ağzında kalakaldı, ona bu kez ne olduğunu merak ediyordu, neden aniden geri çekilmişti; bu örtülü huzursuzluğun nedeni neydi? Kapıyı kapattı ve odayı şaşkın şaşkın arşınladı; umarsızca onu kızdıracak ne söylediğini ya da yaptığını düşünmeye çalışıyordu. Sonra şaşkınlık yerini korkunç bir lânetleme halinde öfkeye ve sert bir omuz silkmeye bıraktı sanki anlamsız uğraşını omuzlarından fırlatıp atıyordu. Kadınlarla hangi noktada olduğunu asla bilemezsiniz. Ama sürahisini dolduran güllerin görüntüsü onu sakinleştirdi, o kadar güzel kokuyorlardı ki. Bütün stüdyoyu kokusuyla doldurdu ve başka bir şey düşünmek-sizin Claude güllerin kokusunda tekrar çalışmaya durdu.

İki ay daha geçti. Christine’in ziyaretinden sonraki ilk birkaç gün en küçük seste ya da Madam Joseph ona yemeğini ya da mektubunu getirdiğinde Claude hızla etrafına bakınır ve düş kırıklığını asla saklayamazdı. Artık akşamüstü dörtten önce dışarı çıkmaz olmuştu ve bir akşam kapıcı kadın genç bir hanımın saat beşte aradığını söyleyince, arayanın model Zoé Piédefer olduğu ortaya çıkıncaya dek aklını kontrol altına alamamıştı. Sonra o kadar

ulaşılmaz olduğu, kuramsallaştırmalarının o kadar ürkütücü bir şiddet kazandığı, bu yüzden arkadaşlarının onunla tartışmaya cesaret edemediği, lanetlemelerinde o kadar sınırsız olduğu günler günleri kovaladı. Sadece resim yapmanın değeri vardı ve her şey, ebeveyn, arkadaşlar ve özellikle kadınlar ona feda edilebilirdi! Bu yakıcı ateşten dayanılmaz bir umutsuzluğa geçiş yaptı, yetersizlik ve kuşkuyla dolu koca bir hafta boyunca maruz kaldığı, eline yüzüne bulaşan aptallığının işkencesi. Giderek iyileşmiş ve olağan rutinine, resmiyle içine kapanık ve yalnız boğuşmasına geri dönmüştü ta ki sisli bir Ekim sabahı başlayıp sonra da apar topar paletini yere bırakıncaya dek. Kimse kapıyı çalmamıştı ama merdivenlerdeki ayak sesini tanımıştı. Kapıyı açtı ve kız içeri girdi. Sonunda gelmişti.

Onu tamamen saran uzun gri bir pelerin giymiş ve dışarıdaki sisten üzerinde damlacıklar oluşmuş siyah dantel bir peçeyle tamamlanan küçük koyu renk kadife bir şapka takmıştı. Havada hafif bir kış ayazı vardı ama Christine harika bir havadaydı. Ziyaretini bu kadar geciktirdiği için özür diledi ve gelmekte isteksiz olduğunu itiraf ederken o içten, açık gülümsemesiyle gülümsedi; isteksizdi hattâ gelmek istemediği biçiminde düşünceleri vardı; onun anlayacağını düşündüğü fikirleri. Ama Claude anlamamıştı ve anlamaya da çalışmadı çünkü kız oradaydı. Onu kırmadığını bilmek ve onun gelip onu şimdi ve yeniden bir arkadaş olarak görmek istemiş olması yeterliydi. Aralarında hiçbir açıklamanın yeri yoktu. Önceki günlerin eziyetleri ve mücadeleleri hakkında ikisi de konuşmadı; bir saat kadar sohbet ettiler, mükemmel bir fikir birliği içinde, numara yapmadan ya da düşmanlık hissetmeden sanki ayrı oldukları sırada bilinçsizce birbirlerini anlamaya başlamışlardı. Duvardaki taslaklar ve peyzajlar artık kıza hiçbir şey ifade etmiyordu. Büyük resme, güneşin altın parıltısında otlara uzanmış çıplak figüre bir an baktı ve onun kendisi olmadığı sonucuna vardı. Olamazdı, resimdeki kadının ne bacakları ne de yüzü onunkiydi. Bu ürkütücü renk yığını arasında nasıl olmuştu da ken-

dini tanımıştı? Bir benzerliği bile resmedemeyen bu iyi huylu genç adama duyduğu dostluğa bir acıma çizgisi de eklendi. Kızı kapıya götürdüğünde elini yürekten bir “Tekrar geleceğim biliyorsunuz”la geri çeken kız oldu.

“Biliyorum, iki ay sonra.

— Hayır, haftaya... Göreceksiniz... O zaman Perşembeye.”

Perşembe günü tam söylediği gibi oradaydı. O günden sonra haftada bir uğramayı hiç ihmal etmedi; başlangıçta hep aynı gün geliyordu, ne zaman serbestse o gün. Bir süre sonra Pazartesiye karar kıldı, Madam Vanzade Pazartesi sabahları dışarı çıkması ve Bois de Boulogne Parkı’nda hava alması gerektiğine karar vermişti. Yine saat on birde gelmesi gerekiyordu, bu yüzden çok çabuk yürüyor hattâ bazen koşuyor, stüdyoya vardığında yorgunluktan pembeleşmiş oluyordu çünkü Passy ile Quai de Bourbon arası epeyce uzaktı. O kış dört ay boyunca, Ekimden Şubat’a kadar her hafta sicim gibi yağmurda, Seine’in sisinde ya da kaldırımları ısıtmak için elinden geleni yapan soluk kış güneşi altında geldi. İlk aydan sonra eğer Paris’te yapılacak bir işi varsa haftanın başka bir günü beklenmedik bir ziyaretle borcunu ödedi, sadece bir iki dakika kalmak üzere stüdyoya dalıyor “günaydın” ve “hoşçakal” diyor ve tekrar sokağa koşuyordu.

Claude artık Christine’i daha iyi tanımaya başlamıştı. Kadınlara karşı o sönmeyen güvensizliği, kızın kendisini kırsaldaki gibi bir aşk macerasına çekmeye çalıştığına ilişkin kuşkusu bir süre devam etmiş ama kızın zarif gözleri ve gevrek kahkahası sonunda bunları silip atmış, onun bir çocuk kadar masum olduğuna inanmıştı. Şimdi gelir gelmez kendini evindeymiş gibi rahat hissediyor en küçük bir utanç izi olmaksızın bitmek bilmez sohbetine başlıyordu. Cler-mont’daki çocukluğunu zaten birkaç kez anlatmıştı ama dönüp dolaşıp oraya geliyordu. Babası Yüzbaşı Hallegrain son inmesini geçirip kütük gibi yere yuvarlandığında annesiyle birlikte kilisedeydiler. Eve dönüşlerini ve gecenin kalanını tüm ayrıntısıyla anımsıyordu, çok iri ve çok ağır olan Yüzbaşıyı bir örtünün üzerinde yatarken, alt çenesinin

ileriye doğru çıkıklığını o kadar iyi anımsıyordu ki onu başka türlü gözünün önüne getiremiyordu. Kendi çenesi de aynı biçimdeydi ve annesi umudunu yitirdiğinde “Kızım sen babanın çenesini almışsın. Onun gibi sonun üzücü olacak” derdi.

Christine onu gürültülü oyunları ile serseme çevirdiğini ne zaman anımsasa “Zavallı annem!” derdi. Onu anımsayabildiği kadar eskilerde annesi, sessiz ince bedeni, Christine’e kalıt tek özelliği zarif gözleriyle hep aynı pencerenin önünde oturur yelpazelerini boyardı. İnsanlar o sevgili insana, sevindiğini bildikleri için, “Kız senin gözlerini almış” derlerdi. O zaman gülümser, kızının yüzünde en azından bu tek zarafet izinden sorumlu olduğu için mutlu olurdu. Kocasının ölümünden sonra o kadar çok çalışmıştı ki gözleri bozulmaya başlamıştı. Ama bir biçimde yaşaması gerekiyordu. Dul maaşı olarak aldığı altı yüz frank ancak çocuğa yetiyordu. Böylece çocuk beş yıl boyunca annesinin her gün biraz daha solgunlaştığını, biraz daha zayıfladığını, bir gölgeye dönüştüğünü izlemişti; şimdi iyi bir çocuk olamadığı için bir türlü kendini bağışlayamıyordu çünkü her haftaya en iyi niyetlerle başlayıp en kısa zamanda annesine yaşamlarını kazanmada yardım edeceğine yeminler ettiği halde işinde sebatlı olamamıştı. Ama ne yaparsa yapsın kolları bacakları rahat duramıyor ve ne zaman kendini durdurmaya çalışsa hastalanıyordu. Sonra bir sabah annesi yataktan kalkamamış ve bir veda sözcüğü edemeden gözlerinden taşan yaşlarla ölmüştü. Bu, hâlâ annesini gördüğü haldi, gözleri açık, ona bakar ve öldükten sonra bile ağlar bir halde.

Başka zamanlarda Claude Clermont hakkında sorular sorduğunda Christine acılarını unuttur ve daha mutlu anılar anımsardı. Ona Éclache Sokağı’ndaki “kamp” dediği yer hakkında bir şeyler anlatırken kız yürekten gülerdi: kendisi Strasbourg’da doğmuştu, babası Gaskonya’lıydı, annesi de Paris’li, tümü de Auvergne’e tıkılmışlardı ve hepsi de oradan nefret ederlerdi. Jardin des Plantes’a doğru giden Éclache Sokağı, dar ve bir kiler kadar nemli ve kasvetliydi; tek bir dükkân bile yoktu, hiç kimse geçmez,

kepenkleri her zaman kapalı iç karartıcı evler; neyse ki onların dairesi, güneye cephesi olduğu ve iç bahçelere baktığı için bol güneş alırdı. Hattâ yemek odası geniş bir balkona, kemerleri devasa bir mor salkım ağacının yaprakları içine gömülmüş ahşap bir galeriye açılırdı. Burada büyümüştü, önce yatalak babası sonra da kapının dışında en kısa yürüyüşte bile tükenen annesiyle bir manastıra kapanmış gibi. Kasaba ve çevresi hakkında o kadar az şey biliyordu ki Claude'un sorularına ne kadar çok "Bilmiyorum" yanıtı verdiğine birlikte gülerlerdi. Dağ var mıydı? Oh evet, bir tarafta dağlar vardı, bazı sokakların sonundan onları görebiliyordunuz. Öte yandan eğer başka sokaklardan giderseniz uzakta yayılmış dümdüz geniş tarlalar görebilirdiniz ama asla oraya gide-
mezdiniz çok uzaktı. Ayırt edebildiği tek dağ Puy de Dôme'du çünkü kambura benzerdi. Kasabanın içinde katedrale gitmek için yolunu gözü kapalı bulabilirdi; Jaude Meydanı'nın etrafından dolaşır Gras Sokağı'ndan gidersiniz. Ama ondan daha fazlasını beklemek yararsızdı. Geri kalanı bir tepeden akan ve şimşekli fırtınalar gibi bir sağanağın eşlik ettiği kara lavdan oluşmuş bir kentin dar sokaklardan, eğimli bulvarlardan ibaret çözülemez bir yumağıydı. Auvergne'de çok şiddetli fırtınalar olurdu şimdi bile düşündüğünde ürperiyordu. Yatak odasından çatıların üzerinden görebildiği Müzenin üstündeki paratoner alev dillerinden hiç yoksun kalmazdı. Aynı zamanda resim odası olan yemek odasında kendi özel penceresi, sanki ayrı bir oda gibi derin bir girintisi vardı, çalışma masası oradaydı, en önemli eşyalarını da orada bulundururdu. Annesinin ona okumayı öğrettiği yer orasıydı; daha sonraları öğretmenlerini dinlemekten sıkılıp yorulduğunda uyuya kaldığı yer de orasıydı. Şimdi de cehaletiyle dalga geçiyordu: Fransa'nın tüm krallarını tarihleriyle birlikte sayamayan iyi eğitilmiş genç hanım; "Petits bateaux"dan^(*) öteye geçememiş ünlü

(*)Fransa'da bebeklere söylenen bir ninninin adı. Türkçe'ye "Küçük Gemiler" şeklinde çevrilebilir. —çev.

müzişyen; yaprakları boyamayı çok zor bulduğu için tüm ağaçları berbat etmiş muhteşem suluboyacı. Buradan ansızın annesi öldükten sonra on beş ay boyunca kaldığı kentin dışındaki muhteşem bahçelerin içindeki Ziyaret Manastırına,^(*) atlandı. Rahibeler hakkında bitmek bilmez öyküler anlatır, onların ne kadar kıskanç ya da aptal veya masum olduklarını düşünürken titrerdi. Kendisinin de bir rahibe olması gerekiyordu ama bir kilisenin içinde boğuluyordu. Çekip gitmek için artık çok geç olduğunu düşünmeye başladığı sırada kendisine çok düşkün Baş rahibe onu manastır hayatından dışarı yönlendirmiş, Madam Vanzade'ın yanındaki bu yeri bulmuştu. Bir tek şey hâlâ onu şaşırtıyordu: Kutsal Meleklerin Annesi onun için nasıl da bu kadar net görebilmişti? Çünkü Paris'e geldiğinden beri dine karşı tamamen ilgisiz hale gelmişti.

Clermont anıları tükenmeye yüz tuttuğunda Claude Madam Vanzade'daki yaşamını merak etti ve kız her hafta onu taze ayrıntılarla besledi. Passy'deki sessiz, gözlerden ırak küçük konaktaki yaşam, antika saatlerinin zarif tik takları kadar yumuşak ve düzenliydi. Kırk yıldır aileye hizmet eden iki uşak boş odalarda sessiz, kayan adımlarla hayalet gibi dolaşan yegâne insanlardı. Misafirler başlangıçta az ve seyrekti sonunda 80 yaşında bir general kalmıştı, adam öyle kuru ve buruş buruştu ki halının üzerinde izi bile kalmıyordu. Orası bir gölgeler eviydi, güneş ışığı kepenklerin çıtalarının arasından öylesine süzülüyordu ki neredeyse sönecek bir gece lambası ışığına benziyordu. Yaşlı hanım kör olduğu ve ayaklarını da kullanamadığı için tek eğlencesi birinin ona sürekli dini kitaplar okumasıydı. Bu sonsuz okumalar kıza nasıl da iç karartıcı geliyordu! Nasıl yapıldığını bilseydi zamanını biçki yapmak, boneler düzenlemek ya da yapay çiçekler imal etmekle geçirmek isterdi. Hiçbir şey beceremeyeceğini düşünmek zordu çünkü o zaman pek çok şey öğretilmiş ama yine de herhangi bir çalışan

(*)“Ordo Visitationis Beatissimae Mariae Virginis” adlı bir tarikattır. Kadınlara özeldir ve 1610'da kurulmuştur. —çev.

kızdan daha azını yapıyor olmalıydı. Ayrıca böylesi ölüm ve çürüme kokan sert ve gözden ırak bir evde çok bastırılmış hissediyordu, tıpkı çocukluğunda annesini memnun etmek için kendini çalışmaya zorladığı ama geri dönüp isyanla dolduğu, yaşamanın arı neşesiyle bağırmak, zıplamak ve dans etmek istediği zamanki aynı pervasız duyguları gibi. Ama Madam ona o kadar kibar davranıyordu ki onu hasta odasındaki görevlerinden kurtarıyor ve uzun yürüyüşlere çıkmasını söylüyordu ve o sıklıkla Bourbon İskelesi'nden dönüp de Bois de Boulogne'da dolaştığı yalanını attığı ya da kiliseye adımını bile atmadığı halde şu ya da bu dinsel törende olduğunu söylediğinde vicdanı sızlıyordu. Madam ona her gün daha çok bağlanıyor gibiydi; ona durmadan hediyeler veriyordu, ipek bir entari, antika bir saat, hattâ çamaşırlar. Kendi hesabına Christine de Madama çok bağlıydı, bir kez Madam onu benim küçük kızım diye çağırdığında ağlamıştı ve o zaman onu bu kadar yaşlı ve güçsüzken asla terk etmeyeceğine yemin etmişti.

“Yine de güzel” dedi Claude bir sabah. “Adanmışlığınız ödünsüz kalmayacak. Sizi mirasçısı yapacaktır.”

Christine buna inanamadı.

“Öyle mi düşünüyorsunuz?... Üç milyonu olduğu söyleniyor... Oh, hayır!... Bunu düşünemem bile, bunu istemezdim. Öte yandan böyle bir şey yaparsa ne yaparım?”

Diğer yana dönmüş olan Claude kısaca:

“Kuşkusuz zengin olurdunuz!” dedi. “Ayrıca belki de önce sizi evlendirir, kim bilir?”

Bunun üzerine Christine gülmekten kırılmıştı:

“Evet” dedi “onun hoş yaşlı arkadaşlarından biriyle. Örneğin gümüş çene kemikli albayla!... Bu çok komik olurdu.”

Böylece iyi arkadaşlığın sağlam temellerinde kaldılar. Adam neredeyse kız kadar deneyimsizdi, kadınlar hakkındaki bilgisi rastgele ilişkilerden geliyordu çünkü gerçekliğin solgunluğunun ötesinde, aşkın romantik bir tutku olduğu bir dünyada yaşamıştı. Yaşadıkları gibi gizlice buluşmak her ikisine de basit ve doğal

geliyordu ama sadece arkadaşça, geldiğinde bir hoş geldin tokalaşması, giderken bir hoşçakal tokalaşması işte o kadar. Claude bu iyi yetiştirilmiş genç kızın genelde hayat, özelde erkekler hakkında gerçekten ne bildiğini merak etmekten bile vaz geçmişti; kız da onu utangaç buluyor ve sıklıkla ona gizlenemeyen tutkudan doğan bir sürpriz ve şaşkınlık titremesiyle bakıyordu. Ama şu ana kadar birlikte olmanın zevki hiçbir duygusal sıkıntıyla bozulmamıştı. Tokalaşmaları dürüst ve içtendi, söyleşileri değişken ve canlıydı ve tartışıklarında bozuşmayacaklarından emin olan iki arkadaşlıklar. Ama arkadaşlıkları öylesine yaşamsal bir hal almıştı ki artık birbirleri olmadan yaşayamıyorlardı.

Christine gelir gelmez Claude kapıdan anahtarı çıkarıyordu. Christine bu konuda ısrar ediyordu, böylece kimse gelip onları rahatsız edemezdi. İlk birkaç ziyaretten sonra stüdyonun mülkiyetini almış ve kendini evinde hissetmeye başlamıştı. Mekânı düzeltmek için acı bir istek duyuyordu çünkü bu dağınıklıkla çevrili olmak ona eziyet gibi geliyordu. Ama bunu yapmak kolay değildi çünkü Claude tozlar ıslak tuvallere yapışmasın diye Madame Joseph'in döşemeyi süpürmesine bile izin vermiyordu. Bu yüzden Christine'in ilk düzeltme çabaları meraklı ve endişeli bir gözle izlenmişti. Etraftaki nesneleri hareket ettirmenin amacı neydi? diye sormuştu. Onların el altında olması yeterli değil miydi? Ama kıza ortalığı toplayarak kendisini sevindirme izni verdiğinden beri öyle mutlu görünüyordu ki artık gelir gelmez eldivenlerini çıkarıyor, kirlenmesin diye eteğini beline sıkıştırıyor, her şeyi bir yerlere itiyor ve çok kısa zamanda mekânı derleyip topluyordu. Birikmiş küller çoktan sobanın önünden gitmişti, yatak ve yıkanma yeri paravanın arkasına gizlenmişti, divan fırçalanmış ve tozu alınmıştı, gardrop cilalanmıştı, masa kirli tabak çanak ve boya lekelerinden arınmıştı; sandalyeler hoş bir simetriyle yerleştirilmiş, zar zor ayakta duran şövaleler parlak kırmızı çiçeklerinin ışıltısıyla kocaman guguklu saatin sanki rezonans halinde bir tik gönderdiği

duvarlara dayanmıştı. Sonuç muhteşemdi. Stüdyo tanınmaz haldeydi. Claude onu odanın içinde koşuştur ve çalışırken şarkı söylerken gördüğünde gözlerine inanamamıştı. Tembel olduğunu ve çalışmanın kendisine dayanılmaz baş ağrıları verdiğini söyleyen kız bu kız mıydı? Kız güldü. Beyin işi ona baş ağrısı veriyordu ama elleriyle ve ayaklarıyla çalışmak dünyasını güzelleştiriyor ve canlılık katıyordu. Gerçekten ağır ev işlerine düşkünlüğünü sanki bir yoldan çıkmamış gibi itiraf ediyordu; annesinin küçümsemediği bir düşkünlüktü bu çünkü onun eğitimde ideali en hanımefendice başarılar dışında her şeyi küçümseyen beyaz elli bir patroniçeydi. Çok küçükken bile ortalığı süpürürken, toz alırken ya da yemek pişirme oyunuyla kendini eğlendirirken yakalandığında annesi ona söylenmişti. Şimdi bile ancak bir halıyı döverek tozunu çıkartırsa Madam Vanzade'ın yanındaki hayatı sıkıcı olmaktan çıkıyordu. Sorun onların kendisi hakkında ne düşünecekleriydi? Bu bir hanımefendi olmadığı anlamına gelirdi; bu yüzden gider zevkini stüdyoda çıkarırdı, orada nefessiz kalana kadar koşuşturur, gözünde yasak meyveyi yiyen bir günahkârın bakışı olurdu.

Zamanla Claude bile onun kadınısı titizliğini takdir etmeye başlamıştı, bazen sakın bir söyleşi için kızı oturtmak adına gömleğinin manşetine bir iki dikiş atmasını ya da ceketindeki bir yırtığı onarmasını isteyebiliyordu. Çamaşırlarını gözden geçirmeye gönüllü olmuştu ama onarım onun ev kadını becerilerinin başta gelenlerinden biri değildi. Bir kere dikiş dikmeyi bilmiyordu; bu işneyi tutuşundan belliydi. Ayrıca sakince oturmayı sevmiyordu ve bir yamaya yoğunlaşmak onu çıldırtıyordu. Stüdyo herhangi bir çizim odası gibi pırıl pırıldı ama Claude hâlâ paçavralar giyyordu ve bu ikisini de eğlendiriyordu, bunun büyük bir şaka olduğunu düşünüyorlardı.

Bu dört yağmurlu ve soğuk ay boyunca stüdyoda çok mutluydular, soba kıpkızıl olur ve kilise orgu gibi kükrerdi. Kış onları dünyanın geri kalanından tamamen kesip ayırmıştı. Komşu damlar-

da kar biriktikçe ve serçeler tavan arası penceresinin önünde titreştikçe ne kadar konfor içinde ve büyük kentin sessiz kalbinde nasıl da yalıtılmış olduklarını düşünüp gülümserlerdi. Ancak zamanla mutlulukları stüdyonun dar sınırlarından dışarı taşıdı, kız onun eve dönüşte kendisine yoldaşlık etmesine sonunda izin vermişti. Uzun süre yalnız dönmekte ısrar etmişti; dışarıda bir erkeğin eşliğinde görünmekten hâlâ utanıyordu. Sonra bir gün şiddetli bir sağanak boşandı ve kız onun bir şemsiyeyle ona yoldaşlık etmesine izin vermek zorunda kaldı. Ama Louis-Philippe Köprüsü'nü geçer geçmez yağmur kesilince kız ona geri dönmesini söylemiş böylece bir iki dakika rıhtımda durup, bulutsuz bir gök altında birlikte olmaktan mutlu, Mail Mahallesi'nden aşağı doğru bakmışlardı. Aşağıdaki iskele boyunca tepeleme elma yüklü nehir mavnaları dört sıra halinde çekiliyordu ve öyle sıkı paketlenmişlerdi ki onları birbirine bağlayan iskele tahtaları büyük yuvarlak sepetlerdeki meyveleri boşaltan kadınlar ve çocuklarla dolu ara sokaklar gibi duruyordu. Bu meyve selinin mavnayı tamamen kaplayışının görüntüsü onları ürpertmişti, neredeyse malyalanmış elma suyu kokusu nehrin nemli soluğu ile birlikte burun deliklerine geliyordu. Bir sonraki hafta güneşliydi ve Claude Saint-Louis rıhtımında insanın ne kadar az kişiyle karşılaştığını söyleyince kız bir yürüyüş yapmayı kabul etmişti. Böylece Bourbon ve Anjou Rıhtımı'na kadar yürümüşlerdi, birkaç metrede bir duruyor ve Seine boyunca çeşitli etkinlikleri izliyorlardı: gıcırdayan kovalarıyla tarama dubası, bir tartışmanın bağırıltılarıyla çamaşırhane teknesi, uzakta bir mavnayı boşaltan bir vinç. Christine hayran kalmıştı; karşı kıyıdaki Ormes Rıhtımı'nın meşguliyetine ama kendisinin üzerinde durduğu Henri-Quatre Rıhtımı'nın bir plaj gibi geniş sahilinde köpeklerin ve çocukların kum tepeleri üzerinde yuvarlanışlarına inanamıyordu ve böylesine hayat ve etkinlikle dolu şehrin silueti ilk geldiği gece göz attığı kanlı lekelerle bezenmiş alevli ışıklar saçan o lanetlenmiş kentin siluetiydi. Sonra adanın ucundan dolanıp, eski görkemli evlerin

sessiz, terkedilmiş atmosferinin tadını çıkarmak için yavaşlayarak suyun dalgakıranın blok taştan ormanı arasından akışını seyredip Béthune ve Orléans Rıhtımından geri döndüler. Şimdi birbirlerine başlangıçtakinden daha yakındılar, akımın genişlemesiyle buna zorlanmışlar, sonunda Vin Limanı ile Bitki Bahçeleri arasındaki muazzam akışını omuz omuza izlemişlerdi. Göğün önünde binaların çatıları daha koyu bir maviye dönüyordu. Saint-Louis Köprüsü'ne yaklaştıklarında Notre-Dame'ı görebileceğini söylemek zorunda kalmıştı çünkü binayı doğu ucundan fark etmemişti, doğudan bina çömelmiş bir canavara benziyordu, payanda kemerlerinden ayakları, ikiz kulelerin arasından devasa genişlikteki omurgasının ucundaki başını kaldıran bir canavar gibiydi. Ama bu özel günde büyük keşifleri adanın batı ucuydu, sonsuza kadar demirlenmiş bir teknenin pruvası gibi Paris'e doğru çekiliyor ama hiç ona ulaşamıyordu. Basamaklı bir yamacın eteğinde kocaman ağaçlar yüklenmiş bir mavna bulmuşlardı ama etrafta hiç kimse yoktu, hoş bir sığınak, kalabalığın ortasında bir tapınak gibiydi, çünkü çevredeki tüm o köprü ve rıhtımlarda Paris kükrerken onlar suyun kıyısında yalnız ve dünyanın geri kalanı tarafından ihmal edilmiş olmanın keyfini çıkarıyorlardı. O andan sonra mavna onların küçük kırsal şeridi, stüdyodaki kıpkızıl olmuş kükreyen sobanın yarattığı sıcak boğucu hale geldiğinde ve içgüdüsel olarak güvenmedikleri bir karıncalanma ellerini kapladığında gün ışığına kaçtıkları açık hava parçası oldu. O zaman bile Christine hâlâ Claude'un Mail'den sonra kendisine eşlik etmesini geri çeviriyordu. Ormes' Rıhtımın'dan sonra onu geri yolluyordu; sanki Paris, onun kalabalığı ve tüm rastlaşma olasılıkları önünde uzanan uzun rıhtım şeridinde bulunmaktaydı. Ama Passy yolu o kadar uzundu ve kız tüm o yolculuğu tek başına yapmaktan öylesine sıkılmaya başlamıştı ki yavaş yavaş gevşedi ve önce Otel Ville'e, sonra Yeni Köprü'ye, sonra Tuileries'ye kadar gelmesine izin verdi. İmgelediği tehlikeyi de unutmaya başladı ve sonunda yeni evli bir çift gibi kol kola ve zamanla aynı kaldırımlarda, nehir kıyısı boyunca aynı

tembelce yürüyüşü yapmakta sonsuz bir çekicilik ve hiç bilmedikleri keskin bir mutluluk duygusu yaşamaya başladılar. Her ne kadar birbirlerini fiziksel olarak hiç kucaklamamış olsalar da yürekten ve ruhtan birbirlerine aittiler ve büyük kentin ruhu sulardan yükselip çağlar boyunca taşlarda atan nabzının zarafetiyle onları kucaklıyordu.

Aralıkta hava gerçekten kışa döndüğünde Christine sadece öğleden sonra gelmeye başladı, öyle ki Claude onu Passy yönünde geçirmeye çıktığında saat dört sularında güneş batıyor oluyordu. Havanın açık olduğu günlerde Louis-Philippe Köprüsü'ne gelir gelmez sonsuza kadar devam ediyor gibi görünen geniş rıhtım şeridi önlerinde açılıyordu. Tüm uzunluğu boyunca güneşin eğik ışınları sağ kıyıdaki evlerin üzerinden sağ kıyıya ılık altın tozları serpiyor, sol kıyıda ve adalarda ise binalar günbatımının tutuşan görkemi önünde simsiyah dikiliyordu. Biri ışıkla yanan öteki gölgelerle kasvetli bu iki kıyının arasında pullarla bezenmiş Seine akıyor, ince köprü şeritleri tarafından kesiliyordu, Notre-Dame Köprüsü'nün beş kemerinin, Arcole Köprüsü'nün tek kemerinin altından geçiyor sonra giderek daralan Change Köprüsü ve Yeni Köprü geliyordu, her birinin gölgesini suyun saten mavisinin beyaza döndüğü parlak bir ışık şeridi izliyordu. Sol kıyıdaki alacakaranlık silüetleri Adalet Sarayı'nın bulutsuz gökyüzüne sertçe uzanan sivri kuleleriyle doruğa varırken sağ kıyıda zarif bir kavis gün ışığında salınıyor ve o kadar uzaklara gidiyordu ki Flore Köşkü uzak bir kule gibi görünüyor sanki bir düş kalesi ufkun gül kurusu sisine doğru dumanlı mavi, havai ve titreşerek yükseliyordu. Ama Claude'la Christine yapraksız çınarların altında gün ışığına bulanmış o kadar uzak batıdaki renk cümbüşüne bakmazlar, başka görüntülerden hoşlanırlardı, her zaman da aynı görüntülerden, Mail'in üzerindeki eski evlerden. Orada tek katlı hırdavatçı ya da balık oltası dükkânlarının üzerindeki balkonlarda neşeli yeşil çalılıklar ya da frenk asmaları vardı, arkalarını daha yüksek binalara yaslamışlardı, tümü de fena halde tamirat gereksinimi

içindeydi, hepsinin vitrinleri su alma riski taşıyan binalar; hep birlikte kocaman garip görünümlü bir bina yığını oluşturunuyorlardı, şaşırtıcı bir giriş ve duvarcılık karmaşası, eğri büğrü duvarlar ve içlerindeki cam kürelerin yıldız gibi parladığı asma bahçeler.

Kıyıyı izleyerek kısa sürede bir sonraki büyük bina grubunu, kışlayı, Belediye Binası'nı geride bırakırlar ve dikkatlerini Seine'in öteki kıyısına, dosdoğru sudan yükselen düzgün, düzenli duvarlarla sarmalanmış Cité'ye(*) yöneltirlerdi. Gölgelemin içindeki karanlık evlerin üzerinden Notre-Dame'ın kuleleri sanki yeni yaldızlanmış gibi ışıltıyla yükselirdi. Kitapçıların kitap kutuları kıyı boyunca korkuluk duvarını işgal etmeye başlamıştı; Notre-Dame Köprüsü'nün bir kemerinin altında kömür dolu bir salapurya güçlü akıntıya karşı direniyordu. Orada çiçek pazarı günlerinde hava nasıl olursa olsun dururlar ilk menekşelerin ve erken açmış sarı şebboyların kokularını almaya çalışırlardı. Solda kıyı şimdi çok daha açıktı; kıyının bir başka uzun şeridi önlerinde olurdu. Adalet Sarayı'nın sivri kulelerinin ötesinde Horloge Rıhtımı'nda ağaç kümeleriyle terasına doğru uzanan solgun küçük evleri görebilirlerdi. Daha ötede rıhtımın öteki kesimleri sisin içinden görünmeye başladılar; uzaklarda Voltaire ve Malaquais Rıhtımı, Enstitü'nün kubbesi, Mint denen gösterişli kare bina, sonra pencereleri ayırt edilemeyen uzun bir gri evler şeridi ve baca seramiğinden yapılmış, ışık yayan bir denizden çıkan kaya parçaları gibi sivrilen çatı tepesi çıkıntıları. Bu arada karşı kıyıda Flore Köşkü düşsel niteliğini yitirmiş, batan güneşin son ışıltı parlamasıyla birlikte gerçekliğe bürünmüştür. Şimdi sağa, sola, nehrin her iki kıyısında Sébastopol Bulvarı ile Palais Bulvarı'nın sonsuz manzaraları açılır, daha ileride Mégrisse Rıhtımı üzerindeki yeni binalar, karşıda yeni Emniyet Müdürlüğü, sonra eski Yeni Köprü'nün göğün üzerinde bir mürekkep lekesi gibi duran heykeli ve bunun arkasında Louvre, Tuileries ve Grenelle'in üzerinden

(*)Paris'te, Seine nehri üzerinde bulunan iki adadan birinin adı. —çev.

yükselen Sèvres tepeleri ve akşamın erken saatlerinin güneşiyle yıkanan kırlar. Claude'un Kraliyet Köprüsü'nden öteye gitmesine asla izin verilmezdi; Christine her zaman onu Vigier'nin banyo kurumunun yanındaki büyük ağaçların önünde durdurur son bir tokalaşma için durup günbatımının kızıl altın rengi altındaki nehir boyunca geriye baktıklarında, geldikleri yöne doğru, Saint-Louis Adası üzerinde, başkentini öteki bulutsu sınırında, doğunun barut mavisini göğünden gece inmeye başlamış olurdu.

Seine kıyısında bu haftalık gezintileri boyunca izledikleri günbatımlarında yol boyu gün ışığı önlerinde parlar ve rıhtım yaşamının pek çok canlı yaşantısını gösterirdi: Seine'in kendisi, yüzünde dans eden ışıklar ve gölgeler, her biri bir sera kadar sıcak eğlenceli küçük dükkânlar, tohum satıcılarının tezgâhlarında çiçek saksıları, kuşçu dükkânlarından kulakları sağır eden kuş cıvıltıları ile seslerin ve renklerin herhangi bir şehrin kordon boyuna tükenmez bir gençlik kazandıran eğlenceli karmaşası. Dolanırlarken günbatımının ışıldayan korları sol yanlarındaki evlerin karanlık çizgisinin üzerinde daha koyu bir kırmızıya dönüşür ve güneş onların Notre-Dame Köprüsü'nden geçmelerini ve uzak çatıların arkasında yavaşça alçalmadan önce nehrin daha geniş kıyısına geçmelerini beklemiş gibi gelirdi. Paris tüm görkemiyle dinlenmeye çekilirken güneş asla eski ormanın, dağ patikalarının ya da ovadaki tarlaların üzerinde Enstitü'nün kubbesinin arkasında battığı gibi böyle bir zafer ışıltısıyla batmazdı. Onu iki defa aynı görmemişlerdi; her zaman tacına ateşini ve alevlerini ekleyecek yeni bir fırın olurdu. Bir akşam beklenmedik bir sağanakta güneş yağmurun arasından yeniden görüldüğünde gökteki her bulutu aydınlatmış ve başları üzerindeki yağmuru pembe ve mavi içinden ateşlenen sıvı mermiler gibi ışılatmıştı. Göğün açık olduğu günlerde güneş bir ateş topu gibi dalgasız bir safir gölüne haşmetli bir dalış yapardı. Enstitü'nün siyah kubbesinin arkasından geçerken sonuna gelmiş bir ay gibi incelikli sonra diski en koyu mora kızarıırken bir kan gölüne dönüşmüş gölün derinliklerine doğru

gözden kaybolurdu. Şubatın sonra batış açısı yükseldikçe doğrudan, ufukta kırmızı sıcak diskin değmesiyle kaynıyor gibi görünen Seine'in içine dalardı. Ama en teatral etkiler, en muhteşem dönüşüm tabloları sadece bulutlu havalarda oluşurdu. O zaman egemen rüzgârın keyfine göre mercan kayalıklarında, saraylarda, kulelerde ve ışıldayan bir yığının ortasında yükselen binalarda kırılan kükürt dalgaları ya da duvarlarındaki aralıklardan sızan lav selleri görürlerdi. Ya da başka bir zamanda güneş zaten gözden silinmiş, bir sis perdesinin arkasına gizlenmiş olurdu ama ansızın o sisi öyle görkemli bir ışık çakımı parçalardı ki berrak gökyüzüne altın oklar uçuşuyormuş gibi kıvılcımlar gönderirdi. Ve birbirlerinden ayrılırken, gözleri hâlâ gökyüzünün görkemiyle ışıldar ve de birlikte dolaştıkları Seine'in yaşlı taş kaldırımlarında Paris'i bir zafer gibi kendileriyle paylaştığı eğlencesiyle hissederken alacakaranlık inerdi.

Claude'un her zaman korktuğu ama hiçbir zaman ifade etmediği gün sonunda geldi. Christine bildikleri birileri tarafından görülebilecekleri fikrini terk etmiş görünüyordu. Onu kim tanıyabilirdi ki? Sonsuza kadar dolaşabilir ama tanıdığı kimseye rastlayamazdı. Ama Claude sanatçı arkadaşlarını hiç unutmamıştı ve sık sık yakınlarında birini arkasından tanıdığı düşüncesiyle hafif bir şok geçirirdi. Garip bir iffet duygusunu takıntı yapmıştı, birinin kıza baktığı, asıldığı ya da onunla dalga geçtiği düşüncesinin konuşulamaz işkencelerini yaşıyordu. Ve o gün kız koluna asılmış durumda tam Arts Köprüsü'ne yaklaştıklarında Sandoz'la Dubuche'e merdivenlerden inerken rastladılar. Kaçınmak imkânsızdı çünkü neredeyse yüzyüze gelmişlerdi. Hattâ arkadaşlarının onu daha önce görmüş olmaları olasıydı çünkü ikisi de gülümsüyordu. Claude sapsarı kesildi, ama dönüp gitmedi; Dubuche'ün kendisine doğru bir hamle yaptığını görünce her şeyi yitirdiğini düşünmüştü ama Sandoz Dubuche'ü arkasından yakaladı ve sımsıkı alıkoydu. Görünürde tamamen ilgisiz gibi geçip gittiler ve Louvre'un bahçesinde gözden kaybolana dek

arkalarına bile bakmadılar. Her ikisi de Claude'un kıskanç bir âşık gibi herkesten sakladığı pastel kafanın orijinalini anımsamıştı. Christine hiçbir şeyin farkında olmadığı için çok neşeliydi ama Claude'un kalbi göğsünden fırlayacak gibiydi, kıza güçlkle yanıt verdi çünkü iki eski dostunun düşünceli jestiyle gözyaşlarına boğulmak üzereydi.

Birkaç gün sonra yeni bir şok yaşadı. Christine'i beklemiyordu ve Sandoz'a uğramasını söylemişti ama kız onunla bir saat geçirmek için koşmuş ve ikisinin de çok hoşlandığı sürprizlerinden birini daha yapmıştı. Her zaman yaptıkları gibi anahtarı kilitlen tam çıkarmışlardı ki kapıya dostça bir vuruş yapıldı. Claude vuruşu hemen tanıdı ve o kadar telaşlandı ki bir sandalyeye çarptı. Bu kapıya yanıt vermemeyi imkânsız kılmıştı. Ama bembeyaz kesilen Christine kıpırdamaması için çılgınca yalvaran bir jest yaptı. Claude kımıldamadı ve nefesini tuttu. Kapının çalınması devam etti ve birisi "Claude! Claude!" diye bağırdı. Claude yine de kıpırdamadı, orada dudakları solmuş gözleri yerde dikildi. Uzun bir sessizlik oldu sonra ayak sesleri ahşap basamakları gıcırdatarak aşağı indi. Claude'un yüreği ansızın muazzam bir üzüntüyle doldu, inen her adımda bir pişmanlık çığlığı atmaya hazır olduğunu hissetti; sanki en eski arkadaşını aldatmıştı.

Sonra bir akşamüstü birisi yine kapıyı çaldı ve Claude ancak dehşet içinde fısıldama fırsatı bulabildi:

"Anahtar hâlâ kilitte!"

Christine onu çıkarmayı unutmuştu. Telaş içinde paravanın arkasına koştu, yatağın kenarına çöktü ve soluğunun sesi duyulmasını diye mendilini ağzına tıktı.

Kapının çalınması yükseldi ve birinin dışarıda güldüğünü duyunca Claude seslenmek zorunda kaldı:

"Girin!"

Gelenin büyük bir nezaket gösterisiyle Irma Bécot'yu içeri getiren Jory olduğunu görünce rahatsızlığı daha da arttı. Fagerolles on beş gün önce kadını Jory'ye göndermişti ya da daha doğrusu onu tümünden kaybetmektense isteğine boyun eğmişti. Fiziksel çeki-

ciliğinden başka gençlik ve güzelliğini de sağda solda çarçur etmiş, bir stüdyodan ötekine taşınıp durmuştu; her hafta üç gömleğini paketleyip evden çıkıyor ama evdeki gecelerinde de eğer arzu onu ele geçirirse geri dönmeye hazır oluyordu.

Jory'nin ziyaretleri için açıklaması "Gelmek istedi ben de getirdim" olmuştu.

Davet edilmeyi beklemeksizin kadın kendini evinde hissetmiş, konuşarak evi araştırmaya başlamıştı:

"Burası eğlenceli bir yer!... Oh! Ne eğlenceli resim! Vay canına!... Şimdi kibarlık et de gelip bana görülecek her şeyi göster. Bunun için geldim... Nerede uyuyorsun?"

Claude, paravanı açacak diye dehşete kapıldı, paravanın arkasında iştiklerinden şimdiden kahrolmuş Christine'i düşünüyordu.

"Senden ne istemeye geldiğini biliyorsun değil mi?" diye Jory gösterisine devam etti. "Unuttum deme. Ona bir şeyler için poz verdireceğine söz vermiştin... İstediyin her pozu verecek, değil mi sevgilim?"

— Tabii. İstersen hemen."

Claude utanmıştı.

"Şey, gördüğünüz gibi Salon'a kadar bu resim beni hayli meşgul edecek... İçinde bana biraz sorun olan bir figür var. Şu allahın belâsı modellerden istediğimi alıp alamayacağımı bilmiyorum.

— Ne, şu otların üstündeki çıplak mı?" diye sordu kadın; tuvalin önüne dikilmiş küçük burnunu anlarmış gibi eğmişti.

"Size yardım etmek için ne yapabilirim?"

Jory bir saniyede bir heves ateşlenmesi yaşadı.

"Tabii ya! Harika fikir! İyi bir model arıyordun ve bulamadın... Neden Irma'ya bir göz atmıyorsun?... Gel canım üstündekileri sıyr da neye benzediğini görsün."

Irma bir eliyle şapkasını fırlattı, diğeriyle de Claude'un ısrarlı reddedişlerine ve kendini bu zor durumdan kurtarmak için şiddetli uğraşlarına karşın giysisinin kopçalarını çözmeye durdu.

“Hayır, hayır” dedi Claude “Çok teşekkür ederim ama hiç gerek yok.... Madam yeterince iri değil... İstediğim tip değil, gerçekten, hiç değil.

— Ne önemi var?” dedi kadın. “Sadece bir bakış.”

Jory de ısrar ediyordu.

“Evet, devam et. Bir bakıver. Onun hoşuna gider. Genellikle modellik yapmıyor, gereksinimi yok, ama kendini göstermekten çok hoşlanıyor... Üstünde hiçbir şey olmasa da aldırılmaz. Hadi sevgilim, ceketini çöz. Sadece büstü görelim, anlaşılan senin kendisini yiyeceğini sanıyor!”

Sonunda Claude onu soyunmaktan alıkoyabildi, bu arada özürler kekeliyordu: daha sonra memnun olurdu, ama şimdi değil; bu evrede yeni bir modelin kafasını daha da karıştırmamasından korkuyordu. Ve böylece kadın sadece omuzlarını silkti, onu ahlâksızlık ve gülümseyen bir aşağılama ile parlayan güzel gözleriyle izledi.

Sonra Jory çete hakkında konuşmaya başladı. Geçen Perşembe Claude neden Sandoz’a gelmemiştir? Onu bugünlerde hiç göremiyorlardı ve Dubuche onu bir aktriste kapılmakla suçluyordu. Fagerolles ile Mahoudeau arasında heykelde modern giysiler konusunda ince bir çatışma çıkmıştı. Bir önceki Pazar Gagnière bir Wagner konserinden bir gözü mor dönmüştü. Le Tambour’daki bir makalesi yüzünden kendisi de Café Baudequin’de neredeyse düello yapacaktı. Eh, onlara kaba davranmıştı, o iki kuruşluk boyacılar ve onların abartılı itibarları. Seçim Komitesi aleyhine kampanya esaslı bir yaygara koparıyordu. Onları bitirdiği zaman bu doğaya ambargo koyan ve idealleri ağıla kapatma yetkisini kendinde bulan bu kerametleri kendilerinden menkul vergi memurları yığınınından geriye hiçbir şey kalmayacaktı. Claude gizlenmemiş bir huzursuzluk ve sabırsızlıkla dinlemişti. Paletini eline aldı ve şöalesinin etrafında dolaşmaya başladı ve sonunda Jory ipucunu yakaladı.

“Sen çalışmak istiyorsun. Biz seni yalnız bırakalım.”

İrma hâlâ garip bir biçimde gülümseyerek ressama bakmayı sürdürüyordu, onu istemeyecek kadar salak olmasına akıl erdiremi-

yordu şimdi de onu kendisine rağmen elde etme hevesi uyandırmıştı. Onun bu stüdyosu gösteri yeri değildi, pek yakışıklı da değildi, o zaman tüm bu erdemlilikler niyeydi? Kumaz, zeki, umursamaz gençliğini bir servete değişmeyecek kadın kendi hesabına bir şakaya daha tahammül edemeyecekti. Bu yüzden ayrılırken uzun, kapsayıcı, sıcak bir tokalaşma ile birlikte son bir teklif yaptı:

“Ne zaman isterseniz.”

Onlar gidince Claude gidip paravanı açmak zorunda kaldı çünkü Christine olduğu yerde, yatağın ucunda kalmıştı, sanki ayağa kalkacak gücü yok gibiydi. Hanım ziyaretçisi hakkında hiçbir yorum yapmadı ama basitçe korktuğunu söyledi. Hemen gitmek istiyordu; bir başkasının daha uğraması olasılığı ile titriyordu ve bir bakışla bile bu kadar şiddetlenen huzursuzluğunu daha fazla gizleyemeyecekti.

En baştan beri Claude'un saldırgan tablolarıyla kaplı stüdyosunun dehşetli atmosferinden rahatsız olmuştu. Çıplakların dobralığından Provence taslaklarının kaba gerçekçiliğine kadar fiziksel bir acı hissetmese de rahatsız olmuştu. Ona göre onlar anlamsızdı ama zaten o başka, daha zarif bir sanata hayran olarak büyümüştü: annesinin sulu boyalarıyla, leylak sevenlerin sisli mavi bir bahçenin içinde çiftler halinde dolaştığı yelpaze desenlerinin düşsel inceliğiyle. Şimdi bile küçük okul çocuğu manzaraları yaparak eğleniyordu, bir harabenin yanındaki bir göl, bir su değirmeni, karlar içinde çam ağaçlarıyla bir ahşap köşk onun stoğundaki üç nesneydi. Bu nedenle kız Claude gibi zeki birinin nasıl olup da böyle çirkin, ters, çarpık görünümlü resimler yapabildiğine şaşıyordu. Çünkü kız onun resimlerinin sadece canavarca ve korkunç değil aynı zamanda herhangi bir kabul edilebilir gerçeğin çok ötesinde, kısaca bir çılgının işleri olduğunu düşünüyordu.

Bir gün Claude onun çizim defterini, Clermont'da yaptığını sık sık söylediği küçük albümü görmek için ısrar etti. Uzun süre reddettikten sonra kız izin verdi, bunun nedeni kısmen pohpohlanmış

hissetmesi ama daha çok adamın ne diyeceğini merak etmesiydi. Claude sayfaları karıştırdı ve gülümsedi ama hiçbir şey söylemedi bu nedenle sessizliği kız bozdu:

“Kötü olduğunu düşünüyorsunuz, değil mi?” diye mınıldanmayı denedi.

“Yoo, kötü değil, masum.”

Sözcük onu şaşırtmıştı, yine de Claude’un ses tonu kibarca söylendiğini gösteriyordu.

“Eh. Ne bekleyebildiniz ki? Sadece annemden birkaç ders almıştım... benim beğendiğim şeyler kibarca yapılmış ve bakılması zevk veren şeyler.”

Bu son sözü Claude’u içtenlikle güldürdü.

“Şimdi itiraf edebilirsiniz” dedi “resimlerim sizi hasta ediyor. Öyle olduğunu biliyorum, dudaklarınızı sımsıkı kapatıyorsunuz, gözleriniz yuvalarından uğruyor, o denli korkuyorsunuz... Oh, o resimler hanımlar için değil genç hanımlar için hiç değil.... Ama alışacaksınız; bu sadece gözlerinizin eğitimi meselesi ve sonra onları mantıklı, sağlıklı şeyler olarak algılayacaksınız.”

Ve gerçekten Christine giderek onlara alıştı ama açıkçası herhangi bir sanatsal ikna yoluyla değil. Çünkü Claude kadın görüşüne tepeden bakışıyla onun kafasına birtakım fikirler sokmak için hiçbir çaba harcamamış hattâ onunla sanat konuşmaktan kaçınmıştı; sanki yaşamının bu tutkusunu ona sızmakta olan yeni tutkudan tamamen ayrı tutmaya çalışmıştı. Hayır, Christine sadece alışkanlığa sızmış ve Claude’un hayatında bu resimlerin son derece önemli yerini fark ettiği zaman bu korkunç resimlere biraz ilgi duymaya başlamıştı. Bu ilk evreydi, o sırada kız Claude’un çalışma tutkusu ve kendini onun içine bedeni ve ruhuyla fırlatış biçimi tarafından çekiliyordu. Bu temas diye düşünmüştü Christine, bu harika. Sonra adamın iyi ya da başarısız bir oturumdan sonra coşkulu ya da çökkün olduğunu anlayınca kendisinin de onun çalışmasını paylaştığını hissetmişti. Onu üzüntülü bulunca şefkat duymuş, kendisini bir gülümsemeyle karşıladığında sevinmişti. Ve

o zamandan sonra kızın tek uğraşı Claude'un çok çalışıp çalışmadığı, son ziyaretinden beri yaptıklarından tatmin olup olmadığı haline gelmişti. İki ayın sonunda fethedilmesi tamamlanmıştı; artık resimlere çekinerek bakmıyordu ve her ne kadar onların resmediliş biçimlerini her zaman tam olarak onaylamasa da Claude'un kullandığını işittiği sanatçı ifadelerini yinelemeye, "coşkulu," "ışıklı" ya da "iyi toparlanmış" demeye başlamıştı. Adamı o kadar kibar buluyordu ve ona o kadar düşküncü ki önce böyle korkunç şeyler yaptığı için onu bağışlamış, iyi taraflarını görmeye çalışmış, sonunda onlara bağlanmaya da başlamıştı.

Ancak bir resim vardı ki, şu yaklaşan Salon için yapılan resim, kız onu kabullenmekte hâlâ güçlük çekiyordu. Boutin'in yerinde yapılan çıplaklara ve Plassans taslaklarına herhangi bir tatsızlık hissetmeden bakabiliyordu ama çimenlere uzanmış çıplak kadın hâlâ anlatılamaz derecede rahatsız ediyordu. Bu kişisel bir beğenmemeydi, bir an için onun kendisi olduğunu düşünmesinin utancından ileri geliyordu ve o belirsiz utancı resme baktığında hâlâ duyuyordu, görünümüler giderek kendisine daha az benzer hale gelmiş olsa da. Önce başka yere bakarak protesto etmişti. Şimdi ise tuvalin bir ucunda dakikalarca duruyor, sessizce düşüncelere dalıyor ve benzerliğin nasıl kaybolduğunu merak ediyordu. Claude onun üzerinde çalıştıkça, çünkü hiçbir zaman tatmin olmuyor ve durmadan aynı noktaya dönüyordu, resim giderek kıza daha az benziyordu. Ve kız duygularını çözümleyememesine, hâlâ onları kendine bile itiraf etmemiş olmasına ve de başlangıçtaki tiksintisine karşın onda kendisini görememeye giderek daha çok üzülmekeydi. Değişen her ayrıntıyla dostlukları azalıyor gibi geliyor ve kız kendini adama daha uzak hissediyordu. Onu beğenmiyor muydu da onu böyle yavaş yavaş siliyordu diye merak ediyordu. Öteki kadın kimdi? Kendi suratının altından görünmeye başlayan bu bilinmeyen yüz kimdi?

Claude başı berbat etmiş olmaktan dolayı çok üzgündü ve kendisine bir ya da iki saat poz vermesini nasıl söyleyeceğini merak

ediyordu. Şu andaki gibi otursa bile temelleri not edebilirdi ama onu bir kez öfkeli gördüğü için ikinciye göze alamıyordu. Aklında ona kibarca ve hoş bir biçimde sormak üzere hazırlık yapıyor ama zamanı gelince sözcükler uçup gidiyor ve uygunsuz bir şey söylemiş olsaydı yaşayacağı utanca kapılıyordu.

Ancak bir akşam kızın varlığına rağmen kontrol edemediği bir öfke nöbeti sırasında zamanı geldi. Tüm hafta boyunca hiçbir şey iyi gitmemişti ve tüm tuvali kazımaktan söz eder olmuştu, odada öfkeyle dolanıyor, eşyaları tekmeliyordu. Ansızın kızı omuzlarından yakalayıp divana oturttu:

“Lütfen bana bir iyilik yapın ya da yapmayın, Tanrı aşkına, ben bittim!” dedi.

Şaşkınlıkla kız önce anlamadı.

“İyilik mi?” dedi “Ne yapmamı istiyorsunuz?”

Sonra fırçalarını aldığıını görünce farkına bile varmadan ekledi:

“Ha, şu!... Neden daha önce söylemediniz?”

Kendiliğinden çarşafın üzerine uzandı ve bir kolunu başının altına yerleştirdi. Ama bu kadar çabuk kabul etmenin şaşkınlığı ve karmaşası ansızın onu çok ciddileştirdi çünkü bunu yapacağını bilmiyordu ve birkaç dakika önce ona bir daha asla poz vermeyeceğine yemin etmişti.

Claude sevinçle bağırdı:

“Gerçekten bunu yapacak mısınız?... Şimdi onlara bir kadın nasıl resmedilir göstereceğim, yemin ederim göstereceğim!”

Sonra kız hiç düşünmeden yine:

“Yalnızca baş tabii” dedi.

Ve Claude ansızın çok ileri gitmiş olabileceğinden korkarak kekeleyerek özür diledi:

“Oh. Tabii. Sadece baş.”

İkisi de biraz huzursuzdu, hiçbir şey söylemediler ve Claude, kız uzanmış boşluğa bakar ve son ikazı yaptığı için kendisine kızar, bir taraftan da bu kadar iyiliksever olmaktan pişmanlık duyarken boyamaya başladı. Kız resminin orada güneşin altında göz

kamaştırıcı bir biçimde yatan bu çıplak bedenle bütünleşmesinde kınanacak bir şeyler olduğunu hissediyordu.

İki oturumda baş bitti. Claude sevinçten çılgına dönmüştü. Bunun şimdiye kadar yaptığı en güzel resim parçası olduğunu bağırıyordu. Haklıydı da. Hiç bu kadar canlı ve bu kadar gerçek biçimde ışıklanmış bir şey yapmamıştı. Onu mutlu görmekten mutlu olan Christine de keyiflendi, hattâ başın çok iyi olduğunu söyleyecek kadar ileri gitti; sadece iyi bir benzeşim değil ifadeyle de doluydu. Uzun süre sırtlarını duvara verip gözleri yarı kapalı ona baktılar.

“Şimdi” dedi sonunda Claude “Kalanı bir modelle parlatabilirim.... Tanrıya şükür *onu* ayarlamıştım! Neredeyse bana çok pahalıya patlayacaktı.”

Bir haftanın sonunda Claude önceki kadar karamsardı. Gövde için poz versin diye Zoé Piédefer'i tutmuştu ama aradığını bulamadı. Baş böyle sıradan omuzlara oturmak için çok narindi. Yine de teslim olmayı reddetti; tuvali kazıdı ve baştan başladı. Ocağın ortasına doğru su katılmadık bir umutsuzlukla teslim oldu ve resmi duvara doğru döndürdü. Onbeş gün sonra başka bir modelle, bu kez büyük Judith'le çalışmaya başladı ama bu da ton değerlerini tümüyle gözden geçirmesi anlamına geliyordu. Her şey yine ters gitti, yeniden Zoé'ye döndü ve bir kez daha kontrolü kaçırdı, tamamen kedere ve belirsizliğe boğulmuştu. Talihsizlik sadece merkezi figürden geldiği belli olan zorlukla ilgiliydi; çalışmanın geri kalanı, ağaçlar, iki küçük kadın figürü, siyah kadife ceket içindeki adam bitmişti ve her bakımdan Claude'u tatmin ediyorlardı. Şubat yaklaşmıştı ve bu şey Salon'a gidecekse sadece birkaç gün kalmıştı.

Bir akşam öfke içindeyken Christine'e bağırdı:

“Tanrı aşkına bir kadının başı bir başkasının gövdesine oturtulabilir mi?... Bunu yapmaya kalktığım için sağ elimi kesmeliyim!”

Aklının gerisinde şimdi tek bir düşünce vardı: kızı tüm figür için poz vermeye ikna etmek. Bu, basit bir istekten yavaşça

gelişmiş, önce hemen saçma diye bastırılmıştı ama uzun, yineleyen bir kendiyle tartışmalar dizisinden gereksinimin de zorlamasıyla uyarılan belirgin bir arzuya dönüşmüştü. Artık kapılmış, kızın göğsünün o sabah göz attığı gençliğin tazeliğiyle ışıltılı görüntüsü bir takıntı haline gelmişti ve onu resmetmek zorunda olduğunu biliyordu. Kendisini bu kez reddederse resme devam etmesi yararsız olacaktı çünkü başka hiç kimsenin gereksinimini karşılayamayacağını biliyordu. Kendini bir sandalyeye bırakmış saatlerce oturuyor, yetersizliğinin eziyetini çekiyor, bir sonraki fırça darbesini nereye konduracağına karar veremiyordu ama her zaman cesur kararlar vermeye çalışıyordu. Kız gelir gelmez ona dertlerini söyleyeceğini düşünürdü, hem de öyle sözcükler seçecekti ki kız karşı çıkamayacaktı. Ama kız o içten, dostça gülümsemesi ve bedeni hakkında hiçbir fikir edinmeye izin vermeyen o erdemli giysisiyle gelince cesareti tümünden kırılıyor, kız giysisinin içinden göğüs kısmını tahmin etmeye çalıştığını düşünmesin diye başka yerlere bakıyordu. Hayır. Onun gibi bir arkadaştan böyle şeyler isteyemezsiniz. En azından Claude'un bunu yapacak cesareti yoktu.

Sonra bir akşam Claude ona yoldaşlık etmeye hazırlanır, kız da şapkasını takarken tam da yukarı kalkmış kolları giysisini gerip göğüslerinin biçimini ortaya koyduğunda bir an karşı karşıya durup birbirlerinin gözlerine baktılar. Adamın içinden bir ürperti geçti, kızın ani ciddi bakışı ve yanaklarının renginin solmasından düşüncelerinin okunduğunu anladı. Nehir boyunca yürürlerken güneş cilalanmış bronz bir gökyüzünde batıyordu ama güçlkle bir iki sözcük konuştular, sanki aralarında bir şey olduğunu sezmişlerdi. İki kez kızın bakışlarında Claude kafasını işgal eden şeyin ne olduğunu bildiğini gördü. Aslında onun düşünceleri kızinkini etkilemişti, her ne kadar başlangıçta kız etkiyi güçlkle fark etmiş de olsa şimdi en istençsiz imalar kısa sürede onun için apaçık hale geldi. Ama o zaman bile savunmacı olmak için hiçbir gerek olmadığını hissetti çünkü bu gerçek hayatta hiç yeri olmayan ama rüyada görülebilecek ve son-

radan düşünöldüğünde yüz kızartan şeylerdendi. Adamın isteğini dile getireceğı korkusu aklından bile geçmedi. Kız onu o kadar iyi tanıyordu ki, ani öfke patlamalarına karşın tek bir bakışla onu susturabilirdi hattâ daha ilk sözcükleri kekelemeden önce.

Günler geçti ve sessizlik içinde paylaştıkları sabit fikir gelişti. Bir araya gelir gelmez onu düşünmek zorunda hissediyorlardı. Dudaklarından hiçbir sözcük dökölmedi ama sessizliklerinin kendisi onunla doluydu. Yaptıkları her jestin arkasında ve her gülümsemenin içinde asla dile getiremedikleri ama artık zihinlerinin her köşesini işgal etmiş olan o şeyin varlığını duyumsuyorlardı. Kısa süre sonra o arkadaş olarak ilişkilerinden geriye kalan tek şey oldu. Kız adamın her bakışında sanki kendisini soyduğunu hissediyordu, en masum sözcükler çift anlamlı titreşimler kazandı, her tokalaşma bilekten biraz daha yukarı kayıp tüm bedene bir coşku ürpertisi yaydı. Arkadaşlıklarında o güne dek kaçındıkları şey, o huzur bozucu etmen, el değmemiş çıplaklıkla bu sürekli uğraş yüzünden sonunda zincirinden boşandı. Zamanla her biri diğesinde köpüren gizli bir ateşi fark eder oldular; parmakları kazara birbirine değse yanakları kızarıp yanıyor ve her an olası ürpertisini muhafaza ediyor ama bu dayanılmaz eziyetin, tüm varlıklarını giderek işgal edişini, onları boğuşunu ve bedenlerini ölçülemez iç çekmelerle sıkıştırmasını ne konuşabiliyor ne de gizleyebiliyorlardı.

Martın ortalarında bir gün Christine uğradığında Claude’u tuvalin önünde oturmuş umutsuzluğa yenik düşmüş buldu. Kızın gelişini bile duymamıştı; sadece kıpırdamadan oturmuş vahşi boş bakışlarını bitmemiş resmine dikmişti. Salon’a resmi teslim etmesi için sadece üç günü kalmıştı.

“Eee.” dedi kız nazikçe onun perişanlığından perişan olarak. “Ne düşünüyorsunuz?”

Kıza doğru döndü.

“Ne mi düşünüyorum?” diye yineledi. “Yararı olmadığını düşünüyorum. Onu bu yıl göndermiyorum... Ve bu Salon’a çok ümit bağlamıştım.

Her ikisi de derin, rahatsız edici dip akıntılarıyla umutsuzluğun içine düşmüşlerdi. Sonra ansızın Christine yüksek sesle düşünerek mırıldandı:

“Daha zaman var.

— Zaman? Tabii ki yok! Bir mucize lâzım. Bu saatte bir modeli nereden bulacağımı düşünüyorsunuz?... Dinleyin sabahtan beri bir çıkış yolu arıyorum ve bir an için bulur gibi oldum. Irma’yı çağırabileceğimi düşündüm, bir keresinde buraya gelmişti anımsadınız mı? Biliyorum kısa boylu ve biraz tombul ve de her şeyi değiştirmek zorunda kalabilirim. Ama genç, sanırım işe yarar... Her neyse ona bir şans vereceğim...”

Tüm söyledikleri buydu ama kıza bakarken yanan gözleri son derece yalın bir biçimde “Hâlâ siz varsınız ve bu gerçek mucize olurdu; eğer benim için bu en üst düzey fedakârlığı yapsanız başarı kesin olurdu. Size rica ediyorum, bir arkadaş olarak yalvarıyorum, tapındığım, sahip olduğum en güzel, en saf arkadaşım olarak yalvarıyorum!” diyordu.

Ve Christine, başı dik, heyecandan solmuş, her sözcüğü işitti ve adamın yanan bakışındaki yakarışın gücüyle harekete geçti. Telaşsız, kararlı parmaklarıyla şapkasını ve pelerinini çıkardı sonra hemen aynı sakın jestlerle giysisini ve korsesini çıkardı, iç eteğini sıyırdı, omuz bantlarının düğmelerini çözdü, gömleğinin kalçalarının üzerine düşmesine izin verdi. Tüm bunları tek bir söz etmeden yapmıştı; sanki başka bir yerdeydi ya da kendi odasındaydı ve hiç düşünmeden kendini soyarken akıllı bir düşün peşinde dolanıyordu. Neden kendisi yüzünü vermişken bir rakibin gövdesini vermesine izin versindi ki? Onun kendisinin resmi olmasını istiyordu, tamamen kendisinin, duygusunun ödülü olmasını ve bunu fark ettiğinde tuvalin üzerindeki o yabancı, tanımlanmamış canavarı en baştan beri kıskandığını da fark etti. Ve böylece hâlâ sessiz, el değmemiş çıplaklığı içinde divana uzandı ve poz verdi, gözleri kapalı, bir kolu başının altında.

Sevinçten donakalmış olan Claude onu soyunurken izledi. Şimdi her şey ona geri gelmişti; aklına o denli sık gelen anlık görüntü tekrar hayat kazanmıştı, biraz çocuksu ve kırılgan ama esnek ve taze. Yeniden

bu kadar biçimli bir göğsü giysilerinin altında gizlemeyi nasıl becerdiğini, onu varlığından kuşkulanılmayacak hale nasıl getirdiğini merak etti. O da hiç konuşmadı ama ikisinin arasında oluşmuş mest edici sessizlikte resmi yapmaya başladı. Üç uzun saat boyunca kendini çalışmanın içinde yitirdi ve tek bir güçlü çabayla tüm figürün mükemmel bir taslağını çizdi. Hiçbir kadın bedeni onu bu denli kendinden geçirmemişti; kalbi göğsünde sanki çıplak bir azizenin yanındaymış gibi atıyordu. Hiçbir yaklaşım girişiminde bulunmadı ama yüzün başkalaşımı karşısında hayranlıkla durdu, yüzün ağır, kösnül çenesi yumuşadı ve yanaklarla alnın sakinleştirici dinginliği tarafından gölgelendi. Tüm bu üç saat boyunca kız hiç kıpırdamadı hattâ soluk alıyor gibi bile görünmedi ama en küçük bir ürperti ya da utanç olmaksızın erdeminden fedakârlık etti. Her ikisi de eğer biri tek kelime ederse utanca boğulacaklarının ayırdındaydı. Kızın ara sıra tüm yaptığı parlak gözlerini açıp bir an için boşlukta belirsiz bir noktaya dikmesi, o sırada düşüncelerinden hiçbir şeyi ele vermemesi, sonra onları yeniden kapatıp güzel bir mermer heykelin uzaklığına bürünmesi ama pozun bir parçası olan sabit, gizemli gülümsemeyi asla yitirmemesiydi.

Claude bir jestle bitirdiğini gösterdi ve hemen sarsaklığı geri geldi. Arkasını dönmek için acele ederken bir iskemleyi devirdi, bu sırada Christine şiddetle kızarak divandan doğruldu. Şimdi titriyordu ve öylesine telaşlanmıştı ki kopçalarını eğri büğrü ilikledi, apar topar giysilerini giydi, manşetlerini aşağı çekti hattâ cildinde örtülmemiş hiçbir yer kalmasın diye yakasını bile kaldırdı. Yüzünü duvardan çevirmeye ve kendisine yönelmiş bir bakışı karşılamaya cesaret etmeden önce pelerinine bile sarınmıştı. Claude ona döndüğünde kıza doğru yürüdü ama ancak karşılıklı durup sessizce birbirlerine bakabildiler çünkü ikisi de öylesine heyecana boğulmuştu ki konuşmak olanaksızdı. Hissettikleri üzüntü müydü, sonsuz, bilinçsiz, konuşulmayan üzüntü mü? Çünkü gözleri yaşlarla dolmuştu ve sanki ikisi de yaşamlarını perişan etmişler ve insan sefaletinin derinliklerine dalmışlardı. Sarsılmış, kederli, bir teşekkür sözcüğü bile edemez halde adam kızın alnına bir öpücük kondurdu.

5. BÖLÜM

MAYISIN ON BEŞİNDE Sandoz'dan sabahın üçünde dönen Claude saat dokuzda hâlâ uyuyorken Madam Joseph ona koca bir demet beyaz leylak getirdi. Bunun ne demek olduğunu biliyordu. Christine resminin başarısını önceden kutluyordu. Çünkü bu onun büyük günüydü, resmi Salon'un Seçim Komitesinin geri çevirdiği resminin asıldığı "Reddedilenler Salonu"nun(*) türünün ilk örneğinin açılış günü.

Kızın mutlu bir gün vaadi gibi uyandırmak için taze, tatlı leylaklar gönderme düşüncesinin inceliğinden etkilenmişti. Gömleğinin içinde yalınayak onları alıp sürahinin içine koydu. Sonra hâlâ uykulu gözlerle giysilerine koştu, bu kadar geç saate kadar uyuduğu için homurdanıyordu. Bir gece önce Dubuche ile Sandoz'a onları saat sekizde Sandoz'un dairesinden alacağını böylece çetenin geri kalanıyla buluşmak üzere Endüstri Sarayı'na(**) birlikte gidebileceklerini söylemişti. Ama şimdiden bir saat gecikmişti.

Elini hiçbir şeye süremeyeceğini bilmesi gerekiyordu çünkü stüdyo büyük resim gittiğinden beri hiç düzeltilmemişti. Bir sürü eski çerçevenin arasında emekler ve altın tozları etrafındaki havada uçuşurken pabuçlarını bulması beş dakikasını aldı. Çerçeve için nereden para bulacağını bilmediği için yerel doğramacıya gitmiş dört parça tahtayı birbirine çakmışlar sonra da onları çok acemi bir yaldızcı olduğu ortaya çıkan Christine'in yardımıyla kendisi

(*)15 Mayıs 1863'te Paris'te açılan, adı, sergilenecek eserleri seçen komitenin başvuru yapan 5000 eserden 3000'ini reddetmiş olmasından gelen sergi binası. Üçüncü Napoléon'un öncülüğünde açılan bu sergi alanı, resim sanatında 19.yüzyılda meydana gelen bir yenileşme ve modernleşmenin temsilcisi haline gelmiştir. —çev.

(**)1955'te Paris'te açılan, 1895'te yıkılan sergi binası. —çev.

yaldızlamıştı. Sonunda tamamen giyinip şapkası altın tozlarıyla ışıltılar halde tam çıkacakken bir boş inanç düşüncesi onu geriye masanın ortasında duran çiçeklere götürdü. Bu leylakları öpmeliydi yoksa bir aksilik çıkacaktı; onları öptü ve burun deliklerini onların güçlü bahar kokusuyla doldurdu.

Aşağıdaki sahanlıkta her zamanki gibi anahtarı kapıcı kadına verdi ve:

“Bütün gün yokum Madam Joseph.” dedi.

Yirmi dakikadan kısa sürede Enfer Sokağı’nda Sandoz’un merdivenlerindeydi, onu bulacağını ummuyordu ama Sandoz da geç kalmıştı. Annesi iyi değildi; ciddi bir şey değil ama kötü bir gece geçirmişti. Bu Sandoz’u endişelendirmiş ve uyumasını engellemişti ama şimdi aklı rahattı. Dubuche onu bekleyemeyeceklerini kendileriyle sergide buluşmasını yazmıştı ve ikisi birlikte çıkmışlardı. Saat on bire geldiği için Saint-Honoré Sokağı’nda sakin küçük bir mandırada yemek yemeye karar vermişlerdi. Yemekleriyle oyalandılar sanki sabırsızlıkları ansızın yerini bir hareketsizliğe bırakmıştı onlar da çocukluklarının duygusal anılarıyla baş başa kalmışlardı.

Champs-Élysées’yi geçerken saat biri vurdu. Güzel bir gündü, beıtrak mavi gökyüzü mevsim için hâlâ serin sayılacak bir esintiyle daha parlak hale gelmişti. Mısır rengi güneşin altında uzun kestane ağacı dizileri yeni açılmış, taze, parlak yapraklarının narin yeşilini yayıyor, fıskiyeler sudan ışınlarını saçıyor, bakımlı çimenler, sonsuz caddeler ve geniş açık alanlar kent peyzajına bir lüks havası katıyordu. Birkaç araba —onlar için henüz erkendi— Avenue’den yukarı doğru çıkıyor, ama kalabalıklar sanki karıncalar gibi Endüstri Sarayı’na doğru sonsuz bir ırmak oluşturuyor ve onun kocaman kemeri tarafından yutuluyordu.

Claude kendini binanın devasa girişinde bulunca ürperdi çünkü herhangi bir kiler kadar soğuktu ve nemli paket taşlarında ayak sesleri bir kilisenin tabanında olduğu gibi yankı yapıyordu. Anıtsal

merdivenlerde sağına soluna bakınıp kırıcı bir şekilde: “Ne yapıyoruz, onların Salon’undaki tüm o pisliğin arasından geçmek zorunda mıyız?”

— Değiliz” diye yanıtladı Sandoz “hadi bahçeyi kestirmeden geçip batı merdivenlerine ulaşalım. O merdiven dosdoğru ‘Red-dedilenler Salonu’na götürüyor.”

Asık suratlarla katalog satıcılarının küçük masalarının önünden, büyük kırmızı kadife perdelerin arasından ve gölgelerle dolu bir verandadan cam tavanlı bahçeye geçtiler.

Günün, saatin altındaki büfede yemek yemeye giden kalabalık dışında bahçenin hemen hemen boş olduğu saatleriydi. Diğer herkes birinci kattaki resimleri izliyordu ve çimden kesin biçimde ayrılmış sarı kumlu yolların yakınında görünen yegâne figürler beyaz mermer heykellerdi ve sanki camdan süzülen ve üzerlerine toz gibi yerleşen yaygın ışıktaki yıkanan sabit, hareketsiz ziyaretçilerdi bunlar. Güney ucunda orta koridoru güneş tenteleri kesiyor güneş dışarıdayken onu altın rengine boyuyor, bazı pencerelerdeki renkli camlardan gelen parlak kırmızı ve maviler de araya karşıyorlardı. Bir ya da iki ziyaretçi şimdiden gerilimi duyumsamış gibi boyası pırıl pırıl parlayan yepyeni sandalyeler ve sıralara oturmuşlardı; bu arada başlarının üzerindeki kiriş ormanına tüne-miş serçe filoları gürültülü uçuşlarıyla dalışa geçiyor ya da inip kumu eşeliyorlardı.

Claude ve Sandoz hiçbir şeye bakmadan ileriye doğru hamle yaptılar: ilk gördükleri şeyle, bir Institut Üyesinin yaptığı bronzdan görkemli ama onursuz bir Minerva ile irkilmişlerdi. Ama bitmek bilmez bir büstler dizisi arasından geçerken Bongrand’ı fark ettiler, yalnızdı, devasa ölçülerde uzanmış masif bir figürün etrafından yavaşça dolanıyordu.

Onunla tokalaşmaya gittiklerinde “Hey merhaba” diye bağırды “Arkadaş Mahoudeau’nun çabasını seyrediyordum. Hiç değilse onu kabul etme ve iyi bir yere koyma zekâsını gösterebildiler...”

Ansızın durdu ve:

“Yukarıda mıydınız?” diye sordu.

“Hayır” dedi Claude “Şimdi geldik.”

Sonra çok yavaş olarak onlarla “Reddedilenler Salonu” hakkında konuştu. O bir Enstitü üyesiydi ama üye arkadaşlarıyla pek az ortak yanı vardı ve her şeyi çok gülünç buluyordu; ressamların bitmek bilmez tatminsizlikleri, *Le Tambour* gibi küçük gazetelerdeki kampanyalar, protestolar, sonunda bizzat İmparatoru da endişelendirmeye başlayan bitmek bilmez şikayetler; sessiz bir hayalperest olduğu halde kendisinin tek başına sorumlu tutulduğu sanatsal darbe, neden olduğu şok ve kargaşa, tilkiyi kümesin içine salıvermişti.

“Seçim Komitesinin üyeleri arasındaki huzursuzluğu” diye devam etti “hayal bile edemezsiniz!... Üstelik benim önümde çok fazla konuşmuyorlar bana tam olarak güvenmiyorlar. Öfkelerinin tüm patlamasının hedefinde kuşkusuz şu korkunç Realistler var. Hatırlarsınız mabedin kapıları onlara karşı sistematik olarak kapatılmıştı ve İmparator halka görüşünü değiştirmek için bir şans vermek istediğinde kazanan onlar oldular. Ve Realistler kazandı. Oh, ya o söylenenler! Eğer yarısı bile doğruysa siz gençler için sonuç karanlık olacak.”

Ve büyük nazik bir kahkahayla kollarını iki yana açtı sanki etrafında sıçradıklarını hissettiği tüm gençleri kucaklamak istiyor gibiydi.

Claude “Öğrencileriniz büyüyor” dedi.

Bongrand ansızın utanmış gibi bir jestle onu susturdu. Sergide hiçbir şeyi yoktu ve tüm bu etraflarında dolandığı ve baktığı şeyler, insan yaratısının tüm bu çabaları, resimler, heykeller onu bir biçimde üzüntüyle dolduruyordu. Kıskançlık değildi çünkü o iyi bir adamdı ve ruhu bu tür duyguların üzerindeydi, daha çok bunlar kendisini duraklatmış ve asla kaçamayacağı inişe geçmenin konuşulmayan korkusuyla sarsmıştı.

“Reddedilenler Salonuna’ ne diyorsunuz?” diye sordu. “Onlar başarılı mı?”

“Mükemmel. Göreceksiniz.” Sonra Claude’a döndü her iki elini yakaladı ve:

“Siz, delikanlı bir şey başardınız...” dedi “Bana akıllı olduğumu söylerler ama yukarıdaki yaramaz kızınızı çizebilmek için hayatımın on yılını verirdim.”

Böyle bir kaynaktan gelen böyle bir övgü genç sanatçıyı gözyaşlarının kıyısına kadar getirdi. İşte nihayet bir şey yapmıştı! Bir teşekkür sözcüğü bile söyleyemeden duygusunu saklamak için ansızın söyleşiyi başka bir konuya çevirdi.

“Sevgili Mahoudeau” diye bağırdı “iyi bir iş çıkardı burada! Duyguyu konuşmak ha!” diye ekledi Sandoz’la birlikte Mahoudeau’nun figürünün çevresinde dolanırken.

Bongrand “Duygu yeterli” dedi gülümseyerek “ama çok fazla bacak ve çok fazla göğüs var. Yine de bu kol ve bacakların eklemelerine bakın ne kadar incelikli, ne kadar güzel yapılmış. . . . Neyse, hoşçakalın. Burada sizden ayrılıyorum. Yoruldum. Gidip oturma-çağım.”

Bu arada Claude yukarıya bakıp dinliyordu, ansızın havanın korkunç bir gürültüyle dolu olduğunu fark etmişti, sürekli bir güm-bürtü, kayalara çarpan bir fırtına ya da yorulmak bilmez bir ordunun sonsuzdan gelen saldırıları gibi.

“Dinleyin” dedi “bu da ne?

— Bu” dedi Bongrand uzaklaşırken “yukarıdaki gösteride bulunan kalabalık.”

İki genç adam bahçeyi hızla geçip yukarı “Reddedilenler Salonu’na koştular.

Her şey çok iyi düzenlenmişti; mekân kabul edilen resimlere sağlanan mekân kadar lükstü: kapılarda asılı uzun, antika halılar, yeşil şayak kaplı teşhir panelleri, kırmızı kadife kaplı sıralar, tepe ışıklarının altına gerilmiş beyaz pamuklu ekranlar ve ilk bakışta resmi Salon’a çok benzeyen odalar dizisi, aynı altın çerçeveler, aynı resim lekeleri. Ama apaçık olmayan tek şey atmosferin ege-men canlılığı, gençlik ve parlaklık duygusuydu. Şimdiden

yoğunlaşmış olan kalabalık her dakika artıyordu çünkü resmi Salon'dan ziyaretçiler merakla güdülenmiş halde üşüşüyorlardı, yargıçları yargılamaya açtılar, baştan beri eğleneceklerine ve eğlenceli şeyler göreceklerine inanmışlardı. Hava sıcaktı; döşemeden havalanan ince bir toz vardı; saat dörde doğru mekân dayanılmaz olacaktı.

“Lanet olsun” dedi Sandoz dirsekleriyle kendine yol açarken. “Bu kalabalığı yarıp senin resmini bulmak hiç de kolay olmayacak.”

Claude'a duyduğu dostluğun sıcaklığıyla Sandoz hiç zaman kaybetmek istemiyordu; bugün sadece Claude için, Claude'un çalışması ve başarısı için yaşıyordu.

“Boşver” diye bağırdı Claude “zamanında ulaşacağız. Uçacak değil ya.”

Ve bilerek hiç acelesi yokmuş gibi yaptı oysa asıl arzusu koşmaktı. Başı dik etrafına bakındı. Az sonra kalabalığın başlangıçta kendisini bir biçimde büyülemiş olan devasa gürültüsü arasından kahkahalar ayırt edip duraksadı, ayak vurmaların ve söyleşi gürültüsünün altında ezildi. Ziyaretçiler bazı resimlerin önünde mizahi ifadeler kullanıyorlardı. Bu onu rahatsız etti çünkü dayanıklı devrimci dış görünümünün altında her zaman şehit edilmeyi bekleyen, her zaman işkence çeken, kendini reddedilmiş ve aşağılanmış bulmaya şaşırان bir kadın kadar saf ve kırılğandı.

“İçeride eğleniyor gibiler” diye mırıldandı kendi kendine.

“Herhalde ama boş ver” dedi Sandoz. “Şuradaki vıdı vıdıllara bak. Bunlarla başa çıkabilir misin?”

İlk odada oyalanmaya niyetlendikleri anda Fagerolles dosdoğru üstlerine geldi. Onları görmemişti ve önce onlarla karşılaştığına şaşırmış gibi yaptı ama hemen dostça tavrına büründü.

“Selâm” dedi. “Tam da ikinizi düşünüyordum... Bir saattir buradayım.”

Sandoz “Claude'un resmi için ne diyorlar?” diye sordu.

Resmin önünde yirmi dakika geçirmiş, resmi ve halkın tepkisini incelemiş olan Fagerolles rahatça yanıtladı:

“Hiçbir fikrim yok... Hadi hep beraber bakalım. Tamam mı?”

Böylece onlara katıldı. Her zamanki gibi büyük bir sahtekârdı ve önceki gösterişli giysilerini daha resmi bir kılıkla değiştirmişti ve aşağılayıcı, alaycı tavrı dudaklarından uzaklaşmamış da olsa şimdi genç adamın, başarı önünde eğildiğini düşündüren bir dudak bükmesi vardı.

“Şimdi bu yıl da bir şey vermediğime üzülüyorum” dedi büyük bir inançla. “O zaman sizlerle birlikte kuyrukta olurdum... Burada bazı irkiltici şeyler var, inanın bana. Şu atlara bakın.”

Önlerindeki kocaman tuvali ve önünde dolaşıp gülen kalabalığı gösterdi. Emekli bir veterinerin çalışması olduğu söyleniyordu ve bir çayırdaki birçok atı göstermekteydi. Atlar gerçek boyutlardaydı ve en fantastik maviler, lacivertler ve pembelerle resmedilmişlerdi; kemikleri çok şaşırtıcı bir biçimde derilerinin altından görünüyordu.

“Ne demek istiyorsun?” dedi Claude kuşkuyla. “Bizimle dalga mı geçiyorsun?”

Fagerolles coşku numarası yaptı.

“Yo, cidden” dedi “bu resmin kendi bakış açısı var. Adam atlarını biliyor! Kuşkusuz yeryüzünde olmayan bir şeyi resmetmiş ama ne önemi var? En azından orijinal. Yeni bir şey sunuyor.”

Kız gibi yüzünde en küçük bir tebessüm izi yoktu ama parlak gözlerinde en hafifinden bir alay ışıltısı vardı. Sonra bir başka lâf attı ki bunun kabalığını yalnız kendisi fark edebilirdi:

“Birkaç kara cahilin gülmesine herhangi bir önem veriyorsanız bir iki dakika sonra gözleriniz fal taşı gibi açılacak.”

Üç arkadaş harekete geçtiler ve az sonra omuzların oluşturduğu bir çalkantı içinde yollarını açıyorlardı. İkinci odaya ulaştıklarında gözlerini etrafta gezdirdiler ama aradıkları resim burada değildi. Ancak gördükleri Gagnière’in kolundaki Irma Bécot’ydu, duvara doğru itilmişlerdi. Gagnière çok küçük bir tuvali inceliyor kız da gülünç küçük yüzünde bir gülümsemeyle kalabalık tarafından itilip kakılmaktan çok hoşnut etrafına bakınıyordu.

“Şuna bak” dedi Sandoz şaşırarak “Şimdi Gagnière’le mi birlikte?”

— Geçici bir heves” diye açıkladı Fagerolles sakince. “Ama gerçekten çok komik... Birisinin kıza bir daire döşediğini biliyorsunuz değil mi? En son haber. Şu genç beceriksiz marki, hani gazetelerde yaygara koptuydu anımsadınız mı? Şu Irma’nın geleceği var; hep olduğunu söylemiştim. Onu bir konaktaki dört direkli bir karyolaya koyabilirsiniz ama bir stüdyodaki yer yatağından uzakta tutamadığınız zamanlar olur. Pazar gecesinden sonra olan buydu. Café Baudequin’e sabahın birinde uğramış, biz henüz çıkmıştık ve sadece birasının başında uyuyan Gagnière kalmıştı... O da Gagnière’i kaptı.”

Irma onları hemen fark etmiş ve duygusal jestler yapmaya başlamıştı, bu yüzden kaçamadılar. Gagnière geriye döndüğünde açık renk saçları ve sakalsız yanaklarıyla her zamankinden daha renksizdi; onları arkasında görmekten hiç şaşırınadı.

“Bu harika” diye kekeledi.

“Ne?” diye sordu Fagerolles.

“Şu resim... Küçük bir başyapıt... Dürüst, basit, gerçek bir inançla resmedilmiş.”

Ve az önce o kadar içine düştüğü küçük tuvali işaret etti. O kadar bebeksi bir çaba ürünüydü ki dört yaşında bir çocuk yapmış olabilirdi: önünde küçük bir patikayla küçük bir ev bir yanında küçük bir ağaç, hepsi kötü biçimde çarpık hepsi keskince siyahla sınırlanmış bacadan yükselen tirbuşon gibi dumanla birlikte.

Claude sabırsızca baktı ama Fagerolles tamamen kendine hâkim bir biçimde mırıldandı:

“İncelikli, çok incelikli” ve ekledi “İyi de senin resminden ne haber Gagnière? Nerede o?”

“Benimki mi? Orada.” diye yanıtladı Gagnière

Gerçekten de oradaydı küçük başyapıttan pek az uzakta. Tümü inci grisi bir peyzajdı. Seine’in bir kesimi çok dikkatle resmedilmiş, güzel ama oldukça ağır tonda, mükemmel bir biçimde dengelenmiş ve tüm devrimci kabalıktan tamamen uzak.

“Bunu geri çevirmekle tam bir salaklık yapmışlar değil mi?” dedi Claude şimdi çok ilgilenmişti. “Ama neden?” diye devam etti çünkü Seçim Komitesinin davranışı için hiçbir belirgin gerekçe yoktu. “Neden, sana soruyorum neden?” ve gerçekten Komitenin bunu reddetmesi için hiçbir neden yok gibiydi.

“Çünkü o Realist” diye bildirdi Fagerolles ve bunu öyle bir sesle söylemişti ki Seçim Komitesini mi resmi mi kast ettiğini ayırt etmek olanaksızdı.

Bu arada Irma kendi yöntemleriyle baş başa kalmış yalın bir biçimde Claude’a bakıyor her zaman olduğu gibi bilinçsizce adamın oldukça beceriksiz utangaçlığına gülümsüyordu. Kıza bakmaya hiç cesareti olmamış gibiydi! Kız, bugün değişik diye düşündü, bir biçimde gülünç, kesinlikle en yakışıklı halinde değil, dağınık, sanki ateşi varmış gibi yüzü pençe pençe kızarmış. Adamın ilgisizliğine kızarak manşetini çekiştirdi ve:

“Şuradaki sizin arkadaşlarınızdan biri değil mi?” dedi.

Dubuche’dü. Kız onu Café Baudequin’de bir kez görmüş olmasına karşın tanıdı. Büyük bir gayretle kalabalığı yarmaya çalışıyor ve belirsiz bir şekilde kafa denizinin üzerinden Claude’a bakıyordu. Tam Claude dikkatini çekmek için el salladığı sırada ansızın döndü ve üç kişilik bir gruba iyice eğildi; çok kısa ve şişman, yüzü yüksek tansiyon nedeniyle kıpkırmızı bir baba; çok zayıf, kansızlıktan erimiş, balmumu gibi cildiyle bir anne; on sekiz yaşına göre küçük bir kız zannedilecek kadar çelimsiz, çöp gibi bir kız.

“Şimdi nazıkçe sarmalanmış” dedi Claude sakince “Adamın kesinlikle bazı çirkin arkadaşları var! Bu güzellikleri nereden kazıp çıkardığını merak ediyorum.”

Gagnière istifini bozmadan adamın adını bildiğini söyledi. Yaşlı Margaillan’dı, büyük bir inşaat müteahhidi, zaten beş altı milyonu olan ve şimdi de Paris’i yeniden inşa ederek, tüm bulvarların onarımını üstlenerek, servetini ikiye katlamakta olan biri. Dubuche büyük olasılıkla planlarını gözden geçirdiği bazı mimarlar sayesinde onunla tanışmıştı.

Sandoz kıza üzüldü, öylesine zayıftı ki.

“Zavallı şey!” dedi. “Sıska bir tavşan gibi. Ne kadar hüznülü.

— Yeter” dedi Claude sertçe. “Onların her biri sınıflarının tüm suçlarıyla damgalanmıştır; aptallık ve hastalık kokarlar... ve de onlara hizmet etmek... İşte. Bizi ekiyor ve onlarla gidiyor. Böyle yapacağını bilmeliydik, o bir mimar! Neyse kurtulduk! Şimdi bizi arayabilir.”

Arkadaşlarını fark etmeyen Dubuche kolunu anneye sundu ve uzaklaştı, bolca yağcı ve abartılı jestlerle resimleri açıklıyordu.

“Hadi” dedi Fagerolles. “Bizim de gitme zamanımız geldi.”

Sonra Gagnière’e dönüp ekledi:

“Claude’un resmini nereye astıklarını biliyor musun?

— Bilmiyorum” diye yanıtladı Gagnière “Onu arıyordum... Ben de sizinle geleceğim.”

Böylece o da ekibe katıldı ama Irma Bécot’yu katmayı da unutmadı. Salon’u onun kolunda dolaşmanın hoş olacağı kızın fikriydi ama Gagnière için bir kadınla yanyana dolaşmak o kadar yabancı bir şeydi ki durmadan onu kaybediyor sonra yanında bulunca şaşırıyordu çünkü nasıl ya da neden bir arada olduklarını düşünemiyordu. Şimdi de aslında Claude’la birlikte olmayı istediği halde arkasından koşmuş ve koluna yapışmıştı; Claude’sa Fagerolles ve Sandoz’la birlikte bir sonraki odaya gidiyordu.

Beşi birden etrafta dolaşıyor ve ellerinden geleni yapıyorlardı bir an için birbirlerinden koparıyor sonra tekrar bir araya geliyorlardı ama kalabalık adeta onları taşıyor gibiydi. Chaîne’in berbat çalışması “İsa ve zina yaparken yakalanan kadın” katı, tahtadan, bir deri bir kemik ve en donuk kahverengiyle boyanmış figürleri onları bir anlık bir duraklamaya zorladı. Onun yanında hayran oldukları bir şey vardı: iri kalçalı bir kadının arkadan yapılmış güzel bir çalışması, başı da ressama dönüktü. Her tarafta duvarlar mükemmel ile iğrencin bir karışımıyla kaplıydı; olası her stil vardı “tarihsel” ekolün son kazıcıları ile Realizmin genç fanatikleri yan yanaydı, renksiz sıradanlıkla apaçık orjinallik, Güzel Sanatlar’ın

bodrumlarında küflenmiş gibi görünen bir “Ölü Jezebel” ile garip bir vizyona ama büyük bir sanatçının gözünden bir vizyona sahip “Beyazlı Kadın” yan yana asılmıştı; kocaman bir “Çoban denizi izliyor”un (öykü) karşısında pelota^(*) oynayan İspanyolları gösteren minik bir resim, bir ışıktandırma harikası vardı. İğrenç olanlar çok belirgin biçimde temsil edilmişlerdi; hiçbir şey unutulmamıştı, ne oyuncak askerlerle tamamlanan askeri özneler, ne cansız Klasik özneler, ne de katrana bulanmış ortaçağ özneleri. Yüzeysel olarak tutarsız bir bütündü ama peyzajlarda hakikat ve içtenlik çoğu portrede de sağlıklı bir atmosfer ve de gençliğin tutkusunu ve enerjisini vermek üzere teknik noktalar yeterliydi. Resmi Salon’da gerçekten kötü tablo daha az olabilirdi ama genel ilgi düzeyi ve beceri kesinlikle daha düşüktü. Burada havada bir savaş kokusu vardı, seher vakti borazanlar öter ve gece olmadan yeneceğinize inandığınız düşman karşınızdayken zevkle yaşanan duygusal bir savaş.

Savaşı atmosfer Claude’a yeni bir hayat vermişti ve içinde öyle bir öfke uyandırmıştı ki kalabalığın kabaran kahkahalarını mermi vızıltıları dinler gibi dinlemişti. Kahkaha başlangıçta pek cılızken çeşitli odalardan geçtikçe giderek daha yüksek gelmeye başlamıştı. Üçüncü odaya ulaştığında kadınlar keyiflerini mendilleriyle durdurmaya çalışıyor adamlar ise böğürlerini tutmuş kahkahalarla kükrüyorlardı. Eğlenmeye eğilimli kalabalıktaki neşe bulaşıcıydı ve giderek öyle bir noktaya ulaşmıştı ki bir hiç için bile yüksek sesle gülebilirlerdi ve güzel şeyler de çirkin şeyler gibi katılmalara yol açabilirdi. Chaîne’in İzası, belirgin kalçaları tuvalden taşacakmış gibi duran, çılgık attıracak kadar gülünç olduğu düşünülen çıplak kadından daha az gülme uyandırmıştı. “Beyazlı Kadın” da biraz eğlendirmişti çünkü nadiren birbirlerinin böğürlerini dirsekleyerek sırtan ve neşeye boğulan hayranlarından yoksun kalmıştı. Her resmin kendi özel çekimi vardı; insanlar birbirlerini şuna ya da buna bakmaya çağırıyor ve her dudaktan kısa sözler dökülüyordu ta ki sonunda Claude IV No.lu odaya ulaşır

(*)Topla oynanan bir tür yerel oyun.

yaşlı bir hanımın kıkırdamaları az daha onu tokatlayacak kadar kendisini çileden çıkarana dek.

“Bütün bu aptallar” diye bağırdı Claude diğerlerine dönerek. “İnsana bir başyapıt yakalayıp kafalarına vurmaya arzu ettiriyorlar.”

Sandoz da şimdi yakasının içinde yanmaya başlamıştı ama Fagerolles genel neşeye sadece en tiksindirici resimlere övgüler şakıyarak katılmıştı. Gagnière ise kalabalığın içinde salınıyor sadece dümen suyunda eteklerinin erkeklerin bacaklarına sarılmasından hoşnut Irma tarafından izleniyordu.

Ansızın uzakta her zamanki gibi sarışınlığı ve yakışıklılığıyla Jory’yi fark ettiler ince pembe burnu ışıldayan yüzünde göz alıyor, kalabalıkta yolunu açmaya çalışıyor, kollarını sallıyor ve sanki kişisel bir zafer elde etmiş gibi çığlıklar atıyordu. Claude’u görür görmez haykırdı:

“Sonunda buradasın. Bir saattir seni arıyordum.... Başarıdan mı konuşuyoruz dostum! Bugüne kadar böyle bir şey görmedim.

— Başarı mı? Ne başarısı?

— Resmin tabii ki!... Onu, sana göstermeliyim. Ya da git kendin gör. Sersemletici bir şey.”

Çok keyiflenen Claude’un benzi soldu, boğazında bir yumru duyumsadı yine de arkadaşının duyurusuyla istifi bozulmamış gibi yaptı. Bongrand’ın söylediklerini anımsayarak şimdi dehasından emin olmuştu.

“Herkes iyi akşamlar” Jory üstlerine doğru koştu çevresindeki herkesle tokalaşıyordu. Sonra o, Fagerolles ve Gagnière iyi huylu Irma’nın etrafında çember oldular; o da gülümsemelerini üçüne eşit olarak dağıtıyordu; kızın dediği gibi “Tam bir aile toplantısı”ydı.

Sandoz sabırsızdı.

“Nerede şu şey” diye sordu. “Bizi oraya götür. Tamam mı?”

Böylece Jory başa geçti ve diğerleri onu izledi. Son odaya doğru yollarını açmak için adeta dövüştüler ve diğerlerinin hemen arkasındaki Claude kahkahaların bir med dalgası gibi giderek yükseldiğini işitti. Sonunda odanın içine girmeyi başardığında kendi

resminin önünde kaynaşıp dolaşan karmaşa içinde kocaman bir insan kitlesi gördü. Oradaki herkes en üst perdeden ve uzun uzun gülüyordu: onun resminin önünde.

“İşte” diye zaferle bağırdı Jory. “Nasıl bu başarı?”

Gagnière yılmış ve sanki suratına tokat yemiş gibi utanarak mırıldandı:

“Ama yanlış türden... Başka bir şey anlamıştım.

— Başka bir şey! Aptal olma!” diye bağırdı Jory ateşli bir inanç patlamasıyla. “Bu başarıdır diyorum sana! Gülmelerine kim aldırır? On ikiden vurduk, hiç kuşku yok. Yarın gazeteler bizimle dolu olacak!”

Sandoz’un tek söyleyebildiği “Aptallar” oldu. Üzüntüden boğulacak gibiydi.

Fagerolles hiçbir şey söylemedi ama bir cenazedeki aile yakınının saygın, mesafeli görüntüsünü takındı. Hâlâ gülümseyebilen tek kişi Irma’ydı, o bunun gülünç olduğunu düşünüyordu. Sonra rahatlatıcı bir jestle perişan Claude’un omuzuna eğildi ve zarafetle fısıldadı:

“Onlara kızma aşkım. Bu sadece eğlence demek oluyor, biliyorsun, sen de eğlenmene bak.”

Claude hiç kımıldamamıştı. Donmuş gibiydi. Acı düş kırıklığıyla kalbi sanki bir an için durmuştu. Görünmeyen bir güç tarafından yakalanıp geri çekilmiş gibi dikilmiş şaşkınlık içinde resmine bakıyordu. Onun bu odada asılı olduğunun bile ayırında değil gibiydi. Kesinlikle stüdyosunda gördüğü resim değildi. Beyaz pamuklu ekrandan süzülen ışıktaki daha sarı görünüyordu; sanki daha da küçülmüştü ve daha kabaydı da ama aynı zamanda çok da çaba harcanmıştı. Şimdi ise ya yakınına asılmış resimlerle kıyaslama yüzünden ya da sadece bu yeni kurgu içinde ilk kez görmesinden dolayı aylarca kör gözlerle baktığı resme bir bakışta tüm hatalarını görebiliyordu. Birkaç darbeye zaten onu baştan boyuyordu, tüm planları değiştiriyor, şurada bir kol ya da bacağı yeniden düzenliyor, başka bir yerde ton değerini değiştiriyordu. En küçük

bir kuşku gölgesi olmaksızın siyah kadife ceketli adam tamamen yanlıştı, aşırı boyanmıştı ve pozu kötüydü, en iyi tarafı eliydi. Uzaktaki otların üzerinde yuvarlanan iki küçük kadın figürü yeterince gelişmemişti, yeterince katı değildi, sadece sanatçının deneyimli gözüne hoş görünüyordu. Ağaçlar ve güneş ışığı istediği gibi parlıyordu ve otların üzerine uzanmış çıplak kadını hayatla öylesine ıslıl ıslıl buldu ki sanki onun yeteneklerinin üzerinde bir şeydi, sanki bir başkası tarafından boyanmıştı ve kendisi de onu gerçekten olduğu gibi görüyordu.

Sandoz'a döndü ve "Gülmelerine şaşmamak lâzım. Resim bitmemiş... Yine de kadın iyi. Bongrand dalga geçmiyormuş," dedi.

Sandoz onu dışarı çıkarmaya çalıştı ama Claude götürülmeyi reddetti ve resme daha da yaklaştı. Şimdi kendi çalışmasını yargılamayı bitirmiş, kalabalığı izlemek ve dinlemek istiyordu. Başlangıçta sadece uzun kahkaha patlamasıyken şimdi isteri derecesine varmıştı. Kapıya varır varmaz ziyaretçilerin yüzünün erken bir neşeyle yayıldığını gözlerinin kısıldığını ağızlarının bir sırtımayla genişlediğini gördü; her yandan şişman adamların gürültülü solukları ve puflamaları, zayıfların paslı cırlak inlemeleri ve hepsine egemen olan kadınların çok tiz flüt gibi kıkırdamaları işitiliyordu. Odanın karşı tarafında bir grup genç adam sanki kaburgaları gıdıklanmış gibi kıvrınmaktaydı. Bir kadın bir sıraya çökmüş, dizleri sımsıkı birbirine yapışık nefes nefese kalmış mendilinin içinden soluğunu geri kazanmaya çalışıyordu. Görülmesi gereken gülünç bir resim olduğu dedikodusu hızla yayılmış olsa gerekti çünkü insanlar serginin her tarafındaki odalardan koşu koşu geliyorlardı ve gezgin grupları birbirlerini itip kakarak ve "Nerede? —İşte orada! —Oh, gördün mü?" diye bağıyorlardı. Ve burada nükte ekseni her yerdekinden daha kalındı. Resim alayların ana hedefiydi. Hiçbiri onu anlamamıştı; herkes onun "çılgin" ve "ölümcül derecede gülünç" olduğunu düşünüyordu. "Gördün mü hanım çok sıcak ama beyefendi soğuk almamak için ceketini giymiş." —"Hayır, öyle değil. Kadın yeşil

görmedin mi? Adam onu kurtarmadan önce biraz suda kalmış olmalı. Adam bu yüzden burnunu tutuyor herhalde.” —“Adamı ön planda arkadan çizmiş olması çok yazık, bu onu çok kaba gösteriyor.” —“Ben onun ne olduğunu anladım, o piknik yapan Genç Hanımlar Akademisi. Birdirbir oynayan şu ikisini görmüyor musun?” —“Nedir bu yıkanma günü mü? İnsanlar mavi, ağaçlar mavi, bana sorarsan adam her şeyi mavileştirmiş.” Gülmeyenlerin sabırları tükenmişti, yaygın maviliği, Claude’un gün ışığının etkisini özgün yorumlayışını zekâlarına hakaret gibi alıyorlardı. Bastonlarını öfkeyle sallayan yaşlı beyefendilere göre bu bir rezaletti ve durdurulmalıydı. Çok ciddi bir bireyin öfkeyle uzaklaşırken karısına kötü esprilerle işinin olmadığını söylediği işitildi, bu sırada bir başka ziyaretçi, kızını aydınlatmak için katalogda bir açıklama arayan titiz bir küçük adam resmin adını yüksek sesle okudu: “Açık hava” ve yeni yuhalamalar ve bağırmlar patlamasına neden oldu. Sözcük alındı, yinelendi ve yorumlar için birbirine geçirildi. “Açık Hava!” Tabii tabii kesinlikle açık ve bol bol hava da var, çok fazla hava, her şey havada! Bir isyana benzemeye başlıyordu. Giderek daha fazla insan resme doğru yollarını zorluyordu ve sıcaklık arttıkça yüzler giderek daha morarıyordu, resimden anlıyormuş gibi yapan ve tüm o saçmalıkları, alayları, iğnelemeleri özgün bir çalışmanın burjuva ahmaklarından her zaman aldığı zırvaları dile getiren cahil insanların boş yüzleri.

Son darbe henüz vurulmamıştı. Claude, Dubuche’ün yedeğindeki Margaillan’larla birlikte geri döndüğünü gördüğünde kargaşa hâlâ zirvedeydi. Korkak Dubuche resmin yanına gelir gelmez utanca boğuldu ve ne resmi ne de arkadaşlarını görmemiş gibi yapıp bir an önce geçmek istedi. Ama inşaat müteahhidi zaten resmin önüne yerleşmişti; güdük bacaklarını açmış, gözleri yuvalarından fırlamış hoşluk yüksek sesiyle gürlüyordu:

“Bu ne? Bunu yapan kişi kendine ressam mı diyor?”

Milyoner sonradan görmenin güler yüzlü kabalığı, sanki kalabalığın ortalama görüşünü özetliyormuş gibi yeni bir kahkaha seli-

ni harekete geçirdi. O zaman kabul görmekten heyecanlanan ve önündeki resmin yabansılığından gıdıklanan Margaillan da kahkaha atmaya başladı, kısıtlanmamış, gırtlığının tüm gücüyle atılan ve geri kalan tüm kahkahaları bastıran bir kahkahaydı bu, Hallelujah, — büyük orgun büyük finale’si, tüm gülmeler durdu.

Bembeyaz Madam Margaillan, Dubuche’e “Lutfen Régine’i dışarı götürün.” diye fısıldadı, o da hemen gözleri erdemle yere bakan kız için bir geçit açmaya durdu ve öyle bir kas gücü kullandı ki zavallı küçük yaratığı belli bir ölümden kurtarmış olabilirdi. Sonra Margaillan’larla kapıda buluşup defalarca tokalaşarak ve nadir sosyal saygı gösterileriyle vedalaşıp arkadaşlarına katılmaya döndü, Sandoz, Fagerolles ve Gagnière’e:

“Ne istiyorsunuz?” dedi donuk bir biçimde. “Benim işim değil... Ona ne beklemesi gerektiğini söylemiştim, halk bunu anlamayacaktı. Ayrıca söyleyin neyi beğendiniz, o açık saçık resimde bunu inkâr edemezsiniz değil mi?”

Sandoz’un rengi uçtu, öfkeyle yumruklarını sıktı.

“Onlar Delacroix’yla da alay ettiler.” diye bağırdı. “ve Courbet’yle de alay ettiler. Filistinliler. Onlar canı, akılsız bir celatlar ordusu!”

Gagnière, Pasdeloup(*) konserlerinde yaptığı Pazar kavgalarını anımsayıp Sandoz’un öfkesini paylaştı.

“Wagner’i yuhalayanlarla aynı sürü bu.” diye bağırdı. “Yüzlerini biliyorum... Bak. Şuradaki şişman...”

Jory aslında kalabalığın heyecanını daha da hareketlendirmeyi istediği halde onları geri çekmek zorunda kalmıştı. Bunun büyük bir gösteri, yüz bin franklık bir kamuoyu değeri olduğunu yineleyip duruyordu. Bu arada kalabalığın içinde rastgele koşuşan Irma tanıdığı iki genç borsacıyı, dizginlenemez bir çift alaycıyı bulmuştu ve onların, parmaklarını şıklatıp resmin iyi olduğunu söylemelerini sağlamaya çalışıyordu.

(*)1861’de Jules Pasdeloup tarafından kurulan orkestraya verilen ad. —çev.

O ana kadar Fagerolles ağzını açmamıştı. Hâlâ resmi inceliyor ara sıra kalabalığa bir göz atıyordu. Paris’li sezgisi, cerbezesi ve esnek vicdanıyla çelişkinin nerede yattığını hemen fark etmişti ve resmi sınırsız bir kamu başarısına döndürmek için gerekli olanın hafif bir zayıflatma, konunun yeniden düzenlenmesi ve ele alınışında hafif bir ton azaltması olduğu konusunda silik bir duygu oluşmuştu. Claude’un, üzerindeki etkisi devam ediyordu; onu derinlemesine işgal etmiş, üzerinde izini bırakmıştı ama hâlâ Claude’un böyle bir resim teslim etmekle tarifsiz bir aptal olduğunu düşünüyordu. Halkın zekâsına güvenmek katıksız bir kalaklık değil miydi? Kadının çıplak, adamınsa tamamen giyinik olmasının ana fikri neydi? Geri planda güreşen iki küçük kadın figürünün anlamı neydi? Şurada bir eşi bile Salon’da bulunmayan bir resim, bir ustanın işi vardı ve onun bu denli muhteşem bir yeteneği olan ressamının sanki çılgın acemi boyacıların en çılgınıymış gibi tüm Paris’i kendine güldürmesini küçümsemekten kendini alamıyordu.

Aşağılama duygusu o kadar güçlüydü ki artık onu gizleyemedi ve bastırılmaz bir açık yüreklilik kriziyle Claude’a:

“Aramızda kalsın eski dostum, sen istedin. Burada bir aptal varsa o da sensin.” dedi.

Claude yanıt vermedi ama gözlerini kalabalıktan ayırıp ona baktı. Solgundu ve ara sıra dudakları seğiriyordu ama bunun dışında kakhaha onu etkilememişti; hiç kimse kim olduğunu bilmiyordu; öfkelenilen şey kendisi değil çalışmasıydı. Sonra kısa bir arada tekrar resme baktı ve sonra da çok yavaşça odadaki diğer resimlere baktı ve yanılsamalarının harabesinin ve gururunda açılan yaranın verdiği acının ortasında tüm bu resimler ona o kadar neşeli ve cesur, modası geçmiş rutinle mücadelede öylesine pervasız geldi ki bir gençlik ve sağlık nefesi gibiydi. Bu onu hem teselli etti, hem de güç verdi, onu tüm pişmanlık ve kendine kızma duygularından arındırdı ve halka karşı daha da sağlam bir duruşa yöneltti. Bazı çabalar kaçınılmaz olarak sarsakçaydı ve bazıları da

çocuksuydu ama genel ton muhteşemdi, ışık da öyle: ince, gümüşsü, yaygın ışık, açık havanın tüm enerjisini ve kıvılcımlarını taşıyan ışık. Sanki geleneğin donuk kahverengi karışımlarının ve pişmiş özsularının tümünün üzerine bir pencere ardına kadar açılmış ve güneş içeri girmişti çünkü duvarlar bir bahar sabahı kadar neşeliydi ve kendi resminin berrak ışığı, bu kadar eğlenceye neden olan mavi etkisi geri kalan hepsinden daha parlak ışıldıyordu. Etrafa bakınırken bir eleştirmenin durduğunu ama gülmediğini gördü, ünlü ressamlar gördü, açıkça şaşırmışlardı ama ilgilenmişlerdi ve de yaşlı Malgras'ı izledi, her zamanki gibi yıkanmamış, dudakları bir uzmanınki gibi büzülmüş tuvalden tuvale gidiyor, Claude'un resminin önünde düşüncelere dalar ve mest oluyordu. Ancak bundan sonra Claude Fagerolles'e döndü ve gecikmiş karşılığıyla onu şaşırttı:

“Aptal doğulur sevgili dostum, sonradan olunmaz, bu yüzden yazgım mühürlenmiş gibi görünüyor! Bu kadar zeki olduğun için ne kadar şanslısın!”

Fagerolles kötü niyetli olmadığını göstermek için sırtına bir şaplaak attı, Claude da Sandoz'un onun koluna girip uzaklaştırmasına izin verdi. Hepsi “Reddedilenler Salonu”ndan ayrılıp Mimari odasına gitmeye karar verdiler, çünkü Dubuche'ün kabul edilmiş bir sanat galerisi planı vardı; yüzünde öylesine alçakgönüllü, yalvaran bir ifadeyle dolanıyordu ki onu kendilerine göstermenin doyumundan onu yoksun bırakmaya kıyamayacaklarını hissettiler.

Odaya girdiklerinde “Ah! Ne buz kutusu ama!” dedi Jory bir gülümsemeyle. “Hiç değilse burada nefes alabiliyorsun.”

Hepsi de şapkalarını çıkardılar ve bir rahatlamayla alınlarını sildiler çünkü kavurucu güneşin altında uzun bir yolculuktan sonra serin bir gölgeliğe gelmiş gibiydiler. Oda boştu. Göğün ışıklarına karşı gerilmiş keten örtülerden süzülen yumuşak, eşit, oldukça loş ışık aşırı cilalanmış zeminden durgun bir gölden yansırmış gibi yansıyor. Duvarların solgun kırmızısına karşı irili ufaklı planlar soluk mavi kenarlarıyla en soluk sulu boyalardan dikdörtgenlerin içinde asılıydılar. Ve bu çölün ortasında tek başına mutlak biçimde

tek başına sakallı bir adam bir hayır kurumu projesinin önünde düşüncelere dalmıştı. İçeriye bakan üç hanım ürktüler ve hızla bir sonraki odaya geçtiler.

Dubuche sunumunu zaten arkadaşlarına açıklamıştı. Tek bir çizimden ibaretti, bir sanat galerisi için üzüntülü küçük bir proje; son dakikada, salt hırsını doyurmak için ve hem benimsenmiş usullere hem de hocasının isteklerine karşıt olarak gönderilmişti oysa adam onur kurulunda olduğu için projenin kabulünü ayarlamıştı.

Fagerolles “Bu senin galeride ne sergilenecek?” diye sordu dümdüz bir suratla. “Açık-Hava Ekolünün resimleri mi?”

Gagnière başını hayranlıkla salladı, hep başka bir şey düşünüyordu oysa Claude’la Sandoz, Dubuche’e sadakatin ötesinde, çalışmaya gerçek bir ilgi gösterdiler.

“Hiç de kötü değil” dedi Claude. “Dekorasyon bana biraz melez gibi geliyor ama bu sadece bir ayrıntı.”

O zaman Jory söze karıştı; sabırsızlanmaya başlamıştı.

“Hadi biraz hareket edelim. Burada hasta olacağım.”

Böylece çete harekete geçti. Tek sorun kestirmeden gitmek için resmi Salon’dan geçmek zorunda olmalarıydı; bu bir protesto olarak oraya adım atmamaya yeminli oldukları halde yapmak zorunda oldukları şeydi. Kalabalığı yararak odaların bir ucundan ötekine sağa sola sadece birkaç öfkeli bakış fırlatarak geçtiler. Burada onların Salonlarının taze renkleri ve parlak gün ışığının abartılı yorumlarıyla neşeli başkaldırısını çağrıştıracak hiçbir şey yoktu. Gölgelerle, siyah, hantal biçimlerle, loş yarı-ışık altında marımtrak gibi görünen çıplaklarla, Klasik Antikitenin tüm ıvr zıvırlarıyla, tarihsel öznelere, tür resimleriyle, peyzajlarla dolu her biri geleneğin balina yağına tamamen batırılmış upuzun bir altın çerçeveli resimler dizisiydi. Her resim şaşmaz biçimde bir miradanlıkla sıvanmıştı; her biri kansız, yozlaşmış sanatın iyi bir yüzü yerleştirmekle elinden gelenin en iyisini yaptığı aynı tipik solgun, çamursu nitelikteydi. Acele ettiler, bu mekândan, katranın hâlâ haş tacı edildiği bu yerden kaçmak için neredeyse koşullar tüm iyi

partizanlar gibi her şeyi toptan lânetliyorlar ve burada hiçbir şey, kesinlikle hiçbir şey bulunmadığına yeminler ediyorlardı.

Sonunda kaçmayı başardılar ve Mahoudeau ile Chaîne'e rastladıklarında merdivenlerden bahçeye yeni inmişlerdi. Mahoudeau kendini Claude'un kollarına attı ve "Ne resim ama eski dostum! Karakterli! Karakterli!" diye bağırdı.

Claude hemen "Üzüm Toplayıcı" için bir övgü sözüyle karşılık verdi.

"Sen de onlara göz açıcı bir şey vermişsin." dedi.

Sonra geri planda hiçbirinden "Zina halinde yakalanan kadın"ı için tek bir sözcük işitmeden dolanan Chaîne'i gördü ve onun için üzüldü. Chaîne'in korkunç resminde anlatılmaz derecede üzücü bir şeyler vardı ve onun tüm köylü yaşamı aptal bir burjuva amatörünün yanlış yönlendirilmiş hayranlığı tarafından berbat edilmişti bu yüzden Claude her zaman onu bir onaylama sözcüğüyle neşelendirmeye çalışırdı.

"Şu senin küçük şey de iyi bir çalışma" dedi sırtına bir şaplak atarak. "Çizim söz konusu olunca hâlâ onlara bir iki şey öğretebilirsin.

— Evet, eminim yapabilirim" dedi Chaîne çalı gibi sakalının altında kibirle mosmor kızarak.

Şimdi o ve Mahoudeau da diğerlerine katılmıştı; Mahoudeau Chambouvard'ın "Tohum Ekici"sini görüp görmediklerini sordu. Muhteşemdi, gösterideki tek düzgün heykel olduğunu söyledi; onları şimdiden kalabalıkla dolmaya başlayan bahçenin ortasına doğru yöneltirken.

"Bakın" dedi orta geçidin ortasında durarak "İşte orada, Chambouvard'ın kendisi de önünde duruyor."

Gerçekten orada heykelin önünde dikilmiş kendi eserine hayran büyük şişman bir adam kalın ensesi ve bir Hint tanrısının ağır güzel yüzüyle dikilmişti. Amiens ya da o taraflardan bir veteriner cerrahın oğlu olduğu söylenirdi. Kırk beşinde bir sürü başyapıtı imza atmıştı bile; basit canlı gibi heykeller, dokusu modern, bir dâhinin

elinde biçimlenmiş heykeller, yarattığının değerini bilmeyen bir tarlanın çimeni yaratışı gibi bir gün güzel bir gün kötü yapardı. Eleştirel fakültesinin eksikliği o dereceydi ki ellerinin en görkemli işleriyle bazen ortaya çıkardığı çirkin süsler arasında ayırım yapmazdı. Çalışması hakkında asla endişeli ya da kuşkulu olmazdı, her zaman onun değerine şiddetle inanırdı, ilâhi bir yaratıcının gurununa sahipti.

Claude inceleyince “Muhteşem” diye yorumladı “Tohum Ekici.” “Büyükliğe bakın — ve de jestine!”

Fagerolles heykele bakmamıştı bile; büyük adamlar ve her zaman etrafına topladığı ağızları açık genç öğrencilerle daha çok ilgiliydi.

“Şunlara bakın” dedi. “Sanki Kutsal Komüniondalar. Ve ona da bakın! Koca herif kendi göbeğinin derin düşüncelerinden biçimlenmiş gibi.”

Yalıtılmış, genel meraktan tümüyle etkilenmemiş Chambouvard Tohum Ekici’sini hâlâ böyle bir çalışmayı yarattığına inanamamış bir adamın şaşkınlığıyla hayran hayran izliyordu. Sanki onu ilk kez görüyordu ve kabul edebileceğinden fazla bulmuştu. Sonra bir esrime ifadesi geniş yüz hatlarına yayıldı, başını sallamaya başladı ve yumuşak, bastırılmaz bir gülmeyle kırılırken kendi kendine durmadan:

“Gülünç... Gülünç... Gülünç” diye tekrarlıyordu.

Arkasında tüm kuyrukları hayranlıktan kendinden geçmek üzereyken o, kendine hayranlığını ifade etmek için başka sözcük bulamamıştı.

Bongrand ellerini arkasına bağlamış belirli bir amacı olmaksızın dolaşırken Chambouvard’la karşılaştığında bir gerilim anı oldu. Biri kısa ve heyecanlı, öteki uzun ve utangaç iki ünlü sanatçı karşılaşp el sıkışır ve dostça bir kaç söz ederken onları izleyen kalabalıkta bir fısıltı dolaştı:

“Görüyorum ki hâlâ başyapıtlar yaratıyorsunuz.

— Her zamanki gibi! Sizden ne haber bu yıl hiçbir şeyiniz yok mu?

— Hiçbir şey. Dinleniyorum ve yeni bir fikir arıyorum.

— Gülünç olmayın! Yeni fikirler aramaya gereksiniminiz yok!”

Sonra ayrıldılar. Chambouvard maiyetindekilerle birlikte yaşamından çok doymuş bir kral gibi kalabalığın arasında ölçülü bir ilerleme kaydetti. Bongrand, Claude ve arkadaşlarını görünce onların yanına geldi, şimdi elleri heyecanla titriyordu, çenesiyle heykeltraşı işaret ederek:

“Orada kıskandığım bir adam var!” dedi “Her zaman şaheserler yarattığına inanmış biri.

“Üzüm Toplayıcı”sı için Mahoudeau’ya iltifat etti ve hepsine, dünyayla barışını yapmış ve resmiliğin kutsamalarını almış yaşlı bir Romantik’in babaca sevecenliğiyle yaklaştı. Claude’a dönerek:

“Şimdi size ne diyeyim?” dedi. “Yukarıda kendiniz gördünüz... Yeni bir ekol kurdunuz.

— Eh, elbette sözlerini sakınmadılar,” dedi Claude, sonra ekledi: “Ama *hepimizin* ustası sizsiniz.”

Bongrand olağan belirsiz, hüzünlü jestini yaptı:

“Ne demek istiyorsunuz?” dedi aceleyle uzaklaşırken. “Ben daha kendimin bile ustası değilim.”

Çete biraz daha etrafta dolandı ve tekrar “Üzüm Toplayıcı”ya bakmaya gittiklerinde Jory Gagnière’in kolunda Irma Bécot’nun olmadığını fark etti. Gagnière şaşkına dönmüştü; kızı nasıl yitirdiğini düşünemiyordu. Fagerolles kızın bir çift genç adamla kalabalıkta dışarı çıktığını söyleyince endişelenmeyi bıraktı; utandırıcı fethinin kaybıyla belirgin biçimde hafiflemiş ve rahatlamış olarak diğerlerini izledi.

Bu sırada hareket etmek artık neredeyse olanaksız hale gelmişti. Tüm banklar doluydu ve kalabalıklar patikaları doldurmuştu öyle ki ziyaretçilerin yavaş ilerleyişi en ünlü bronzlar ve mermerler tarafından noktalanmış olarak duruşlar ve ilerleyişler biçimindeydi. İçecek barının etrafında genel yaygara geniş, kilisedeymişçesine

orta salonu dolduran tam bir gürültü kargaşasına dönmüştü; buna tabak çanak takırtıları ve kaşık tıngırtıları da eşlik ediyordu. Serçeler kırışler ormanında sığınak bulmuşlar, orada çatıdaki cam panellerden batmakta olan güneşin altında cıvıldaşıp çene çalıyorlardı. Atmosfer durgun, nemli ve aynı gizli yeni çürümüş yaprak kokusuyla bir seraya yakındı, bu arada bahçede dolup taşan insan kalabalığı üzerinde, üst kat odalarından gelen yaygara, dökme demir döşemelerde yankılanan ayak sesleri, tepelere vuran bir fırtına gibi durmadan kükrüyordu.

Claude geri plandaki öfke fırtınasının tüm diğer sesleri sildiği bir noktaya ulaştığının ve olabildiğince yüksek uluyup çığlık attığının tam olarak ayırdındaydı. O, kalabalığın Claude'un resmini gördüğünde kapıldığı neşesi, yuhalamaları ve bir kasırğa gibi patlayan kahkahalarıydı. Daha fazla dayanamadı.

“Niye burada takılıyoruz ki?” dedi. “İçmek için değil herhalde? Mekân Enstitü kokuyor. Gidelim ve dışarıda bir şeyler içelim, olur mu?”

Ayakları şişmiş, yorgun argın ama yüzleri küçümsemeyle gergin sergiyi terk ettiler. Dışarıda tekrar doğayla ve baharla temasa geçmenin keyfiyle gürültüyle soludular. Saat dört civarındaydı, güneş aşağıda Champs-Élysées'de her şeyi, art arda dizilmiş arabaları, ağaçların üzerinde genç yaprakları, fısıkiyelerden fışkıran ve en saf altın olarak tekrar aşağı dağılan suları aydınlatarak parlıyordu. Caddeden aşağı ağır ağır yürüyüp sonunda küçük bir kafede durdular, meydanın kendisinden hemen önce solda yer alan Pavillon de la Concorde'da. İçerisi o kadar sıkışık ki yaprakların kalın, karanlık gölgesinde neredeyse soğuk olmasına karşın yan yolun üzerindeki masalara oturdular. İki çift dizilmiş kestane ağaçlarının yeşil gölgesinin kemerinin altından Caddenin güneşle aydınlanmış yolu önlerinde uzanıyordu ve ışık saçan yıldızlar gibi tekerlekleriyle arabaların, zafer arabalarından daha parlak büyük sarı otobüslerin, sürücülerin parlak atlarıyla kıvılcımlar saçan gibi görüldüğü, bu arada gelip geçenin güneşin ışıltısı altında şekil

değiştirdiği, görkemli bir hal aldığı Paris'in bir zafer bulutu altında uzandığını görebiliyorlardı.

Yaklaşık üç saat boyunca Claude orada birasına dokunmadan, konuşarak, tartışarak, durmadan ateşi yükselerek, fiziksel olarak tükenmiş ama az önce gördüğü tüm resimlerden sonra beyni fikirlerle dolup taşarak oturdu. Salon'u ziyaret ettikten sonra genellikle olan şey bu yıl İmparatorun liberal jestiyle çok daha şiddetlenmişti; kuram yağmuru iyice artmıştı, onlar büyüdükçe ve kabul etmesi zor kuramlarla akılları doldukça sesleri daha kalınlaşmış; sanat ve güzellik için yakıcı tutkularına yol vermişti.

"Halk güldüyse ne olmuş?" diye bağırды. "Tek yapmamız gereken halkı eğitmek!... Her şey bir yana bu bir zafer anlamına geliyor. Bir iki yüz başarısız çıkar *bizim* Salon'umuz onlarınkini yere serdi. Bizim sezgilerimiz var! Cesaretimiz var! Gelecek *biziz*!... Evet, onların Salon'larını tamamen öldürdüğümüz gün gelecek. Oraya fatihler olarak gireceğiz, başyapıtlarımız da silahlarımız olacak. Eğer Paris gülecek kadar salaksa bırakın gülsün! Yine de onu ayaklarımızın altına alacağız!"

Sadece kentin tüm neşesi ve lüksüyle canlı, ağaçların arasından şarılıtlı fıskiyelerinden biri, parmaklıklarından birazı ve heykellerinden ikisi, kocaman memeleriyle Rouen ve devasa çıplak ayağıyla ilerleyen Lille, görünen Concorde Meydanı'na doğru akan büyük Zafer Caddesi'ni bir kâhin jestiyle kucaklamak için susmuştu.

"Açık hava eğlenceli diye düşünüyorlar," diye devam etti. "Güzel! İstedikleri açık havaysa açık havayı alsınlar, Açık Hava Ekolü ha! Dün siz ben ve bir iki sanatçı dışında kimse onu işitmemişti. Bugün isim iyice yerleşti, yeni ekol kuruldu ve onu onlar kurdular... Her şey bir yana neden olmasın? Açık Hava Ekolü iyi bir isim, hiç itirazım yok."

Bu arada Jory doygunlukla dizlerini dövüyordu.

"Size ne demiştim?" dedi. "Benim makalelerimden sonra onu ısırmak zorundaydılar, yutmak zorundaydılar, ahmaklar. Şimdi onlar bizim insafımıza kaldı ve bunu öğrenecekler."

Mahoudeau da zafer korosuna katılmıştı tek dinleyici olan Chaîne'e dönüp dönüp "Üzüm Toplayıcı"sını anlatıyor, onun ne kadar sağlam bir özgünlüğü olduğunu söylüyordu. Gagnière bütün utangaç insanlar gibi salt kuram üzerinde duruyor ve tüm Enstitüyü iskelenin tepesine göndermekle ilgili çenebazlık ediyor bu arada tüm mantıklı iş adamlığıyla coşkulu sempatizan Sandoz ile arkadaşlarının devrimci fikirlerinin bulaşmasına karşı koyamayan Dubuche öfkeyle dopdolu masayı yumrukluyor ve içtikleri her yudum birada Paris'i boğuyorlardı. Fagerolles çok sakin ve kendine hâkim sadece gülümsemekteydi. Katışıksız eğlence etrafında yumak olmuş diğerlerini izlemişti çünkü arkadaşlarını kendisinin bildiği şeyleri yapmaya kışkırtmaktan kendi özel zevkini alması felakete yol açabilirdi. Onları isyana kışkırtırken şu andan itibaren Prix de Rome(*) için çalışmaya kesin karar vermişti. Günün olayları karar vermesini kolaylaştırmıştı; yeteneğinden ödün vermek için bir aptal olmalıyım diye düşünüyordu. Güneş artık ufka doğru batmakta ve daha solgun ışıklarını Bois'dan dönen arabaların aşağı doğru akışının üzerine sermekteydi. Salon da kapanıyor olsa gerekti çünkü gelip geçenlerin sürekli akışı içinde kollarının altında kataloglarla eleştirmenlere benzeyen pek çok beyefendi belirmişti.

Ani bir heves patlaması içinde Gagnière "Peyzajı kimin icat ettiğini bilmek istiyorsanız Courajod'ya bakın" dedi. "Onun Luxembourg'daki 'Gagny'deki Havuz'unu gördünüz mü?

— Mükemmel bir mücevher!" dedi Claude. "O otuz yıllık ve hâlâ hiç kimse onu geçecek bir şey yapamadı. Neden onu Luxembourg'da bırakıyorlar? O, Louvre'da olmalı.

— Çünkü Courajod ölmedi" dedi Fagerolles.

"Ne! Courajod ölmedi mi? Ama hiç kimse onu görmüyor, hiç kimse onun hakkında konuşmuyor bile."

Tümü de Fagerolles'den yetmiş yaşındaki peyzajcının hâlâ Monmartre'da bir yerlerde sükunet içinde köpekleri ve tavuklarıyla

(*)Genç sanatçıların İtalya'da eğitim görmelerini sağlayan bir burs. —çev.

yaşadığını öğrenmekten şaşkındılar. Yaşlı sanatçılar için üzücü şeylerden biri de buydu; şöhretlerinden daha uzun yaşayabiliyor, kendi ömürleri içinde gözden yitebiliyorlardı. Bongrand yüzü kızarmış ve utangaç jestlerle bir dostunun kolunda geçerken gruba bir sessizlik çöktü. Bongrand'ın hemen arkasından öğrencileri tarafından sarılmış Chambouvard yüksek sesle gülerek, sağlam adımlarla geliyordu, mutlak bir usta, sonsuzluğun güveni.

“Hey bizi bırakıyor musun?” dedi Mahoudeau masadan kalkmakta olan Chaîne’e.

Chaîne bıyıklarının içine belirsiz bir şeyler mırıldandı, herkesle el sıkıştı ve gitti.

“Nereye gidiyor biliyor musun?” dedi Jory Mahoudeau’ya. “Senin ebe arkadaşınla, baharatçıyla, mevsimin kokularını taşıyan hanımla biraz daha eğlenmeye gidiyor... Biliyorum, o yakıcı bakışın gözlerine geldiğini gördüm. Ona bak neredeyse koşuyor. Ansızın geliverdi üzerine dış ağrısı gibi!”

Bazıları güldü. Mahoudeau omuzlarını silkitti; Claude dinlemiyordu, Dubuche’le mimari üzerine konuşmakla meşguldü. Dubuche’ün gösterdiği sanat galerisi fena değildi ama onda yeni hiçbir şey yoktu, sadece Beaux-Arts denklemlerinin sakince bir araya getirilmesiydi. Kuşkusuz tüm sanatların birlikte ilerlemesi niyetindeydiler edebiyatta, resimde, hattâ müzikte görünen ilerleme süreci mimaride de bir yenilenmeye doğru gidiyordu. Eğer mimarinin kendi stilini geliştireceği bir yüzyıl varsa bu kısa süre sonra başlayacak olan yüzyıldı, her türden yeniden yapılanmaya hazır yeni zemin, yeni ekilmiş bir tarla, yeni bir halkın besleyici zemini. Yunan tapınakları cehennemin dibine, çağdaş toplumda onlara yer de kullanım da yok! Gotik katedraller de cehennemin dibine, söylencelere olan inanç öldü! Rönesansın narin kolonları ve girift yaprak desenleri, orta çağ sanatıyla kesişen, mimari mücevherler yaratan ama çağdaş demokrasiye asla mekân olamayan Klasik de cehennemin dibine! İstenen, demokrasiye uygun bir mimari dokuydu, onu taşa ifade etme gücüydü, onun kendisi olduğunu hisse-

bilen binaydı, büyük, güçlü ve basit bir şey, böyle bir şey zaten demiryolu istasyonlarında, Pazar yerlerinde, metal kırıışların katı zarafetinde ispat ediliyor, daha da gelişiyor ve inceliyor, gerçek güzellik düzeyine uzanıyor, insan başarısının büyüklüğünü ilân ediyordu; sözlerini büyük jestlerle vurgulamaktaydı.

Dubuche “Evet, doğru” deyip duruyordu. Claude’un coşkusuy-la ayakları yerden kesilmişti. “Evet, doğru. Bu tam da yapmak iste-diğim şey. Bekle. Olmak istediğim yeri elde etmek için bana bir şans ver ve özgür olur olmaz, neler yapacağımı göreceksin.”

Karanlık basıyordu ve Claude’un artan canlılığı arkadaşlarının onu bildiklerinden çok daha iyi bir konuşmacı yapmıştı. Hepsini onu dinlemeye kıskırtmıştı ve hepsi de onun üzerlerine ateşlediği taşkın sözlere kabadayıca takdirlerini gösteriyorlardı. Şimdi kendi resmiyle ilgili konuya dönmüştü ve ondan söz ederek, burjuva ziyaretçilerin ona bakışındaki mimikleri, embesil kahkahalarının her notasını taklit ederek tamamen kendini eğlendiriyordu. Şimdi kül grisi olmuş Caddede ara sıra geçen bir arabanın gölgesi dışında görülecek hiçbir şey yoktu. Yan sokak tamamen karanlıktı ve ağaçların altını ısıracı bir soğuk almıştı. Kafenin arkasındaki ağaç kümesinin içinde bir yerlerden havada dalgalanarak bir ses, olasılıkla Concert de l’Horloge’da bir provadan, duygusal bir şarkıdan aşırı duygusal bir kadın sesi geldi.

“Oh, şu aptalların bana verdiği keyif!” diye güldü Claude son bir mutluluk patlamasıyla “Bugünü on bin franka değişmezdim!”

İçi boşalmıştı. Ötekiler de seslerini kesmişti söyleşinin dur-masıyla hepsi üstlerine çöken dondurucu esintide ürperdiler. Bıkın tokalaşmalardan sonra parti bir sersemlemişlik halinde dağıldı. Dubuche kentte yemeğe gidecekti. Fagerolles’un bir randevusu vardı. Jory, Mahoudeau ve Gagnière Claude’u Foucart’da ucuz bir yemeğe götürmek için boşuna uğraştılar ama Sandoz onu bu kadar anormal derecede neşeli görmekten endişeli kolunu yakalamıştı ve onu götürüyordu.

“Benimle gel” dedi “Anneme eve gideceğime söz verdim. Bizimle bir iki lokma bir şeyler yersin. Günü birlikte bitirmek güzel olacak.”

Tuileries sahilinden iki kardeş gibi kol kola yürümeye başladılar ama Saints-Pères Köprüsü’nde Claude daha ileri gitmedi.

“Beni bırakacak mısın?” diye bağırdı Sandoz “Yemeğe geliyor-sun sanmıştım!

— Hayır Pierre, teşekkür ederim... Çok başım ağrıyor... Eve gidip yatacağım.”

Fikrini değiştirmek olanaksızdı bu yüzden Sandoz bir gülümse-meyle onu bıraktı ve:

“Pekâlâ o zaman, nasıl istersen” dedi. “Dünyadan çekil, kendi-ni gizemlere bürü, seni durdurmayacağım.”

Claude bir sabırsızlık devinimini baskıladı ve arkadaşının köprüyü geçişini izledikten sonra dosdoğru rıhtıma indi. Hiçbir şeyle ilgilenmeden gözlerini yere dikmiş içgüdüleriyle yönetilen bir uyurgezer gibi yürüdü. Quai de Bourbon’da kapısının önünde kafasını kaldırdı ve bordür taşının yanına çekilmiş birini bekleyen bir araba gördü. Aynı mekanik adımlarla anahtarını almaya kapıcı dairesine gitti.

“Onu hanıma verdim” dedi Madam Joseph çekildiği köşesin-den. “Yukarı çıktı.

— Hanım mı?” dedi şaşkınlıkla “Hangi hanım?

— Tabii ki genç hanım! Kimi söylediğimi gayet iyi biliyor-sunuz, her zaman gelen hanım.”

Kafası öyle karışık ki ne kastettiğini anlamamıştı, gidip bak-maya karar verdi. Anahtar kilitteydi, içeri girdi ve kapıyı arkasından çok kibarca kapattı.

Bir süre olduğu yerde dikildi. Stüdyo gölgeler içindeydi, koyu lacivert bir gölge tavan penceresinden geliyor ve bir melankoli alacakaranlığıyla her şeyi içinde boğuyordu. Döşemeyi bile net olarak göremiyordu; eşyalar, resimler ve etrafa dağılmış her şey

çamurlu bir havuzun suyu gibi tek bir kütlenin içinde birleşmiş gibiydi. Ancak tek bir şey ölmekte olan gün ışığının karşısında dikiliyordu divanın köşesine ilişmiş karanlık bir biçim, gergin, kaygılı bir figür umutsuzca dönüşünü bekleyen biri. Onu nihayet tanıdı; Christine' di.

Kız ellerini ona uzattı ve düşük, kırık bir sesle mırıldandı:

“Üç saattir buradayım, tam üç saat, dinliyorum... O mekândan çıkınca bir araba tuttum çünkü sadece içeri bakacak ve doğru eve gidecektim... Ama elinizi sıkmadan gidemedim, bütün gece beklemem gerekse bile.”

Onun resmini görmek için duyduğu yakıcı arzuyla Salon'a nasıl sızdığını ve kendini bir kahkaha ve alay fırtınasına yakalanmış olarak nasıl bulduğunu anlatarak sürdürdü. Kalabalığın alayları kendisine yönelmişti, tükürülen kendi çıplaklığıydı, onun çıplaklığı Paris'in alaylarına ve esprilerine o denli utanmazca maruz kalmıştı ki odaya girdiğinde nefesi kesilmişti. Panik içinde utanç ve aşağılamaya yenilmiş, koşarak kaçmıştı; kahkahaların çıplak tenine vurduğunu duyumsuyordu, sanki acımasız bir kırbacın izlerinden akan kanlar gibi kanı akmaktaydı. Ama şimdi kendini tamamen unutabilir ve sadece onu düşünebilirdi çünkü acısını çok derinden hissediyordu ve kadınsal duyarlılığı onun düş kırıklığının acılığını arttırıyor ve yüreği ona duyduğu sempatiyi paylaşma gereksinimiyle dolup taşıyordu.

“Bu kadar üzülmeyin.” dedi. “Gelip sizi görmek ve size onların kıskandığını düşündüğümü, o resmin harika bir resim olduğunu ve size yardım edebildiğim, o resimde küçücük bir katkım olduğu için ne kadar gururlandığımı ve sevindiğimi söylemek istedim.”

Claude onun sıcak, kibar sözlerini, tutuk konuşmasını dinlerken hiç karışmamıştı. Sonra ansızın onun önünde çöktü, başını dizlerine koydu ve gözyaşlarına boğuldu. Akşamüstünün tüm heyecanı, onun yuhalamalar karşısındaki sarsılmaz cesareti, tüm şiddeti boğucu hıçkırıklar patlaması içinde yıkılmıştı. Kalabalığın kahkahaları bir tokat gibi yüzüne çarptığı andan beri kendisini Champs-Élysées'

den aşağı tüm rıhtım boyunca kuduz köpekler gibi kovalamıştı, şimdi bile dizlerinin üzerinde çöktüğü kendi stüdyosunda da sürüyordu. Sonunda gücü onu bir çocuk gibi çaresiz bırakarak tükenmişti, başını kızın dizlerinde yuvarlayarak zayıf, tınısız bir sesle durmadan:

“Oh. Tanrım ne kadar incitici.” diyordu.

Sonra bir tutku dalgasına kapılarak kız başını iki eliyle yakaladı dudaklarına kadar kaldırdı ve onu öptü.

“Ağlama” dedi “Ağlama, sevgilim. Seni seviyorum.”

Ve ılık nefesi sözcüklerini Claude’un ta kalbine taşıdı.

İkisi de âşıktılar ve aşkları birlikte yavaş yavaş çizilen resmin öyküsünün bir parçası olarak orada stüdyoda gelişmişti. Gece üstlerine kapanıyordu ve onlar birbirlerinin kollarında taşan tutku-larının ve sevinç gözyaşlarının içinde yattılar. Yanlarında masanın üzerinde kızın sabah gönderdiği leylaklar akşam havasını parfümüyle dolduruyor ve döşemede resim çerçevesinden kalan yıldızlar günün son ışıklarını yakalamış bir yıldız galaksisi gibi ışıldıyordu.

6. BÖLÜM

HÂLÂ KARANLIKTİ ve kız hâlâ onun kollarındaydı.

“Burada benimle kal,” dedi.

Ama kız onun kucaklamasından isteksizce sıyrıldı.

“Hayır” dedi. “İmkânsız, eve gitmem gerek.

— O zaman yarın... Yarın gene gel... Lütfen.

— Yarın da imkânsız... ama en kısa zamanda geleceğim.

Hoşçakal.”

Ertesi sabah yedide geri geldi, hâlâ Madam Vanzade’a söylediği yalanların düşüncesiyle yüzü kızarıyordu. Güya istasyona, günü Paris’te geçirecek Clermont’dan bir arkadaşıyla buluşmaya gidecekti.

Claude onunla tam bir gün geçireceğine sevindi ve onu gün ışığında salt kendine istediğini duyumsayarak her şeyden uzağa taşraya götürmeyi önerdi.

Christine bu fikirle heyecanlandı ve böylece bir çift çılgın gibi Saint-Lazare Garı’na koştular ve Le Havre’a giden bir trene yetiştiler. Claude Mantes’in öbür yakasında küçük bir köy biliyordu, Bennecourt, arkadaşlarıyla orada birkaç kez kaldığı bir sanatçılar hanı vardı ve iki saatlik yolculuğu hiç düşünmeden kızı orada yemeğe götürüyordu; uzağa gitmeden Asnières’de yeselerdi karşılaşacaklarından daha az dedikoduyla karşılaşacakları bir yere. Kız uzun yolculuğun daha eğlenceli olduğunu düşündü, ne kadar uzun olursa o kadar iyi! Günün kendi başına sona ermesi imkânsız gibi geliyordu.

Saat onda Bonnières’deydiler. Orada nehrin üzerinden zincirle Bennecourt’a çekilen köhne bir feribota bindiler. Güzel bir Mayıs sabahıydı, minik dalgalar güneş ışığında madeni pullar gibi ışıldıyordu ve zarif taze yapraklar bulutsuz mavi göğe karşı

yemyeşil parlıyordu. Sonra bu özel noktada nehir boyunca dağılmış adaları geçtiler ve geniş bulaşık kokulu ana salonu ve gübre yığınları ve de dolanan ördeklerle dolu kocaman bahçesiyle küçük kır hanına ve bakkal dükkânına geldiler.

“Selam Faucheur baba” diye seslendi Claude mal sahibine. “Bize yiyecek bir şeyler verir misin?... Bir omlet, sosis, peynir...

— Gece kalacak mısınız mösyö Claude?

— Hayır, bu kez değil... Biraz da beyaz şarap, boğazımız kurudu.”

Christine hâlâ bahçede Facheur’ün karısıyla konuşuyordu, kadın elinde yumurtalarla içeri girdiğinde Claude’a o tanıdık köylü tavrıyla gülümsedi ve:

“Bakıyorum evlenmişsin” dedi.

“Evet” dedi Claude bir an bile tereddüt etmeden. “Karımı da getirdim.”

Yemek çok lezzetliydi, omletin aşırı pişmiş, sosisin yağlı ve ekmeğin çok sert olmasına karşın; o kadar sertti ki Claude Christine’in bileği incinmesin diye küçük lokmalar kesmek zorunda kalmıştı. İki şişe şarap içtiler, üçüncünün de birazını ve öyle neşeli, öyle gürültücü oldular ki hanın büyük salonunda tek başlarına yemek yerken baş döndürücü bir konuşmaya daldılar. Christine’in yanakları alev alevdi, kafayı bulduğunu itiraf etti, daha önce hiç çakırkeyif olmamıştı, bu çok eğlenceliydi ve hemen kahkahalara boğuldu.

Sonunda “Hadi dışarı çıkıp biraz yürüyelim” dedi.

“İyi fikir, kısa bir yürüyüş... Dörtte geri dönüyoruz, oyalanacak üç saatimiz daha var.”

Bennecourt’un tepesine doğru yürüdüler, nehir boyunca iki kilometre ya da daha fazla dağılmış küçük sarı kulübeleri geride bıraktılar. Tüm köy tarlalarda çalışıyordu; tüm rastladıkları üç inekle onları güden küçük bir kız oldu. Anlaşılan Claude yolunu biliyordu, yanlarından geçerken ona bir şeyler gösteriyordu, sonra evlerin sonuna, Seine kıyısında derme çatma bir mekâna, Jeufosse

yamaçlarına vardıklarında sağa döndü ve kızı sık bir meşe ormanına soktu. Burası aradıkları gözden ırak noktaydı, kadife gibi çimenler, sadece parlak güneş ışığından ışınların deldiği yapraklardan bir tente. Dudakları obur bir öpüşmeyle buluştu ve yeni çiğnenmiş otların kokusunun ortasında kız onun oldu. Sonra uzun bir süre oldukları yerde yattılar, tek bir sözcük bile söyleyemeyecek kadar aşkla doluydular, esrimiş bir biçimde birbirlerinin kahverengi gözlerinin derinliklerinde parıltıyan altın benekleri izliyorlardı.

İki saat sonra ormandan çıktıklarında bir köylünün yaşlı bir kurdunki gibi kartlaşmış küçük gözleriyle evin açık kapısının önünde sanki onları izlemiş gibi durduğunu gördüler. Christine kızardı ve Claude onun utancını gizlemek için seslendi:

“Hey siz Poirette baba değil misiniz!... Bu baraka sizin mi?”

Yaşlı adam gözlerinde yaşlarla kiracılarının toplanıp gittiğini ve kirayı ödemediklerini ama eşyalarını ona bıraktıklarını açıkladı. Sonra onları içeri davet etti.

“Bir göz atabilirsiniz... belki birilerini biliyorsunuzdur... Böyle bir yeri sevecek pek çok Paris’li vardır... yılda üç yüz frank, mobilyalı... Bu da ucuz değilse ne ucuzdur?”

İlgilenerek onu izlediler. Pekâlâ bir zamanlar bir ahır olabilecek bol odalı eski bir mekândı. Aşağıda kocaman bir mutfak ve balo salonu olabilecek büyüklükte bir oturma odası vardı; yukarıda iki oda daha vardı, ikisi de öyle büyüktü ki içinde kendilerini kaybolmuş gibi hissettiler. Mobilya üst kattaki bir odada bulunan ceviz karyoladan ve mutfaktaki bir masayla ev eşyalarından ibaretti. Evin önünde, fena halde bakımsız bir bahçede kocaman kayısı ağaçları dikilmişti ve hepsi devasa çiçek açmış gül çalılıkları vardı; arkada meşe ormanına kadar uzanan, etrafı çitle çevrilmiş küçük bir patates tarlası bulunuyordu.

“Patatesleri de toplamadım.” diye ekledi Poirette.

Claude ile Christine âşıkları sık sık eline geçiren şu ani yalnızlık ve kaçma arzusuyla birbirlerine baktılar. Orada olmak ne harika

olurdu, her şeyden ötede, tanıdıkları herkesten uzakta, aşklarıyla baş başa! Ama bunu yapabilirler miydi? Birbirlerine bakıp gülümsediler; Paris trenini yakalamak için pek az zamanları kalmıştı. Madam Faucheur'ün babası olan yaşlı köylü onlara nehir kıyısından feribota kadar eşlik etti ve tekneye bindiklerinde onlara en iyi kararını bildirdi:

“Dinleyin! İki yüz elli alacağım, birilerini göndermeyi unutmayın.”

Paris'e dönüşte Claude Christine'e Madam Vanzade'ın evine kadar eşlik etti. Şimdi ikisi de çok hüznüydü ve sessiz, uzun, umutsuz bir tokalaşmayla ayrıldılar; birbirlerine iyi geceler öpücüğü vermeye korkmuşlardı.

Her ikisi için de bir eziyet hayatı başlamıştı. Sonraki on beş günde Christine stüdyoya sadece üç kez gelebildi; hepsinde de çok acelesi ve kendine ayırabilecek pek az zamanı vardı, çünkü yaşlı hanım kızın zamanının giderek daha çoğunu istiyordu. Claude onun için endişeleniyordu çünkü çok solgun ve zayıflamış görünüyordu; gözleri parlak ve ateşlenmiş gibiydi. Kıza sorduğunda Madame Vanzade'ın dindar evini hiç bu kadar katlanılmaz bulmadığını söyledi, ışık ve temiz hava girmeyen bir mahzen gibi geliyor ve onu can sıkıntısından öldürüyordu. Eski baş dönmesi nöbetleri geri gelmişti, hareketsizlik kanını başına sıçratıyordu. Bir gece odasında tamamen bayıldığını söyledi sanki güçlü bir el ansızın onu soluksuz bırakmıştı. Ama hanımı hakkında kötü bir söz söylemedi, aksine o zavallı yaşlı yaratık için çok üzülüyordu, çok çaresiz ama çok da kibardı, Christine'e hep “benim küçük kızım” diyordu. Âşığıyla buluşmaya koşarak onu yalnız bıraktığında her defasında iğrenç bir suç işlemiş gibi hissediyordu.

Her özgürlük saati için ödemek zorunda kaldığı yalanların katlanılmaz derecede arttığı iki hafta daha geçti. Artık Madam Vanzade'ın katı dünyasına her dönüşünde utançla ürperiyordu; orada aşkını çirkin bir leke gibi hissetmekteydi. Kendini âşığına vermişti

ve bunu çatılardan haykırmak istiyordu; gerçeği sanki bir günah gibi saklamak ve sanki kovulmaktan korkan bir hizmetçi gibi bu iğrenç yalanları söylemek zorunda olmak dürüstlüğü'nün ihanete uğramasıydı.

Sonra bir gün stüdyoya geldi. Tam ayrılmak üzereyken geri döndü ve umutsuzluk içinde kendini Claude'un kollarına attı; bastırılmış bir heyecanla hıçkırıyordu.

“Yapamam” diye ağladı “Yapamam!... Bırak burada kalayım. Beni geri gönderme.”

Kızı sınımsıkı kollarında tutarak Claude hıçkırıklarını öpücüklerle boğdu.

“Beni bu kadar çok mu seviyorsun?... Oh, sevgilim! Sevgilim, aşkım!... Ama sana sunacak hiçbir şeyim yok ve sen her şeyini yitirebilirsin... Beklentilerini benim için yok etmene nasıl izin verebilirim?”

Hâlâ acı acı hıçkırarak kız yanıt vermeye çalıştı ama söylemeye çalıştığı sözcükler gözyaşlarıyla bölünüyordu:

“Onun parasını mı kast ediyorsun?... Ya da bana ne bırakacak-na.... Buna aldırış ettiğimi mi sanıyorsun, yemin ederim etmiyorum... Parası onun olsun. Tek istediğim özgür olmak.... Kimseye borçlu değilim, ailem yok, istediğim gibi yaşamaya hakkım var! Benimle evlenmeni istemiyorum, tek istediğim seninle birlikte yaşamak...

Sonra son bir yürek parçalayıcı hıçkırıkla ekledi:

“Oh, haklısın! O zavallı kadını terk etmek yanlış olacak! Oh, kendimden nefret ediyorum!... Keşke gücüm olsa!... ama seni çok seviyorum ve bu beni çok incitiyor. Böyle ıstırap çekmeye dayanamam.

— Gitme!” diye bağırdı Claude. “Benimle kal, bırak ıstırapı başkası çeksin. Önemli olan bizim mutluluğumuz.”

Kızı dizlerine oturtmuştu, hem gülüyor hem ağlıyorlar, öpücüklerin arasında birbirlerini bir daha asla bırakmayacaklarına yeminler ediyorlardı.

Tek bir aptalca anda her şey olup bitmişti. Christine valizini toplamış ve Madame Vanzade'ı hemen ertesi gün terk etmişti. Hem kız hem de Claude'un aklına hemen Bonnacourt'daki dev gül ağaçları ve kocaman odalarıyla terkedilmiş eski ev geldi. Keşke bir an kaybetmeden hemen gidebilseler ve dünyanın öbür ucunda basit ev hayatlarının mutluluğunu yaşayabilselerdi. Salon'daki başarısızlığının ardından hâlâ acı çeken Claude hiçbir şeyin doğanın sessizliği ve barışı kadar iyileşmesine yardım edemeyeceğini hissediyordu. Orada gerçek bir açık havası olacaktı, evin dışında içinden geldiği gibi yüreğinin içeriğini çalışabilecek ve Paris'e koltuğunun altı eserlerle dolu olarak dönecekti. İki gün içinde gitmeye hazırdılar, stüdyoyu boşaltmış, az sayıdaki eşyalarını istasyona götürmüşlerdi. Bir şans yakalamışlardı, bir talih kuşu, yaşlı Malgras toparlanırken safra olarak ayırdıkları yirmi garip resme beş yüz frank vermişti. Krallar gibi yaşayacaklardı; Claude'un yılda bin frangı vardı Christine küçük bir birikimini, çamaşırlarını ve birkaç giysisini getirmişti. Böylece çekip gittiler, birileri kaçtıklarını söyleyebilirdi çünkü tüm arkadaşlarından özenle kaçınmışlar gittiklerini söylemek için bir not bile yazmamışlardı. Artık Paris onlara hiçbir şey ifade etmiyordu, sadece onu terk ettikleri için çok mutluydular.

Haziran sonu yakındı ve taşınmalarından sonraki hafta boyunca yağmur deliler gibi yağdı. Bu arada sözleşmelerini imzalamadan önce yaşlı Poirette'in mutfak eşyalarının yarısını aldığını keşfettiler. Ancak düş kırıklığı üzerlerinde hiçbir etki yapmadı; yağmur altında üç kilometre öteye, Vermont'a kadar tencere tava almak için kürek çekmek ve onları zaferle geri getirmekten başka hiçbir şey düşünmediler. Kendi evlerindeydiler ve mutluydular, ilgilendikleri tek şey buydu. Üst katta yalnızca bir odayı kullandılar ve ötekini farelere bıraktılar, aşağıda oturma odasını kocaman bir stüdyoya dönüştürdüler ve mutfakta fırının yanında, büyük yemek masasında yemeklerini yerken iki çocuk gibi keyifliyidiler; çaydanlık ızgarada fokurdardı. Köyden Mélie adlı, Faucheur'lerin yeğeni olan eğlenceli derecede aptal bir kızdan gündelik yardım alıyorlardı.

Daha kalın kafalı birini bulmak için çok uzaklara gitmeleri gerektiğini söylüyorlardı.

Güneşli hava, hayatlarını keyif dolu uzun tek bir güne dönüştürürken aylar tekdüze bir mutluluk içinde geçti. Hiçbir zaman tarihi ya da haftanın hangi günü olduğunu düşünmediler. Sabahları güneş doğduktan ve kepenklerin aralıklarından parlayıp yatak odalarının beyaza boyanmış duvarlarında koyu kırmızı ışık çubukları yarattıktan epey sonraya kadar yatakta oyalanıyorlardı. Kahvaltıdan sonra gün, elma ağaçlarıyla dolu tepelerde, aşağıda Seine kıyılarındaki çimenliklerde, La Roche-Guyon bölgesine kadar uzanan çayırların içinde ya da daha uzakta nehrin karşı kıyısında Bonnières ve Jeufosse'un mısır tarlalarını keşfederek dolanmakla geçiriliyordu. Nehrin kendisini araştırmaya vahşi bir tutku geliştirmişlerdi; bölgeden taşınan birisinden otuz franka bir kayık satın almışlar tüm günlerini kürek çekerek ya da söğütlerin altında küçük durgun sularda yatarak keşif gezilerine harcar olmuşlardı. Seine boyunca gizemli bir yüzen kent gibi dizilmiş adaların arasında zarifçe süzülür ve alçak dallar yüzlerine çarparken, orman güvercinleri ve yalıçapkınlarıyla baş başa tüm dar su yolları şebekesini araştırmışlardı. Claude pantolonları dizlerine kadar kıvrılmış bazen kumlara atlar kayığı bırakırdı. Christine çok büyük bir kararlılıkla ve gücünden duyduğu gururla küreklerle geçmeyi ve her zaman çok güçlü akıntılara karşı kürek çekmeyi çok severdi. Akşam eve döndüklerinde mutfakta lahana çor-balarını içer ve Mélie'nin salaklıklarına bir gece önce olduğu gibi gülerlerdi. Dokuza doğru tüm bir aileyi içine alabilecek kadar büyük ceviz karyolaya girerler, orada her gün on iki saat geçirirler, sabahın erken saatlerinde yastık savaşı yaparlar sonra da tekrar bir-birlerinin kollarında uyurlardı.

Her gece Christine:

“Bak sevgilim bana bir konuda söz vereceksin. Yarın biraz çalışacağını söyle bana.” derdi.

“Söz veriyorum. Yarın biraz çalışacağım.

— Ve bu defa çalışmazsan kızacağım. Seni çalışmaktan alıkoy-muyorum, değil mi?

— Sen mi? Tabii ki hayır. Buraya çalışmaya geldim öyle değil mi? O halde yarına kadar bekle, ne yapabileceğimi göreceksin.”

Ertesi sabah yine kayıkta olurlardı. Kız onun ne boyalarla ne tuvalle ilgilenmeden onunla birlikte dışarıya çıkmaya hazırlandığını görünce huzursuz bir gülümsemeyle ona bakar üzerindeki gücünü düşünüp gülerdi; kendisi için yaptığı sürekli fedakârlık onu etkilerdi. Sonra çok daha yumuşak sitemler gelir ve kız yarın, evet yarın onu şövalesinin önüne bağlayacağına söz verirdi.

Claude sonunda garip bir çalışma girişiminde bulundu. Ön plân-da Seine Nehri'nin bulunacağı bir Jeufosse çalışmasına başladı ama yerleştiği adaya şövalesini kurup çalışmaya başladığında Christine de onunla birlikte geldi. Ayaklarının dibinde çimenlere uzandı, dudakları hafif aralıktı, maviliklere bakıyordu ve orada, yeşilliklerin ortasında, sadece nehrin şırıltısının sessizliği bozduğu vahşilikte öyle arzu edilir görünüyordu ki Claude durmadan resmini bırakıp yanına uzanıyor ve toprağın tatlılığının ikisini de bir kayıtsızlığın içine sarmasına izin veriyordu. Bir başka kez Bennecourt üzerinde meşe büyüklüğüne ulaşmış bir elma ağacının gölgesinde bulunan eski bir çiftlik ilgisini çekti. Orada iki gün geçirdiler ama üçüncü gün Christine onu Bonnières pazarına tavuk almaya götürdü; ertesi gün de böyle harcandı, çünkü tuval kurumuştı, onun üzerinde tekrar çalışmak için sabrını yitirdi ve sonunda vazgeçti. Tüm yaz boyunca yaptığı nöbetler halinde çalışmak, başlamak, bir resim parçasının taslağını yapmak hiçbir sebat göstermeden en küçük bahaneyle onu da bırakmaktı. Kendisini şafakta yataktan çıkarıp inatçı tablosuyla güreştiren ateşli tutkusu gitmiş, yerini ilgisizlik ve tembellik almıştı. Böylece ağır bir hastalıktan iyileşen bir adam gibi kendini sadece fiziksel işlevlerinde varolan bir ot gibi yaşamaya ve bundan zevk almaya bıraktı.

Artık sadece Christine vardı. Kız onu sanatsal hırslarını hiçliğe doğru yok eden yakıcı bir alevle sarmalamıştı. O ilk yakıcı

öpücüğünü Claude'un dudaklarına kondurduğundan beri bu kızın içinden bir kadın ortaya çıkmış, âşığı dudaklarını o sert çenesinin üzerinde büzen bakirenin içinde yaşamaya sıçramıştı. Artık kendini dilediği gibi sergiliyordu, uzun süren dürüstlüğüne karşın erdemliliğin uyku halinden silkinip şehvetli ve tutkulu bir varoluş içine girmişti ve bu silkiniş son derece rahatsız edici, tehlikeli bir varlığa hayat vermişti. Ansızın, hiçbir öğrenim olmaksızın aşkın ne olması gerektiğini bilmiş, çiftin arasında o ana kadar hiçbir deneyimi olmayan, başka deneyimi de olmayacak olan kendisi olduğu halde birlikte esrimeyi keşfetmiş ve karşılıklı başlatmaların sevinçiyi onu masumiyetinin tüm ateşinin içine yerleştirmişti. Claude şimdi önceki reddetmeleri için kendini lânetliyordu. Hiç yaşamadığı zevkleri reddettiği için bir aptal ve çok çocuksu olsa gerekti. Bundan sonra kadın güzelliğine tüm düşkünlüğü, resminde işlemeye çalıştığı tüm arzular kendisine ait hissettiği tek ılık, canlı, kıvrak bedende yoğunlaşmıştı.

Sevdiği şeyin saten yumuşaklığındaki göğüslerden ışığın değip geçmesi, ince tüylü kenarlar ve biçimle bellerde ışıldayan soluk kehribar gölgeler olduğunu düşünürdü. Ne boş hayaller! Şimdi sonunda düşü, ressam parmaklarının yakalamak konusunda güçsüz olduğu hayata gelmiş, iki koluyla kavrar olmuştu. Christine kendini ona tümüyle vermişti, o da onu tümüyle sahiplenmişti, boğazından ayak parmaklarının ucuna kadar; onu her kucaklamada o kadar yakın tutuyordu ki sanki etinin kendisinininkinin içinde erimesine çalışıyordu. Claude'u resimden uzaklaştırmış ve rakibinden kurtulduğu için sevinç duyan Christine kendini düğün gecelerini uzatmaya adanmıştı. Kızın tombul kolları ve düzgün bacakları adamı sabahları yataкта oyalanır hale getirmiş, onu mutluluk ve bitkinlik zincirine vurmuştu. Sandalla gezmeye gittiklerinde Christine küreklere geçer o da basitçe kendinin taşınmasına izin verir, umarsız bir şekilde kızın kalçalarının deviniminden sarhoş olurdu. Adalarda Claude tüm gün çimenlere uzanır gözleri kızın gözlerinde, onun tarafından tamamen soğurulmuş, hem gücü hem de duyguları emilmiş olurdu. Herhangi

bir yerde ve herhangi bir zamanda birbirlerini alırlardı, sahip olma ve sahip olunma arzuları o denli doyumsuzdu.

Claude'u şaşırtan bir şey de ne zaman ağzından kaba bir söz kaçsa Christine'in kızarmasıydı. Kız eteklerini düzelttiği zaman adam sevişmelerine şaka yollu bir gönderme yaparsa huzursuzca gülümser ve öteye bakardı. Böyle konuşmaları sevmiyordu ve bu, neredeyse günlerce süren tartışmalarına yol açıyordu.

Bennecourt bölgesini ilk ziyaretlerindeki öpüşmelerinin anısına sık sık gittikleri evin arkasındaki ormandaydılar. Tamamen meraktan adam onun manastır günlerini sorguluyordu. Kolu kızın beline sarılmıştı ve nefesiyle kulağının arkasını gıdıklıyordu, o günlerde erkekler hakkında ne bildiğini, bunları arkadaşlarıyla nasıl tartıştığını, bir erkekle birlikte olmak konusunda neler düşündüğünü itiraf ettirmeye çalışmaktaydı.

“Eminim bana bir şeyler söyleyebilirsin kedicğim!... Onun nasıl bir şey olduğu konusunda bir fikrin var mıydı?”

Oldukça huzursuz bir şekilde gülümsedi ve konuyu değiştirmeye çalıştı.

“Şapşallaşma” dedi “ve beni rahat bırak!... Hem neden bu kadar ilgileniyorsun?”

— Ama beni eğlendiriyor... Hadi, ne kadarını bildiğini söyle.

— Oh,... diğerleri kadar sanırım.” diye yanıtladı, yanakları utançla kızarmıştı. Sonra yüzünü onun omuzlarına gömerek ekledi:

“Ama biraz sürpriz oldu.”

Claude onu çılginca kucaklar ve öpücüklere boğarken kahkahayla kükredi. Sonra o raundu kazandığını düşündü ve kızın ona bir arkadaş gibi güveneceğini umdu, kız boş yanıtlar vererek ve sonunda surat asıp başka tek sözcük söylemeyi reddederek onu savuşturdu. Ona hayran olduğu halde asla bundan fazlasını söylemedi. En çenesi düşük kadın bile seksin içinde ilk uyanışını kendine saklar, içinde derinlere gömer ve bir biçimde kutsar; Christine fazlasıyla bir kadındı, başka bakımlardan kendini tamamen bıraktığı halde bunları kendine saklardı.

Claude ilk kez o gün birbirlerine hâlâ yabancı olduklarını duyumsadı. Bir başka bedenın soğukluğundan ürperdi. Her ikisi için de birbirlerinin kollarında soluksuz yatar, yakıcı arzularının etkisiyle salt mülkiyetten daha öte bir şeye ulaşmaya çalışırken birbirinin bir parçası olmanın imkânsız olabilmesi mümkün mü diye merak etti?

Günler geçip gidiyordu ve yalnızlık onları hiç rahatsız etmiyordu. Bir değişiklik arzusuyla birini çağırmak ya da bir ziyaretçiyi kabul etmek hiç akıllarına gelmiyordu. Christine Claude'un kollarında vakit geçirmediği zamanlarda bir ev işleri girdabına kapılıyor, her tarafı alt üst ediyor Mélie'yi ev temizleme yarışlarına sokuyor, hattâ hareket açılığıyla kendisi de katılıyor ve mutfaktaki az sayıda kap kacağı düzenliyordu. Onu gerçekten meşgul edense bahçeydi. Bir bahçe makasıyla silahlanmış olarak dev gül fidanlarından ellerini dikenlere çizdirerek tüm mahsulü topluyordu. Bir keresinde hepsini toplamaktan her yerini ağrıtarak topladığı kayısıları her mevsim taşırayı tarayan İngiliz alıcılara iki yüz franga satmıştı. Bu başarısından olağanüstü gurur duyuyordu çünkü bahçe ürünlerinden geçimlerini sağlamak onun düşüydü. Claude bahçe konusunda daha özensizdi. Divanını stüdyoya dönüştürdükleri büyük odaya yerleştirmiş, ardına kadar açık pencerelerin önünde ona uzanıyor ve fideliğe tohum ekmek ya da fideleri dikmekle uğraşan Christine'i seyrediyordu. Huzurları mutlaklı. Kimsenin uğramayacağından, kapı zilinın bir gün olsun çalınayacağından emindiler. Claude dış dünya korkusuyla işi Faucheur'lerin hanına bile gitmekten kaçınmaya kadar vardırırmıştı çünkü orada Paris'ten gelen bir grup arkadaşıyla karşılaşmaktan hep korkmuştu. Ama tüm bir yaz geçti ve bir tek kişi bile gelmedi ve her gece yatağa girerken Claude kendi kendine çok şanslı olduklarını mırıldanıyordu.

Tüm mutluluklarının altında sessizce kanayan tek bir yara vardı. Paris'ten kaçışlarından sonra Sandoz adreslerini keşfetmiş ve gelip

Claude'u görüp göremeyeceğini soran bir mektup göndermiş ama Claude asla yanıt vermemişti. Bu durumda yanlış anlamayla eski dostlukları ölmüş gibi görünüyordu. Christine olanlara üzülmüştü çünkü Claude'un kendisinin yüzünden arkadaşlarından koptuğunu düşünüyordu ve sürekli bundan söz ediyordu. Arkadaşlarıyla çatışmaya girmesini hiç istemiyor onlarla yeniden temas kurması için ısrar ediyordu. Claude her şeyi düzelterek söz veriyor ama aslında hiçbir şey yapmıyordu. Şimdi hepsi bitmişti. Bu durumda geçmişe gitmenin ne yararı vardı?

Temmuz'un sonuna doğru paraları azalınca Claude Malgras'ya yarım düzine kadar eski çizimlerini satmak için Paris'e gitmek zorunda kaldı ve istasyona kadar onu geçirirken Christine ona gidip Sandoz'u göreceğine yemin ettirdi. Akşam döndüğünde kız Bonnières istasyonunda onu bekliyordu.

"Eee." diye bağırdı. "Onu gördün mü? Hallettin mi?"

Bir an için Claude hiçbir şey söyleyemedi sonra yan yana yürürlerken mırıldandı:

"Hayır, hiç vaktim yoktu."

Kızın gözlerinde iki büyük damla belirdi.

"Çok kaba oluyorsun" dedi.

Ağaçların altına geldiklerinde adam kızı yanaklarından öptü hattâ ondan kendisini daha da üzmemesini isterken ağladı. Hayat böyleydi ve onu değiştirmek için hiçbir şey yapamazdı. İkisinin birlikte mutlu olmaları yeterli değil miydi?

Bu ilk birkaç ayda sadece bir kez yabancılara rastladılar ve bu Bennecourt'dan yukarıda La Roche-Guyondan gelirken oldu. Sakin, yapraklı bir patikada yürüyorlardı ve aniden çıkan bir dönemeçte üç kasabalıyla karşılaştılar, hava almaya çıkmış baba, anne ve kızları. Tam o sırada yalnız olduklarını sanarak birbirlerinin beline sarılmış Christine tam da öpülmek üzere dudaklarını uzatmış, Claude da gülümseyerek onlarla buluşmak için eğilmişti. Öyle şaşırılmışlardı ki sadece onlar orada yokmuş gibi davrandılar

ve aynı yavaş tempoyla dosdoğru üzerlerine yürüdüler, kucaklaşmalarını kesmemişlerdi. Şaşkınlıktan dili tutulan üçü kenara sıkışmıştı, baba iri ve felçli, anne bir tırmık kadar zayıf, kızları tam bir kız müsveddesi, hasta bir kuş kadar sıska ve üçü de çirkin, bozuk bir deponun ortalama örnekleri. Güneşin parlak ışıkları altında tazelik ve enerji kaynayan manzarada bir lekeydiler. Ansızın geçmekte olan aşka faltaşı gibi gözlerle hayranlıkla bakan kız harabesi baba tarafından yakalandı anne tarafından sürüklendi, her ikisi de böyle bir kucaklaşmanın görüntüsüyle kendinden geçmişti, bugünlerde taşrada neden polisin devriye gezmediğini soruyorlardı. O sırada âşıklar korkusuzca yürüyüp geçtiler, zaferlerinin tadını çıkarıyorlardı.

Bu arada Claude beynini kurcalayıp duruyordu, bu insanları, bu itibarını yitirmiş, sıradan çökmüş özellikleri ve haram servetleriyle sıırıslıklam burjuva tipleri daha önce hangi cehennemde gördüğünü merak ediyordu. Kariyerinin bir hayati dönemecinde olduğu kesin diye düşündü, sonra Margaillan'ları tanıdığını anımsadı. Margailan bina müteahhidiydi, Dubuche "Reddedilenler Salonu"nda göstermişti ve adam kendisinin resminin önünde o boğuk, embesil kahkahayı atmıştı. Biraz ötede o ve Christine yoldan çıktıklarında geniş, ağaçlarla bezeli bir arazinin içinde büyük beyaz bir evle karşılaştılar, yaşlı bir köylü kadına onun ne olduğunu sordular. Kadın onun "La Richaudière" diye bilindiğini söyledi; son üç yıldır Margaillan'lara aitti; onun için bir milyon beş yüz bin frank ödemişler, onarım için de bir milyondan fazla harcamışlardı.

"Bir daha bu yöne gelmeyelim" dedi Claude geriye Benecourt'a dönerlerken. "Taşrayı berbat ediyorlar, bunun gibi canavarlar!"

Ağustosun ortası yaşamlarına önemli bir değişiklik getirdi. Christine gebeydi ve de âşık ve bu yüzden umursamaz olduğu için üçüncü aya kadar durumunu fark etmedi. Hem o hem de Claude başlangıçta afalladılar; böyle bir şeyin olabileceği fikri akıllarından bile geçmemişti. Sonunda kendilerini duruma bıraktılar; biraz

isteksizdiler çünkü Claude bir çocuğun yaşama biçimlerine getireceği sorunlar nedeniyle endişeliydi, Christine ise garip açıklanamaz bir kaygıya düşmüştü sanki bu öngörülemez olay aşk maceralarının sonu anlamına geliyordu. Başlı Claude'un omuzlarında uzun uzun ağladı, o da boşu boşuna onu avutmaya çalıştı oysa kendisi de aynı tanımlanamaz hüznle hıçkırıyordu. Daha sonra bu fikre alışınca o trajik günde adam kızın yanında ağlarken stüdyonun yas dolu alacakaranlığında kendini verdiğiinde yarattıkları bu küçük varlığa karşı yürekleri yumuşadı. Tarihler örtüşüyordu, çocukları ıstırap ve acınınanın, kalabalığın beyinsiz alaylarının fikirlerinden küçük düşmenin çocuğu olacaktı. Böylece her ikisi de iyi yürekli oldukları için onu beklemeye başladılar ve kendilerini onun gelişine hazırlanmaya verdiler.

Kış çok soğuktu ve ciddi bir üşüme Christine'i uzun süre eve kapattı hem de evin inanılmaz derecede esintili ve ısıtması olanaksız olmasına karşın. Kız sık sık hastalanıyordu ve ateşin karşısında yumak olmuş durumda uzun süreler geçirdi, hattâ Claude'u dışarıya sert, çıtırdayan, donmuş toprak yollarda kendisi olmaksızın uzun yürüyüşler yapmaya yollama konusundaki kızgınlığı da geçti. Ve Claude tüm etkinliklerini Christine'le paylaştığı aylardan sonra tek başına dışarı çıktığında yaşamının neredeyse kendiliğinden aldığı yöne şaşırdı. Böyle bir ev kurmayı Christine'le bile olsa asla istememişti; biri ona önerseydi bu fikirden dehşete kapılırdı; ama şimdi gerçekleşmişti ve geriye döndürülemeyeceği açıktı çünkü yolda bir çocuk varken bir yana çekip gitmeye cesaret edecek türden biri değildi. Açıkça bu onun yazgısıydı ve kendisi için bir anlamı vardı ve kendisinden utanmayacak ilk kadına sımsıkı sarılacaktı. Donmuş toprak ağır botlarının altında çınılıyordu ve buzlu rüzgâr gelişigüzel düşüncelerini dürüst bir kızla karşılaşmış olmakla ne kadar şanslı olduğunu ve stüdyoların yoğun yaşamını kendisiyle paylaşan bir modelle birlikte olmayı seçseydi ne kadar çok ıstırap ve tiksintiyle yüzleşmek zorunda kalacağını fark ettiği noktada düşüncelerini dondurdurdu. Bu

onun yeni yaşamına daha nazik bir bakışla bakmasını sağladı ve eve dönüp Christine'i kucaklamak, sımsıkı sarılmak için aceleyle yürümeye başladı, sanki onu kaybedecekmiş gibi hissediyordu. Kızın acıyla "Bu kadar sıkma! Canımı acıtıyorsun" bağıışı, kucaklamasından sıyrılıp, şişmiş bedenini kavraması oldukça canını sıktı.

Çocuk Şubatın ortasında doğdu. Vernon'dan bir ebe geldi ve her şey yolunda gitti. Christine üç haftada tamamen eski haline döndü. Çocuk, güçlü kuvvetli bir oğlan, annesinin sütüne öylesine düşküncü ki Christine sıklıkla gecede beş kez uyanıp onun ağlamasını ve babasını uyandırmasını durdurmak zorunda kalıyordu. Oğlanın geldiği andan başlayarak küçük adam evin düzenini altüst etmişti. Christine iyi bir ev kadını olduğu halde çocuk bakımında o kadar iyi değildi. Nazik yüreğine ve çocukça huzursuzluklara sempati göstermeye hazır olmasına karşın annelik ona pek doğal gelmemişti. Çabuk yoruluyor, kolayca cesareti kırılıyor ve hemen Mélie'yi çağırıyordu, onun aval aval bakan aptallığı işleri daha da zorlaştırıyor ve sonunda iki kadından da daha deneyimsiz olmasına karşın Claude yardıma gitmek zorunda kalıyordu. Çocuk dikkate ihtiyaç duyunca Christine'in dikiş dikmeye karşı hastalıklı hoşnutsuzluğu ve kadınsı etkinliklere karşı genel tiksintisi geri gelmişti. Claude çocuğa göz kulak olmakta yeterli değildi, düzenliliğin çaresizce terk edildiği, ve yerlerin önlükler, kırık oyuncaklar ve de dış çıkarmakta olan genç beyefendinin kolayca yarattığı pislik ve karışıklıkla kaplandığı evde ya da bahçede rastgele koşuşturuyordu. İşler tamamen çığrından çıktığında Christine'in tek yapabildiği kendini sevgili âşığının kollarına atmak ve sevdiği adamın göğsüne sığınmaktı, orası her şeyi unutup mutlu olduğu yerdi. Hâlâ bir anne değil bir âşıktı, hâlâ babaya karşı çocuğundan yirmi kat daha fazla sevgi doluydu. Çocuk doğunca tüm eski hareketliliği geri gelmiş, bedeni inceliğini geri kazanmış, güzelliği yeniden çiçek açmış, aşkı baharda ağaçlara özsü yürümesi gibi yenilenmiş ve fiziksel tutkusunu daha şiddetli, arzusunu her zamankinden daha keskin hale getirmişti.

Ancak tam da bu sırada Claude tekrar biraz resim yapmaya başlamıştı. Kış sona eriyordu ve parlak güneşli sabahlarda ne yapacağını bilmiyordu çünkü Christine Jacques yüzünden öğleden önce dışarı çıkamıyordu. Çocuğa annesinin büyükbabasının adını vermiş ama vaftiz ettirme zahmetine girmemişlerdi. Yapacak daha iyi bir şeyi olmadığından Claude bahçede resim yapmaya başlamıştı; kayısı ağaçlarının bir taslağını yapmış, gül fidanlarından birine başlamış ve bir masa örtüsünün üzerindeki dört elma, bir şişe ve bir toprak kaptan oluşan natürmortlar yapmaya başlamıştı. Bunu kendini meşgul etmek için yapıyordu; sonra çalışmasına ısındıkça tamamen giyinik bir figürü güneş ışığında resmetme takıntısı başladı. Bu durumda Christine kurbanıydı ama istekli bir kurbandı, çünkü kız onu mutlu etmek istiyordu ve henüz kendisi için korkunç bir rakip yaratmakta olduğunun farkında değildi. Claude onun bir dizi resmiyle başladı, beyaz bir giysi içinde, bir yeşilliğin geri planı önünde kırmızı bir giysiyle, ayakta dururken, yürürken, otlara uzanmışken, büyük bir hasır şapka giyerken, bir güneş gölgesinde başı açık, yüzü ipekten kiraz rengi bir şemsiye nedeniyle pespembeyken. Adam hiçbir zaman tam olarak doyum bulmadığı için bir ya da iki oturum sonra tuvalleri spatülle tamamen kazıyor ve hemen aynı konuyu tekrar çalışmaya oturtuyordu. Bitmemiş ama spatulden kurtulmuş enerji dolu bir avuç çalışma yemek odasının duvarlarına asılmıştı.

Christine'den sonra Jacques poz vermek zorundaydı. Melek yüzlü bir çocuk resmi için onu çırılçıplak soydular ve hava yeterince sıcak olduğunda bir battaniyenin üzerine koyup kımıldamadan durmasını sağlamaya çalıştılar. Ama bu neredeyse imkânsızdı. Güneş ışığından gıcıklanıyor ve uyarılıyor, gülüyor, kıpırdanıyor, küçük pembe ayaklarını havada sallıyor, yuvarlanıyor ve neredeyse başını topuklarına değdiriyordu. Babası gülüyor ama sonunda sabrı tükeniyor ve "Tek bir dakika duyarlı olamayan allahın belâsı yaramaz"ı lânetliyor ve başka birinin gülün bir şeyi

resmetmiş olup olmadığını merak ediyordu. O zaman Christine ona ciddi bir bakış atıyor, çocuğu yakalayıp babasının alelacele bir kol ya da bacak çizmesini sağlamaya çalışıyordu. Claude konuya inatla haftalarca yapışmıştı; bebeğin renklerinin zarifliğinden büyülenmişti. Ona kısık gözkapaklarının ardından her bakışta aklının geri planındaki başyapıtın bir motifini, sanatçının gözleri için bir ziyafet olarak görüyordu. Defalarca uğraşüyor, çocuğa saatlerce bakıyor, çileden çıkıyordu çünkü küçük yaramaz resminin en kolay yapılabileceği uykuya bile dalmıyordu.

Bir gün Jacques ağlıyor ve babasına poz vermeyi reddediyordu; Christine kibarca:

“Onu yoruyorsun zavallı sevgilim. Onun sorunu bu.” dedi.

O zaman Claude kendine kızdı ve pişmanlığa kapıldı.

“Evet sanırım yapıyorum” dedi “İsrar etmem aptallık. Çocuklar böyle şeyler için yaratılmamış.”

Bahar ve yaz sakin geçti; Claude’la Christine artık pek fazla gezmeye gitmiyorlardı ve hemen hemen hiç kayıkla gezmiyorlardı çünkü çocuğu adalara götürmek tam bir sorundu bu yüzden kayık suyun içinde çürümeye bırakılmıştı. Sıklıkla yaptıkları tek şey nehir kıyısında yavaşça dolaşmaktı, yine de nadiren uzağa gidiyorlardı. Claude bahçeyi resmetmekten bıkmıştı ve şimdi konu için nehir kıyısına yönelmişti. Resim yapmak için dışarıda olduğu günlerde Christine’le oğlan onunla buluşmaya gidiyorlar ve üçü birlikte akşam karanlığı çökerken yavaş yavaş eve dönüyorlardı. Bir akşam üzeri, kız eski resim defterini ortaya çıkararak Claude’u şaşırttı. Onunla ilgili bir şaka yaptı ve onun kendisine Claude kızın resmini yaparken arkasında oturduğu eski günleri anımsattığını söyledi. Konuşurken sesi biraz titredi çünkü gerçek onun çalışmasını paylaşma talebiydi çünkü çalışmanın Claude’u kendisinden her gün biraz daha uzaklaştırdığını duyumsuyordu. Çalışkan okullu kız eliyle bir çizim, bir iki tane de sulu boya yapmış sonra adamın gülümsemeleriyle cesareti kırılmış ve bu

alandaki tam olarak buluşamayacaklarını hissederek resim defterini getirmeyi bırakmış ama ileride zamanı olduğunda kendisine resim dersi vermeye onu zorlamıştı.

Dahası Claude'un en son tuvallerini beğeniyordu. Açık kırdaki, ve saf, tertemiz gün ışığında tam bir yıl dinlendikten sonra Claude yeni bir vizyonla resim yapıyordu, daha hafif, daha canlı, tonları daha uyumlu şeyler üretiyordu. Daha önce hiç yansımaları yakalamamış, yaygın ışıktaki yıkanan insanlar ve nesneler için böylesine gerçek duygular hissetmemişti. Şimdi elde ettiği renklerin ziyafetiyle ele geçirilmiş olarak kız resimlerinin iyi olduğunu söylemeye hazırdı, keşke onları biraz daha hızlı bitirse ve keşke leylak rengi topraklar ve mavi ağaçlar yapıp kızın irkiltmeseydi, bunlar kızın renk anlayışını altüst ediyordu. Bir gün kız Claude'u mavi bir kavak çizerken eleştirmeye cesaret ettiğinde Claude ona yaprakların arasında mavi bir dökümü gösterdi ve kız ağacın gerçekten mavi göründüğünü kabul etmek zorunda kaldı. Ancak kalbinin derinliklerinde bunu benimsemeyi reddetti. Doğada mavi bir ağaç olmadığına inanmıştı.

Artık Claude'un yemek odasının duvarlarına astığı resimler hakkında konuşurken her zaman ciddiye. Sanat, hayatları içindeki yerini yeniden kazanmıştı ve kıza üzerinde düşünülecek pek çok şey getirmişti. Bazen Claude'u çantası, değneği ve gölgeliğiyle dışarı çıkmaya hazır gördüğünde kollarını onun boynuna dolar ve:

“Beni seviyorsun, değil mi Claude?” derdi.

“Aptallaşma tabii ki seviyorum. Sevmediğimi neden düşündün ki?”

— Öp beni o zaman, sevdiğini göster! Öp beni! Öp beni!”

Yola kadar ona yoldaşlık eder sonra da

“Şimdi git ve çalış. Biliyorsun seni asla çalışmandan alıkoymadım... Çalışmanı seviyorum.”

Taşrada ikinci sonbaharlarında havadaki ilk damla ve ağaçlarda ilk sarı yapraklarla birlikte Claude'un huzursuzluğu giderek arttı.

Hava berbattı, iki hafta boyunca Claude sağnak yağmurlar nedeniyle dışarı çıkamadı; ondan sonra da sis dışarıdaki konularını gizledi. Bu nedenle Claude kasvetli bir şekilde ateşin karşısında oturdu ve Paris'ten hiç söz etmediği halde akşam beşte hepsi birden tutuşturulan gaz lambaları, arkadaş toplantıları ve keskin yarışmacı ruhuyla, Aralığın buzlu fırtınalarıyla bile gizlenemeyen üretim zenginliğiyle kış Paris'inin orada, ufkun altında, olduğunu hissediyordu. Bir ayda üç kez birkaç resim daha sattığı Malgras'ı görme bahanesiyle Paris'e gitti. Faucheur'lerin hanına gitmekten kaçınmayı bıraktı, hattâ yaşlı Poirette'in kendisini alıkoymasına ara sıra bir bardak beyaz şarap vermesine izin vermeye başladı. Handa etrafına dikkatle bakınırdı sanki o sabah bazı eski arkadaşları kötü havaya karşın Paris'ten gelecekler de o da onları bekliyormuş gibi; orada beklenti içinde oyalanır, sonunda umarsız bir yalnızlıkla eve dönmek zorunda kalırdı, içinde kaynayan şeyler yüzünden boğulurdu, beynini patlatacak şeyleri yüksek sesle ağlayacağı birine duyduğu gereksinim onu hasta ediyordu.

Kış geldi, geçti; Claude hiç değilse bazı güzel kar manzaraları çizmeyle avundu. Mayısın sonuna doğru beklenmeyen bir karşılaşma onu derinlemesine altüst ettiğinde üçüncü yıl başlıyordu. Bu karşılaşma bir sabah Seine kıyılarından bıktığı için bir konu arayışıyla yaylaya kadar uzandığında olmuştu. İki yaşlı mürver çalısı arasındaki yolun ani bir dönemecinde ipek bir şapka ve üstüne tam oturmuş redingotuyla Dubuche'le karşı karşıya gelince şaşkınlıktan dili tutuldu.

“Hey, sen ha!” diye bağırdı Claude.

Dubuche o kadar şaşırmıştı ki ne diyeceğini bilemedi.

“Tam da bir ziyarete gidiyordum” diye mırıldandı. “Kulağa aptalca geliyor değil mi? Taşrada ziyaret? Ama yapılması gereken şeyler var ve işte buradayız!... Senden ne haber? Buralarda mı yaşıyorsun? Sanırım öyle... en azından böyle bir şeyler duymuştum, ama daha aşağılarda olduğunu sanıyordum nedense karşı kıyıda.”

Claude çok heyecanlanmıştı ama Dubuche'ü zor durumdan kurtarmaya çalıştı.

“Eski dostum bahaneler bulmana gerek yok. Özür dilemek zorunda olan benim... Son karşılaştığımızdan beri uzun zaman geçti değil mi? Yeşilliklerin arasından burnunu çıkardığını gördüğüm zaman kalbimin nasıl attığını anlatamam!”

Zevkle sırtarak Dubuche'ün kolunu yakaladı ve onunla birlikte yürümeye başladı. Her zamanki gibi kendi konularıyla dolu Dubuche kendinden söz etmeden duramazdı, bu yüzden hemen geleceği hakkında konuşmaya başladı. Tüm ara kademeleri sancılı uğraşlarla geçtikten sonra Beaux-Arts'dan birinci sınıf bir diploma almıştı. Ama başarı sorunlarını çözmemişti. Ebeveyni artık bir kuruş göndermiyordu; tek yaptıkları o onlara destek olur diye fakirlikten ağlaşmalarıydı. Prix de Rome için uğraşma fikrinden vazgeçmişti çünkü kaybedeceğinden emindi ve hayatını kazanmaya başlama konusunda aceleciydi. Ama zaten bunu biraz yapmıştı; saati 1,25 franka kendisine köle muamelesi yapan cahil mimarlar için çalışmaktan bıkmıştı. En iyi seçimin ne olduğunu bilmiyordu, en kestirme yol hangisiydi? Eğer Güzel Sanatlar'ı bırakırsa yumuşak başlı ve azimli olduğu için kendisini çok seven eğitmeni güçlü Dequersonnière onu kızartırdı ama bu sadece biraz daha sıkı çalışma anlamına gelirdi çünkü orada bir gelecek yoktu. Devlet okullarından acı acı yakınıyordu çünkü oralarda yıllarca kölelik yapıyordun ama yetiştirdikleri öğrencilerin tümüne iş garantisi bile vermiyorlardı.

Ansızın patikanın ortasında durdu; yaşlı çitler aralanmış açık alan ortaya çıkmış ve büyük ağaçlarıyla “La Richaudière” görünmüştü.

“Haa. Tabii!” diye bağırdı Claude. “Tahmin etmeliydim. Haydut yatağına şu iğrenç görünümlü canavarları görmeye gidiyordun!”

Claude'un patlamasına çok şaşırmış olan Dubuche yanıt verirken kendini dizginledi.

“Yaşlı Margaillan’ın aptal olduğunu düşünebilirsin ama işinde iyi bir adam. Onu işte görmelisin, enerjisine şaşardın. Ayrıca iyi yönetme, arsa bulma ve tam olarak hangi malzemenin alınması gerektiği konusunda müthiş bir yeteneği var. Herhalde onun yaptığı gibi milyonlar kazanmak için bir şeylerin olması gerek. Bir tek şey biliyorum benim için yararlı olabilecek bir adama kibar davranmak için aptal olmalıyım.”

Konuşurken duruşunu dar yolun ortasına yerleştirmiş arkadaşının daha ileri gitmesini önlüyordu; eğer birlikte görülürlerse kendini riske atmaktan korktuğu apaçıktı, aynı zamanda ayrılma noktasını da belirlemiş oluyordu.

Claude Paris’teki arkadaşlarını soracaktı ama sormadı. Christine hakkında tek bir söz de etmedi. Dubuche’den ayrılmaya kendini hazırlamıştı ve el sıkışmaya hazırlanıyordu ki soru ağzından kaçiverdi:

“Sandoz nasıl?

— Oh, iyi... Onu pek görmüyorum... Son kez bir ay önce onu gördüğümde senden sözetti. Bize arkanı döndüğün için hâlâ üzgün.

— Ama size arkamı dönmedim ki” diye karşılık verdi Claude kızgınlıkla. “Gelip beni görmenizi istedim. Ne kadar memnun olacağımı bilemezsin.

— Eğer istediğin buysa geliriz. Sandoz’a da gelmesini söyleyeceğim... Şimdi gitmem gerek Hoşçakal. Hoşçakal” dedi Dubuche “La Richaudière”e doğru yola koyulurken; Claude orada durup tarlaların arasından aceleyle geçerken onun ipek şapkasının parıltısının ve redingotunun siyah lekesinin giderek küçülmesini izledi. Sonra yavaşça eve döndü, yüreği açıklanamaz biçimde ağırdı. Karşılaşması hakkında Christine’e hiçbir şey söylemedi.

Yaklaşık bir hafta sonra Christine, Faucheur’lere yarım kilo tel şehriye almaya inmişti ve çocuğu kucağında bir komşu kadınla konuşarak oyalanıyordu, bu sırada feribottan yeni inmiş bir adam ona doğru geldi ve:

“Sanırım bu Mösyö Claude Lantier’nin evinin yolu.” dedi.

Kız şaşırmıştı ama basitçe yanıt verdi:

“Evet mösyö. Lütfen beni izleyin...”

Bir süre yan yana gittiler onu biliyor gibi görünen yabancı ona dostça gülümsedi; ama kız kafa karışıklığını gizlemek için hızlanma eğiliminde olduğu için çok ciddi görünüyordu, bu yüzden adam söyleşiye girmeye çalışmadı. Kız kapıyı açtı ona oturma odasını gösterdi ve seslendi:

“Claude burada seni görmeye gelmiş biri var.”

Tek bir keyif çılgılığıyla iki adam birbirlerinin boynuna sarıldılar.

“Sevgili Pierre! Gelmen ne kadar harika!... Dubuche nerede?”

— Son anda işi çıktı. Onsuz gelmem için bana bir telgraf çekti.

— Anladım ama aslında şaşırmadım... Sen buradasın ve ne kadar sevindiğimi Tanrı biliyor.” dedi Claude. Ardından, şimdi ikisinin de mutluluğuna sevinerek gülümseyen Christine’e dönerek devam etti:

“Ah, doğru ya sana hiç söylememiştim. Önceki gün şu canavarlara uğramak için büyük evi ziyaret etmeye giden Dubuche’e rastlamıştım... Ama şimdi düşündüğüm şeye bak.” diye bağırdı kaşlarını çatarken sanki ansızın bir şey anımsamış gibiydi “İkiniz birbirinizi tanımıyorsunuz ve ben burada hiçbir şey yapmıyorum... Sevgilim karşında gördüğün beyefendi benim eski dostum Pierre Sandoz. Onu kardeşim kadar severim... Ve bu, eski dostum Pierre, hayatımdaki kadın... Şimdi birbirinizi öpüp arkadaş oluyorsunuz!”

Neşeli bir gülüşle Christine hemen yanağını uzattı. Sandoz’a hemen içi ısınmıştı. Onun kibarlığını, güvenilir samimiyetini ve kendisine sempatik, adete babaca bakışını sevmişti. Adam iki elini ellerinin arasına alıp ona:

“Claude’a düşkün olmanıza çok sevindim. Her zaman birbirinize düşkün olmalısınız. Bir insanın başına gelebilecek en güzel şey bu.” dediğinde gözleri yaşlarla doldu.

Sonra kızın kollarındaki bebeği öpmek için eğilirken:

“Bu ilk herhalde.” dedi.

Claude “Evet, bu ilk.” dedi Claude belirsiz, özür diler gibi bir jestle. “Ne yapabilirsin ki? Yaratıklar sen geldiklerini fark etmeden önce ortaya çıkmış oluyorlar!”

Christine öğle yemeği için mutfağı altüst ederken Claude’la Sandoz oturma odasında konuşarak oturdular.

Birkaç sözcükle Claude öykülerini anlattı, kim olduğunu, ona nasıl rastladığını, onları neyin birlikte ev kurmaya yönelttiğini. Arkadaşı neden evlenmediklerini bilmek isteyince çok şaşırdı.

Evlenmek mi? Bu konudan hiç söz etmemişlerdi ve Christine de bu konuda ısrarcı değil gibi görünüyordu. Ayrıca mutlu oldukları sürece ne önemi vardı ki? Sorun olur muydu?

“Bu senin hayatın” dedi Sandoz “ve beni hiç rahatsız etmez. Yine de o baştan beri seninmiş onu onurlu bir kadın yapmalısın.

— O hazır olduğunda ben de hazır olacağım.” dedi Claude. “Onu kucağında küçük bir çocukla sallantıda bırakmayı düşünmem bile.”

Sandoz konuyu değiştirdi ve duvarlarda asılı resimler için övgüler yağdırmaya başladı. Serserinin zamanını boşa harcamadığı ortadaydı. Senin renklerin orada ve şimdi güneş ışığına bak. Memnun ve ara sıra bilinçli bir gururla gülerken Claude Sandoz’un övgülerini dinledi. Tam diğer arkadaşlarını, onların ne yaptıklarını soracakken Christine geldi ve seslendi:

“Çabucak gelin, yumurtalar sofrada.”

Mutfakta yediler ve olağanüstü bir yemektir. Kaynamış yumurtaları kızarmış kayabalgı izledi, sonra bir gece öncesinin haşlanmış bifteği patates ve bir kırmızı ringayla birlikte bir salataya dönüştü. Mélie’nin közde pişirdiği ringanın güçlü kokusuyla yemek çok lezzetliydi, kahve de yavaşça ama gürültüyle ocağın yanındaki çıkıntıda filtresinden akıyordu. Üstlüklerin zamanı geldiğinde bahçeden taze çilekler, komşu mandıradan peynir getirildi, üçü de dirseklerini masaya dayadılar ve koyu bir sohbeta daldılar. Peki Paris? Diğerleri Paris’te ne yapıyorlardı? Oh özel bir şey değil. Yine de

hangisinin ağacın tepesine önce varacağını görebilmek için sıkı bir savaşım veriyorlardı. Kuşkusuz Paris'ten uzak kalan insanlar üzücü bir hata yapıyorlardı; tamamen unutulmak istemiyorsan Paris bulunulması gereken yerdi. Ama tabii ki yetenek bunun dışındaydı, nerede olursa olsun; başarı büyük ölçüde irade gücüne bağlı değil miydi? Hiç kuşkusuz kırsal bölgede yaşamak ve eserleri biriktirmek sonra Paris'e dönmek ve orayı onlarla boğmak en doğrusuydu.

Akşam Claude Sandoz'a istasyona kadar eşlik ederken Sandoz: "Bu arada seni bir sır içinde bırakacağım... Sanırım evleneceğim." dedi.

Claude hemen güldü.

"O zaman bu senin oyunundu ha? Sabahki vaazının nedeni buydu demek!"

Tren kalkıncaya kadar konuşmaya devam ettiler. Sandoz evlilik hakkında ne düşündüğünü açıkladı. Bugün kayda değer bir şey üretmek isteyen herkes için gerekli iyi, katı, düzenli çalışma için evliliğin temel koşul olduğunu söyledi. Yiyip bitirecek birini arayan Kadın, Sanatçıyı öldüren, onun yüreğine eziyet eden ve beynini yiyen Kadın Romantik bir fikirdi ve gerçekte örtüşmüyordu. Kendisinin de aklının barışını korumak için bir şefkate ve münzevi bir yaşam için sığınacağı, içinde bu kadar zamandır düşlediği büyük eserine tüm hayatını vereceği sempatik bir eve gereksinimi vardı. Her şeyin insanın seçtiği eşe bağlı olduğunu ekledi ve kendisi ne aradığını bulduğunu sanıyordu: basit bir kız, küçük iş sahiplerinin beş parasız bir yetimi ama iyi görünümlü ve zeki. Büro işinden altı ay önce ayrıldığından beri gazetecilikte biraz ilerlemişti ve onun daha kazançlı olduğunu görmüştü. Annesini de Batignolles'da iki kadının kendisine sevgi ve şefkat göstereceği, onun da kendi çabasıyla üçüne birden bakacağı küçük bir eve yerleştirmişti.

"Her bakımdan evlenmişsin" dedi Claude. "İnsan her zaman en doğru olduğunu düşündüğü şeyi yapmalı... Peki, şu an için

hoşçakal; işte trenin. Şimdi unutma tekrar gelip bizi görmeye söz verdin.”

Sandoz onları görmeye pek çok kez geldi. Gazetesi bir izin zamanı tanıdığında ve hâlâ bekarken davet beklemeden uğradı; güze kadar evlenmedi. O günler hepsi için yeniden mutlu günlerdi, tüm akşamlar güvence alışverişleriyle geçti, eski şöhret arzularının yeniden uyanıydı.

Bir gün Claude’la tek başlarına adalardan birinde uzanmış, mavilikleri izlerken büyük hırsını itiraf etti.

“Bir gazete basitçe bir savaş alanı, ne kastettiğimi anlarsan. Bir adam yaşamak zorundadır ve yaşamak için savaşmalıdır. İnsan onun için ne düşünürse düşünsün ve onun için çalışmaktan ne denli çok nefret edersen et Basın, hesaplaşman gereken bir güç, inançlarına bağlı birinin elinde yenilmez bir silahtır... Şu sırada onu kendim için kullanmaya zorlanıyorum ama zamanımın kalanını habercilikle harcamaya niyetim yok. Tam tersi! Planım belli. Uzun süredir ne aradığımı buldum. Öldürücü bir çalışmaya dönüşebilir ve bir kez onun içine dalarsam asla çıkamayabilirim ama yapacağım.”

Sessizlik vardı çünkü sıcakta yapraklar bile kıpırdamıyordu sonra Sandoz tekrar konuştu, bu kez daha yavaş ve daha bağlantısız cümlelerle:

“Bak. Fikir şu: insanı aslında olduğu gibi incelemek. Olduğuna inandırdıkları metafizik kukla olarak değil, fizyolojik insan olarak, şu çevresi tarafından belirlenen ve organlarının işlevleri tarafından güdülenen insan... Bunu bir tiyatro olarak düşünmüyor musun, çalışmalarını yoğunlaştırdıkları konu yalnızca beyin ve beynin işlevleri ve beyin sanki organların en soylusuymuş gibi yapmıyorlar mı?... Şimdi düşün. Tanrı aşkına düşünce tüm bedenün ürünü olmaktan başka nedir? Bir beynin kendi başına düşünmesini sağlayabilirler mi? Sahibi karın ağrısı olduğunda beynin “soyluluğuna” ne oluyor?... Hayır, her şey saçmalık! Felsefe zamanın gerisinde. Bilim de öyle. Kendimizi pozitivistler ve evrimciler diye adlandırıyoruz ama insanımız hâlâ Klâsik dönemin mankeni ve biz

hâlâ salt nedenin karışık saçlarını taramakla meşgulüz. Bir psikolog olmak hakikate ihanet etmektir. “Psikoloji”nin dışında “fizyoloji” derken aslında neyi kastediyorlar? Hiçbir şeyi. Birbirlerini o kadar tamamlıyorlar ki bir bütün haline geliyorlar ve insan mekanizması insan işlevlerinin toplamı olmak zorunda kalıyor... Bu tam da bizim başlangıç noktamız, çağdaş devrimimizin olası tek temeli. Eski toplum kavramının kaçınılmaz ölümü ve yeni bir toplumun doğması ve bu da yeni bir zeminden kaynakacak yeni bir sanat demek... Oh, bu olmak zorunda! Gelmekte olan bilim ve demokrasi yüzyılı için yeni edebiyat!”

Çılgılığı yükseldi ve göklerde kayboldu. Tek bir rüzgâr esintisi yoktu, sadece nehir söğütlerin altında sessizce akıyordu. Sandoz yoldaşına dönüp yüzüne karşı konuştu:

“Şimdi tüm bunların içinde ne yapacağımı tam olarak biliyorum. Öyle devasa bir şey değil, tamamen alçakgönüllü bir şey, bazı oldukça abartılı hırsların bile olsa bir ömre yetecek bir şey! Bir aileyi alacağım ve onun her üyesini tek tek inceleyeceğim, nereden geldiklerini, ne olduklarını, birbirlerine nasıl tepki verdiklerini. Dolayısıyla minyatür bir insanlık, insanlığın evrimi, davranış biçimi... Karakterlerimi, ortamı ve egemen koşulları sağlayan belli bir döneme yerleştireceğim ve tarihin bir dilimi haline getireceğim, ne yapacağımı görüyorsun... Onu bir dizi roman haline getireceğim, de ki on beş ya da yirmi her biri kendi içinde bir bütün ve kendi özel kurgusunda ama hepsi de bir-biriyle bağlantılı, o sırada bana bir şey ifade etmese de yaşlılığımda en azından bir çatı oluşturacak bir kitaplar çevrimi!”

Sırtüstü yere uzandı ve kollarını açtı, sanki toprağın onu kucaklamasını istiyordu, sonra gülmeye başladı ve gülünç bir tirada girişti.

“Güzel toprak” diye bağırdı. “Beni koynuna al, sen ki hepimizin anasısın, yaşamın tek ve biricik kaynağı! İçinde dünyanın ruhu dolanan ölümsüz, ebedi, taşların arasında bile filizlenen ve ağaçları bizim kardeşimiz kılan yaşam suyu!... Sevgili toprak, bırak kendimi sende yitireyim, şu anda kollarımın bacaklarımın altında

duyumsadığım beni kucaklayan, beni sıcaklığıyla dolduran şey sende. Çalışmamda tek başına sen büyük devindirici güç olacaksın, hem neden hem de sonuç, her şeyin, tüm yaratıkların nefesinden yaşamı emeceği görkemli kaynak!”

Bir şakayla başlayıp yapay bir şairanelik üzerinden seslendirmesi şairin gerçek coşkusuyla titreşen yakıcı bir inanç çığlığına dönüşmüştü. Sandoz’un gözlerinde yaşlar vardı ve duygularını gizlemek için tüm ufku kucaklayan, bilerek sertleştirilmiş bir ses ve belirsiz bir jestle ekledi:

“Tüm o lânet olası aptalca kavramlar! Her insan bir ruh değil, hepimiz için o evrensel tek ruh ne zaman olacak!”

Claude neredeyse tümüyle otların içine gizlenmişti; olduğu yerde kıpırdamadan yatıyordu. Sonra başka bir sessizliğin peşinden sessizliği kırdı:

“Sevgili Pierre! Yürü ve onların çoğunu kılıçtan geçir... Ama kendin de birkaç sert darbeye hazır ol.”

Sandoz “Bundan endişelenmiyorum” diye yanıtladı, ayaklarına kadar ürpermişti ve gerindi. “Kalkanım çok kalın. Sadece kendi bileklerini kırarlar... Şimdi harekete geçme zamanı değil mi? Trenimi kaçırmak istemiyorum.”

Christine Sandoz’u çok beğenmeye başlamıştı; onun yaşama karşı sağlıklı, doğrudan tutumuna hayranlık duyuyordu, bu yüzden bir gün ondan kendisine bir iyilik yapmasını ve Jacques’ın vaftiz babası olmasını isteme cesareti buldu. Bugünlerde kendisi bir kiliseye hiç girmiyordu ama çocuğu cezalandırmak için hiçbir neden de görmüyordu. Aslında onun karar verdiği şey oğluna bir vaftiz babası biçiminde sağlam bir destek sağlamaktı; bu vaftiz babasının güçlü patlamaları arasındaki değişmez güvenilirliği bu kararın temeliydi. Claude kızın kararına çok şaşırdı ama rastgele bir omuz silkmesiyle kabul etti ve böylece çocuk vaftiz edildi. Bir komşu kızını vaftiz annesi yaptılar sonra da hep beraber özel olarak Paris’ten getirilmiş bir ıstakozla ziyafet çektiler.

O gün hoşçakal denildikten sonra Christine Sandoz'u bir kenara çekti ve tekrar gelip kendilerini görmesi için yalvardı:

"En kısa zamanda gene gel." dedi. "Burada çok sıkılıyor."

Haklıydı. Claude tekrar o kara umutsuzluk nöbetlerine düşmüştü, resim yapmayı bırakıyor, tek başına dışarı çıkıyor, feribotun yolcularını karaya çıkardığı Faucheur'lerin hanı civarında dolaşıyor, sanki Paris'in kendisi her an kıyıya çıkacakmış gibi bekliyordu. Paris yakasını bırakmıyordu. Düzenli olarak ayda bir kez oraya gidiyor ve her zaman depresif olarak dönüyor ve çalışmıyordu. Güz geldi, sonra da kış, ıslak, çamurlu bir kış ve Claude kendisini somurtkan bir uyuşukluğun içine bıraktı; bu uyuşukluğa, Ekimde evlendiğinden beri Bennecourt'a eskisi kadar sık gelemeyen Sandoz'a yönelik suçlamalar eşlik ediyordu. Sandoz'un ziyaretleri onu uyarabilen tek şey gibi görünüyordu; o ziyaretler Claude'u bir hafta süren büyük bir heyecan içinde tutuyor ve Paris'ten son haberlerle ilgili bitmek bilmez ateşli konuşmaları kıskırtıyordu. Uzun süre Claude Paris özlemini gizleyebilmişti ama şimdi sabahtan geceye kadar Paris hakkında konuşabiliyordu; Jacques uyuduktan sonra ateşin karşısında oturduklarında Christine'in beynini kızın hiç duymadığı konular ve hiç tanımadığı insanlar hakkında bir konuşma sağanağına uğratiyordu. Ne kadar çok konuşursa heyecanı o denli artıyor ve Christine'den adamın hiç bitmeyen konuşmalarından kırılmış şu ya da bu kişi hakkında görüşünü ve tutumunu açıklaması isteniyordu.

Gagnière'in bir peyzaj ressamı olarak yeteneğini geliştirecek yerde kendini müzik yoluna atmasını aptalca bulmuyor muydu? Şimdi görünüşe göre müzik dersleri için genç bir hanıma gidiyordu. Onun yaşında! Christine bu konuda ne düşünüyordu? Onun deli olduğunu düşünmüyor muydu? Sonra Jory vardı, kendini şimdiye kadar Moskova Sokağı'nda bir yer edinmiş olan Irma Bécot ile bütünlemeye çalışıyordu. Bu ikisini biliyordu tabi ki, zarif ve uyumlu bir çift, böyle düşünmüyor muydu? Ama zekilerin en ze-

kisi Fagerolles'du. Bir daha karşılaştıklarında ona onun hakkında ne düşündüğünü söyleyecekti. Roma Ödülü'ne girmek için tüm çeteden vazgeçebilirdi, *kaybetmiş* bile olsa. Güzel Sanatlar Okulu lehine hiçbir şey söylememişti çünkü o bir geleneği yeryüzünden silmek isteyen bir aşağılıktı. Bundan kurtulmanın yolu yoktu, tüm bu başarı tamahkârlığı ve bir ahmaklar sürüsü tarafından selâmlanma arzusu; hattâ insanın arkadaşlarının hakkını yemesi anlamına gelse bile, insanları en pis hileleri yapmaya yöneltse bile. Beğense bile onları savunamazdı değil mi? Bunu yapacak kadar burjuva olamazdı! Ve kız ne zaman onunla aynı fikirde olsa son derece komik olduğunu düşündüğü ve onu her zaman gürültülü, sinirli kahkahalara boğan başka bir öyküye, Mahoudeau ile Chaîne'in öyküsüne geçiyordu. Aralarında kalsın, korkunç Mathilde'in kocası küçük Jabouille'i öldürmüşlerdi, baharatçı dükkânı da kadına kalmıştı. Evet, evet adamı, küçük veremli boynuzluyu onlar öldürmüştü; bir gece nöbetlerinden birini geçirirken karısı bu çifti çağırmış ve aralarında zavallı küçük sefilin canını bedeninden masajla almışlardı.

Christine hiçbir eğlenme belirtisi göstermeyince Claude ayağa kalkar ve söylenirdi:

“Seni de hiçbir şey güldürmüyor!... Hadi, yatsak daha iyi olacak.”

Adam kıza her zamanki gibi hayrandı ve aşkın kendi içinde başka her şeyi bellekten silen bir eğlence olduğuna inanan bir adamın umarsız ısrarıyla bedenini istiyordu. Ama şimdi aşkın kendisi yeterli değildi bunun da ötesine gitmek istiyordu çünkü bir başka zaptedilemez eski istek onu ele geçirmişti.

Bahar gelince Salon'a canlı bir ilgi göstermeye başladı oysa daha önce onu küçümsüyor gibi yapmış ve bir daha asla oraya bir resim göndermeyeceğine yemin etmişti. Ne zaman Sandoz'la buluşsa diğerlerinin ne gönderdiğini soruyordu. Açılış günü sergiyi görmeye gitti ve akşam hem çok heyecanlı hem de çok eleştirel olarak geri döndü. Mahoudeau'nun yaptığı bir büst vardı, kötü değil ama sıradışı da değil; Gagnière'in bir peyzajı, aslında fasarya

ama iyi ışıklandırılmıştı. Hepsi bu, sadece Fagerolles'un işi, aynanın önünde makyaj yapan bir aktris hariç. Önce ondan söz etmemişti ama sonra bir miktar küçümseyici kahkahayla anlattı. Tam da Fagerolles, her zaman bir gözü asıl şansta olurdu. şimdi Roma Ödülü'nü kaybetmişti; resmini sergileme ya da Güzel Sanatlar Okulu'ndan ayrılma konusunda hiçbir pişmanlığı kalmamıştı ama inanmak için bunu yapış biçiminin görölmesi gerekiyordu. Sadece bir tür kurnazca uzlaşma üretiyordu, görünürde cesur ama tek bir özgün nitelik olmaksızın resim yapıyordu. Dahası kesinlikle bir başarı elde edecekti çünkü o tartakladığını düşünürken burjuva beğenisiyle sırtının sıvazlanmasından daha iyisi yoktu. Bir Salon'un bu iç karartıcı vahşiliğinde, zeki genç adamların ve beyinsiz ahmakların ürünleri arasında gerçek bir ressamın ortaya çıkmasının zamanıydı. Eğer bir kale saldırılmaya değiyorsa işte buydu, Tanrım buydu!

Christine onun ne kadar öfkeli olduğunu ayrımsayarak sonunda sakince sözünü kesmeye cesaret etti:

"İstersen Paris'e geri dönebiliriz.

— Paris'e geri dönmekten söz eden mi var?" diye bağırdı. "Lâfı tersinden anlamadan seninle konuşulmuyor."

Altı hafta sonra onu bir hafta boyunca meşgul eden bir şey işitti... Arkadaşı Dubuche Mlle. Régine Margaillan'la, "La Richaudière"nin sahibinin kızıyla evleniyordu. Karmaşık bir öyküydü, Claude'u muazzam bir şekilde eğlendiren şaşırtıcı ayrıntılarla doluydu. Bir kere Dubuche gidip kendi başına sergilediği, bir parkın ortasındaki bir pavyon projesiyle bir madalya kazanmıştı. İşin gülünç kısmı hocası Duquersonnière görünüşe göre kendiliğinden her şeyi yeniden biçimlendirmiş, başkanı olduğu Seçim Komitesini soğukkanlılıkla ayarlayarak pavyona bir madalya verdirmişti. Ve de her şeyin üstüne ödöl düğünü kurgulamıştı. Eh, madalyalar fakir fakat hak eden öğrencileri uygun zengin ailelere yerleştirmeye yarardı! Tüm *sonradan görmeler* gibi yaşlı Margaillan işinde kullanabileceği bir damattan çok hiçbir şey

istemezdi, düzgün diplomaları ve en yeni kesim redingotları olan bir damat.

Bir süredir gözü Güzel Sanatlar Okulu'ndan her zaman iyi notlar alan, bu kadar çalışkan ve hocalarının bu kadar çok önerdiği bu genç adamın üzerindeydi. Madalya, hevesini zirveye taşımıştı; bu noktada kızını ona vermiş ve iyi binalar için her şeyi bildiği için milyonlarını on milyonlara çevirecek bir ortak olarak onu şirketine almıştı. Ayrıca o, zavallı, hastalıklı, küçük Régine'in tam gereksindiği şeydi, iyi, sağlıklı bir koca.

Claude'un kaçınılmaz yorumu "Bir adamın Régine gibi sıska bir tavşanla evlenmesi için para konusunda hayli keskin olması gerek değil mi?" olmuştu.

Kıza acıyan Christine onun lehine bir şeyler söylemeye çalıştığında Claude karşılık verecekti:

"Ben onu aşağılamıyorum! Eğer evlilik hayatı ona çok şey ifade etmiyorsa her şey yolunda. Babasının bir burjuvayla evlenmek için yeterince aptal ve hırslı bir duvarcı olması kesinlikle kızın suçu değil. Bir yanda ayyaş kuşaklar öte yanda yozlaşmış bir ırkın tükenmiş, hastalık taşıyan kanıyla kızın böyle olmasına şaşmamak gerek. Para torbalarına karşın sana kalan yıpranmışlıktır. Servet biriktirmenin nesi iyi? Sana soruyorum tek sonucu turşu kavanozlarında bir cenin kuşağına yol açıyorsa nesi iyi onun?"

O kadar şiddet belirtisi gösterince Christine onu kollarının arasına alıp orada tutmak ve onu öperken eski iyi yürekli özüne geri getiren gülüşler sunmak zorunda kalırdı. Sonra daha sakın bir havada iki eski arkadaşının yaptığı evlilikleri anlar hattâ onaylardı. Aslında üçü de kendilerine eşler bulmuşlardı! Her şey bir yana hayat ne kadar eğlenceliydi!

Bir kez daha yaz geçti, Bennecourt'da geçirdikleri dördüncü yazdı ve hepsinin en mutlu geçeniydi çünkü taşranın derinliklerinde yaşamak sakın, kolay bir olaydı. Oraya gittiklerinden beri hiç para sıkıntısı çekmemişlerdi; Claude'un yılda bin frankı ve

sattığı birkaç tabloda gelen para gereksinimleri için yeterliydi. Biraz eşya almanın yanında bir kenara biraz para da koyabilmişlerdi. Taşra hayatı küçük Jacques için de idealdi. Şimdi iki buçuk yaşında güçlü kuvvetli, pembe yanaklı bir çocuktu; bütün gününü dışarıda geçirir, giysilerini yırtık pırtık hale getirir ve öyle kirlenirdi ki annesi çok sık olarak onu temizlemeye neresinden başlayacağını şaşırırdı. İyi uyuduğu ve yemeğini sevdiği sürece onun için pek endişelenmezdi ama tüm duyarlılığını ve kaygısını mizahı ve depresyonu sinirlerini sürekli geren yetişkin çocuğuna, sanatçı kocasına saklardı.

Durum her gün kötüye gidiyordu. Sakin bir yaşam sürüyorlardı ve kaygıları olmaması gerekirdi; yine de kendilerinin sürekli bir öfkeyle dışa vurulan huzursuz, depresif bir akıl durumuna kaydıklarını hissediyorlardı.

Taşra hayatındaki ilk günlerinde hissettikleri keyif bitmişti. Kayıkları çürümüş, parçalara ayrılmış ve Seine'in dibine batmıştı ve onlar Faucheur'lerin emirlerine sunduğu kayığı kullanmayı hiç düşünmemişlerdi. Nehirden bıkmışlar kürek çekmenin tüm keyfini yitirmişlerdi; hâlâ adalardaki belli gözde noktalarda yaşadıkları hayranlık çılgınlıklarını anmakla birlikte gidip oraları tekrar ziyaret etmeye hiçbir eğilimleri kalmamıştı.

Nehir kıyısındaki dolaşmaları bile çekiciliklerini yitirmişti; yazın oraları çok sıcaktı, kışınsa orada soğuk alabilirdiniz. Köye tepeden bakan geniş elma bahçelerinin yayıldığı yayla ise uzak bir bölgeydi, uğrak yerlerinden o kadar uzaktı ki oraya yayan gitmeye kalkmak aptallık olurdu. Ev bile sinirlerini bozuyordu; oturma odası bayat yiyeceklerin sürekli kokusu içinde yemek zorunda oldukları bir kışla, yatak odası ise göklerin tüm rüzgârlarının cirit attığı bir yerdı. Daha da kötüsü kayısı hasadı düşmüş, dev gül fidanlarının en güzeli çok yaşlandığından çürümenin kolay kurbanı olup ölmüştü. İç karartıcı küçümsemeyi besleyen göz alışkanlığıydı, ebedi doğa bile aynı manzaranın aşırı seyredilmesi

nedeniyle yaşlanmıştı. En kötüsü de ressam Claude ondan bıkmıştı, imgelemine ateşleyecek tek bir konu bile bulamıyordu. Kırsal kesimde sanki tüm ilgisini yitirmiş, tüm yaşamı kurumuş gibi ayaklarını sürüyerek dolaşıyordu; bilmediği tek bir ağaç ya da görmediği tek bir ışık oyunu yoktu. Hayır, her şey bitmişti, soğuk ve cansızdı; böylesine Tanrının terk ettiği durgun bir suda kayda değer bir şey yapması mümkün değildi!

Ekim sulu gökleriyle geldi ve ilk ıslak akşamlardan birinde Claude akşam yemeği geciktiği için bir öfke nöbeti geçirdi. Aptal Mélie'yi sokağa attı ve yoluna çıktığı için Jacques'ı tokatladı. Christine göz yaşları içinde ona sarıldı ve:

“Bu mekânı terk etme zamanımız. Lütfen Paris’e geri dönelim.” dedi.

“İşte yine aynı şeyi yaptın” diye bağırdı Claude öfkeyle kendini onun kucağından kopararak “asla Paris’e geri dönmeyeceğiz! Asla! Duydun mu?”

— Hatırım için” diye nazikçe devam etti Christine “Hatırım için yap bunu. Benim için yap.

— Neden, burayı sevmiyor musun?

— Hayır, eğer burada kalırsak öleceğim. Ayrıca senin çalışmanı istiyorum ve senin yerinin burası değil Paris olduğunu biliyorum. Kendini burada daha fazla gömmen bir cinayet olacak.

— Yeter! Burada kalıyoruz.”

Heyecandan titriyordu, çünkü Paris onu çağırıyordu, şuracıkta, ufkun altında Paris bir kış akşamına ışıklarını yakınmaktaydı. Arkadaşlarının orada harcadıkları müthiş çabayı duyumsuyordu; onlarla yine oradaydı, zaferlerini paylaşıyor, yeniden onların lideri oluyordu çünkü aralarında liderliklerine talip olacak yeterince güçlü, yeterince gururlu biri yoktu. Yine de tüm varsanlarına, onlarla birleşmek için geri dönmeye acele ettiren hissettiği tüm gereksinime karşın varlığının derinliklerinden nasıl çıktığını bilmediği başa çıkılamaz bir karşıtlıkla gitmeyi reddetmekte inat ediyordu.

Bu cesur olanı da içine alabilen korku muydu yoksa yazgının gücüne başkaldıran bilinçdışı bir mutluluk muydu?

“Dinle” diye bağırdı Christine “Eşyaları toplamaya gidiyorum ve sen de benimle geliyorsun.”

Beş gün sonra Paris yolundaydılar; paketledikleri eşyaları arkalarından trenle gelecekti.

Christine ansızın bir şey unuttuğunu hatırladığında Claude küçük Jacques’la dışarıda sokaktaydı. Kız tek başına eve döndü ve onu tamamen boş görünce ağlamaya başladı sanki kendisinden bir parça kopmuş gibiydi, sanki geride kendisinden bir parça bırakmıştı. Ne büyük bir istekle orada kalabilirdi, sonsuza kadar orada yaşayabileceğini nasıl da derinlemesine hissetmişti, oysa onu terk edip her zaman bir rakip gibi hissettiği o tutkulu şehre dönmekte ısrar eden kendisiydi. Ne unuttuğunu arayarak etrafa bakınırken mutfak penceresinin dışında açmış bir gülü kopardı, don vurmuş son gülü. Sonra kapıyı çölleşmiş bahçenin üzerine kapadı.

7. BÖLÜM

ÇOK GEÇMEDEN Claude yine Paris kaldırımlarındaydı, koşuşturmayla gürültünün arasında; sonra tümüyle dışarıda olma ve dolaşma, gidip arkadaşlarını arama hevesi içine girdi. Sabah erkenden uyanır uyanmaz dışarı fırlıyor Christine'i Boulevard de Clichy yakınlarında Douai Sokağı'nda kiraladıkları stüdyoyu düzenlemede yalnız bırakıyordu. Böylece döndükten iki gün sonra saat sekizde donuk, soğuk, gri bir Kasım sabahında Mahoudeau'ya uğradı. Heykeltraşın Cherche-Midi Sokağı'ndaki dükkânının açık olduğunu gördü ve Mahoudeau yataktan çıktığı kılıkla, soluk yüzü, kan çanağı gibi gözleriyle soğuktan titreyerek kepenkleri indiriyordu.

“Vay sen misin?” dedi. “Paris için biraz erken değil mi?... Taşrayı bıraktın mı yoksa? Şehre mi döndün?”

— Önceki günden beri.

— İyi! Artık seni daha çok görürüz... İçeri gel. Bu sabah dışarısı biraz soğuk.”

Dükkânın içinde Claude daha da üşüdü. Çıplak duvarlardan sızan nemin, çamurun, kil yığınlarının ve döşemeyi kaplayan sonsuz su birikintilerinin serinliğiyle karşılaşınca paltosunun yakalarını indirmede ve ellerini ceplerinin dibine kadar soktu. Son ziyaretinden beri fakirlik rüzgârı mekânda esmiş, Antik dökümleri stüdyonun raflarından süpürmüş, çalışma masalarını ve şimdi iplerle tutturulmuş küvetleri berbat etmişti. Artık pis, rezil bir delikten ibaretti, sanki bir duvarcının harabesi gibiydi kapıdaki camdan sıyrılmış beyazlığın üzerine alaycı bir parmak her tarafında ışınlar olan bir güneş, ortasına da bir yüz ve sırıtan bir ağız için bir yarım daire çizmişti.

“Biraz bekle” diye devam etti Mahoudeau “şimdi ateşi yakarız. Bu lânet stüdyolar tüm o su ve ıslak paçavralarla hemen yapış yapış oluyor.”

Ortalıkta dolaşınca Claude Chaîne’in orada olduğunu, sobanın önünde diz çöktüğünü, eski bir taburenin oturağından tutuşturucu olarak kullanmak üzere bir saman çektiğini gördü. Onu selâmladı ama Chaîne bakmadı bile; tek yaptığı bir tür alçak sesli homurdanmaydı.

Claude Mahoudeau’ya geri döndü.

“Bugünlerde ne yapıyorsun?” diye sordu.

“Oh, özellikle hayret uyandırıcı hiçbir şey! Çok kötü bir yıld, geçen yıldan da kötü şu ana kadar da bir şey yok... Azizler ve meleklerde de bir düşüş var biliyorsun. Evet, din eskisi gibi satılmıyor; bu da kemerleri sıkmam gerektiği anlamına geliyor. Bak şu sıralar neye kadar indirgendiğimin simgesi!” dedi ve üzerinde çalıştığı bir büstün üzerini açmaya durdu. Favorileriyle daha da uzun hale gelmiş uzun bir yüzü ortaya çıkardı; görgüsüzlük ve sınırsız aptallığın bir hilkat garibesi.

“Yan köşedeki bir avukat” diye açıkladı. “Tüm yaşamında böylesine iğrenç bir enayi gördün mü? Ağzının kendi istediği gibi yapılması için kopardığı yaygarayı duymalıydın!... Ama ne yapabilirsin? İnsanın yemek yemesi gerek.”

Salon için bir fikri olduğunu söyledi; ayakta duran bir figür, bir “Yıkanan Kadın”, suyu ayağının ucuyla kontrol ediyor, bir kadının cildini çok güzel gösteren silik bir ürperti ile. Claude’a gösterdiği model şimdiden çatlama belirtileri gösteriyordu; Claude, sanatçının verdiği ödünlere, kolların bacakların sabit abartısıyla kendini ortaya koyan belirli bir apaçık güzelliğe, devasa olana doğal önyargısından çok fazla sapmadan doğal beğeni arzusuna şaşıırıp kızarak, sessizce baktı. Mahoudeau’nun yakınması ayakta bir figürü yapmanın zorluğuydu. Bu, metal destekler anlamına geliyordu ve onlar oldukça pahalıydı ve de kendisinde bulunmayan döner tabla veayrıca pek çok başka araçlar eksikti. Bu yüzden onu suyun kenarına yatırmaya karar verebilirdi.

“Ne düşünüyorsun?” diye sordu Claude’a “Beğendin mi?

— Evet, bir bakıma” diye yanıtladı Claude. “Biraz şekersi, iri kalçalarına karşın. Yine de bitmeden bir şey söylenemez.... Ama o ayakta *durmali* eski dostum, yoksa her şey kaybolur.”

Ateş şimdi sobada güürldüyordu, bu yüzden Chaîne doğrulup ortalıkta dolanmaya başladı. Mahoudeau’yla yatağı paylaştığı karanlık arka odaya gitti ve bir an sonra şapkasını giymiş olarak geri döndü. Hâlâ ağzını açmamıştı ve istençli, bunaltıcı sessizliğiyle beceriksiz köylü eline bir boya kalem alıp duvara “tütün almaya çıkıyorum, sobaya kömür koy.” diye çiziktirdi ve çıkıp gitti.

Claude şaşkınlık içinde onu izlemişti; sonra Chaîne gidince Mahoudeau’ya

“Bu da neyin nesi?” diye sordu.

“Konuşmuyoruz” oldu heykeltraşın sakın açıklaması. “Her zaman yazıyoruz.

— Ne zamandan beri?

— Son üç aydır.

— Ve aynı yatağı paylaşıyorsunuz?

— Evet.”

Claude kahkahalara boğuldu. Olacak şey değil! Bunu yapmak için ne biçim inatçı katırlar olmalıydılar. Ve küçük dargınlıklarının nedeninin ne olduğunu sordu. İt herif! Mahoudeau bir akşam eve erken gelmiş ve Chaîne’i komşu baharatçı Mathilde’le, iç çamaşırları içinde bir kavanoz reçeli tıkınırken yakalamıştı. Onu altüst eden yarı giyinik olmaları değildi, bu lânet şey umurunda değildi. Hayır, onu altüst eden reçel ve kendilerine karşı olan davranışlarıydı. Tiksindirici diye düşünüyordu kendisi kuru ekmek yemek zorundayken! Tanrı aşkına, eğer kadını paylaşıyorsan kesinlikle reçelini de paylaşabilirsin!

Böylece üç aydan beri hiçbir açıklama yapmaksızın sürekli olarak birbirlerine surat asıyorlardı. Yaşamları örgütlenmişti; bunun

sonucunda kesinlikle gerekli ilişkileri de duvara karaladıkları kısa mesajlara indirgenmişti. Hâlâ aynı kadını paylaşıyorlardı tıpkı hâlâ aynı yatağı paylaştıkları gibi; kadınla birlikte olma zamanları konusunda sözsüz bir anlaşmaları vardı; diğerinin sırası geldiğinde beriki dışarı gidiyordu. Her şey bir yana konuşmak mutlak olarak gerekli de değildi; birbirlerini onsuz da pekâlâ anlaşıyorlardı.

Ateşi yakmayı bitirdiği için Mahoudeau tüm kırgınlığını Claude'a boşalttı.

“İnanmayabilirsin” dedi “ama açlıktan yarı ölü olduğunda konuşmak zorunda olmamak o kadar da kötü değil. Sessizlik bir biçimde yaşamana yardımcı oluyor. Açlık sancıları üzerinde tampon etkisi yaratıyor... Ama Chaîne!... Ne kadar ağgözlü olduğunu bilemezsin; özellikle içindeki köylü tabii ki. Son kuruşunu da harcayıp hâlâ resim yapmaktan elde edeceğini umduğu servetin yanına bile yaklaşamayınca eğitimini karşılamak için küçük çapta ticarete atıldı. Bunun nasıl bir zekâ gerektirdiğini düşünebiliyor musun? Planının ne olduğunu sanıyorsun? Ona evinden Saint-Firmin'den zeytinyağı geliyordu biliyorsun; o da Paris'te evleri olan taşralı ailelerden sipariş almaya başladı! Ama ne yazık ki planı uzun ömürlü olmadı. O kadar görgüsüzdü ki insanlar onunla anlaşma yapmaz oldular. Böylece geriye kimsenin istemediği bir kavanoz kaldı biz de ekmeğimizi ona bandık... yani ekmeğimiz olduğunda.”

Dükkânın bir köşesindeki kavanozu gösterdi. Yağ bitmiş duvarda ve döşemede büyük siyah lekeler kalmıştı.

Claude şimdi gülmeyi kesmişti böylesi bir fakirliğin ve cesaret kırıklığının düşüncesiyle bunlara katlanan insanlara kimin bu kadar kötü davranabileceğini merak ediyordu. Stüdyonun içinde dolaşırken evcil ödünleriyle modellere duyduğu öfke öldü; hattâ ürkütücü büste de hoşgörü gösterebileceğini hissetti. Derin düşüncelerinin arasında Chaîne'in Louvre'da yaptığı bir kopyaya, bir Mantegna'ya rastladı, onun tüm doğal katılığı muhteşem bir kesinlikle yeniden üretilmişti.

“Alçak” diye kendi kendine mırıldandı. “Neredeyse aynısını çıkarmış... Kesinlikle bundan iyi bir şey yapmamıştı... Belki de onda yanlış olan budur; dört yüz yıl geç doğmuş.”

Sonra mekân ısınmaya başlayınca paltosunu çıkardı ve bunu yaparken:

“‘Tütün’ünü alıp gelmesi uzun sürdü.” dedi.

“Oh, onun ‘tütün’ünü biliyorum” dedi Mahoudeau büstün favorileriyle uğraşırken. “‘Tütün’ü hemen şurada şu duvarın arkasında. Benim meşgul olduğumu gördüğünde Mathilde’i görmek için sıvışır benim payımdan bir parça çalmayı umar. Herif aptalın teki.

— Mathilde’le bu olay uzun süredir mi var?

— Ya, evet. Artık bir alışkanlığa dönüştü. O olmasa bir başkası olacaktı... Daha fazlasını isteyen kadın... İster inan ister inanma benim için tek başına kaldırılmayacak kadar fazla.”

Mahoudeau’nun Mathilde hakkında söylediklerinde kötü niyet yoktu. Davranışlarına bakınca kadın hasta olsa gerek diye düşündü. Küçük Jabouille’in ölümünden beri tekrar kendini dine vermişti ama bu onu mahallede skandallar yaratmaktan alıkoyamamıştı. Hâlâ birkaç kilise müdavimi kadın dükkânı koruyordu, çünkü narin ve mahrem siparişlerini başka yerde ilk kez istemenin utancına katlanamıyorlardı ama iş hızla baş aşağı gidiyordu ve iflas kaçınılmaz görünüyordu. Bir gece gaz şirketi faturaları ödemediği için gazı kestiğinde lambalarında yakmak için ödünç zeytinyağı almaya gelmişti ama onu lambalarında yakamayacağı ortadaydı. Bu günlerde hiçbir faturayı ödeyemiyordu ve bir işçinin parasını veremediği için dindar müşterilerinin dikkatle gazeteye sarıp getirdiği püskürteçlerini ve şırıngalarını Chaîne’e tamir ettiriyordu. Yolun karşısındaki şarap tüccarında manastırlara ikinci el şırıngalar sattığı söylenmişti. Tek kelimeyle mekân felâkete doğru gidiyordu; gölgelerde süzülen cübbeleri, mırıldanmaları, herhangi bir günah çıkarma hücresi kadar gizliliği, kilise giyinme odası gibi kokan bayat tütsüleri, hiçbir zaman bir fısıldamadan daha yüksek sesle sözü edilmemiş derinlemesine özen ve dikkat yolunda duran her

şeyiyle bir harabeye dönmek üzereydi. Fakirliğin yıkımı şimdiden o kadar belliydi ki tavana asılı baharat demetleri bir örümcek ağı yumağına dönmüş, sülükler ölmüş ve şişelerindeki suyun yüzeyinde çürümeye durmuştu.

“İşte geliyor” dedi Mahoudeau. “Bu demektir ki kadın da bir dakika içinde burada olacak. Göreceksin.”

Dediği gibi Chaîne içeri girdi gösterişli bir şekilde bir paket tütün çıkardı piposunu doldurdu ve sobanın önüne yerleşip içmeye başladı sanki başka hiç kimse yokmuş gibi tek sözcük etmedi. Neredeyse anında Mathilde ortaya çıktı, herhangi bir komşunun yapabildiği gibi zaman geçirmeye gelmişti. Claude her zamankinden daha zayıf görüldüğünü düşündü; gözlerinde aynı ateş olduğu halde yüzü lekeliydi; ağzı da iki dişi daha düştüğü için daha geniş görünüyordu. Her zaman darmadağın saçlarına yapışmış olan baharat kokusu daha bayat gibiydi, papatya ve anasonun tatlı tazeligi gitmişti. Hâlâ mekânı nane kokusuyla dolduruyordu, herhalde bu onun nefesinin doğal kokusuydu ama o bile onu üreten düşkün bedenin kokusuyla karışmıştı.

“Çalışıyorsun” diye seslendi ve sonra ekledi: “Günaydın tatlım.” ve Claude’u tanımadan önce Mahoudeau’yu öptü. Sonra gitti ve Claude’un elini her zamanki arsız tavrıyla sıktı; göbeğini ileri çıkarmıştı, bu onun tanıştığı her adama kendini sunduğu izlenimi yaratıyordu.

“Bil bakalım ne buldum!” dedi. “Bir kutu beze! Onu kahvaltı niyetine yiyebiliriz değil mi?... Gel şimdi onu paylaşalım.

“Fark etmez” dedi heykeltraş “ama o bana biraz iğrenç geliyor. Daha iyisi ben bir pipo içeyim.”

Sonra Claude’un paltosunu giydiğini görünce ekledi:

“Gitmiyorsun değil mi?”

— Gidiyorum” dedi Claude. “Eski sokaklara geri dönmek ve ciğerlerimi Paris havasıyla doldurmak istiyorum.”

Chaîne ile Mathilde’i bezeleri tıkınırken izlemek için bir iki dakika oyalandı; önce birine sonra öteki kutuya dalıyorlardı. Sonra

önceden uyarıldığı halde Mahoudeau'nun bir boya kalemi alıp duvara "Ceket cebimden bana tütün ver" diye karalamasına şaşırdı.

Tek kelime etmeden Chaîne paketi çıkardı ve heykeltraşa verdi o da piposunu doldurdu.

"Seni yakında görürüm umarım" dedi Claude'a.

"Umarım" diye yanıtladı Claude. "Daha önce görüşemezsek önümüzdeki Perşembe Sandoz'da."

Dükkândan ayrılırken dosdoğru bir adama çarpınca bir şaşkınlık çılgılığı atmayı önleyemedi; adam baharatçının vitrinindeki eski tozlu şeritlerin arasından içeriye bakmakla meşguldü; içerde ne olup bittiğini görmeye çalışıyordu.

"Hey, bu Jory" diye bağırdı Claude "Burada ne yapıyorsun?

— Ben mi?... Hiçbir şey... Geçiyordum... sadece bir göz atmıştım," dedi irkilen Jory iri pembe burnunu kısırarak. Sonra olanlara gülüp geçmeye karar verip sanki birileri duyabilirmiş gibi sesini alçalttı ve:

"Kadın yanda o ikisiyle birlikte sanırım değil mi? Bu durumda hadi gidelim. Başka bir gün uğrarım."

Claude'la birlikte yürürlerken baharatçı dükkânında olup bitenleri anlattı. Tüm çete bu günlerde Mathilde'i ziyaret ediyordu; her biri ötekine kadın hakkında bir şey anlatmıştı böylece sırayla onu ziyaret ediyorlardı ya da eğer öylesinin daha eğlenceli olacağını düşünürlerse bazen grup halinde; sonra itişip kakışan kalabalığın ortasında Claude'u kaldırımda durdurdu ve güvenli bir alçak sesle muhteşem seks partilerini anlattı. Eski bir Roma geleneğinin canlandırılması. Hayal bile edemezdi, lavmanlar ve şeritlerin arkasında tavandaki baharatlardan dökülen kokuların içinde! Daha zekice ne olabilirdi ki? Papazlar için bir genelev eski dost, yozlaşmanın tüm kuşkulu kokusuyla tamamlanmış, manastırımsı bir sükunet içinde!

Claude güldü.

"Hani hep kadının ürkünç olduğunu söyledin," dedi.

“Bu özel iş için yeterince iyi” diye Jory yanıtladı soğukkanlı bir jestle. “Bu sabah uğrayıp onu görmeyi düşündüm. İstasyonda birini gördükten sonra dükkânın önünden geçecektim... Pratik öyle değil mi. Sırf onun için yola çıkmazdım herhalde.”

En başta bir açıklama bulurken utanmıştı sonra ne olduysa beklenmeyen bir hakikat çakışıyla ansızın ahlâksızlığının içtenlikli açıklamasını anlatmaya başlamıştı.

“Oh, ne fark eder ki? Müthiş bir yaratık olduğunu düşünüyorum sen de bilebilirsin bunu... Hiç güzel değil, kabul ediyorum, ama onda büyüleyici bir şey var, mavna sırıyla bile dokunamayacağını sandığın bir kadın ama yine de onun için en çılgın şeyleri yapılabiliyorsun.”

Ancak bu noktada Claude’u Paris’te görmekten şaşırdığını ifade etti ve Claude’un planlarını iştir iştir ve Paris’te yaşamak için orada olduğunu öğrenince tekrar başladı:

“Şimdi sana ne yapacağını söyleyeyim.” dedi. “Benimle gelip Irma’yla yemek yiyorsun.”

Fikir Claude’u korkuttu; daveti kaba bir kesinlikle reddetti ve kılığının buna uygun olmadığını bahane etti.

“Ne ilgisi var” oldu Jory’nin yanıtı “pekâlâ olur hem daha da eğlenceli. Irma hoşnut olacak... Sanırım sana karşı zaafı var hepsenden söz eder... Şimdi gel ve bu konuda aptallık etme. Sana bu sabah beni beklediğini söyledim ama ikimizi de gururlandırmaktan mutlu olur, hadi.”

Claude’un kolunu yakalamıştı ve birlikte Madeleine’e doğru giderken gitmesine izin vermedi. Genellikle Jory aşk öykülerini tıpkı ayyaşların içkiden söz etmekten kaçınması gibi kendine saklardı ama bu sabah coşmuştu onlarla ilgili şakalar yapıyor ve onları ayrıntılı bir şekilde betimliyordu. Birlikte Plassans’dan kaçtığı ve suratını tırnaklarıyla çizik içinde bırakan kafe şarkıcısı uzun zaman önce onu terk etmişti. Şimdi yıllar geçtikçe hayatı kadınların sonsuz bir geçit törenine dönmüştü, en çılgın ve en beklenmedik bir koleksiyon; arkadaşlarıyla yemek yediği bir lokantanın aşçısı; kocanın dışarıda

atışta olduğunu aklında tutması gereken bir polisin yasal karısı; bir dışçının yanında çalışan ve güven vermek için her hastanın önünde bayılılmayı ve tekrar ayılılmayı kabul ederek ayda altmış frank kazanan bir kız. Başkaları da vardı tabii pek çok başkaları, düşük seviyeden garip kızlar, heyecan arayan saygın kadınlar, çamaşırlarını getiren kızlar, yatağını yapan kadınlar, isteğini belli eden her kadın; tüm caddeler ve her şey ona birini devşirme, rastlantısal buluşmalar, satın alınacak ya da çalınacak kadınlar sağlıyordu. Kadınlarını seçmez, geldikleri gibi kabul ederdi, genç ya da yaşlı, güzel ya da çirkin, kadın etine duyduğu doymak bilmez iştahını doyurmak için niteliği niceliğe feda ederdi. Ne zaman gece yalnız kalsa soğuk, paylaşılmamış yatak fikri ona dehşet verir ve dışarı çıkıp gecenin tekinsiz geç saatlerine kadar kaldırımları arşınlamaya ve ancak kadını bulduktan sonra odasına geri dönmeye zorlardı. Çok miyop olduğu için bazen hataya düşerdi öyle ki örneğin bir sabah altmışlık bir acuzenin beyaz saçlarının yastığını paylaştığını görmüştü; telaşından onu sarışın sanıp getirmişti.

Genelde hayattan memnundu. Cimri babası yine harçlığını kesmişti ve onu zevk ve sefa yoluna salmıştı ama şimdi buna aldırıyordu çünkü gazetecilikten yılda yedi sekiz bin frank kazanıyordu; orada bir sanat eleştirmeni olarak iyi bir yer edinmişti. *Le Tambour*'un kabadayılık günleri bitmişti; bir louis'ye makaleler zamanı geçmişte kalmıştı. Artık oturmuştu yaygın okunan iki dergiyle işbirliği yapıyordu ve her ne kadar en temelde kendi düşüncesinin peşinde, ne pahasına olursa olsun başarıya arzusunda her zamanki kadar sinik de olsa belli bir burjuva kendini beğenmişliği olduğu farz ediliyordu ve ciddi bir kesinlikle övgü ve lanet dağıtıyordu. Eli sıkılığı babasından kalıttı ve her ay bir kenara para koyabiliyordu ama sırrını sıkıca kendine sakladığı küçük yatırımlar halinde. Kötü alışkanlıkları hiçbir zaman şimdikinden daha aza mal olmamıştı çünkü kadınlarına tek ikramı bir fincan çikolataydı o da kendini çok cömert hissettiği ve özellikle de iyi doyurulduğu zaman.

Moskova Sokağı'na yaklaşırken Claude:

“O zaman şimdi de Bécot kızı muhafaza ediyorsun öyle mi?” dedi.

“Ben mi?” diye haykırdı Jory, derinden şok olmuştu “Unutuyorsun sevgili dostum, o şimdi yılda yirmi bin kira veriyor ve kendine beş yüz bine mal olacak bir otel yaptırmaktan söz ediyor! Hayır, tek yaptığım arada bir onunla bir öğle ya da akşam yemeği yemek bu da bana fazlasıyla yetiyor.

— Onunla yatmak dışında tabii ki.”

Jory güldü ve doğrudan yanıtlamaktan kaçındı.

“Aptal! Kim yatmazdı ki?... İşte geldik. Gir içeri!”

Ama Claude yine de gitmek için bir girişimde daha bulundu. Girmeyeceğini, karısının evde yemeğe beklediğini söyledi. Bu Jory'nin zili çalıp onu girişe itirmesi anlamına geldi, hiçbir mazet kabul etmeyeceği konusunda ısrar ediyor Douai Sokağı'na bir ulakla mesaj gönderebileceklerini söylüyordu. Ansızın bir kapı açıldı Irma Bécot karşılarındaydı. Claude'u görünce haykırdı:

“Vay vay! Avarenin dönüşü!”

Onu hemen rahatlatmış, eski bir arkadaş gibi karşıladı ve Claude onun eski paltosuna dikkat bile etmediğini görüp sakinleşti. Kızı o kadar değişmiş buldu ki zor tanırdı. Dört yılda farklı bir kadına dönüşmüştü. Kaşarlanmış bir aktrisin fettetliliğiyle kıvrırcık bir kırkmayla alnını daraltmış, yüzünü uzun ve ince göstermişti, herhalde katıksız bir irade gücüyle kendini en açık sarışından vahşi bir kıvılcığa çevirmişti öyle ki önceki sokak çocuğu Titian'ın bir sosyete orospusuna büyümüş gibiydi. Sır paylaşma anlarında söylediği gibi “aptalların şahı” olmuştu. Küçük olan ev de lüks döşenmişti ama tarz boşlukları vardı. Duvarlarda bazı güzel tablolar vardı: bir Courbet ve Delacroix'dan önemli bir taslak oturma odasındaki bir yan masada o kadar belirgin olarak sergilenen renkli bisküili korkunç kedi resmine karşın Claude'un kendi kendine küçük Irma'nın aptal olmadığını söylemesine neden olmuştu.

Jory Claude'un karısı nerede olduğunu bilsin diye bir ulak göndermekten söz edince Irma çok şaşırdı ve haykırdı:

“Nasıl yani? Evlendiniz mi?

— Evet, gerçekten” diye yanıtladı Claude basitçe.

Onaylaması için Jory’ye döndü; adam gülümsedi; kadın anladı ve ekledi:

“Yani demek istediğiniz biriyle birlikte yaşıyorsunuz, değil mi?... Bunların siz kadınların işine yaramadığını söylediklerini düşününce!... Size çok dargın olduğumu biliyor musunuz? Gerçekten dargınım. Benden ne kadar korkmuştunuz, hatırladınız mı? Hâlâ korkuyorsunuz yoksa şimdi yaptığınız gibi gitmeye kalkmazdınız. O kadar mı çirkinim?” Claude’un iki elini ellerinin arasına almıştı ve yüzünü onunkine yaklaştırmak için gülümsedi, dosdoğru gözlerinin içine baktı çünkü incinmişti, derinden incinmişti, adamın kendisini beğenmek zorunda olduğundan kesinlikle emindi. Claude kadının sıcak nefesini sakalında hissedince hafifçe ürperdi ve kadın ellerini bırakırken:

“Boş verin bunu başka bir zaman konuşuruz.” dedi.

Douai Sokağı’na Claude’dan bir notla arabacı gönderildi çünkü ayak işlerine bakan adam oturma odasının kapısında belirmiş ve yemeğin servis edildiğini haber vermişti. Özel olarak seçilmiş yemek hizmetçinin soğuk gözlerinin önünden yavaşça geçirildi. Paris’te büyük bir değişime yol açan yeniden yapılanma projesi üzerinde konuştular; bu onları arazi fiyatları üzerine tartışmaya taşıdı buradan da yatırım yapmak için parası olan insanlar üzerine bir tartışma başladı. Ve üstlûge ulaştıkları zaman oldukları yerde, masada, içmeye karar verdikleri kahveleri ve likörleriyle yalnız kaldılar, hemen canlandılar ve konuşmaları Café Baudequin’de içki içmek için buluştukları zamanki gibi serbest ve kolay bir hal aldı.

“Ne dersiniz deyin çocuklar” dedi Irma “tatlı gülüşünüzü ve kimseyi umursamadığınızı hissetmek gibisi yok!”

Konuşurken sigaraları yuvarlamaya devam ediyordu, en yakındaki Chartreuse şişesinin yönetimini ele almış onu hızla bitirmişti. Yüzü giderek daha çok kızarıyor, saçları giderek daha çok kontrolden çıkıyor ve kendi doğal, eğlenceli kabalığına geri dönüyordu.

İsteddiği kitabı bu sabah gönderemediğine bahane bulurken Jory “Onu tam alacaktım ki dün gece Fagerolles’e rastladım.” dedi.

“Yalan söylüyorsun” diye tersledi kadın sonra Jory’nin başka inkârlarını kısa kesmek için ekledi:

“Fagerolles dün gece buradaydı bu nedenle şimdi yalan söylediğinizi biliyorsunuz.” Claude’a dönerek “Midemi bulandırıyor” dedi. “Ne biçim bir yalancı olduğunu bilemezsiniz.... Bir kadın gibi. Sadece yalan söylemek için yalan söyleyebilir ya da aslında hiç önemi olmayan birtakım şeyler için cimrilik ettiğinden. Aslında tüm gerçek basitçe şu: bana bir kitap almak için üç frank uçlanmak istemedi. Her zaman böyledir. Ne zaman bana bir buket getirmesi gerekse ya bir arabanın altına düşürmüştür ya da Paris’te alacak çiçek yoktur! Salt kendisi için sevicecek bir adam varsa o Jory’dır.”

Jory tamamen sakindi sadece iskemlesinde geriye doğru kaykıldı purosunu üfledi kötü niyetli bir sırıtmayla:

“Yani şimdi siz yeniden Fagerolles’le takılıyorsunuz.” dedi.

“Hayır” diye haykırdı öfkeyle “Takılsaydım da bu senin üstüne vazife olmazdı... Fagerolles bana hiçbir şey ifade etmiyor, işittin mi; ama o bana kızmanın yararsız olduğunu biliyor. Fagerolles ve ben birbirimizi anlıyoruz; ikimiz de kaldırımdaki aynı aralıkta büyüdük... Beni dinle. Eğer Fagerolles’ü isteseydim küçük parmağımı oynatmam yeterdi ve burada olur, yerde ayaklarımı yalardı. Benim için çıldırıyor, senin Fagerolles’ün anladın mı şimdi!”

Kadının bir savaşa hazırlandığını görerek Jory geri çekilmenin daha akıllıca olduğunu düşündü. Tüm söylediği:

“*Benim Fagerolles’üm mü?*” oldu.

“Evet *senin Fagerolles’ün!* Eminim ikinizin küçük oyununuzu görebileceğimi aklından bile geçirmemiştir. Kendisi hakkında bir makale yazman için seni yağlayıp duruyor; sen de cömert ve açık fikirliymiş ve de bir sanatçıyı halkın beğenisine itmen mümkünmüş gibi yapıyorsun.”

Jory buna bir yanıt bulamadı. Bunun Claude’un önünde söylenmiş olmasından çok rahatsız olmuştu, ama kendini savunmak için hiçbir

girişimde bulunmadı ve çatışmayı bir şakaya çevirmeye çalıştı. Irma çok eğlenceliydi, değil mi, kendini böyle bırakıverdiğinde, gözündeki o ışıltı ve dudaklarındaki o kavgaya hazır kıvrılmayla?

“Sorun şu ki sevgilim Titian imajına oturmuyor.”

Bu son değinmeyle tamamen silahsız kalan kadın gülmeye başladı.

Bu arada Claude dünyayla tamamen barış içinde arka arkaya konyak kadehlerini devirmekteydi. Diğerleri gibi tütün dumanı içinde düzgünce yükselen sarhoşluğa doğru kaymaktaydı, likörlerin yarattığı varsanı yaratıcı sarhoşluğa süzülmekteydi. Konuşma iki saat sürdü ve söyleşiden kopmuş, ağzında sönmüş bir sigara izmaritiyle, gözlerini Claude’a dikmiş oturmakta olan Irma ansızın Claude’a dönüp, hülyalı, derinden gelen bir sesle:

“Şu senin ‘karın’la nerede karşılaştın” diye sorduğunda resim fiyatlarının yükseldiği konusuna gelmişti.

Soru adamı şaşırtmamıştı; düşünceleri şimdi tamamen kontrolden çıkmıştı.

“Taşradan geldi” diye yanıtladı “yaşlı bir hanımın hizmetine girmek için. Hızlı kızlardan biri de değil.

— Güzel mi?

— Tabii ki güzel.”

Irma düşünün içine bir an için geri kaydı sonra bir gülümsemeyle ekledi:

“Kendini şanslı say! Artık böyle kızların kalmadığını düşünüyorum. Birini özel olarak senin için bulmuş olsalar gerek.”

Sonra kendini topladı, masadan kalktı ve açıkladı:

“Saat neredeyse üç!... Sizi dışarıya kadar geçireyim çocuklar. Bir mimarla randevum var. Tüm şu yeni binaları yaptıkları Parc Monceau yakınında bazı arazilere bakacağım. İyi bir öneri olacağını hissediyorum” dedi oturma odasına geri dönerlerken orada Irma bir aynanın önünde durdu yanaklarının bu kadar kızarmış olduğuna şaşırdı.

“Şu sözünü ettiğiniz eve gideceksin sanırım.” dedi Jory. “Bu parayı bulduğun anlamına mı geliyor?”

Irma saçlarını alnında düzeltmek, yanaklarındaki kızarıklığı gidermek, yüzünü yeniden oval ve uzun hale getirmek ve kendini bir sanat yapıtının zeki çekiciliği ile kızıl kahve saçlı fahişeye dönüştürmekle meşguldü. Sonra aynaya arkasını döndü ve Jory’ye yanıt verdi:

“İşte bu kadar! Titian onarıldı.”

Kadın onları girişe doğru giderken hâlâ gülüyorlardı, orada kadın Claude’un ellerini tekrar ellerinin arasına aldı ve gözleri arzuyla parlayarak, tek bir söz etmeden onun gözlerinin içine baktı. Caddeye çıktıklarında Claude huzursuzluk hissetmeye başladı. Soğuk hava onu yeniden ayılttığı için Irma Bécot’ya Christine’den söz etniş olmanın pişmanlığıyla kendine eziyet ediyordu ve bir daha onun evine asla adım atmayacağına yemin etti.

Jory evden çıkmadan önce kutudan aldığı bir puroyu yakarken “İrma fena biri değil, değil mi?” dedi. “Ve hiç zorunluluk yok önemli olan da bu. Onunla öğle yemeği yersin akşam yemeği yersin, yatarsın hepsi bu. Sonra herkes kendi yoluna gider.”

O ana kadar Claude utanca o kadar boğulmuştu ki dosdoğru evine gidemeyeceğini duyumsadı ve öğle yemeğinden sonra enerjisiyle dolu ve yürüyüşe hazır yoldaşı Bongrand’a uğramayı önerince Jory hemen kabul etti. Böylece son yirmi yıldır Bongrand’ın kocaman bir stüdyosu bulunan Clichy Bulvarı’nın yolunu tuttular. Bongrand şatafatlı askılar ve değerli antikalara hiç ödün vermemiş bu da genç ressamlar arasında çok tutulmuştu. Onunki eski ekolün düz, çıplak bir stüdyosuydu; duvarlarda ustanın çerçevesiz, kilise adakları gibi sıkışık nizam duran kendi eserleri dışında hiçbir şey asılı değildi. Kendine izin verdiği tek lüks İmparatorluk stili bir oynar boy aynası, kocaman bir Norman gardrop, çok eski püskü, Utrecht kadifesıyla kaplı iki koltuk ve bir köşedeki büyük bir divanın üzerine atılmış, tüyleri dökülmüş bir ayı postundan ibaret-

ti. Romantik gençliğinden kalma tek alışkanlığı çalışmak için özel bir giysiydi ve bu da misafirlerini neden şalvar gibi bir pantolon, keşiş gibi belinde bir kordon bulunan bir sabahlık ve kafasında kilise takkesiyle karşıladığını açıklıyordu. Kapıyı elinde palet ve fırçalarıyla kendi açtı.

Claude'a "Siz ha! Uğramanız ne kadar iyi bir fikir! Birisi, bilmiyorum kim, sizin şehre döndüğünüzü söylemişti, ben de sizi kısa sürede göreceğimi düşünmüştüm." dedi boştaki elini gerçek bir duygu patlamasıyla uzatarak. Sonra Joey'yle tokalaşırken ekledi:

"Siz de hoşgeldiniz genç bilge. Son makalenizi yeni okudum. Benim hakkımda söylediğiniz nazik şeyler için teşekkür ederim... Gelin. Beni rahatsız etmezsiniz. Güneş ışığının her dakikasını kullanıyorum. Hiçbir şey yapmamak için bol bol zaman var; artık günler lanet olası biçimde kısa."

Hemen çalışmaya hazırlandı; üzerinde güneş ışığıyla dolu bir cumbada dikiş diken iki kadını, bir anneyle kızını gösteren küçük bir tuvalin önünde ayakta duruyordu. İki genç adam onun arkasında durup izlediler.

"Enfes" dedi Claude bir süre sonra.

Bongrand omuzlarını silkti arkasına dönmeden.

"Doğrusu çok da değil. Sadece beni oyalamak için bir şey... Bazı arkadaşlarımla otururken onu gerçek hayattan yapmıştım. Sadece biraz düzeltiyorum.

— Ama bu bir mücevher" diye bağırdı Claude giderek artan bir hevesle. "İçinde her şey var, hakikat, ışık, basitlik. Ona sadece basitlik açısından bakın; bana göre en karşı konulmaz yanı basitliği."

Bongrand hemen bir adım geri çekildi, gözlerini yarı kapadı ve apaçık bir şaşkınlıkla:

"Gerçekten öyle mi?" dedi. "Gerçekten beğendiniz mi onu?... Çünkü geldiğinizde ben tam da onun düpedüz kötü olduğunu düşün-

yordum!... Oh, evet, kendimi tanımlanamaz biçimde zavallı hissediyordum; yeteneğimin son damlasını da harcadığımı sanıyordum.”

Konuşurken elleri titriyordu çünkü tüm bedeni, yaratmanın acı verici sancılarını çekmekteydi. Paletini bıraktı Jory ile Claude’a doğru yürüdü, umarsız jestlerle havayı dövüyordu.

“Sizi şaşırtmış olmalı” dedi çünkü erken bir yaşta başarılı olmuştu ve Fransız resmindeki yeri sağlam bir biçimde yerleşmişti, “ama bir burun gibi basit bir şeyi çizerken bile çizme yeteneğimi sorguladığım günler olur.... Yaptığım her resimde en baştaki gibi heyecanlanırım, kalbim deli gibi çarpar, ağzım yoğun bir coşkuyla kurur. Dehşet! Olan şey bu, yalın, cilalanmamış bir dehşet. Siz gençler onunla ilgili her şeyi bildiğinizi sanırsınız ama onun neye benzediğinden kuşkulananmaya başlamamışsınızdır. Nedeni basit. Eğer berbat bir resim yaparsanız tek yapacağınız bir dahaki sefere daha iyisini yapmaya çalışmaktır ve kimse size saldırmaz. Ama ne yapabileceğini göstermiş olan biz yaşlı deneyimliler standardımızı korumaya zorlanırsınız, hattâ geliştirmeye. Eğer zayıflarsak doğrudan açık bir mezarın içine düşeriz.... Bir ünlü, büyük bir sanatçı olmak çok güzeldir ama bu kan terlemek demektir ve tepeye ulaşıncaya kadar hep daha çok kan; bir kez tepeye ulaştınca da eğer çağı yakalamaya devam edebilirsiniz kendinizi şanslı sayın ve bunu yapmaya elinizden geldiğince devam edin, ta ki ayağınız takılıncaya dek. Ama bir kez baş aşağı gitmeye başlarsanız atın kendinizi, yeteneğinizin can çekişmesi altında kendinizi paramparça edin; yani çağın dışında kalmışsınızdır, ölümsüz başyapıtlarınızı nasıl ürettiğinizi anımsayamazsınız ve biraz daha üretme çabalarınız tamamen verimsiz olur ve de her zaman öyle olacaktır!”

Sesi bir kükremeye dönüşmüştü ve sonunda gök gürültüsü gibi patladı geniş, kırmızı yüzünde keder vardı ama kontrol edilmez bir şiddetle odayı arşınlarken konuşmayı sürdürdü.

“Size her zaman yeni başlayan olduğunuzu ve en büyük hazzın tepede *olmakta* değil oraya *tırmanmakta*, yüksekliklere adım

atmaktan duyulan keyifte olduğunu söylemedim mi? Bu anlamadığınız ve kendiniz yaşamadıkça anlayamayacağınız bir şey. Hâlâ sınırsız yanılısamalar evresindesiniz, güçlü bir çift bacakla en zor yolların kısa görüldüğü bir evrede ve zafer için öyle bir iştahınız var ki en küçük başarı kırıntısı size müthiş tatlı geliyor. Bir ziyafet için hazırsınız, hırsınızı sonunda doyuracaksınız ve bunu elde etmek için derinizin yüzülmesine aldırış etmeyeceksiniz! Ve sonra yükseklikler bitecek, zirvelere ulaşılabilecek ve orada kalmanız gerekecek. İşte işkence o zaman başlayacak; heyecanı son damlasına kadar içmişsinizdir ve çok kısa sürdüğünü duyumsarsınız, hattâ acı olduğunu ve bu çabaya değip değmediğini merak edersiniz. O noktadan sonra araştırılacak hiçbir bilinmeyen kalmamıştır, yaşanacak hiçbir yeni duyumsama. Gurur, ünlenmenin küçük bir parçasıdır; en iyisini yaptığınızı bilirsiniz ve o kadar da keskin bir doyum vermediğine şaşırırsınız. O andan itibaren ufuktaki tüm umutlar, bir zamanlar oraya ulaşmak için sizi çeken tüm umutlar yok olmaya başlar. Sabırsızlıkla beklenecek ölümden başka bir şey yoktur. Ama sınırsız yapıştığınız halde oyun dışı kalmak istemezsiniz, aşağılayıcı, utandırıcı sonuçlara karşın sevişmek isteyen yaşlı erkekler gibi bir şeyler üretmeye çalışmakta inat edersiniz... Keşke kendimizi son eserimizin önünde asmaya cesaretimiz olsa!”

Şimdi hayattan daha büyük gibiydi ve gururlu stüdyo sesiyle çınliyordu, heyecandan titriyordu ve gözleri yaşlarla dolmuştu. Resminin önünde bir iskemleye çökerek cesaret arayan bir öğrencinin tedirgin sesiyle sordu:

“Yani siz gerçekten onun iyi olduğunu düşünüyorsunuz öyle mi?... Kendimin buna inanmasına izin vermeye cesaret edemiyorum. Hem çok fazla hem de yetersiz eleştiri duygusuna sahip olmak benim şanssızlığım herhalde. Bir resim üzerinde çalışmaya başlar başlamaz onun gibi bir şey olmadığını sanıyorum ve sonra eğer iyi kabul görmezse ölesiye işkenceye uğruyorum. Clambouvard gibi hiç eleştirel olmamak çok daha iyi olurdu ya da hiç yanılısamam

olmaması ve resim yapmayı bırakmam.... Dürüstçe söyleyin bu küçük şeyi beğendiniz mi?"

Claude ve Jory bir sanat eserinin doğum sancılarının böyle ortaya konması karşısında şaşkınlık ve utançla donakalmışlardı. Bongrand gibi tanınmış bir ustayı ıstırapları içinde yüksek sesle ağlatmak ve sanki eşitleriymiş gibi düşüncelerini sordurmak için bir krizin hangi noktasında gelmiş olduklarını merak ediyorlardı. İşin en kötü yanı bir anlık tereddütlerini, arkasında yetenek azalmasına ve başarısızlığa yönelik gizli korkusunu açıkça gördükleri bu büyük, alev alev yanan, yalvaran gözlerden saklayamazlardı. Çünkü onun hakkında neler söylendiğini biliyorlardı ve kendileri de ünlü "Köy Düğünü"ne denk hiçbir şey üretmediği biçimindeki güncel görüşü paylaşıyorlardı. Sonraki birçok resimde standardını korumuş bile olsa çok daha cansız ve karmaşık şeylere doğru yöneliyordu. Deha kıvılcımını gitmiş ve her resmi bir öncekinden daha az iyi hale gelmişti. Ama bunlar söylenmesi olanaksız şeylerdi bu yüzden Claude yeterince toparlandığını hissederek bildirdi:

"Şimdiye kadar yaptığınız en iyi şey!"

Bongrand tekrar ona baktı, gözlerinin içine, sonra resmine geri döndü, bir an için ona düşünceler içinde baktı ve sanki büyük, kaslı kollarıyla böylesine küçük bir tuvali kaldırmak için kaslarını kırılma noktasına kadar germiş gibi kendi kendine mırıldandı:

"Tanrım, çok ağır ama beni aşağıya çekemeyecek, tabii beni öldürmezse."

Paletini eline alarak ilk fırça darbesini vurduğunda yeniden sakinleşti ve çalışmaya başladığında geniş onurlu omuzlarını yuvarlaklaştırdı, bu omuzlar iri yarı köylü inatçılığından oğlu olduğu burjuva nezaketine geçişini ortaya koydu.

Bir süredir sessizlik vardı, sonra gözlerini resimden ayıramayan Jory sordu:

"Satıldı mı?"

Bongrand para için değil sadece bunu yapmaktan hoşlandığı zaman çalışan bir sanatçı olarak gevşek bir tarzda yanıt verdi:

“Hayır... Arkamda beni dürtten bir tüccar olduğunu bilsem felç olurdu.”

Resme devam ederken şimdi daha dalga geçer bir tarzda konuşmayı da sürdürdü.

“Bu günlerde resim giderek daha fazla bir alışveriş meselesi haline geldi... Tüm bu trafik benim gibi eski bir deneyiminin uzağında kalıyor... Örneğin buradaki gazeteci arkadaşımız benden o kadar nazıkçe bahsettiği makalesinde sağa sola buketler dağıtıyor. Söz ettiği iki üç genç hiç kuşku yok birer deha.

— Gazeteler bunun içindir” diye yanıtladı Jory gülerek “doğru şekilde kullanılırlarsa. Halkın bir şeyi beğenmesi için büyük adamların işaret etmesinden iyisi yoktur.

— Oh, genel halktan daha beyinsiz bir şey yoktur, size garanti veririm ve sizin onunla oynamanıza hiç itirazım yok... Ama bizim başladığımız yolu düşünüyorum! İnanın bana okşanmazdık. Tam tersi! Her birimiz, halk resimlerimize bakıncaya kadar arkamızda zahmetlerle dolu on yıl bırakırdık... Ama şimdi bir fırçayı tutabil-diğini gösteren her zıpır tanıtımın borazanlarıyla kutlanıyor. Hem de ne tanıtım! Memleketin her yerinde alarmlar, geziler; bir gecede gelen ve halkın haberi olmadan bir darbede yok olan ünler! İşlerin kendisi, o zavallı şeyler hakkında hiçbir şey söylenmiyor, dizginsiz bir sabırsızlıkla top atışlarıyla beklenen Paris’te dokuz günlük bir merak; sonra da hiç var olmamış gibi geri dönülmez bir unutuluş.

— Bu ceviz kabuğu içindeki Basına karşı bir olgu” dedi kendini divana atmış ve yeni bir puro yakmakta olan Jory. “Her iki taraf için de söylenebilecek şeyler var kuşkusuz ama hepsine lânet olsun, insan zamana göğüs germeli!”

Bongrand başını salladı ve en yüksek bir ruh haliyle karşılık verdi:

“İyi hoş da bugünlerde hiç kimse çiçek açan bir deha diye ilân edilmeden tuvale bir fırça süremiyor... Beni güldürüyor, biliyor-sunuz, şu sizin çiçek açan dehalarınız!”

Sonra bir dizi çağrışımdan geçerek Claude'a döndü ve daha ciddi bir havada sordu:

“Bu arada Fagerolles'den ne haber? Onun resmini gördünüz mü?”

Claude basitçe gördüğünü söyledi ama gözleri Bongrand'ınki-lerle buluşunca ikisi de bir gülümsemeyi engelleyemedi ve Bongrand ekledi:

“Sizin kitabınızdan bir sayfa almış biri var.”

Ansızın utanan Jory Fagerolles'ü savunması gerekip gerekmediğini merak ederek ayaklarına baktı. Bunun kendi çıkarına olduğuna karar vermiş olmalıydı ki giyinme odasındaki aktris lehine vurgu yaptı, onun taş baskılarının iyi sattığını söyledi. Konu kesinlikle yeterince moderndi öyle değil mi? Güzel resmedilmişti ve açık renk skalası yeni ekol tarafından tutuluyordu. Belki birileri biraz daha ifade gücü bekleyebilirdi ama halkın eğilimlerine prim vermeniz gerekirdi öyle değil mi; ayrıca çekicilik ve farklılığın her köşe başında bulunmadığını da akılda tutmak gerekmiyor muydu?

Gençler için babaca bir beğeniden başka bir şey göstermeyen Bongrand eğilip resmiyle meşgul oldu, öfkeyle titriyordu ve onu kontrol etmek için gözle görünür bir çaba harcıyordu ama buna rağmen patladı.

“Fagerolles hakkında işitmek istediğimiz şeyler bu kadar, teşekkürler!... Bizi nasıl birer salak zannediyorsunuz ha?... Eğer büyük bir ressam görmek istiyorsanız o şu anda burada. Evet, şimdi sizin önünüzde dikilen genç adamı kast ediyorum. Fagerolles'ün yaptığı basitçe dublörlük; bu genç adamın özgünlüğünü çalıp Güzel Sanatlar Okulu için gerekli gizli kisveye büründürmekten ibaret. Tamamen! Çağdaş bir konu seçersin, açık renkler kullanırsın ama doğru ve sıradan çizime, hoş, standart kompozisyona sınımsız yapışırsın, kısacası Okulun bol parası olan ama zevki olmayan insanlara doyum vereceğini garanti ettiği denklemine. Siz de her şeyi hizmetinizle, bir tür zekice hizmetle örtbas edersiniz, dahası

aynı güzel akıcı hizmet Hindistan cevizinden yapılan oymalarda da verilir ki o da başarıya götürür ama oluşturulması için ağır bir emek ister, duydunuz mu?” diye bağırды sıkılmış yumrukları arasında fırçalarını ve paletini sallayarak.

“Çok sert davranıyorsunuz” dedi Claude utanarak “Fagerolles’ün bazı oldukça ince nitelikleri de var.”

Jory “Fagerolles’ün Naudet’yle bol paralı bir kontrat yaptığını duydum” deme cesareti gösterdi.

Naudet’nin söyleşiye beklenmedik dahil edilişı Bongrand’ı yeniden gevşetti ve başını sallayıp gülümseyerek:

“Ah! Naudet!... Ah Naudet!” dedi.

Naudet’yi iyi tanıyordu ve onun hakkında konuşarak genç arkadaşlarını çok eğlendirirdi. Son birkaç yılda resim işinde devrim yaratmış bir satıcıydı. İnce zevki ve eski püskü sabah ceketiyle Yaşlı Malgras’nın modası geçmişti, yöntemlerinin de — acemilerin resimlerine atlamak, onları on franka alıp on beşe satmak, uzmanın küçük rutini, ucuza almayı umduğu tabloya burnunu kıvrması, aslında derinlerde resim üzerine dâhice bir keskinliği olması, temkinli alışverişlerinde sınırlı parası tükenince hayatını harabeye çevirmişti. Naudet, ünlü Naudet çok farklıydı; süslü ceketiyle bütünlenmiş damatlıkları ve cilalarıyla, mücevherli kravat iğnesiyle, kiralık arabası, Opera’da locası, Brignon’da masasıyla bir beyefendi gibi ortaya çıkmıştı ve doğru yerlerde bulunarak dikkat çekmişti. İş hayatında bir spekülatör, bir kumarbazdı ve iyi resme yürekten kayıtsızdı. Başarıyı sezmede bir yeteneği vardı, hepsi bu; hangi sanatçının yatırım yapmaya değer olduğunu söyleyebilirdi; gelecek vaat eden büyük ve çok tartışılan bir ressam olacak olan değil aldatici bir yeteneği ile yüzeysel bir cesareti olan biri kısa sürede koleksiyoncuların pazarında bir numara olurdu. O bu pazarın gidişini değiştirmişti iyi bir resim görünce hemen anlayan eski tür koleksiyonculara değil sadece sanat hakkında hiçbir şey bilmeyen bir resmi hisse senedi alır gibi katkısız gösterişçilikten uzak ya da ileride değeri artar umuduyla alan zengin amatörlerle hitap etmişti.

Burada keskin bir mizah duygusu olan ve hiçbir biçimde aktör olmayan Bongrand Naudet ile Fagerolles arasında bir diyalogu oynamaya başladı —“Sizde deha var azizim, hiç kuşku yok! Ah! Önceki gün gördüğüm küçük şeyi satmışınız. Kaç para aldınız onun için?” —‘Oh beşyüz frank.’ ‘Deli olmalısınız azizim! O bin ikiyüz ederdi! Peki şuradaki kaç?’ —‘Oh aslında bilmiyorum. Bin ikiyüz diyelim mi?’ —‘Bin ikiyüz mü? Hadi hadi azizim beni ciddiye almıyorsunuz! Onun değeri iki bin. Onu iki bine alacağım ve bundan sonra sadece bana, Naudet’ye çalışacaksınız. Hoşçakalın, hoşçakalın. Ve enerjinizi harcamayın servetiniz hazır bunu göreceğim.” Resmi yanına alıp oradan çıkar ve müşterilerine uğramak üzere dolaşmaya başlar, daha önce gerçekten olağanın dışında bir sanatçı keşfettiği söylenmesini yaymıştır. Sonunda bir tanesi zokayı yutar ve fiyatı sorar. “Beş bin.” —“Ne? Hiç kimsenin adını duymadığı bir ressamın resmine beş bin mi? Beni ne sanıyorsunuz?” —“Dinleyin, size bir teklifim var. Onu beş bine almanıza izin vereceğim ve on iki ay içinde beğenmezseniz altı bine geri almak üzere bir sözleşme imzalayacağım.” Müşteri baştan çıkarılmıştır; neden olmasın? Hiçbir riski yok. İyi bir yatırım, böylece satın alır. Naudet boş oturmaz ve yıl bitmeden dokuz ya da on kişiye daha aynı şeyi yapar. Sonra gösterişçilik ve kâr hırsı, fiyatları tırmandırmak üzere birleşir ve bir moda doğar, öyle ki müşterisine tekrar uğradığında resmi geri almaya değil yeni bir resim satmaya gelmiştir, sekiz bine! Ve bu yolla resim yapma gölgeli bir iş haline gelir, Montmartre’in tepesinde bankerler tarafından başlatılan ve banknotlarla savaşılan bir altın madenine dönüşür.

Claude bunun onursuzca Jory de oldukça zekice olduğunu söyleyecekti ki tam o sırada kapı çalındı. Bongrand kapıyı açtı.

“Vay Naudet” diye açıkladı “Biz de tam sizden konuşuyorduk.”

— Buna çok sevindim ve çok gururlandım.” dedi Naudet. Kusursuzca giyinmişti ve berbat havaya karşın en küçük çamur parçasından sakınmıştı. Bir kiliseye giren bir adamın ciddi kibarlığıyla eğilip içeri girdi.

“Eminim iyi şeyler söylüyordunuz.” diye ekledi.

“Tersine Naudet! Tersine!” diye yanıtladı Bongrand düz bir tonla. “Sizin resmi sömürme yönteminizin resimsel soytarılarla dürüst olmayan iş adamları arasında bir geçit oluşturduğunu konuşuyorduk.”

Naudet korkusuzca gülümsedi.

“Gerçek ciddidir ama çok aldattıcıdır! Ayrıca benim hakkımdaki sizin saygın kişiliğinizin hiçbir yargısını bir kenara atmam.”

Sonra dikiş diken iki kadının resmi önünde huşu içinde:

“Tanrı ruhumu kutsasın burada ne var böyle? Bunu görmemiştim. Tek kelimeyle muhteşem!... Işık!... ve ele alı! Ne kadar kesin... ve ne kadar geniş. Rembrandt’tan bu yana böyle bir şey yok!... Evet, Rembrandt!... Sadece saygılarımı sunmak için uğramıştım, ama bugün yıldızım parlak olmalı. Sizin bu mucizenizi almama izin verin ve ne isterseniz veririm. Sınır yok!”

Bongrand’ın sırtından her sözcüğün onu bir öncekinden çok rahatsız ettiği apaçıktı.

“Çok geç.” diye kestirip attı “Satıldı.

— Satıldı mı? Çok yazık! Bir biçimde geri alamaz mısınız? Kimin aldığını söyleyin yeri göğü birbirine katayım. Her şeyi veririm.... Oh, bu gerçekten katlanılmaz. Satılmış! Kesinlikle emin misiniz?... Size iki katını teklif etsem?

— O satıldı Naudet, son.”

Ama Naudet’nin yalvarmaları devam etti. Biraz daha kaldı, stüdyoda gözleri şansını kollayan bir kumarbaz gibi dört açılmış gezinirken bir ya da iki tuvale daha övgüler yağdırdı. Sonunda Bongrand’ın ona hiçbir şey satmayacağını anlayınca gitti, sahanlıkta saygıyla reverans yaptı ve hâlâ hayranlığını seslendiriyordu.

O gittikten hemen sonra işittiklerine şaşırılmış olan Jory tereddütlü bir soru sordu:

“Ama sizin söylediğiniz şeyi düşündüm... Gerçekten satılmadı değil mi?”

Bongrand hemen yanıt vermedi, resminin başına döndü. Sonra tüm gizlenmiş ıstırapıyla, itiraf etmek konusunda tereddütlü olduğu tüm gizli çekişmeleriyle, gök gürültüsü gibi bir sesle bağırdı:

“Adam bir baş belası. Benden hiçbir şey almayacak!... Harca-yacak parası varsa Fagerolles’e gitsin!”

Claude ve Jory on beş dakika sonra izin istediklerinde Bongrand artık pek de çalışamayacaktı, solmakta olan gün ışığının çoğunu kullanmıştı. Kapıda ayrıldılar ama Claude evden uzun süredir uzak kaldığı halde dosdoğru Douai Sokağı’na gitmedi. Günün karşılaşmalarından kafası uğulduyordu, yürüyüş yapmak istedi, kendini tamamen Paris’e vermek; böylece gece ininceye dek soğuk, çamurlu caddelerde sisin içinden ışıldayan soluk yıldızlar gibi teker teker yanan sokak lambalarının ışığı altında dolaştı.

Perşembenin gelişini zor bekledi. O gün her zaman olduğu gibi haftada bir gün arkadaşlarını ağırlayan Sandoz’da akşam yemeği yiyecekti. Herkes sıcak karşılandı; her biri için ayrılmış bir yer vardı. Evlenmiş, yaşam tarzını tümünden değiştirmişti, kendini tüm yüreğiyle edebiyata vermişti ama hâlâ Perşembeyi ayrı tutuyordu; okulu bıraktığından ve pipo içmeye başladığından beri böyle yapıyordu. Bugünlerde ne zaman karısına bir gönderme yapılsa onun “sadece çetenin bir başka üyesi” olduğunu söylüyordu.

Bir gün Claude’a “Bak buraya eski dost; bu yüzden son derece üzgünüm,” dedi.

“Neyin yüzünden?”

— Evli olmaman yüzünden,” oldu dürüst yanıt. “Bana kalsa kuşkusuz ben Christine’in de buraya gelmesinden sadece hoşnut olurum... Ama dikkatli olmak zorundayım. Bazı insanların ne kadar aptal olduğunu biliyorsun, her zaman bir skandalın peşindedirler. Ortalıkta dolanıp her türden masalı yayacaklardır...”

— Ya, tabii ki” dedi Claude “ama Christine’in kendisi benimle gelmek istemiyor. Bu yüzden endişelenme. İkimiz de anlıyoruz. Yalnız geleceğim, güven bana!”

Perşembe günü saat altıya doğru Claude, Batignolles'den yukarı doğru, Sandoz'un yaşadığı Nollet Sokağı'nın yolunu tuttu. Ama arkadaşının almış olduğu küçük kulübeyi bulmakta çok zorlandı. Büyük bir evin sokak kapısında sorgulamaya başladı ve kapıcı tarafından üç blok öteye yönlendirildi, sonra iki ek binanın arasındaki bir geçitten geçti sonra birkaç basamak indi ve küçük bir bahçenin kapısına geldi. Burası kulübenin bulunduğu yerd, patikalardan birinin sonunda. Ama o kadar karanlıktı ki daha ileri gitmeye cesaret edemedi özellikle de gelişi kocaman bir köpeğin öfkeli havlamalarıyla anons edilince. Sonra nihayet Sandoz'un köpeği zapt ederek kendisine doğru geldiğini duydu.

“Hah, sen misin?” diye bağırdı Sandoz. “Buna ne diyorsun? Taşrada olmaya benziyor, değil mi? Misafirler boyunlarını kırmassın diye bir fener koymayı düşünüyoruz.... Gel içeri!... Sus Bertrand! Onun bir dost olduğunu görmüyor musun, şapşal köpek?”

Köpek onların yanında eve doğru koştu, kuyruğunu sallıyor canlı bir hoşgeldin yaygarasıyla havlıyordu. Genç bir hizmetçi ortaya çıktı ürkütücü basamakları aydınlatması için elindeki feneri kapının üzerine astı. Bahçede merkezi, küçük bir çimenlik vardı, ortasındaki erik ağacının gölgesinde kurumuşlardı. Evin sadece üç pencere bulunan çok alçak cephesinde büyük bir Virginia asması çardağı çok belirgindi; altında yepyeni bir bahçe koltuğu güneşli günler geldiğinde dışarı çıkarılmak üzere kış için gizlenmişti.

“Gel içeri” diye yineledi Sandoz, Claude'a koridorun sağ tarafında çalışma odası haline getirdiği oturma odasını göstererek. Yemek odası ve mutfak öbür taraftaydı. Üst katta artık tamamen yatalak olmuş annesi büyük yatak odasını işgal ediyordu; Sandoz ve karısı küçük olanla ona bitişik giyinme odasını almışlardı. Hepsi bu kadardı: mukavvadan bir kutu kâğıt kadar ince ara duvarlarla bölmelere ayrılmıştı. Kesinlikle küçük bir ev ama bir üretim kovani, gelecek için umutla dolu, çocukluğunun tavan aralarına

kıyasla büyük ve şimdiden lüks ve konforun işaretleriyle parlayan bir ev.

“İşte” diye bağırdı Sandoz “Hiç değilse birçok odamız var, değil mi? Enfer Sokağı’ndakinden çok daha uygun bir görüntü. Gördüğün gibi tamamen kendime ait bir odam var. Çalışmak için meşe bir masa aldım, karım da bu antika Rouen tabaklarını verdi. Güzel, değil mi?”

Tam bu anda karısı içeri girdi. Uzun boyluydu, zarif, neşeli yüzü ve koyu renk saçları vardı. Düz poplin entarisinin üzerine büyük beyaz bir önlük takmıştı; çünkü yatılı bir hizmetçileri olduğu halde yemeği kendisi yapıyordu, bazı özel yemekleriyle çok gururlanıyordu ve evini iyi orta sınıf standartlarına göre yönetmekteydi.

Kadın ve Claude hemen eski tanışlar haline geldiler.

“Ona Claude de sevgilim” dedi Sandoz; Claude’a da “unutma onun adı Henriette” dedi “‘Mösyö’ ‘Madam’ yok aksi halde her biri için beş kuruş verirsiniz.”

Hepsi güldüler ve Henriette Plassans’dan gelen arkadaşlara sürpriz olsun diye bir Provence lezzeti olan bouillabaisse(*) pişirmeye mutfaka kaçtı. Sandoz tarifi kendisinin verdiğini ve onun da bunu mükemmel yaptığını söyledi.

“Karın çok çekici” dedi Claude “ve seni şımarttığını görebiliyorum”

Sandoz buna yanıt vermedi ama masaya sabah boyunca yazdığı kitabına dirseklerini dayayarak oturdu; planladığı serinin Ekimde basılan ilk cildi üzerine konuşmaya başladı. Zavallı kitabı! Tam bir eski yenilgiye uğramıştı! Kasaplık ve soykırımdan söz ettiği için tüm eleştirmenler tepesine üşüşmüş ve sanki çok iğrenç bir cinayet işlemeye kalkmış gibi havlamaya ve lânetlemeye durmuşlardı. Bu onu güldürmüştü hattâ kıskırtmıştı çünkü kendi kurgusunu izlemeye kararlıydı. Ama kendisini her şeyden fazla şaşırtan bir şey vardı: bu

(*)Şaraplı balık çorbası. —çev.

çamur atma makalelerini apar topar karalayan bu adamların sınırsız cehaleti, görünen o ki ne yapmaya çalıştığı hakkında en ufak bir fikirleri yoktu. Hiç ayırimsız her şeyi çöp yığınınına göndermişlerdi: fizyolojik insanın yeni yaklaşımını, çevreye yüklenen önemi, doğanın sürekli yaratısını — kısaca yaşamın kendisini, hayvanlar âleminin bir ucundan öteki ucuna tüm yaşamı, tepeleri çukurları, güzelleri çirkinleri olmayan evrensel yaşamı, kendisinin dille yaptığı katı deneyleri, her şeyin ifade edilebileceği yolundaki inancını, kötü sözlerin bazen kızgın bir ütü gibi gerekli olduğunu, bir dilin sıklıkla yüzeye çıkarıldığında zenginleştiğini, son olarak da kendisinin bizzat dünyanın kökeni ve hiç yok olmayacak en büyük başarısı olan, genellikle gizlendiği utanç verici karanlıklardan çıkarıp güneşin tüm ışıltısının altına getirerek gerçek zaferini kazandırdığı cinsel eyleme karşı tutumunu. İnsanların söylediklerini kural dışı bulmalarını anlayabilirdi ama hiç değilse onların onun katılığını kural dışı diyerek onurlandırabilmesini isterdi; çalışmasında onların kendi kendilerine okudukları saçma ahlâksızlıkları değil.

“Hâlâ” dedi “dünyada üçkâğıtçılardan daha çok aptal bulunduğunu düşünüyorum... Onları öfkeliendiren yazmanın kendisi, cümle biçimi, imgeler, biçimin olmazsa olmazları. Sorunun kökeni” diye üzüntüyle sonlandırdı “genel halkın edebiyattan nefret ediyor olması.”

Claude Sandoz’un sessizliğini paylaştıktan sonra “Neden endişeleniyorsun ki?” dedi. “Sen mutlusun, çalışıyorsun, bir şeyler üretiyorsun.

— Oh, evet, kesinlikle çalışıyorum” diye yanıtladı Sandoz, ani bir sancı girmiş gibi masasından doğruldu “yazdığım her kitabın en son sayfasına kadar. Ama bir bilseydin, eziyeti, umutsuzluğu anlatabilseydim sana.... ve şimdi de bu budala eleştirmenler benim kendimden doyumluluk kavramımı aldılar! Uykumda bile çalışmamın kusurlarıyla boğuşan ben! Bir gün önce yazdığımı acınacak derecede kötü bulma ve devam etmeye cesaretim kalma-

ması korkusuyla okuyamayan ben! Yaşadığım gibi çalışıyorum, çünkü bunun için doğmuşum ama bu bir parçacık bile daha mutlu olduğum anlamına gelmiyor, yoo hayır! Yaptığımdan hiçbir zaman tatmin olmadım ve her zaman sonunda baş aşağı gidebileceğimin ayırdındayım!”

Kapıdaki sesler sözünü böldü. Sonra Jory ortaya çıktı, keyfi yerindeydi, yarının gazetesi için eski bir makaleyi ortaya çıkarmış ve akşamını özgür hale getirmişti. Neredeyse aynı anda Gagnière’le Mahoudeau geldiler; bahçe kapısında karşılaşmışlar ve şimdiden derin bir söyleşinin içine dalmışlardı. Son birkaç aydır bir renk kuramıyla uğraşan Gagnière sürecini Mahoudeau’ya anlatıyordu.

“Onu ham olarak koyuyorum” diyordu. “Bayraktaki kırmızı göğün mavisine komşu olduğu için daha soluk görünüyor, maviyi tamamlayan turuncu bayraktaki kırmızıyla birleşiyor.”

Claude ilgilenmişti ve tam ona soru sormak üzereyken hizmetçi bir telgraf getirdi.

“Dubuche” diye duyurdu Sandoz “Geç kalacağı için üzgün, on bir gibi uğrayacakmış.”

Aynı anda Henriette kapıyı ardına kadar açtı ve yemeğin hazır olduğunu bildirdi. Önlüğünü çıkarmıştı ve şimdi evin hanımıydı, misafirlerin elini sıkıyor onları mutfığa gönderirken vakit kaybetmemelerini, saatin neredeyse yedi buçuk olduğunu, şaraplı balık çorbasını bekleyemeyeceğini söylüyordu. Jory Fagerolles’ün söz verdiğini ve mutlaka geleceğini söyledi ama kimse onu ciddiye almadı. Fagerolles işlerden başını kaşıyamadığı taklidi yapması ve de pozlarıyla sıkıcı oluyordu.

İçine doluştukları mutfak öyle küçüktü ki bir piyano sığdırabilmek için daha önce Çin porseleni rafı olan şeyde bir gedik açmak zorunda kalmışlardı. Yine de özel durumlarda beyaz porselen lambanın altında on ya da on iki misafir ağırlayabiliyorlardı, tabii dolaba öyle yakındılar ki hizmetçinin bir tabak alması imkânsız oluyordu. Servisi hanım yapıyordu ancak karşısında

kuşatma altındaki dolaba yakın oturan usta bir şey gerektiğinde uzanıp onu alabiliyordu.

Henriette Claude'u sağına Mahoudeau'yu soluna oturtmuştu; Jory'yle Gagnière Sandozun iki yanında oturuyorlardı.

"Françoise!" diye seslendi hizmetçiye "Kızarmış ekmekleri getirin, lütfen. Sobanın üzerinde."

Kızarmış ekmekler gelince her tabağa ikişer tane koydu ve tam üzerlerine şaraplı balık çorbasının suyundan koyuyordu ki kapı açıldı.

"Fagerolles, nihayet" dedi kadın "Oraya Claude'un yanına oturun."

Fagerolles özürlerini büyük bir nezaket gösterisiyle sundu, bir iş anlaşması için alıkondduğu taklidini yapıyordu. Üstüne oturan, İngiliz kesimi giysileriyle bugünlerde çok şıktı öyle ki düzenli bir kulüp adamı izlenimi veriyordu, gösterişli sanatçı dokunuşunu da özenle korumaktaydı. Otururken komşusunun elini hararetle sıktı onu tekrar görmekten çok keyif almış görünüyordu.

"Sevgili Claude" diye bağırdı. "Seni görmeyi yıllardır istiyordum! Sen dışarıdayken, neydi adı, gelip seni görmeye düzinelerce defa niyetlendim ama işlerin nasıl olduğunu bilirsin. . . yaşam işte hepsi bu!"

Claude böyle dalkavukça itirazlardan utanmıştı ve aynı içtenlikle yanıtlamak istedi. Bouillard servisini bitirme arzusundaki Henriette imdadına yetişti.

"Dinleyin Fagerolles" diye seslendi. "Ne alırsınız? İki parça kızarmış ekmek mi?"

— Aslında evet madam. İki parça lütfen. Şaraplı balık çorbasına bayılırım. Ve siz de o kadar güzel pişiriyorsunuz ki lezzeti mükemmel."

Hepsi yüksek sesle övgüler yağdırdılar, özellikle Mahoudeau ve Jory Marsilya'da daha iyisini yememiş olduklarını söylediler. Böylece genç hanım kepçe elinde, gururdan ışıldayarak, sobanın sıcaklığıyla yanakları kızarmış kendisine uzatılan tabaklara çorba

doldurmaya devam etti. Hattâ masadan kalkıp çorbanın kalanını getirmeye gitmek zorunda kaldı çünkü hizmetçi aklını kaçırmıştı.

Sandoz “Otur ve kendi yemeğini ye... Ve acele etme seni bekleyeceğiz” dedi.

Ama Henriette misafirlerine katılmakta ısrar etti.

“Gerçekten gerek yok” diye diretti Sandoz. “Ekmeği uzatırsan çok daha iyisini yapmış olursun. Orada arkandaki dolabın üstünde... Jory çorbasında kızarmış ekmektense ekmeği tercih eder.” Servise yardım etmek üzere masadan kalktı; bu arada diğerleri Jory’yle “lapa” merakı nedeniyle dalga geçiyorlardı.

Bu neşeli arkadaşlık ortamında Claude etrafındaki herkese bakındığında sanki bir düştten uyanmış gibi hissetti ve kendi kendine onlarla son birlikte olduğu zamanın sanki dün kadar yakın mı olduğunu yoksa onlarla son Peşembe yemeğinde buluştuğundan bu yana dört yıl mı geçtiğini sordu. Kuşkusuz aynı değildiler, değiştiklerini duyumsuyordu; Mahoudeau fakirlikten acılaşmıştı, Gagnière daha uzak ve ele geçmezdi. Onun komşusu Fagerolles’ün abartılı candanlığına karşın soğuk bir hava saçıyor gibi görüldüğünü düşündü. Yüzleri de biraz daha yaşlanmış görünüyordu, biraz daha çökmüşlerdi; ama başka bir şey daha vardı, onların birbirinden kopmaya başladıklarını duyumsadı, aynı masanın çevresinde dirsek dirseğe oturdukları halde birbirlerine gerçekten yabancı olduklarını hissetti. Bunun yanında ortam da ona yeniydi; masanın çekiciliğine bir de kadın eklenmişti onun varlığı onların taşkınlıkları üzerinde bir denetim yaratıyordu. O zaman neden olayların akışının, bu ölme ve yeniden doğmanın, kaçınılmaz bir tanığı olarak kendisi tüm bunları daha önce de yapmış gibi hissediyordu? Nasıl oluyor da geçen hafta aynı yerde aynı zamanda oturduğuna yemin edebilecek gibi duyumsuyordu? Sonunda ansızın anladığını düşündü. Olduğu gibi kalan sadece Sandoz’du, tıpkı yerleşmiş duyarlılık ve alışkanlıklarının, çalışma temposunun, tıpkı onları genç bir koca olarak eğlendirme çabasından

hoşnutluğunun bekârken basit yiyeceğini onlarla paylaştığı zaman-ki gibi olmasıydı. Bir sonsuz arkadaşlık düşünün içinde donakalmıştı; sonsuz bir dizi halinde zamanın öteki ucuna dek birbirini izleyen bunun gibi Perşembelerle, sonsuza dek bir arada kalacak tüm çeteyle, birlikte başladıkları gibi göz koydukları zaferi birlikte elde edecekleri bir düş.

Claude'un neden sessiz olduğunu tahmin etmiş olsa gerek. Sandoz masanın öbür ucundan samimi, oğlansı bir gülüşle seslendi:

"Evet, tekrar buradasın eski dost!... Ve biz seni özledik, hem de nasıl!... Ama hiçbir şey değişmedi, gördüğün gibi. Biz tam da bıraktığın gibiyiz! Değil mi?" diye ekledi diğerlerine dönerek, hepsi başlarını sallayarak onay verdiler. Kuşkusuz değişmemişlerdi!

"Tabii ki bir istisnayla" diye devam etti yüzü hazla parıldayarak "aşçılık Enfer Sokağı'ndakinden çok daha iyi... O zamanlar size şaraplı balık çorbası ikram etmeyi düşünmeye bile cesaret edemezdim!"

Şaraplı balık çorbasını güveçte tavşan yahnisi izledi, yemek kızarmış tavuk ve salatayla tamamlandı. Tatlı yerken epeyce masada oyalandılar, konuşma olağan sıcaklığından çok uzaktı. Herkes kendinden söz etti ve sonunda kimsenin dinlemediğini görüp sessizliğe büründü. Ancak peynirle birlikte Sandoz'un fıçıdan sunmaya cesaret ettiği oldukça asidik hafif Burgundi şarabını tattıklarında söyleşi yazarların ilk kitaplarının telif hakları konusuna döndü, sesler yükseldi ve heyecan yeniden canlandı.

Sıska, aç yüzü her zamankinden daha da kemikli bir hal almış olan Mahoudeau "Yani sen Naudet'le anlaştın öyle mi?" diye sordu. "İlk yıl için sana elli bin frankı garanti ettiği doğru mu?"

Fagerolles "Rakam bu," diye yanıtladı çok da inandırıcı olmadan. "Ama tabii henüz hiçbir şey kesinleşmedi." diye ekledi. "Karar vermek için acelem yok. Kendini bu biçimde bağlamak çok riskli. Ayrıca teklife ağzım açık da kalmadı.

— Sen kolay memnun edilemiyorsun demem lazım" dedi heykeltraş "Günde yirmi franka her şeyi imzalıdım."

O ana kadar tümü Fagerolles'ün ilk başarı meyveleriyle ezilen genç adamı oynamasını dinliyorlardı. Sakalının kesimi ve saç stiliyle bir miktar çekim eklenmiş de olsa yüzünde güzel ama tümüyle ahlâksız bir kızın rahatsız edici görünümü vardı. Hâlâ Sandoz'la ilişkisi vardı ama karşılıklı ziyaretleri artık çok seyrekti çünkü çeteden yavaş yavaş uzaklaşıyordu ve kendini azimle devam ettiği kafelerin, gazete bürolarının ve tanınma elde edebileceği ya da yararlı bağlantılar kurabileceği çeşitli yerlerin bulunduğu bulvarlara atmıştı. Bilerek ve kesin bir niyetle kendi kişisel başarısını kendisinin inşa etmesine karar vermişti ve bu öfkeli devrimcilerle profesyonel ya da sosyal ortak hiçbir şeyinin olmamasının yeğlenmesi olacağına ilişkin bir kavram geliştirmişti. Dedikodular birçok sosyete kadını oyununun piyonları haline getirdiğini söylüyordu onlara Jory'nin yaptığı gibi dürüst erkek kabalığıyla yaklaşmıyordu, biraz geçkin düşeslere erkeğin soğuk, tutkusuz kışkırtmalarını uyguluyordu.

“Jory, Vernier'nin senin hakkında yazdıklarını okudun mu?” diye sordu. Basitçe kendi öneminin altını çizmek için çünkü bir zamanlar Claude'u “yarattığını” iddia ettiği gibi şimdi de Fagerolles'ü “yarattığını” iddia ediyordu. “Tabii beni yansıtıyor, tüm ötekiler gibi” diye ekledi.

“Bugünlerde kesinlikle gazetelere giriyor” dedi Mahoudeau içini çekerek.

Fagerolles küçümseyici bir jestle yanıtladı ve kendi kendine gülümsedi, aslında halkı fethetmek o kadar kolayken yanlış yönlendirilmiş, inatçılıklarında ısrar eden bu hödüklere tam bir küçümsemeyle bakıyordu. Halkın beyinlerini bir kez aldın mı sonra onları sürüklenmeye bırakmak basit bir işti. Bu arada kazanan kendisiydi; halkın kendisinin itaat etmesi özenle sağlanmıştı, resmini bağışlamaktan başka çaresi yoktu; o resim grubun diğer üyelerinin ürettiği inatla şiddet dolu tuvallerine halkın duyduğu ölümcül nefrette bir gedik açmıştı.

“Sen Vernier’nin makalesini okudun mu?” diye tekrar sordu Jory Gagnière’ye “Tam olarak benim söylediklerimi tekrarlamış değil mi?”

O an için Gagnière bardağıyla meşguldü ve şarabın beyaz masa örtüsüne düşen kırmızı gölgesini dikkatle izliyordu. Jory’nin sorusu onu harekete geçirdi.

“Ne dedin? Vernier’nin makalesi mi?

— Evet Fagerolles hakkında yazılan tüm o şeyler!”

Şaşkınlık içinde Gagnière Fagerolles’e döndü ve:

“Senin hakkında yazmak mı? Sahi mi? Bilmiyordum, hiçbir şey görmedim... Senin hakkında yazıyorlar ha? Ne için yazıyorlar?”

Bu genel bir kahkaha tufanını patlattı oysa Fagerolles daha çok koyun gibi sıırttı, Gagnière’nin kendisiyle dalga geçtiğinden kuşkulandı. Ama Gagnière gerçekten samimiydi. Değerler yasasını bile gözlemlememiş bir ressamın başarılı olabileceğine inanmıyordu. Bunun gibi bir şarlatan mı başarılı olmuş? İmkânsız! Mutlaka vicdanlı biri çıkmalı.

Bu sözleri izleyen neşe patlaması yemeği canlı biçimde sonlandırdı. Herkes ev sahibesinin onlara bir şeyler sunma konusundaki ısrarına karşın epeydir bir şey yemiordu.

Eğlencenin tadını çıkaran kocasına “Konuklarınla ilgilensene” diyordu “dolaptan bir şeyler çıkar sevgilim.”

Ne var ki konuklar ona teşekkür ettiler ve tümü masayı terk etti. Ama akşamın kalanını masanın etrafında çay içerek geçirecekleri için duvarın önünde dikildiler ve söyleşiye devam ettiler, bu arada küçük hizmetçi kız ev sahibesinin de yardımıyla masayı topladı, ev sahibesi tuzlukları bir dolaba kaldırırken kendisi de örtüyü katlamaya yardım etti.

Henriette “Sigara içebilirsiniz” dedi onlara “Aldırmadığımı biliyorsunuz.”

Claude’u bir pencere girintisine çeken Fagerolles ona bir puro ikram etti ama Claude reddetti.

“Tabii ya senin sigara içmediğini unutmuşum.” dedi Fagerolles. “Taşradan getirdiklerini görmek için sana gelecektim. Çok ilginç.

Ayrıca senin çalışmaların konusunda ne düşündüğümü biliyorsun, senin gibisi yok....”

Zorunluluktan kurtulmak için zekice hesaplanmış girişimlerine karşın Claude'un dehasının damgasını taşıdığı için hayranlığında çok alçakgönüllü ve gerçekten samimiydi. Ancak alçakgönüllülüğüne onda çok alışılmadık olan bir huzursuzluk eşlik ediyordu; gençliğinin ustasının resmi hakkında o ana dek hiçbir şey söylememiş olmasından gelen bir huzursuzluktu bu. Sonunda titreyen dudaklarıyla sormaya cesaret etti:

“Salon'da benim 'Aktris'imi gördün mü? Dürüstçe söyle beğendin mi onu?”

Claude bir iki saniye tereddüt etti sonra cana yakın bir biçimde yanıtladı:

“Evet, bazı çok iyi noktaları var.”

Böyle bir soru sorma iznini kendine vermek için ölecek gibi olan Fagerolles saygıyla özürler dilemeye başladı, borçlanmalarını gizlemeye ve ayrıcalıklarını haklı çıkarmaya çalışıyordu. Sonunda büyük zorluklarla kendini zor durumdan kurtarınca her ne kadar kendi şapşallığından hâlâ huzursuz olsa da bir an için eski eğlenceli haline döndü ve herkesi güldürdü, gözlerinden yaş gelene kadar gülen Claude dahil. Sonra veda etmek için Henriette'e gitti.

Henriette “Bu kadar erken gitmek zorunda mısınız?” dedi.

“Evet, zorundayım sevgili bayan. Babam etkin bir kişiyi ağırılıyor — dekorasyon hakkında görüşü olan biri. Ben de onun şöhret konularından biriyim, orada bulunacağıma söz verdim.”

Fagerolles gidince Henriette Sandoz'la bir şeyler fısıldaştıktan sonra çekildi ve hemen üst kattaki odada sessizce dolaştığı duyuldu. Evlendiğinden beri yatalak kayınvalidesine o bakıyordu; bu da tıpkı Sandoz'un yaptığı gibi gece boyunca birçok kez ortadan kaybolması anlamına geliyordu.

Ayrılışını misafirlerden hiçbiri fark etmedi. Mahoudeau ile Gagnière şimdi Fagerolles'ü tartışıyorlardı ikisi de sessizce acılaşmıştı ama doğrudan bir saldırıdan kaçındılar, onaylamayışlarını

alaycı bakışlar ve anlamlı omuz silkmelerle paylaşmayla sınırladılar, arkadaşlarından birini peşinen lânetlemeye isteksiz okul çocukları gibiydiler. Sonra Fagerolles'den Claude'a döndüler ve hayranlıkla boyun eğmeye başladılar, tüm umutlarını tüketmişlerdi, ondan çok büyük şeyler edindiklerini söylediler. Dönme zamanının geldiği konusunda ona güvence verdiler; sadece o, büyük bir ressamın tüm niteliklerini ve sanatının gereksinimlerini tam olarak kavrayışıyla bir usta olarak selâmlanmayı, bir lider olarak tanınmayı hak ediyordu. "Reddedilenler Salonu"ndan beri Açık Hava Ekolü belirgin biçimde gelişmişti ve etkisi giderek daha fazla hissediliyordu. Ne yazık ki tutarlılıktan yoksundu; yeni katılımcılar taslaklardan biraz daha öteye gitmişler, izlenimlerin o anda ortaya savrulmasından kolayca doyum sağlar olmuşlardı. Gereksindikleri şey çalışmaları kuramlarının canlı imgesi olacak bir dâhiydi. Nasıl da fırtınaya verilecek bir kale ve nasıl da kazanılacak bir zafer! Halkı fethetmek, yeni bir dönemi başlatmak, yeni bir sanat yaratmak! Gözleri yere dikilmiş ve yüzü giderek daha fazla solan Claude oturmuş onları dinliyordu ve asla açıkça ifade etmemiş de olsa bunun uzun süredir onun düşü ve gizli hırsı olduğunu kendi kendine itiraf etti. Şimdi bile kendisini bir lider, zafer kazanmış biri gibi yüceltmelerinden gururu okşanmasına karşın yüreği endişeler ve geleceğe ilişkin kaygılarla doluydu, sonunda bağırarak zorunda kaldı:

"Durun! Durun hele! Çok ileri gittiniz! Benim kadar iyi bir sürü sanatçı var. Ben hâlâ yolumu el yordamıyla buluyorum."

O ana dek Jory sadece sigara içiyor ve giderek büyüyen huzursuzluğuna karşın hiçbir şey söylemiyordu ama artık o da ikisinin söylediklerine katlanamadı ve ansızın kendini şunları söylerken buldu:

"Genç arkadaşlarım bunları söylüyorsunuz çünkü Fagerolles'ün işleri iyi götürmesine katlanamıyorsunuz."

Diğerleri yüksek sesle protesto ettiler. "Fagerolles tomurcuklanan önder ha? Dalga mı geçiyorsun?"

— Ya da senin artık işimize yaramadığını biliyoruz.” diye karşılık verdi Mahoudeau. “Şimdiye kadar senin yazında bizim için hiçbir tehlike yoktu.

— Belki yoktu” diye yanıtladı Jory “çünkü sizin hakkınızda yazdığım her satır sivriydi. İkiniz hakkında hiç kimse hiçbir yerde iyi bir şey yazmamıştır! Oh, eğer *benim* gazetem olsaydı, tabii ki...”

Bu noktada Henriette tekrar içeri girdi. Gözleri kocasının sorgulayıcı bakışına yanıt verdi ve Sandoz’un annesine bakıp geri döndüğünde yaptığı gibi aynı zarif biçimde gülümsedi. Onları tekrar masanın başına çağırdı çay yapıp onlara sunsun diye. Ama sıcaklık gitmiş parti sürünmeye başlamıştı. Köpek Bertrand’ın gelişi bile atmosferi rahatlatmadı; köpek bir süre zavalılıca şeker lokmaları dilendi sonra sobanın yanına uyumaya gitti ve koca bir adam gibi horlamaya başladı. Fagerolles tartışması kapatıldığı için söyleşide uzun boşluklar oluyordu, zaten sigara dumanıyla ağırlaşmış atmosfer kızgınlık ve engellenmişlikle daha da ağırlaşmıştı. Bir ara Gagnière bile masadan kalktı, sessizce piyanonun başına geçti ve otuzuna gelmeden ilk beş parmak egzersizi yapmamış birinin katı, deneyimsiz parmaklarıyla Wagner’den bir şeyler çaldı.

On bir civarında Dubuche’ün gelişi oturumun üzerine son ağırlığı ekledi. Bir danstaydı ve eski arkadaşlarına bu günün son görev ziyaretini yapmak için erken ayrılmak zorunda kalmıştı. Akşam giysisi, beyaz kravatı, soluk yuvarlak yüzü, gelmek zorunda hissetmeye duyduğu kızgınlığı, fedakârlığına verdiği önemi ve son zamanlarda edindiği zenginliğe şu ya da bu biçimde gölge düşürme korkusunu yansıtıyordu. Onu da yanında Sandoz’lara getirmek zorunda kalmasın diye karısından söz etmekten özenle kaçınıyordu. Claude’la sanki dün karşılaşmışlar gibi çok az bir coşkuyla tokalaştı. Bir fincan çayı reddetti, puflayarak yavaş bir düşünme süreciyle yeni yapılmış bir eve taşınma konusundaki

endişelerinden ve kayınpederinin işine girdiğinden beri üstesinden gelmek zorunda kaldığı boğucu iş yükünden söz etti; Monceau Parkı'nın yanında bir cadde dolusu ev yapıyorlardı.

Claude şimdi açıkça geçmişle bir bağlantının kopmuş olduğunu hissetti ve gerçekten her zaman birlikte olup olmayacaklarını, zevk aldığı dostça toplantıların aralarındaki her şeyden önce geldiği, kimsenin tek başına zaferi sahiplenme arzusu olmadığı zamanın yaşayıp yaşamayacağını merak etti. Bugün savaş başlamıştı, her adam açgözlüce kendisi için savaşıyordu. Henüz çıplak gözle görünen, eski sözleşilmiş dostluğu kırıp ayıran ve bir gün onları bin parçaya bölecek olan uçurum oradaydı.

Öte yandan hâlâ sonsuzluğa inanan Sandoz tüm bunlara aldırmıyordu ve çeteyi hâlâ Enfer Sokağı günlerindeki haliyle omuz omuza fetih marşları içindeymiş gibi görüyordu. İyi bir şey neden değişindi ki? Mutluluk diğer her şeye yeğlenen bir şeyden sonsuz hoşlanma değil miydi?

Bir saat sonra herkes Dubuche'ün uyutucu kasvetinden, kendi olayları hakkındaki ben merkezci anlatısından bıktığında Garnière de piyanonun başındaki trans halinden uyandığında arkadaşları gitmeye kalkınca Sandoz arkasında eşiyile soğuk geceye karşın bahçe kapısına kadar onları geçirmede ısrar etti.

“Perşembeye tekrar görüşürüz Claude! Perşembeye görüşürüz hepimiz” dedi onlarla tokalaşırken “Unutmayın ha! Perşembeye görüşürüz.”

“Perşembeye görüşürüz” diye yineledi Henriette basamakları aydınlatmak için lamba tutarken ve Gagnière ile Mahoudeau'nun neşeli yanıtları herkesi eğlendirdi.

“Kesinlikle genç usta!... İyi geceler genç usta!... Perşembeye görüşürüz!”

Nollet Sokağı'nda Dubuche bir araba çevirdi ve çekip gitti. Diğer dördü yukarı bulvara doğru neredeyse tek söz etmeden yürüdüler, birbirlerinin yoldaşlığından sıkılmış gibiydiler. Bulvara vardıklarında Jory gözüne ilişen bir kızın arkasına takıldı bazı

düzeltilmelere göz atmak için ofise dönüyormuş gibi yaptı. Sonra Gagnière ışıkları hâlâ yanan Café Baudequin'in önünde Claude'la birlikte duraklayınca Mahoudeau girmeyi reddetti ve Cherche-Midi Sokağı boyunca kasvetli düşüncelerini besleyerek yoluna devam etti.

Neredeyse farkına bile varmadan Claude kendini eski masalarında sessiz Gagnière'in karşısında oturur buldu. Kafe değişmemişti; onlar hâlâ Pazarları orada toplanıyorlardı, Sandoz yakınlarla taşındığından beri daha da kesinlikle. Ama çete yeni gelenlerin seli altında kayboluyor ve Açık Hava Ekolüne son katılanları niteleyen bayağılığın gelgiti içine batıyordu. Gecenin bu saatinde kafe boşalmıştı, yine de Claude'un tanımadığı üç yeni ressam geldi ve çıkarken onunla tokalaştı ve kalan tek müşteri başını önündeki tabağa eğmiş yerel bir kodamandı.

Gagnière yerleşti ve kalan tek garsonun esnemelerine hiç aldırmaz etmeden kendini tamamen evinde hissetti ve Claude'a boş boş bakarak oturdu.

"Bu arada" dedi ressam "Mahoudeau'nun bu akşamki açıklamalarına ne diyorsun? Bayraktaki kırmızının gökyüzünün mavisi karşısında sarıya dönüşmesine? . . . bütünleyici renkler üzerinde çalıştın mı?"

Gagnière yanıt vermedi. Bardağını aldı, içmeden tekrar bıraktı ve esrik bir gülümsemeyle mırıldandı:

"Haydn, retorik bir saygınlık, saçları pudralı yaşlı bir kadın ataya müzik tıngırdatıyor... Mozart, öncü dâhi, orkestraya bireysel-liği ilk tanıtan.... Onların arasında Beethoven'i ürettiler; bu yüzden *önemliler*... Beethoven! Acı içindeki sakinlik, dinginlikte kuvvet var, güç var! Medici'nin mezarındaki Michelangelo! Kahraman, mantıkçı, insan aklının biçimlendiricisi, bunların hepsiydi! Bugünün büyük kompozitörlerinin tümü doğrudan Koral Senfoniden doğdular!"

Geciktirilmekten sıkılan garson ortalıkta dolanmaya başladı, tembel tembel ışıkları söndürüyor, izmaritler ve salya kalıntılarıyla

masaların üstüne saçılmış bayat içki lekeleriyle pislenmiş boş kafeye daha da kasvetli bir hava veriyordu; bu arada uyuklayan bulvardan gelen tek ses bir sarhoşun yalnız hıçkırıklarıydı.

Gagnière dünyadan kopmuş hâlâ düşlerinin geçit töreni içindeydi:

“Şimdi de Weber” diye mırıldandı “Romantik bir manzara kurgusunun ortasında, Ölümün Dansını yönetiyor ağlayan söğütlerin ve meşelerin eğri büğrü dallarının arasında.... Sonra Schubert geliyor ayın soluk ışıklarının içinden gümüşü göllerin kıyılarına.... Şimdi de Rossini, kişi olarak yetenekli, neşeli, etkilenmeyen, ifade etmede umursamaz, herkesin burnuna parmaklarını şıklatan. Benim tipimde bir insan asla değil tabii ki ama muazzam yaratıcılığıyla ve seslerin yığılını ve de yinelenen temaların tam bir orkestrasyonu üzerindeki etkinliğiyle hayran olunası biri... Bu üçünün dışında Meyerbeer var. Zeki bir adam Meyerbeer şansını nasıl kullanacağını bilen biri. Weber’den sonra senfoniye operaya uygulayan oydu, Rossini’nin bilinçsizce ürettiği denkleme dramatik ifadeyi kazandıran da oydu. Oh, Meyerbeer’de bazı muhteşem şeyler de var feodal şişinmesi ve askeri mistisizmiyle! Fantastik efsanelere getirdiği heyecan! O sanki tarihin içinden yansıyan bir tutku çılgılığı! Hepsinin üzerinde o bir kâşif: enstrümanların bireyselliğini, senfonik birliktelikle konuşur gibi okuma, tüm eserin bir kilit taşı gibi davranan özel cümlecik... Oh, Meyerbeer ustalardan biri, büyük ustalardan biri!”

Burada garson söze karıştı:

“Mösyö, kapatıyoruz.”

Ama Gagnière pek de ona bakmadığı için boş tabağının önünde pinekleyen adama gitti:

“Kapatıyoruz mösyö.”

Bir irkilmeye oyalanan müşteri kendine geldi ve yarı karanlıkta bastonunu aramaya başladı, garson onu iskemlesinin altından çıkarınca çıkıp gitti. Ama Gagnière konuşmaya devam etti.

“Berlioz müziğine edebiyatı getirdi.” dedi. “O Shakespeare’in,

Vergileus'un ve Goethe'nin müzikal resimleyicisiydi. Ama ne ressam! Müziğin Delacroix'sı, seslerinin ince alevlenmeleri, renklerin çarpışan kontrastları gibi! Tüm Romantikler gibi zihinsel bir bükülmesi var tabii: din ve kendini çok yüksekte uçan esrimelere bırakma eğilimi gibi. Operadaki yapı duygusu hiç yok, ama orkestralaştırma işi muhteşem, orkestrasına her enstrümanın ayrı karakterini aşırı vurgulayarak işkence etmesine karşın. Biliyorsun aslında her birini gerçek insanlar olarak görüyordu. Klarinetlerle ilgili olarak söyledikleri her zaman tüylerimi ürpertmiştir: 'Klarinetler sevildiğini bilen kadınlardır' demişti... Sonra Chopin geliyor, çok züppe ve çok Byron'su, hastalıklı beynin şairi! Şimdi de Mendelssohn, kusursuz bir oymacı, topuklu ayakkabılarla dans eden Shakespeare ve onun 'Sözcüksüz Şarkılar'ı zeki kadınlar için bir mücevher!... Ondan sonra gelenden ancak dizlerinin üzerinde söz edilebilir..."

Geriye yanan tek lâmba kalmıştı, başının üzerindeki, garson da hemen arkasında soğuk, misafirperver olmayan bir havayla söndürmeye hazır bekliyordu. Gagnière'in sesi şimdi sanki dinsel bir titreyiş kazanmıştı, adanmışlığını ifade etme hazırlığındaydı çünkü şimdi en içsel tapınağına, azizlerin en azizine ulaşmıştı.

"Oh, Schumann! Umutsuzluk ve umutsuzluktan haz almak. Her şeyin sonu, son kalan saf melankoli şarkısı, dünyanın kalıntıları üzerinde süzülür!... Oh, Wagner! Tanrı, müziğin yüzyıllarının yeniden canlanması! Onun çalışması, muhteşem gök kubbe, tüm sanatların teke indirildiği yer, karakterler tüm gerçek insanlıklarıyla çizilmiş ve orkestra dramının oynanan her evresini bizzat yaşıyor. Geleneklere nasıl bir saldırı, üzerinde durdukları etkisiz kuramların nasıl da toptan yok edilişi, devrim, engellerin sonsuzluğa çıkmak için yıkılışı!... Tannhäuser'in uvertürü, yeni çağın müjdesinden başka ne! Önce pilgrim korusu, derindeki dinsel motifin sakın, yavaş vuruları giderek Sirenlerin şarkısına yerini bırakır, Venüs'ün yuvarlak hatlı hazları, onların mest edici hoşnut-

lukları ve hayran bırakıcı esrimeleri kendilerini giderek daha fazla hissettirir, tümüyle vazgeçmeye kadar; sonra yavaş yavaş ürkünç tema geri gelir, tüm diğer temaları alır ve tümünü tek bir en üst armonide birleştirir ve büyük bir zafer marşının kanatlarında götürür!

— Artık kapatıyoruz mösyö” diye bildirdi garson tekrar ve kendi düşüncelerine daldığı için dinlemeyen Claude birasını dikip yüksek sesle:

“Hadi eski dost! Kapanma zamanı!” dedi.

Bu Gagnière’i kandine getirdi. Esrimiş yüz hatlarından bir acı görüntüsü geçti, dünyaya döndüğünü fark ederek ürperdi. Birasını içti ve sonra kaldırımında bir kelime etmeden yoldaşının elini sıktı ve karanlığa doğru uzaklaştı.

Claude Douai Sokağı’na ulaştığında saat ikiye yaklaşmıştı. Bir haftadır Paris’i turlaması sürüyordu ve her akşam eve günün karşılaşmaları nedeniyle ateşli bir şekilde dönüyordu ama bu saat-ten önce dönemediği için beyni bu kadar heyecanla köpürmüş oluyordu. Lamba sönmüştü ve Christine yorgunluğa yenik düşmüş başı masanın üstünde uyuyakalmıştı.

8. BÖLÜM

CHRISTINE'İN tüylü toz alıcısının son bir darbesiyle Douai Sokağı'ndaki yerleşmeleri tamamlanmıştı. Küçük yetersiz stüdyonun yanında sadece minik bir yatak odaları ve bir dolaptan daha büyük olmayan bir mutfakları vardı ve stüdyo aynı zamanda yemek odası ve oturma odası işlevini gördüğü için çocuk hep ortalıktaydı. Christine masrafları kıstamak için pek az olan eşya konusunda elinden geleni yapmıştı ama ikinci el eski bir yatak almak zorunda kalmış ve hattâ metresi yedi kuruştan beyaz muslin perdelerin gerekli lüksüne kendini kaptırmaya dayanamamıştı. Hepsi yerleştirilince eksikliklerine karşın mekân yeterince güzel oldu diye düşünüyordu ve yaşam kasabadakinden daha pahalı olacağı için bir hizmetçi tutmaktan vaz geçtiği halde yüksek bir temizlik standardı kurmuştu.

Claude Paris'teki ilk birkaç ayı artan bir sinirsel gerginlik içinde geçirmişti. Sokakların şamata ve heyecanı, arkadaşları ziyaret, yoğun tartışmalar, öfke, kızgınlık ve dış dünyadan eve getirdiği tüm yeni fikirler onu uykusunda bile sesinin en üst perdesinden tartışır hale getirmişti. Paris onu yeniden pençesine almıştı; onu iliklerine kadar hissediyordu. Bir fırından geçip gençliği yenilenmiş gibiydi, hevesle dolu, her şeyi görmeye, her şeyi yapmaya, her şeyi fethetmeye hırslıydı. Çalışmak için hiç bu kadar istekli olmamıştı; hiç bu kadar umutlu olmamıştı ya da yapması gereken tek şeyin kendisini hak ettiği yere, birinci sıraya taşıyacak başyapıtlar üretmek olduğunu duyumsamamıştı. Paris'i dolaşırken her yerde resimler keşfediyordu; tüm kent, caddeleri, meydanları, köprüleri ve durmadan değişen gökyüzüyle önünde devasa freskleri açıyordu, büyüklüğün esrikliğiyle her şeyi çok küçük görüyor-

du. Eve çok coşkulu dönüyor, beyni akşam lamba ışığında küçük kağıtlara çiziktirdiği planlarla kaynıyor, ama bu kadar sık düşlediği büyük eserler dizisini nasıl ve nerede çalışmaya başlayacağına bir türlü karar veremiyordu.

Ciddi bir engel stüdyosunun kısıtlı büyüklüğüydü. Keşke Quai de Bourbon'daki eski büyük tavan arasında ya da hattâ Benecourt'daki kocaman yemek odasında olabilseydi. Ama böyle dar uzun bir odada ne yapabilirdi ki? Aslında bir koridordan başka bir şey değildi; ev sahibi oranın stüdyo olması için yılda dört yüz frank isteme münasebetsizliğini yaptığı halde bir tepe penceresi koymuştu. Daha kötüsü tepe penceresi kuzeye bakıyordu ve iki yüksek duvar arasında kalmıştı, bu yüzden sağladığı tek ışık bir bodrumun mat yeşilimtırak ışığından fazla bir şey değildi. Bunun sonucunda Claude büyük hırslarının gerçekleşmesini ertelemiş ve çözümü çok alçakgönüllü tuvalle başlamakta bulmuştu; kendini büyüklüğün dehayı kanıtlamak için şart olmadığı düşüncesiyle avutuyordu.

Yeterince cesareti olan bir sanatçının eski ekollerin genel çöküşünün ortasında bir samimiyet ve özgünlük çıkışı yaparak başarıyı yakalamasının en uygun zamanı olduğunu düşünüyordu. En yeni dogmalar bile sallanmaya başlamıştı. Delacroix öğrencisiz ölmüştü. Courbet sadece birkaç beceriksiz taklitçi tarafından izleniyordu; zamanlarında arkalarında bıraktıkları başyapıtlar müze parçaları olmaktan daha fazla bir şey değildi, zamanla sönükleşmiş dönem sanatının örnekleriydi. Son zamanların resimlerine Açık Hava Ekolünün büyüyen etkisiyle girmiş genç ressamların ışıldayan güneş ışığı patlamaların, berrak şafağın işlendiği çalışmalarını kristalize edecek denklemleri öngörmek çok basit bir konu gibi geliyordu. "Reddedilenler Salonu"nın kahkahalarla karşılanan açık renkli resimleri şimdi sessizce pek çok sanatçı üzerinde etkili oluyor pek çok paleti aydınlatıyordu. Hiç kimse bunu henüz itiraf etmiyordu ama top yuvarlanıyordu ve eğilim giderek daha fazla Salon'da apaçık hale geliyordu. Yeteneksizlerin

bilinçsiz kopyaları ve beceriklilerin utangaç ya da yarı gönüllü çabaları arasında gerçek bir usta, tüm ödünleri reddederek yeni denklemini cesurca ve güçlü bir biçimde tanıtan ve onun kurulmasını mantıklı ve tam bir şekilde bitmekte olan yüzyılın müjdesi olarak sunan bir ressam kendini ilân etse ne biçim bir *darbe* olurdu!

Bu umut ve canlılık yenilenmesiyle Claude sonsuz kuşkların saldırısında kalmak yerine kendi dehasına inandı. Paris'in sokaklarını her gün yitik cesaretini arayarak arşınlamasına yol açan sancılı krizler durdu ve yerini onu çelikleştiren ve çalışmaya yönelten, çektiği eziyetin meyvesini ortaya çıkarmak için kendi etini parçalayıp açan sanatçının kör kararlılığına bıraktı. Taşradaki uzun dinlenmesi belirgin bir görüş tazeliği ve yenilenmiş bir uygulamadan zevk alış katmıştı. Daha önce hiç bilmediği bir kolaylık ve bir dengeyle resmine geri döneceğini fark etti, çabalarının başarısını gerçekleştirdince ve onların sayesinde bir tamamlanmışlık duygusu ve çok derin bir doyunluluk hissetti. Bennecourt'da söylediği gibi açık havasını "elde etmişti", bunun anlamı renklerin armonik canlılığıyla resim yapmaktı ki bu kendisini görmeye gelen arkadaşlarını çok şaşırtmıştı. Hepsi hayran olmuşlardı ve hepsi dışavurumu bu kadar kişisel işlerle, onları olduğu gibi göstererek derin düşüncelerle etkileşim içinde ve renklerin sürekli bozulmasıyla doğa ilk kez gerçek ışıkla banyo yapıyordu; çağdaş sanat-taki yerini, hem de çok yüksek yerini almak için tek yapması gereken kendini göstermekti.

Böylece tam üç yıl Claude mücadele etti, asla zayıflamadan, kendi fikirlerine sınırsız sarılarak, hatalarından hız kazanıp, haklı olduğunun sarsılmaz inancı içinde ileriye doğru azimle yürüdü.

İlk yıl Aralıkta yerde kar varken aşağıda Montmartre'ın arkasında boş bir çöplük arazinin köşesinde her gün dört saat dikilip resim yaptı: geri planda fakirlik, kasvetli derme çatma kulübelere, büyük fabrika bacaları tarafından ezilmekteydi; ön planda paçavralar içindeki iki sokak çocuğu, bir oğlan ve bir kız karını içinde çaldıkları elmaları tıkınıyordu. Yaşamdan resim yapma

konusundaki inadı görevini tanımlamanın ötesinde karmaşıklaştırmakta onu üstesinden gelinemez zorluklarla meşgul etmekteydi. Yine de resmini dışarıda bitirdi ve stüdyodaki işini temizlemeyle sınırladı. Stüdyonun soğuk ölü ışığı altında görünce acımasızlığıyla resim Claude'u bile şaşırttı; sanki caddede bir kapı ansızın açılmış ortaya kör edici kar altında kirli grinin içinde duran iki zavallı figür çıkmıştı. Böyle bir resmin asla kabul edilmeyeceğini hemen anladı ama onu yumuşatmak için hiçbir girişimde bulunmadı ve onu olduğu gibi Salon'a gönderdi. Tekrar Salon'a girmeye çalışmaya-çağına yemin ettikten sonra şimdi insanın Seçim Komitesinin önüne sadece onun yanlış olduğunu kanıtlamak için bile bir şeyler koyması gerektiğini ilkesel olarak iddia ediyordu. Ayrıca Salon'un bir sanatçının tek darbeye kendini öne sürmek için bir savaş alanı olduğuna inanmaktaydı. Komite resmi reddetti.

İkinci yıl tam tersine uğraştı. Mayıs'ta Batignolles Meydanı'nı seçti: Bir çimenliğe gölgelerini döken kocaman at kestanesi ağaçları, geri planda altı katlı binalar; ön planda parlak yeşil bir bankta oturan bir dizi mürebbiye ve yöre sakini çamurdan pasta yapan üç küçük kızı izliyorlar. Büyük bir cesaret istiyordu, önce izin almış şövaletini kurup yerli yersiz espriler yapan insanların arasında çalışmıştı. Ancak sabah beşte geri planı resmetmek için gitmiş ve figürlerin taslaklarını yapmakla yetinmiş ve hepsini stüdyoda tamamlamıştı. Bu kez resim o kadar sert görünmüyordu; tavandaki pencereden filtre edilmiş ışığın altında kasvetli bir yumuşaklığa bürünmüştü ve tüm arkadaşları onu bir başyapıt olarak kutladılar ve onun Salon'da devrim yapacağı haberini yaydılar. Şaşkınlık ve öfke içinde Komitenin resmi reddettiğini öğrendiler. Bu kez bir önyargı olduğu, özgün bir sanatçıyı boğmak için kasıtlı bir girişim olduğu konusunda en küçük bir kuşku yoktu. Claude da bir ilk güceniklik krizinden sonra öfkesinin tüm gücünü resme yöneltti. Onun dürüst olmayan, yanıltıcı, iğrenç bir resim olduğunu söyledi. O, kendisine, unutulmaz bir ders vermişti, hem

de hak ettiği bir ders. Asla stüdyonun sefil ışığına dönme izni vermemeli ya da figürleri bellekten yapmanın iğrenç kandırmacasına kapılmamalıydı! Resim geri geldiğinde bıçağını aldı ve onu bir köşeden ötekine parçaladı.

Üçüncü yıl bastırılmış tüm öfkesini bir ayaklanma resmine döktü; resmini parıldayan güneş ışığında, kaldırımların bazı günler binaların ısıtılı yansımalarıyla beyaz sıcak olduğu Paris'e özgü güneş ışığında yapmaya kararlıydı. Hiçbir yer Paris'ten daha sıcak olamazdı; tropikal ülkelerden gelenlerin bile kaşlarını çatmasına yol açıyordu çünkü bazı Afrika iklimleri gibi sıcak gökten sanki alevli bir fırın gibi dökülürdü. Konusu güneşin aşağıya doğru acımasız darbeler vurduğu gün ortasında Carrousel Meydanı'ndan bir görüntüydü. Titreşen ışığın altında tembel tembel geçen bir arabaydı konusu, sürücü kabininde uyukluyor, at, başı önde okların arasında terliyordu, yayalar açıkça sersemlemiş durumda kaldırımlardan geçiyorlardı, şemsiyesinin altında taptaze ve pembe bir genç kadın hariç hepsi, o ise doğal elemanıymış gibi ateşli havanın içinden bir kraliçenin kolaylığıyla süzülmekteydi. Ama resmin asıl irkiltici yanı ışığı ele alışındaki özgünlüktü, ödün vermez bir gözlemin ardından onu öğelerine ayırmıştı ve kimsenin görmeyi ummadığı yerlerde mavilere, sarılara ve kırmızılara vurgu yaparak gözün tüm alışkanlıklarına bilerek karşı çıkmaktaydı. Geri planda kalan kiremit fabrikası altın bir sisin içinde eriyordu; kaldırımlar kan kırmızısıydı ve gelip geçenler aşırı parlak gün ışığı tarafından yutulmuş ve sadece bir dizi koyu lekeyle temsil edilmişlerdi. Bu kez Claude'un arkadaşları hayranlıklarını bağırarak ifade ettiler ama aynı zamanda utanıyorlardı, hattâ ciddi biçimde rahatsız olmuşlardı çünkü hepsi de böyle bir resmin şehit olmaktan başka ödülünün olamayacağını biliyorlardı. Claude övgülerini kabul etti ama övgülerinin arkasında bir kırılmanın hazırlanmakta olduğunu da biliyordu. Komite bir kez daha onu Salon'a kabul etmeyi reddetti ama o bir an için yürek parçalayan sezgisini haykırdı:

“Teslim olmak yok!... Daha önce öleceğim!”

Cesur kararlılığı hiç kaybolmamış gibi olmakla birlikte giderek eski kuşku nöbetlerine kaymaya başladı, bu arada doğaya karşı mücadelesi hiçbir zayıflama belirtisi göstermiyordu. Reddedilen her resmin kötü ya da daha ziyade tamamlanmamış olduğunu söylüyordu çünkü niyetini tam olarak yansıtmıyordu. Bu yetersizlik duygusu onu Komite'nin yineleyen redlerinden daha fazla çileden çıkarıyordu. Tabii ki Komite'nin bu denli katı olmasını asla bağışlayamazdı; en taslaksı çalışması bile kabul ettikleri süprüntülerden iyiydi. Kabul edilemez olan, kendisini tam olarak dışa vuramamasıydı; dehası temel başyapıtının doğmasına izin vermiyordu. Yaptığı her şey kendi ustaca lekelerini taşıyordu; onları tanıyordu ve onlar kendisini tatmin ediyordu. Ama neden ani boşluklardan kurtulamıyordu? Neden çalışma ilerlerken fark etmediği yine de bitmiş resmin tüm etkisini öldüren giderilmez hatalar, değersiz lekeler oluyordu? Kendini düzeltmeyi asla başaramayacağını hissediyordu, sanki önünde büyük, aşılmaz bir duvar yükseliyordu, arkasına geçmesi yasaklanmış bir duvar. Bir bölümün üzerinde yirmi kez çalışıyor ama sonuç başladığı zamanki kadar kötü oluyordu, tuvalin üzerinde anlamsız bir kirlilik oluşuyordu. Sonra sinirlenmesine yol açıyor, görüşü çarpılıyor ve istencinin tam felcinden daha az ya da daha çok bir şey olmayan bitirme gücü kayboluyordu. Gözlerinde elleri sanki artık onun kontrolünde değilmiş hissi bırakan bir bozukluk mu vardı? Bu geçmişte onu bu derece endişelendiren doku bozuklukları, imgelenmiş varlık artıyor anlamına mı geliyordu? Krizleri giderek daha çok yinelandığı ve daha sıklaştığı için katlanılmaz işkenceler altında haftalar harcayacaktı, umutla belirsizlik arasında savrulup duruyordu ve isyancı eseriyle güreşerek harcadığı bıktırıcı saatler boyunca tek büyük dayanak noktası bir gün ellerinin gizli kelepçeleri çözüldüğünde yapacağı ve kendisini tümüyle doyuracak resmin rüyasıydı. Şu anda olan şey yaratma isteğinin parmaklarının arasından

kaçmasıydı, bunun anlamı bir resmin üzerinde çalışırken aklının bir sonraki resim üzerinde çalışmasıydı; öyle ki yaptığı işi olabildiğince çabuk bitirmek istiyordu çünkü başlangıçtaki hevesinin azaldığını duyumsuyordu. Bu resmin diğerleri gibi değersiz olduğuna, bir sanatçının vicdanını ihmal etmek, gerekli ödünleri vermek, hattâ biraz hile yapmak zorunda olduğu bir evreden geçtiğine kendini inandırıyor. Ama bu evreyi bir kez geçince çok üstün, kahramanca, pişman olunmayacak bir şey, tahrip edilemez bir şey yapmayacak mıydı? — Sanat dünyasında, lânetlenmişlerin cesareti üzerindeki mahmuzlar! Yaşayan bir başyapıt yaratma yeteneksizliğinden ölen herkes için üretmeyi olanaksız kılan narin, içini acıtan yanlışlıklar.

Kendisiyle bu kesintisiz mücadeleler dışında maddi zorluklar birikmekteydi. İçinde olduğunu bildiğin bir şeyi dışarı çıkaramamak yetmiyor mu diye soruyordu kendine. Hayır, pazarlık konusu gibi şeylerle de başa çıkmak zorundaydın. Aslında itiraf etmeyi reddetse de doğadan esinlenerek, açık havada resim yapmak, eğer tuval makul boyutlara gelirse olanaksızdı. İnsanın şövaletini kalabalık bir caddeye kurması ve kişilere yeterince süre poz verdirmesi güçlüğü de vardı. Bunun da konuların kır manzaralarıyla ve figürlerin silüetinden biraz hallice sanki sonradan düşünülerek yapıldığı kent manzaralarıyla sınırlanması anlamına geldiği apaçıktı. Hava da sonsuz komplikasyonlar üretiyordu; şövaletinin üzerinden rüzgâr esebiliyor ya da yağmur çalışmayı tümünden durdurabiliyordu. Böyle bir şey olduğunda eve öfkeli bir havayla dönüyor, yumruklarını göğse doğru sallıyor, doğayı kendisini yakalanma ve fethedilmeye karşı savunmakla suçluyordu. Zengin olmadığı için acı acı yakınıyordu çünkü hareketli stüdyoları olmasını, biri Paris'te kullanılmak üzere tekerlekler üzerinde, diğeri Seine Nehri üzerinde bir teknede ve bir Çingene sanatçı gibi yaşamayı düşünüyordu. Ama hiçbir şey yardımına gelmiyordu; her şey onun çalışmasına karşı birleşmişti. Christine de onun kadar acı çekiyordu. Çok cesurdu, onun umutlarını paylaşıyor ve iyi bir ev kadını gibi stüdyoyu pırıl pırıl ve keyifli tutuyordu; ama

şimdi Claude'u bu kadar endişeli ve umutsuz gördüğünde o da kendini bir iskemleye bırakıyor ve cesareti kırılıyordu. Claude'un her resmi reddedildiğinde bunu daha da derinlemesine duyumsuyordu; bu gururunu yaralıyordu; çünkü her kadın gibi başarıya kayıtsız değildi. Claude acılaştıkça o da acılaşıyordu; Claude'un duyguları onun duygularıydı, zevkleri de öyle; onun bir biçimde kendisinin parçası, yaşamının önemli bir parçası, mutluluğunun yaslandığı bir şey haline gelen resimlerini savunuyordu. Resim yapmanın âşığı üzerinde her gün biraz daha hak sahibi olduğunu ve şu an için bunu kabullendiğini hissediyor, hiçbir direnç göstermiyordu, yanında olmaya kararlı oluyordu. Ama terk zamanının yakın olduğu düşüncesi yüreğini sıkıştırıyordu; geleceğin kendisine ne getireceğinden korkuyordu ve önsezileri bazen onu iliklerine kadar titretiyordu. Yaşlandığını hissediyor, büyük bir acı içini kaplıyor, hiç nedensiz ağlama arzusu duyuyor ve stüdyonun loşluğu içinde sıklıkla bunu saatlerce yapıyordu.

Bu zamanlarda Claude'a sadece âşık değil anne de olabileceğini duyumsadığında yüreği ısınmaya ve genişlemeye başlıyordu. O büyümüş bir çocuktan daha fazlası değildi, yüreğini ona karşı bu denli yumuşatan annece duygular belirsiz ama sonsuz acınmadan fışkırıyor, onun durmak bilmez, mantıksız zayıflık duyguları ve sonsuz çağrılar kadında sempati ve anlayış yaratıyordu. Claude artık onu mutsuz etmeye başlamıştı; sarılmaları artık rastgele, mekanik, bir erkeğin kendisine pek bir şey ifade etmeyen kadınlara uyguladığı türdendi. Kadın onu her zamanki ateşiyle kucakladığında kollarından sıyrıldığı ve sıkıntının her belirtisini gösterdiği zaman onu hâlâ sevmeyi nasıl sürdürebilirdi ki? Eğer aynı, kapsayıcı duygularla, aynı sonsuz hayranlık ve özveriyle sevmemezse onu nasıl sevebilirdi ki? Yüreğinin derinliklerinde bu doyumsuz arzusunun kemirmelerini hissediyordu çünkü Christine hâlâ kan kırmızı dudakları ve sert, kare çenesinin kararlılığıyla aynı tutkulu, şehvetli kadındı. Böylece kadının gizli gece kederlerinden sonra gün boyu erkeğine annelik yapmanın belirli bir acı tatlı avuntusunu çıkarıyor ve onu mutlu

etmek için çabalarken nazik olmaktan son bir uçucu haz alıyordu ama yaşamları artık bir zamanlar olduğu gibi değildi.

Bu duygusal değişiklikten acı çeken tek kişi küçük Jacques'dı. Christine onu her zamankinden fazla ihmal ediyordu; çocuk ona hiçbir şey ifade etmiyordu çünkü onun analık içgüdüğü ancak fiziksel aşktan türemişti. Onun gerçek çocuğu hayran olduğu ve arzu ettiği adamdı; Jacques onları bir araya getiren büyük tutkunun kanıtından başka bir şey değildi. Onun büyüüğünü ve giderek kendisinin bakımına daha az gereksinim duymasını izlemiş onun için bir fedakârlık yapmıştı, kökten duygusuz olduğu için değil ama basitçe onun hakkında böyle hissettiği için. Yemek zamanları ona her zaman ikinci sınıf bir yer verilirdi, sobanın yanındaki en sıcak yer onun küçük iskemlesi için değildi. Kaçınılmaz bir tehlike halinde kadının ilk çılgılığı, ilk koruyucu davranışı asla ona, erkeklerinden daha zayıf olana yönelik değildi. Yapabildiği her zaman onu geri plana ittirir ya da "Jacques sessiz ol! Baba yorgun!" ya da "Jacques otur! Babanın çalıştığını görmüyor musun?"larıyla bastırırdı.

Dahası Paris çocuğa uygun değildi. Geniş kırsalda istediği gibi koşuşmaya alışmıştı; şimdi ise bir kutuya kapatılmış ve etkinliklerinden yoksun bırakılmıştı bu da onu boğuyordu. Sağlıklı renklerini yitirmişti, gelişmemişti ama cılız, ciddi, büyük gözlü bir küçük adam olarak büyümüşü. Sadece beş yaşındaydı ama garip bir görüngü yüzünden başı bedenine göre çok orantısız biçimde büyüktü; bu bazen babasının "Ne kafa ama! Bu genç bir gün büyük bir adam olacak!" demesine yol açıyordu. Ancak zekâsı kafatasının gelişmesine göre azdı. Narin, utangaç bir çocuktü ve çevresine ilgi duymadan, kimseye tek söz etmeden düşünceleri uzak maviliklerde saatler geçirebiliyordu; ama gündüz düşlerinden uyandığında herhangi bir oyuncu genç hayvanın içgüdülerine yol vermesi gibi bağıırıyor ve etrafta çılgınca zıplıyordu. O zaman "Sakin ol!"lar "Sessiz ol!"lar daha sert ve daha hızlı geliyordu çünkü annesi hayvansal ruhun bu ani patlamalarını anlayamıyor, şövalesinin başında

meşgul olan Claude'un kontrolünü yitirmek üzere olduğunu gö-rerek alt üst oluyor, hemen kendisi de kontrolünü yitiriyor ve çocuğu alelacele köşedeki iskemlesine götürüyordu. Orada bir düştten uyanmış birinin ürkütücü ürpermesiyle çocuk çabucak sakinleşiyor ve hemen uyuklamaya başlıyordu, gözleri faltaşı gibi açık, yaşamla o kadar ilgisiz ki oyuncaklar, şişe mantarları, resimler, eski boya tüpleri, neyle oynuyorsa o elinden düşemeye kayıyordu. Christine ona harfleri öğretmeye çalışmış ama o her zaman öğrenmeyi reddetmiş ve gözyaşlarına boğulmuştu; bu yüzden onu okula göndermek için bir ya da iki yıl beklemeye karar vermişlerdi, orada öğretmenler onun bir şeyler öğrenmesini sağlamak zorundaydılar.

Christine'i diğer her şeyden fazla korkutan bir şey fakirlik tehdidiydi. Büyümekte olan bir çocukla Paris'te yaşamak taşrada yaşamaktan daha pahalıydı ve kaynaklar son derece kısılmıştı, özellikle de ay sonunda, her türlü ekonomi çabasına karşın. Emin oldukları tek gelir Claude'un yıllık bin frankıydı; bunun dört yüz frankı kiraya gidiyordu kalan ayda elli frankla ne yapabilirlerdi ki? Bir süre için parasal utançtan kurtulmak için ara sıra bir resim satmışlardı. Claude bir bakıma Gagnière'i yöneten amatör bir koleksiyoncu arayıp bulmaya çalışmıştı, tabii nefret edilesi bir burjuva ama dıştaki eksantriklik kabuğunun altında gerçek bir sanatçının ruhunu taşıyan biri. M. Hue, adı buydu, emekli bir devlet memuruydu ve ne yazık ki her istediğini alabilecek kadar varlıklı değildi; tek yapabildiği bir başka dâhinin açlıktan ölmesine izin veren halkın dar görüşlülüğüne üzülmekti. En baştan beri Claude'un dehasına inanmış olarak seçimini onun en sert tuvalleri yönünde kullandı ve onları Delacroix'sıyla yan yana astı; onların önünde de benzer bir gelecek olduğuna yemin ediyordu. Yaşlı Malgras, Claude'la Christine'in şanssızlığına, emekli olmuştu, edindiği servetin keyfini —alçakgönüllü bir servet kuşkusuz, yılda on bin frank— temkinli bir adam olduğu için Bois-Colombes'da satın

aldığı bir kulübede çıkartmaya karar vermişti. Onu büyük Naudet hakkında konuşurken ve kumarbazın milyonlarına aşağılamalarını ifade ederken dinlemek eğlenceliydi; bu milyonların yolun sonunda hiçbir işe yaramayacağına inanıyordu. Rastlantısal bir buluşmada Claude ona son bir resim sattı, kendi koleksiyonu için Boutin'in stüdyosunda yaptığı çıplaklardan birini, her gördüğünde Malgras'nın kalbini çarpandıran harikulâde karın çizimi. O sırada fakirlik kapılarındaydı, olası pazarlar açılacağına kapanıyordu ve Salon tarafından sürekli olarak reddedilen bu tür resim için rahatsız edici bir söylence dolaşmaya başlamıştı; böylesi bir sanat, bu denli eksik, bu denli devrimsel, kabul edilmiş tüm gelenekleri inkârıyla bu denli kışkırtıcı bir sanat olası alıcıları korkutmak için yeterliydi. Bir akşam bir boya faturasını nasıl ödeyecekleri üzerine ikircikli bir tartışmadan sonra ticari resimler yapmaya tenezzül etmektense malvarlığıyla yaşamasının daha doğru olacağını söyledi. Christine zorlukları için böylesi uç bir çözüme bütün varlığıyla karşı çıktı, bunun çılgınca olduğunu söyledi, masrafları daha da aşağı çekecekti kapitallerinin yok olmasındansa her şeyi yapardı, aksi halde çok kısa zamanda açlıktan ölme sınırına gelirlerdi.

Üçüncü resminin reddedildiği yıl yaz o kadar mükemmeldi ki Claude güçlerinin mucizevi biçimde onarıldığını hissetti. Paris'in yoğun etkinliğinin üzerinde gökte tek bir bulut bile yoktu ve günler berrak bir dinginlikle geçip gidiyordu. Claude yeniden kentte dolaşmalarına başlamıştı, "değerli bir şeyin yerini saptama" dediği şeyin peşinde koşuyordu, tam olarak ne olduğunu bilmediği, muhteşem bir şey, belirleyici bir şey. Eylül geldi ve hâlâ hiçbir şey bulamamıştı; bir defasında bir hafta ya da daha fazla değişik projelere tüm enerjisini yatırmış ama sonra aradığı şeyin bu olmadığına karar vermişti. Sürekli bir gerilim hali içindeydi, her zaman alarm halinde, her zaman düşlerinin gerçekleştiği noktaya ulaştığı inancındaydı ama o düşler her zaman kaçıp gidiyordu. Yüreğinde, uzlaşmaz, gerçekçi kabuğunun altında herhangi bir sinirli kadın kadar boş inançlıydı; her tür gizli ve karmaşık etkiye

inanırdı; başarı ya da başarısızlığının tümüyle şanslı ya da şanssız bir konu seçmesine bağlı olduğuna kendini inandırmıştı.

Bir akşamüstü, yazın son güzel günlerinden birinde Christine'i de beraberinde götürmüştü, Jacques'ı birlikte çıktıkları çoğu kez yaptıkları gibi nazik yaşlı kapıcı kadının bakımına bırakmışlardı. Kadının yanında olmasına ilişkin ani bir arzuya kapılmıştı, bir zamanlar o kadar hoşlandıkları yerleri birlikte gezmek istemişti ama arzusunun gerisinde onun varlığının kendisine şans getirmesi umudu silik bir biçimde duruyordu. Böylece aşağı doğru Louise-Philippe Köprüsü'ne kadar gittiler ve Ormes Limanı'nda korkuluktardan uzanıp sessizlik içinde Seine'in üzerinden âşık olduklarını ilk kez fark ettikleri eski Martoy Otel'e bakarak güzel bir çeyrek saat geçirdiler. Sonra yine tek kelime etmeden eski günlerde birlikte defalarca üzerinden geçtikleri yollarda yürümeye başladılar. Rıhtımı izlediler, çınar ağaçlarının altından geçtiler, son kalkınmayı her adımda önlerinde açılan manzarada görerek yürüdüler: köprüler, onların nehrin saten pırıltılarını bölen kemerleri; gölgeyle kaplanmış, Notre-Dame'ın sarımsı kulelerinin egemenliği altındaki Cité; gün ışığı altında yıkanan Sağ Kıyı'nın Flore Pavyonu'un soluk silüetine yönlendiren büyük eğrisi; geniş caddeler, her iki kıyıdaki binalar ve aralarında, çamaşırhane teknelerinin, plajlarının, mavnalarının canlı hareketliliğiyle Seine. Geçmişte olduğu gibi batmakta olan güneş onları nehir kıyısı boyunca izliyor gibiydi, uzak evlerin çatılarından yuvarlanıyor, Institut'ünün kubbesinde bir an için kısmi bir tutulma yaşıyordu. Göz kamaştırıcı bir gün batımıydı, şimdiye kadar gördüklerinin en güzeli, giderek her aralığından erimiş altın akan mor bir kafese dönüşen minik bulutların arasından yavaş bir alçalma. Ama anımsamaya çalıştıkları geçmişten akıllarına üstesinden gelinemez bir melankoli dışında hiçbir şey ulaşmadı, bir daha yakalayamayacakları duygusu, tekrar yaşamanın olanaksızlığı. Zamanın aşındırdığı taşlar soğuktu ve köprülerin altından durmadan akan akıntı sanki onların benliklerinden bir şeyleri alıp götürmüştü, uyanmakta olan arzusunun

çekiciliğini, umut ve beklentinin ürpertisini. Şimdi sadece birbirleriyleydiler, sanki o her şeyi kapsayan büyük kentin yaşamıyla sarmalanmış sakince dolaşırken kollarının ılık temasından duydukları mutluluk hissi çekip gitmişti.

Saint-Pères Köprüsü'nde daha fazla dayanamayan Claude durdu. Christine'in kolunu bıraktı ve arkasını dönüp Cité'ye doğru baktı. Christine ayrılığın fiziksel ayrılıktan daha fazla bir şey olduğunu hissetti, bu düşünce yüreğini üzüntüyle doldurdu bu yüzden Claude'un düşüncelerine tutsak olmuş gitmeye hazırlandığını görerek onu geri almak için son bir girişimde bulundu.

"Eve dönme zamanı Claude" dedi. "Jacques dönmemizi bekliyordur biliyorsun."

Ama Claude köprünün ortasına doğru ilerledi. Christine onu izlemek zorundaydı. Orada yeniden durdu, bakışı her zaman Seine Nehri'ne demirlenmiş gibi duran adaya dikilmişti, Paris'in kalbine ve beşiğine, kanının nabızı yüzyıllardır içinde atan Seine'e; banliyöleri kendilerini çevre düzlüklere yaymışlardı. Claude'un yüzü aydınlandı, içsel bir alevle gözleri aydınlanmış gibiydi ve geniş süpürücü bir jestle:

"Bak!" dedi "Şuna bak!"

Hemen altlarında ön planda çeşitli gemicilik ofislerine ev sahipliği yapan alçak kulübeleri, geniş eğimli iskelesi, çuvallar, variller ve kum yığılı kaldırım taşlarıyla Saint-Nicolas Limanı uzanıyordu; onun yanında bir yüklü mavnalar dizisi bir hamallar sürüsünce işgal edilmişti ve hepsinin uzağında devasa bir vincin büyük demir kolu duruyordu. Uzak kıyıda bir açık hava banyosu, sezonun son deniz banyosu kullanıcılarının çığlıklarıyla neşeliydi, banyonun üzerinde gri çadır şeritleri bir çatı görevi görüyordu ve sanki sancakmış gibi cesurca salınıyordu. Bu iki kıyı arasında Seine tüm trafikten arınmış yeşilimtırak gri bir renkte akıyordu; uçları beyaz, pembe ve mavi dans eden dalgacıları kıyıları vurmaktaydı. Arts Köprüsü ise ikinci bir hat çiziyor, giriş şebekesinin

üzerinde yükseliyordu, siyah dantel gibi zarıftı, karıncalar gibi bir o yana bir bu yana durmadan giden yayalarla capcanlıydı. Altında Seine, Pont-Neuf Köprüsü'nün eskil, küflenmiş taşlarına kadar uzanıyor ve tek bir bakışta solda Saint-Louis adasına dek varan bir ayna şeridi gibi parlak ve ışıldayan bir görünümdeydi; sağda ise diğer kol ansızın kıvrılıyor ve Monnaie bölgesi önündeki bent köpük çizgileriyle görüntüyü kesiyor gibiydi. Pont-Neuf üzerinde büyük sarı omnibüsler ve neşeli renkleriyle vagonetler çocukların oyuncaklarının dakikliği içinde hareket ediyorlardı. Böylece tüm geri plân nehrin her iki yakasının perspektifi arasında çerçevelenmiş oluyordu: Sağ Kıyı'da rıhtım boyunca evler, bir küme uzun ağaçlar tarafından yarı gizlenmiş ve onların arkasında ufukta Belediye Binası'nın bir köşesi ve Saint-Gervais'nin kare kulesi çevredeki daha küçük binaların yığılması üzerinde göğe doğru uzanıyordu; sol kıyıda Enstitü'nün bir kanadı, sonra Monnaie'nin düz cephesi ve bunun ötesinde daha fazla ağaç uzaklara doğru uzanmaktaydı. Bu geniş resmin merkezini nehir seviyesinden başlayıp göğe doğru kule gibi yükselen Cité adası oluşturunuyordu, eski bir geminin pruvasıyla, batmakta olan güneş onu her zaman yaldızlardı. Aşağıda terasın kavak ağaçları hatırı sayılır bir yeşillik geliştirmişti, köprü'nün üzerindeki heykeli tamamen kapatıyordu. Yukarıda güneş adanın iki kıyısını vahşi kontrastlara bölüyordu, Horloge Rıhtımı'ndaki gri taş evlerin gölgelerine saldırışı o kızıl altın rengi evleri ve Orfèvres Rıhtımı'ndaki garip şekilde kümelenmiş bina adacıklarını öylesine parlak bir şekilde aydınlatıyordu ki tüm ayrıntılar, dükkânların tabelaları, hattâ pencerelerdeki perdeler çıplak gözle seçilebiliyordu. Daha da yukarılarda bacaların düzensiz çizgilerinin arasında ve çatıcıkların çarpık dama tahtasının gerisinde Adalet Sarayı'nın sivri kuleleri ve Préfecture'ün kibirli üçgen alınlıkları arasında geniş bir boşluk bir duvara boyanmış devasa bir mavi ilân tahtasıyla bölünmüştü, kocaman harfleri Paris'in her tarafından görülebiliyor ve kentin çatık kaşları

arasından bir çağdaşlık kızarıklığı gibi belirliyordu. Daha yukarılarda, çok daha yukarılarda Notre-Dame'ın ikiz kulelerinin de üstünde eski altın renginden iki sarmal doğuyordu, kulelerin arkasında katedral sarmalı, onun solunda Saint Şapeli sarmalı, o kadar ince, o kadar görkemliydi ki esintiyle salınıyor gibiydiler, çağlar kadar eski kibirli geminin donanımlarının açık göğün tüm ışığı altında salınması gibi.

“Geliyor musun Claude?” diye sordu Christine kibarca.

Yürekten büyülenmiş olan Claude onun konuşmasını işitmedi. Akşamın güzelliği manzaranın berraklığını arttırmıştı, keskin ışıklar, temiz gölgeler, ayrıntıların canlı kesinliği ve atmosferin hoş, şeffaf niteliği bu arada nehrin hayatı, iskelelerin hareketliliği her yandan, caddelerden, köprülerin üzerinden kentin erime potasına, buharlaştığı, kaynadığı ve güneşin altında fokurdadığı potaya doğru akan insanlığın akımıyla birleşiyordu. Hafif bir esinti vardı ve yukarılarda küçük pembemsi bulutların uçuşu göğün solmakta olan mavisinin önünden sürükleniyor ve her taraftan kentin muhteşem ruhunun nabızı yükseliyordu.

Claude'un bu denli kendini kaptırmış olmasından huzursuz olan Christine onun kolunu yakaladı ve uzaklaştırmaya çalıştı sanki kötü bir şeyler duyumsamıştı ve onun bir biçimde tehlikede olduğunu hissediyordu.

“Eve gidelim Claude” diye mırıldandı “kendine iyilik etmiyorsun... Hadi beni eve götür.”

Ona dokunduğunda Claude rüyadan uyanan bir adam gibi ürperdi. Sonra son bir bakış için geri dönerken:

“Aman Tanrım! Ama çok güzel!” dedi ve kadının kendisini götürmesine izin verdi. Akşamın geri kalanında, yemek boyunca, sonrasında sobanın yanında otururlarken, hattâ yatma zamanına kadar Claude büyülenmiş gibiydi ve kafası öyle meşguldü ki üç beş kelimeden fazla bir şey söylemedi, öyle ki Christine onun yanıt vermesini sağlayamayınca söyleşide bulunmak için çabalamayı bıraktı. Onu izleyerek uzandı, gergindi ve Claude'un ciddi bir

hastalığı olup olmadığını, o akşam köprüde dikilirken soğuk almış olup olmadığını merak ediyordu. Bu arada Claude boş gözlerle boşluğa bakarak yatıyordu, zihinsel çabasıyla yüzü kızarmıştı, sanki içinde bir çimlenme süreci işlemekteydi ve bir şey hayat buluyordu ve ona kadınların gebelikten iyi bildiği bir taşkınlık ve bulantı eşlik etmekteydi. Önce her şey acı verici derecede zor, karmaşık, sonsuz bağlarla kısıtlanmış gibi görünüyordu sonra ansızın her şey gevşedi ve Claude huzursuz kıpırdanmalarını bıraktı, büyük yorgunlukları izleyen derin uyuklamanın içine daldı.

Ertesi sabah kahvaltı bitince Claude hemen evi terk etti. Bu Christine için zor bir gün anlamına geliyordu her ne kadar uyandığında onun taşra ezgilerini ıslıkla çaldığını işiterek rahatlamışsa da onu çöküntüye sokmasın diye özenle gizlediği başka bir şey yüzünden endişeliydi. Yoksullukla tanıştıkları ilk gündü bu; Claude'un servetinden alacakları cılız gelir için daha bir hafta beklemeleri gerekiyordu ama kadın son kuruşu bu sabah harcadığı için akşam yemeği için hattâ bir somun ekmek için bile hiçbir şey kalmamıştı. Ne yapmalıydı? Adam eve aç geldiğinde ona yalan söylemeye nasıl devam edebilirdi ki? Bulduğu tek çözüm Madam Vanzade'ın yıllar önce kendisine verdiği siyah ipek giysiyi rehin vermektir. Ama bu kolayca benimsediği bir çözüm değildi; bir rehinci dükkânında, yoksulların barınağında, kendini düşününce korku ve utançla ürperdi, böyle bir yere hiç adım atmamıştı. Gelecekle ilgili olarak öyle endişeliydi ki kendisine ödenen on franktan sadece bir kuzukulağı çorbası ve biraz patates yahnisi yapmaya yetecek kadarını harcadı. Rehincinin bürosundan ayrılır ayrılmaz yaşadığı rastlantısal bir karşılaşma sinirliliğini tamamen geçirmişti.

Claude eve çok geç geldi, yaşam doluydu, gözleri gizli bir hazla parlıyordu. Tabii ki açlıktan ölüyordu ve sofrası kurulmamış olduğu için biraz aksilendi. Sonra Christine'le küçük Jacques'ın arasında oturup çorbasını içti ve patatesleri tıktı.

“Hepsi bu kadar mı?” diye sordu. “Bir parça et yapabiliirdin... Yoksa gene ayakkabı mı aldın?”

Gerçeği söylemeye cesaret edemediği için Christine tutuk cevaplar verdi; kendisine yapılan haksızlıkla derinden yaralanmıştı. Ancak Claude bastırılmıyordu ve onun parayı kendisi için aldığı ıvır zıvıra harcamasını aşağılamaya devam etti. Sonra giderek Christine'le bile paylaşmaya niyetinin olmadığı keskin duyumsamalarla ansızın Jacques'a döndü.

"Tanrı aşkına sessiz ol!" diye bağırdı.

Yemeğine karşı ilgisiz olan Jacques kaşığına tabağın kenarına vuruyor ve çınlamadan hoşlanıyor gibi görünüyordu.

"Jacques kes şu gürültüyü!" diye ekledi annesi. "Bırak da baban yemeğini huzur içinde yesin."

Korkan ve ansızın sakinleşen çocuk kaygısız gürültüsünü hemen kesti ve yemek için hiçbir girişimde bulunmadığı patateslerine somurtuk bakışlarını dikip oturdu.

Claude kasten büyük peynir parçaları yedi; Christine ise utanç içinde dilerse şarküteriye gidip pişmiş et alabileceğini söylüyordu. Ama adam onu işitmiyordu; ona söylenmeye kalbini derinden yaralayan şeyler söylemeye devam etti. Masa toplanıp üçü birden yanan lambanın etrafında oturmaya başladığında Christine dikey dikey, Jacques sessizce resimli bir kitaba bakıyorken Claude hâlâ parmaklarıyla masanın üzerinde trampet çalıyordu, aklı çok çok uzaklarda, gündüz bulunduğu yerdeydi. Ansızın kalktı bir tabaka kâğıt aldı, masaya lambanın ışığının parlak halkasının önüne oturdu ve hızlı bir taslak çizmeye başladı. Ancak kısa sürede beynindeki fikirler karmaşasını dışarıya vurma telaşıyla bellekten çizilen taslağın bu etkinliğin doğru ürünü olmaktan uzak olduğu ortaya çıktı. Sadece onun kendini ifade gereksinimini arttırmıştı ta ki heyecanının nedeni dudaklarına doğru bir yol bulup bir sözcük seliyle Claude rahatlayıncaya kadar. Yalnız olsaydı duvarlarla konuşacaktı; Christine orada olduğu için onu muhatap alıyordu:

"Bak" dedi "bu dün gördüklerimiz... Olağanüstü bir manzara! Orada bugün üç saat geçirdim ve şimdi buldum. Tam istediğim şey. Muhteşem! Eğer bir afet varsa bu o!... Bak, bu o işte. Köprünün

altında durdum, Port Saint-Nicolas'yla, vinç ve mavnalar ve tüm hamallar onları boşaltmakla meşguldüler, ön planda gördün mü? Bu çalışan Paris, anladın mı: iri yarı işçiler, çıplak kolları ve göğüsleri ve bolca kaslarıyla!... Şimdi öteki yanda bir plaj var, Paris bu defa oynuyor. Merkezi doldurmak için garip bir kayak ya da bir şey olacak ama henüz emin değilim. Önce biraz üzerinde çalışmalıyım... Tabii Seine de olacak, ikisinin arasında, geniş bir şerit halinde..."

Konuşurken kalemiyle bir şeyler çiziyor, bazı taslaksı çizimlerin üzerinden defalarca geçiyor ve bunu öyle bir enerjiyle yapıyordu ki kalemi kâğıdı kesiyordu. Onu memnun etmek için Christine uzanmış tüm açıklamalarıyla keskince ilgiliymiş gibi yapıyordu, oysa taslak sonsuz ayrıntı özetlemeleriyle şimdiden içinden çıkılmaz çizgilerle öylesine aşırı dolmuştu ki hiçbir şey anlaması olası değildi.

Claude "Ne demek istediğimi anladın mı?" diye sordu.

"Aa. Tabii! Çok güzel" diye yanıtladı.

"Şimdi geri planda nehrin iki yakası var, rıhtımlar ve ortada zaferle göğeyi yükselen Cité Adası... Düşünecek olursan o bir harika. Onu her gün görürsün ona bakmak için durmazsın bile ama o bir biçimde seni alır, hayranlığın birikir ve sonra ansızın, güzel bir akşamüstü onun farkına varırsın. Dünyada ona yaklaşacak hiçbir şey yoktur. Parlayan güneşin altında tüm şan ve şerefiyle Paris'tir o!... Bunu daha önce düşünmediğim için aptal değil miyim? Ona defalarca bakmış ama asla gerçekten görmemiştim. Kıyı boyunca yaptığımız yürüyüşte beni durduran tam bir şanstı... Ve anımsıyor musun şurada bir gölge lekesi vardı ve şurada doğrudan güneş ışığı; kuleler vardı ve Sainte-Chapelle helezon şeklinde gökte bir iğne ucuna doğru yükseliyordu... Hayır orada değil; daha sağda. Bekle. Sana göstereyim..."

Hiç yorulmadan tüm çizimin üzerinden tekrar geçti, onun ressam gözüne takılan sonsuz küçük ayrıntıya dallanarak: şurada

uzakta bir dükkânın tabelasındaki çarpıcı kırmızı; şurada biraz daha yakında nehir yeşil görünüyor ve yüzeyinde petrol lekeleri var; belli bir ağacın ince renkleri, binaların değişik grileri, göğün özel aydınlığı. Christine de iyi niyetle her zaman onaylıyor ve gerekli hevesi göstermeye çalışıyordu.

Bu arada Jacques yeniden kendini öne sürmeye başlamıştı. Kitabındaki siyah bir kediye seyretmekle geçen uzun bir sessizlikten sonra sakince kendi kendine şarkı söylemeye başladı, defalarca, aynı sıkıcı tonla:

“Oh, güzel güzel kedi! Oh, yaramaz yaramaz kedi! Oh, güzel güzel, yaramaz yaramaz kedi!”

Claude için o, bir süre sadece monoton bir gürültüydü ve konuşmasının geri planında onun neden kendisini bu denli kızdırdığını anlayamadı. Sonra ansızın çocuğun yorucu küçük şarkısının anlamını kavradı ve öfkeyle patladı:

“Kahrolası kedi! Kes şunu!”

Christine de ekledi:

“Evet Jacques, baba konuşurken sessiz ol!”

— Bana sorarsan bu çocuk budala” diye devam etti Claude. “Şu kafasına bak. Budala gibi *görünüyor*. Yetti yahu!... ‘güzel kedi, yaramaz kedi’ derken ne demek istiyorsun? Hangisi?”

Küçük Jacques korkudan bembeyaz kesilmişti ve büyük kafasını sallayarak şaşkınlık içinde buna yanıt verdi:

“Bilmiyorum.”

Ve annesiyle babası başka bir şey söylemez ve umutsuzca birbirlerine bakarken yanaklarından birini açık kitabının üzerine koydu, gözleri faltaşı gibi açıldı ama bir daha ne kıpırdadı ne de tekrar konuştu.

Geç olmuştu ve Christine yatmak istedi ama Claude daha başka açıklamalara girişmişti. Ertesi gün oraya gideceğini ve orada fikirlerini sabitlemek için bir taslak yapacağını söyledi. Bu onu bir portatif şövale almayı önermeye getirdi; aylardır bir tane almayı

düşünüyordu. Buradan para meselelerini konuşmaya geçti ve şimdi tamamen altüst olan ve ne yapacağını bilmeyen Christine sonunda her şeyi itiraf etti, son kuruşun bu sabah harcandığını, akşam yemeği için giysinin rehin bırakıldığını. Pişmanlık ve acımanın altında kalan Claude onu kollarına aldı öptü ve akşam yemeğinden şikayet ettiği için özür diledi. Onu bağışlaması gerektiğini çünkü ne zaman bu lânet resim yapma isteği barsaklarını kemirse her şey yapabildiğini söyledi. Rehinci dükkânına gelince ne şaka ama! Fakirliğe parmaklarını şaklattı!

“Bu kez tam aradığımı bulduğumu söylüyorum.” diye bağırdı
 “Bu resim başarı anlamına geliyor!”

Kadın hiç yanıt vermedi; akli rehinci dükkânının merdivenlerindeki karşılaşmadaydı; o konuda hiçbir şey söylemek istemiyordu ama şu anda aklının bu sersemlemiş halinde onun için çok fazlaydı ve hiçbir belirgin neden olmaksızın dudaklarından çıkmasına izin verdi, herhangi bir geçiş olmaksızın:

“Madame Vanzade ölmüş.”

Claude tamamen şaşırmıştı nereden bildiğini sordu.

“Yaşlı uşağına rastladım... Şimdi tam bir beyefendi ve yetmiş yaşına karşın çok dinç. Onu tanımadım. O benimle konuştu.... Evet, altı hafta önce ölmüş. Milyonlarının hepsi hastanelere gitmiş, iki yaşlı uşağın ömürlerinin sonuna kadar rahat yaşamalarına yetecek bir yıllık dışında hepsi.”

Claude ona baktı sonra üzüntüyle mırıldandı:

“Zavallı Christine! Şimdi üzgünsün değil mi? Seni de destekleyecekti ve sana bir koca bulacaktı sana söylediğim gibi. Benim gibi çılgın bir budalayla aç kalacağına onun tüm servetine konabilirdin.”

Sözleri Christine’i tekrar gerçeğe döndürmüştü. İskemlesini onunkine yanaştırdı bir kolunu ona sardı ve kendini onun bedenine varlığının her parçasıyla bastırdı ve ağlayarak:

“Hayır, hayır! Böyle söyleme!... Onun parasını almayı düşünmeye bile cesaret edemezdin. Eğer öyle olsaydı sana söylemiş

olurdum ve biliyorsun ben yalan söylemem. Bana ne olduğunu gerçekten bilmiyorum; ansızın ele geçirilmiş ve üzgün hissettim kendimi, bir anlamda sanki benim için de son geliyor gibi geldi... Bunun pişmanlık olduğunu sanıyorum, zavallı umarsız, yaşlı kadını o denli düşüncesizce terk etmiş olmanın pişmanlığı. Bana küçük kızım derdi. Yaptığım acımasız bir şeydi ve bir gün bunu ödeyeceğim. Oh, inkâr etmeye çalışma! Biliyorum, artık benim hayatımda pek fazla bir şey kalmadığını hissediyorum.”

Acı gözyaşları döküyordu, çünkü tüm varlığının boşa har-candığı biçimindeki takıntılı düşüncenin ötesinde yaşam sanki ona hüzünden başka bir şey ayırmamıştı.

“Gel kurula gözlerini” dedi Claude, şimdi daha da zarifti. “Sinirli olmak ve bu saçma kâbuslarla uğraşmak sana göre değil. Bir biçimde içinden çıkacağız, biliyorsun çıkacağız. Ayrıca benim resmimi benim için keşfeden sensin! Yani görüyorsun lânetlenmiş olamazsın çünkü *bana* şans getirdin.”

Claude güldü, Christine de onaylayarak başını salladı onun gülümsemesini istediğini görmüştü. Onun resmi! Üzüntüsünün nedenlerinden biri de buydu çünkü köprüde Claude Christine’le ilgili her şeyi unutmuştu, sanki onun için hiçbir şey ifade etmiyor gibiydi, o anda Claude’un kendisinden çok çok uzaklara, Christine’in asla arzulayamayacağı bir dünyaya doğru harekete geçtiğini hissetmişti. Ama kendisini teselli etmesine izin verdi ve masadan ayrılıp yatmaya gidinceye kadar birbirlerini eski gün-lerdeki gibi öptüler.

Küçük Jacques bunların hiçbirini duymamıştı, bir tür sersemlik içinde bir süre bir yanağı kitabının üzerinde yattıktan sonra yavaş yavaş uykuya dalmıştı, kolayca taşıyamayacağı kadar kocaman deha olduğu lânetini simgeleyen kafası, lambanın altında parlıyordu. Annesi onu yatağına koyduğunda gözlerini bile açmadı.

Claude’a Christine’le evlenebileceği düşüncesinin çarptığı an bu andı. Kısmen düzensiz ilişkilerini gereksiz yere uzattığını

görmekten şaşıran Sandoz'un önerisinden etkilenmişti, ama belli bir acıma duygusu ve ona nazik davranma ve yaptığı kötü davranışlar için onun bağışlamasını hak etme arzusu da bunda rol oynuyordu.

Bir süredir onun o kadar mutsuz ve gelecek için o kadar umutsuz olduğunu görüyordu ki onu neşelendirmek için ne yapacağını bilemiyordu. Kendisi ise sıklıkla asık suratlıydı ve eski egemen olunamaz öfkelerini koyuveriyor ve kıza yol verilmek üzere olunan bir hizmetçiden biraz daha iyi davranıyordu. Belki de onun yasal karısı olsa evin daha çok kendisine ait olduğunu duyumsar ve onun huysuzluklarına daha az duyarlı olurdu. Christine hiçbir zaman evlilik konusunu getirmemişti ama bir biçimde dünyadan kopuk yaşıyordu ve bunun Claude'un kararı olduğunu düşünüyordu. Claude yine de onunla birlikte Sandoz'lara gelmesi istenmediği için incindiğini biliyordu. Ayrıca artık taşrada olduğu gibi ne özgür ne de yalıtılmış değillerdi; Paris'teydiler ki bu kötücül dedikoduların, bazı kaçınılmaz temasların ve bir erkekle yaşayan bir kadına yaşamı kötü kılan başka şeylerin ev sahibi demekti. Evliliğe tek karşılığı herhangi bir sanatçının zamanla aşınmış özgürlüğünü koruma arzusuydu. Onu hiç terk etmeyeceği açık olduğuna göre neden ona evli bir kadın olmanın doyumunu vermesindi? Ve gerçekten ona bu konuyu açtığı zaman tek bir sevinç çığlığı atmış, kollarını onun boynuna dolamış böyle bir coşkuya kapılmasına kendisi de şaşırıyordu. Bir hafta boyunca son derece mutluydu. Sonra gerçek törenden uzun bir süre önce teklifi daha sakince kabul etmeye başladı.

Claude çeşitli formaliteleri hızlandırmak için hiçbir girişimde bulunmadı; gerekli evrakların bazıları için beklemek zorunda oldukları uzun bir süre vardı. Bu arada resmi için çalışmalar yapmaya devam etti çünkü Christine kendisinden daha sabırsız görünmüyordu. Aslında ne fark ederdi ki? Yaşamlarına kayda değer bir değişiklik getirmeyecekti. Belediye nikahına karar vermişlerdi,

sadece Kiliseye duydukları nefreti sergilemek için değil belediye nikâhı daha çabuk ve daha basit olduğu için. Tanık sorunu anlık bir utanç meselesi olmuştu çünkü Christine'in hiç arkadaşı yoktu; Claude Sandoz'u ya da Mahoudeau'yu alabileceğini söylemişti. Başlangıçta Mahoudeau yerine Dubuche'ü düşünmüştü ama bugünlerde onu o kadar az görüyordu ki; ayrıca onunla uzlaşmaktan da korkmuştu. Kendi tanıkları olarak Jory ve Gagnière'i seçecekti. Bu şekilde nikâh tamamen arkadaşça bir olay olacak ve kimse'nin dedikodu yapmasına olanak vermeyecekti.

Haftalar geçti ve nikâhtan önce Aralık ayı girdi; acı bir soğuk vardı. Törenden bir gece önce ceplerinde sadece otuz beş frank olmasına karşın arkadaşlarının basitçe tokalaşıp gitmelerinin doğru olmadığına anlaştılar ve stüdyolarında çok büyük bir kargaşa yaratmamak için onlara dağılmadan önce Clichy Bulvarı'nda küçük bir restoranda öğle yemeği vermeye karar verdiler.

Sabah Christine gri yün giysiye bir yaka dikerken olaya katılmak için kendi içinde yeterince rahattı; Claude ise kuyruklu ceketini giymiş başka bir işi olmadığı için stüdyoyu arşınlarken ansızın Mahoudeau'yu almaya gideceğini çünkü onun ortaya çıkmayabileceğini söyledi. Geçen güzden beri heykeltraş Montmartre'da, Tilleuls Sokağı'nda küçük bir stüdyoda yaşıyordu, bir dizi dramatik ve sarsıcı olaydan sonra oraya taşınmıştı. Önce Cherche-Midi Sokağı'ndaki eski meyve dükkânından ödenmemiş borçları yüzünden çıkarılmıştı; sonra boya kutusuyla yaşamaktan umudu kesen, ticarete atılan, banliyö panayırılarını dolaşan, bir şovmenin dul kadınının ahırına bakan Chaîne ile son bir ayrılma yaşamışlardı; son olarak da satılan kapı komşusu dükkândan Mathilde'in ansızın kaybolması, büyük olasılıkla gizli bir daireye çekilip bazı beyefendilerin kötü arzularını doyurmaya başlaması. Böylece şimdi tek başına öncekinden daha beter bir yoksulluk içinde yaşıyordu; sadece bazı binaların süslerini temizleme ya da daha hali vakti yerinde sanatçıların figürlerine son rötuşları yapma işi aldığında yemek yiyordu.

“Gidip onu getireceğim Christine” dedi Claude. “Onu garantiye almanın tek yolu bu. Hâlâ iki saatimiz var... Eğer diğerleri gelirse onları beklet. Hep birlikte gidelim.”

Dışarıda Claude nefesini bıyıklarında buz taneciklerine dönüştüren ısıricı soğukta acele etti. Mahoudeau’nun stüdyosu bir gecekondur bloğunun sonundaydı bu Claude’un hepsi kırağıyla bembeyaz ve bir mezarlık kadar ıssız ve kasvetli bir dizi minik bahçeden geçmesi anlamına geliyordu. Mahoudeau’nun kapısını uzaktan tanıdı çünkü bir kez Salon’da sergilenmiş olan ve zemin katın küçücük tek odasına sığması imkânsız olan kocaman bir alçı döküm olan “Üzüm Toplayıcı” oradaydı. Orada tıpkı bir çöp arabasından boşaltılmış yapı artığı yığını gibi bozulmaya bırakılmış parçalanmış, huzursuz edici bir manzara gibiydi çünkü yağmur yanaklarında oluklar açmıştı ve kara gözyaşları akıyordu. Anahtar kilitle olduğu için Claude kendini içeri attı.

“Merhaba! Beni götürmeye mi geldin?” dedi Mahoudeau, şaşırmıştı. “Sadece şapkamı takacağım... Ama bir dakikacık bekle. Bir ateş yakıp yakmama konusunda kararsızdım. ‘Banyo’m için oldukça endişeleniyorum.’”

Küvetlerden birindeki su kaskatı donmuştu çünkü stüdyonun içi de dışarısı kadar soğuktu ve Mahoudeau’nun cebinde bir haftadır tek kuruşu bile olmadığı için kömürünü idareli kullanmak için sobayı sabahları sadece bir ya da iki saat yakıyordu. Tekinsiz bir mekândı; stüdyodan çok cenaze levazımatçısı bodrumuna benziyordu çünkü çıplak duvarları ve çatlak tavanından gelen soğuk kefen gibi etrafı sarmalıyordu. Geriye bakınca Cherche-Midi Sokağı’ndaki stüdyo bir sıcaklık ve konfor sığınağıydı. Öteki daha az havaleti heykeller, gerçek heves anlarının ürünleri, sergilenmiş ama alıcı bulamayınca satıcıya geri dönmüştü ve titreyerek köşelerde duruyordu, berbat sakatlar gibi yüzleri duvara dönük olarak yerleştirilmişlerdi, bazıları şimdiden kırılmıştı, kopmuş kol ya da bacaklarını teşhir ediyorlardı, hepsi de toz içindeydi ve üzerlerine kil sıçramıştı. Senelerdir bu sefil çıplaklar onları yaratmak

için kanını veren sanatçının gözleri önünde can çekiyorlardı. Başlangıçta kısıtlı mekâna karşın tutkulu bir biçimde onlardan ayrılmayı reddetmişti sonra giderek tüm ölü şeylerin fantastik dehşetini yaşamaya onları bırakmış sonunda bir gün bir çekiç alıp onları sefaletlerinden kurtarmış aynı zamanda onları paramparça ederek bir sorumluluk da yüklenmişti.

“Öldürecek iki saatimiz var dememiş miydin?” diye sordu Mahoudeau. “Güzel! O zaman biraz alevleneyim; bu daha akıllıca olacak.”

Sobayı yakmaya uğraşırken tüm yakınmalarını döktü. “Bir heykeltraş olmak bir köpeğin hayatıydı. Duvarcı işçilerinin bile daha iyi bir zamanı olmuştu. Otoritelerin senden üç bin franka aldıkları şey sana iki bine mal oluyordu, model, alçı, mermer, bronz ve saire. Tüm bunlar işinin bir devlet dairesinin mahzenine konduğunu görmek içindi çünkü onu koyacak başka hiçbir yer yoktu. Kamu binalarında eğer ararlarsa bir sürü boş oyuk vardır, ve parklarda da bir sürü boş kaide ama resmi olarak hiç yer yoktur! Özel komisyonlar neredeyse söz konusu bile değildi, tek tük büst ya da sunum amacıyla ucuza yaptırılan heykeller dışında. Oh, evet sanatların en soylusu, en erkekçesi ve kesinlikle seni açlıktan öldüreceğine güvенеbileceğin bir sanat!”

— En son çalışman nasıl gidiyor?” dedi Claude.

“Bu allahın belâsı soğuk olmasa bitecek” oldu yanıt “bir bak.”

Sobanın düzgün yandığından emin olduktan sonra doğruldu; odanın ortasında ambalaj sandığından yapılmış ve direklerle desteklenmiş bir masanın üzerinde eski toz bezleriyle sarılmış bir heykel duruyordu, bezler donmuştu ve o kadar sertleşmişlerdi ki üzerine yapışmış ve sanki kefenmiş gibi çizgilerini belli ediyorlardı. Bu Mahoudeau’nun eski düşüydü, daha önce parasızlıktan gerçekleştiremediği ayakta duran bir figür “Yıkanan Kadın”dı. Son birkaç yılda onun bir düzine kaba modeli stüdyosunda görünmüştü. Bir sabırsız ayaklanma nöbeti sırasında kendi çerçevesini demir yerine süpürge sopalarından yapmıştı ahşabın da sağlam olacağı

umuduyla. Zaman zaman test etmek için onu yuvarlamıştı ve her şey sağlam kalmıştı.

“Bir ılık hava soluğu sanki ona hiç zarar vermiyor gibi görünüyor” dedi sakince. “Bu şeyler ona yapışmış. Sanki zırh gibiler.”

Toz bezleri dokununca sanki buz parçası gibi kınıldılar sıcak onun buzlarını çözene dek beklemek zorunda kaldı ve sonra sonsuz bir özenle onu soymaya başladı, önce başı ortaya çıkardı, sonra büstü, sonra kalçaları, bozulmamış olmasından memnun olarak; sanki bir âşik hayran olduğu kadının çıplaklığını izliyormuş gibi gülümsüyordu.

“İşte! Ne düşünüyorsun?”

Heykeli erken evrelerinden beri görmemiş olan Claude düşünceli bir biçimde başını salladı, erken bir yanıt vermekten kaçınıyordu. Hiç kuşku yok Mahoudeau zayıflıyordu, kendine rağmen verimliydi; güzelliği mermersi parmaklarından doğal olarak fışkırıyor gibiydi. Devasa “Üzüm Toplayıcı”sından beri çalışması giderek daha önemsiz hale gelmişti ama kendisi bunun farkında değildi, çünkü hâlâ büyülenerek “coşku”dan söz etse de görüşü açıkça güzel olan dışında her şeye karşı geçirgenliğini kaybetmeye başlamıştı. Muazzam göğüsleri şimdi basit ama kızsıydı, bacakları uzun, ince ve zarifti, hırsının alevi sönmesine uygun olarak gerçek doğasını ortaya koyuyordu. “Yıkılan Kadın”ında hâlâ belli bir abartı vardı ama onun çekiciliği zaten omuzlarda ima edilen hafif ürperti ve göğüslerini sıkıştıran kavuşturulmuş kollardaydı. Bu göğüsleri şehvetlilikleri içinde derinlemesine bozulmuş formlar yaratma arzusuyla harekete geçirilmiş sonsuz aşkla biçimlendirmişti; her zamankinden daha keskin olarak erdemli olamayacak kadar fakir olduğunun bilincindeydi.

“Beğenmedin değil mi?” diye sordu kırılgan bir sesle.

“Yo, hayır hayır beğendim... Eğer böyle hissediyorsan bir şeyleri biraz yumuşatmakta haklı olduğumu düşünüyorum. Ayrıca bu bir başarı olacak. Beğenilecek bu çok kesin.”

Geçmişte Mahoudeau böyle bir iltifatla dehşete düşerdi; şimdi memnun oldu. İnançlarının birinden bile vazgeçmeden genel halkı fethetmeye kararlı olduğunu söyledi.

“Bunu söylemen beni çok rahatlatmıştı.” diye bağırdı. “Eğer onu beğenmeseydin ve bana söyleseydin onu kırdardım, mutlaka kırdardım. Evet yapardım!... Bir on beş gün daha çalışır ve tekerleği satın almak için bedenim ve ruhumla kendimi satardım... Salon’da başarı kazanacağını düşünüyorum ne dersin? Hattâ bir madalya bile alabilir, ha?” diye devam etti gülererek ve şimdi çok heyecanlanmıştı, ekledi: “Aceleminiz olmadığına göre neden oturmuyorsun?... Gitmeden önce tamamen içimi dökmek istiyorum.”

Soba şimdi kızarmıştı ve müthiş bir sıcaklık yayıyordu ve sobaya çok yakın duran heykel sıcak hava arkadan baldırlarından ensesine kadar onu ısıttıkça canlanıyor gibiydi bu arada iki arkadaş oturmuş her ayrıntısını inceliyor ve tartışıyorlar, her çizgide ve bedeninin her kıvrımında oyalanıyorlardı. Mahoudeau’nun memnuniyetten başı dönmüş durumdaydı ve konuşurken yuvarlak kucaklayıcı jestler yapmaktaydı. Şu göbekteki kıvrıma bak şimdi de beldeki şu güzel katlanmaya; sol kalçanın kıvrımını vurguluyor!

Tam bu sırada Claude gözlerinin kendisine bir oyun oynadığını düşündürecek bir şey gördü. Heykel hareket ediyordu. Gövdeden belirsiz bir titreme geçti ve sanki sağ bacak bir adım ileri atacakmış gibi sol kalça gerildi.

“Ve şu düzgün dereceleniş sırtın altına doğru” diye gürledi Mahoudeau olup bitenlerin farkında değildi. “Buna çok özen gösterdim! Şuraya bak eski dostum cilt saten gibi!”

Yavaş yavaş tüm heykel canlandı; kalçalar titremeye başlamıştı ve kollar gevşediği için göğüs serbest kaldı. Ansızın baş öne doğru devrildi bacaklar çarpıldı ve heykel canlı bir kitle halinde öne doğru yıkılmaya başladı, bir kadının kendini ölümün kucağına bıraktığındaki aynı korku dolu ıstırap aynı acı ve umutsuzluk saldırısıyla.

Mahoudeau yürek parçalayıcı bir çığlık attığında Claude olup biteni henüz fark etmişti:

“Aman Tanrım! Çöküyor! Allahın belası şey çöküyor!”

Buzları çözülünce kil, çerçevenin yumuşak ağacını kırmıştı ve kırılan kemikler gibi parçalanışı işitilebiliyordu. Hayatını riske eden Mahoudeau onu uzaktan kucaklarken imgelemine ateşleyen aynı aşk jestiyle kollarını açtı ve onu karşılamaya durdu. Bir saniye için heykel titredi sonra çöktü yüzü ileride bilekleri koptu ayaklarını masanın üzerinde bıraktı.

Claude endişeli bir “Dikkat et! Kendini öldüreceksin!” seslenişiyse onu geri çekmeye çalıştı ama onun ayaklarının dibinde parçalanacağı düşüncesiyle dehşete kapılmış olan Mahoudeau açık kollarıyla sağlamca ileri çıktı. Boynuna çarpacak gibiydi ve onu kucağında yakaladı ve ilk arzu dalgasında heykelin bakire çıplaklığı hayat kazanmış gibi ona sarıldı. Heykelin içine daldı, aşk dolu göğüsler omuzunda düzleşti, kalçaları kendisinininkilere bastırıyordu, kafa ise kopmuş ve döşemede yuvarlanmıştı. Çarpışma o kadar sertti ki Mahoudeau’yu odanın öteki duvarına savurdu ve orada parçalanmış gövdeyi bırakmadan sersemlemiş biçimde yattı.

“Ne aptallık” diye mırıldandı Claude, onun öldüğüne inanmıştı.

Ancak Mahoudeau yavaşça ve ağırlar içinde dizlerinin üzerinde doğruldu sonra gözyaşlarına boğuldu. Düşerken sadece yüzünü sıyırmıştı ve kan gözyaşları tarafından yanağında yıkanıyor.

“Bu fakirliğin seni getirdiği yer!” diye bağırdı. “Bir çift çubuk alacak para cebinde olmayınca olanlar bu işte! Oh! Herhangi birini nehrin dibine yollamaya yeter. Şimdi ona bak, ona bak!” diye devam etti, sanki bir ölüm döşeginin başındaydı ve içi parçalanmış bir âşık tapındığı yaratığın parçalanmış cesedinin başındaymış gibi yüksek sesle ağlıyordu. Titreyen elleriyle etrafında döşemeye dağılmış parçalara dokunmaya devam ediyordu, başına, gövdesine, parçalanmış kollara; ama onu en çok altüst eden şimdi tamamen dümdüz olmuş sanki korkunç bir hastalık yüzünden ameliyat edilmiş gibi görünen göğüstü. Onu bırakamıyordu, parmakları yaşamın çekip alındığı kesiği yokluyordu ve kanla karışmış gözyaşları yaraların üzerine damlamaktaydı.

“Bir el ver” diye kekeledi. “Onu böyle bırakamayız.”

Claude’un da gözlerinde yaşlar vardı çünkü bir kardeş sanatçının şanssızlığına duyarsız olamazdı. Yardım etmeye çok hazırdı ama Mahoudeau yardım istediği halde bunu yalnız yapmasının daha doğru olacağını söyledi sanki bir başkasının onu kabaca ele alacağından korkuyordu. Etrafta dizlerinin üzerinde yavaşça emekleyerek onları tek tek topladı ve bir tahtanın üzerine yerleştirdi. Kısa sürede figür tekrar birleşmişti daha çok aşk yüzünden kendini bir binanın tepesinden atan bir kadın morga götürülmeden önce özenle bir araya getirilmiş gibi görünüyordu, hüzünlü ama biraz da gülünç bir görüntü.

Görevi tamamlanan kalbi kırılmış Mahoudeau yere oturdu, düşünceler içindeydi. Giderek hıçkırıkları kesildi ve bir süre sonra içini çekti:

“Ah, onu uzanırken yapmalıymışım... Zavallı kız tüm bu zahmetlere onu ayakta tutmak için katlandım... iyi bir kızdı da!”

Claude şimdi nikâhı için endişelenmeye başlamıştı. Mahoudeau giysilerini değiştirmek zorundaydı ve sadece bir redingotu olduğu için ki o da üzerindeydi; sıradan bir ceket giymek zorundaydı. Sonra heykel serilip üzeri de bir ceset gibi bezle örtüldüğünde sobayı hâlâ gürüldür, stüdyoyu ısıtır ve tozlu duvarlardan kirli su damlaları sızdırır halde bırakıp dışarı fırladılar.

Douai Sokağı’na vardıklarında sadece kapıcı kadının bakımına bırakılmış küçük Jacques’ı buldular. Beklemekten bıkip bir yanılsama olabileceğini Claude’un Mahoudeau’yla birlikte doğrudan Mairie’ye gideceğini düşünerek Christine diğer üç tanıkla birlikte yola çıkmıştı. Mahoudeau ve Claude ancak Mairie’nin merdivenlerinde Drouot Sokağı’nda onları yakaladılar. Hepsi birden içeri girdiler ve bu kadar geç kaldıkları için görevli memurdan asık suratlı bir karşılama gördüler. Tüm tören büyük, çıplak bir odada gerçekleşti, Belediye Başkanı kendi payını mırıldandı gelinle damat da kutsal “evet” biçimindeki kısa görevlerini yerine getirdiler, bu arada tanıklar etraflarına bakıp dekorasyonun zevksizliği

ne hayret ettiler. Tekrar caddeye ulaştıklarında Claude Christine'in kolunu kendi koluna geçirdi hepsi bu.

Açık, soğuk bir gündü ve yürümek için güzeldi, bu yüzden Clichy Bulvarı'ndaki, küçük özel bir odanın ayrıldığı restorana kadar Martyrs Sokağı'ndan yukarıya yürüdüler. Yemek dostça bir olaydı, hiç kimse az önce gerçekleştirdikleri basit formaliteden söz etmedi ama tüm zaman boyunca diğer şeylerden söz ettiler sanki olağan gayrı resmi toplantılarından biriymiş gibiydi.

İlgisiz gibi görünmesine karşın derinlemesine etkilenen Christine'di; tam üç saat boyunca kocasının ve onun tanıklarının Mahoudeau'nun şanssız heykeli üzerine giderek hararetlenen tartışmalarını dinledi. Diğerleri ne olduğunu öğrendiğinden beri en küçük ayrıntının üzerinden defalarca geçmişlerdi. Sandoz onun "şahane bir tarzı" olduğunu düşünüyordu. Jory ve Gagnière desteklerin gücü üzerine konuşuyorlardı, birincisi söz konusu parasal yitimle ilgiliydi, diğeri figürü ayakta tutacak bir yöntemi betimlemek için bir iskemleyi kullanıyordu. Hâlâ şokun üzüntüsü içinde olan ve sarhoşlamaya başlamış Mahoudeau tüm bedenindeki ağrılardan yakınıyordu; başlangıçta farkına varmamıştı ama şimdi her kolu her bacağı ağrıyordu, kasları gergindi ve cildi sanki taştan bir kadınla kucaklaşmış gibi yara bere içindeydi. Yanağındaki sıyrık tekrar kanamaya başlamıştı ve Christine yarasını silerken onun parçalanmış heykelinin masada onlarla birlikte olduğu ve hesaba katılan tek şey olduğu izlenimine kapıldı. Claude'un ilgilenmediği tek şeydi, kesintisiz konuşma akışıyla ondan, kilden göğsünü ve kollarıyla bacaklarını ayaklarının dibinde ezilmiş gördüğündeki duygularından söz ediyordu.

"Bu arada Pazar günü seni Mathilde'le gördüm... Evet gerçekten gördüm, Dauphine Sokağı'nda."

Jory'nin yüzü kıpkırmızı oldu, zor durumdan kurtulmak için yalan söylemek istedi ama önce burnu oynadı, sonra dudakları ve sonunda koyunsu bir sırıtmayla:

“Oh, öyle mi?” dedi. “Onunla rastlantı eseri karşılaştım... Doğrusu... nerede yaşadığını bilmiyorum. Bilseydim sana söylerdim.

— Ne demek istiyorsun?” diye seslendi Mahoudeau “Onu saklayanın sen olduğuna bahse girerim... Pekâlâ onunla güle güle yaşayın kimse onu geri istemeyecek.”

Gerçek şu ki tüm temkinliliğine ve cimriliğine karşın onun için kiraladığı bir odada Mathilde’i tutan Jory’ydi. Kadın onun kötü alışkanlıklarını biliyordu ve bu onun üzerinde bir üstünlük sağlıyordu. Daha ucuz oldukları için bataklıktan topladığı kadınlardan aldığı hazza güvenecek yerde giderek Cherche-Midi Sokağı’ndaki dükkândan gelen cadıyla düzenli bir ev hayatına kaymıştı.

“Mızızlanmana gerek yok” dedi Sandoz, filozofça ve anlayışlı bir biçimde “Zevkini bulduğun yerde alırsın.”

Jory bir puro yakarak “Kuşkusuz öyle” dedi gelişigüzel bir tarzda.

Yemeğin sonunda oyalanmaya devam ettiler yatmaya gitmenin daha doğru bir karar olduğunu söyleyen Mahoudeau’ya stüdyosuna kadar eşlik ettiklerinde gün batıyordu. Jacques’ı kapıcı kadından alıp kendi stüdyolarına döndüklerinde içeriği çok soğuk buldular ve öyle karanlıktı ki yönlerini bulup lambayı yakmaları biraz zaman aldı. Sobanın da canlandırılması gerekiyordu ve mekân yeterince sıcak hale geldiğinde saat yediyi vuruyordu. Akşam yemeği olarak bir parça haşlanmış biftek yediler, çocuğu çorbasını içmek için teşvik etmekten ziyade aç oldukları için. Sonra çocuğu yatağına yatırdıklarında lamba ışığının altında masanın etrafına her akşamki gibi yerleştiler. Hâlâ Christine’in yapacak bir işi yoktu herhangi bir ev işine başlayamayacak kadar altüst olmuştu. Ellerini masanın üzerinde kavuşturmuş öylece oturuyor, Claude’u izliyordu, o da hemen çizimlerine dalmıştı: resminin bir parçası, port Saint-Nicolas’da çimento boşaltan liman işçilerini gösteren bir parça.

Christin'e baktığında düşüncelerinin üzüntüyle geçmişe gitmesine engel olamıyordu; kendini giderek daha derin bir hüzne dalmaktan alıkoyamıyordu, tüm varlığı tüm bu kayıtsızlığın, birlikte olduğunda bile hissettiği sınırsız yalnızlığın acısından duyarsızlaşmış gibiydi. Şimdi bir aradaydılar tam bu anda Claude masanın hemen karşı tarafındaydı ama kadın onu çok çok uzaklarda duyumsuyordu. Aşağıda Cité adasındaydı; daha da uzakta, sanatın ulaşılmaz sonsuzluğunda; o kadar uzaktaydı ki kadın bir daha ona ulaşamayacaktı. Birkaç kez söyleşiyi başlatmaya çalıştı ama hiç karşılık almadı. Saatler geçip gitti ve hiçbir şey yapmadan oturmaktan sıkıldığı için çantasını alıp paralarını saymaya başladı.

“Evlilik hayatımıza kaç parayla başlıyoruz biliyor musun?” diye sordu.

Claude kafasını kaldırıp bakmadı bile.

“Dokuz kuruşumuz var.” diye devam etti. “Harika bir başlangıç.”

Adam bu kez omuzlarını silktiler ve kabaca yanıtladı:

“Bir gün zengin olacağız. Onun için aldırma.”

Sonra yeniden sessizlik oldu ve kız bunu kırmak için başka bir girişimde bulunmadı sadece masanın üzerinde duran dokuz kuruşa bakarak düşüncelere daldı. Saat gece yarısını çaldığında ürperdi şimdi soğukta beklediği için çok üzgündü.

“Yatmaya gidelim mi?” dedi utangaçça. “Ben tükendim.”

Claude işiyle o kadar meşguldü ki onu duymadı bile.

“Bak” dedi Christine “Soba söndü ikimiz de soğuk alacağız... Hadi yatağa gel.”

Sesindeki yalvarma tınısı iz bırakmıştı; Claude ani bir kızgınlık başlattı ve ağzından kaçırıldı:

“Oh, istiyorsan git yat. Bitirmek zorunda olduğum bir iş olduğunu görmüyor musun?”

Bir an daha oyalandı, Claude'un ani öfkesiyle geri çekilmiş ve ağlamanın kıyısına gelmişti. Sonra istenmediğini ve bir kadın

olarak o masada bulunmasının Claude'u kızdırmaktan başka bir şeye yaramadığını kavrayarak masadan kalktı ve yatağa gitti, stüdyonun kapısını ardına kadar açık bırakmıştı. Yarım saat, üç çeyrek geçti; yatak odasından hiçbir ses hattâ nefes alma sesi bile gelmiyordu oysa Christine uyumamıştı karanlıkta sırt üstü yatıyordu gözleri tamamen açıktı. Bir süre sonra sığınağının derinliklerinden bir kez daha utangaç bir davette bulunma riskini aldı.

“Sevgilim” diye mırıldandı “Seni bekliyorum... Sevgilim. Lütfen yatağa gel.”

Tek yanıt bir küfürdü. Bundan sonra hiçbir şey kımıldamadı belki de kız uykuya dalmıştı. Stüdyo giderek daha soğudu ve fitili düzeltilmemiş lamba donuk kırmızı bir ışıkla yandı ama hâlâ kendini resmine vermiş olan Claude zamanın geçişinin bilincinde değilmiş gibiydi.

Ancak saat ikide masadan doğruldu; lamba sönmeye başladığı için öfkeliydi. Sadece onu yatak odasına götürecek kadar vakti vardı çünkü karanlıkta soyunmaya hiç niyeti yoktu. Orada Christine'i sırt üstü yatmış hâlâ tamamen uyanık bulunca öfkeyle:

“Hâlâ uyumadın mı?” dedi.

“Hayır” diye yanıtladı “Uykum yok.

— Oh, biliyorum.” diye söylendi, “bu da başka bir serzeniş... Sana defalarca beni beklemenden nefret ettiğimi söyledim.”

Sonra, lamba pırpırlandı ve sönünce onun yanına uzandı. Kız hiç kıpırdanmadı; adam çalışmaktan tükenmiş birkaç kez esnedi. Her ikisi de tamamen uyanıktı ama hâlâ ne kıpırdanıyor ne konuşuyorlardı; ikisi de üşümüşlerdi çünkü Claude'un bacakları uyuşmuştu ve tüm bedeni öyle titriyordu ki yatak örtülerinin tüm sıcaklığını almış gibiydi. Sonunda tam da akli gelişimi güzel dolanmaya başladığı ve uykunun kenarına ulaştığı sırada müthiş bir başlangıç yaptı ve:

“Belinin altının tamamen ezilmemiş olması iyi, öyle şirin bir göbeğin! Ne güzellik ama!”

Şaşırmış olan Christine “Kimin ezilmemiş olması iyi?” diye sordu.

“Mahoudeau’nun banyo yaparı tabii!”

Bu beklenmedik yanıt üzerine Christine arkasını döndü yüzünü yastığa gömdü Claude’u şaşkınlık içinde bırakarak gözyaşlarına boğuldu.

“Ne oluyor?” diye sordu Claude. Ama kız yanıt veremedi duyguları onu boğuyordu ve tüm yatak hıçkırıklarıyla sarsılmaktaydı.

“Ne oluyor?” diye ısrar etti Claude. “Kaba hiçbir şey söylemedim, öyle değil mi?... Sevgilim lütfen ağlama.”

Konuşurken onun büyük üzüntüsünün nedenini yavaş yavaş kavradı ve kendi kendine özellikle bugün yatağa onunla birlikte girmesi gerektiğini kabul etti. Ama Christine gerçekten onu suçlayamazdı diye düşündü çünkü kavram ona değmemişti bile ve ayrıca Christine artık bir şey üzerinde çalışırken kendisinin nasıl biri haline geldiğini gayet iyi biliyordu.

“Hadi sevgilim” diye devam etti. “Uzun zamandır birlikteyiz. Oh, biliyorum o küçük kafanda her şeyi planlamıştın. Gelini oynamak istiyordun değil mi?... Gel şimdi, artık ağlama. Kaba olmak istemediğimi biliyorsun.”

Adam onun bedenini istedi ve o da verdi ama beyhude bir kucaklaşmaydı, çünkü bir zamanlar sahip oldukları tutku ölmüştü. Birbirlerini kucaklamayı bırakıp tekrar yan yana yattıklarında o andan itibaren birbirlerine yabancı olduklarını, aralarında bazı engeller olduğunu, bir başka bedenin dondurucu nefesinin en tutkulu başlangıç evrelerinden beri birçok kez dokunduğunu biliyorlardı. Bir daha asla tümüyle birbirlerinin olamayacaklardı; aralarındaki çatlak asla onarılamayacaktı. Eş metresi kovmuştu ve evlilik de aşkı öldürecek gibiydi.

9. BÖLÜM

CLAUDE büyük resmini Douai Sokağı'ndaki küçük stüdyoda yapamadığı için bolca boşluk bulacağı bir baraka kiralamaya karar verdi. Montmartre'da başıboş gezintileri sırasında tam istediği gibi bir yer buldu, Tourlaque Sokağı'nın yarı yolunda mezarlığın yanından tepeden aşağı yönelen caddede Clichy'ye yukarıdan bakabildiğiniz hattâ Gennevilliers'deki bataklıkları bile görebildiğiniz bir yerde. Yaşlı bir boyacının kurutma barakasıydı, uyduruk bir bağdadi kaplama, on beş metreye on metre boyutlarında ve göklerin tüm rüzgârlarının buluşma noktası. Kira üç yüz franktı. Claude tuttu orayı. Yaz yoldaydı; resmi bitirir bitirmez ve bu uzun sürmeyecekti, haber verip orayı boşaltacaktı.

Kararını vermişti, şimdi çalışmaya kararlıydı ve ne pahasına olursa olsun iyi bir iş çıkarmak istiyordu. Gemisi eve dönmek zorundaysa üç kuruşluk katran için onu berbat etmenin gereği yoktu. Artık kendisine yılda bin frank getiren anaparayı bozdurmuş ve kısa sürede gelişigüzel bir harcama alışkanlığı edinmişti. Bir süre Christine'e ne yaptığını söylememişti çünkü daha önce iki kez bunu yapmasına engel olmuştu. Sonunda ona söylediğinde bir ya da iki hafta endişe ve şikayetten sonra o da değişen koşullarına alışkanlık geliştirmiş ve gerektiğinde her zaman paraları olmasından hoşlanmaya başlamıştı. Neticede bu bir ya da iki yıllık kolaylık ve konfor demekti.

Claude kısa sürede sadece resmi için yaşadığı bir noktaya ulaşmıştı. Büyük stüdyosunu iskemleler, Quai de Bourbon'daki divanı, bir eskiciden 5 franka alınmış bir masa ile döşemişti; sanatının geri planı için asla lüks düşünmemişti. Tek aşırılığı ayarlanabilir platformlu, hareketli bir merdivendi. Tuvali ikinci

geliyordu; onun sekiz metreye beş metre olmasını istemiş ve kendisi hazırlamakta ısrar etmişti. Özel yapım bir çerçevesi vardı ve eskiz bezi iki arkadaşıyla birlikte büyük güçlüklerle gerip çakmışlardı. Sonra tek yaptığı astarlama bıçağıyla bir kat üstübeç sürmek oldu; tutkallamadı çünkü emici kalmasını ve katı renkleri hafifletmesini istiyordu. Bu denli yönetilemez büyüklükte bir tuval için şövale kullanmayı düşünmek anlamsızdı tabii ki, bu yüzden halatlar ve kirişlerle bir sistem uydurdu, bu sistem resmi duvara tesbit ediyordu, sadece gerekli ışığı alsın diye yeterince eğik duruyordu, merdiven de tüm yüzey boyunca gidip gelebiliyordu. Her şey bir iskele, bir başyapıtın inşa edilmesi için kurulmuş bir katedral iskelesi gibiydi.

Her şey başlamaya hazır olunca bir kez daha bitmek bilmez tereddütlerin saldırısına uğradı. Kendine mekânda en doğru ışığı seçmemiş olduğu düşüncesiyle işkence etme izni verdi. Sabahın erken saatlerindeki ışık en doğrusu olmaz mıydı? Ya da belki de donuk gri bir günü seçmeliydi. Sonuç Saint-Pères Köprüsü'nden üç ay daha mekânı izlemesi oldu.

Günün tüm saatlerinde, her tür havada, Cité adasının nehrin iki manzarası arasından yükselişini uzun uzun izledi. Geç bir kar yağışından sonra onu hayvan kürkü dökümlü, çamurlu gri suların arasında ve arduvaz rengi bir göğün altında gördü. İlkbaharın kışı kovalayan ilk ışıkları altında terastaki ağaçların taze yeşil tomurcuklarıyla gençliği yenilenmiş olarak gördü. Yumuşak sisli bir gün onu silik, uzak, bir masal sarayı gibi havalı gördü. Sonra şiddetli yağmurlar geldi, onu suya batırmaya ve göklerden yere düşen sulardan muazzam bir perdenin arkasına gizlemeye; sonra fırtınalar ve esmer şimşekler ona tekinsiz bir gırtlak kesen ara sokak havası verdi, büyük bakır rengi bulutların parçalayıcı kütesinin altında. Bundan sonra tüm açılarını keskinleştiren ve onu soluklaşan mavi göğe karşı diken süpürüp yıkayıcı fırtınalar esti. Diğer zamanlarda güneş Seine'in sisleri arasından ince altın tozu gibi süzülürken tek bir gölge olmaksızın ada yaygın bir ışıkla yıkıyor her taraftan

eşit olarak aydınlanıyor som altına gömülmüş bir mücevherin narin çekiciliğini kazanıyordu. Claude onu güneş sabah sislerini dağıtıp doğarken görmek istedi, bir tarafta Horloge Rıhtımı kıvrıla yanarken öte yanda Orfèvres Rıhtımı gölgelerle ağırlaşmış, kendi kuleleri ve spiralleri hayata uyanırken yere yavaşça süzülüp bir pelerin gibi yayılan gül rengi sabah ışığı altında görmek istedi. Onu öğleyin görmek istedi gün ortası güneşinin tüm gücüyle, parıltısının haşnılığı tarafından kullanılan, bir ölümler şehri gibi soluk ve sessiz, içindeki tek canlı şey uzak çatıların tepesinde titreşen sıcak havanın bir ölü şehri olarak. Onu güneş batır ve gece yeniden nehirde yükselirken görmek istedi, tüm yapılarının tepelerinin bir ışıldayan ışıkla saçaklandığı, sönen korlardaki kıvılcımlar gibi karanlık cephelerin öfkeli ateşlerden doğan alev patlamalarıyla her pencerenin aydınlandığı durumda. Ama Cité'nin artık her saatte ve her hava şartında tanıdık olduğu her görünümü arasında hâlâ en çok ilk Eylül akşamı saat dörtte gördüğü haline hayrandı, Cité kusursuz atmosferde sakince dikiliyor, Paris'in yüreği hafif esinti altında atıyor, sadece bir dizi minik bulut tarafından kesilen gökyüzünün genişliğine doğru şişiyordu.

Claude şimdi tüm günlerini Saints-Pères Köprüsü'nün gölgesinde geçiriyordu; orası onun sığınağı, çatısı, evi haline gelmişti ve o da trafiğin uzak fırtınaların homurtusu gibi bitmek bilmez gürültüsüne alışmıştı. Köprünün ilk ayağına yerleşmiş büyük demir kirişlerinin altında hem boya hem kalemle taslaklar çizmişti ama asla tam anlamıyla yakaladıklarından tatmin olmuyordu ve aynı küçük ayrıntıyı değişik zamanlarda defalarca çiziyordu. Ofisleri civarda bulunan çeşitli denizcilik şirketlerinin çalışanları artık onu tanıyorlardı ve ustabaşılardan birinin karısı, katranlı bir kulübeyi kocası, iki çocuğu ve bir kediyle paylaşan bir kadın, her gün arabayla sokaklarda taşıma zahmetinden kurtulsun diye tuvallerini onun için evinde nemli tutuyordu. Sığınağından çok memnundu, Paris'in üzerinde kükrediğini duymaktan, onun tüm yaşamının ve

heyecanının üzerinde aktığını duyumsamaktan hoşnuttu. İlk olarak onu ürperten bitmek bilmez hareketliliğiyle Saint-Nicolas Limanı'ydı adeta Enstitü'den bir taş atımı mesafede uzak bir deniz limanıydı, buharlı vinç "Sophie" büyük taş bloklarını taşıyor, kum yüklemek için arabalar geliyor atlar ve sürücüler taş kaplı uzun eğimden su düzeyinden yukarıya iki dizi şat ve mavnanın bordaladığı granit rıhtıma çıkabilmek için gayret ediyor ve soluk soluğa kalıyorlardı. Haftalar boyunca çalışmalarından biri üzerinde uğraştı: hamallar alçı boşaltıyorlardı omuzlarında beyaz torbalar taşıyor, arkalarında beyaz bir iz bırakıyor, kendileri de beyaz toza bulanmış oluyorlardı; o sırada yakındaki bir başka tekneden kömür boşaltılıyordu, bunlar rıhtımda siyah mürekkepsi bir leke bırakınıştı. Sonra sol kıyıdaki açık hava banyosunun bir yan görüntüsünü aldı. Sonra bir başka düzlemde tüm cam levhaları ardına kadar açık bir çamaşırhane, çamaşırcı kadınlar su hizasında sıra halinde diz çökmüşler çamaşırları dövüyorlardı. Merkez için bir mavnacının kürek çektiği bir tekne çalışması yaptı ve de uzakta bir kalas ve varil trenini zinciriyle çeken bir buharlı römorkör. Geri plânı zaten çalışmıştı, yine de daha ileri çalışma için bir ya da iki ayrıntıyı işledi: Seine Nehri'nin iki kıyısı ve gün ışığında altın rengine boyanmış kuleler ve spirallerden ibaret bir gök etkisi. Köprünün sundurmasının altında çalışmak kayaların arasındaki bir oyukta çalışmak kadar uzaktı ve sorgulayıcı yayalar tarafından nadiren rahatsız edildi, nehir kenarında oltayla balık avlayanlar ise ona soğuk bir kayıtsızlıkla davrandılar, böylece tek yoldaşı genellikle ustabaşının kedisi oldu o da zamanını kendini yalayarak geçiriyordu, sakın ve yukarıdaki kargaşaya karşı umursamazdı.

Sonunda Claude'un hazırlık taslaklarının tümü tamamlandı. İki ya da üç gün tüm resmin kaba taslağı üzerinde çalıştı ve başyapıt oluşturmaya başladı. Hemen Claude'la Torlaque Sokağı'ndaki stüdyosunda bulunan tuvali arasında ilk savaş başladı; tüm yaz boyunca ona öfke kustu. Kompozisyonunu kendi karelemekte ısrar

etmişti ama başarılı olmadı, sadece bir yanlıştın üzerine bir başkasını ekledi, çünkü gerekli matematiksel kesinlik konusunda eğitilmiş değildi. Öfke içinde kesinliği ihmal etmeye ve gerekli uyarlamaları sonra yapmaya karar verdi; bir şey yaratmak için arzusu o kadar ateşliydi ki tüm enerjisini tüm tuvali boyayla kaplamaya harcadı. Neredeyse merdiveninin üzerinde yaşıyordu, devasa fırçalar kullanıyor ve dağları yerinden oynatacak bir enerji harcıyordu. Bir günün sonunda bir sarhoş gibi kekeleyordu ve yemeğini bile bitirmeden ölü gibi uyudu karısı da onu bir çocuk gibi yatağına taşımak zorunda kaldı. Kahramanca çalışmasının sonucu ustaca bir taslak oldu; şu aksi halde belirsiz bir renkler yığını olarak kalacak olan şeyden dehanın fışkırdığı taslaklardan biri. Bongrand onu görmeye geldi ve gözleri yaşlarla doldu, kollarını Claude'un boynuna doladı ve onu öpücüklere boğdu. Sandoz hevesliliğiyle onun onuruna bir yemek verdi bu arada diğerleri Jory, Mahoudeau ve Gagnière bir başka başyapıtı duyurarak etrafta dolaştılar. Fagerolles'e gelince sessiz bir hayranlıkla bir süre durdu sonra Claude'u tebriklere boğdu "çok güzel" dedi.

Ve aslında sanki Fagerolles'ün kötü niyetli vurgusu Claude'a kötü şans getirmiş gibi oldu çünkü o andan sonra taslak üzerindeki çalışması bozulmaya başladı. Bilinen öykü; bir muhteşem deha patlamasıyla kendini dışa vurmuş ama bundan sonra hiçbir şey gelmemiş ve başladığı şeyi bitirememişti. Acizliği geri gelmişti. Tuval üzerinde iki yıl boyunca çalıştı; bu iki yıl boyunca tuval onun tek hedefi ve varlığının sonuydu; bazen onu çılgınca neşenin zirvelerine taşıyor bazen kuşku ve umutsuzluğun öyle derinliklerine yol-luyordu ki zavallı insanlar acılar içinde son nefeslerini verirken onunla kıyaslandıklarında mutlu sayılabilirlerdi. İki kez Salon'a zamanında yetiştirmek için bitirmeyi başaramadı; çünkü her zaman son anda çalışmasını birkaç saatte bitireceğini umarken şu ya da bu kusuru görüyor ve tüm kompozisyon parmaklarının arasında buruşup parçalara ayrılmış gibi oluyordu. Üçüncü Salon

yaklaşırken bir başka müthiş krize girdi ve on beş gün Tourlaque Sokağı'ndaki stüdyonun yanına bile yaklaşmadı. Sonunda gidince sahibi öldükten sonra içine hiç girilmemiş bir eve girmek gibi oldu. Büyük tuvalini duvara doğru çevirdi, merdivenini stüdyonun bir köşesine ittirdi ve eğer titreyen ellerinde güç kalmış olsa her şeyi parçalayıp ateşe verebilirdi. Bu her şeyin sonuydu; öfkesinin ortasında mekândaki her şeyi silip süpürmek ve büyük şeyler yapmada açıkça yeteneksiz olduğuna göre küçük şeyler yapmaktan söz etmek istedi.

O zaman bile daha küçük bir resim için ilk girişimi onu yine dosdoğru Cité adasına götürdü. Her şey bir yana neden orta boy bir tuvale mekânın basit bir görüntüsünü yapması? Ancak bir erdem dalgası bir kıskançlık tınlamasıyla birlikte şövaletini Saints-Pères Köprüsü'nün altına kurmaktan onu alıkoydu; o noktanın bir bakıma kutsanmış olduğunu hissetti; ölmüş de olsa büyük çalışmanın bekâretini bozmaması gerektiğini düşündü. Bu nedenle Saint-Nicolas'da rıhtımın sonunda akıntıya karşı yerleşti. Bu kez hiç değilse doğrudan doğada çalışıyordu ve aşırı büyük tuval yüzünden hile yapmak zorunda olmamak onu hoşnut etti.

Çok daha büyük özenle ve alışkanlığından çok daha ayrıntılı olarak onu bitirmesine karşın Seçim Komitesinin önüne gelince sanki o zaman için stüdyolarda yaygın olan ifadeyle “sarhoş biri tarafından çalı süpürgesiyle yapılmış” gibi Komiteyi “rezaletle uğratan” küçük resim de diğerlerinin kaderini paylaştı. Resmin başarısını güvence altına almak için Güzel Sanatlar'a verilmiş bazı ödünler bulunduğu konuşulmasına karşın bu öncellerinden çok daha ciddi bir yenilgiydi.

Resim geri geldiğinde çok kırılmış ve öfkeden ağlayan Claude tuvali ince şeritler halinde doğradı ve sobada yaktı. Onu bıçaklayarak öldürmek yetmemişti, tümüyle yok edilmesi gerekiyordu.

Bir yıl boyunca Claude özel hiçbir şey yapmadı. Alışkanlık gereği resim yapıyor ama hiçbir şeyini bitirmiyordu, acılı bir gülüşle kendi-

ni yitirdiğini ve kendini yeniden bulmaya çalıştığını söylüyordu. Hattâ uzun umutsuzluk nöbetleri sırasında bile umudunun tamamen yok olmasına izin vermiyordu çünkü dehası konusunda bilincini asla tamamen yitirmiyordu. Bir kayayı yuvarlayarak tepeye çıkarmaya çalışan sonra da geri devrildiğinde onun altında kalan adamın tüm eziyetlerini çekiyordu ama gelecek hâlâ önündeydi ve bir gün kayayı iki eliyle kavrayıp yıldızlara fırlatacağının garantisi o geleceğin içindeydi. Zamanla tutku ateşi gözlerine geri geldi ve hemen kendini Tourlaque Sokağı'na kapatmaya başlayacağı biliniyordu. Eskiden her zaman önündeki işten ilerideki daha büyük iş rüyasına kayardı. Şimdi bir kez daha kendini eski konunun, Ada Şehri'nin pençelerinde buldu; o bir sabit fikir halini almıştı, vizyonunu taş bir duvar gibi kapatıyordu. Bir süre sonra taze bir heves patlamasıyla ondan açıkça söz etmeye başladı, çocuksu bir keyifle kendini yeniden bulduğunu söylüyordu ve zafer garantiydi. Bir sabah kapısını uzun süre arkadaşlarına kilitli tuttuktan sonra sonunda Sandoz'u stüdyosuna çağırdı. Sandoz'un orada bulunduğu şey güzel, cesur bir taslaktı, model kullanmadan yapılmıştı ve hayran olunası renkleri vardı. Konu aynıydı: Saint-Nicolas Limanı solda, plaj sağda, Seine ve Cité geri plânda; ama onu hayrete düşüren şey mavnacı tarafından sürülen teknenin yerinde bir başka ama daha büyük kayık vardı, kompozisyonun tüm merkezini dolduruyordu ve içinde üç kadın vardı. Biri mayosuyla kürek çekiyordu ikincisi kenarda oturmuş ayaklarını suya sokmuştu, mayosunun bir askısı düşmüş omuzunun yarısı görünüyordu. Üçüncüsü pruvada çıırılçiplak ayakta duruyordu, çıplaklığı öyle ısıltılıydı ki güneş gibi parlıyordu.

“Olacak şey değil!” dedi Sandoz sakince “Ne yapıyorlar?

— Kuşkusuz banyo” dedi Claude durgunca “Plajdan gelmişler ve görüyorsun bu bir nü'ye olanak veriyor. Tam bir keşif öyle değil mi? Seni şok etmedi mi?”

En eski arkadaşı olduğu için Sandoz Claude'un zayıflığını biliyordu ve en küçük bir kuşkuyu harekete geçirmekten korkarak yanıtladı:

“Şok etmek mi? Tabii ki etmedi... Yalnız genel halkın onu yine yanlış anlayıp anlamayacağını merak ediyorum. Böyle bir şey olmaz, olabilir mi? Yani Paris’in ortasında böyle çıplak bir kadın demek istiyorum.

— Gerçekten böyle mi düşünüyorsun?” diye sordu Claude hiç numara olmayan bir şaşkınlığı vardı. “Pekâlâ bu sorun olmaz değil mi, yeter ki iyi resmedilsin? Onu oraya koydum bir şeylere değsin diye.”

İzleyen günlerde Sandoz Claude’un garip kompozisyonu konusuna geri döndü ve zarif itirazlar yaptı çünkü bu onun doğasında vardı, düşüncesi mantığın hakarete uğradığı biçimindeydi. Nasıl olur da diye soruyordu gerçeklikten başka şeyin resmini yapmamakla gururlanan çağdaş bir ressam böyle apaçık imgelem ürünleriyle resminin özgünlüğünü tehlikeye atardı? Nü çalışmalarının doğal ve temel olduğu başka konular bulunabilirdi.

Claude boyun eğmeyi reddetti ve seçimi için doyurucu olmayan ve şiddetli nedenler öne sürdü çünkü asıl nedeni kabul etmek istemiyordu. O bir fikirdi ama öyle belirsiz bir fikirdi ki onu açıkça ifade edemiyordu, işkence eden bazı gizli sembolizmlerin ürünüydü, içindeki eski romantizm iziydi ve Claude’un, çıplak figürü Paris’in, tutku kentinin, çıplak bir kadının muhteşem güzelliği halinde canlanması olarak görmesine yol açıyordu. Onun içine kendi büyük tutkusunun tümünü dökmüştü, güzel göbeklere ve kalçalara, verimli göğüslere aşkını; sınırsız sayılarda yaratmak için yanıp tutuştuğu türden bedenler belki de verimli sanatının sayısız yavrularını ortaya çıkaracaktı.

Eski arkadaşının baskı kurucu argümanları karşısında sonunda boyun eğmiş gibi yaptı.

“Pekâlâ” dedi. “Göreceğiz. Daha sonra üzerine bir şeyler giydiririm eğer seni şok eden buysa... Ama yine de onu resimde tutacağım, anladın mı? Onu böyle seviyorum.”

Bundan sonra ince bir inatçılıkla bir daha kadından hiç söz etmedi. Basitçe omuzlarını kamburlaştırdı ve Venüs’ün Seine’in

sularından rıhtımdaki otobüslerle Saint-Nicolas Rıhtımı'ndaki dok işçileri arasından zaferle doğuşunu görmeye şaşırان herkesin en küçük imasına utangaç bir gülümsemeyle karşılık verdi.

İlkbaharın geri gelmesiyle Claude yeniden büyük resmi üzerinde çalışmaya hazırđı ki bir sağduyu anında verilen bir karar eviçi yaşamında ciddi bir değışiklik yarattı. Christine ara sıra para harcama hızları ve anaparalarından büyük meblağlar çekmeleriyle ilgili kaygı belirtileri gösterirdi ama genelde para konularına pek az dikkat yöneltirlerdi çünkü kaynakları tükenmez gibi görünüyordu. Sonra dört yılın sonunda hesapları öğrenmek istediklerinde yirmi bin franklarından sadece üç bin frank kaldığını dehşet içinde öğrendiler. Hemen en katı ekonomi uygulamaya başlamakla tepki verdiler, daha az ekmek yediler ve hattâ tüm yaşam gereksinimleri harcamalarını kısımaya karar verdiler. Böylece ilk fevri fedakârlık ihtiyacı içinde Douai Sokağı'nı terk etmeye karar verdiler. İki kiraya ne gerek vardı? Tourlaque Sokağı'ndaki eski kurutma barakasında üç kişiyi barındırmak için hâlâ boya lekeleriyle dolu da olsa pek çok yer vardı. Taşınmak basit bir konuydu, yerleşmek biraz daha güçlü çünkü on beş metreye on metre boyutlarındaki büyük baraka sıradan Bohemler gibi her amaca hizmet eden tek odaları olduğu anlamına geliyordu. Ev sahibinin belli bir kötü niyetliliğine karşı Claude barakayı bölmeledi. İnce tahtadan bir bölmeyi bir uca yakın yerleştirdi ve onun arkasında bir mutfakla bir yatak odası oluşturdu. Her ne kadar rüzgârlar çatıdaki çatlaklardan ısıık çalıyor ve kötü fırtınalarda yağmur damlalarını kap kacakla yakalamak gerekiyorduydu da sonuçtan memnun kaldılar. Baraka hâlâ hüüzün verici derecede boştu; onların az sayıdaki eşyası büyük çıplak duvarların önünde kaybolmuştu. Yine de hoşnuttular, rahatça yerleşmişlerdi ve en azından küçük Jacques'ın şimdi rahatça koşturacağı geniş bir alanı vardı. Zavallı küçük Jacques şimdi dokuz yaşındaydı ama hâlâ çelimsiz bir çocuktu. Gelişiyor gibi görünen tek parçası kafasıydı. Eğer bir hafta okula giderse haftanın sonunda öğrenmeye uğraşmanın çabasıyla hem zihinsel hem fizik-

sel olarak tükenmiş oluyordu. Bu yüzden şimdi eskisinden çok daha sık olarak evde kalıyor, döşemede emekliyor ya da köşelerde dalgın dalgın dolaşıyordu.

Christine'in Claude'un gündelik işiyle yakın temas içinde olmaya başlaması epey uzun zaman olmuştu ama şimdi bir kez daha her oturumun her saatinde onunla birlikte yaşıyordu. Eski tuvalini kazımak ve ponzalamak konusunda yardım ediyor ve tuvali duvara daha sağlam sabitleme konusunda ipuçları veriyordu. Keşfettikleri bir felâket çatıdan gelen rutubetin merdiveni güvensiz kılmış olmasıydı bu yüzden Claude bir meşe şeridiyle güçlendirmiş, bu sırada Christine yanında durup Claude'a teker teker çivileri uzatmıştı. Bu yapılıncı büyük tuval üzerinde ikinci bir girişimde bulunmak için her şey hazırды. Christine onu yeni taslağıyla boğuşurken seyretti, arkasında duruyor bacakları altında kendinden geçinceye kadar dikiliyor sonra yere düşüyor ve düştüğü yerden onu çalışırken izlemeyi sürdürüyordu.

Onu kendisinden alan resimden Claude'u geri kazanmak için her şeyi verirdi. Kendisini onun kölesi haline getirmesi ve onun için aşağılık işler yapması bundandı. Üçü, kadın adam ve resim bir araya geldiğinden ve Claude'un çalışmasında bir rol almaya başladığından beri Christine umut doluydu. Onu Douai Sokağı'nda tek başına ağlamaya bırakıp gitmeyi becermiş, zamanını ve özünü Tourlaque Sokağı'nda sanki bir metres onu esir almış gibi geçirmişti ama şimdi belki kadın onu geri alabilirdi, şimdi her zaman onunla birlikteydi, Christine ve tutkusu. Oh, şu resim! Kıskançlığıyla ondan nasıl da nefret ediyordu. Yine de ona karşı tutumu değişmişti. Artık onun özgürlüğünden ve en üst düzey kabalığından iğrenen sulu boya düşkünü genç hanım değildi. Hayır, giderek onu anlamaya başlamıştı, önce ressama bağlılığıyla sonra ılık şöleni, özgünlük ve beyaz dokunuşların çekiciliğiyle ona çekilmişti. Artık her şeyi kabul ediyordu, soluk leylak rengi toprakları, parlak mavi ağaçları ve bir zamanlar iğrenç olduğunu

düşündüğü çalışmalarını korkuyla karışık bir saygıyla karşılamının başlangıcındaydı. Onları güçlü buluyor ve ciddiye alınması gereken rakipler sayıyordu. Hayranlığı arttıkça kini de artıyordu, kendi çatısının altında azametle salınan bu öteki aşkın önünde kendini küçük hissetmek onu çok kızdırıyordu.

Kesintisiz olduğu halde kampanyası sessizce açıldı. Kendisini empoze etmekle başladı ve bedeninin bir parçasını kullanması için hiçbir fırsatı kaçırmadı bazen sadece bir omuzu hattâ bir eli ressamla resmi arasına soktu. Onun yanından hiç ayrılmadı ona olabildiğince yakın durdu, onu nefesiyle kucakladı, ona kendisinin olduğunu hatırlattı. Sonra eski bir fikri yeniden canlandırdı; o da boyayabilirdi; gidip onun için resmin en ateşli noktasındayken bir şeyler araştırabilirdi. Böylece bir ya da iki ay içinde bir iş önlüğü giydi ustasının yanındaki bir öğrenci gibi itaatkâr bir tavırla onun resmini kopya etmeye başladı. Ancak bunun boşa çıktığını Claude'un işini paylaşmanın basitçe onun kendisinin bir kadın olduğunu unutmasına ve bir erkek arkadaş gibi davranmasına yol açtığını görünce bıraktı. Onu geri almanın bir başka yolu vardı ve Christine onu denemeye karar verdi.

Çok sık olarak daha küçük resimleri üzerinde çalışırken ve figürlerin bazı ayrıntılarını tespit etmeye çalıştığında Claude Christine'den bir baş, bir jest ya da gereksindiği belli bir tutum için poz vermesini isterdi. Onun üzerine bir pelerin atar, bir jestin ortasında durdurur ve onu korumasını isterdi. Böyle küçük iyilikler onu sadece mutlu ederdi ama artık karısıyken bir modelmiş gibi soyunmaktan hâlâ nefret ediyordu, bunda sanki saygın olmayan bir şey varmış gibi geliyordu. Bir gün Claude bir kalça eklemi üzerinde çalışmak istedi; kadın önce poz vermeyi reddetti sonra isteksizce eteğini sıyrarak poz vermeyi kabul etti ama kapıyı iki kez kilitledikten sonra; eğer birisi kocasının modelliğine soyunduğunu öğrenirse çıplak bedenini kocasının resimlerinde keşfetmeye çalışacaklar diye çok korkuyordu. Claude'un arkadaşlarının,

hattâ Claude'un kendisinin tarzını unutmamıştı; tek modeli kendi karısı olan bir ressamla dalga geçerler, kaba şakalar yaparlardı; ressamın nazikçe burjuva kullanımına sunulmuş çıplakları artık kadının iyi bilinen özelliklerini taşımaktaydı, beli çok uzun, karın oldukça yüksek, her açıdan görülmüştü, ki bu da tüm Paris'in edepsiz bakışlarını harekete geçirmesi demekti; kadın çenesinin ucuna kadar düğmelenmiş her zamanki yüksek yakalı koyu renk muhafazakâr giysilerini giymiş olsa bile.

Ama Claude'un belli bir miktar ayrıntıyı resminin merkezi figürünün içine çizdiği zaman Christine bir zorlayıcı takıntıya kapıldı, endişeleri teker teker silindi ve Claude bir model kiralamaktan söz edince kendisinin poz vermesini önerdi.

“Sen mi?” diye bağırdı Claude “Burnunun ucunu çizmek istesem saldırıya uğramış hissediyorsun!

— Ne demek istiyorsun?” diye yanıtladı garip bir gülümsemeyle “Ne de olsa ‘Açık Hava’ tablodaki figür için oturmuştum ve o zaman aramızda hiçbir şey yoktu... Ayrıca bir model bize oturumu yedi franka mal olacak ve iyi durumda olmadığımız için ne kadar tasarruf etsek o kadar iyi.”

Tasarruftan söz edilmesi Claude'un aklını yatırdı.

“Tamam” dedi Claude “İstiyorum. Bunu üstlenmen gerçekten çok kibarca, biliyorsun; bu sadece benim için oturarak zaman geçirmek değil... Ama hâlâ istiyorsan.... Bu arada, şapşalım, bir başka kadının buraya gelmesinden korkuyorsun değil mi? Neden itiraf etmiyorsun, kıskançsın.”

Kıskançtı tabii, ölesiye kıskançtı ama başka kadınları kıskanmıyordu. Paris'in tüm modelleri gelip soyunabilirdi. Onun bir rakibi vardı, yalnızca tek bir rakip: resim. Âşığını çalan oydu. Son düğmesine kadar kendini soymaya ve kendini adama günler, haftalar boyunca çıplak sunmaya hazırdı; eğer onu geri kazanacağı ve bir kez daha kollarına gömüldüğünde adamın kendisine ait olduğunu iddia edebileceği anlamına geliyorsa çıplak yaşamaya hazırdı. Kendisinden başka ne sunabilirdi ki? Bu son savaşında

kendi bedenini riske etmek kesinlikle adildi çünkü kaybetmek artık çekim gücü kalmamış bir kadın olduğunu kabul etmek olacaktı.

Claude memnun olmuştu ve onun gerekli pozda doğrudan bir resmini yapmaya başladı. Jacques'ın okula gitmesini bekliyor sonra da kendilerini içeriye kilitliyorlardı. Oturum saatlerce sürüyordu. Başlangıçta Christine bu kadar uzun sürelerde kıpırdamadan durmayı çok sancılı bulmuştu ama giderek alışmıştı. Şikayet etmeye korkuyordu yeter ki Claude kızmasındı, kendisine zorbalık yaptığı zaman da gözyaşlarını içine akıtıyordu. Claude hemen onu çantada keklik olarak görmeye ve ona salt bir modelmiş gibi davranmaya başlamıştı, sanki para ödüyormuş gibi çok fazla şey istiyor, karısı olduğunu ve bu kadar yüklenmemesi gerektiğini aklına bile getirmiyordu. Onu her şey için kullanıyor ve her an kendisi için soyunmaya hazır olmasını bekliyordu, bir kol ya da bir bacak veya herhangi bir garip ayrıntı için bile. Kadın canlı bir kukla haline indirgenmişti, ona istediği poz verdiriyor ve bir natürmort için bir sürahiyi ya da tencereyi kopya eder gibi kopyalıyordu.

Bu kez Claude gereksiz bir telaş içinde değildi. Merkezi figürünün taslağını aylar önceden beri kendi deyişiyle birçok girişimle Christine'i bitap düşürüp "kendisi nemlendirerek" cildinin gerçek niteliğine getirmişti. Sonra sonunda taslak üzerinde çalışmaya başlamaya karar verdiğinde bir güz sabahıydı ve havada farklı bir ayaz vardı. Stüdyo gürül gürül yanan sobaya karşın ılık olmaktan çok uzaktı. Jacques okuldan dönüp periyodik uyuklama ve yorgunluk nöbetlerinden birini geçirdiğinde onu stüdyonun uzak bir köşesine kapatmaya ve uslu bir çocuk olmasını söylemeye karar verdiler. Bu sırada annesi soğuktan titreyerek soyunuyor ve sobanın yanında pozunu alıyordu.

İlk saat boyunca Claude tek sözcük etmedi ama merdivenin tepesinden kadını omuzundan dizine kadar dilimleyen bıçak gibi bakışlarla süzdü. Kadın bu sırada yavaş, tırmanıcı bir hüzne yenilmiş bir halde yıkılmamaya çalıştı; soğuktan mı yoksa derin, hesaplanamaz bir umarsızlığın giderek artan acılığından mı daha çok

ıstırap çektiğini merak ediyordu. O kadar yorgun düştü ki pozunu bozdu ve ileriye doğru birkaç adım sendeledi.

“İşte!” diye bağırdı Claude “Neden bir çeyrek saatten daha fazla poz veremiyorsun? Yedi frankını kazanmak istemiyor musun?” diye kaba bir şakayı da ekledi.

İşine kendini o kadar kaptırmıştı ki Christine bacaklarını kullanmayı başaramadı ve adam bağırmadan önce üzerine bir gecelik geçirdi:

“Hemen buraya gel! Kaytarmak yok! Bugün büyük günlerden biri. Ya büyük bir deha göstereceğim ya da patlayacağım!”

Kadın yeniden soyunup kötü ışık altında pozuna geri döndüğünde adam yeniden resmetmeye başladı, işin iyi gittiğini duyumsadığında bir tür gürültü yapma gereksinimi içinde ara sıra katışıksız bir değinmede bulundu.

“Böyle tuhaf bir cilde sahip olman olağandışı. Kesinlikle ışığı emiyor... İnanmayabilirsin ama bu sabah tam grisin. Önceki gün pembeydin, bir biçimde gerçek değilmiş gibi duran bir pembe... Biraz can sıkıcı aslında. Onunla nerede olduğumu asla bilmiyorum.”

Durdu, gözleri yarı kapalı devam etti:

“Yine de çıplağı bozamıyorsun... onun geri plandan ortaya çıkışı... Zonkluyor ve inanılmaz bir yaşam kazanıyor ve sanki kaslarının arasında dolanan kanı görüyor gibi oluyorsun... Sağlamca resmedilmiş bir bacakta iyi çizilmiş bir kastan daha iyi bir şey tüm dünyada yoktur. Tanrının kendisi gibi tapınılası bir şey... Onlar benim dinim, sahip olduğum tek din. Ömrümün sonuna dek onların önünde diz çökebilirim.”

Ve bir başka boya tüpü almak için aşağı indiğinde ona doğru gitti, giderek artan bir tutkuyla güzelliğinin her ayrıntısının üzerinden geçti vurgulamak istediği kesimlere parmağıyla dokunuyordu. “Şurada görüyorsun sol göğsün altında mavi toplardamarların cildin narinliğini ortaya koyduğu bir parça var... Şurada kalçanın şu yuvarlaklığı üzerinde gölgenin altın rengi olduğu gamze, göz için bir ziyafet... Şimdi de şurada göbeğin tam yuvar-

lak biçiminin altında kasığın saf çizgileri ve soluk altın renginden beliren minicik kırmızı nokta.... Bu da beni her zaman geri kalan-
dan daha fazla ürperten göbek. Her birinin görüntüsü bana imkânsız şeyler yapmayı istetiyor. Resmedilmesi o kadar güzel ki, bir güneş gibi!”

Merdivenine döndüğü zaman yaratma ateşiyle bağırdı:

“Seni bir başyapıta dönüştüremezsem gerçekten işe yaramaz bir adam olmam gerekir hiç kuşku yok.”

Christine yanıt vermedi. Konumu daha açık hale geldikçe huzursuzluğu derinleşmekteydi ve bu kaba maddecilik ortamında durması uzadıkça çıplaklığını daha da acı verici buluyordu. Claude’un parmağının her dokunuşu buz gibi bir izlenim bırakıyordu ve şimdi bu izlenimden acıtıcı soğğun tüm bedeninin içine yayıldığını duyumsuyordu. Şimdi her şeyi biliyordu, o halde umut edilecek ne vardı? Claude bir zamanlar âşık öpücüklerle kapladığı bedenini şimdi sadece bir sanatçı olarak görüyor ve tapınıyordu. Şimdi göğsünün narin renkleri imgelemine ateşliyor-
du, göbeğindeki bazı çizgiler onu tapınma halinde diz çöktürüyor-
du. Arzusu artık kör değildi; alışıldığı gibi kadının bedenini yüzüne bile bakmadan ikisini bir teklik içinde eriteceğini umdukları bir kucaklaşmayla kendisinininkine yapıştırıyordu.

Hayır! Bu sondu.

Kadın var olmayı kesmişti çünkü adamın onda hayran olunası bulduğu tek şey sanatıydı, ve doğa ve yaşam. Kadınsa orada bir mermer kadar katı dikiliyordu, duyumsadığı gözyaşlarını yüreğine akıtıyor, ağlayamayacak kadar perişan bir duruma dek indirgenmiş hissediyordu.

Yan odadan ansızın sabırsız bir ses yükseldi beraberinde küçük yumruklar kapıyı dövmeye başladı.

“Anne, anneciğim! Uyuyamıyorum, sıkıldım!.. Kapıyı aç anne, lütfen.”

Jacques’dı. Claude kızdı ve bir dakika bile sükûnet olmadığını homurdandı.

“Bir ya da iki dakika daha” diye seslendi Christine “Uyu. Babanın çalışması lâzım.”

Şimdi yeni bir kaygı nedeni ortaya çıkmıştı ve kapıya endişeli bakışlar attıktan sonra pozunu bir an için bozdu ve koşup anahtar deliğinin üzerine eteğini astı. Sonra tek sözcük etmeden sobanın yanındaki konumunu aldı, baş dik, beden geriye atılmış, göğüsler ileriye doğru.

Oturum sonsuza kadar sürecektir gibi görünüyordu. Saatler geçti ve kadın öylece dikildi; kendini suyla buluşmaya hazır bir dalıcı gibi sunuyordu, Claude’sa merdivenin tepesinde, kilometrelerce uzak, resmettiği kadına duyduğu tutkunun ateşi içindeydi. Onunla konuşmak için bile durmadı ve kadın, tamamen mükemmel resmedilmiş bir nesneye dönüştü. Adam sabahtan beri ona bakmaktaydı ama kadın onun gözlerinde bulacağı imgenin kendisi olmadığını biliyordu, artık ona yabancı biriydi, dışlanmış biri.

En sonunda apaçık yorgunlukla Claude durdu; kadının titrediğini görerek:

“Üşüyor musun gerçekten?” dedi.

“Evet, oldukça.”

— Ne komik! Ben yanıyorum.... Şimdi, soğuk almanı istemem. Bugünlük bu kadar yeter.”

Kadın aşağı indiğinde kendisini öpmesini bekledi; uzun süren oturumların karşılığı olarak onun olağan bir koca olmasının gereği olan nezaket ödülüydü. Bu kez işiyle o kadar doluydu ki unuttu ve hemen döşemeye çömelip bir kavanoz arap sabunu içine batırdığı fırçalarını yıkamaya başladı. Christine, hâlâ çıplak, olduğu yerde durdu. Bir süre sonra Claude, onun bir gölge gibi dikildiğini fark edip şaşırıp ve şaşkınlık içinde ona doğru bir bakış attı, sonra sertçe fırçalarını kurulamaya devam etti. Ve böylece Christine aşağılanmış bir kadının tüm ıstırap verici akıl karışıklığı içinde titreyen parmaklarıyla hızla giysilerini giydi. Gömleğini giydi, iç etekleriyle uğraştı, korsesini tamamen yanlış ilikledi, sanki verimsiz çıplaklığının utancından kaçmaya çalışıyordu, bir giysi

örtüsünün altında çeki düzen verilmiş gözden ırak yaşlanmış bir görünüm aldı. Artık ele geçirilmişti, kendini en basit fahişelerin çukurunda, tensel kabalığın derinliklerinde boğmuştu.

Ancak ertesi sabah bir kez daha stüdyonun dondurucu rüzgârları ve bağışlamaz ışığı içinde soyunmak zorundaydı. Her şey bir yana bu onun işi değil miydi? Bir alışkanlık haline geldikten sonra nasıl reddedebilirdi? Claude'u incitecek hiçbir şey yapamazdı; böylece her gün yeniden, aşağılanmış bedenini kaybedilen bir savaşın içinde konumlandırırdı. Claude artık ondan söz bile etmiyordu; tensel tutkusu kendini işine ve kendisi için yarattığı âşıklara aktarmıştı. Şimdi kanının nabzını gönderebildiği kadınlar her kolu her bacağı kendi çabalarının ürünü olan kadınlardı. Geride taşrada tutkusu zirvedeyken gerçek bir kadına sahip olduğunda ve onu kollarının arasına aldığı anda gerçek mutluluğa ulaşıldığını düşünürdü. Şimdi bunun çok çok eski bir yanılsamadan başka bir şey olmadığını biliyordu çünkü hâlâ birbirlerine yabancıydılar; bu nedenle sanatında bulduğu yanılsamayı, ulaşılamayacak güzelliğin daimi arayışını, asla tatmin edilemeyecek çılgın arzuyu yeğledi. Tüm kadınları istiyordu ama onları düşlerine göre yaratılmış olarak istiyordu: saten göğüsler, amber rengi kalçalar ve yumuşacık bakire kasıklar. Onları sadece renklerinin güzelliği için sevmek istiyordu; onları durmaksızın yakalamasının ötesinde duyumsamak istiyordu. Christine gerçeklikti, elin ulaşabileceği hedefti ve Claude bir mevsimde bundan bıkmıştı. Sandoz'un sıklıkla şaka yollu söylediği gibi o "yaratılmamışın şövalyesi"ydi.

Aylar boyunca poz vermek kadın için işkenceydi. Hayat artık onların birlikte mutlu bir şekilde yaşadıkları bir şey değildi; sanki bir üçüncü yan katılmıştı, bir metres, adamın kadını model olarak kullanarak resmettiği bir kadın. Aralarında devasa tuval aşılamaz bir duvar gibi duruyordu ve Claude öteki kadınla duvarın bir tarafında yaşamaktaydı. Christine bunun kendisini deliye çevirdiğinin farkındaydı, kıskançlığı "çift katlı"ydı ama aynı zamanda ıstırabının

boşunallığını da ayrımsayarak Claude'a bu konuda hiçbir şey söylemeye cesaret edemedi çünkü onun kendisiyle alay edeceğini biliyordu. Ama yine de yanılmıyordu, Claude'un kopyayı kendisine yeğlediğini hissediyordu; hayran olduğu kopyaydı, onun tek uğraşı kopyaydı, her günün her saati şefkatinin nesnesi o kopyaydı. Ötekine çekicilikler eklemek için Christine'i poz verirken öldürüyordu; fırçasının altında canlanmasına ya da durgunlaşmasına göre neşesinin de kederinin de kaynağı ötekiydi. Bu aşk değil de neydi? Ve diğerine hayat vermek için kendi bedeninden fedakârlıkta bulunmaya zorlanmak, bu kâbus rakibin yakalarını bırakmaması, gerçeklikten daha güçlü bir biçimde stüdyoda, masada, yatakta her yerde sonsuza dek ikisinin arasında bulunması, işkence değil miydi? Her şey bir yana bu öteki kadın neydi? Aslında hiçbir şey, toz, tuvaldeki renkler, bir imge — ama yine de tüm mutluluklarını yok edebiliyordu, adamı mahzun, kayıtsız, hattâ kaba yapabiliyor, kadını adamın ihmalinin işkencesi içinde çaresiz bırakabiliyor ve o müthiş resmedilmiş hareketsizliğinin içinden vahşi bir metres çıkarabiliyordu.

Christine yenilgisinin ayırdındaydı hem de sanatın ağırlıklı egemenliğinin baskısı altında olduğunu hissettiği andan beri. Resmi koşulsuz olarak kabul etmişti; şimdi onu yüceltiyordu — daha da fazlası onu müthiş bir tapınakta tıpkı daha önce esinledikleri nefret ve dehşet yüzünden saygı gösterilen görkemli gazap tanrılarının önünde secde edildiği gibi kutsallaştırmıştı. Korkusu kutsanmıştı çünkü artık daha fazla direnmenin anlamsız olduğunu anlamıştı çünkü bunu yaparsa basitçe bir saman gibi buruşturulacaktı; tuvaler tıpkı kayalara benziyordu, en küçükleri bile onun üzerinde zafer kazanacak gibi görünüyordu ve aşağı olanları kolay zaferler için övmeye yarıyordu. Eğilimli olarak ve titreyerek onları birbirinden ayırt etmeyi bırakmıştı; kendisi için hepsi de eşit derecede heybetliydiler ve kocasının sorularını otomatik olarak yanıtlıyordu:

“Oh, çok iyi!... Oh, fevkalâde!... Oh, olağanüstü, gerçekten çok olağanüstü!”

Claude'a karşı kin beslemek bir yana hâlâ ona hayrandı ve onun kendi yüreğini parçalamasına üzülüyordu çünkü birkaç haftalık iyi çalışmadan sonra her şey yine bozulmaya başlamıştı. Ana kadın figürüyle hiçbir ilerleme kaydedemiyor bu yüzden modelini neredeyse öldüresiye çalıştırıyor tüm gücüyle günler boyu mücadele ediyor sonra bir ay boyunca her şeyi bir kenara bırakıyordu. Defalarca merkezi figüre başlanmış, terk edilmiş sonra tamamen baştan boyanmıştı. Bir yıl iki yıl geçmiş ama resim hâlâ bitmemişti. Bir gün neredeyse bitmiş oluyor bir başka gün tamamen kazınıyor ve baştan başlanıyordu.

Sanat çalışmasına giren yaratma çabası böyle bir şeydi. Yaşayan teni yaratmak, hayatın soluşunu üretmek ona böyle bir çabaya, kan ve tere mal oluyordu. Sonu gelmez bir şekilde Hakikatle savaşıyor ve hep yeniliyordu; Melekle savaşıyan Yakup gibi. Kendini bedenlen ve ruhen olanaksız tüm doğayı bir tuvale yerleştirme görevine atıyor ve sonunda ağrıyan kaslarının acımasız gerginliğiyle, beklenen dehayı ortaya bile çıkarmaksızın tüketiyordu. Yarı ölçüler ve başka ressamı tatmin eden hileler onun içini pişmanlık ve huzursuzlukla dolduruyordu, onların ikisi de zayıf ve korkakça diyordu. Sonuçta her zaman yeniden başlıyordu; hep iyiyi daha iyisini yapmak için feda ediyordu, çünkü resmi "kendisiyle konuşmuyordu" kadınlarında kusurlar buluyordu çünkü arkadaşlarının dediği gibi onlar tuvalin içinden çıkıp onunla yatmıyorlardı. Onları gerçekten canlı kılmak için neyi eksik bıraktığını merak etmekteydi. Belki de hiçbir şey. Şu ya da bu yönde hafif bir düzenleme. Bir gün rastlantısal olarak işittiği kendisine yakıştırılan "neredeyse dâhi" sözcükleri hem onu heyecanlandırmış hem de dehşete düşürmüştü. Evet, açıklama bu olsa gerekti, sinir merkezlerinin uyumsuzluğu ya da kalıtsal bir bozukluk nedeniyle bir ya da iki maddenin fazlalığı veya eksikliği yüzünden bir işaretin hedefi aşması veya kısa düşmesi nedeniyle büyük bir adam olacak yerde bir çılgın olmuştu. Umutsuzluk onu stüdyonun dışına attığı zaman bu kafasından atmadığı asla kaçamadığı bir kavramdı, önceden belirlenmiş bir ikti-

darsızlık kavramı, onun kafasının içinde bir cenaze çanı gibi durmadan çaldığını hissediyordu.

Varlığını tamamen perişan etmişti, kendine karşı olan kuşkusu hiç bu kadar onu izlememişti. Zaman zaman günlerce ortadan yok olabiliyordu; bir keresinde bütün gün dışarıda kalmış, eve ertesi sabah sersemlemiş halde gelmiş, nerede olduğu hakkında hiçbir açıklama yapamamıştı. Christine doyurucu olmayan resmiyle karşılaşmaktansa geceyi sokaklarda dolaşarak geçirineyi yeğlediğini düşünmüştü. İş kendisini nefret ve utançla doldurduğu, cesareti kırılıp artık onunla yüzleşemediği zaman kaçmak tek rahatlama yoluydu. Eve döndüğü zaman Christine bile ona soru sormaya cesaret edemezdi ama tüm o bekleyiş ve kaygıdan sonra onu tekrar gördüğü için kendini şanslı sayardı. Claude o öfkeli dolaşmaları sırasında tüm Paris'i tarardı ama bir kendini aşağılama arzusu genellikle onu dok işçileri ve çalışanlarla karışmak için işçi sınıfı banliyölerine götürürdü çünkü her kriz bir inşaatçının yamağı olma doğrultusundaki eski arzusunu ifade etmeye yöneltirdi. Neticede mutluluk iyi, güçlü kollara ve bacaklara sahip olmaktı, iyi bir işi çabucak yapabilecek kol ve bacaklara. Hayatını çarçur etmişti; çok önceleri Limousin'li arkadaşıyla, güzel kaslarını kışkandığı neşeli genç bir adamla tanıştığı Gomard'ın "Chien de Montargis"sinde yemeklerini yediği sıralarda kendine bir iş bulmalıydı. Sonradan ayakları ağrı içinde ve kafası hafiflemiş Tourlaque Sokağı'na döndüğünde kendini resminin üzerine atardı ama insanın bir ölüm hücreesindeki bir cesede attığı acı ve korku karışımı bakışlarla bakardı, ta ki yine de onu canlandırabileceği umudu gözlerindeki ışığı canlandırana dek.

Bir gün Christine poz veriyordu ve kadın figürü neredeyse bitmişti ki Claude giderek kapanmaya başladı ve oturumun başında sergilediği tüm çocuksu neşeyi yitirdi.

Christine işlerin iyi gitmediğini sezerek yıkımı başlatma korkusuyla nefes almaya ya da bir parmağını kıpırdatmaya bile

cesaret edemedi. Sonra ansızın o yıkım başladı; Claude fırçalarını yere fırlatıp gök gürültüsü gibi bir sesle kükredi:

“Allah belâsını versin her şey berbat oldu!”

Sonra kör bir öfkeyle, ve bir umutsuzluk jestiyle yumruğunu tuvalin ortasına geçirdi.

“Oh, Claude, Claude” diye bağırdı Christine titreyen ellerini uzatarak. Ama bir geceliği başından omuzlarına geçirip Claude’a doğru harekete geçerken tüm bastırılmış kininin serbest kaldığı anda yüreğinde bir neşe darbesi duyumsadı. Adamın yumruğu rakibinin göğsünü ezmiş onu parçalayıp açmış ve büyük boşluklu bir yara bırakmıştı. Sonunda o ölmüştü!

Hareketinin cinayete yol açtığını anlayan Claude donup kaldı; gözlerini boyalı göğüste açtığı ve içinden çalışmasının hayal kanının dışarıya aktığı deliğe bakıyordu. Tüm dünyada en sevdiği şeyi nasıl katlettiğini anlamak için dolanırken muazzam bir üzüntü üzerine çöktü. Öfkesi şimdi bir sersemliğe yol vermişti; parmaklarıyla tuvali yoklamaya, sanki bir yarayı kapatır gibi parçalanmış uçları bir araya getirmeye başladı. Hıçkırıklara boğularak başı zarif sonsuz bir acı içinde yüzerken kekeleydi:

“Onu öldürdüm... Ben onu öldürdüm.”

Bu, Christine’i varlığının en derin noktalarına kadar sarstı ve tüm analık sevgisi bu çocuksu sanatçıya aktı; her zamanki gibi onu bağışladı. Onun tek düşüncesinin parçalanmış tuvali bir an önce onarmak ve kötü davranışını geri almak olduğunu görerek yardımına koştu. Claude arkasına bir malzeme yaması yerleştirirken tuvalin şeritlerini tuttu. Giyinince öteki kadın geri gelmişti, ölümsüz olarak, sadece kalbinde silik bir yara iziyle — yine de sanatçının onun için tutkusunu canlandırmaya yetmişti.

Dengesiz akıl durumu giderek daha belirgin hale gelen Claude resimdeki yeni süreçler için batıl bir adanmışlık geliştirdi. Yağ kullanımını lânetledi ve ondan adeta kişisel bir düşman olarak söz etti. İspirtonun daha katı, mat etkiler yaptığına karar verdi. Ambel

çözeltileri, sıvı tropik reçine ve başka tür reçineler gibi çabuk kuruyan ve boyanın çatlamasını önleyen özenle gizlenmiş yöntemleri de vardı. Sonuçta düz ya da çizgili etkilere karşı korkunç bir mücadeleye girdi çünkü ıslak tuvaleri boyanın içindeki yağın bir kısmını emiyordu. Fırçalar ayrı bir problemdi; özel bir sap konusunda ısrarcıydı ve uç kısmı için fırında kurutulmuş at kılını yeğliyordu. Belki de en önemli parça palet spatülleri idi; Courbet gibi onu astar boyası için kullanıyordu. Uzun esnek spatüllerden, geniş künt olanlardan özellikle sır kaplamacıların kullandığı türden tam da Delacroix'nın kullandığı gibi özel yapım üçgen spatüllerden oluşan tam bir koleksiyonu vardı. Bir raspa ya da ustura kullanmayı yüz kızartıcı bulurdu, öte yandan renkleri uygulamaya gelince her tür gizemli uygulamanın tadını çıkarırdı. Kendi reçetelerini karar ve onları en az ayda bir kez değiştirirdi; yağın izin verdiği eski, akıcı yöntemi terk edip arzu ettiği kesin ton değerini elde edinceye kadar kaba renkleri yanyana getirirken ansızın en iyi boyama yöntemini keşfedeceğine inanırdı. Çok zaman önce sağdan sola doğru boyamak onda bir tutku halini almıştı, hiç dile getirmezdi ama bunun şans getirdiğine inanıyordu.

En son şanssızlığı hızlı gelişen bütünleyici renkler kuramının kendisini baştan çıkartması olmuştu. Bunu ilk kez teknik deneylere karşı bir zayıflığı olan Gagnière'den duymuştu. Sonra tipik aşırı bağlanma huyuyla üç ana renk sarı, kırmızı ve mavi, üç ikincil renk turuncu, yeşil ve eflatun ve de onlardan matematiksel kombinasyonlarla türetilen bir dizi benzer bütünleyici renkler türetilebileceği bilimsel ilkesini abartmaya durmuştu. Bu şekilde bilim resim yapmada bir tutamak noktası edinmiş ve mantıksal gözlemler için bir yöntem yaratılmıştı. Bu, bir resmin egemen rengini alıp onun bütünleyici ya da soydaş renklerini deneysel yöntemlerle geliştirmekle rengin olası tüm öteki varyasyonlarını üretmek anlamına geliyordu; örneğin kırmızı mavinin yanında sarıya dönüyordu ya da hattâ tüm peyzaj gökte geçen bulutlara bağlı

olarak ışığın yansıma ve ayrışmalarıyla ton değerlerini değiştiriyordu. Bu gerçek sonuçtan nesnelerin sabit bir rengi olmadığını, onların renklerinin çevre koşullarına göre değiştiğini savunuyordu.

Claude tüm bu bilimsel düşünceler beyninde vızıldarken doğrudan gözleme geri dönmüştü, şimdi önyargılı göz kuramını aşırı uygulayarak daha hassas gölgelere zorlanıyor daha cafcacı tonlar oluşturarak başlangıçta güneş ışığında o denli hafif ve o denli titreşimli olan renklerinin özgünlüğünü bir hüner gösterisi yaparak değiştiriyor, gözün benimsenmiş alışkanlıklarını bir kenara atıyor ve mor ten nüansları ve üç renkli gökler üretiyordu.

Bu şekilde bir çılgınlık ortaya çıkmaktaydı.

Ancak son darbeyi vuran fakirlikti. Yavaş ama emin adımlarla yaklaşmıştı; anaparalarını umursamazca tüketiyorlardı ve yirmi bin franklarının son kuruşu da bittiğinde fakirlik tüm kaçınılmaz dehşetiyle üzerlerine çöktü. Christine bir iş bulması gerektiğini hissetti ama yapabileceği hiçbir şey yoktu; dikiş bile dikemiyordu. Perişan olmuş ve işe yaramaz bir şekilde gereksiz kibar eğitiminin engellenmişliğini açığa çıkarıyordu; bu eğitim kendisine işler kötüye gitmeyi sürdürürse hizmetçilikten başka bir seçenek bırakmamaktaydı. Claude'a gelince kendini Paris'in alay konusu haline getirdiği için bir tek tuval bile satamıyordu. Onun ve arkadaşlarından bazılarının birkaç tuval gönderdikleri bağımsız bir sergi koleksiyoncuların gözündeki saygınlığını yok etmişti; halk onun gökkuşağının tüm renklerinin yamalı bohçasından başka bir şey olmayan resimleriyle alay etmişti. Aracılar da geri çekilmek zorunda kalmıştı. M. Hue Tourlaque Sokağı'na kadar gelip tüm havai fişek gösterileriyle Claude'un vahşi üretimlerinin karşısında huşu halinde durmuş onları ağırlıklınca altına satın alamamanın yasını tutmuştu. Claude'un onları yok pahasına alması için yalvarması boşunaydı; M.Hue alçakgönüllü bütçesiyle konuya olağanüstü bir duyarlılıkla yaklaşmış zorunlu ihtiyaçlarından kısarak onu desteklemek için bir kenara üç beş kuruş ayırmış ve ara sıra Claude'un

daha heyecanlı resimlerinden birini dinsel bir törenle alarak koleksiyonundaki ünlü başyapıtların yanına asmıştı. Bu beklenmedik kazançlar çok az ve seyrekti ve Claude kendini nefret ettiği ve asla içine düşmeyeceğine yemin ettiği komisyonla resim yapmak mecburiyetinde bulmuştu. İstiraplarını paylaşan iki yaratık olmasa aç kalmayı yeğleyebilirdi. Kendini ucuz ve çirkin satış İstasyonlarında, her cinsten yüzlerce azizin resmini, dükkân tentelerine desenler ve resim yapmayı en alt düzey adi kabalıklara indirgeyen işler yaparken bulmuştu. Hattâ yirmi beş franklık portrelerinin “tam benzerlik” sağlayamadığı için geri çevrilmesinin utancını da yaşamak zorunda kalmıştı. Mallarını köprülerin üzerinde satan ya da vahşilerle değiş tokuş edilen cafcacılı nesneleri olan ve kendisine bir tuval için büyüklüğüne göre iki ya da üç frank ödeyen küçük karanlık araçlar için çalışmaya başladığında batağın en dibine batmıştı.

Böyle çalışmanın fiziksel etkileri de vardı; sağlığı bozulmaya başlamıştı ve ciddi bir oturumu bitirmeye fiziksel olarak yetersiz kalıyordu. Büyük tuvaline çaresizlik içinde lânetlenmiş bir adamın gözleriyle bakıyor bazen bir hafta elini süremiyordu, sanki elleri çürümüş ve pislikle dolmuştu. Ekmek kıttı ve kış ilerledikçe büyük barakanın odaları giderek daha yaşanmaz hale geliyordu oysa Christine oraya ilk taşındıklarında çok gururlanmıştı. Bir zamanlar ev işlerinde o denli hamaratken şimdi döşemeyi süpürmeyi bile düşünmeden ortalıkta dolanıyordu. Felâket yaklaşırken ihmal belirtileri giderek açık hale geliyordu: küçük Jacques kötü beslenmişti ve hastalıklıydı; öğünleri ayakta yenen bir ekmek kabuğuna inmişti; kısaca tüm varoluşları bakım ve örgütlenmeden yoksun, kişisel gururun tüm kalıntılarını yitirmiş bir yoksulluğun ve kirliliğin içine kaymıştı.

Claude, yenilgi günlerinden birinde hâlâ bitmemiş tuvalinden kaçarken eski bir tanıdığına rastladığında bir yıl daha geçmişti. Kendi kendine bir daha stüdyosuna dönmeyeceğine yemin etmişti; öğleden beri sokakları arşınıyor çıplak figürünün soluk ha-

yaletinden kurtulmaya çalışıyordu, bitmek bilmeyen baştan düzenlemelere karşın figür hâlâ biçimlenmemişti ve sancılı bir doğma arzusuyla onu izliyordu. Saat beş civarıydı ince yaygın bir sis ve sarımtrak bir yağmur sokağı ayaklarının altında çamur içinde bırakmıştı. Royale Sokağı'nı düş içindeki bir adam gibi çiğnenme tehlikesi altında geçerken bir kupa arabası önünde durdu ve biri ona seslendi.

“Claude hey Claude!... Bu günlerde arkadaşlarınızı tanımıyor musunuz?”

Irma Bécot'ydu, Chantilly dantelleriyle kaplanmış gri ipekler içinde keyifliydi; parıldayan gülümsemesi arabasının açık penceresinden görkemle sergilenmekteydi.

“Nereye gidiyorsunuz?” diye sordu.

Şaşkınlıktan dili tutulan Claude hiçbir yere gitmediğini söyleyebilirdi; Irma buna keyifle güldü. Claude'a bakarken gözlerinde ahlâksızca bir parıltı vardı; dudağına herhangi bir kadının dudağına manav tezgahındaki çiğ bir şeyleri dişleme arzusuna ansızın yenik düştüğünde oturan o minik sapık kıvrım oturmuştu.

“Neden içeri gelmiyorsunuz?” diye devam etti. “Yıllardır birbirimizi görmedik! Hadi gelin. Çiğneneceksiniz.” diye ekledi çünkü trafiği durdurmuşlardı, arabalar giderek onunkinin daha yakınından geçiyordu, arabacılar da homurdanmaya başlamıştı. Baş dönen Claude içeriye onun yanına tırmandı, çamurlanmış ve darmadağınık olmasına karşın eteğinin dantellerinin yarısının üzerine oturdu ve kendisini mavi saten kumaşlarla kaplı arabayla oradan götürmesine izin verdi. Kaçırma sahnesi civardaki dizilmiş ve şimdi sıkışıklığın gevşemesiyle ilerlemeye hazır arabalarda epeyce gülüşmeye yol açtı.

Irma Bécot'nun düşü gerçekleşmişti: Villiers meydanında kendine ait bir evi vardı ama ona sahip olması yıllarını almıştı. Bir âşığı araziyi satın almış sonra beş yüz bin franklık inşaat masrafı ve üç yüz bin franklık dayayıp döşeme diğerleri tarafından o sırada

süregelen tutkunun derecesine göre azar azar karşılanmıştı. Şimdi lüksü ve şaşaası krallara lâyıktı ve şehvetli konforunun ince ayrıntıları onu bir kadının devasa yatak odasına dönüştürmüştü; holdeki halılardan başlayan ve yatak odalarının kapitone duvarlarıyla tamamlanan devasa bir haz yatağı. Söz konusu masraf muazzamdı ama şimdi bu yolcular için bir limandı ve kendi masrafını çıkarmaktan çok daha fazlasıydı; yataklarındaki krallara lâyük debdebenin tadını çıkarma ayrıcalığı ve çatısının altında bir gece geçirmek pahalı bir olaydı.

Şimdi Claude'u ele geçiren Irma evde kimseyle yaşamadığını bildirmişti; hevesini doyurmayı başaramazsa her şeyi ateşe verebilirdi. Yemek odasına giderlerken kendilerine katılmak isteyen ve o sırada evin masraflarına katkıda bulunuyor gibi görünen beyefendiye Irma gitmesini buyurdu hem de yüksek bir sesle ve herhangi bir hoşgörü göstermeksizin. Sofrada ara sıra taşkın bir çocuk gibi gülerek genellikle hiç iştahı olmamasına karşın her şeyden kendi payına düşeni yedi; ara sıra mest olmuş bir biçimde Claude'a, onun karmakarışık sakallarına, düğmeleri kaybolmuş eski çalışma ceketine bakıp eğleniyordu. Hâlâ bir düş içinde olan Claude her şeyi kabullenmiş ve kriz dönemlerinde hep yaptığı gibi yemeğini oburca yemişti. Kibirli bir saygınlık içindeki kâhyanın, Louis'nin, servis yaptığı yemek sırasında ikisi de hiç konuşmadı; Louis'ye kahve ve likörleri Madame'ın odasına servis etmesi talimatı verildi.

Saat sekizi pek az geçmiş olmasına karşın Irma Claude'u odasına götürmek konusunda ısrar etti oraya gider gitmez de neşe içinde bombayı patlattı: "İyi geceler Madame yatıyor.

— Kendini evinde say" dedi Claude'a "Bu gece benimle kalıyorsun... Bu konuda yeterince uzun konuştuk, neden demiri tavında dövmeyelim?"

Böylece Claude Irma'nın gümüş dantellerle sonlanan leylak rengi askıları ve bir taht gibi antik süslerle süslenmiş devasa yatağıyla şatafatlı yatak odasında ceketini çıkardı. Gömlekle

dolaşmaya alıştı ve hemen kendini evinde hissetti; ayrıca geceyi orada geçirmek bir köprüünün altında geçirmekten iyiydi çünkü eve dönmeye yemin etmişti. Hayatı öyle parçalanmıştı ki bu macera bile sürpriz etkisi yapmamıştı. Bu kadar derine batmış birini anlayamayan Irma, sadece onun “öldürücü derecede gülünç” olduğunu düşünüyor, şimdiden yarı çıplak, kendini sonuna kadar eğlendirmeye kararlı, bir sokak çocuğunun tüm taşkınlığıyla onu çimdikliyor, ısırtıyor, şiddetli el şakaları yapıyordu.

“Suratımı suratlar için ne diye adlandırdığımı, onların benim ‘Titian imajıma’ ne dediklerini biliyor musun? Pekâlâ bu sana bir şey ifade etmedi... Oh, hayır! Sen farklısın, beni de farklı yapıyorsun; gerçekten, yapıyorsun!” dedi ve iki eliyle ona saldırarak bu kadar perişan olduğu için onu ne çok sevdiğini söyledi. Kahkahalar baloncuklar gibi patladı sözlerini tekrar boğazına tıkadı ve Claude’u her yerinden çılgınca öpmeye başladı, o ne kadar çirkin ve ne kadar gülünçtü.

Sabahın üçü gibi Irma buruşmuş ve dağılmış çarşafların arasında fiziksel hazdan doymuş ve bitkin konuşacak hali kalmamış çıplak yatarken mırıldandı:

“Süslü kadınına ne oldu? Sonunda onunla evlendin mi?”

Uykudan sersemlemiş olan Claude gözlerini bir saniye açtı ve “Evet” diye yanıtladı.

“Ve hâlâ birlikte mi uyuyorsunuz?”

— Tabii ki.”

Irma gülmek üzereydi; tek yorumu:

“Zavallı Claude! Zavallı Claude! İkiniz için de berbat bir sıkıntı olmalı!” oldu.

Ertesi sabah onu salıverdi. Şimdi tamamen sakinleşmişti, iyi bir gece dinlenmesinin arkasından olduğu gibi taze ve pembeydi, yapılmış saçlarıyla sabahlığının içinde çok düzgündü; bir an için Claude’un ellerini yakaladı, kahkahayla gözyaşları arasında salınan derin bir sevecenlikle:

“Zavallı Claude! Çok fazla zevk almadın öyle değil mi? Aldığını söyleme, bir kadın her zaman söyler. Ama ben *aldım*, müthiş bir zevk aldım... ve sana şükran duyduğumu söylemek istiyorum Claude.” dedi.

Bu sondu. Claude aslında bunu tekrar yaşamayı çok pahalıya ödemek zorunda kalacaktı.

Mutlu macerasının şoku Claude’u garip bir gurur ve pişmanlık karışımı duygularla doğru Tourlaque Sokağı’ndaki evine yolladı. Sonraki iki gün o duygular onu sadece resim yapmaya karşı kayıtsız kılmakla kalmadı hayatında bir başarıdan fazlasını hak edip etmediğini merak etmesine yol açtı. O kadar garip davranıyordu, başına gelenlerle öyle takıntılı hale gelmişti ki Christine onu sorguladığında önce bir an tereddüt etse de her şeyi itiraf etti. Kuşkusuz bir sahne yaşandı. Christine acı göz yaşlarına boğuldu ve sonra onu bağışladı; anlayışla doluydu, hattâ bu gece etkinlikleri onu aşırı yormasın diye endişelendi; aynı zamanda üzüntüsünün derinliklerinden bilinçdışı bir neşe başka birinin de onu sevebileceğini anlamının gururuyla karışık olarak fışkırdı, böyle bir kaçamağı hâlâ yapabiliyor olması onu sevindirdi, başka bir kadınla birlikte olmuş olduğuna göre kendisine de dönebileceği umuduna kapıldı. Claude eve kendisiyle birlikte bir arzu atmosferi getirmiş, bu da Christine’i yürekten titretmişti; çünkü o sadece bir şeyi, tek bir şeyi kıskanıyordu: resmini, ama o kadar nefret ediyordu ki onu resimle paylaşmaktansa başka bir kadınla paylaşmayı yeğlemekteydi.

Ancak kışın ortasında Claude tekrar resim yapma cesaretini buldu. Bir gün stüdyoyu düzenlerken eski çerçevelerin arkasında eski bir tuvalden bir parça buldu “açık Hava”sından uzanmış çıplak resmi; tablo “Reddedilenler Salonu”ndan geri geldiğinde onu resmin geri kalanından ayırmış ve saklamıştı. Ruloyu açtığında gerçek bir hayranlık çığlığı attı:

“Tanrım bu çok güzel!” Hemen dört köşesinden birer çiviyle onu duvara yerleştirdi, sonra saatlerce onu izleyerek gözlerine

ziyafet çekti. Elleri titremeye başlamıştı ve yanakları çalışmasına bakarken giderek daha çok yanıyordu ve böyle bir ustalığı nasıl göstermiş olduğunu merak ediyordu. O halde bir dehası var olmalıydı diye düşündü. Arada geçen zamanda beyni, gözleri ve elleri değişmiş olabilir miydi? Heyecanı ve duygularını ifade etme gereksinimi öyle bir noktaya ulaştı ki sonunda karısına seslendi:

“Gel de şuna bak!.. İşte, nasıl bu resim?... Şu kaslara bak ne kadar zarif değil mi?... Tam güneş ışığı altındaki şu kalçaya bak... ve şu omuza, göğsün şu kıvrımına... Allah belâ mı versin canlı o! Canlı olduğunu duyumsayabiliyorum sanki ona dokunuyormuşum gibi. Onun cildini hissedebilirim, yumuşak ve sıcak; hattâ onu koklayabilirim.”

Yanında duran Christine tek heceli yanıtlar verdi. Şaşırmaya ve daha çok bu on sekiz yaşındaki kendisinin ani dirilişiyle oldukça heyecanlanmaya başlamıştı ama Claude’un hevesliliğini ne kadar dışa vurursa kendi artan mutsuzluğunun, silik ama yine de ifade edilmeyen gerginliğinin o kadar daha ayırdına varıyordu.

“Pekâlâ” diye bağırdı Claude “Bu güzellik önünde eğilerek ona tapınılması gerekmiyor mu?

— Oh, evet, evet... Biraz koyulaşmış değil mi?

— Koyulaşmak! Ne diyorsun sen?” oldu Claude’un şiddetli karşılığı. “Asla koyulaşmayacak” diye sürdürdü. “Onun ebedi bir gençliği var!” Adam ona çılgınca âşık olmuş olsa gerekti, ondan sanki gerçek bir kişiymiş gibi söz ediyordu, zaman zaman tekrar görme arzusu duyduğu ve kendisine telaş içinde randevularına koşmak için başka her şeyi unutturan kadın.

Sonra bir sabah müthiş bir resim yapma susuzluğuyla uyandı.

“Cennetteki Tanrı” diye bağırdı “Onu bir kez yapmıştım tekrar yapabilirim!... ve bu kez başaramazsam ben beceriksizin tekiyim!”

Christine onun için orada oturmak zorundaydı çünkü Claude zaten merdivenin tepesinde büyük tuvali üzerine çalışmaya hazır oluyordu. Bütün bir ay boyunca onu her gün sekiz saat çıplak

olarak ayakta tuttu ta ki ayakları duyarsızlaşana ve tükenene dek. Ama adam ona asla acımadı ve kendi yorgunluğunun da ortaya çıkmasını hep reddetti. Bir başyapıt yaratmaya kararlıydı, ayakta duran figürünün de uzanan figürü kadar güzel olmasını, stüdyonun duvarındaki figür kadar hayat saçmasını istiyordu. Ona bakmayı, danışmayı, modeliyle kıyaslamayı hiç kesmedi, aynısını tekrar üretemeyeceği korkusuyla umutsuzluklara yöneltiliyordu. Önce ona, sonra Christine'e sonra tuvaline bakarak bir öfkeye kapılıyor, çalışmasından tatmin olmazsa müthiş küfürler savuruyordu, sonunda Christine'e döndü.

"Hiç kuşku yok sevgilim sen o günlerdeki gibi değilsin" dedi "İlgisi yok... Biliyorsun, o kadar genç olduğun halde o kadar gelişmiş olman çok eğlenceliydi. Göğüslerinin gelişmiş bir kadının gibi olmasına karşın bedeninin geri kalanının bir çocuğun kırılganlığında olduğunu gördüğümde ne kadar şaşırdığımı hiç unutmuyorum... Ne olursa olsun bir zamanlar bakılası bir beden olduğu için övünebilirsin."

Duygularını incitmek gibi bir niyeti yoktu, sadece bir gözlemciydi, gözleri yarı kapalı kadının bedenini bozulmakta olan bir örnek gibi inceliyordu.

"Renk hâlâ harika" diye devam etti. "Ama çizgiler değil. Artık değil... Bacaklar, oh, bacaklar genellikle kadında en son değişen şeydir... Ama göbek ve göğüsler kesinlikle dökülüyor. İşte, kendine aynada bir bak. Şimdi koltuk altına yakın etin sarkmaya başladığını göreceksin. Çok güzel değil, öyle değil mi? Şimdi de *onun* bedene bak hiçbir sarkma yok, var mı?" diye ekledi uzanmış figüre nazik bir göz atarak. "Kuşkusuz senin hatan değil ama sorunun apaçık kökeni bu... Yazık!"

Söylediği her sözcük yorgunluktan sallanarak ayakta durmuş onu dinleyen kadına acı veriyordu. Zaten saatler boyu ona poz verirken ölesiye yoruluyordu; şimdi ise dayanılmaz işkence için poz verir hale gelmişti. Adamın bu son keşfi neydi, gençliğini onun

yüzüne vurması ve onun kıskançlığını körüklemesi ve aklını yiten güzelliği için zehirli pişmanlıklarla doldurması? Onu kendisinin rakibesi haline getiriyor, kendi resmine, alışık olduğu gibi kıskançlık yüreğini didiklemeksizin bakmasını olanaksız kılıyordu. Bu resmin yaşamında nasıl bir yeri olmuştu. Uyurken bilinçsizce göğsünü çıplak bıraktığı andan beri resim tüm mutsuzluğunun kaynağı olmuştu. Oradan yumuşak kalpli bir hayırseverlik jestiyle tüm bakire bedenini adam için soymuş ve sonra alay eden kalabalık çıplaklığını aşağıladığında ona kendini vermişti; böylece tüm yaşamı onun kullanımına verilmiş, sonunda onun modeli olmaya düşmüştü, buradan da aşkını bile yitirmişti. Şimdi ise bir kez daha tüm yaşam, kendi yaşamından da fazlası aydınlanmış ve kadını bir defada öldürmeye hazır hale gelmişti. Artık tek bir görevi olduğu onun için açtıktı eski resimdeki uzanmış kadının yeni resimdeki ayakta duran figür olarak dirilmesi.

Şimdi her oturumda Christine kendini daha da yaşlanmış hissediyordu, kendine gözyaşlarıyla dolu gözlerle bakıyor gerçekten kırışıklıklarının oluşumunu ve figürünün saflığının eriyip gidişini gözlediğini imgeliyordu. Daha önce kendini hiç bu kadar yakından incelememişti, bedeninin görünümünden utanıyor ve iğreniyordu; bu da onu güzellikleri solan tüm kadınların aşkları ellerinden kayıp gittiğinde tüm ateşiyle içine düşmeye hazır oldukları sonsuz umutsuzlukla dolduruyordu. Adamın kendisini sevmekten vazgeçmesinin nedeninin bu olup olmadığını merak ediyordu; onu öteki kadınla geceler geçirmeye ya da resmi için duyduğu doğal olmayan tutkuya sığınmaya zorlayan bu muydu? Ne olursa olsun onun yaşama tüm ilgisini yitirmesine neden olmuş ve onu çok pasaklı bir hale sokmuştu. Tüm onur ve özen duygusunu yitirmişti, her zaman kirli kaşkorsesi ve eteğiyle dolaşmaktan pek hoşlanır olmuştu; yaşlanmanın bu belirtilerini göstermekte olduğu için direnmenin yararsız olduğu fikriyle o denli cesareti kırılmıştı.

Bir gün başarısız bir oturumdan çılgına dönen Claude öyle korkunç bir şey söyledi ki Christine bunun üstesinden asla gelemeye-

di. Kontrol edilemez bir öfkeyle bir yumruğunu tuvale geçirmek üzere olan Claude öfkesini ona yöneltti yumruğunu onun yüzüne doğru sallayarak bağırdı:

“Bununla hiçbir şey yapamayacağım apaçık ortada!... Kadınlar model olmak isterlerse asla çocuk sahibi olmamalı!”

Kadın bu acımasız sözlerle o denli şaşırılmıştı ki gözyaşlarına boğuldu ve giysilerine koştı ama elleri öyle titriyordu ki sadece giysilerini birbirinden ayırabildi.

Claude hemen pişmanlığa yenildi ve merdiveninden inip onu teselli etmeye koştı.

“Özür dilerim” dedi “bunu söylememeliydim. Ben sefil bir zavallıyım... Ama lütfen pozu biraz daha sürdür... salt kötü bir duygun olmadığını göstermek için.”

Onu çıplak halde kollarının arasına aldı ve gömleğini üzerine geçirmesini durdurdu. Bir kez daha kadın onu bağışladı ve tekrar pozunu aldı ama içten içe öyle coşkularla titriyordu ki kollarından bacaklarından büyük ağırlar dalgaları geçtiğini duyumsuyordu ama yine de bir heykel kadar devinimsiz kalmayı başardı; gözyaşları yanaklarından aşağı çıplak göğsüne akıyordu. Evet diye düşündü şu çocuk hiç doğmamış olsaydı çok daha iyi olabilirdi! Belki de her şey için o suçlanabilirdi. Ağlamayı kesti, akli hiçbir zaman annelik içgüdüsünü harekete geçirmemiş ve şimdi bir âşık olarak çekiciliğini tahrip etmiş olabileceğini düşündüğünden nefret ettiği zavallı küçük yaratığa için için duyduğu öfkenin ayırdına vardığı için şimdiden babasına bahaneler üretmekteydi.

Bu kez Claude kararlılıkla resmini bitirdi ve ne pahasına olursa olsun onu Salona göndereceğine yemin etti. Tuvalini temizleyerek sabahdan geceye kadar merdiveninin tepesinde kaldı ta ki karanlık devam etmesini olanaksız kılana dek. Sonra tamamen kendini tükettiği için bu şeye bir daha dokunmayacağını söyledi. O gün Sandoz saat dört civarında onu görmeye geldiğinde evde değildi; Christine biraz hava almak için tepeye gittiğini söyledi.

Claude'la eski arkadaşları arasındaki mesafe yavaşça genişlemişti. Resmini o denli altüst edici bulmuş ve gençlik hayranlığının parçalanmasının o denli bilincindeydiler ki yavaş yavaş uzaklaşmaya başlamışlardı ve şimdi hiçbiri onu görmeye gelmiyordu. Gagnière hattâ arkadaşlarını hayretler içinde bırakarak akşamları ona Wagner çalan bir kız kuruşu olan müzik öğretmeniyle evlenip Paris'i terk etmiş ve Melun'deki kendi evlerinden birinde yaşamaya başlamıştı, orada diğer evin kirasıyla kıt kanaat geçiniyordu. Mahoudeau işlerinin kendisini uzakta tuttuğunu söylemişti çünkü şimdi bir sanatsal bronz fabrikatörü için çalışarak makul bir kazanç elde etmekteydi. Jory'nin durumu oldukça farklıydı: Mathilde onu öylesine muhafaza altına almıştı ki kimse onu göremiyordu; onu dedikodulara doyuruyor, sevişme konusunda aptallaştırıyor, ona özlediği şeyleri öylesine veriyordu ki macera arayışı içinde kaldırımları arşınlamaktan ve haz devşirmekten vazgeçmişti çünkü onlara ödeme yapmayacak kadar cimriydi. Bunun yerine bir ev köpeği kadar evcilleşmiş, cüzdanının kontrolünü Mathilde'e bırakmıştı ve sadece kadının izniyle cebinde ucuz bir puro alacak parası oluyordu. Hattâ dedikodulara göre bir zamanlar düzenli kiliseye giden Mathilde, onu dine inanına konusunda baskı altına almış ve onunla müthiş bir korku duyduğu ölüm hakkında konuşmaya başlamıştı. Fagerolles eski arkadaşına rastladığında bir içtenlik taklidi yapmayı başaran tek kişiydi, gelip onu göreceğine söz verir ama hiç gitmezdi; şimdi uğrayacak çok yeri vardı, büyük bir başarı elde etmişti, övülüyor, ziyafetlere çağırılıyor, kutlanıyordu; zafer ve servetin anayolundaydı. Claude'un yitirdiği için oldukça üzüntü duyduğu tek eski arkadaşı son yıllarda karakter farklılıkları yüzünden yaşadıkları çatışmalara karşın eski günlerin hatırına hâlâ belli bir bağlılık hissettiği Dubuche'dü. Dubuche de görünürde mutlu değildi, kuşkusuz varlık içinde yüzüyordu ama yine de perişandı; bir mimar olarak yeteneği konusunda düş kırıklığına uğradığından yakınan kayınpederiyle sürekli bir anlaşmazlık içindeydi ve yatalak karısı ve ikisi de erken

doğan ve pamuklar içinde büyütülen iki çocuğuyla sonsuz bir hasta odası atmosferinde yaşıyordu.

Sandoz Tourlaque Sokağı'nın yolunu bilen gruptaki tek kişi gibi görünüyordu. Oraya vaftiz oğlu küçük Jacques'ın ve o denli sefalet içinde tutkusu kendisini derinden etkileyen zavallı, sefil Christine'in uğruna gidiyordu; çünkü kadında bir âşık kadın görüyor ve onu kitaplarından birinde tasvir etmek istiyordu. Oraya özellikle de bir sanatçı kardeş olarak sempatisi daha da artmış olan Claude için gitmekteydi çünkü Claude'un bir biçimde tutamağını yitirdiğini ve sanatı söz konusu olduğunda giderek çılgınlığın, kahramansı çılgınlığın daha derinine battığını fark etmişti. İlk önce şaşırmıştı çünkü arkadaşına kendisinden daha çok inanırdı; ta okul günlerinden beri kendini Claude'un aşağısında sayar ve onu tüm bir çağın sanatında devrim yaratacak bir usta olarak üstün görürdü. Sonra başarısız dehayı seyrederken kalbi burkuldu ve şaşkınlık başarısızlığın konuşulamayan işkencelerine karşı acı bir şefkate yol verdi. Merak ediyordu: Sanatta deliliğin nerede yattığı söylenebilir miydi? Başarısızlıklar her zaman onu gözyaşlarına yöneltmişti ve bir kitap ya da bir resim sapmalara ne kadar eğilimliyse, bir sanatçının çabaları ne kadar grotesk ve acınası olursa etrafına o denli hayırseverlik yayma eğiliminde olur, yaralı ruhu düşlerinin vahşi taşkınlıkları içinde saygınlıkla dinlenmeyi o kadar hak ederdi.

Sandoz uğrayıp Claude'un dışarıda olduğunu öğrendiği gün Christine'in gözlerinin ağlamaktan kıpkırmızı olduğunu görünce hemen gitmedi.

“Eğer hemen döneceğini düşünüyorsan” dedi “onu bekleyeceğim.”

Kadın “Oh, dışarıda çok uzun kalacağını sanmıyorum.” diye yanıtladı.

“Eğer seni rahatsız etmeyeceksem o gelene kadar kalacağım.”

Christine için hiç bu kadar üzülmemişti; son derece moralsiz ve umutsuz görünüyordu, jestleri o denli bitkin, konuşması o denli yavaştı ki yakıcı tutkusu dışında her şeye karşı tümüyle kayıtsızdı.

En azından bir haftadır eşyanın tozunu almamış, ortalığı düzeltmemiş, her şeyi kirlenmeye ve dağılmaya bırakmıştı çünkü kendini güçlkle bir yerden ötekine sürüklüyordu. Yürekler acısı bir görüntü vardı: fakirlik sefaletle dönüşmüştü, büyük pencereden gelen sert ışık mekânın siyah gölgesinde tüm pislik ve düzensizliği gözler önüne seriyor bu da Sandoz'u bu parlak Şubat öğleden sonrasında bile kasvetle ürpertiyordu.

Christine Sandoz'un o ana dek fark etmediği bir yatağın yanındaki sandalyeye hantal hantal geri döndü.

Sandoz "Sorun ne?" diye sordu. "Jacques hasta değil, değil mi?"

— Evet hasta" dedi Christine onları ittirmeye devam eden çocuğun üzerine yatak örtülerini çekerken. "Üç gündür yatakta, o yüzden onu buraya yanımıza getirdik... Hiçbir zaman çok güçlü olmamıştı biliyorsun. Daha iyiye gideceğine daha kötüye gitti ve onun için ne yapacağımızı bilemiyoruz." diye ekledi monoton bir sesle, yanıt verirken gözlerini anlamsızca boşluğa dikmişti.

Sandoz gidip çocuğa baktığında gerçekten korktu, çok solgundu ve başı her zamankinden büyük görünüyordu, boynu için çok ağırdı. Öylesine hareketsiz yatıyordu ki kanı çekilmiş dudaklarının arasından geçen ağır soluğu olmasa ölmüş olduğu sanılabilirdi.

"Selâm Jaques" dedi Sandoz. "Bak kim geldi? Benim, vaftiz baban, Sandoz. Merhaba demeyecek misin?"

Baş kendini doğrultmak için sancılı ama beyhude bir çaba harcadı ve göz kapakları yarı açıldı gözlerinin akı göründü sonra tekrar kapandı.

"Doktorunuz yok mu?" diye sordu Christine'e

"Oh, doktorlar! Ne yapabilirler ki?" diye yanıtladı omuzlarını silkerek. "Bir tanesine gitmiştik. Yapabileceğimiz hiçbir şey olmadığını söyledi... Bir başka yanlış alarm olduğunu umalım. Yaşı gereği olduğunu sanıyorum. Şimdi on iki yaşında ve hızlı büyüyor."

Dehşete kapılan Sandoz konunun üzerine gitmedi; Christine'i daha fazla alt üst etmeyi hiç istemiyordu çünkü kadının durumun

ciddiyetini kavramadığı apaçıktı. Odanın öteki yanına gitti ve resmin önünde durdu.

“Hah! Bu iyi gidiyor.” dedi. “Bu kez Claude doğru yolda.

— Bitti.

— Bitti mi?”

Christine tuvalin gelecek hafta Salon’a gönderileceğini söyleyince ne diyeceğini bilemedi, divana oturdu ve sakince resim üzerinde düşünmeye başladı, acele bir kötülemeden kaçınıyordu. Zemin, rıhtım, Seine Nehri, Cité Adası’nın gururla yükselen pruvasıyla birlikte sadece bir taslaktı ama bir ustanın eliyle yapılmıştı, sanki ressam düşsel Paris’ini ayrıntı aşırılığıyla yozlaştırmaktan korkmuştu. Solda mükemmel bir grup vardı, hamallar alçı çuvalarını indiriyorlardı, bu kısım güzel ve güçlü bir biçimde tamamlanmıştı. Ama içinde kadın figürleriyle kayık basitçe tuvali müthiş ten renkleri patlamasıyla bölmekteydi ve kesinlikle yersizdi. Özellikle büyük çıplak figürün ateşli bir halde yapıldığı, gerçeğe göre garip biçimde büyük bir halüsinasyon niteliğinde olduğu apaçıktı ve resmin geri kalanının tüm gerçekçiliğinin tam ortasında rahatsız edici ve tutarsız bir tonu vardı.

Böyle kocaman bir başarısızlık karşısında yüreği çaresizlikle dolan Sandoz hiçbir şey söylemedi ta ki Christine’in gözleri beklentiyle onunkilere dikilene kadar, o zaman mırıldanmayı başardı:

“Müthiş, gerçekten müthiş, merkezdeki figür.”

Claude’un dönüşüyle başka bir söz etmedi, Claude eski arkadaşını görünce sevinç çılgınları attı, elini sıktı sonra Christine’e doğru gidip yatak örtülerini yine tekmelemiş olan küçük Jacques’ı öptü.

“Şimdi nasıl?” diye sordu

“Hâlâ aynı.”

Dinlendikten sonra çok iyi olacak. Çok hızlı büyüyor, hepsi bu. Sana endişelenecek bir şey olmadığını söyledim.” dedi, sonra gidip Sandoz’un yanına divana oturdu.

Christine yatağın yanında oturur, hiçbir şeye bakmaz ve görünürde yalnızlığından başka hiçbir şey düşünmezken ikisi

divanda arkalarına yaslanıp resmi incelediler. Giderek, gecenin inmesiyle pencereden gelen parlak ışık soldu, alacakaranlığın yavaş, düzgün derinleşmesiyle zayıfladı.

“Demek onu teslim etmeye karar verdin, Christine söyledi” dedi Sandoz.

“Evet gönderiyorum.

— Haklısın bayağı uzun süredir onun üzerinde çalışıyorsun. İçinde bazı ince parçalar var; soldaki rıhtım boyunca süren perspektif ve çuval taşıyan şu adam. Ama . . .”

Bir saniye tereddüt etti sonra eleştirisini sunmaya karar verdi.

“Ama hâlâ şu çıplak figürleri merkezde bırakmaktaki inadını anlamıyorum... Onlar için belirgin bir neden yok, var mı? Ve bana onların tam çıplak olmasının gerekli olmadığı konusunda söz vermiştin, hatırlıyor musun? Onları oldukları gibi bırakmakta gerçekten kararlı mısın?”

“Kararlıyım” diye yanıtladı Claude kabaca, bir *sabit* fikirle devam eden bu inatçılık tınısı açıklamaların gereksiz olduğunun işaretiydi. Geriye yaslanıp ellerini ensesinde birleştiren Claude sürekli olarak üzerine alacakaranlığın ince bir gölge perdesi çekmeye başladığı resme bakarak başka bir şeyden söz etmeye başladı.

“Neredeydim biliyor musun?” diye sordu. “Courajod’ya uğramıştım... Courajod’yu biliyor musun, peyzaj ressamı, hani ‘Gagny’deki Havuz’u Luxembourg’da. Hatırlamıyor musun, ben öldü sanıyordum ama sonra buraya çok yakın yaşadığını keşfetmiştik; tepenin hemen arkasında Abreuvoir Sokağı’nda. Courajod kafamı karıştırdı. Nerede yaşadığını bir gün temiz hava almak için dolaşırken keşfettim, asla geçip gidemezdim çünkü içten girmek istiyordum. Bir büyük ustanın, peyzaj resminin ne olduğunu gösteren adamın orada unutulmuş, tükenmiş, bir köstelek gibi gömülmüş yaşadığını bilerek kim girmek istemezdi ki?.. Sokağa ve mekânın kendine gelince imgeleyemezsin bile. Sokak pekâlâ bir taşra köy sokağı olabilirdi; iki yanda çimenli setler ve

yolun her tarafında tavuklar, kulübe her şeyden çok bir bebek evine benziyor, minik pencereler, minik kapılar, minik bahçe — bahçe demek çok zor dört armut ağacıyla eğimli bir arazi şeridi ve onu darmadağın eden bir kümes, bağdadi duvarlı, paslı demir parmaklıkları birbirine sicimle bağlanmış.”

Gözleri yarı kapalı arkasına yaslanınca konuşması yavaşlamıştı resmine ilişkin karşı konulmaz zihinsel uğraşına yenik düşüyordu ta ki o anlatımına uzak bir engel halini alıncaya kadar.

“Bugün” diye devam etti. “Courajod’nun kendisini kapısının önünde yakaladım, seksenin üstünde, bumburuşuk bir pinpon, bir çocuğun boyutlarına büzülmüş. İnanılmaz! Görmeden inanılmaz, takunyaları, köylü giysileri ve eski kadın eşarbyıla. Yine de dosdoğru üstüne gittim ve: “Mösyö Courajod” dedim “sizin kim olduğunuzu biliyorum. Luxembourg’da asılı bir başyapıtınız var. Bir sanatçı olarak sizinle el sıkışmama izin verirseniz, onur duyarım.” — Oh, hemen korkuya kapılmasını, kekelemesini ve sanki ona saldıracakmışım gibi geri geri kaçmasını görmeliydin. Yapabilse koşa koşa kaçacaktı. Ama ben onu izledim, hemen sakinleşti ve bana tavuklarını, ördeklerini, tavşanlarını, köpeklerini, kısaca bir kuzgun da dahil olmak üzere tam bir hayvanat bahçesini gösterdi. Şimdi sadece onlar için yaşıyordu, evcil hayvanları. Bakması gereken manzara ise orada yukarıdaydı. Saint-Denis’nin tüm düzlüğü, nehirler ve kasabalar, bacası tüten fabrikalar ve de buhar saçan trenlerle dolu ufka kadar uzanıyordu. Tam bir keşiş inzivası, biliyorsun, tepenin üstünde sınırsız kırsalın üzerinden Paris’e bakıyor... Kuşkusuz ben resim yapma konusuna geri döndüm ve onun dehasına nasıl da hayran olduğumuzu anlattım. ‘Siz bizim gurur kaynaklarımızdan birisiniz’ dedim. ‘Hepimizin babası olarak anılacaksınız.’ Bunun üzerine dudakları yeniden büzüldü ve dehşetle sersemlemiş gibi görünmeye başladı, çok uzaklarda kalmış gençliğinden bir iskeleti toprağın altından çıkarsaydım ancak bu kadar ürker, beni böylesine yalvaran bir ifadeyle uzak-

laştırırdı. Söylediğini anlamak olanaksızdı; sadece dişsiz dişetleriyle çiğnediği bağlantısız ifadeler, ikinci çocukluğuna dönmüş yaşlı bir adamın belirsiz saçmalamaları. “Bilmedim... çok uzak... çok yaşlı... ne fark eder ki?” sözleri tek yakalayabildiklerim. Uzun lâfın kisası beni dışarı çıkardı ve anahtarının kocaman bir dönüşünü işittim kendini ve evcil hayvanlarını gelip geçenlerin hayranlıklarından koruma altına almıştı. Onun çapındaki bir adamın günlerini emekli bir bakkal gibi tükettiğini, kendini yaşarken bir hiçe indirgediğini düşünebiliyor musun? O zaman uğruna *öldüğümüz* zaferin bedeli ne?”

Konuşurken sesi giderek daha sakin bir hal almış ve sonlarına derin iç çekmeler eklenmişti. Gece, odayı yükselen bir gelgit gibi doldurmaya başlamıştı, önce köşeleri doldurmuş sonra yavaşça yükselmiş, sandalyelerin ve masanın bacaklarını ve döşemedeki tüm dağınıklıkların üzerini örtmüştü. Şimdi resmin alt yarısı örtülüydü ve Claude umarsızca ona bakıyor hüznü giderek yükseliyor, günün solan ışıklarında resimle ilgili son bir yargıya varıyordu. Bu arada derin sessizliği sadece hasta çocuğun derin nefes alışları bölüyordu, onun yanında Christine hâlâ hareketsiz bir kara gölge gibi oturmaktaydı.

Sonunda Sandoz konuştu. Claude gibi o da bir yastığa sırt üstü yaslanmıştı elleri ensesindeydi.

“Merak ediyorum” dedi “bilinmeden yaşayıp ölmek daha mı iyidir acaba? Eğer üzerinde konuştuğumuz bu zafer bu günlerde çocukların bile inanmadığı Catechism’in(*) vaat ettiği cennet gibi bir şeyse ne büyük bir kandırmacaya uğramış olurduk! Tanrıya inanmayı bıraktık ama kendi ölümsüzlüğümüzde değil. Epeyce üzgünüz, aslında.”

Sonra artan alacakaranlığın hüznüne yol vererek kendi günah çıkarmasını yaptı ve içinde insan ıstırabına duyarlılığın yarattığı eziyetleri ortaya serdi.

(*)Hristiyan dininde çocukların ve erişkinlerin dinin doktrinini öğrenmesi için sorular ve cevaplar halinde hazırlanmış kitaplar. —çev.

“Benim durumumu al,” dedi. “Belki burjuvaların dediği gibi iyi iş yapmanın başlangıcında olduğum için, kitabımı yayımlıyorum, biraz para kazanıyorum diye kıskanıyordursundur. Pekâlâ aramızda kalsın beni aşağı doğru çekiyor. Bunu sana birçok kez söyledim ama bana hiç inanmadın çünkü üretimi çok zor bulan ve halkın içinde yer edinememiş sana göre mutluluk bol üretim ve halkın gözünde olmaktı, ister lehte ister aleyhte... Diyelim ki gelecek Salon’a kabul edildin, mücadeleye gir pek çok resim yap ve sonra umut ettiğin kadar mutlu olup olmadığını söyle bana!... Doğrusu çalışma basitçe benim tüm varoluşumu ele geçirdi. Yavaşça ama emin adımlarla beni annemden, karımdan ve benim için anlam taşıyan her şeyden kopardı. Sanki kafatasının içine ekilen bir mikrop beyni bir çırpıda yiyip bitiriyor, gövdeye ve kollara ve bacaklara yayılıyor ve zaman içinde tüm bedeni tahrip ediyor. Sabah temiz bir hava almak için çalışmanın beni gırtlığımdan yakalayıp masanın başına geçirmesinden daha erken kalkmam. Beni öğle yemeğinde de izler ve ben yemeğimi çiğnerken cümlelerimi de çiğnediğimi görürüm. Dışarı çıktığımda benimle gelir, akşam yemeğimi benim tabağımdan yer ve gece yatağımda benim yastığımı paylaşır. Bu o kadar acımasızdır ki bir kez yaratma süreci başlayınca benim için durdurmak olanaksızdır çünkü o büyümeye devam eder ve ben uyurken bile çalışmayı sürdürür... Bunun dışında hiçbir şey hiçbir kimse yoktur. Annemi görmeye giderim ama öylesine emilmişimdir ki on dakika sonra anneme gidip gitmediğimi sorarım kendime. Karıma gelince kocası yok, zavallı şey; artık asla gerçekten bir arada değiliz, el ele olduğumuzda bile. Bazen o kadar ani bir şekilde onları mutsuz ettiğimin ayırdına varıyorum ki pişmanlıklara boğuluyorum çünkü bir evdeki mutluluk nezakete, içtenliğe ve neşeye çok bağımlıdır. Ama ne yaparsam yapayım canavarın pençesinden tamamen kurtulamam ve kısa süre sonra yaratışla baş başa giden yarı bilinçli ruh haline dönerim ve çalışırken her zaman olduğum kadar somurtkan ve ilgisiz olurum. Eğer sabah yazmaları iyi gitmişse her şey daha iyi ve güzeldir; eğer

gitmemişse hiçbir şey o kadar iyi değildir; böylece tüm ev halkı her şeye gücü yeten Çalışmanın kaprislerine göre güler ya da ağlar!.. Durum budur. Şimdi benim diyebileceğim hiçbir şeyim yok. Kötü eski günlerde yabancı ülkelere seyahatler ya da ülke içinde dindendirici yolculuklar düşlerdim. Şimdi her ikisini de yapabilecek durumdayım ama çalışma tarafından kısıtılmışım, sabah canlı bir yürüyüş, eski bir arkadaşı ziyaret için boş bir zaman ya da kendini eğlendirmek için bir zaman umudu hiç yok. Kendime ait bir iradem bile yok; artık kapımı dış dünyaya kilitleyip anahtarı da pencereden atmak benim için bir alışkanlık haline geldi... Böylece çalışmamla ben kendimizi eve hapsettik. Sonunda o beni yiyip bitirecek, bu işin sonu böyle olacak!”

Yakınmalarına tekrar başlamadan önce koyulaşan gölgeler içinde bir anlık bir sessizlik oldu.

“Keşke insan biraz doyum hissetse,” dedi. “Keşke insan böyle köpek gibi bir hayatı sürdürmekten hazzı benzer bir şey çıkarabilse... Çalışırken sigaralarını içip oturmuş keyifle sakallarını okşayan şu insanlar bunu nasıl yapıyor bilemiyorum. Görünüşe göre üretimleri kolayca hattâ hazla gelen insanlar var ve onlar ruhlarının kendilerini yönetmesine göre hemen çalışabiliyor ya da çalışmıyorlar. Ve onun harika olduğunu düşünüyorlar, yazdıkları her şeyin mükemmel, seçkin, eşsiz bir güzellik olduğunu düşünüyorlar!... Ama ben doğururken forseps gerekiyor, o zaman bile çocuk bana canavar gibi görünüyor. Bir insanın kendine mutlak inanç duyması için kuşkudan bu denli yoksun olması mümkün mü? Başka hiçbir kişi için söyleyecek tek bir söz bulamayan bu insanların kendi piçleri söz konusu olduğunda tüm eleştiri ve sağduyuya boş verdiklerini görmek hâlâ beni şaşırtıyor. Bana göre bir kitapta her zaman tiksindirici bir şey vardır. Onu üretmek denen pis işten geçtikten sonra onu nasıl beğenebildiğini anlamıyorum... Sonra *kafana* fırlatılan onca tuğla da var. Neyse ki ben onları cesaret kırıcı değil uyarıcı buluyorum ama bazı insanları müthiş derecede altüst ettiğini biliyorum, onlar halkı sempatik bulma ihtiyacı içinde

olduklarını kabul edemeyen insanlar. Bazı kadınlar bilirim hoşnut edilmemektense ölmeyi yeğlerler. Belki de bu sadece doğaldır. Bir parça dürüst küfürde sağlıklı bir yan var ve popüler olmamaktan daha iyi öğretim okulu yok; kendine çeki düzen vermek için genel sürünün saldırılarından daha iyisi yoktur. Tüm yaşamını yaptığın işin içine yerleştirdiğini, ne acil adalet ne de ciddi takdir beklemediğini, herhangi bir umut beslemeden çalıştığını çünkü çalışma telaşı içinde kalbinin attığı gibi attığı için onunla başa çıkamadığını için çalıştığını kendine söyleyebiliyorsan kendine mutlu olarak ölme ve kendini bir gün takdir edileceğin yanılsamasıyla avutma izni verebilirsin.... İnsanlar öfkelerini ne kadar hafife aldığımı bilseler şaşırırlardı. Ama yine de savaşılacak kendim varım ve ben öylesine acımasızım ki kendime bir anlık mutluluk izni vermem. Yeni bir romana başladığım andan itibaren hayat sonsuz bir işkenceye dönüşür. İlk birkaç bölüm oldukça iyi gidebilir ve ben hâlâ değerimi kanıtlamak için bir umut olduğunu duyumsayabilirim ama bu duygu kısa zamanda kaybolur ve her gün giderek daha az tatmin olmaya başlarım. Kitabın beş para etmediğini söylemeye başlarım, önceki kitaplarımdan çok daha aşağı olduğunu söylemeye; ta ki her sayfa, her cümle, her sözcük ve her virgül dayanılmaz derecede çirkin görünümüyle beni işkence içinde kıvrandırınca kadar. Sonra bittiğinde, bittiğinde, ne rahatlama! Ürünü üzerine coşkular yaşayan beyefendinin mutluluk dolu hoşnutluğu değil neredeyse belini kırarak bir yükü yere indiren bir hamalın asık suratlı rahatlaması.... Sonra her şey baştan başlar ve de tüm hayatımı öğütünceye kadar bu devam edecek, günlerimi yeteneğim olmadığı, geride daha bitmiş bir kitap bırakmadığım, daha çok kitap bırakmadığım için kendime kızarak tüketeceğim ve ölüm döşeğimde yatarken yaptığım işle ilgili müthiş kuşkular yaşayacağım, onun olması gerektiği gibi olup olmadığını, şunu ya da bunu yapmamam gerekip gerekmediğini merak edeceğim ve son nefesimde onların tümünü baştan yapmayı istediğimi ifade edeceğim!”

Coşkudan nefessiz kaldığı için umarsız şüurselliğiyle tutkulu patlamasını seslendirebilsin diye biraz soluk almaya çalıştı:

“Oh, bir başka hayat! Kim bana çalışayım diye ikinci bir hayat verir! İkinci bir ölümü güvenlik içinde ölmek.”

Artık tamamen karanlıktı ve Christine’in katı siyah gölgesi artık görünmüyordu sadece çocuğun sancılı soluması kentin sokaklarından yükselen görkemli, uzak bir hüznün gibi doğrudan karanlığın içinden geliyordu. Stüdyonun yaygın kasvetinin içinde üzerine zayıf soluk bir ışık düşen tek şey büyük tuvaldi onun da üzerinde kadının çıplak figürü fark edilebilmekteydi, ama silikti, solan bir görüntü gibi, tamamlanmamış, bacaklar zaten gölgenin içinde kaybolmuş, bir kol gitmiş sadece karnın eğrisi hâlâ belirgindi ayışığı renginde.

Uzun bir sessizlikten sonra Sandoz sordu:

“Resmi götürürken seninle gelmemi ister misin?”

Claude yanıt vermedi, Sandoz onun ağladığını işittiğini sandı. — Kendisinin az önce yaşadığının benzeri olan aynı sonsuz, çaresiz hüznün müydü bu? — Bir an bekledi sonra sorusunu yineledi bu kez gözyaşlarını tutmaya çalışarak, Claude yanıt vermeyi başardı:

“Hayır, eski dostum. Yine de teşekkürler. Resim gitmiyor.

— Gitmiyor mu? Ama senin götürmeye karar verdiğini sanmıştım.

— Öyleydi... Ama o zaman resmi gerçekten görmemişim. Şimdi solan gün ışığında gördüm... Bir başka başarısızlık! Evet, öyle! Beni iki gözümün ortasından vurdu, bir yumruk darbesi gibi, şok edici bir darbe.”

Karanlığın içine gizlenmiş sıcak gözyaşlarının yanaklarından süzülmesine izin verdi. Yüreğinde oynanan sessiz dramla yorulmuş olarak elinden geldiğince onları tutmuştu ama artık önleyemiyordu.

“Zavallı Claude’um,” dedi Sandoz kibarca; kendisi de çok üzülmüştü. “İnsanın kendine itiraf etmek zorunda kalması zor bir şey, ama belki de her şeyin ötesinde onu geri çekme ve bazı parçaların üzerinde tekrar çalışma hakkın var... Şimdi beni kızdırın

her şeye karşı olan tatminsizliğimle senin cesaretini kırdığım düşüncesi.

— *Sen mi* benim cesaretimi kırdın?” dedi Claude basitçe. “Tüm o fikirlerinle mi? Dinlemiyordum bile... Şu allahın belâsı tuvalde her şeyin parçalara ayrılmasını seyretmekle çok meşguldüm. Işık soldukça belli bir noktaya ulaşıyor, çok ince gri bir yarım ışıkla ansızın neyin yanlışı olduğunu fark ediyordum. Katlanılabilir olan geri plan dışında ne kadar tutarsız olduğunu görüyordum. Ama merkezdeki çıplak figür geri kalan her şeyle çarpışıyordu ve uygun biçimde dengeli bile değildi; bacaklar bir biçimde doğru değildi... Bir insanı anında öldürebilecek bir şeydi gerçekten, hayatın içimden çekildiğini duyumsadım... Sonra karanlık yavaşça odaya yayıldıkça başımın döndüğünü hissettim, sanki her şey yenip yutulmuştu, toprak boşluğa düşmüştü, tüm dünya bir sona ulaşmıştı. Az sonra görebildiğim tek şey kadının göbeğinin eğimiydi sanki küçülen ay gibi. Ve şimdi ona bak, bak! Şimdi geriye hiçbir şey kalmadı, bir ışıltı bile. Şimdi o ölü bir karanlık, siyahtan başka hiçbir şey!”

Gerçekten resim tamamen yok olmuştu. Claude divandan kalktı; Sandoz onun karanlıkta mırıldandığını işitti.

“Ölü, siyah... ama bunun ne anlamı var?... Baştan başlayacağım!... Yapacağım şey...”

Christine onu durdurdu; sandalyesinden kalkmış ve karanlıkta Claude’la çarpışmıştı.

“Dikkatli ol” dedi “Lambayı yakıyorum.”

Yaktı ve solgun yüzü bir kez daha karanlığın içinden ortaya çıktı resme bir korku ve nefret bakışı fırlattı. Neydi bu? Gitmiyordu o zaman eski işkence en baştan tekrar mı başlıyordu?

“Baştan başlayacağım” diye yineledi Claude. “Beni öldürebilir, karımı öldürebilir, çocuğumu öldürebilir, çoğumuzu öldürebilir ama bu kez bir başyapıt olacak, Tanrım, olacak!”

Christine sandalyesine geri döndü, iki adam da huzursuz elleri yine yatak örtüleriyle uğraşan Jacques’a bakmaya gittiler. Hâlâ ağır biçimde soluyarak tamamen hareketsiz yatıyordu ve başı yatak için

çok fazla bir ağırlık gibi yastığa gömülmüştü. Claude onu geçirirken Sandoz çocuk için endişelendiğini söyledi ama Christine tamamen sersemlemişti Claude ise hâlâ gelecekteki başyapıtı tuvalin önünde dolanıyordu, onun tutkulu yanılısamasıyla ıstırap çeken çocuğunun, canının parçasının acılı gerçekliği arasında ikiye bölünmüştü.

Ertesi sabah giyinmesini tamamlarken Christine'in dehşet dolu sesinin kendisini çağırdığını işitti:

"Claude, Claude!"

Rahatsız sandalyenin üzerinde derin bir uykuya dalmış ve şimdi uyanmıştı.

"Bak!" diye bağırdı. "Ölmüş!"

Claude bir anda ona doğru sendeledi, ödü patlamış, tam olarak anlamamıştı.

"Ölmüş mü?" diye tekrarladı; zavallı küçük yaratığın sırt üstü yattığı yatağa bakıyorlardı, onu dâhi çocuk diye işaretleyen kocaman kafası bir kretin'in(*) kafası gibi şişmiş ve biçimi bozulmuştu. Bütün gece yatakta dönüp durmuş gibi görünmüyordu; ağzı açılmış, dudaklarının rengi gitmişti; hiçbir soluk alma belirtisi yoktu, boş gözleri kapanmıyordu. Babası ona dokundu, buz gibiydi.

"Doğru" diye mırıldandı "Ölmüş."

Sersemlikleri o denli büyüktü ki bir süre gözleri yaşarmadı; ortamın dehşetinden öyle çarpılmışlardı ki olup bitenlere inanamıyorlardı.

Sonra ansızın Christine yatağın yanında dizlerinin üzerine çöktü kollarını örtünün kenarında çaprazlamış başını kollarının üzerine bırakmış hıçkırıklarla sarsılıyordu. İlk korkunç andan sonra umutsuzluğu çocuğu yeterince sevmemiş olduğu için keskin bir pişmanlık darbesiyle derinleşmişti. Geçmiş, gözlerinin önünden

(*)Cretinism: Doğuştan thyreoid hormonu yokluğuna bağlı bedensel ve zihinsel yetersizlik. Boyları kısa, başları iri olur. —çev.

geçerken her gün ona pişman olmak için nedenler sunuyordu — sert sözler, gönülsüz okşamalar ve hattâ bazen vurmalar. Şimdi artık çok geçti, artık asla onu anne sevgisinden yoksun bırakmış olmasını telâfi edemeyecekti. Oğlan çoğu kez itaatsizdi, bu kez çok itaatkâr olmuştu. Kadın ona o kadar çok “sessiz ol babanın çalışmasına izin ver” demişti ki şimdi çok uzun bir süre sessiz olacaktı. Düşünce Christine için çok ağırdı ve her hıçkırık boğuk bir pişmanlık çığlığıydı.

Claude stüdyonun içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başlamıştı hareket etme doğrultusunda tam bir sinirsel arzu içindeydi. Yüzü acı içinde kasılmıştı ama gözyaşları yavaşça akıyor o da elinin tersiyle onları otomatik olarak siliyordu. Çocuğun ölü bedeninin önünden her geçişte kendini ona bakmak zorunda hissediyordu sanki o camlaşmış bakan gözler üzerinde bir tür güç uygulamaktaydı. Önce buna direnmeye çalıştı ama çekim arttıkça arttı ve bir takıntı düzeyine ulaştı öye ki sonunda dayanamayıp küçük bir tuval aldı ve ölü çocuk üzerine çalışmaya başladı. İlk birkaç dakika görüşü yaşlarla bulanıktı ama onları silmeyi sürdürdü ve titreyen fırçasını işletmekte inat etti. Çalışmak kısa sürede gözlerini kuruttu ve ellerini sabitleştirdi ve oğlunun cansız bedeni basitçe bir modele, sanatçı için yabancı, soğurucu bir nesneye dönüştü. Başın abartılı biçimi, cildin balmumu gibi dokusu, boşlukta kocaman açılmış delikler gibi gözler, onunla ilgili her şey Claude’u heyecanlandırıyor, onu gayret ve hevesle dolduruyordu. Sonucu görmek için geri çekildi; memnun kaldı ve çalışırken dudaklarında belli belirsiz bir tebessüm belirdi.

Christine baktığında onu tamamen işine gömülmüş buldu tekrar gözyaşlarına boğulurken tek söyleyebildiği:

“Artık onu resmedebilirsin. Bu kez yeterince sakın duracaktır.” oldu.

Tam beş saat boyunca Claude durmadan çalıştı ve iki gün sonra Sandoz’la birlikte cenazeden döndüklerinde küçük resim Sandoz’u hem acıma hem de hayranlıkla doldurdu. Geçmişe değer bir resim-

di, bir ışıklandırma başyapıtı, güçlü bir biçimde ele alınmış, ayrıca çok yoğun bir hüznün eklenmişti, her şeyin bittiği duygusu, çocuğun yaşamının bitmiş olmasıyla hayatın kendisi sonsuza kadar yok olmuş gibiydi.

Sandoz onu çok fazla övemedi ama Claude'un:

“Gerçekten beğendin mi onu?... O zaman karar verildi. Öteki resim hazır olmadığına göre Salon'a bunu gönderiyorum,” dediğini işittiğinde biraz şaşırmıştı.

10. BÖLÜM

CLAUDE “Ölü Çocuk” tablosunu *Palais de l’Industrie*’e(*) götürdüğünün ertesi sabahı kendisini çok içten kutlayan Fagerolles’le karşılaştığında Monceau Parkı civarında dolaşıyordu.

“Vay bu bizim eski Claude değil mi?” diye bağırdı “Son zamanlarda sana neler oluyor? Ne yapıyorsun? Bu günlerde kimse seni görmüyor!”

Sonra Claude son ürünüyle meşgul olduğundan ona küçük resmini Salon’a gönderdiğini söyleyince ekledi:

“Güzel, güzel! Onun kabul edildiğini görmeliyim. Biliyorsun bu yıl Komite’ye adayım.”

Gerçekten de öyleydi, sanatçılar arasındaki bitmek bilmez homurdanma ve tatminsizliklerin ve reform için sonsuz beyhude çabaların sonucunda sergicilerin kendi Seçim Komitelerini seçmesi gerektiğine resmen karar verilmişti. Sonuç heykel ve resim dünyasında bir öfkeye yol açmıştı ve müthiş bir seçim ateşi isyanı tüm hırsları, klikleşmeleri, entrikaları ve şikeleriyle tamamlanmış bu da politikanın şöhretini lekelemişti.

“Benimle eve gel” diye devam etti Fagerolles “ve satın aldığım küçük yere bir göz at. Söz verdiğin halde orayı henüz görmedin. Uzak değil... Villiers Caddesi’nin tam köşesinde.”

Neşeyle Claude’un kolunu yakaladığından Claude onunla gitmek zorunda kaldı, kendini eski okul arkadaşının resmini kabul ettirebileceğini düşünürken yakaladığından utanç ve arzu arasında ikiye bölünmüştü. Villiers Caddesi’ne geldiklerinde durup binanın cephesine baktı, zarif ve çok değerli bir mimari parçasıydı,

(*)Paris 1855 Evrensel Fuarı için inşa edilen 1896’da yıkılan binanın adı.

tirizli pencereler, küçük kuleler ve süslü kurşun çatısıyla Bourges' daki bir Rönesans evinin bire bir kopyasıydı. Bir mücevherdi, bir metres için yeterince şaşıalı diye düşündü ama köşeyi dönüp de yolun tam karşısında bir keresinde anısı hâlâ bir düş gibi peşini bırakmayan bir gece geçirdiği Irma Bécot'nun saray gibi malikanesini görünce oldukça şaşırdı. Çok geniş görünüyordu, sağlam, krallara layık debdebesi içinde neredeyse ciddiye ve karşı komşusunu süslü bir mücevhere benzetiyordu.

“Şuradaki Irma'ya ne dersin?” dedi Fagerolles sesinde bir saygı tınısıyla. “*Kendisine* bir katedral aldı... Ama benim satacak resimlerden başka bir şeyim yoktu... Gel içeri.”

İçerinin lüksü hem görkemli hem de garipti, holde antika goblenler, eski silahlar, müthiş bir antika mobilyalar koleksiyonu ve Oryantal eşyalarla sürüyordu. Yemek odasında holün solunda duvarlar lake panellerle bölümlenmişti ve tavanda bir kırmızı ejderha gobleni asılıydı oymalı devasa merdiven afişler arasında akıyordu ve egzotik çiçeklerle doluydu. Hepsinin içinde en muhteşemi üst kattaki stüdyoydu. Çok büyük değildi, Oryantal kumaşlarla kaplı duvarlarda hiç resim yoktu stüdyonun bir ucunu kocaman bir şömine kaplamaktaydı, şömine rafını ejderha figürleri destekliyordu, öteki uçta mızrakların ucuna gerili şatafatlı askılardan oluşan bir tür tente vardı, altında şahane halı bolluğu üzerinde büyük bir divan duruyordu, alçaktı ama kürkler ve yastıklarla yükseltilmişti.

Claude'un aklına her şey bir soru getirirken sormaktan kendini alıkoydu. Bunların hepsi ödenmiş miydi? Fagerolles bir yıl önce resmen madalya aldığı için bir portre için on bin frank istiyordu. Naudet, bir zamanlar onu lanse eden adam, onu açıkça sömürüyordu ve tuvallelerinden hiçbirinin yirmi, otuz hattâ kırk bin franktan aşağı gitmesine izin vermiyordu. Eğer Fagerolles kayıtsızlıktan ve en minik taslaklarının açgözlüce arkasından koşulan sanatçının aşırı gerginliğinden etkilenmeseydi, siparişler art arda yağardı. Ve

henüz tüm bu lüks gösterisi buram buram borç ve kısmi ödeme kokuyordu ve temsil ettiği tüm para, Borsada kumar oynar gibi kazanılmış para, sanatçının parmaklarının arasından akıp gidiyordu, onun sonu buydu. Bu kadar ani kazanılan yeni servetinin tüm şaşaasından hâlâ hoşlanan Fagerolles masraflar konusunda hiç endişelenmiyordu. Her zaman hem de her defasında daha yüksek fiyata satacağına güveniyordu kendisine modern sanat dünyasında elde ettiği iyi konumun zaferinin tadını çıkarıyordu.

Bir süre sonra Claude karaağaçtan bir şövalenin üzerinde kırmızı peluşla örtülmüş küçük bir tuval gördü. Sanatçının aletlerinin bırakılmış halini göstermekteydi, aralarında gül ağacından bir boya kutusuyla bir kutu pastel de vardı.

“Temiz bir iş” dedi Claude Fagerolles’ü memnun etmek için. “Senin ‘Salon’dan ne haber? İş gönderdin mi?”

“Oh, evet, şükürler olsun gitti! Ziyaretçilerimi görmeliydin. Sonsuz bir geçit, her gün bir hafta kaçmak zorunda kaldım. . . . Hiçbir şey göndermek istemiyordum; buna oldukça aşağılayıcı bir gözle bakılıyor biliyorsun. Naudet de karşıydı. Ama sen nasıl olduğunu bilirsin. Her taraftan çekiştiriliyordum ve tüm gençler benim Komiteye girip onlara destek olmamı istiyorlardı... Gönderdiğim çok yalın bir şey: “Öğle yemeği partisi” —ona bu adı verdim— iki erkek ve üç kadın ev partisi misafirleri açık havada bir orman açıklığında öğle yemeği yiyorlar... Oldukça özgün, görünce sen de katılacaksın.”

Gözleri Claude’un üzerine dikilmiş bakışlarına takılınca sesi titredi ama apaçık huzursuzluğunu şövaledeki küçük tuvale tasasızca kaydırdı.

“Bu Naudet’nin yapmamı istediği bir çöp. Oh, dostum bende neyin eksik olduğunu biliyorum: sende pek çok olan şeyden birazcık... Ve hâlâ senden yanayım, ister inan ister inanma, dün olduğu gibi seni savunuyorum.” diye ekledi Claude’un omuzuna bir şaplak atarken.

Eski ustasının sessiz aşığılamasını sezmiş ve her zamanki cilve ve yalakalığıyla onu geri kazanmak istemişti, sıradan bir kadının çok daha fazla sevilme ümidi taşıması gibiydi. Ama çok içtendi ve bir tür gergin saygıyla Claude'un resminin kabul edilmesi için her şeyi yapacağına söz verdi.

Tam o sırada misafirler gelmeye başladı ve sonraki saat boyunca on beş yirmi kişi stüdyodan geçti: genç öğrencileri tanıştıran babalar, resimlerini Salon için öneren sergiciler, etkin kişiler üzerine notlarını değiş tokuş etmek isteyen meslekdaşlar hattâ yetenekleri için bir korunma sağlama umuduyla çekiciliklerini kullanmaya çalışan kadınlar. Claude için Fagerolles'ü seçim adayı rolünü oynarken izlemek şaşırtıcıydı, her gelenle el sıkışıyor, birine: "Çok güzel, bu yıl gönderdiğin resim gerçekten çok güzel" derken bir başkasına "Ne! Hâlâ bir madalya almadınız mı!" diyor ve şaşkınlık numarası yapıyor, herkese "Eğer yapacak bir şeyim olsaydı onlara bir resmin ne zaman bakılası olduğunu gösterirdim." diyordu. Sonuçta misafirlerini memnun gönderiyordu, kapıyı her birinin arkasından uç derecede cana yakınlıkla kapatıyordu, kapının arkasında hovardalık zamanlarından kalma çok hafif bir kıs kıs gülmesi oluyordu.

Yalnız kaldıkları nadir anlardan birinde Claude'a "İşte kendin de görüyorsun" dedi "bu beyinsiz budalalara harcamak zorunda kaldığım zamanı."

Cumba penceresine doğru ilerleyip ansızın pencereyi açtı karşı evin balkonunda beyaz bir figürden başkası olmadığını fark etmişti, dantel bir sabahlık içindeki kadın mendilini sallıyordu. Karşılık olarak Fagerolles elini üç kez kaldırdı sonra her iki pencere de kapatıldı.

Claude Irma'yı tanımişti ve garip bir sessizlik anından sonra Fagerolles sakince durumu açıkladı.

"Gördüğün gibi. Çok el altında. Doğrudan haberleşiyoruz, hattâ bir telgraf kodumuz bile var. Beni istiyor bu yüzden yolun karşısına geçmeliyim... Sana ve bana bir iki şey öğretebilecek bir kız var."

“Örneğin, ne?”

“Eh, her şey sırası geldiğinde. Ahlâksızlık, sanat, zekâ hepsi onda var... ayrıca başarı yeteneği de var. Evet, olağanüstü bir yetenek. Bana ne resmi yapacağımı söyleyen odur. Ciddiyim... Ve her şeye karşın hiç değişmiyor. Her zaman olduğu gibi aynı tombul yanaklı sokak çocuğu, her zaman biraz eğlenceye hazır ve bir kez canı seni istedi mi onu hiç bir şey tutamaz.”

Konuşurken yanaklarına alev biçimli iki kırmızı yama oturmuş, gözleri bulanık sular gibi bir an için bulutlanmıştı. İkisi de aynı caddede oturmaya başladıklarından beri tekrar Irma'yla birlikte olmaya başlamıştı ve dedikodulara göre zeki ve sertleşmiş Paris'li maceracı kadının kanını emmesine izin veriyordu; durmadan hizmetçisini önemli paralar istemeye göndermekteydi — bir tüccar için, geçici bir süs için, hiçbir şey için, çok sık olarak ama adamın ceplerini boşaltmaktan gerçek bir zevk de alarak. Bu, resimlerinin durmadan artan fiyatlarına karşın sıkışık koşullarını, neden hep borç içinde olduğunu kısmen açıklıyordu. Ayrıca kadın için yararsız bir lüks olduğunu da biliyordu, resme düşkün bir kadın için bir dikkat dağıtıcı, Irma sanki kocalarıymış gibi faturalarını ödeyen ciddi beyefendilerin arkasından dalga geçerd. Bunu büyük bir şaka olarak görüyordu ve sapkınlıkları aralarında doyurucu bir bağ oluşturduğu ve ilişkilerine fazladan bir namussuzluk tadı kattığı için Fagerolles de bunu eğlenceli buluyordu kadının gizli aşkı olmaktan duyduğu sinsi bir sevinçle bunun maliyetini hiç düşünmeden ödüyordu.

Claude şapkasını giydi gitmeye hazırdı çünkü Fagerolles açıkça gitmeye can atıyordu ve yolun karşısındaki eve sıkıntılı bakışlar atıyordu.

“Seni alelacele göndermek istemezdim” dedi “ama gördün beni bekliyor. Eh her şey düzendi bu sene kabul edileceksin... tabii seçildiğim takdirde... Hey, oyların sayıldığı gece

Sanayi Sarayı'na gelsene. Kuşkusuz büyük bir velvele olacak ama sen de hemen senin işine yarayıp yaramayacağını öğrenirsin.

Başlangıçta Claude böyle bir şey yapmayacağına yemin etmişti. Fagerolles tarafından korunmak taşıyabileceğinden ağır bir yükü ta ki korktuğu tek bir şey olduğunu fark edinceye kadar: alçağın biri eğer en küçük bir başarısızlık olasılığı görürse sözünü tutmayabileceği. Böylece oy verme günü gelince evde oturup bekleyemedi dışarı çıktı Champs-Élysées'de dolandı sanki uzun bir yürüyüş yapıyormuş gibiydi. Champs-Élysées başka her yer kadar iyiydi çünkü çalışmayı durdurmuştu —her ne kadar bunun nedeninin Salon'un yaklaşması olduğunu kendine itiraf etmese de— ve kentin içinde uzun yürüyüşlerini kesmişti. Kendisine oy verecek değildi, henüz hiçbir resmi kabul edilmemişti ama Endüstri Sarayı'nın önünden yoluna devam etti, girişin yanındaki gürültü ve etkinlikten büyüldü: oy verenler içeri dışarı girip çıkıyor, kirli önlükleriyle aday listelerini bağırarak adamlar üstlerine atlıyordu. Farklı klik ve görüşleri temsil eden en az otuz farklı liste vardı: Güzel Sanatlar listeleri, liberaller, tutucular, koalisyon listeleri, “genç ekol” listeleri ve kadınların listeleri. Bir isyanın ertesi günün oy verme kabinlerinin önündekinin tamamen aynı bir koşuşma.

Saat dörtte oy verme bitince Claude merakına direnemedi ne olup bittiğini görmek için içeri girdi. Merdivenler boştu, isteyen herkes girebiliyordu. Merdivenlerin sonunda kendini Champs-Élysées'ye bakan kocaman Komite Odasında buldu. On iki metre uzunluğunda bir masa ortada duruyordu ve devasa bir şömine bir uçtaydı içinde kesilmemiş kütükler yanıyordu. Dört ya da beş yıl önce oy verenin, arkadaşlarının, sayımı seyretmeye gelen meraklıların konuşmaları ve kahkahaları bir fırtına kükremesi gibi yüksek tavana yükselmekteydi. Masanın çevresinde sözcüler hazırlanmaktaydı ya da şimdiden çalışmaya başlamışlardı. Üçer kişilik gruplar halinde çalışıyorlardı, ikisi sayım için biri de denetlemek için ve böyle on beş kadar grup vardı, üç ya da dört tane daha gerekiyordu

ama başka gönüllü yoktu; herkes gece boyunca onları oraya bağlayabilecek zahmetli bir görevden kaçınmaya çalışmaktaydı.

Görünüşe göre sabahtan beri orada olan Fagerolles sesini duyurabilmek için elinden geleni yapıyor ve bağıriyordu:

“Gelin beyler, bir gönüllü aranıyor! Bir gönüllü beyler!”

Sonra Claude’un bakışını yakaladı üzerine atıldı ve zorla onu masaya getirdi.

“Tam aradığımız adam. Şimdi bize bir iyilik yap şuraya otur ve bize yardım et. Her şey iyi niyetle o yüzden reddedemezsin.”

O anda Claude kendini bir “kontrolör” rolünde buldu, büyük bir ciddiyetle yaptığı bir iş, doğal olarak çekingen olduğu ve belli miktar bastırılmış heyecan yaşıyordu çünkü resminin kabulünün vicdanlı bir uygulamayla elindeki görevi yerine getirmesine bağlı olduğunu düşünmüştü. Sayıcıların hazırlayıp kendisine verdikleri listelerden isimleri okuyacak olan oydu, çevresindeki en korkutucu gürültünün arasından yirmi ya da otuz farklı ses yirmi ya da otuz değişik ismi bağıriyorlar bu isimler kalabalığın durmak bilmez uğultusu arasında dolu taneleri gibi patlıyordu. Hiçbir şeyi soğukkanlı bir şekilde yapamadığı için listeler geldikçe heyecanı arttıkça arttı, Fagerolles’un ismi çıkmayınca üzülüyor ismi tekrar okununca neşeleniyordu. Bu son duyguyu oldukça sık olarak yaşamıştı çünkü söz konusu genç adam kendini popüler kılmayı becermişti, her yerde görünmüştü, güç sahibi olabileceklerin kafelerini ziyaret etmiş, inanç gibi meslekleri riske atmış, genç sanatçılar için sopasını kaldırmış ama Enstitü Üyelerine yaltaklanmayı da unutmamıştı. Destek dalgası büyüyordu ve Fagerolles açıkça genel bir favori idi.

Bu ıslak Mart gününde gece saat altı civarında çöktü. Görevliler lambaları getirdi onların çevresinde sayımı bir hava tahmincisinin gözüyle izleyen dikkatli sanatçıların karanlık, sessiz biçimleri toplanmıştı. Diğerleri daha özensiz bir havadaydı, ıslık çalıyorlardı hattâ bir türkü söylemeye bile yeltendiler. Saat sekizde soğuk

etler ve şaraptan oluşan bir atıştırmalık gelince asıl eğlence başladı. Göz açıp kapayınca kadar şarap şişeleri boşaldı, herkes eline ne geçerse tıktı ve kısa zamanda şöminede yanan kocaman kütüklerin bir demirhane manzarası verdiği devasa oda tam hızıyla çalışan bir köy panayırına döndü. Herkes sigara içmeye başlayınca odanın havası öyle ağırlaştı ki lambaların sarı ışığını bile soldurdu. Döşeme ayak bileğine kadar çöplerle doldu, kâğıt kırıntıları ve geçersiz oylar, şişe mantarları, ekmek lokmaları hattâ kırık birkaç tabak. İnsanlar kendilerini bırakmışlardı. Soluk yüzlü bir heykeltıraş bir tabureye tırmanmış kalabalığa nutuk atıyor, kremli bıyığı ve gaga gibi burnuyla bir ressam bir sandalyeye ata biner gibi binmiş bir yandan dörtlüye gidiyor bir yandan da İmparator gibi etraftakileri selâmlıyordu.

Ancak zaman ilerledikçe eğlenenlerin çoğu yoruldu ve evlerine gitti, saat on bir civarında yalnızca iki yüz kişi kadar kaldı. Ama gece yarısından sonra kalabalık tekrar arttı, evlerine giden tiyatro ya da partilerden çıkmış gecikenler oylama sonuçlarını Paris'in geri kalanından önce öğrenmek için gece giysileriyle uğradılar. Aralarında bazı röportajcılar da vardı ve onların herhangi bir kısmı sonuç alındığında odadan dışarı fırladıkları görülebiliyordu.

Artık sesi tamamen kısılmış olan Claude hâlâ adları anons etmekteydi. Sigara dumanı ve sıcaklık katlanılmaz derecedeydi ve döşemedeki pisliklerden bir ahırdaki pis koku yükseliyordu. Saat biri vurdu, sonra ikiyi, Claude hâlâ saymayla meşguldü o kadar ki diğerleri işlerini çoktan bitirdiği halde o hâlâ sayı kolonlarıyla boğuşuyordu. Sonunda tüm kısmi listeler birleştirilince sonuçlar ilân edildi. Fagerolles aynı listede olduğu halde çoğunlukla silinen Bongrand'ın beş sıra üstünde kırk kişinin on beşincisi olmuştu. Claude, Tourlaque Sokağı'ndaki evine bitkin ama mutlu döndüğünde gün doğuyordu.

Sonra on beş gün boyunca sinirleri ayaktaydı. Belki bir düzineden fazla Fagerolles'e gidip ne olduğunu sormayı düşündü ama utanç her defasında onu alıkoydu. Ayrıca Komite sunumları alfa

betik sırayla incelediği için henüz bir sonuca varmış olmaları olanaksızdı. Sonra bir akşam Clichy Bulvarı'nda geniş omuzlu bir tipin kendisine doğru yuvarlanan bir yürüyüşle geldiğini görünce kalbi yerinden oynadı.

Karşılaşmadan utanmış gibi görünen Bongrand'dı. İlk konuşan o oldu.

"Aşağıda Palais'de işler çok kolay gitmiyor." dedi. "Ama hâlâ umut var; Fagerolles'le ben olaylara göz kulak oluyoruz evlât ama senin şansını bozacak bir şey söylerim diye ölesiye korkuyorum."

Gerçek Bongrand'ın Güzel Sanatlar'da ünlü bir öğretmen ve seçkin, parlak okulun bağnazlarından biri ve Seçim Komitesinin başkanlığına atanmış olan Mazel'le sürekli bir çatışma içinde olmalarıydı. Birbirlerini "Sayın meslekdaşım" diye çağırımlarına ve içten tokalaşmalarına karşın ilk günden beri düşmanlıkları sürüyordu; birinin bir resmin lehinde oy vermesi ötekinin reddi yönünde oy vermesine yetiyordu. Öte yandan sekreter seçilmiş olan Fagerolles kendini Mazel'in resmi şaklabanı atamıştı ve o denli başarılı bir dalkavukluk yapıyordu ki usta döneke öğrencisini kolayca bağışlamıştı. Ama şimdi bir usta olan öğrenci zaten kabalığıyla bir iticilik elde etmişti ve yeniler ya da aşırı maceracı resamlara karşı Enstitü'nün diğer Üyelerinden çok daha sert olmasıyla tanınıyordu. Ama bir resmin kabul edilmesini isterse ansızın çok insancıl olabiliyordu; o zaman sonsuz şakacılığı ve entrikaları zekice yönetmesiyle, tüm sakinliği ve gözbağcı rahatlığıyla oyu elde edebiliyordu.

Komitede olmak kolay bir görev değildi; güçlü kuvvetli Bongrand'ı bile yormuştu. Her gün görevliler tarafından işi hazırlanırdı, onlar sonsuz bir tuvaler sergisini hazırlarlardı, onları yere sererler, duvarlara yaslarlar, tüm Sanayi Sarayı'nın zemin kat odalarını doldururlardı. Her öğleden sonra saat birde küçük bir çanla silahlanmış Başkanlarının arkasında Komite'nin kırk üyesi turlarına başlarlar ve alfabenin tüm harfleri bitene kadar tur atar-

lardı. Kararlar hemen orada dile getirilir, yapabilirlerse kısa konuşurlardı, bir oy bile almadan açık hataları dışa vururlardı. Ara sıra bir tartışma onları durdurur on dakika kadar dalaşırlar sonra resmi akşam ikinci gözden geçirme için bir kenara ayırılırlardı. Bu sırada iki adam on metrelik bir ipi resimden dört adım kadar ileride gerer tartışmanın harareti içinde jüri üyelerinin resme çok fazla yaklaşımlarını engellerlerdi. O zaman bile rastlantısal bir göbek ipi ciddi biçimde eğebilirdi. Komitenin arkasında yetmiş beyaz ceketli görevli bir başkalfanın emrinde gelirlerdi. Sekreterler kararları anons ettiğinde reddedilen resimleri ayırıp, savaştan sonra cesetlere yapıldığı gibi bir kenara koymak onların göreviydi. Tüm turu tamamlamak iki saat sürerdi; bir dizi soğuk, esintili odada tüketici bir dolaşmaydı, en az yatkın olanları bile kendilerini kürk ceketlere bürünmeye zorlayan herhangi bir ara verilmeden ve bir an için oturma fırsatı olmadan süren bir gezinti. O zaman saat üçteki yemeği bu denli hoş karşılamaya şaşmamak gerekir. Kırmızı şarap, çikolata ve sandviçlerin servis edildiği bir büfede yarım saatlik bir dinlenme anlamına gelir bu arada karşılıklı ödünlerin pazarlığı yapılır, etkilerin ve oyların değiş tokuşunun keyfi çıkarılırdı. Komitenin büyük çoğunluğu önerilerle öylesine ağır eleştiri bombardımanına tutulurdu ki kimseyi unutmamak için küçük defterler taşırlar, birisi meslekdaşlarından birinin koruması altındaki birine oy vermişse onun koruması altındakine oy vermede anlaşımlarsa görüşlerini serbestçe paylaşırlardı. Diğerleri ise tersine ya ilke gereği ya da ilgisizlikten tüm entrikalardan uzak kalır boşluğa bakıp sigaralarını tütürerek dikilirlerdi.

Aradan sonra görev devam ederdi ama daha gevşek bir şekilde, içinde oturmak için sandalyelerin hattâ üzerinde kalemler, mürekkepler ve kâğıtlar bulunan masaların bulunduğu tek bir odada. Orada tüm resimler bir buçuk metre uzaklıktan bir “şövale üzerinde” ölçümlenir, bir defada on, on iki resim yeşil çuhayla kaplı bir tür platform üzerinde değerlendirilirdi. Komitenin çoğunluğu orada mutlu bir biçimde gelişmelere boş vererek oturur,

bazıları iletişimleriyle meşgul olarak yerleşirler, başkan da sık aralıklarla saygın bir çoğunluğu korumakla kendini görevlendirir-di. Bazen bir heves dalgası oluşur herkes birbirini itip kakar, kaynaşan bir kafalar kitlesi üzerinde müthiş bir şapkalar ve bastonlar heyecanı dalgalanırdı.

“Ölü Çocuk” işte orada “şövale üzerinde” nihayet görünmüştü. Tüm bir hafta boyunca Fagerolles her tür karmaşık pazarlıkla Claude’un lehine oylar için çaba harcamıştı. Ama yokuş yukarı bir işti; verdiği başka sözlerle çatışmış ve ne zaman arkadaşının adından söz etse redlerden başka bir şey elde edememişti. Bir defter tutmayan ve kötü zamanlanmış dürüstlük patlamalarıyla en iyi nedenleri bile tahrip edecek kadar patavatsız olan Bongrand’dan hiç yardım alamamasından da şikayetçiydi. Fagerolles eğer genel olarak olanaksız sayılan bir kabulü sağlamak için gücünü kullanmayı kafasına koymamış olsaydı birçok kez Claude’u terk edebilirdi. Gerekirse Komitenin elini zorlayabileceğini kanıtlamak istiyordu. Belki de vicdanının derinliklerinden bir adalet çağrısı almıştı ve yeteneğini yağmalamış olduğu adam için pusuya yatmış bir saygının ayırdındaydı.

O özel günde Mazel çok da iyi huylu değildi. En önce başkalfa koşarak gelip bir bildiride bulunmuştu:

“Mösyö Mazel dün bir hata yapılmış. Bir *hors concours*(*) yarışma dışı bir tablo geri çevrilmiş. 2530 numara, biliyorsunuz efendim, bir ağacın altında çıplak bir hanım.”

Haklıydı; söz konusu resim Enstitü’nün çok değer verdiği eski bir klasik ressam tarafından yapıldığını kimse fark etmeden oybirliğiyle bir yana atılan yığının içine gönderilmişti. Böyle özet bir infaz fikri, ve başkalfanın yüzündeki dehşet ve şaşkınlık Komite’nin buna paha biçilmez bir şaka olarak bakan daha genç üyeleri arasında kıs kıs gülüşmelere neden olmuştu. Öte yandan Mazel böyle kazalara son derece içerlerdi, onları Güzel Sanatlar’ın

(*)Yarışma için uygun olmayan. —çev.

otoritesine zarar verici bulurdu. Kızgın bir tavırla öfkeli bir yanıt verdi:

“Onu bulun ve kabul edilenlerin arasına koyun” ve ekledi “Yine de dün katlanılmaz bir sıra vardı. Koşuşma sırasında kim böyle bir karar verebilir gerçekten bilmiyorum, sessizliği bile sağlayamıyordum.”

Ve zili öfkeyle çaldı.

“Beyefendiler başlamaya hazırız.” diye seslendi. “Nazik dikkatinizi talep ediyorum lütfederseniz.”

Ne yazık ki ilk grup resim yerleştirildiğinde bir şey daha ters gitti. Resimlerden biri özellikle kötü olduğu için onu çarpmıştı ve renkleri o denli kabaydı ki çok öfkelenildi. Gözleri iyi görmediği için imzaya bakmak için eğildi ve bunu yaparken mırıldandı:

“Bu canavarlığı kim üretmiş?”

Arkadaşlarından birinin imzasını görünce o denli sarsıldı ki kimsenin ilk yorumunu iştmemiş olduğunu umarak açıkladı:

“Güzel!... Beyler, bunun için bir numara. Katılıyor musunuz?”

Böylece resim “bir numara”yı garantiledi ve ona sıraya asılma hakkını verdi. Ancak Mazel acı çekiyordu ve meslekdaşlarının oy verirken güldüklerini ve birbirlerini dürttüklerini görünce havası daha da bozuldu.

Aslında hepsi aynı konumdaydı; çoğu ne düşündüklerini tam olarak söylüyor sonra imzayı çözünce tükürdüklerini yalamak zorunda kalıyorlardı; öyle ki bir süre sonra dikkatli olmayı öğrendiler ve bir görüş bildirmeden önce kafalarını uzatıp imzaya özenli bir bakış atmaya başladılar. Artık ne zaman bir arkadaşın tuvali ya da bir Komite üyesinin kuşkulu çabası karşısına gelse söz konusu sanatçının arkasından belirti verme konusunda temkinli davranıyorlardı bunun anlamı da “Dikkatli ol! Adımına dikkat et! Bu onun!” oluyordu.

Gergin atmosfere karşın Fagerolles, ailesi değişik fırsatlarla kendisini ağırlamış olan zengin öğrencilerinden birinin iğrenç bir portresi üzerinde ilk zaferini elde etmişti. Bu Mazel’i yanına almak ve onun yüreğini açlıktan ölecek düzeyde olan üç kızın perişan

baba öyküsüyle yumuşatmak anlamına geliyordu ama başkan yerinden oynatmak kolay değildi. Eğer açıktan ölmek üzereyseniz resim yapmayı bırakırsınız oldu karşılığı. Üç genç kızı kendinizle birlikte bu şekilde dibe çekmezsiniz. Yine de portrenin lehinde el kaldıranlar Fagerolles ve Mazel oldu. Protestolar oldu ve duygular daha da yükseldi; hattâ iki Institut Üyesi resim hakkında ateş püskürdüler ta ki Fagerolles onlara kendisinin Mazel'in hatırına oy verdiğini söyleyene dek.

“Bana oy vereyim diye yalvardı” dedi. “Bir akrabasının işi sanırım. Ne olursa olsun onu kabul edecek.”

Hemen iki Akademisyen el kaldırdı ve büyük bir çoğunluk da onları izledi.

Alaylar, kahkahalar, aşağılama çığlıkları şövalenin üzerinde yerini alan bir sonraki resmi karşıladı. O “Ölü Çocuk”tu. Bir daha-ki sefere ne göndereceklerdi bakalım, yoksa Morg mu? Genç üyeler başın büyüklüğü üzerine şakalar yaptılar; maymuna benzediğini söylediler, bir kabağa tıkılmış bir maymuna. Daha yaşlı üyeler sadece dehşet içinde geri çekildiler.

Fagerolles partiyi yitirdiğini derhal anladı. Zeki olmaya ve oy versinler diye onları eğlendirmeye çalışarak işe başladı.

“Gelin beyler. Yaşlı bir cesur, biliyorsunuz . . .”

Bir öfkeli açıklamalar patlamasıyla karşılandı. Hayır! Bu adam değil! Onu eskiden beri biliyorlardı. O garip biriydi. Bir baş belâsıydı; kendilerini on beş yıldır taciz etmekteydi, kendini dâhi zannediyordu, Salon'u temizleyeceğini ilân ediyordu ama asla kabul edilebilir bir resim sunmayı başaramamıştı. Gemi aızıya almış özgünlüğe, potansiyeli olan bir rakibe, yenildiği zaman bile zafer kazanan yenilmez güce tüm nefret orada bağırımlarının ve açıklamalarının arkasındaydı anlamı da “Gösterin ona! Onu istemiyoruz.” idi.

Sonra Fagerolles kendisiyle çelişme yanlışını yaptı gerçek etkisinin ne kadar az olduğunu ayırt ederek öfkesine yol verdi.

“Adil değilsiniz!” diye bağırdı. “En azından adil olmaya çalışabilirsiniz!”

Bu, olayı zirveye taşıdı. Etrafı sarıldı, iteklendi, tehdit edildi, keskin sözler salvosunun hedefi haline getirildi.

“Komitenin yüz karasısınız.”

“*Bunu* salt adınız gazetelere geçsin diye savunuyorsunuz!”

“Sizde jüri üyesi olma yeteneği yok.”

Fagerolles o kadar kızmıştı ki gruptan ayrılma gücünden yoksun kaldı. Verebildiği tek yanıt: “Sizin kadar yetenekliyim.” oldu.

“Siz değil” oldu hızlı karşılık, sivri dilli sarı saçlı küçük bir ressamdan gelmişti. “Bu nedenle o dandiklerinizi bize yutturmaya kalkmayın.”

Her taraftan “İşitin! İşitin!” sözleri geldi. Çünkü “dandik” büyük bir inançla söylenmişti oysa bu sözcük genellikle reddettikleri düpedüz amatörlerin yaptığı düz, yavan, en değersizler için kullanılırdı.

“Pekâlâ” dedi Fagerolles dişlerini sıkarak “Bir oy istiyorum.”

Tartışma daha da şiddetli bir hal aldığından beri Mazel bütün gücüyle küçük çanını çalıyordu otoritesinin sarsıldığını gördüğü için yüzü öfkeyle kızarmıştı.

“Hadi, hadi beyler” diyordu “Bağırmama gerek olmamalı! Beyler size söylüyorum...”

Sonunda bir anlık bir sessizlik sağlandı. Kökende kibar bir adamdı. Aslında onun sorgulanamayacak derecede kötü olduğunu *düşündüğü* halde kendi kendine neden bu küçük resmi kabul etmeyeyim ki diye sordu. Başka pek çokları kabul edilmişti o halde neden bu değil?

“Beyler bir oy istendi” diye bildirdi elini kaldırıp kaldırmamayı düşünürken, o ana kadar hiç sesini çıkarmamış ama kendini tutmak için kıpkırmızı kesilmiş Bongrand ani ve beklenmeyen bir şekilde öfkeli vicdanını serbest bıraktı ve bağırdı:

“Tann aşkına bu odada böyle bir şey yapabilecek en az dört kişi var!”

Tek yanıt genel bir homurdanma oldu; darbe o kadar zekice onikiden vurmuştu ki kimse bir karşılık veremedi.

Mazel, bu kez daha solmuş olarak sertçe yineledi: “Beyler bir oy istendi.”

Ama sesinin tonu şen şakrak tokalaşmaların ardında yatabilen gizli nefreti ve acımasız rekabeti göstermeye yetiyordu. Tartışmaların bu denli şiddet kazandığı nadirdi. Genelde çabucak üstü örtülür ama yüzeyin altında öfkeli kibir asla iyileşmeyen yaralarla devam eder ve sinsi ölüm bir gülümsemeyle gizlenirdi.

Bongrand’ın ve Fagerolles’ün elleri lehte kalkan tek ellerdi böylece “Ölü Çocuk” reddedildi ve kabul edilmesi için kalan son şansı son gözden geçirme oldu.

Son gözden geçirme bıkırtıcı bir görevdi. Her ne kadar üç hafta boyunca her gün toplansa da Komite kendilerine görevliler resimleri sıraya koyarken iki günlük bir dinlenme verirlerdi ama yine de her akşam kendilerini üç bin reddedilmiş resmin arasında bulurlardı, bunların arasından kurallara göre kabul edilmiş eser sayısını iki bin beş yüze tamamlamak için seçim yapmak zorundaydılar. Üç bin resim tüm sergi odalarının her yerine hattâ dış galeriye — aslında her yere, döşemeye bile, aralarında dar yürüme koridorları bırakılarak yan yana konurdu. Sanayi Sarayı’nı doldurana dek gittikçe yükselen bir sel gibiydiler ve sonunda resmin şimdiye dek ürettiği tüm çılgınlık ve bayağılığın kirli sularına batırırlardı. Ve tek bir oturumları vardı, altı sefil saat, saat birden yediye kadar bu kafa karıştırıcı tuval labirentinde dolaşmak zorundaydı. Bir süre için yorgunluğu uzakta, görüşlerini berrak tutmayı başarırlardı ama zoraki yürüyüş kısa zamanda bacaklarının gücünü alır ve renklerin parıldaması gözlerini rahatsız ederdi. Yine de devam etmek zorundaydılar, yürüyerek, bakarak, yargılayarak ta ki neredeyse düşecek hale gelene kadar. Saat dörtten beri artık düzensiz bir kalabalık geri çekilmekte olan yenilmiş bir orduydular bazı avareler nefessiz kalmış gruptan çok geriye düşmüşlerdi bu

arada şurada burada bazı bireyler dünyayla ilişkilerini kesmiş çerçeveler arasındaki patikalarda dışarı çıkma umudu olmaksızın başıboş dolaşıyordu.

Bu koşullarda tarafsız olmaları nasıl beklenebilirdi? Böylesine bir dehşet yığınının neyi kurtarabilirlerdi? Tek yapabildikleri rast-gele bir portre ya da bir peyzaj —hangisi olduğu önemli mi?— seçip gerekli sayıyı doldurmaya çalışmaktı. İki yüz. İki yüz kırk. Hâlâ sekiz eksik var. Hangisi? Şu? Hayır bu. Hangisini istersen. Yedi, sekiz tamam kota doldu. Nihayet bitirmişlerdi şimdi uzakta durabilirlerdi, özgür adamlar!

Bir başka sahne odalardan birinde öteki döküntülerle birlikte yerde yatan “Ölü Çocuk”un etrafında onları duraklattı. Bu kez ona şaka muamelesi yaptılar. Biri sendeleyip çerçevenin ortasına basacakmış gibi yaptı, diğerleri çevresinde dolanıp hangi tarafının üst olduğunu anlamaya çalışıyormuş gibi yaptılar sonra da baş aşağı çok daha iyi görüldüğüne yeminler ettiler. Fagerolles de eğlenceye katıldı.

“Utanmayın beyler, utanmayın! Şimdi neyin üzerine bahse giriyorum?... ona bir göz atın beyler, elinize alın, inceleyin paranıza değdiğini göreceksiniz... Şimdi lütfen sayın bayım bir kez daha düşünün! Bugünkü iyiliğinizi yapın ve onu benim ellerimden alın.”

Herkes şakaya güldü ama kahkahalarında kaba bir gaddarlık tonu vardı ki bu da yanıtı “Asla” yapıyordu.

“Neden onu kendi ‘hayırseverliğiniz’ olarak siz almıyorsunuz?” diye sordu biri.

Komitenin her üyesinin bir “hayırseverlik” yapması bir gelenektir yani ne kadar kötü olursa olsun herhangi bir tuvali almak; o tuval sorgusuz kabul edilirdi. Genellikle bu fakir olduğu bilinen sanatçılara bir jest olarak yapılırdı son anda böyle kırk resim seçilirdi; sanki açlıktan ölmek üzere olan dilencilere içeri girip şölendeki artıkları yeme izni verilmiş gibi olurdu.

“Benim ‘hayırseverliğim’ olarak mı?” diye yineledi Fagerolles boş boş ve utanarak. “Ama ben zaten bir tane aldım... bir çiçek parçası... bir hanım yapmış. Ben...”

Sözünü kesenler “Sahi mi? Güzel mi?” diye söze karıştılar ve hanımefendinin resmi üzerine centilmence olmaktan çok uzak alaycı yorumlar yaptılar. Fagerolles ne yapacağını bilemiyordu çünkü söz konusu hanım Irma’nın koruduklarından biriydi ve sözünü tutmazsa oluşacak sahne şimdiden elini ayağını titretiyordu. Sonra ani bir düşünce ağzından fırladı.

“Sizden ne haber Bongrand?” dedi. “Bu gülünç küçük ölü çocuğu sizin ‘hayırseverliğiniz’ olarak alamaz mısınız?”

Kalbi kırılmış ve utanmazca alışverişten tiksinen Bongrand ellerini havaya kaldırdı ve bağırdı:

“Ben, gerçek bir sanatçıyı inciteceğim öyle mi? Beni ne sanıyorsunuz?... Hayır! Bırakın biraz öz-saygı öğrensin Tanrı aşkına; ve asla bir daha Salon’a allahın belası bir şey göndermesin.”

Böylece, diğerleri hâlâ kıs kıs gülerken Fagerolles son sözü söylemeye karar verdi, göğsünü gerdi ve sanki en korktuğu şey uzlaşmış gibi:

“Tamam o zaman! Ben alacağım”

Bravolarla, alaycı alkışlarla, sahte kutlamalarla ve tebrik tokalaşmalarıyla kutlandı. İnançlarına cesaretle sarılan kahraman yaşasındı. Bu arada bir görevli bu kadar alayın, bu kadar tartaklanmanın, bu kadar çamur atmanın hedefi olmuş tuvali aldı ve götürdü. Böylece “Açık Hava”nın ressamı Salon Seçim Komitesi tarafından kabul edilmiş oldu.

Ertesi sabah Fagerolles’den iki satırlık bir not Claude’a “Ölü Çocuk”u kabul ettirebilmeyi başardığı ama bunun hiç de kolay olmadığı haberini ilettili. Ancak Claude’un iyi habere sevinmesi katışıksız değildi. Notun kısa ve sert oluşunda, lütuf tonunda olmasında, hattâ acımasında tüm olayı dayanılmaz derecede

aşağılayıcı kılan bir şeyler vardı. Zaferi konusunda bir an için o kadar mutsuz oldu ki resmini seve seve geri çekip saklayabilirdi. Sonra duyarlılığı kayboldu sanatçı gururunun giderek daha zayıfladığını duyumsadı bunca yıldan sonra gelen başarıya susamışlığı yükseldi. Şimdi her şey bir yana başarı buradaydı, gerisinin ne önemi vardı? Ve gururunun son kalıntısı da yıkılınca bir aceminin tüm ateşli sabırsızlığıyla Salon'un açılışını beklemeye başladı; kaynaşan insanlığın resmini bir başyapıt olarak selâmlamaya dalga dalga geleceği bir rüya âleminde yaşıyordu.

Yıllar geçtikçe Paris'te "vernikleme günü" diye bir kavram oluşmuştu; başlangıçta ressamların resimlerine son fırça darbelerini vurmalarını anlatan bu terim artık toplumsal takvimde önemli bir gündü. Artık o tanınmış "olay"ların tüm kenti bütün gücüyle sıraya soktuğu bir hale gelmişti. Bir hafta önceden sanatçılar hem basın hem de halkın tekeline alınırdı. Onlar Paris'i büyüler, Paris de tüm ilgisiyle onlara, resimlerine, söylediklerine, yaptıklarına ve onlarla ilgili her şeye odaklanırdı; şu ani, şiddetli, bastırılmaz geçici modalardan birinde gezgin sürüleri, askerler, dadılar "serbest" günlerinde mekânın içinde kendilerine dirsekleriyle yol açsınlar diye ortalığa salınır ve belli güzel Pazar günlerinde önde asıl gezgin ordusu, arkalarında cahil patlak gözlü kalabalık kendileri için sadece göklere çıkarılmış bir matbaadan başka bir şey olmayan dizileri dolduran elli bin ziyaretçi gibi müthiş bir sayının sorumlusu olurdu.

Başlangıçta Claude ünlü "vernikleme günü"nden oldukça korktu. Hakkında o kadar şey işittiği modaya uyan kalabalık fikrini beğenmedi ve daha demokratik asıl açılış gününü bekleyeceğini düşündü. Sandoz'un kendisiyle birlikte gelme önerisini bile geri çevirdi. Sonra gün geldiğinde heyecanı öyle bir düzeye çıktı ki ansızın fikrini değiştirdi sabahın sekizinde bir lokma ekmekle peyniri midesine göndermeden önce hazırlandı. Evden çıkarken onunla gitme cesaretini kendinde bulamayan Christine onu geri çağırdı ona bir öpücük daha verdi ve kaygılı bir şekilde:

“Sevgilim, ne olursa olsun moralini bozma.” dedi.

Claude serginin merkez salonuna vardığında tamamen nefessiz kalmıştı ve büyük merdivenlere atıldığında kalbi göğüs kafesinden fırlayacak gibiydi. Dışarıda gökyüzü bulutsuzdu burada ise Mayıs güneşi cam çatının altına gerilmiş tentelerden süzülüyor ve beyaz bir gün ışığına dönüşüyordu, bu arada çiçekli balkona açılan kapılardan tazeleyici serin, nemli esintiler gelmekteydi çünkü içerdeki atmosfer şimdiden ağırlaşmaya başlamıştı, hafif vernik kokusu hanımların sürüldüğü ölçülü misk kokusunun arasından ayırt edilebiliyordu.

Soluklanmak için bir an durduğunda Claude çevresindeki duvarlarda asılı resimlere bir göz attı. Tam karşısında kocaman bir soykırım sahnesi vardı, kıpkızıl akıyordu, soldan şu ya da bu aziz sağdan da Devlet tarafından yapılan bir resmi törenle çevrilmişti; sonra duvarların geri kalanında portreler, peyzajlar, iç mekânlar, yepyeni çerçevelerinin ışıltısı içinden müthiş bir acılıkla bakıyorlardı. Ama onun bu büyük toplumsal olay için seçilmiş kötü şöhretli halktan sürekli korkusu dikkatini tekrar artık her dakika büyümekte olan kalabalığa çekti. Ortasındaki yeşillikle odanın ortasında duran yuvarlak koltuk hepsi de iğrenç giysiler içindeki üç dişi canavar tarafından tamamen işgal edilmişti; üçü de güzel bir günün skandal tüccarlığı için hazırdılar. Arkasında boğuk bir sesle kaba gürültüler geveleyen sesin damalı bir ceket giymiş, kocaman bir pelerin içindeki sarılıkmış gibi görünen karısına soykırım sahnesini açıklayan bir İngiliz’e ait olduğunu keşfetti. Oda henüz ayrılan ve biraz ötede tekrar bir araya gelen küçük grupların oluşmasına izin verecek kadar tenhaydı. Herkes bakınıyordu, erkekler bastonlarını ve paltolarını taşıyor kadınlar ortada kibarca dolanıyor, resimlere bakmak için durdukları zaman hafif yan dönüyorlardı. Bir ressam olarak Claude şapkalarının tepesindeki çiçeklere çarpılmıştı, parlak siyah silindir şapkaların dalgalanmaları arasında özellikle gösterişli görünüyorlardı. Üç papaz fark

etti ve en beklenmedik olanı bir çift erdi, madalya kordelalarını takınmış sonsuz beyefendi sıraları ve annelerle kızlarının trafiği tıkayan geçidi arasında dolaşıyorlardı. Ziyaretçilerin çoğu birbirini tanıyordu öyle ki karşılaşp geçerken pek çok gülümseme, selâmlaşma ve hararetili tokalaşmalar değış tokuş ediliyordu. Ses tonları düşüktü ve sesler ayakların kesintisiz dolaşmaları içinde boğulmaktaydı.

Claude kendi resmini aramaya başlayınca odaları alfabetik diziyle izleyerek onu bulmaya çalıştı ama bir yanlış yaptı ve soldaki odalardan başladı. Bütün kapılar birbirine açıldığı için bazen rastlantısal bir resmin köşesi tarafından kırılan antik halılarla bölünmüş upuzun bir koridorla karşılaştı. Aşağıya doğru tüm yolu büyük Batı salonuna kadar gitti sonra da karşı taraftan geri döndü ama adının baş harflerine uyan odaya rastlayamadı. Başladığı noktaya ulaştığında kalabalık büyümüşü ve dolaşmak şimdiden belirgin ölçüde kısıtlanmıştı. Bu ona tekrar çevresine bakınma fırsatı verdi ve bu kez birçok ressamı fark etti, tümü de binanın onurunu paylaşıyorlardı çünkü her şey bir yana bugün *onların* günüydü.

Genç bir adam, Boutin günlerinden eski bir tanış, tanınmak için içi içini yiyen ve kendine bir madalya edinmeye kararlı biri ziyaretçileri kafeslemeye çalışıyor hattâ onları resimlerini görmek için sürüklüyordu. Sonra zengin bir ünlü vardı, dudaklarında bir zafer gülümsemesi kendi çalışmalarının önünde bir resepsiyon veriyor ve sonsuz bir geçitle kur yapmak için öbeklenen hanımlara gösterişli bir biçimde nazik davranıyordu. Birbirlerinden nefret ettiklerini bildiği rakiplerin yüksek sesle iltifatlar yağdırdığını fark etti; çekingen olanlar kapı ağızlarında dolanıyor arkadaşlarının birikmesini bekliyorlardı; kendi resimlerinin asılı olduğı odalara hayatta giremeyecek utangaçlar vardı; diğerleri büyük düş kırıklıklarını maskelemek için şakalar yapmaktaydı; daha dürüst olanlar tamamen kendilerini kaptırmış her şeye anlam vermeye çalışarak ortalıkta dolanıyor kimlerin madalya alacağını bulmaya

çalışıyorlardı. Sanatçıların aileleri de tüm güçleriyle oradaydılar; tüm zarafeti ve kordelalarıyla çekici bir genç anne bebeğiyle; aşırı saygın ekşi suratlı bir anne bir çift kara giysili çirkin kız tarafından yanlardan desteklenmiş; sümüklü küçüklerden bir sürünün üstüne tırmanmaya çalıştığı büyük bluzlu bir beden bir banka kendini bırakmış dinleniyor; hâlâ biraz güzellik izi bulunan orta yaşlı bir hanım yanında yetişkin kızı, kentten bir kadın, kocasının metresi, yanlarından geçerken birbirlerine gülümsüyorlar. Modeller de oradalar, birbirlerini çıplak poz verdikleri resimlerinin önüne sürüklüyor sesleri çıktığı kadar konuşuyorlar; hepsi acınacak giysiler içinde Parisli iyi yetişmiş ama üzerindeki çıkarılınca gösterecek bir şeyi olmayan bebeklerin yanında muhteşem figürlerini kamburlara benzetmişler.

Claude sonunda kalabalığın arasından merkez holün sağındaki odalara girmeyi becerdi. Onun harfi bu taraftaydı ama “L” ile işaretli bütün odaları dolaştığı halde hiçbir şey bulamadı. Belki de diye düşündü resmi yanlış yerleştirilmiştir ya da başka bir odadaki küçük bir boşluğu doldurmaktadır. Böylece artık büyük Doğu odasına ulaştığı halde daha büyük ve daha kalabalık olan odaların arkasında kalan ve resimlerin katışıksız bir sıkıcılıkta karardığı ve tüm ressamların Salon’un zulmüne maruz kaldığı sūtleri dolaşmaya başladı. Orada da araştırması ödülünmedi. Çaresizlik düzeyinde şaşkın bahçe balkonunda dolaştı ve araştırmasına orada devam etti iç odalardan taşanlar buraya yerleştirilmişti ve parlak gün ışığında çok daha solgun ve soğuk görünüyorlardı.

Gezintisi onu üçüncü kez merkez hole getirdi. Bu kez onu Paris’in ünlü, zengin ya da moda olan bir kitle tarafından doldurulmuş buldu; aralarında “kodaman” olma iddiası olan —yetenek, milyonlar ya da güzel görünüm, önde gelen bir romancı, oyun yazarı ya da gazeteci olma ya da klüplerde veya hipodromda ya da Borsa’da tanınma— hepsinin her türden kadın kollarında: orospular, aktrisler ya da sosyete yöneticileri. Verimsiz araştırmalarından

sinirleri bozulmuş Claude kitlenin içinde gördüğü yüzlerin genel bayağılığından şaşırır; modaların zarafetten çok rüküşlük sergilemesi ve herhangi bir tür soyluluğun hiç bulunmaması yüksek sosyete korkusunun yerine nefretin geçmesine yol açtı. Kendi kendine, eğer bulurlarsa resmini aşağılayacak olanlar bu insanlar mı diye sordu? Yakınında iki lepiska saçlı muhabir, gelen ünlülerin listesini yapmakla meşguldüler; bir eleştirmen kataloğunun kenarına notlar alıyormuş gibi yapıyordu; bir diğeri bir grup amatörün ortasında görüşlerini dile getiriyordu; bir üçüncüsü ellerini arkasında kenetlemiş, her resmin önünde tamamen diğerlerinden kopmuş olarak dikiliyor kralı bir edayla etkilenmiş gibi görünmeyi kendisine yasaklıyordu.

Claude'u en çok etkileyen, kalabalığın genel sürü gibi davranışıydı, kitlesel merakı gençlikten ve hevesten tamamen yoksundu, kaba sesleri ve asık suratları evrensel bir acı dolu kötü niyet havasındaydı. Kıskançlık açıkça iş başındaydı — hanımlara gergin yorumlar yapan beyefendi de; bir kelime bile etmeden müthiş bir omuz silkmesiyle arkasını dönen adam da; çeyrek saattir küçük bir resmin başında sanki bir çift zalim komplocu gibi fısıldaşan iki kişi de.

Tam o sırada Fagerolles geldi. Anında önce bir grubun sonra bir diğerinin ilgi merkezi oldu, herkesle tokalaştı, görünürde aynı anda her yerde bulunuyor, tüm yüreğini ve ruhunu hem mesleğinde ilerleyen ünlü hem de etkin Komite üyesi çifte rolünü oynamaya yatırıyor. Tebrikler, teşekkürler, ricalar bombardımanı altında hepsine mükemmel bir soğukkanlılıkla yanıt veriyordu oysa sabah erken saatlerde bağlantılı olduğu ve resimlerinin kötü yerleştirildiğinden yakınan küçük ressamların hücumuna uğramıştı. Bu olağan açılış günü hengamesiydi herkes kendi resmini arar sonra da diğerlerininkini görmek için koşuşur, kırgınlıklar patlar, öfkeyle ve açıkça bitmek bilmez yakınmalarla —resimler çok yükseğe asılmıştır, ışık kötüdür, etkileri yanlarındaki resimlerce yok edilmiştir, resimlerini tümünden geri çekmeyi düşünmektedirler— sesleri

yükselir. Sırık gibi bir genç adam özellikle inatçıydı ve Fagerolles'ü, onun tüm bunların kendi hatası olmadığı elinde hiçbir şey olmadığı yolundaki boşuna açıklama çabalarına karşın her yerde takip etmişti. Resimlerin numaralanmış bir listeye göre asıldığını; sergi panolarının yere konduğunu duvara iliştilmeden önce resimlerin onların üzerinde yerleştirildiğini ve hiç kimseye öncelik tanınmadığını açıklamıştı. Madalyalar dağıtıldıktan sonra odalar tekrar düzenlenirken bir şikayette bulunacağı vaadinde bile bulunmuştu ama sıırığı ikna edememişti; adamın başının etini yeme gücünün sınırı yok gibiydi.

Claude kalabalığın arasından Fagerolles'ün yolunu kesip resmine ne olduğunu sorma noktasındaydı ki bir gurur çakması onu durdurdu. Fagerolles bu kadar talep altındaydı ve durmadan bir başkasına bağımlı olmak hem aptalca hem de aşağılayıcıydı. O anda sağ taraftaki birkaç odayı atlamış olması gerektiğini düşündü, öyle de yapmıştı çünkü onlara girdiği zaman bir dizi başka resim bulunduğunu fark etti. Onlardan insanlarla dolu birinde onur salonunun merkezine yerleşmiş kocaman bir tuval gördü. İlk anda omuzlar kitlesi, muazzam kafalar duvarı ve şapka mazgallarından resmin kendisini görmek olanaksızdı. Ancak parmaklarının ucuna yükselince sonunda harika işe bir göz atma fırsatı buldu; daha önce onunla ilgili iştiklerini anımsayarak konuyu hemen tanıdı.

Fagerolles'ün resmi "Öğle Yemeği Partisi"ydi ve üzerinde Claude kendi "Açık Hava"sının damgasını gördü. Işık etkisi aynıydı, gerideki kuram aynıydı ama tonu düşürülmüş, sahteleştirilmiş, yüzeysel bir şıklık duygusu oluşturmak için paketlenmiş, başıboş halkın zevkini doyurmak için zekice düzenlenmişti. Fagerolles kendi üç kadını çıplak yapma hatasına düşmemişti ama cesur, moda giysileriyle çıplakmış izlenimi vermelerini sağlamıştı. Bir tanesinin göğsü giysisinin üst kısmının dantelinden mükemmelen görünür haldeydi, bir diğeri bir tabak almak için geriye doğru uzanırken sağ bacağını dizine kadar görünür kılmıştı

üçüncüsünün ise teninin bir santimetre karesi bile görünmediği halde uzun giysisi bedenini öylesine sımsıkı sarmıştı ki butları güzel, pürüzsüz bir kısağın arkası gibi ortada kalıyor ve dikkati çekici derecede masum olmayan şeyler düşündürüyordu. Yanlarındaki iki beyefendi şık spor ceketleri içinde fark edilirliliğin zirvesindeydiler. Geri planda bir uşak ağaçların altına çekilmiş arabadan bir başka piknik sepeti getirmekteydi. Her şey —figürler, malzemeler, yiyeceklerin natür mort çalışması— ağaçların ve yeşilliklerin geri plan koyuluğuna karşı tam gün ışığı altındaydı; ama akıllılığın en üst dokunuşu sanatçının tunçtan özgünlük iddiasında, halkını esrimeye zorlamasının dayandığı düzmece numaralarında yatıyordu. Bir bardak suda bir fırtına koparmak gibiydi.

Resme daha fazla yaklaşmadığı için Claude onun hakkında neler söylendiğini dinledi. İşte sonunda gerçekliği gerçek gibi gösteren biri! Şu beceriksiz modernler gibi her şeyi üst üste yığmamış; hiçbir şeyden her şeyi çıkarmış. Senin için nüanslar var onda!... telkinin ince sanatı... halka saygı... ve nasıl da incelik, ne çekicilik, ne zekâ! Kendini bir sürü uygunsuz, yüksekten uçan marifet gösterisine kaptıranlardan ya da yaratıcı gücünün kendisinden kaçmasına izin verenlerden değildi. Hayır o eğer doğada üç nokta saptamışsa üç nokta üretiyordu ne daha fazla ne daha az. Orada olması beklenen bir köşe yazarı kendinden geçmişti sonra o an için uygun sözcükleri buldu: “Gerçek Paris’li bir resim.” İfade hemen yakalandı ve ondan sonra hiç kimse resme bakarken “Gerçek Paris’li” dememeyi aklından bile geçirmede.

Yuvarlak omuzlar ve uzatılmış boyunlar denizinden yükselen hayranlık düşüncesi Claude’u öyle öfkeliendirmişti ki ne tür suratların bu zaferi yarattığını görmek istedi. Bu nedenle kalabalığın etrafından dolaştı ve sonunda sırtı resme dönük olarak durmayı başardı. Orada güneşliklerden sızan, odanın merkezini loş bırakan grimsi ışık altında halk karşısındaydı oysa güneşliğin kenarlarından kaçan parlak gün ışığı duvarlardaki tuvalerin üzerine dosdoğru

düşüyor güneş ışığının ılıkliğini çerçevelerin altın yaldızlarının içine yerleştiriyordu. Yüzleri görür görmez Claude bir keresinde kendisinin resmine aşağılamayla gülen insanları fark etti; tam olarak aynı insanlar olmasa da en azından onların kardeşleri olmalıydılar, şimdi çok ciddi bir havada, mest olmuş, saygılı dikkatlerinin havasıyla onurlanmışlardı. Daha önce görmüş olduğu kötücül bakışlar, aşırı gerginlik ve kıskançlık belirtileri, asık suratlar ve safra rengi yüzler şimdi sevimli bir aldatmacanın topyekün neşesiyle yumuşamış ve gevşemişti. Gördüğü iki çok şişman kadının mutluluktan ağzı açık kalmıştı ve bir çokyaşlı beyefendi gözlerini kısıyor ve zeki görünmeye çabalıyordu. Genç karısına çok sakince açıklamalar yapan bir koca vardı, karısı da çenesini çok zarif bir devinimle eğmekteydi. Her yüzde hayranlık vardı ama ifade değişiyordu; bazıları çok mutluydu, diğerleri şaşırmış ya da düşünceli veya neşeli ya da hattâ haşindiler; çoğu yüzde bilinçsiz bir gülümseme vardı, çoğu baş esrime içinde yüzüyordu. Tüm silindir şapkalar hafifçe geri itilmişti, hanımların şapkalarındaki çiçeklerin tümü omuzlarına dökülmüştü oysa tüm yüzler anlık bir duraksamadan sonra ileriye itilmiş yerlerini başkalarına bırakmıştı sözcüğün tam anlamıyla sonsuz akan bir nehir gibi.

Zafer geçidinin geçişiyle eğlenen Claude bir süre kendi arayışını unutmuştu. Bu arada oda giderek daha büyük sayılarda yığılan ziyaretçi kalabalığına dar gelmeye başlamıştı. Artık günün erken saatlerinde olduğu gibi yalıtılmış gruplar yoktu, bahçeden hiç serin hava gelmiyordu, ince vernik kokusu yok olmuştu, hava sıcaktı ve parfüm kokusuyla ekşileşen atmosfer kısa sürede yerini egemen bir ıslanmış köpek kokusuna bırakmıştı. Dışarıda kesinlikle yağmur yağıyordu, ani bir bahar duşuna benziyordu çünkü son gelen ziyaretçiler çok ıslaktı ve ağır giysileri az sonra sıcak odada buharlar çıkarmaya başladı. Karanlık yamaları yukarıdaki güneşliklerden bir süre geçmişti ve Claude yukarı bakıp rüzgârın süpürdüğü gökyüzünde büyük yağmur bulutlarının sürüklendiğini

ve yağmurun çatıdaki tavan pencerelerini dövdüğünü imgeledi. Duvarlar da akan gölgeler yüzünden alacalı hale gelmiş ve resimler giderek daha çok soluklaşmıştı, kalabalık ise bulut geçene kadar karanlıkta kaybolmuştu. Sonra Claude tüm yüzlerin loşluğun içinden tekrar görüldüğünü gördü hepsinin gözleri faltaşı gibi açılmıştı ve aynı budalaca mutlulukla ağızları da açıldı.

Claude için acı bir şok daha sıradaydı. Soldaki panoda Fagerolles'ün resmiyle eşleştirilmiş Bongrand'ın resmi asılıydı. Ama onun önünde hiçbir sıkışıklık yoktu, sadece kayıtsız ziyaretçilerin geçip giden akıntısı; oysa o Bongrand'ın en muazzam çabasının ürünü, vurmak için yıllardır özlediği darbesi, gücünün hâlâ devam ettiğini kanıtlama arzusuyla yaptığı son büyük eseri idi. İlk başyapıtı, kariyerinin sonraki resimlerini gölgede bırakan “Köy Düğünü”ne duyduğu bastırılmış nefreti sonunda onu zıt bir konuyu üretmeye yöneltmişti, genç bir kızın yulaf ve çavdar tarlaları arasına dağılmış cenaze geçidini gösteren “Köy Cenazesi”. O kendisine karşı bir tepki, oyundan çıkmadığının, altmışındaki deneyiminin erken yıllarındaki mutlu canlılığı kadar iyi olduğunun kanıtı olacaktı. Ama deneyim kaybetti ve işi iç karartıcı bir hatayı kanıtlıyordu, o sessiz yaşlı adamın ziyaretçinin gözlerini bile yakalayamayan hatalarından birini daha. Ancak usta dokunuşlardan yoksun değildi, örneğin Haçı taşıyan küçük korist, tabutu taşıyan Meryem'in Çocukları, onların beyaz frakları ve geçidin ağır ilerleyen geri kalanlarının Pazar siyahlarına ve geri plandaki yeşil tarlalara canlı bir kontrast oluşturan yanaklarından kan damlayan yüzleri. Ama cübbesi içindeki papaz, sancağı taşıyan kız, ölü kızın ailesi, tuvalin tümü aslında cansız yaratıklardı ve teknik aşırılıkları yüzünden çirkin kılınmış ve ressamın kendi inatçılığı yüzünden katıydı. Sanatçının eski işlerinin geliştiği işkence edici romantizme bilinçsiz ama kaçınılmaz bir geri dönuştü ve bu yüzden de tüm öykünün en acıklı parçasıydı çünkü halkın ilgisizliğinin nedeni resmin kendisinde yatmaktaydı. Daha eski bir kuşağa aitti, çok

durağandı, şimdi moda haline gelmiş olan göz kamaştırıcı güneş ışığının karşısında renkler gözü yakalayamayacak kadar donuktu.

O anda Bongrand'ın kendisi odaya geldi, henüz uçuşa geçmemiş bir acemi kadar utangaç ve tereddütlüydü ve Claude önce kendi ihmal edilmiş resmine sonra Fagerolles'ün bir kaynaşmanın ortasındakine göz atışını yüreği acıyarak gördü. O anda ivedi olarak kendisinin artık bir ressam olarak bittiğini anlamış olmalıydı. O ana dek yavaş bir düşüşün içini kemiren korkusu bir kuşkudan başka bir şey değildi; şimdi bir anda bir kesinlik kazanmıştı; kendi yaşamını uzattığını anlamıştı, dehası ölmüştü, bir daha asla bir başka canlı yaşamı olamayacaktı. Benzi iyice soldu ve tam kaçmak için geri dönerken heykeltraş Chambouvard olağan öğrenci treniyle karşı kapıdan içeri girdi ve uzaktan kalın, gürleyen sesiyle oda dolusu insana aldırış etmeden seslendi:

“Seni yaşlı alçak! Bu kez seni suçüstü yakaladım, kendi işine hayranlık gösteriyordun!”

Bu yıl onun katkısı iğrenç bir “Ekin biçici”ydi, o aptal, inandırıcı olmayan kadın figürlerinden biri Chambouvard'ın güçlü elleriyle bu denli beklenmedik bir hale gelmişti. Yine doygunlukla ışıldıyordu, bir başka usta işi ürettiğine inanmaktaydı ve kalabalığın önünden o tanrısal yanılmazlığını öyle bir hevesle geçiriyordu ki kışkırttığı kahkahaları bile işitmedi.

Bongrand yanıt vermedi; basitçe ona baktı, gözleri coşkuyla yanıyordu.

“Benim aşağıdaki çabam için ne düşünüyorsun?” diye devam etti Chambouvard “Umarım görmüşsündür... Bu gençlerin daha öğrenecek çok şeyi var! Biz hâlâ eski okullu sayılan yegane insanlar biliyorsun” diye ekledi uzaklaşırken, hayranları hâlâ arkasındaydı ve giderken kalabalığı selâmladı.

Bongrand “Domuz!” diye mırıldandı kendi kendine, kederden boğuluyordu ve sanki düşüncesiz bir hödüğün, idam hücresinin barışçıl kutsallığına saldırışına tanık olmuş gibi isyan içindeydi.

Claude’u fark ederek üzerine doğru gitti. Her şey bir yana geri çekilmek korkakçaydı bu yüzden cesaretini göstermeye ve zihninin her zamanki gibi kıskançlığın üzerinde olduğunu kanıtlamaya karar verdi.

“Dostumuz Fagerolles bir başarı olmuş gibi görünüyor!” dedi. “Resminin karşısında esriseydim yalan söylüyor olurum çünkü onun üzerinde pek düşünmedim ama Fagerolles iyi bir insan. . . . Bu arada sizin hakkınızda çok dürüsttü. . . . Sizin için elinden gelenin en fazlasını yaptı.”

Claude “Cenaze” hakkında iltifat etmek üzere bir şeyler söylemeye kalktı

“Geri plandaki mezarlık çok güzel yapılmış.” dedi. “İnsanlar nasıl oluyor da . . .”

Bongrand onu durdurdu.

“Lütfen, başsağlığına hiç gerek yok evlat.” dedi sert bir sesle “Ben kör değilim.”

O konuşurken biri ikisini de tanıdık bir jestle selâmladı ve Claude hemen Naudet’yi tanıdı, her zamankinden daha büyük ve gösterişli görünüyordu büyük bir ticaret başarısı elde etmekteydi. Hırs aklını sarmış öteki sanat araçlarını pazardan silmekten açık açık söz etmekteydi. Kendine sanat dünyasının kralı olarak yerleştiği bir saray yaptırmış, resim için büyük bir takas odası yönetmeye başlamış ve pek çok modern sanat galerisi açmıştı. Birisi eşiğini aştığı anda ufukta milyonlar olduğu apaçıktı. Kendi çatısının altında da kentteki galerilerde olduğu gibi sergiler açar ve yılda bir Mayıs ayında kendisinin on bin franka aldığını elli bin franka satacağı Amerikan koleksiyoncularının gelişini beklerdi. Bir prens gibi yaşıyordu, karısı, çocukları, metresi, atları, Picardy’deki mülkleri ve avcı kulübesiyle birlikte. Parasını yaşarken ihmal edilmiş Courbet, Millet ve Rousseau gibi ustaların eserleri ölümlelerinden sonra yüksek fiyata satılmaya başladığında kazanmaya başlamış, bunun sonucu da henüz kavganın ortasındaki sanatçıların

işlerini küçümsemek olmuştu. Ama zaten yurtdışında birtakım çirkin dedikodular dolaşıyordu. Bilinen tuvalerin sayısı sınırlıydı, olası koleksiyoncuların sayısı da öyle, bu nedenle işin o kadar kolay olmayacağı zamanlar çok uzakta değildi. Hattâ bir sendikadan ve belli bankalarla yüksek fiyatları korumak için anlaşmalardan da söz ediliyordu. Salle Drouot sahte satışlara yer vermekteydi, aracı kendi koleksiyonunu çok yüksek fiyata geri satın alıyordu. Tüm bu spekülasyonlar ve acımasız sahtekârlıkların kaçınılmaz sonucu iflastı.

“Ah, günaydın” dedi Naudet Bongrand’a “İşte siz de başka herkes gibi benim Fagerolles’üme hayran olmaya geldiniz.”

Bongrand’a karşı tutumu değişmişti, artık eskiden olduğu gibi saygılı, alçakgönüllü, yağcı değildi. Fagerolles’den de sanki onun sahibiymiş gibi söz ediyordu, sanki o işe aldığı durmadan avlanmak zorunda olan basit bir işçiydi. Fagerolles’ü Avenue de Villiers’e yerleştiren kendisiydi, onu gösterişli biçimde döşenmiş bir kuruluşa zorlamış, bundan sonra her zaman onun insafına bağlı kalsın diye halılar ve öge sanatları satın alarak borçlandırmıştı. Şimdi dikkatsiz davrandığı ve kendini riske attığı için kendini suçluyordu. Şimdi şu resim — ciddi bir sanatçı bunu asla Salon’a göndermezdi. Haa, kuşkusuz o epey dalgalanma yaratmıştı ve ona şeref madalyası verileceği söylentileri dolaşıyordu ama fiyatları yüksek tutmak için bundan kötüsü olmazdı. Eğer Amerikan pazarını istiyorsan sakince evinde oturmayı öğrenmen gerekir tıpkı kendi kutsal tapınağında oturan bir tanrı gibi.

“İnanın bana azizim Bongrand” diye devam etti Naudet “Tek şu budala gazeteler Fagerolles için bu yıl yaptıklarını yapmasınlar diye kendi cebimden yirmi bin frank verirdim.”

Bongrand cesurca dinliyordu, ıstırabına karşın gülümsedi.

“Belki de oldukça fazla patavatsızlardı.” dedi “Yarın neden bir yerlerde Fagerolles’ün her sabah iki kaynamış yumurta yediğini okumayayım ki?”

Geçen hafta Fagerolles'ün resmi daha sergilenmeden yayımlanan bir makale üzerine bütün hafta boyunca süren, Paris'i onun genç ünlülüğüyle dolduran tanıtım patlamasını iğneliyordu. Elverişli her muhabir kampanyaya katılmaya zorlanmış, onlar da neredeyse onu çıırılçıplak bırakana dek soymuşlar, çocukluğu hakkında söylenebilecek her şeyi, üstübeç imalâtçısı babasını, okul hayatını, yaşadığı yeri, orada nasıl yaşadığını, çoraplarının rengini, burnunun ucunu çimdiklemedeki hilesini anlatmışlardı. O, anın galeyanıydı, halkın tam istediği ressamdı, Roma Ödülü'nü kaçırdığı ve Güzel Sanatlar'dan ayrıldığı ama metodlarını koruduğu için şanslıydı. İyi şansı kısa ömürlü olacaktı, rüzgârla gelmişti, sinir bozucu bir kentin geçici hevesiydi; yarım ölçülere ve hatalı cesarete dayalı başarısı ise sabah halkı çalkalayan bir kazaydı ama akşam o kayıtsızlıkla anlatılacaktı.

Naudet "Köy Cenazesi"ni fark etmişti.

"Bu sizin resminiz değil mi?" dedi. "'Düğün'le eşleştirmek istemiş olmalısınız. Anlıyorum... Ama bana sormuş olsaydınız yapmamanızı önerirdim.... Ah, "Düğün" ne resimdi ama!"

Hâlâ dinleyen, hâlâ gülümseyen ama titreyen dudaklarının çevresinde sancılı bir bükülme bulunan Bongrand tüm kendi başyapıtlarını, ölümsüzlüğe güvenli inancını unutmuştu; tek düşündüğü paletini temizletmeye bile layık bulmadığı bu kendini bir şey sanan gencin ani, zahmetsiz ve onu, Bongrand'ı unutulmaya iten başarısıydı, kendisi aynı tanınma için on yıl mücadele etmişti. Keşke bu genç kuşak sizi gömmeye karar verdiklerinde ölürken ne kanlı gözyaşları döktürdüklerini bilselerdi!

Yanıtlamada yavaş kaldığı için ıstırabından bazı ipuçları vermiş olabileceğinden korktu. Kıskançlığa kesinlikle yol vermeyeceğine göre bu kadar derinlere dalmalı mıydı? Ölme biçimi insanın ayakta ölmesiydi, bunu kendine öfkeyle anımsattı, böylece kendini toparladı ve dilinin ucundaki müthiş yanıt yerine sakince:

"Çok haklısın Naudet" dedi. Bu resmi yapmaya karar verdiğim gün daha iyi bir şey düşünememiş olmak çok kötü.

— Ah, işte orada! Özür dilerim!” diye bağırdı Naudet ve o tarafa yöneldi.

“Orada” dediği ansızın kapıda beliren Fagerolles’dü. Odanın içine gelmiyordu ama temkinli bir şekilde eşikte dikiliyordu; gülümsüyor ve iyi talihini karakteristik bir kolaylıkla taşıyordu. Birini arıyordu ve sonunda konuşmak istediği genç bir adama yöneldi. Paylaşmak istediği haberler iyiydi ve adam olumlu bir biçimde şükranla dolup taşıtı. Başka iki genç adam Fagerolles’ü tebrik et-meye koştular; bir kadın onu bir süre bir tanık edasıyla özellikle karanlık bir köşeye asılmış bir natür mortu göstermek için esir aldı. Sonra Fagerolles resminin önünde birikmiş kalabalığa tek bir bakış attı ve kayboldu.

Her şeyi yakalamış olan Claude yüreğinden hüznün fışkırdığını hissetti. Kalabalık her dakika büyüyordu ve orada bakınan pek çok yüze bakıyordu, tümü şimdi dayanılmaz hale gelmiş sıcak yüzünden terden ıslaktı. Kendisiyle kapı arasında artan bir kafalar ve omuzlar kitlesi duruyordu ve kapıda da resmi göremeyen tüm insanlar dışarıdaki sağanak yüzünden hâlâ sular süzülen şemsiyeleriyle resmin asıldığı yeri hevesle işaret ediyorlardı. Bongrand asla sarsılmadı, gidemeyecek kadar gururluydu ama kımıldamadan orada dikildi, eski bir askerin yapacağı gibi savunmasını aldı, umarsız Paris’in yüzüne dimdik bakıyordu, sonunun cesaretine ve herkesi kucaklayan insanî nezaketine değmesi gerektiğini düşünüyordu. Claude onunla konuştuğunda hiçbir yanıt almayınca hemen o sakin, neşeli yüzün gerisinde ruhunun kaçmış, acılar içinde, ifade edilemez bir işkence çektiğini fark etti; korkuyla karışık bir saygıyla dolu olarak sıvıştı; Bongrand onun gittiğini fark etmedi bile.

Claude kalabalığın dağılışını izlerken aklına gelen başka bir fikrin itkisine kendini kaptırmıştı. Kendi resmini bulamayışını anlayamı-yordu ama kesinlikle yanıt çok basitti. İnsanların güldüğü özel bir resmi aşağılamak için birbirine şaka yaptığı bir oda olması gerekiyordu. Eğer varsa o resim kesinlikle kendisinininkiydi. Tüm bu

yıllardan sonra hâlâ “Reddedilenler Salonun”daki kahkahaları işitiyordu. Bu nedenle her kapı girişinde resminin nerede olduğunun göstergesi olarak alaylı sözleri dinlemeye başladı.

Geriye büyük Doğu odasına, sanatın büyük ölçekteki ölüm hücresine, tüm yapıŝkan, kasvetli, tarihsel ve dinsel konuları işleyen aşırı boyuttaki tuvallerin tıktıŝtırıldıĐı odaya döndüğünde ani bir şok onun olduğu yerde donakalmasına neden oldu. Daha önce bu odadan iki kez geçmişti ama orada yukarıdaki kendi resmi değil miydi? Oydu ama o kadar yükseğe asılmıştı ki onu zorlukla tanıyabildi, öylesine minik görünüyordu ki Tufanı konu almış, kıvıll bir denizde kaynaşan sarı renkte insanları gösteren on metre uzunluğunda devasa bir tuvalin süslü çerçevesinin köşesine konmuŝ bir kır langıç gibi görünüyordu. Onun solunda bir başka depresif tuvalde soluk gri bir başka generalin tam boy portresi asılıydı, sağda ise ay ışığıyla aydınlanan bir peyzajın içinde devasa oranlarda bir kır perisi otların üzerinde çürümeye durmuş bir cinayet kurbanının kansız cesedi gibi yatıyordu, bu arada her yanda, yukarıda, aŝaĐda pembe etkiler, leylak rengi etkiler, bir sürü hüzünlü görüntüler, hattâ manastırın içinde sarhoş olmuş keŝiŝleri gösteren g l n  bir sahne ve bir de “Millet Meclisinin Açılışı” adlı, yaldızlı bir parŝömen tomarı üzerinde Vekillerin başlarının tek tek çizildiği ve adlarının özenle yazıldığı bir tablo vardı. Ve orada hepsinin yukarısında hastalıklı komşularının arasında geri kalan hepsinden daha sert davranılmıŝ küçük tuval müthiş bir kontrast olarak duruyordu, sanki bir canavar acı içinde inlemekteydi.

İşte bu “ l  Çocuk”tu, zavallı küçük şey! Olduğu yere asılmış tam bir karmaşık k tleydi, akıntının üst üste yığdığı birtakım şekilsiz yaratıklar yığınıydı, anormal derecede büyük kafa herhangi bir şişmiş beyaz nesne, bir kafatası, hattâ şişmiş bir göbek bile olabileirdi ve örtülerin üzerindeki buruşuk eller soğuktan donmuş bir kuŝun pençeleri gibiydi. Yatak da beyaz üzerine beyaz, solgun çarşafların üzerinde solgun kollar ve bacaklarla hüzünlü bir beyaz

kütlesiydi, her biri diğerini iptal ediyordu, acı son! Ancak zamanla açık renk camlaşmış gözler ve berbat bir beyin hastalığının acınası olgusu olan bir çocuk kafası ayırt edilebilirdi.

Claude daha iyi bir görüş yakalayabilmek için önce bir yöne sonra diğerine yöneldi çünkü ışık o kadar kötüydü ki tuval bir yansımalar yığınıydı. Zavallı küçük Jacques! Onu olasılıkla aşığlamak için, ama büyük olasılıkla tekin olmayan çirkinliğinden kurtulma arzusuyla öyle kötü bir yere oturtmuşlardı ki. Ama Claude onu farklı görüyordu; onu taşrada tüm tazeliği ve pembeliğiyle otların üzerinde yuvarlanırken anımsadı, sonra Douai Sokağı'nda soluk yüzü ve oldukça donuk zekâsıyla, sonra da Tourlaque Sokağı'nda başını taşıyamazken bir gece annesi yanbaşında uyurken tek başına ölüşüyle. Claude hüznüyle çoğunlukla ağlayarak evde oturmuş olan, şimdiyse bütün gün ağlayan kadını, çocuğunun annesini de düşündü. Belki de gelmemekle akıllılık etmişti; zavallı küçük Jacques'larını yatağında çoktan soğumuş, bir parya gibi bir kenara atılmış ve ışık tarafından yüzü korkunç bir sırtan gülüşe dönüşmüş görünecek kadar kabaca muamele edilmiş olarak görmek taşıyabileceğinden fazlaydı.

Claude çalışmasının ihmal edildiğini görmekten daha da derinlemesine acı çekti. Şaşırmış ve düş kırıklığına uğramış olarak çevresinde kalabalığı arandı ve orada neden hakaret etmek için kimse olmadığını merak etti. Alaylar, saldırılar, öfkeler geçmişte işitmeye alışkın olduğu şeyler o zaman acı verici olsa da ona bir yaşama heyecanı vermişti. Şimdi neredeydiler? Bu kez tükürüp geçecek birileri bile yoktu. Bu ölümdü. Ziyaretçiler apaçık bir biçimde sıkılmışlardı ve büyük odadan bir an önce geçmek istiyorlardı ve önünde oyalanma eğilimi gösterdikleri tek tablo "Millet Meclisinin Açılışı"ydı, önünde her zaman küçük bir grup oluyordu yazıyı okuyor ve çeşitli vekilleri bulmaya çalışıyorlardı. Arkasında birtakım gülüşler duyunca Claude bakmak için döndü ama neşenin kaynağının içki alemindeki keşişler olduğunu gördü, o resim yılın

mizahi tablosu olmuştu ve bazı beyefendiler zarif yoldaşlarına onu “zekice esprili” diye tanımlıyorlardı. Ama herkes başını kaldırmadan küçük Jacques’ın altından geçiyordu çünkü hiç kimse onun orada olduğunu fark etmemişti!

Claude’un tek umudu biri şişman diğeri zayıf, ikisi de madalya kordelaları takmış iki beyefendiydi; odanın ortasında hayli gerideki kapitone oturma yerine oturmuş resimlere bakıyor ve çok dürüstçe konuşuyorlardı. Dinlemek için onların yanına gidip dikildi.

“Evet onları takip ettim” diyordu şişman olan “Saint-Honoré Sokağı’ndan aşağıya Saint-Roche Sokağı boyunca, Chaussée d’Antin Sokağı’nda sonra Lafayette Sokağı’ndan yukarıya...”

— Umarım onlarla konuştunuz” dedi zayıf olan, son derece ilgiliydi.

“Hayır, konuşmadım. Sinirlerimi kontrol edemeyeceğimden öyle korkuyordum ki.”

Claude tekrar uzaklaştı ama üç kez nefes nefese kalmış insanların durup tavana doğru bakmalarını dinledi; çünkü resmi hakkında ne denli kısa olursa olsun bir yorum işitmek için hastalıklı bir arzusu vardı. Eleştiri olmaksızın sergilemenin ne anlamı vardı? İnsan halkın ne düşündüğünü nasıl öğrenecekti? Bu korkunç sessizlik işkencesine her şeyi yeğleyebilirdi. Genç bir çiftin, hoş görünümlü küçük sarı bıyıklı bir kocayla bir Dresden Çin porseleni kadar narin ve kırılgan büyüleyici karısının yaklaştığını gördüğünde bunun tahammül edilemez olduğunu düşünmeye başlamıştı. Resmi gören ve ona hiçbir anlam veremediği için kocasına resmin adını soran kadın oldu. Kocasını kataloga başvurup resmin adının “Ölü Çocuk” olduğunu söyleyince kadın dehşete kapıldı ve kocasının kolunu yakalayıp uzaklaştırırken açıkladı:

“Ne kadar da korkunç! Polis bu tür şeyleri yasaklamalı!”

Böylece Claude sabit bakışlarla kalakaldı, etrafında dolanan bir tek kendisinin gördüğü kutsal nesneyi görmeyen sürünün farkında

değildi. O sürü her yerdeydi herkes birbirini dirsekliyordu; o sırada Sandoz'u keşfetti.

Sandoz da yalnızdı, karısı pek de iyi olmayan Sandoz'un annesiyle evde kalmıştı. Rastlantıyla keşfettiği küçük resme bakmak için henüz durmuştu ve amaçsız hayatın nasıl da tiksindirici görünebileceğini düşündüğünde yüreği burkulmuştu. Bir ışık çakımı içinde tüm gençlikleri gözlerinin önünden geçti, Plassans'daki okul, Viorne kıyılarındaki uzun kaçamaklar, kızgın güneşin altında endişesiz başıboş gezintiler, en erken hırslarının yakıcı hevesi. Daha sonraki yaşamlarında nasıl hep beraber çalıştıklarını da anımsadı; zafere inançlarını, başarıya doymak bilmez açlıklarını ve Paris'i bir lokmada yutabilecekleri inançlarını. O günlerde Claude'u ne kadar sık büyük adam olarak görmüştü, dizginlenemez dehası geri kalan tümünün yeteneklerini çok çok gerilerde bırakan adam. Quai de Bourbon'daki stüdyoyu, devasa tuvaleri düşleyişlerini, "Louvre'u sarsacak" projelerini, yorulmak bilmez çabalarını, günde on saat çalışmayı, bedenleri ve ruhlarıyla kendilerini sanata verişlerini anımsadı. Ve bunların hepsi ne içindi? Yirmi yıllık tutkulu mücadeleden sonra bu; yani evrensel olarak ihmal edilmiş, bir cüzzamlı, bir melankolik, yürek yakan bir görüntü gibi yalıtılmış bu tekinsiz küçük nesne. Tüm umutlar, bir yaşam boyu tüm ıstıraplar dünyaya neyi getirme görevi için? Bu, bu, bu! Aman Tanrım!

Claude'un hemen yanında dikildiğini görünce Sandoz konuştu, sesinde dostça bir duygu titreşimi vardı.

"Nihayet geldin ha" dedi. "Bana uğramayı reddettiren ne oldu?"

Claude hiçbir bahane sunmadı. Çok yorgun ve herhangi bir güçlü tepki gösteremez gibi görünüyordu, sanki zarifçe düşüp uykuya dalacak gibi duruyordu.

"Gel şimdi" diye devam etti Sandoz. "Burada kalma. Saat on ikiyi geçti, gel ve benimle bir yemek ye. Ledoyen'de bekleniyorum

ama onu boş verelim. Gel aşağıya büfeye inelim ve bakalım bizi canlandırabilecekler mi?”

Bütün sıcaklığıyla Claude'un koluna girdi, onu oradan uzaklaştırdı ve o kasvetli sessizliğinden çıkarmak için elinden geleni yaptı.

“Buraya bak eski dost” dedi “üzülmenin ne faydası var? Resmi ni çok yükseğe asmış olabilirler ama bu onun iyi bir resim olmasını engellemez ki!... Evet, farklı bir şey beklediğini biliyorum ama daha ölmedin ve nerede hayat varsa orada umut da vardır. Ayrıca gururlanmak için her türlü nedenin var. Salon bu yıl senin zaferin. Fagerolles senden çalıntı yapan tek kişi değil, çok daha fazlası! Hepsi onu yapıyorlar. ‘Açık Hava’ya hepsi gülmüştü ama o yine de bir devrime neden oldu! Etrafına bak. Bir diğer ‘Açık Hava,’ bir tane daha, bir tane daha, tüm Salon ‘Açık Hava’ olmuş!” diye bağırdı sergi salonunda yürürken önce bir resmi sonra bir diğerini işaret ederek.

Haklıydı; geniş gün ışığı, aşamalı olarak çağdaş resmin içine süzölmüş sonunda kendisi olarak ortaya çıkmıştı. Korkunç koyu renkli tablolarıyla eski Salon parlak bahar güneşiyle dolu bir Salon’a yerini bırakmıştı. Bu yeni günün şafağı yıllar önce “Reddedilenler Salonu”nda sökmüştü, şimdi hızla yayılıyor, resme yeni bir yaşam yerleştiriyor, onu incelikle yaygınlaştırılmış ve sayısız nüansa ayrıştırılmış ışıkla dolduruyordu. Her yanda ünlü mavi ton egemendi, hattâ portrelerde ve tarihsel sahnelerde bile ki bunlar gerçekten övülen tarz resimleriydi. Eski stil akademik konular kasvetli akademik renklerle birlikte yok olmuştu sanki reddedilen doktrin tüm hayaletsi kişileştirmelerini, imgesel varlık ve olaylarını, Pagan ve Katolik mitolojinin kadavramsı çıplaklarını, inançta bulunmayan söylenceleri, gerçeğe dayanmayan anıları —kısacası tüm Güzel Sanatlar ıvır zıvırı— kuşaklar boyunca ressamlar tarafından beyinsizce ve vicdansızca aynı biçimde kullanılıp eskitilen malzemeleri giderek yok oluyor hattâ ölmeye dire-

nen genç ya da yaşlı inatçılarda bile etki apaçık görünüyordu: gün ışığının şafağı sökmekteydi. Uzaktan bile belli oluyordu. Her yanda sanki duvarda delik gibi resimler vardı dışarıya açılan pencereler gibi dış dünyaya açılıyorlardı. Duvarların parçalanacağı ve doğanın kendisine yol vereceği günler yakındı, isyan şimdiden yaygındı, genç ve cesur olanların canlı saldırısı başlamadan önce kendiliğinden devrilip gitmiş olacaktı.

“Hak ettiğin yere geleceksin eski dostum” diye devam etti Sandoz. “Mecbursun. Geleceğin sanatı senin sanatın olacak. Bu adamlar oldukları yerdeler çünkü onları sen *yaptın*.”

Claude sonunda ağzını açtı ve soğukça mırıldandı:

“Ben kendimi ‘yapamamışsam’ ‘Onları’ yapmış olmanın ne önemi var?... Bunun bana çok fazla olduğunu benim kadar biliyor-sun, katlanamadığım tam da bu.”

Umutsuz bir jest düşünce dizisini göstermeye yeterliydi –kendi sanatsal öğretisinin dehası olamaması, tohumu eken ama hasadı yapamayan fikir öncüsü olmanın doyumsuzluğu, kendisini yeni sanatın kendisi ya da bir başkası çağdaş resmin bir köşe taşı olacak başyapıtı üretme gücü bulmadan önce onu ucuzlatan birtakım düşüncesiz ressam, herhangi bir ortak eylem kavramı olmayan uysal bir acemi ressam sürüsü tarafından soyulmuş ve yağmalanmış hissetmesi.

Sandoz katılmıyordu. Gelecek hâlâ önümüzde diyordu. Sonra onun dikkatini dağıtmak için merkez salonun içinden geçerken onu durdurdu.

“Şu portrenin önündeki mavili kadına bak” dedi. “Resim için surata atılmış bir şaplak gibi!... Eski günlerde Salon halkını nasıl izlediğimizi anımsıyor musun, giydikleri giysileri, davranışlarını? Salon’da kıyaslanabilecek bir tek resim olmazdı. Bugünkü resimler çok daha iyi duruyor. Az önce ötede fark ettiğim bir peyzajdaki sarı renk tonlarında onu izleyen kadından çok daha fazla hayat vardı.”

Claude irkildi; ıstırabı sözcüklerin ötesindeydi.

“Gidelim” dedi. “Pierre beni buradan çıkar olur mu? Daha fazla dayanamayacağım.”

Aşağıda büfede bir masa bulmak için büyük güçlük çektiler. Mekân boğucuydu, insanlarla doluydu, sanki yukarıdaki metal çatıyı tutan kirişlerden sarkan kahverengi şayaktan yapılmış büyük kasvetli bir mağaraydı. Öteki ucunda karanlığa yarı gizlenmiş üç tezgâh meyve tabaklarıyla doluydu, hepsi simetrik olarak yerleştirilmişti, sağda ve solda ise her birini öte yanda kaynaşan kalabalığı kartal gözleriyle izleyen biri esmer biri beyaz tenli iki hanımın yönettiği iki tezgah vardı. Büyük karanlık mağaranın belirsiz derinliklerinde hepsi hıncahınç dolu ve umutsuzca birbirine karışmış küçük mermer masalar deresi ve kaynayan sandalyeler akıntısı doğuyor ve mağaranın kendisini doldurup bahçeye ve kalın cam tavanın sağladığı gün ışığına doğru taşıyordu.

Bazı insanların gitmeye hazırlandığını fark eden Sandoz masalarına saldırdı ve onu zorla aldı.

“Tanrıya şükür tuttum,” dedi soluk soluğa “Şimdi, ne yiyeceksin?”

Claude hiçbir tercihi olmadığını belirtti ve bu belki de şanstı çünkü öğle yemeği iyi olmaktan çok uzaktı, alabalık çamur gibiydi, kızarmış biftek çok pişmişti, kuşkonmaz ıslak paçavra tadındaydı. Servis için de savaş vermek zorunda kaldılar aşırı çalışmış ve bocalayan garsonlar kendilerini geriye çekmiş ve masalarına ulaşamıyorlardı çünkü sandalyeler giderek daha geri itilmiş ve zaten çok dar olan servis yollarını tamamen tıkamıştı. Soldaki perdelerin arkasından kulakları sağır edici bir tencere, tava ve tabak çanak gürültüsü geliyordu çünkü orası mutfağın kum üzerine kurulduğu yerdi tıpkı bir panayırdaki açık hava mutfağı gibi.

Sandoz ile Claude yemek için yan yolda oturmak zorunda kaldılar, iki grup insanın arasına sıkışmışlardı ve onların dirsekleri neredeyse tabaklarının üzerinde buluşuyordu ve ne zaman bir garson geçse kalçasıyla sandalyelerinde müthiş bir sarsıntı yaratıyor

du. Ama herkes rahatsızlığı ve iğrenç yemeği büyük bir şakanın parçası olarak alıyordu ve kısa sürede çevredekilerle özgür ve rahat bir atmosfer oluştu; başka zaman bir hoşnutluk partisinde bu koşullar hoşnutsuzluk yaratırdı. Yabancılar hemen tanış oldular, insanlar üç masa ötedeki arkadaşlarıyla yüksek sesle konuşmaya başladılar, omuzlarının üzerinden konuşuyor, komşularının başları üzerinden jestler yapıyorlardı. Kadınlar özellikle canlıydılar. Kala-balık başlangıçta onları utangaçlaştırmıştı ama şimdi eldivenlerini çıkarmışlar, peçelerini kaldırmışlar ve ilk şarap kadehlerinden sonra neşeye gülmeye başlamışlardı. “Vernikleme günü”ne ek bir baharat katan şey bu rastgelelik, her sınıftan insanla bu omuz omuza olmak, iyi kadınlar, kötü kadınlar, büyük artistler ve tam bir hata olanlarla, rastlantısal bir birlik, başlangıçta tahmin edilemez hafifçe uygunsuz olan ve en saygın göze bile bir parıltı getiren insanlarla karışmaktı.

Bu arada Sandoz etini bitiremeyeceğine karar verdi bu yüzden Claude’a genel şamatanın arasından seslendi:

“Biraz peynir ister misin?... Ve biraz kahveye ne dersin?”

Ama Claude işitmedi. Hülyalı bir biçimde aşağıya bahçeye bakıyordu. Oturduğu yerden merkezdeki geniş bir heykel çemberiyle çevrelenmiş olan uzun palmyeleri geri plandaki kahverengi perdelerin önünde görmekteydi. Dişi bir keçi ayaklı tanrının sırtını ve biçimli poposunu; genç bir kızın nefis profilini, yanağının kıvrımını, sıkı küçük memelerinin uçlarını; bronzdan bir Galyalı savaşçının, duygusal ve akılsızca milliyetçiliğin anıtsal halinin tam cepheden görünümünü; bileklerinden asılmış bir kadının, Pigalle Meydanı’ndan bir Andromeda veya bir başkasının süt beyaz bedenini ve hepsinin ötesinde heykelleri ve daha çok heykelleri, tüm patikaları kaplamış kafalar ve omuzları nefis yeşillığe karşı beyaz biçimlerin uçuşmasını, derinleşen perspektife karışmış başları ve göğüsleri, kolları ve bacakları görüyordu. Sola doğru uzaklara doğru uzanan bir göğüsler dizisi, büyüleyici bir görüntü

vardı; bu arada olağandışı bir burunlar dizisinden daha gülünç bir şey olamazdı: bir rahibin kocaman sivri burnuyla başlıyor, bir hizmetçinin biraz kıvrık burnuyla devam ediyor bir Quattrocento^(*) İtalyan hanımefendisinin görkemli Romalı burnu, bir denizcinin tam bir fantezi ürünü olan burnuyla sürüyordu ve başka burunlar da vardı, yargıcın burnu, bir kodamanın burnu, madalyalı bir beyefendinin burnu, sonsuz bir burunlar dizisi, hiçbir kımıldamıyordu.

Ama Claude'un aslında gördüğü silik yeşil bir ışığın içinde açık gri yamalar vardı çünkü sersemliği sürüyordu. Ancak tek bir şeyin ayırdındaydı o da kadın elbiselerinin zenginliği idi. Resim galerilerindeki koşuşma ve telaş içinde onları yanlış değerlendirmişti. Burada, bahçede, ferah bir konservatuarda olsalar elde edecekleri büyük avantajı edinmişlerdi. Paris'in tüm zarafeti oradaydı, kadınlar giysilerini göstermeye gelmişlerdi ve giysiler ertesi günün gazete haberleri göz önünde tutularak özenle seçilmişlerdi. Tanınmış bir aktrist büyük ölçüde dikkat çekerek bahçede bir kraliçe gibi dolanıyordu, koluna girdiği beyefendi arkadaşı zorla bir kraliçe kocası havası saçmaktaydı; bu arada Sosyete kadınları kentin hanımefendileri gibi giyinmişler, birbirlerini tek bakışta soyuyor, ipeklerin maliyetini hesaplıyor, dantelleri ölçüyor, birbirlerini zarif botlarının ucundan şapkalarındaki tüylerin ucuna kadar ölçüp biçiyorlardı. Bazıları sandalyelerini birbirinin yanına çekmiş Tuileries Sarayı'nda bir moda geçidini izleyeceklermiş gibi yerleşmişlerdi. İki arkadaş konuşarak ve gülüşerek hızla gidiyor, bir başka kadın ise sessizlik içinde ileri geri yalnız bir hüznle yürüyordu. Kalabalığın içinde ayrı düşmüş diğerleri birbirlerini tekrar bulduklarında aşırı seviniyorlardı. Daha cansız giysili eril elemanlar ardarda duraklamalar ve tekrar yürümeye başlamalarla doluyor bir mermer heykelin önünde öbekleniyor, bir bronzun

(*)İtalya'da 1400-1499 arasındaki sanatsal ve kültürel olayların tamamına o döneme verilen isim.

önünde dağılıyor ve silik bir hiçlik kümesi olmakla birlikte kalabalık büyük ölçüde Paris'in ünlüleri olma iddiasındaki erkeklerden oluşuyordu. Ünlü adlar herkesin dudaklarındaydı; özellikle ünlü biri iri, kötü giyimli bir beyefendinin gelişini ve ünlü bir şairin adını haber verdi, adam kalabalığın arasında bir geçit bulmuştu, yüzü bir kapıcı kadar soluk ve ifadesizdi.

Canlı olmasına karşın özenle filtre edilmiş gün ışığının görünür kıldığı bu moda ve ünlü akımının belli bir aynılığı vardı. Ama ansızın güneş bulutların arkasından çıkınca tavan camlarını tutuşturdu, renkli camların debdebesini aydınlattı ve havayı altın ışıktan bir duşla doldurdu, kar beyazı heykeller, yeni biçilmiş çimlerin parlak yeşili, sarı kumlu patikalar, saten ve incileriyle parıltıyan kadın giysileri, her şey daha sıcak göründü, hattâ sesler bile kendi halinde yaygın bir mırıltıdan yanan çırpıların canlı, doğal çatırtılarına değişti. Çiçek tarhlarını yerleştirmeyi bitiren bahçıvanlar fıskiyeleleri açtılar ve bahçe kovalarıyla meşgul oldular ve geçerlerken çimlerin üzerinde bir buğu oluştu. Bu arada diğerlerinden daha cesur tek bir kırlangıç çatının giriş ormanından aşağıya, kalabalığa karşın büfenin etrafındaki kumlarda yiyecek aramaya uçtu ve onun için kırıntılar atan bir genç hanımı uzun süre eğlendirdi.

Tüm bunlar Claude'un kulağına resim galerileri arasında dolaşan halkın yaptığı başının üzerindeki bir okyanus kükremesi gibi geliyordu ve ona benzer bir olayı onun resminin çevresinde bir fırtına gibi dolanan kakhaha sağanaklarını anımsattı. Ancak bu kez hiç kakhaha yoktu, ama tüm Paris Fagerolles'ün bir resmine verdiği onayı yüksek sesle soluyordu.

En son gelenlere bakınan Sandoz ansızın Claude'a döndü ve haber verdi: "Fagerolles orada."

Fageroles ile Jory diğer ikisini fark etmeden yakında bir masaya oturdular. Jory her zamanki yüksek sesiyle tam o anda:

"Evet, onun ölü çocuğunu gördüm. Zavallı herif. Bitmek için ne biçim bir yol." dedi.

Fagerolles diğerlerini görür görmez onun kaburgalarına müthiş bir dirsek atarak yanıt verdi, bunun üzerine Jory doğrudan onlara yöneldi:

“Vay bu eski Claude değil mi?... Nasıl gidiyor?... Resmini daha görmedim ama onun bir mucize olduğunu söylediler.”

“Kesinlikle bir mucize!” dedi Fagerolles onları büfede bulmaktan duyduğu şaşkınlığı ifade etmeden önce.

“Gerçekten burada yemediniz değil mi?” dedi. “Dile düştüğün kadar kötü. Biz de tam Ledoyen’e gidiyorduk... biraz sıkışık ama çok iyi!... Neden masanızı ittirip bize katılmıyorsunuz.”

Böylece iki masa yanyana getirildi ama Fagerolles hâlâ yalakalar ve ricacılarla kuşatılmıştı. Üç genç erkek birkaç masa ötede ayağa kalktı ve gürültülü bir karşılama yaptılar. Bir kadın kocası adını kulağına fısıldayınca durdu ve Fagerolles’e düşünceli bir gülümsemeyle baktı; sırık gibi uzun sanatçı kötü bir yerde kalmıştı ve geldiğinden beri adımları onun peşini bırakmıyordu; sonunda yerinden kalktı ve gelip hemen “sıraya konulması” dileğine devam etti.

“Oh, Tanrı aşkına beni yalnız bırakın” diye patladı Fagerolles, gerek sevimliliğin gerekse sükunetin sonuna gelmişti. Sonra eziyetçisi örtülü tehditler mırıldanarak geri çekildiğinde ekledi:

“Her zaman iyi yürekli olmaya çalışmak umutsuz; sonunda seni çıldırtıyorlar... Hepsi “sırada olmak” istiyorlar sanki tüm mekân “sırada” olabilmemiş gibi... Komite’de olmak teşekkürü olmayan bir iş inanın bana. Herkesi memnun edemiyorsunuz bu yüzden kazandığınız tek şey bir sürü düşman oluyor.”

Claude ona boş gözlerle baktı, sonra görünürde yarı uykulu olduğu halde mırıldandı:

“Sana yazdım ve uğrayıp teşekkür etmek istedim... Bongrand ne zorluklar çektiğini bana anlattı... Çok iyiydin ve sana minnettarım.

— Minnettar mı? Sözünü bile etme.” Diye sözünü kesti Fagerolles. “Eski günlerin adınaydı. *Senin* için bir şey yapabilmenin hazzı için minnettar olması gereken *benim*...”

Gençliğinin tanınmayan ustasının huzurunda her zaman olduğu gibi eski utancı geri gelmişti ve bu özel andaki sessiz kibiri başarısının zevkini almaya yeten bir adama konuşurken baskılanamaz bir alçakgönüllülük duygusu onu ele geçirmişti.

Claude “senin resmin birinci sınıf” diye ekledi yavaşça kendini ne kıskanç ne de cesareti kırılmış gibi hissettirmemeye kararlıydı.

Basit övgü sözü Fagerolles’ün yüreğinde o kadar keskin ve o kadar açıklanamaz bir coşku uyandırdı ve öylesine güçlendirilmiş ve de ben merkezli bir duyguydu ki Fagerolles cevap verirken sesi titredi:

“Teşekkürler eski dost. Bunu senin söylemen çok güzel, gerçekten.”

Bu sırada Sandoz iki fincan kahve edinmişti ama garson şekeri unuttuğundan komşu masada bırakılmış topaklarla yetinmek zorunda kaldı. Artık daha az insan vardı ama sonuçta atmosfer çok daha gevşemişti. Bir kadın o kadar yüksek sesle güldü ki herkes dönüp baktı. Erkeklerin çoğu sigara içiyorlardı bu yüzden ince mavi bir sis kırışmış, şarapla lekelenmiş, kirli tabak çanakla dolu masa örtülerinin üzerinde asılı duruyordu. Fagerolles bir çift Char treuse sağladıktan sonra hesaba katılması ve bunun sonucunda dikkatle ele alınması gerektiğine inandığı Sandoz’la konuşmaya durdu. Bu arada Jory yeniden kasvetli sessizliğine dalmış olan Claude’a döndü:

“Bu arada evlendiğimi sana yazmadım değil mi?” dedi. “Çok sessizce yaptık —sadece ikimiz— koşullar gereği... Yine de sana haber vermeye niyetlendim... Bunu yapmadığım için beni bağışla.”

Jory çok taşkın olduğunu kanıtladı ve yaptıklarını çok ayrıntılı biçimde anlatmaya başladı çünkü bu onun bencilliğini doyuruyor ve mahvolmuş bir başarısızın önünde kendini iyi beslenmiş ve başarılı hissetmesine yol açıyordu. Hayatı ciddiye almanın zamanı geldiğini fark ettiğinde gazetedeki işini bırakmış ve kendini büyük bir sanat dergisinin editörlüğüne terfi ettirmişti, bu makamın ona

yılda otuz bin frank artı sanat koleksiyonlarının satışıyla bağlantılı olarak yaptığı karanlık bir trafikten kazandıklarını getirdiği söyleniyordu. Orta sınıf açgözlülüğü babasından kalıttı ve bu onu hayatını kazanmaya başlar başlamaz gizli ama çok ılımlı ölçekte spekülasyon yapmaya yöneltmişti şimdi ise kendini tümüyle vermişti, bunun sonucunda da eline düşen bir sanatçı ya da koleksiyoncunun kanını emer hale gelmişti.

Her şeye gücü yeten Mathilde, Jory'nin parasal konumunun güvencede olduğunu görünce tam altı ay boyunca onu gururla reddettikten sonra şimdi yaşlı gözlerle ondan karısı olması için yalvarma noktasına getirmişti.

“Birlikte yaşamaya başlayınca” diye devam etti, “en iyisi şartları düzenlemektir değil mi? Bilmen gerek sen de aynı yoldan geçtin... Ve biliyor musun o bunu istemiyordu, gerçekten! İnsanların onun güdüsünü yanlış anlayacaklarından ve benim kariyerime zarar vermekten korkuyordu... Oh, Mathilde hoş, duyarlı bir kadın!... Ne kadar müthiş bir kadın olduğu hakkında en küçük bir fikrin olamaz; bana kendini adanmış, harika bir ev kadını, çok tutumlu ve önerileri her zaman dinlenesi. Oh, Mathilde’e rastladığım için çok şanslı bir adamım! Artık onun tavsiyesini almadan hiçbir şey yapmıyorum, tamamen özgür iradeli ve inan bana bunu çok iyi kullanıyor.”

Gerçek, Mathilde’in onu küçük bir oğlan çocuğuna indirgemiş olmasıydı; itaatsiz olmaktan çok korkuyordu ve reçel kavanozundan yoksun kalmamak korkusuyla en iyi davranışını sergiliyordu. Egemenlik kurucu, kavrayıcı, hırslı bir eştı, ne pahasına olursa olsun saygı görme komutu vermeye kararlıydı, eski günlerin şehvetli cadısından evrilmişti. Hattâ şimdi ona sadıktı, şimdi sadece Jory’ye ayırdığı ve sayelerinde ev içinde gücünü sağlamca kurduğu bazı eski uygulamalar bir yana gerçekten tutucu bir kadın kadın ekşi ve dar görüşlüydü. Hattâ birlikte Notre-Dame de Lorette’in Komünyonunda görüldükleri söyleniyordu. Toplum içinde öpüşüyorlar ve birbirlerini her türden takma adla çağırıyorlardı ama

her akşam Jory hem zamanının hem de parasının hesabını vermek zorundaydı. Eğer tek bir saat kuşkulu görünüyorsa ya da günün kazancını son kuruşuna kadar vermezse berbat bir gece geçirmesi için her türlü önlemi alır onu her türden korkunç hastalıklarla tehdit eder, ilerleme çabalarını öyle dinsel korkularla geri püskürttü ki Jory onun bağışlamasını her saldırıda daha pahalıya öderdi.

“Bu yüzden babam ölene kadar bekledik” dedi Jory, kendi öyküsünden büyük bir haz duyarak “sonra da onunla evlendim.”

Jory’nin tüm konuşması boyunca Claude’un aklı uzaklardaydı, yine de sanki dinliyormuş gibi kafasını sallamıştı. Gerçekten duyduğu sözcükler en sonunculardı.

“Ne!” dedi. “Onunla evlendin mi?... Mathilde’le?”

Son ünlemi sadece hayretle değil Mahoudeau’nun stüdyosunun anılarıyla da doluydu. Jory’nin Mathilde’e taktığı aşağılayıcı sıfatları ve bir sabah sokakta ona anlattığı küçük dükkânın arka odasında kuru ot ve baharat kokuları arasında yaşanan iğrenç seks partilerini anımsadı. Tüm çete, kadını şu ya da bu zamanda almıştı ve Jory her zaman ondan diğerlerinden daha kötü bir dille söz ederdi. Şimdi onunla evlenmişti! Claude bir insan metresi hakkında kötü sözler söylememeli diye düşündü çünkü bir gün onunla evlenip evlenmeyeceğini asla bilemezsin.

“Evet, Mathilde” diye yanıtladı Jory gülümseyerek. “Eski bir metresten daha iyi eş olamaz derler. Haklı olduklarını düşünüyorum, öyle değil mi?”

Aklı tam bir barış içindeydi, belleği tamamen ölmüştü, çünkü arkadaşlarının önünde en ufak bir utanma belirtisi göstermiyordu. Onlara ilk kez tanıştırdığı kadın hepsinin onun kadar yakından tanıdıkları bir kadın değil tam bir yabancı olsa gerekti. Söyleşi kesilince kayda değer olgularını özellikle ilginç bulduğu için onu yarım kulak dinleyen Sandoz seslendi:

“Biraz kıpırdansak nasıl olur?... Oturmaktan kaskatı kesildim.”

O konuşurken Irma Bécot ortaya çıktı. Işıltılı bir güzelliği vardı, saçları her zaman işlediği sarı kahve saçlı Rönesans fahişesi etkisi-

ni vurgulamak için yeni boyanmıştı. Giysisi soluk mavi brokar bir tünikle içinde Alençon dantelleriyle kaplı bir saten etekten oluşuyordu ve öyle paha biçilmez bir güzellikteydi ki bir hayranlar gurubunun bir tür korumalığında gelmişti.

Claude'un görüntüsünü yakalayınca tereddüt etti, hattâ böyle kötü giyimli, çirkin, morali bozuk görünümlü bir zavallıyı tanıyor görünmekten oldukça korktu. Sonra eski kaprisinin cesaretiyle ilerledi ve titiz korumasının kocaman açılan şaşkın gözlerinin önünde önce onunla tokalaştı. Kaba olmayan ama ağzının köşelerini dostça olduğu ipucunu vererek geren gülüşüyle Claude'a arkadaşça "Kötü duygu yok" dedi neşeyle sonra sözcüklerinin tam anlamını sadece ikisinin bildiğini düşünerek tekrar güldü. Bu zorla ele geçirmek zorunda kaldığı ve bundan hoşlanmayan genç adamın öyküsünün kısa özetiydi.

Fagerolles hemen iki Chartreuse'un parasını ödemiş ve Irma'y-la güçlerini birleştirmeye hazırlanmıştı, bu sırada Jory de aynı şeye hazırlanıyordu bu nedenle Claude'üçünü —iki yanında birer adamla Irma— seyretmeyi bıraktı kraliyet ailesi gibi hayran olunarak ve selâmlanarak giden kalabalığa döndü.

"Mathilde'in kısıtlayıcı etkisi biraz gevşemiş gibi oldu" dedi Sandoz sakince "ama eve gidince Jory'nin kulağına nasıl bir küpe takılacağını düşün."

Hesabı istedi çünkü bu sırada tüm masalar temizlenmişti ve üzerlerinde dağınık kemik kalıntıları ve ekmek kırıntıları dışında hiçbir şey kalmamıştı. İki garson mermer masa üstlerini süpürmüşler bir üçüncüsü de bir tırmıkla içinde yemek artıkları tükürük topakları bulunan kumun yüzeyini düzeltiyordu. Şimdi personelin yemek yediği kahverengi şayak perdelerin ardında iştahlı çiğnemelerin, yemekle dolu ağızlardan atılan kahkahaların ve takdir edici ağız şapırtılarının sesleri geliyor ve tüm bunlar bir ziyafetin artıklarının üzerine çökmüş bir Çingene obasını düşündürüyordu.

Claude'la Sandoz bahçenin çevresinde yol alırken Mahoudeau'nun Doğu sahanlığının önündeki bir köşede çok kötü yerleştirilmiş

bir heykeline rastladılar. Onun ayakta banyo yapan kadın figürüydü ama orantıları o kadar küçültülmüştü ki on yaşlarında bir kız gibi görünüyordu: kendisine açmakta olan bir goncanın enfes zarafetini veren narin kalçaları, minik göğüsleriyle çekici, zarif bir şey. Bir havası ve edinilmiş olmayan ama ait olduğu yerden bu olguda yeteneklerinden bunca yıldır habersiz olan bir işçinin ellerinden fışkırmış ve çiçek açmış garip biçimde cesur ve güçlü bir saygınlığı vardı.

Sandoz bir gülümsemeyi bastıramadı.

“Bu adamın kendi yeteneğini sömürmek için neler yaptığı düşünülecek olursa” dedi “Eğer bu iş bu denli kötü bir yere yerleştirilmemiş olsaydı kükreyen bir başarıya dönüşebilirdi.”

“Kesinlikle öyle” dedi Claude. “Güzel bir parça.”

Konuşurlarken merdivenlere doğru giden Mahoudeau’yu gördüler. Ona seslendiler ve onunla buluşmak için koşturdular, üçü orada dakikalarca konuştu. Uzun, boş, yeni kum döşenmiş toprak zeminli büyük yuvarlak pencerelerle aydınlanan galeride dikilmek daha çok bir demiryolu köprüsünün altında dikilmek gibiydi. Ağır metal sütunların desteklediği çelik kirişlerden oluşmuştu ve yukarıdan durmaksızın buz gibi bir esinti geliyor, ayaklarının altındaki toprağı nemli ve yumuşak bir hale getiriyordu. Öteki uçta yırtık pırtık bir perdenin arkasında heykel kesiminden reddedilen heykel sıraları, daha fakir sanatçıların alıp götürmeye zahmet etmedikleri alçı işler duruyordu; tüm etki üzücü biçimde ihmal edilmiş, kirli beyaz bir morg gibiydi. Ancak en şaşırtıcı şey başlarının üzerinde üst kattaki galerilerde dolanan insanların ayak seslerinin yarattığı bitmez tükenmez velveleydi. Bazen kulakları sağır edici bir hal alıyor sanki kiriş şebekesinin üzerinde sonsuz trenler rayları takırdatarak son hızla gidiyor gibi oluyordu.

Diğerleri onu kutlayınca Mahoudeau Claude’a onun resmini boşuna arayıp durduğunu söyledi ve resmi hangi cehenneme tıktıklarını sordu. Sonra Gagnière ile Dubuche’ü sorgulamaya ve

eski günleri duygusallaştırmaya çalıştı: Tek beden halinde Salon’u işgal edişlerini, sanki düşman hatlarındaymış gibi kıskırtıcı bir biçimde odalardan geçişlerini, her şeyi aşağılayışlarını sonradan da başları dik şiddetli tartışmalar içinde konuşmalarını anımsattı. Bugünlerde kimse Dubuche’ü göremiyordu. Ayda iki ya da üç kez Gagnière Melun’daki bir konserden fırlayıp geliyordu ama resme ilgisini o denli yitirmişti ki Salon’a gelmiyordu bile ama yine de son on beş yıldır gelenekselleşmiş resmini gönderiyordu: Seine kıyıları, çok hoş biçimde gri ve özenli ama o kadar temkinli ki kimse onu fark etmiyordu bile.

“Tam da üst kata çıkıyordum.” dedi Mahoudeau “Benimle gelmeyi düşünür müsünüz?”

Claude ölü gibi solgun yukarıya dolanan ayakların korkunç kükremesine, canavarı, yiyip yutucu kalabalığın geçişine doğru baktı, çünkü onu kemiklerinin içinde hissediyordu. Hiçbir şey söylemedi ama elini çekti.

“Bizi bırakmıyorsun değil mi?” diye bağırdı Sandoz. “Bizimle gel sonra hep birlikte gideriz.”

Sonra onun tükenmişliğini fark etti, onun için üzüldü, cesaretini yitirdiğini ve şimdi tek istediğinin yalnız kalmak, yaralarını tek başına gizlemek olduğunu kavradı ve:

“O zaman hoşçakal eski dost” dedi. “Yarın seni görmeye gelirim.”

Claude sendeleyerek uzaklaştı, yukarıdaki gök gürültüsü tarafından izlendi, çok geçmeden de bahçede gözden kayboldu.

İki saat sonra Mahoudeau’yu kaybedip sonra tekrar Jory ve Fagerolles’ün yanında bulduktan sonra Sandoz, Claude’u Doğu odasında dikilmiş kendi resmine bakarken buldu, tam ilk kez bulunduğu gibi. Zavallı harabe eve gidecek yerde kendine engel olmamış tekrar mekâna dönmüştü, takıntılıydı.

Bunaltıcı saat beş kalabalığı zirvesindeydi çünkü bu kez kalabalık bitkin düşmüş ve galeriler arasında dolanmaktan sersemlemişti, paniklemeye başlıyor, birbirini ağıldan çıkmak için boşuna

çabalar harcayan sığırlar gibi itekliyorlardı. Sabahın erken saatlerinin serinliği gitmiş insan bedenlerinin sıcaklığı ve insan nefesinin kokusu atmosferi kahverengi sarı bir buharla ağırlaştırmış bu arada döşemeden sis gibi yükselmeye devam eden ince toz insan ahırının soluk vermeleriyle birleşmeye başlamıştı. Ara sıra bazı ziyaretçiler durup resimlere bakıyorlardı ama artık sadece konuları için; ama genel halk ya basitçe amaçsız dolanıyor ya da durdukları yerde zaman dolduruyorlardı. Özellikle kadınlar inatçılık gösteriyor, saat altıyı vurunca görevliler onları dışarıya çıkarıncaya kadar kıpırdamayı reddediyorlardı. Daha dayanıklı bir kadınlar grubu oturacak yer bulmaya yöneltilmişler diğerleri ise oturacak yer arayışları başarısız olduğu için cesurca kendilerini gölgeliklerine yaslamışlar, tükenmiş ama cesurca gözlerini sıkıca paketlenmiş sıralara dikmişlerdi. Bu binlercenin içinde bir tek baş bile yorgunluğun son belirtileriyle titremiyor değildi: bacaklar su içinde kalmış, yüz hatları düşmüş, alınlar baş ağrısı ile kıvrılmıştı, durmadan kör edici bir renk öbeğine yukarı doğru bakmaktan kaynaklanan, Salon'a özgü bir baş ağrısı.

Görünüşe göre hiç etkilenmemiş yegane kişiler hâlâ aynı bankta oturan madalyalı iki adamdı, öğleden beri son derece samimi bir sohbet içindeydiler ve hâlâ yakın çevrelerindeki tüm gruplar gidiyorlardı. Arada yerlerinden kalkıp dolaşmış olabilirlerdi ama hiç yerlerinden kıpırdamamış olmaları da olasıydı.

“O zaman siz dosdoğru üstlerine gittiniz” diyordu şişman olan “sanki yanlış giden hiçbir şeyi fark etmemiş gibi?”

— Tastamam öyle” dedi zayıf olan “Dosdoğru onlara baktım ve şapkamı çıkardım... Başka ne yapabilirdim ki?”

— Muhteşem, kesinlikle muhteşem.”

Claude'un tek duyduğu kendi kalbinin yumuşak atışıydı; tek görebildiği orada karşıda tavana yakın duran kendi resmiydi. Orada büyülenmiş gibi duruyor gözlerini resimden alamıyordu, sanki bulunduğu noktaya çivilenmişti ve kendini kurtaracak irade gücü yoktu. Yorgun kalabalık umursamazca etrafında dolanıyor, ayağına

basıyor, itekliyor, onu ileriye taşıyordu. Cansız bir eşya gibi hiçbir direnç göstermiyor kendini sürüklenişe bırakıyor ama her zaman kendini aynı noktada kafası hâlâ havada aşağıda ne olup bittiğine aldırmadan sadece yukarıda kendi çalışmasıyla ve çocuğuyla, zavallı şişmiş küçük Jacques'la yaşıyordu. Kocaman iki damla gözyaşı gözkapaklarında dolanıyor görmesini bulandırıyordu ama o hâlâ bakmaktaydı, sanki onu bir daha hiç bu kadar çok göremeyecekti.

Yüreği acımayla burkulan Sandoz eski dostunu görmemiş gibi yaptı sanki onu yalnızlığı içinde, meyvesiz hayatının mezarında yas tutmaya bırakmanın daha doğru olduğunu düşünmüştü. Eskiden olduğu gibi çete yine çevrede dolaşıyordu, Fagerolles ile Jory başı çekiyorlardı ama Mahoudeau Claude'un resminin nerede olduğunu sorunca Sandoz yalan söyledi onun dikkatini başka bir şeye çekti ve böylece onu odadan çıkardı.

Akşam Christine'in Claude'dan alabildiği tek şey birkaç kısa değinmeden ibaretti, her şey yolundaydı, halk onu çok iyi kabul etmişti, resim iyi bir gösteri yapmıştı, belki biraz yükseğe asılmıştı. Ama bilerek gösterdiği sakin, toparlanmış tarza karşın yabancı görünüyordu ve bir kadın korktu.

Yemekten sonra mutfaktan bazı tabakları getirmek üzere döndüğünde Christine Claude'un sofradan kalktığını fark etti. Pencerelerden biri geniş boş bir araziye bakıyordu; Claude o pencereyi açmış ve o kadar dışarı sarkmıştı ki ilk bakışta Christine onu göremedi. Sonra dehşete kapıldı, koştu ve ceketinden çekerek onu içeri aldı.

“Claude” diye bağırdı “Claude ne yapıyorsun?”

Yüzünü kadına çevirdi, bir kâğıt gibi bembeyazdı, gözleri deli bir adamın gözleri gibi parlıyordu.

“Sadece bakıyordum” diye yanıtladı.

Titreyen elleriyle pencereyi kapadı ama yaşadığı şok o kadar büyüktü ki bütün gece boyunca uyanık yattı.

11. BÖLÜM

ERTESİ GÜN Claude tekrar çalışmaya başladı. Günler akıp gitti ve tüm yaz tembel bir sükûnet içinde geçti. Claude kendine bir iş bulmuştu, İngiliz pazarı için küçük çiçek resimleri yapıyor ve ikisini yaşatmaya yetecek bir gelir elde ediyordu; ama tüm boş zamanını büyük tuvaline adamıştı. Öfke ve engellenmişlik nöbetleri geçmişte kalmış gibi görünüyordu ve Claude sakince büyük bir kararlılıkla kendini adadığı ama hiçbir başarı umudunun olmadığı sonsuz görevine geri çekilmiş gibiydi. Gözlerinde hâlâ o garip çılgınca bakış vardı ama ne zaman o başarısız usta işi eseri üzerinde düşünceye dalsa ortaya çıkan içindeki ışık ölmüştü.

Bu sırada Sandoz'un hayatını da büyük bir hüznün gölgelemişti. Annesi ölmüştü ve tüm yaşam biçimi bozulmuştu. Üçü arasındaki mutlu yakınlığı seçilmiş birkaç arkadaşıyla paylaşarak yetişmişti. Nollet Sokağı'ndaki evlerinden nefret etmeye başlamıştı. Ama başarı ansızın yoluna çıktığı ve oldukça zor bir başlangıçtan sonra kitapları satmaya başladığı için yenilerde edinilen servetini değerlendirmeye karar verdi ve Londres Sokağı'nda büyük bir apartman dairesi kiraladı, döşemesi onu birkaç ay oyaladı. Kaybı ve onu izleyen genelde birçok şeyden tiksintisi onunla Claude'u tekrar bir araya getirdi. Salon'da gördüklerinden sonra Sandoz eski arkadaşı için çok tedirgin olmaya başlamıştı, çünkü ondan sonra Claude'un varoluşunun onarılmaz biçimde ikiye bölündüğünü, açık bir yara haline geldiğini ve bu yaranın içinden Claude'un hayatının yavaş yavaş ve algılanamaz biçimde akıp gittiğini fark etti. Sonra onu bu denli sakin ve işine düşkün halde görünce daha güvenli hissetmeye başladı ama yine de Tourlaque Sokağı'nı sıkça ziyaret etmeyi sürdürdü ve ne zaman Christine'i yalnız yakalasa sorguladı

çünkü onun da asla sözcüklere dökmeye cesaret edemediği bir dehşeti yaşadığını görebiliyordu. Hasta çocuğuna bakan bir annenin o gergin, işkence çeken görüntüsü içindeydi ve ölümün çok yakınlarda olduğu anlamına gelen en küçük bir ses çıkmasını diye titrediğini fark ediyordu.

Bir Temmuz sabahı uğradığında Christine’e:

“Christine şimdi çok daha mutlu olmalısın” dedi. “Claude gerçekten yeniden çalışmaya başladığı için.

— Oh, evet yeniden çalışıyor” diye yanıtladı kadın resme bir bakış fırlatarak, her zamanki bakışı, gözünün ucuyla, nefret ve korku dolu bir bakış. “Kadına tekrar başlamadan önce geri kalan her şeyi bitirmek istiyor.”

Hâlâ takıntılı korkusunu sözcüklere dökmekten kaçınıyordu ama daha alçak bir sesle ekledi:

“Gözleri, son zamanlarda gözlerine dikkat ettin mi? Onlarda hâlâ o bakış var. Sanki, beni kandıramazmış! gibi yaptığını sakın ve toparlanmış gibi yaptığını biliyorum... Kendini ortaya çıkarmak istiyor Pierre, gereksinimi olan bu... Bu nedenle lütfen ne zaman gelebilirsen gel ve onu çıkar. Artık onun sahip olduğu tek şey sensin bu nedenle lütfen, lütfen bana yardım et.”

Bundan sonra Sandoz uzun yürüyüşler için sonsuz fırsatlar icat etmeye başladı. Sabah erkenden Claude’a uğruyor ve onu işinden dışarıya sürüklüyordu çünkü uygulamada her zaman onu merdivenine sabitçe yerleşmiş ama gerçekte resim yapmadığı halde oraya oturmuş buluyordu. Bitkinlik nöbetleri onu hareketsiz kılıyor ve bazen garip bir duygusuzluk hissi beynini o denli karıştırıyordu ki dakikalarca fırçasını bile kullanamıyordu. Bu sessizce düşüncelere dalma anlarında bakışında belli bir dinsel ateş bile oluyor, o bakış hâlâ dokunmadığı kadın figürünü eski haline döndürmeyi sürdürüyordu. Arzusunun mutluluk dolu bir ölümün eşliğinde dolaştığının farkında olarak kendini isteyerek böylesine sonsuz bir incelikte ve hâlâ huzur yaratan ama ölümüne neden olacak olan

aşktan geri çekiyordu. Sonra diğer figürlere ve arka plana geri dönüyordu ama yine de kadının varlığının ayırdında oluyor, gözleri kadının üzerinde aydınlandığı zaman o kadar dengesizleşiyordu ki aklını kaçırmaktan korunmak için onun kadının bedenine asla dokunmaması, kadının da onu kollarının arasına almaması gerektiğinin ayırdında oluyordu.

Bir akşam Sandoz'larda artık orada kabul gören ve dertli erişkin çocuğunun biraz neşelenmesi umuduyla hiçbir Perşembe'yi kaçırmayan Christine ev sahibini bir kenara çekti ve ertesi sabah onlara "uğraması" için yalvardı. Böylece ertesi gün bir roman için bazı notlar almak üzere Montmartre'in ötesine giderken Sandoz Claude'a baskın yaptı ve onu işinden dışarı sürükledi ve bütün gün yanında tuttu.

Aşağıya Porte de Clignancourt'a indiler; burada atlı karıncaları, atış galerileri ve yıl boyu açık kafeleriyle bir panayır alanı vardı ve ansızın şaşkınlık içinde kendilerini Chaîne'le karşı karşıya buldular; büyük ve zengin görünümlü bir standı yönetiyordu. Çok süslü bir şapelin kutsal malzemeleri gibi görünüyordu, dört döner sehpa dizilmişti üzerleri bardaklar, Çin porselenleri ve her tür ıvır zıvırla doluydu, bir müşteri onları çevirir ve sivri tüylere çarptırırsa şimşek gibi ışıldıyor ve müzikal camlar gibi tıngırdıyorlardı. Birinin üzerinde beyaz bir tavşan bile vardı, büyük ikramiye, hepsi pembe kordelalarla donatılmışlardı, sehpalar kap kacaklarla birlikte dönüp dururken korkuyla titriyorlardı. Tüm bu zenginlik kırmızı perdeler ve gölgeliklerle çevrilmişti bunların en ortasında standın gerisinde bir tür en kutsal yerde Chaîne'in onu Paris'in bir ucundan öbürüne karnaval karnaval izleyen üç resim şaheseri asılıydı: "Zina yapan kadın" ortada, Mantegna'nın kopyası solda, sağda da Mahoudeau'nun sobası. Gece نفت meşaleleri yakıldığında ve tekerlekler dönmeye ve yıldızlar gibi parıldamaya başladığında bu üç resim kan kırmızı perdelerin önünde çok daha güzel görünüyor ve her zaman kalabalığı çekiyordu.

Tüm zenginlikleri içinde onların görünümü Claude’u konuşmaya yöneltti:

“Aman Tanrım, ama bunlar muhteşem... ve bu iş için mükemmel.”

Özellikle Mantegna sıkıcı basitliğiyle basit insanlar eğlensin diye duvara çivilenmiş solgun bir baskı gibi duruyordu, oysa özenilmiş orantısız soba ve zencefil ekmeği İsa’sıyla dengelenmişti ve beklenmedik derecede komik görünüyordu.

İki arkadaşını görür görmez Chaîne onları sanki birkaç saat önce ayrılmışlar gibi karşıladı, çok sakindi ve şimdiki koşullarından gururlanıyor mu yoksa utanıyor mu konusunda en ufak bir belirti göstermiyordu. Daha yaşlı görünmese de ama kayış gibi incelmış görünüyordu, burnu hâlâ iki yanağının arasında kayboluyordu, konuşkan olmayan ağzı da sakallarının arasında gizlenmişti.

“Vay vay dünya ne kadar küçük” dedi Sandoz neşeyle “... ve şu senin resimlerin orada harika duruyorlar.

— Evet, ya kendisine böyle bir Salon kurmuş olmasına ne diyorsun?

— Çok zekice diyeceğim.”

Chaîne’in yüzü ışıldadı ve yanıt vermeyi başardı:

“Öyle mi?”

Sonra sanatçı gururu uyandığı için alışıldık tek heceli homurdanmalarını bıraktı hattâ bir bütün cümle bile kurdu:

“Oh, siz ikiniz gibi benim de arkamda param olsaydı sizin gibi izimi bırakmış olurdum.”

Buna inanıyordu. Kendi yeteneğinden asla kuşku duymamıştı; basitçe bırakmıştı çünkü onunla geçinmiyordu. Louvre’dakiler gibi başyapıtlar üretme konusunda yetenekliydi, sadece zaman sorunu vardı.

“Neden endişelenesin ki?” dedi Claude; tekrar ciddileşmişti. “Pişman olmak için hiçbir nedenin yok, bir sürü şeyde başarı elde etmiş birisin sen... Ticaret iyi gidiyor değil mi?”

Chaîne’in homurdanan yanıtında sesi bir acılıkla titremişti. Hiç de değildi; hiçbir şey iyi gitmiyordu, çarkıfelek işinde bile. İşçi

sınıfı içmeye para harcayabilsin diye bu tür şeylere para ayırmaktan vazgeçmişlerdi. Ödül olarak üçüncü sınıf çöpler alabiliyordunuz ve kayda değer tek çabanız tüyün büyük ödüllerde durmasını önlemek için o eski hileyi yapıp tablaya bir şaplak atmaktan ibaretti, ama bugünlerde bu işte sadece kuru ekmek kazanabiliyorsunuz dedi. Sonra tezgâhın önünde bir grup insan biriktiği için konuşmayı kesti ve arkadaşlarının başka zaman onunla hiç bağdaştıramayacağı bir sesle bağırmaya başladı:

“Şansınızı deneyin bayanlar baylar, şansınızı deneyin! Her sayı kazanıyor!”

Büyük, hırslı gözleriyle hastalıklı görünümlü bir kızı taşıyan bir adam iki tur parası ödedi. Tabla döndü ve takırdadı, süsler dönerken parıldadı, canlı tavşan kulaklarını iyice arkaya yatırmış öyle bir hızla dönüp durdu ki bir tavşana tüm benzerliğini yitirdi ve beyaz bir daire biçiminde bulanıklaştı. Bir anlık gizli bir gerilim oldu; küçük kız neredeyse onu kazanıyordu.

Sonra Chaîne’in hâlâ titreyen eliyle tokalaşıp iki arkadaş yollarına devam etti. Sessizliği bozan Claude oldu.

“Bir biçimde o mutlu!” dedi.

“Mutlu!” dedi Sandoz. “Institut’ye girmesi gerektiğini düşünüyor ve bu onu öldürüyor.”

Chaîne’le karşılaşmalarından bir süre sonra Ağustos’un ortalarında Sandoz gidip taşrada bütün bir gün geçirmenin eğlenceli olabileceğini düşündü. Bir süre önce Dubuche’e rastlamıştı ve onu pek çökkün ve kendisi için üzgün bulmuştu; ama eski günlerden konuşmaya çok hevesliydi ve iki çocuğuyla “Richaudière”den dışarıda kalacağı bir on beş gün için iki arkadaşını ziyaret etmiş ve oraya gidip bir yemek yemeye davet etmişti. Bunun üzerine Sandoz, Dubuche onları görmeyi çok istediği için ona bir sürpriz ziyaret yapmayı önerdi. Ama Claude’suz gitmeyeceğine dair yeminler etmesine karşın Claude inatla onunla gitmeyi reddetmişti. Sanki Bennecourt’u, Seine’i, adaları ve mutluluk yıllarının ölüp gömüldüğü tüm o kırsalı tekrar görme düşüncesinden korkuyor

gibiydi. Ancak Christine işe karışınca olur dedi, o da çok gönül-süzce. Ateşli bir etkinlik dönemlerinden birine girmişti yine, bir gece önce geç saatlere dek çalışmıştı ve o sabah da resim yapmaya çok hevesliydi, günlerden Pazardı bu yüzden kendini resminden koparmak fiziksel olarak acı verdi. Geçmişe gitmenin ne gereği var? diye tartışıyordu. Ölmüş olan ölmüştür ve bir daha asla var olamaz. Şimdi var olan tek şey Paris'ti, Paris'te de tek bir görüntü: Cité Adası, onu her zaman ve her yerde avucuna alan görünüm, Paris'in kalbini yitirdiği parçası.

Trende o kadar belirgin biçimde sinirliydi ve o kadar acınacak bir şekilde pencereden bakıyordu ki, sanki şehirden yıllar boyunca ayrılıyordu ve onu uzaklaşan sisin içinde erirken seyrediyordu; bu yüzden Sandoz dikkatini dağıtmak için Dubuche'ün olaylarıyla ilgili bildiği her şeyi anlatmaya başladı. Madalyalı bir damada sahip olmanın keyfiyle Margailan onu her yere götürmeye, ortağı ve gelecekte işi devam ettirecek kişi, bir işin nasıl yürütüleceğini, daha ucuz ve daha iyi binalar hakkında her şeyi bilen, geceleri sabahlara kadar çalışıp tüm o diplomaları edinen genç bir adam olarak tanıtmaya başlamıştı. Ne yazık ki Dubuche'ün ilk fikri tam bir başarısızlık olmuştu. Bir tuğla fırını icat etmiş ve onu kayınpe-derinin arazilerinden birine inşa etmişti ama öyle felaket bir biçimde ve öyle yetersiz planlarla yapmıştı ki tüm olay iki yüz bin frank zarara mal olmuştu. Bundan sonra inşaata yönelmiş tüm inşaat sanatında devrim yaratacak kişisel kuramları uygulamaya kalkmıştı. Bunlar gençliğindeki devrimci arkadaşlarından edindiği eski kuramlardı; kendi insiyatifiyle davranma özgürlüğü kazandığında yapmak için kendine söz verdiği her şeyi temsil ediyorlardı ama çok kötü özüksenmişlerdi ve hiçbir yaratıcılık fakül-tesi olmayan ağırkanlı uygulayıcının iyi niyetli sakarlıklarıyla uygulanıyorlardı. Fayanslar ve porselen dekorasyonlara girişmiş, büyük cam ve demir yapılar yapmıştı özellikle de demir —demir kolonlar, demir merdivenler, demir çatılar— sonunda bu da fela-

ketle sonuçlanmıştı, hem de çok daha hızlı biçimde, çünkü o umutsuz bir yöneticiydi ve serveti ve ilerlemesi başına göçmüş tüm çalışma yeteneğini elinden almıştı. Bu kez yaşlı Margaillan tüm sabrını yitirmişti, otuz yıldan beri arazi almakta, inşaat yapmakta, yeniden satmakta, bir bakışta kat bloklarını görmekte —birçok metreyi bir metreye indirmekte, aynı yere çok daha fazla daire sığdırmaktaydı— şimdiyse kireci, tuğlayı, kumu eksik hesaplayan, çamın idare edebileceği yerde meşe kullanan, inşaat alanına kutsal bir yer muamelesi yapıp onu maksimum sayıda odaya bölmeye cesaret edemeyen bir hımbılın eline kalmıştı. Kuşkusuz her şeyden bıkmıştı ve artık Sanat adına herhangi bir şey yapmayı reddediyordu oysa o güne dek eğitimsiz bir adam olarak her zaman gizli bir hırsı olmuş ve yaptığı sıradan işlerde “bir Sanat dokunuşu” olduğunu öne sürmüştü. Bu noktada yaşlı adamın damadıyla ilişkileri bozulmaya başlamıştı. Şiddetle tartışmışlar biri kibirle üstün bilgisini savunmuş, diğeri sıradan bir işçinin bile inşaat hakkında yeni türemiş bir mimardan daha çok şey bildiğini haykırmıştı. Sonuçta onun milyonları tehlikedeydi ve bir gün Margaillan, onun iki adamla bir oğlanı yönetecek kadar bile akıllı selimi olmadığını söyleyerek Dubuche’ü ofisinden kovmuş ve bir daha oraya ayak basmamasını söylemişti. Bu Dubuche’ün sonu demek oluyordu, Beaux-Arts için de başarılı bir duvarcı tarafından ciddi bir aşağılamaydı.

“Peki o şimdi ne yapıyor?” diye sordu, Sandoz’un öyküsünü giderek dinlemeye başlayan Claude.

“Bilmiyorum, büyük olasılıkla hiçbir şey” diye yanıtladı Sandoz. “Çocuklarının sağlığı konusunda çok endişeli olduğunu ve zamanının çoğunu onların aldığını söyledi.”

Solgun, sıska Madam Margaillan veremden ölmüştü; bu, aileyi dağıtmıştı. Evlendiğinden beri kızı Régine ağır bir öksürük geliştirmişti ve o sırada Le Mont-Dore’da kaplıcalardaydı. Ancak çocukları yanında götürmeye cesaret edememişti çünkü bir önceki yıl onların kırılğan yapıları için çok sert bir mevsimden sonra ağır

biçimde hastalanmışlardı. Bu, ailenin neden bu kadar koptuğunu açıklıyordu: anne Auvergne’de sadece bir hizmetçiyleydi; büyük-baba Paris’te büyük inşaat programlarının başında, dört yüz işçisini gayet iyi yönetiyor tembellik ve beceriksizliğe lanetler yağdırıyordu; baba sürgündeydi “La Richaudière”de oğlu ve kızına göz kulak oluyordu, daha ilk yaşam savaşıyla buluşmasında yaralanmış bir sakat gibi hapsolmuştu. Bir güven nöbeti sırasında Dubuche Sandoz’a karısının ikinci çocuklarının doğumunda neredeyse ölecek gibi olduğu ve şimdi en küçük bir fiziksel şokta bayıldığı; bu yüzden her türlü evlilik ilişkisinden geri çekilmesinin kendisinin görevi olduğuna karar verdiği bilgisini vermişti. Bu yüzden şu teselliye bile geri çevirmişti.

Sandoz’un sakin yanıtı “Mutlu bir evlilik” olmuştu.

İki arkadaş “La Richaudière”in kapısını çaldıklarında saat ondu. Bu onların ilk ziyareti olduğu için içeri girdiklerinde önlerinde uzanan alan kendilerini hayran bıraktı; önce güzelce ağaçlandırılmış park alanı, sonra bir kraliyet sarayına lâayık usule uygun teraslı bir bahçe; üç devasa sera ve en çarpıcısı, kaya, çimento ve su borularının garip bir kombinasyonundan oluşmuş eski duvarcının mülkün sahibi olan işçisinin gururunu okşamak için küçük bir servete mal olmuş devasa bir şelale. Mekânın çölleşmiş melankolik görünümü onları daha da şaşırtmıştı, taze tırmıklanmış ama üzerine basılmamış patikalar, insan ayağı basmamış çimlen ve yollar, ara sıra ortaya çıkan bir bahçıvan dışında evin kendisi ölü gibiydi, iki kepenk dışında bütün kepenkler kapalıydı onlar da tam açık değildi.

Bir uşak kapıya gelmeye tenezzül etti ve onlara ne aradıklarını sordu ama onların efendiyi aradıklarını öğrenince küstahça Mösyö’nün evin arkasındaki spor salonunda olduğunu söyleyip çekildi.

Gösterilen patikayı izlediler ve çimenliğin bir ucuna geldiklerinde gördükleri manzara onları dondurdu. Orada Dubuche bir trapezin önünde duruyor ve on yaşında olmasına karşın bacakları

küçük bir bebeğinki kadar ince sıska bir çocuk olan oğlu Gaston'u yukarı kaldırıyordu. Onların yanında bir tekerlekli iskemlede sırasını bekleyen kızı Alice'ti. Alice prematüre doğmuş ve doğa onda öyle yetersiz bir iş çıkarmıştı ki altı yaşında hâlâ yürüyemiyordu. Tamamen kendini uğraşına vermiş baba, oğlanın çırpı gibi bacaklarına egzersiz yaptırmaya çalışıyor onu ileri geri sallıyordu, sonra onun kendini yukarı çekmesini sağlamaya çalıştı ama boşuna. Ne kadar hafif olursa olsun çabası çocuğu öylesine ter içinde bırakmıştı ki babası onu geri çekti ve bir battaniyeye sardı. Tüm sahne kocaman bir göğün altında böylesine görkemli bir dekorda acınası, yürek burkan tek başına bir sessizlikle oynanmıştı. İşinden başını kaldıran Dubuche arkadaşlarını fark etti.

“Buradasınız” diye bağırdı ve kederli bir jestle ekledi:

“Pazar günü ve bana haber vermediniz!”

Pazarları hizmetçinin her zaman Paris'e gittiğini ve onun çocukları Gaston ve Alice'i emanet edebileceği tek kişi olduğunu, onları bir dakika bile yalnız bırakmasının mümkün olmadığını alalecele açıkladı.

“Bahse girerim ögle yemeğine gelmişsinizdir!” dedi.Claude'a yalvaran bir bakış atan Sandoz sakince yanıtladı:

“Oh, hayır! Geçerken uğradık... Claude iş icabı buraya gelmek zorundaydı. Hatırlarsın bir ara Bennecourt'da yaşamıştı. Ben de onunla olduğum için seni de turumuza ekleyebileceğimizi düşündük. Birileri bizi bekliyor bu yüzden bizim için işinden olma.”

Bundan sonra çok daha rahatlayan Dubuche onları çabuk bırakmayacağı yolunda bir gösteriye girişti... Kesinlikle ona bir saat ya da daha fazla ayırabilirlerdi Tanrı aşkına!... Böylece üçü ayakta sohbet ettiler. Claude ne kadar yaşlandığına şaşırarak ona defalarca baktı. Onun yuvarlak tombul yüzü kırışmıştı ve ince kırmızı damarlarla kesintiye uğrayan safra sarısı bir renk almıştı. Saçları ve bıyıkları kırışmaya başlamıştı. Tüm bedeni uyuşmaya başlamış

gibiydi ve jestlerinde acı bir mıymıntılık vardı... Demek ki parasal hatalar sanatsal olanlar kadar taşınması zor şeylerdi... Ses, gözler, yenilgisinde onunla ilgili her şey yaşamak zorunda olduğu aşağılayıcı bağımlılık durumunu ortaya koymuştu: tahrip olmuş geleceği defalarca yüzüne vurulmuş; asla sahip olmadığı bir dehayla ortaklık kurmayla bitmez tükenmez suçlamalara uğramıştı bunun sonunda karısının ailesini dolandırdığı söylenmişti; yiyecek, giyim, cep harçlığı her şey sanki bir türlü silkip atamadıkları fakir bir ilişkiye yapıldığı gibi ona sadaka olarak verilmişti.

“Hemen gitmeyin.” dedi Dubuche. “Bana bir beş dakika izin verin buradaki zavallı sevgililerimle, sonra birlikte gideriz.”

Sonsuz bir özen ve bir anne kadar zarif küçük Alice’i iskemlesinden aldı ve trapeze doğru kaldırdı ona güven vermek için gülüyor ve bebek konuşmaları yapıyordu. İki dakika boyunca onu kaslarını çalıştırsın diye bara asılı bıraktı ama güçsüz balmumu gibi parmakları yakalamayı bırakıp düşerse yaralanmasın diye yakalamak için kolları açık yaptığı her devinimi izliyordu. Kızın büyük, solgun gözleri vardı ve hiç konuşmuyordu ama egzersiz onu açıkça dehşete düşürdüğü halde söyleneni her zaman yapıyordu; o kadar acınası bir hafiflikteydi ki halatları yakalayamıyordu bile, tıpkı zavallı, yarı aç küçük kuşların daha kanat çırpmadan daldan düşmeleri gibi.

Bir saniye için Gaston’a bakmak için döndüğünde Dubuche battaniyenin kayıp çocuğun bacağına açıkta bıraktığını görerek dehşete kapıldı.

“Aman Tanrım” diye bağırdı dikkati dağılarak “Otların üzerinde soğuk alacak. Ne yapabilirim? Alice’i bırakamam... Gaston küçüğüm. Her zaman aynı şeyi yapıyor ben kız kardeşiyle meşgul olana kadar bekliyor sonra... Sandoz lütfen ört onu... Tamam! Teşekkürler! Çok teşekkürler! Battaniyeyi sıkıca sarmaktan korkma.”

Narin evliliğinin kendi nesline yaptığı buydu: en küçük rüzgâr esintisinde sinekler gibi ölmeye hazır bir çift umarsız yarı bitmiş

yaratık. Bir servetle evlenmişti ama tek elde ettiği buydu: kendi yavrularını bu acınası iki çocuğun bedeninde yerleşmiş çürürken ve neslinin devamı konusundaki umudunun yok oluşunu guatr ve veremin son evrelerinde çürüyüp gitmesini görmenin bitmek bilmez acısı. Ben merkezli genç bir adamdan muhteşem bir babaya dönüşmüştü; tek bir büyük tutkusu yüreğini yakıyordu, tek bir arzu: çocuklarının hayatlarını yaşamaya değer kılmak ve bunun için de her günün her saati mücadele ediyordu, her sabah onları kurtarıyor, her akşam onları kaybetme korku ve dehşetini yaşıyordu. Artık kayınpederinin acı iğnelemeleri ve hakaretleriyle ve de mutsuz karısıyla geçen keyifsiz günler ve şimdi daha da keyifsiz gecelerle kendi hayatı anlamını tamamen yitirmişti; sadece çocukları hesaba katılıyordu ve yorulmak bilmez bir şefkat mucizesiyle onları hayata döndürmeye kendini adamıştı.

“Tamam sevgilim bu kadar yeter değil mi? Eğer devam edersek bir gün zarif güçlü bir kız olacaksın” dedi Alice’e onu iskemlesine geri taşıırken ve arkadaşlarının tüm yardım önerilerini reddederek hâlâ battaniyesine sarılı Gaston’u tek eliyle kucağına aldı diğeriyle de Alice’in iskemlesini itti.

“Teşekkürler” dedi Claude’la Sandoz’a “ama artık tamamen alıştım. Zavallı küçük şeyler çok ağır değiller. . . . Ve uşaklara asla güvenemezsiniz.”

Evde Claude ve Sandoz küstah uşağı tekrar gördüler ve Dubuche’ün de onun varlığında titrediğini fark ettiler bu da uşakların salonunun kızıyla evli olan ve sadece iyilikseverlik adına hoşgörü gösterdiği bir dilenci muamelesi yaptığı adam için onların maaşlarını ödeyen kayınpederin aşağılamalarını yansıttığını apaçık ortaya koyuyordu. Ne zaman temiz bir gömlek sunsalar ya da cesaret edip isterse fazladan ekmek getirselers uşaklar ona bir iyilik yapmış gibi hissettiriyorlardı.

Sandoz ortamı çekilmez buldu.

“Gitmemiz gerekiyor” dedi. “Hoşçakal Dubuche.

— Oh, hemen gitmeyin... Çocuklar yemek yiyecekler, sonra üçümüz yolda sizinle geliriz... Küçük yürüyüşlerini yapmaları gerekiyor anladınız mı?”

Her gün saat saat planlanmıştı, sabah banyosuyla başlıyor, sonra fiziksel egzersizler, arkasından öğle yemeği ki bu çok karmaşık bir olaydı çünkü çocuklar özel gıdalar almak zorundaydılar, hepsi özenle seçilmiş ve titizce tartılmıştı. İçine çok az şarap karıştırılmış su bile yemekleriyle birlikte içebilsinler diye hafifçe ılıştırılmıştı, eğer çok soğuk olursa üşütebilirlerdi. Bu özel günde et suyunda çırpılmış yumurta sarısı ile babalarının minik parçalara böldüğü külbastı yiyeceklerdi. Yemeği bir yürüyüş izleyecekti yürüyüşü de akşam dinlenmesi.

Çocuklar hazır olunca Dubuche arkadaşlarıyla birlikte bahçe kapısına doğru giden geniş yola indi; Alice yine iskemlesindeydi ama Gaston'un yürümesine izin verilmişti. Yürürlerken araziden söz etmeleri doğal görünüyordu ama sanki başkasının mülküne izinsiz girmiş gibi endişeli ve korkmuş görünüyordu. Mülk hakkında hiçbir şey bilmiyor gibiydi ya da hiçbir etkin ilgisi yokmuş gibi. Aklı zoraki aylaklığı nedeniyle o denli çarpılmış ve dumura uğramıştı ki neyi hiç öğrenmemiş olmakla suçlandığını gerçekten unutmuştu: bir mimar olarak işini.

“Ebeveynin nasıl?” diye sordu Sandoz ve hemen Dubuche’ün ışığı geri geldi.

“Oh, çok iyi ve mutlular” diye yanıtladı. “Onlara küçük bir ev satın aldım ve onlara ayırdığım bir paranın geliriyle yaşıyorlar... Ne de olsa annem benim eğitimim için epeyce harcamıştı, bu nedenle yapacağımı vaatettiğim gibi ona geri ödemem gerekiyordu... En azından bu konuyla ilgili olarak ebeveynime şikâyet payı bırakmadım.”

Bahçe kapısında durup Dubuche tamamen keyifsizleşip arkadaşlarını bırakmadan önce biraz daha konuştular. Claude’la el sıkışırken sanki çok basit bir olgudan söz ediyormuş gibi hiçbir pişmanlık belirtisi göstermeden:

“Hoşçakal. Gayret etmeye çalış... Ben hayatımı berbat ettim.”

Ve arkadaşları onu eve doğru yorgun argın, Alice’in iskemlesini ittirip, şimdiden yorgunluk belirtileri gösteren Gaston’a destek olarak yürürken ve kendini kamburu çıkmış yaşlı bitkin bir adam gibi gösterirken izlediler.

Claude’la Sandoz hüzünlü ve aç Bennecourt’a aceleyle girerken saat biri vurdu. Orada da bir melankoli karşılaşması onları bekliyordu çünkü onların son ziyaretinden beri buradan ölüm geçmişti. Faucheur’ler karı koca mezarlarındaydılar, yaşlı Poirette de öyle; bu yüzden han, kuş beyinli Mélie’nin ellerine kalmıştı. İçerideki her şey mide bulandırıcı derecede pisti ve getirdikleri yemek pratik olarak yenmez bir şeydi; omletin içinde saçlar vardı, külbastılar yağlıydı, bu arada yemek salonunun kendisi dosdoğru bir gübre yığınının açıldığı halde sineklerle öylesine doluydu ki masalar onlarla simsiyahtı. Bu kızgın Ağustos öğleden sonrasında koku katlanılır gibi değildi. Yemeği orada yemediler ve kahveyi beklemeden apar topar kaçtılar.

“Senin Faucheur Anne’nin omletlerine övgüler yaktığını düşününce” dedi Sandoz “Artık onlar geçmişe ait şeyler ve hiç kuşku yok!... Bir yürüyüşe ne dersin?”

Claude neredeyse hayır diyecekti. Vardıklarından beri tek arzusu olabildiğince çabuk yürüyerek her şeyi geride bırakmaktı, sanki her adım Paris’e, aklını, yüreğini ve ruhunu bıraktığı yere, bir adım daha yakındı. Sağa sola bakmadan dosdoğru ileriye kilitlenmişti, ağaçların ve tarlaların güzelliklerine aldırımıyordu, tek bir fikir kafasına öylesine takılmıştı ki bazen Ada Şehir’in mısır tarlalarından başını kaldırıp kendisini çağırdığını gördüğüne yemin edebilirdi. Yine de Sandoz’un daveti bazı eski anıları çağrıştırmaktan geri kalmadı ve bir zayıflık anında:

“İyi fikir! Hadi bir dolanalım.” diye yanıt verdi.

Ama Seine Nehri kıyısında yürümeye başlayınca reddetmiş olması gerektiğini üzüntüyle fark etti. Mekân öyle değişmişti ki

tanınmaz haldeydi. Bonnières'le Bennecourt'u birleştirmek için bir köprü inşa edilmişti... ya da isterseniz eski zincirinin ucunda gıcırdayıp nehre gereksinimi olan siyah lekeyi bırakan eski feribotun yerine bir köprü. Her şeyi daha kötü yapmak için şimdi Villez Limanı'nın altında bir de baraj vardı; su düzeyi şimdi o kadar yükseldi ki adaların çoğu su altında kalmıştı ve küçük ara kanalları su basmıştı. Tüm güzellik noktaları, tüm gölgeli kuytular süpürülüp gitmişti. İnsanın yeryüzündeki tüm mühendisleri öldürmek istemesine yetecek bir görünüm.

“Şurada solda dikilen söğüt kümesi var ya. Orası Le Barreux Adasıydı gidip otların üzerine uzanıp konuştuğumuz ada, hatırladın mı?... Oh, vandallar” diye bağırdı Claude.

Ağaç kesiciye yumruğunu sallamadan bir ağacın kesilmesini görmeye dayanamayan Sandoz da doğaya böyle kaba bir biçimde davranma izni verilen herkese büyük öfke içindeydi.

Eski kulübesine yaklaştıklarında Claude dişlerini sıktı ve yeniden sessizliğe gömüldü. Kulübe bir kasabalıya satılmıştı o da parmaklıklar koymuş ve bir de bahçe kapısı yaptırmıştı, Claude yüzünü kapıya dayadı. Gül ağaçları ölmüştü, kayısı ağaçları da ama bahçe, küçük patikaları, küçük çiçekleri ve kutuyla çevrelenmiş sebze yataklarıyla çok temiz ve düzgün bir biçimde uzanıyor hepsi tam ortaya yerleştirilmiş bir kaidenin üzerindeki kocaman küre biçimi bir aynada yansıyor. Kulübe de yeni boyanmış köşeler ve pencere kenarları taş işi taklidi olsun diye boyanmıştı bu da binaya Claude'u anlatılmaz derecede rahatsız eden apaçık bir gösterişçilik, aşırı süslülük katmıştı. Her şey ona Christine'i, büyük aşklarını ve mutlu ilk yıllarının gitmiş olduğunu anımsatıyordu. Tamamen emin olmak için, küçük meşe ağacına ve ilk kucaklaşmalarının titreşimlerini bilen gölgeli noktaya bakmaya kulübenin arkasına geçti. Diğerleri gibi küçük meşe de kurumuş, kesilmiş, satılmış ve şöminede yakılmıştı. Claude bunu görünce dizginlenen duygularına yol verdi. Tek bir jestle tüm dünyayı lanetleyerek bu

kadar değişmiş bulduğu güzel kırsala tüm hüznünü boşalttı; eski mutluluklarının son kalıntılarını da ağlayıp temizledi. Demek ki bir adamın çalıştığı, sevdiği ve acı çektiği yerleri ortadan kaldırmaya birkaç yıl yetiyordu. Eğer bir adam zamanın içinden geçerken rüzgâr geride kalan tüm ayak izlerini siliyorsa bu hayat için uğraşmaya değer miydi? Asla geriye gidemeyeceğini biliyordu. Geçmiş bizim yanılsamalarımızın mezarlığından başka bir şey değildi: insan kendi mezar taşına ayak uçlarını değdiriyordu.

“Gidelim buradan!” Claude diye bağırdı. “Hadi! Gidelim! İnsanın kalbini kırıyor ve buna değmez!”

Yeni köprüye geldiklerinde Sandoz dikkatini daha önce orada olmayan bir motife çekerek Claude’u sakinleştirmeye çalıştı: Seine Nehri’nin sabit akışı, şimdi daha genişti ve yatağını kenarlara kadar doldurmuştu. Fakat Claude ilgilenmeyi reddetti. Onun için nehrin tek çekiciliği Cité Adası’nın eski rıhtımlarının önünden akan suyla aynısı olmasıydı ve köprüden eğilip baktığı zaman tüm görkemleriyle Notre-Dame’ın kulelerinin ve Saint-Chapelle’in çan kulelerinin yansımasını gördüğü ve bu imgenin nehrin aşağısından denize kadar taşındığı düşüncesindeydi. İki arkadaş uç trenini kaçırdılar ve sancılı bir yük olarak iki saat beklemek zorunda kaldılar. Neyse ki ailelerini eğer Dubuche öğle yemeğinden sonra onları alıkoyarsa akşam treniyle dönebilecekleri konusunda uyarılmışlardı, dolayısıyla evde beklenmedikleri için tatlıyla oyalanarak bekârlık günlerindeki gibi sohbet ederek zihinlerini temizleme umuduyla Havre Meydanı’nda bir restoranda yemek yemeye karar verdiler. Yemeğe oturduklarında saat neredeyse sekizdi.

Claude istasyondan çıkıp ayakları Paris kaldırımlarına değer değmez sinirliliği kaybordu; kendi topraklarına dönmüş gibi hissetmişti. Ama Sandoz’un bir âşğın bir metresi elde etmesine yetecek çabalarla onu neşelendirmek için başvurduğu bir dizi canlı söyleşiye, zengin, lezzetli yemeklere, baş döndürücü şaraplara karşın Claude yeni edindiği tarzıyla soğuk ve uzak kaldı. Neşelilik ödüllenenmeyince

bir süre sonra Sandoz'un da keyfi kaçtı. Şu acımasız taşra, onların anımsadığı ama kendilerini unutmuş olan Bennecourt, orada geçirdikleri günleri hatırlatacak bir taş bile olmayan Bennecourt. O güne kadar koruduğu ölümsüzlük umutlarının tümünü yıkmıştı. Eğer kalıcı olan şeyler bu denli çabuk unutuluyorsa insanların bir saat için bile anımsamaları nasıl beklenebilirdi?

“Beni soğuk soğuk terleten bir şey var” diye devam etti. “Gelecek kuşakların zannettiğimiz gibi adil, yansız bir yargı oluşturamayabilecekleri seni de irkiltmiş midir? Kendimizi aşağılanmış ve reddedilmiş hissediyoruz ve gelecekte adil bir muamele göreceğimize güvenmekle avutuyoruz; tıpkı inançlı birinin bu dünyanın iğrençliklerine herkesin hakkını alacakları bir başka hayat olduğuna sağlamca inanarak katlanması gibi. Sanatçının cennetinin de Katoliğinki gibi var olmadığını ve gelecek kuşakların tıpkı bizim gibi yanlış yönlendirildiğini ve cici bici yüzeysellikleri içten resimlerden daha çok beğenmede ısrar ettiklerini varsay!... Köleler gibi yaşayıp bir hiç uğruna deli gibi çalışmamız nasıl da bir aldatmaca olurdu... Ve hiç de olanaksız değil. Kabul edilmiş bazı eserler var ki ben beş para vermezdim. Klasik eğitim bize her şey için yanlış bir bakış verdi ve bizi ucuz usta ressamlardan başka bir şey olmayan bir sürü adamı dâhi diye ilân etmeye zorladı oysa belki de daha özgür ama daha az eşit ve önyak olan bir çevre tarafından bilinen sanatçıların çalışmalarını beğenmeyi yeğliyorduk. Günümüzde ölümsüzlük tümüyle ortalama orta sınıf aklına dayanmaktadır ve biz kendimizi savunamazken en güçlü biçimde bize dayatılan isimlere ayrılmıştır... Belki de bunun söylenmemiş olarak kalması en iyisidir. Bu bana ürpertiler veren bir şey! Eğer bir gün kabul edileceğim ve anlaşılacağım yanılsamasıyla kendimi avutamazsam bu çamur atmalara dayanma ve karşı çıkma cesaretini nereden bulacağım?”

Claude moral bozukluğu içinde dinledikten sonra acı bir kayıtsızlık jestiyle cevap verdi.

“Ne önemi var ki?” diye sordu. “Gelecek şu an kadar boş ve biz de bir kadın için birbirlerini öldürenlerden daha büyük aptallarız. Dünya uzayda çürük bir ceviz gibi toza dönüştüğünde eserlerimiz öteki zerreler arasında bir zerreten daha fazla bir şey olmayacak!

— Çok doğru” diye karşılık verdi Sandoz şimdi benzi ölü gibi solmuştu. “O zaman boşluğu doldurmaya çalışmanın ne yararı var? Gerisinde hiçbir şey olmadığını biliyoruz, yine de bunu kabul etmekten çok gurur duyuyoruz.”

Restorandan çıkıp sokaklarda dolandılar ve bir süre sonra bir kafeye rastladılar. Orada oturup biraz daha felsefe yaptılar ve çocukluklarının anılarındaki duygusal sefaletin derinlerine daldılar. Eve dönme zamanının geldiğine karar verdiklerinde saat sabahın biri olmuştu.

Sonra Sandoz Claude’la birlikte Tourlaque Sokağı’na kadar gitmekten söz etti. Muhteşem bir Ağustos gecesiydi, gökyüzü yıldızlarla doluydu ve onlar bir tur atıp Avrupa meydanından yukarı doğru giderken Boulevard des Batignolles’daki Café Baudequin’den geçmek zorunda kaldılar. Eski günlerden kalma bu kafe üç kez el değiştirmişti, içi tümüyle yeniden düzenlenmiş ve dekore edilmişti ve şimdi içeride iki bilardo masası vardı. Zaman içinde yeni müşteri katmanları yığılmıştı ve eski müdavimler pek çok kayıp topluluk gibi onların arasında kaybolmuştu. Geçmiş şeylere yönelik her gün canlı tutmuş oldukları duyarlılık yine de merakla karışmıştı ve çifti bulvarı geçmeye ve ardına kadar açık kapıdan kafenin içine bir göz atmaya yöneltmişti. Sol uçtaki eski masalarını görmek istediler.

“İşte şuraya bak!” dedi Sandoz heyecanlı bir sesle.

“Gagnière” diye mırıldandı Claude.

Boş kafenin ucundaki aynı masada tek başına oturan Gagnière’di. O çok düşkün olduğu Melun’daki Pazar konserlerinden birinden çıkmış olsa gerekti ve sonra da zaman öldürmek için dolanmış ve tamamen alışkanlıkla Café Baudequin’e gelmişti. Eski arkadaşlarından bir tanesi bile artık buraya gelmiyordu ama o eski

bir çağın yalnız tanığı olarak orada oturuyordu. Bira bardağına henüz dokunmamıştı ama ona bakarak oturuyordu; düşünceler içine öylesine dalmıştı ki garsonların etrafta dolanıp sandalyeleri ertesi sabahki temizlik için hazır olsunlar diye masaların üzerine yerleştirdiklerinin farkında bile değildi.

İki arkadaş hızla uzaklaştılar, geçmişin silik figürünün görüntüsünden çocukların hayaletten korkmaları gibi tedirgin olmuşlardı. Tourlaque Sokağı'nda ayrıldılar.

“Ah, şu sefil Dubuche!” dedi Sandoz Claude'un elini sıkarken “Kesinlikle günümüzü mahvetti.”

Kasım gelir gelmez ve tüm eski arkadaşları Paris'e dönünce Sandoz onları tekrar o düzenli Perşembe akşam yemeği partilerinden birinde bir araya getirmeyi plânladı. “Perşembeler”inden hiç vaz geçmemişti ve onlar hâlâ ona her şeyden fazla haz veriyordu. Kitapları satılıyordu, para kazanmıştı. Londres Sokağı'ndaki dairesi Batignolles'daki küçük yerine göre her türlü lükse sahipti ama kendisi hâlâ aynıydı.

Bu kez her zamanki iyi yürekliliğiyle Claude'a gençlik günlerinde hoşlandığı akşamlar gibi bir akşam sunarak onu tamamen kendinden kurtarmak istiyordu, bu yüzden davetlilere özel bir itina gösterdi. Claude ve Christine olacaktı kuşkusuz, Jory ve karısı çünkü şimdi evlenmişlerdi ve kadın dışarıda bırakılamazdı; her zaman yalnız gelen Dubuche; Fagerolles, Mahoudeau ve Gagnière. Bunlarla birlikte on kişi yapıyordu, tümü de eski çetenin elemanlarıydı, dışarıdan tek bir kişi yoktu böylece herkes kendini evinde hissedecek ve kendini eğlendirecekti.

Ancak Henriette o kadar emin değildi ve misafir listesi konusunda ikircikliydi.

“Fagerolles” dedi “Şimdi onun diğerlerine uygun olduğunu düşünüyor musun? Ona eskiden olduğu kadar bağlı değiller, öyle değil mi?... Dahası Claude da öyle. Belli bir soğukluk fark etmiştim...”

— Belli bir soğukluk mu?” diye Sandoz sözünü kesti; fikir birliğinde olmamaya kararlıydı. “Kadınlar gülünç. Ne zaman bir şeyin ciddi olduğunu ne zaman olmadığını asla bilmiyorlar. Erkekler birbirlerini acımasızca hırpalayabilirler ama yine de iyi arkadaş olarak kalırlar.”

Bu özel Perşembe için Henriette menüsünü büyük bir özenle hazırladı. Şimdi küçük bir kadrosu vardı: bir aşçı ve bir kâhya ve artık yemeği kendi pişirmese de, tek tutkusu iyi yemek olan kocasını hesaba katmadan sofrayı mükemmel tutuyordu. Aşçıya çarşıda refakat ediyor ve tedarikçileriyle şahsen pazarlık yapıyordu. İki de egzotik yemeklere düşkündüler ve bu akşam için öküz kuyruğu çorbası, kızarmış tekir balığı, mantarlı fileminyon, İtalyan mantısı, Rus usulü orman tavuğu ve yer mantarı salatası aynı zamanda ordövr olarak havyar ve köfte, pralinli dondurma, zümrüt yeşili küçük bir Macar peyniri, meyveler ve hamur işleri vardı. Birkaç sürahi Bordo şarabı ve tatlıyla içmek için eski şampanya yerine köpüklü Moselle vardı. Saat yediye doğru misafirlerini karşılamaya hazırdılar, Sandoz her zamanki sabah giysileriyle, Henriette düz siyah saten bir elbiseyle çok şıktı, çünkü onların partileri hiçbir zaman resmi toplantılar gibi olmamıştı.

Eskiden hafif eşyalarla döşedikleri misafir salonu şimdi muhteşem bir antikalar dizisiyle doluydu; mobilyalar, halılar, süsler ve dünyanın her yerinden her döneme ilişkin biblolar başlangıçta Henriette'in Batignolles'da yaşarlarken bir doğum gününde kocasına vermiş olduğu eski Rouen porselenlerinden fıskırıp her yöne doğru kontrolsüz bir biçimde akmıştı. Şimdi antikacıları birlikte sıkıca tarıyor ve alışverişlerinden sonsuz bir haz türetiyorlardı. Sandoz için bu, gençlik arzularının doyurulması anlamına geliyordu; ilk okumalarından derlenmiş romantik hırsların gerçekleşmesiydi sanki. Sonuç bu dillere destan modern yazarın şimdi on beş yaşlarındaki ülküsü olan eski moda bir ortaçağ ortamında yaşıyor olmasıydı. Zarif modern mobilyaların çok pahalı olduğunu ve bir

odaya en iyileri olmasa bile eski şeylerle hem renk hem de karakter verilebileceğini söyleyerek kendini savunuyordu. Bir koleksiyoncu değildi; tek ilgilendiği bir çerçeve, çarpıcı bir genel etkiydi. İki eski Delft lambasıyla aydınlanan misafir odasının yumuşak sıcak renkleri sandalyeleri kaplamak için kullanılan rahip tüniklerinin mat altın rengiyle birleşip Hollanda ve İtalyan vitrinlerinin sarı iç döşemeleriyle karışıyor, Oryantal askıların özenle karıştırılmış boylarıyla ve yüz çeşit fildişi, Çin işi ve emayeyle birleşerek çok belirgin bir etki yaratıyordu; tümü zamanın akışıyla daha da yumuşuyor ve duvar kâğıtlarının nötr koyu kırmızısıyla güzel bir kontrast oluşturunuyordu.

Claude ile Christine ilk gelenlerdi, Christine tek siyah ipek giysisini giymişti, Christine'in böyle özel ortamlar için özenle sakladığı zavallı, eskimiş bir giysiydi. Henriette hemen onun iki elini yakaladı ve bir kanepeye götürdü. Christine'i çok beğenmeye başlamıştı ama alışılmadık derecede solgun, gözlerinde huzursuz, kaygılı bir bakış gördüğü için şaşırdı; ama ne olduğunu, kendini iyi hissedip etmediğini sorduğunda Christine son derece mutlu olduğu ve gelebildiği için çok memnun olduğu konusunda güvence verdi. Yine de sanki aklından neler geçtiğinden emin olmak ister gibi Claude'a bakmaya devam etti. Claude çok heyecanlı görünüyordu ve aylardır olmadığı kadar canlı ve konuşkandı. Ama bir ara ansızın sakinleşti konuşmayı kesti ve kocaman açılmış gözlerle boşluğa bakmaya başladı sanki çok uzaklardan bir şeyin kendisini çağırdığını işitiyordu.

"Pierre kitabını dün gece bitirdim" dedi Sandoz'a büyük şöminenin önünde dikilirlerken. "Lanet olası güzel bir iş eski dostum. Bu kez eleştirmenlerin çenesini kapatacaksın."

Sandoz'un son romanı yeni piyasaya çıkmıştı ve her ne kadar eleştirmenler henüz silahlarını bırakmamış da olsalar herhangi bir adamın ne kadar ısrarcı olurlarsa olsunlar karşıtlarının saldırılarına karşı ses getiren bir başarısının kanıtı haline gelmişti. Ayrıca Sandoz çok iyi biliyordu ki savaşı kazandığında bile ne zaman yeni bir

kitap çıkarsa tekrar başlıyordu. Magnum Opus'u, (*) yani planladığı romanlar dizisi şimdi iyice ilerlemişti ve sarsılmaz bir kararlılıkla ciltleri arka arkaya yayımlıyordu; kendine koyduğu hedefe dosdoğru ilerliyor ve engellerin, karalamaların, yorgunluğun yolunu kesmesine izin vermiyordu.

“O zaman sen gerçekten onların zayıfladıklarını düşünüyorsun öyle mi?” diye yanıt verdi Sandoz. “Pekâlâ bir tanesi kesinlikle kendini benim iyi niyetlerimi tanımaya adamıştı, öyle ki sanki yozlaşma başlamış gibi bakıyordu... Ama endişe etme, hatalarını telâfi edeceklerdir. Bazılarının benim edebi kavramlarımı, benim açık sözlü dilimi, benim ‘fizyolojik insanlar’ımı, ve çevre etkisini anlamaları bile mümkün olmadığı için benim düşünce biçiminin yolundan çoktan çekildiklerini biliyorum... ve şimdi saygı duyduğum akran yazarlarla görüşüyorum, aptallar ve küfürbazlar sürüsüyle değil. Aynı zamanda hem çalışıp hem de mutlu olmanın tek yolu var ve bu ne iyi inanca ne de adaletle inanmak değil. Haklılığını ispat etmek istersen önce ölmen gerekiyor.”

Claude'un gözleri ansızın sanki bir şey orayı işaret etmiş gibi odanın bir köşesinden boşluğa baktı. Gözleri bir an için bulutlandı sonra tekrar Sandoz'a döndüler ve yanıtladı:

“Bu sadece senin bakış biçimin. Eğer ben nalları diyecek olsaydım hâlâ yanlış yerde olurdum.... Yine de senin bu kitabın kesinlikle bana düşünecek şeyler verdi. Bütün gün resim yapmaya çalışıyorum ama bir fırça darbesi bile vuramıyorum. Bir yazarı kıskanmamın mümkün olmaması iyi bir şey eğer kıskanabilseydim beni çok kötü biri olmaya yöneltirdin.”

O anda kapı açıldı Mathilde arkasında Jory'yle içeri daldı. Çok güzel giyinmişti saman rengi bir eteğin üzerine latin çiçeği rengi kadife bir tünik giymişti, kulağında elmas küpeler vardı ve göğsüne genişçe güller püskürtülmüştü. Onu sıska ve pörsük anımsayan Claude o kadar şaşırmıştı ki onu tanımakta zorlandı öylesine zarif,

(*)Lat. büyük eser. —çev.

balık etinde bir sarışına dönüşmüştü. Onun tiksindirici kaba çirkinliği bir tür orta sınıf çekiciliğine kavuşmuştu ve bir zamanlar gülümsemeye ya da dudağını kıvırmaya kalktığında kocaman siyah boşluklarla kaplı ağzı şimdi beklenmedik derecede beyaz bir dizi dişi sergiliyordu. Açıkça en üst saygınlığa tırmanmıştı ve kırk beş yaşı ona belli bir otorite havası veriyordu kocası ise o kadar küçüktü ki onun yeğeni olabilirdi. Yitirmedeği tek şey parfümlere olan korkunç düşkünlüğüydü. Kendini aşırı güçlü esanslara batırmıştı; sanki baharat dükkânında yaşarken derisine yapışmış tüm aromatik kokuları söküp atmak ister gibiydi. Ama ne yaparsa yapsın keçikulağının acı kokusu, yaşlılığın keskin kokusu, ateşli nane nefesi sabit kalmıştı; misafir odasına girer girmez oda bir yudum miskle örtülmüş ayırt edilemez bir eczane kokusuyla dolmuştu.

Onu karşılamak için ayağa kalkan Henriette ona Christine'in karşısında bir yer gösterdi.

"Birbirinizi tanıyorsunuz tabii," dedi. "Daha önce burada karşılaşmıştınız."

Mathilde, Christine'in alçakgönüllü zarafetini soğuk, uzak bir bakışla tanıdı, o kadar. Christine evlenmeden önce uzun bir süre günah içinde yaşamıştı Mathilde de bunu duymuştu ve şu noktada çok katı fikirleri vardı, özellikle de geniş fikirli sanatçı ve edebiyatçı dünyası kendisine bir iki misafir odasının kapısını açtığından beri. Henriette onu katlanılmaz buluyordu ve minimum formaliteden sonra Christine'le söyleşisine devam etti.

Sandoz ve Claude'la tokalaştıktan sonra Jory şöminenin önünde onlara katıldı ve hemen bu sabah, dergisinde çıkan ve Sandoz'un romanını ağır biçimde eleştiren bir eleştiri yazısı için ev sahibinden özür dilemeye başladı.

"Neye benziyor biliyor musun?" dedi. "Kendi evinin efendisi olmamaya... Her şeyi kendi başıma yapmam gerekiyor ama zamanım yok. Biliyor musun gerçekten o makaleyi okumamıştım, onu güven üzerine bastım az önce okuduğumda ne kadar kızdığımı tahmin edersin... Ne kadar üzgün olduğumu anlatamam..."

“Bunun için endişelenme” dedi Sandoz sakince. “Olması gereken türden bir şey. Düşmanlarım bana övgüler düzmeye başladıklarında beni eleştirmek için dostlarımdan başka kimse kalmayacak.”

Kapı tekrar yarı aralandı ve bu kez Gagnière kimseyi rahatsız etmeden içeri sızdı, belirsiz, renksiz bir hayalet gibi. Dosdoğru Melun'den geliyordu, tek başına, çünkü karısını tamamen kendisine saklıyordu. Böyle bir yemeğe katıldığında her zaman beraberinde sadece botlarındaki kır tozları oluyordu ve gece trenini yakalamak için ayrılırken de onları beraberinde götürüyordu. Bunun dışında neredeyse hiç değişmemişti, daha gençleşmiş gibiydi ve yıllar geçtikçe daha da sarışın olmuştu.

“Ah! Gagnière burada” diye bağırdı Sandoz ve Gagnière hanımlarla selâmlaşırken Mahoudeau girdi. Saçları tamamen beyazlaşmıştı artık ve utangaç görümlü yüzü kırışıklarla doluydu ama ışıldayan gözlerinde hâlâ çocuksu bir şeyler vardı. Hâlâ çok kısa gelen pantolonlarını ve sırtı dar gelen eski ceketini giyyordu hem de kazandığı onca paraya karşın çünkü adına çalıştığı satıcı pazara onun bazı sevimli heykelciklerini sürmüştü ve onlar artık misafir odalarının şömine üstlerinde ya da sehpaalarında tanıdık bir görüntü halini almıştı.

Sandoz'la Claude şömineden uzaklaştılar Mahoudeau ile Mathilde ve Jory'nin karşılaşmasına tanık olmak için sabırsızdılar. Ama her şey çok basit geçti. Mahoudeau tam da saygılı bir eğilme yapacakken Jory tipik mutluluk dolu önemsemezliğiyle onları tanıştırtmanın görevi olduğuna karar verdi ki bunu belki de yirminci kez yapıyordu.

“Karım, eski dostum! Şimdi ikiniz el sıkışın bakalım.”

Ve kendilerini oldukça hızlı bir yakınlaşmaya zorlanmış bulan iyi yetiştirilmiş iki insanın çekimiyle Mathilde ve Mahoudeau el sıkıştılar. Ama ikincisi kendisinden beklenen tüm devinimlerle gider gitmez odanın bir köşesindeki Gagnière'in üzerine gitti ve ikisi hemen apaçık sözcüklerle baharatçı dükkânı günlerindeki

grup seks partilerini anımsayarak sessizce gülüşmeye başladılar. Şimdi bir miktar güzel dişi olmuş ha! O eski günlerde ısıramıyor olması çok iyiymiş.

Parti hâlâ Dubuche'ü bekliyordu inançlı bir biçimde geleceğine söz vermişti.

Henriette “Sadece dokuz kişi olacağız” diye açıkladı “on değil. Fagerolles'den bu sabah bir not aldık, üzgün olduğunu ama çok kısa zaman önce haber verilen resmi bir yemeğe katılmak zorunda olduğunu yazmış . . . Oradan kaçmaya çalışacağını ve on bir gibi uğrayabileceğini söylemiş.”

Tam bu anda bir telgraf geldi. Dubuche'dendi: “Üzgünüm gelmem imkânsız. Alice'in öksürüğü endişe verici.”

“Ah, bu bizi sekiz yapar” dedi Henriette misafirlerinin tek tek eksildiğini gören ev sahibesinin kırılgan boyun eğişiyle.

Sonra da uşak yemek odasının kapısını açıp yemeğin hazır olduğunu bildirdiğinde ekledi:

“Pekâlâ, hepimiz buradayız... Claude senin koluna girebilir miyim?” ve misafirlerini yönlendirdi.

Sandoz Mathilde'i aldı, Jory de Christine'i Mahoudeau ile Gagnière en arkadan hâlâ “Güzel Mathilde'in döşemeleri” dedikleri şeyle ilgili kaba şakalar yaparak geliyorlardı.

Ölçülü bir biçimde gölgelendirilmiş misafir odasından sonra büyük yemek odasını ışıklarla alevlenmiş buldular. Eski moda tabaklar tüm duvarlarda asılıydı ve duvarlar parlak renkli baskılar gibi eğlenceli ve neşeliydi, bu arada biri bardaklar diğeri gümüşler için olan iki dolap da bir mücevherci dükkânının vitrini gibi ışıldıyordu. Odanın ortasındaki kocaman avizenin altındaki masa da ışıldayan bir ışık ve renk kütlesiydi tüm ışıltılar lekesiz beyaz örtüden yüksek kabartmaya —elde boyanma tabakların düzenli dizisi arasındaki çatal bıçak takımları, kristal bardaklar, kırmızı ve beyaz sürahiler, orta masaya simetrik olarak yerleştirilmiş ordövrler ve bir sepet mor gül— yansiyordu.

Henriette Claude'la Mahoudeau'nun arasına oturdu; bir yanda Sandoz ve Christine, Mathilde öbür yanda, Jory ve Gagnière de masanın uçlarına oturdular. Kâhya daha çorba servisini bitirmeden Madam Jory'nin ağzından birkaç talihsiz sözcük döküldü, kocasının ev sahibinden dilediği özürlerden habersiz olarak:

“Pekâlâ bu sabahki makaleden hoşlandınız mı? Edouard düzeltmeleri kendisi okudu çok dikkatli olarak.”

Dehşetli bir utanç içinde Jory hemen onu düzeltti.

“Aslında okumadım! Korkunç bir makale! Önceki gece ben dışarıdayken baskıya girmiş bunu biliyorsun.”

Birden oluşan garip suskunluk üzerine yanlış bir şeyler söylediğini anladı ama kocasına utandırıcı bir bakış atıp yüksek sesle itirazı ederek onu ezmeye çalıştı ve durumu daha da garip bir hale getirdi:

“Anlıyorum. Senin yalanlarından biri daha!... Sadece bana söylediklerini tekrarlıyordum o zaman neden beni aptal yerine koymaya çalışıyorsun? Bu tür şeyleri sevmem.”

Bu daha baştan yemeğin üzerine bir tatsızlık saçmıştı. Henriette köfte üzerinde bir ilgi uyandırmaya çalışarak elinden gelenin en iyisini yaptı ama nafiye. Onları tek beğenen Christine'di. Jory'nin utancından çok eğlenen Sandoz kızarmış tekir servis edilirken keyifle ona bir keresinde Marsilya'da yedikleri bir öğle yemeğini hatırlattı. Marsilya! İnsanların ne yiyeceklerini bildikleri tek mekân.

Hiçbir geçiş olmaksızın düşünceler arasında kaybolmuş olan Claude sanki bir düştten uyanmış gibi ansızın sordu:

“Hôtel Ville'in yeni dekorasyonunu kimin yapacağına karar verdiler mi?”

Buna Mahoudeau yanıt verdi:

“Henüz değil ama yakında verecekler... Ben hiçbir şey yapmayacağım çünkü hiçbir bağlantım yok... Fagerolles bile emin değil. Aslında çok endişeli. İşler çok düzgün gitmiyor bu nedenle bu gece

burada olmamasının nedeninin bu olduğunu düşünüyorum... Ah, bolluk günleri onun için bitti. Hepsi toza döndü, onlar ve onların uçuk fiyatlar alan resimleri.”

Güldü ve gülüşünde masanın öteki ucunda Gagnière’in sırtımasında yansımaları bulan bir doyum tonu vardı. Sonra çift daha genç sanatçıları donduran kaçınılmaz felâket üzerine komşusuna gülen bir hale girdiler. Onun gerçekleşmek zorunda olduğuna işaret ediyorlardı; her şey önceden görülmüştü; resimlere ödenen şişirilmiş fiyatların önünde sonunda bir yıkıma yol açacağı ortadaydı. Özel koleksiyoncular Borsa’nın da yönlendirmesiyle düşen bir Pazar öngörüsü üzerine paniğe kapılmışlar, fiyatlar hızla düşmeye başlamıştı ve her gün de düşmeye devam ediyordu, bu yüzden kimse bir şey satmıyordu. Ünlü Naudet bile hezimetin ortasındaydı. “Amerikan” hilesini keşfetmişti: bir galeride kutsal bir yalıtılmışlık içindeki ve bir fiyat vermeye cesaret edemeyeceği tek bir tuval için ona ödeme yapmaya yetecek kadar zengin birini bulmak olanaksızdı ama yine de sonunda yılın en pahalı resmini almakla övünecek New York’lu bir domuz besicisine üç yüz bin franka satmıştı. Ama böyle bir şey süresiz olarak devam edemezdi ve harcamaları gelirini aşmış olan Naudet kendisinin sorumlu olduğu bu hareketten ayağının kesilmesine izin verdi. Şimdi evinin ve servetinin alacaklılarının saldırısı karşısında elinden gitmesi tehdidi altındaydı.

“Mahoudeau biraz daha mantar istemez misin?” diye sordu Henriette ev sahibesi görevini yerine getiriyordu.

Kâhya rostoyu dağıtıyordu, herkes yiyordu, şarap özgürce akıyordu ama konuşma o kadar tatsızlaşmıştı ki incelikler ev sahibesinin ve kocasının üzüntülü bakışları önünde fark edilmeden geçiyordu.

“Ne?” dedi Mahoudeau “Mantar mı? Hayır teşekkürler.” Ve öyküsüne devam etti.

“İşin esprisi Naudet’nin Fagerolles’ü mahkemeye vermesi. Evet! Ne düşünüyorsunuz bu konuda? Ona haciz konmasını isti-

yor. Tüm ticaret lânet olası bir komedi diye düşünüyorum. Avenue de Villiers'de sanatçı prensler açısından sıkı bir temizlik olacak. Gelecek bahara konaklar ucuzlayacaktır görürsünüz!... Fagerolles'ü o küçük mekânı yapmaya zorlayan Naudet'ydi orayı üst sınıf bir genelev gibi dekore eden de kendisiydi işte şimdi kendisine ait olan şeyleri geri istiyor, antikaları filan... Ama Fagerolles onlar için para borçlanmıştı... durumu görüyorsunuz.... Naudet Fagerolles'ü kendi kişisel boşluğunu doldurmak için rastgele sergi açarak pazarını tahrip etmekle suçluyor; Fagerolles sömürülmekten bıktığını söylüyor; görünüşe göre ölümüne bir savaş olacak. Umarım olur.”

Masanın öbür ucundan Gagnière'in acımasız, düşlemci sesi geldi:

“Fagerolles'ün işi bitti... Aslında hiç de gerçek bir başarı olmamıştı.”

Diğerleri protesto ettiler satışlardan kazandığı yılda yüz bin ne olacaktı? Madalyaları ve nişanları neydi? Ama Gagnière sarsılmadı ve gülümseyerek ve gizemli görünerek oturdu sanki gerçekler onun esinlenmiş inancında hiçbir değişiklik yapmamıştı.

“Benimle tartışmaya çalışmayın” dedi. “Fagerolles'de asla en küçük bir değer kavramı olmamıştır.”

Jory kendisinin bir yaratısı olarak gördüğü Fagerolles'ü savunacaktı ama Henriette raviolinin hatırına biraz ateşkes rica etti. Böylece kısa bir suskunluk oldu, onu sadece kadehlerin tıngırtısı ve çatalların hafif takırtısı bozuyordu bu arada masanın muhteşem simetrisi bozulmuştu her zamankinden daha parlak görünüyordu sanki tartışmanın ateşinden biraz ışık ödünç almış gibiydi.

Sandoz endişeliydi ve şaşırmıştı. Onları Fagerolles'ün böyle üstüne gitmeye yönelten neydi diye merak etti. Hayata hep birlikte başlamamışlar mıydı? Nihai zaferde hepsi aynı payı taşımayacaklar mıydı? İlk kez sonsuzluk düşü, her biri aynı, her biri mükemmel biçimde mutlu, her zaman bu mutluluğun sonuna dek süreceğini

düşlediği o değerli Perşembelerin uzun süren mutluluğu bitiyor gibiydi. Hoş bir duygu değildi ama en azından şu an için öyle görünüyordu.

“Buraya bak Claude” dedi gülerek “Kuşlara bir yer aç!... Hey! Claude! Neredesin?”

Konuşma kesildiği için Claude tekrar kendi düşünün içine dalmış ve bakmadan hattâ ne yaptığını bile bilmeden kendine biraz daha ravioli almaya gitmişti. Çok ciddi ve çok çekici görünen Christine hiçbir şey söylemiyor ama gözlerini ondan alamıyordu. Orman tavukları dağıtılmaya başladığında kendine geldi ve bir but seçti, kuşların güçlü sosu odayı bir reçine kokusuyla doldurmuştu.

“İşte” diye bağırdı Sandoz. “Şunun kokusunu duyuyor musunuz? Eğer bu size Rusya’nın tüm ormanlarını yediğinizi düşündürmüyorsa başka hiçbir şey düşündürtemez!”

Ama Claude başlangıçtaki konusuna geri dönmüştü.

“O halde Fagerolles’ün Konsey Odasını tekrar yapacağı doğru mu?” dedi.

Bu yeterliydi. Mahoudeau ve Gagnière yeniden alevlendiler. Konsey Odasını alsaydı harika bir pislik yapardı. Ve onu almak için her türlü alçalmaya hazırdı. Pazarından dışarıya atılıp dibe vurduğu için otoriteleri taciz etmekten hiç vazgeçmeyecekti... Burnunu komisyonlara sokmuyormuş gibi yapmayı becerecek bir adamdı sanki tatmin edebileceğinden daha fazla patronu varmış gibi yapmayı iyi bilirdi! Bir kamu görevlisini kandırmaya çalışan bir sanatçıdan daha onursuz bir şeyi düşünebilen var mıydı? Yaltaklanmalar, ödünler, düpedüz kötülükler. Bu bir onursuzluktü; sanat bir köleliğe indirgeniyordu, sanat bir bakanlıktaki bir aptalın beğenme ya da beğenmemesine bağımlı hale getiriliyordu. Fagerolles’ün resmi yemeğinin şu ya da bu müsteşarın pabuçlarını vicdansızca yalama olduğuna en küçük bir kuşku yoktu.

“Neden olmasın?” diye bağırdı Jory “Neden Bir Numara’nın peşinden gitmesin? Borçlarını ödemek için sizin gibilere güvenemez!

— Gerçekten güvenemez” diye karşılık verdi Mahoudeau “Neden yapsın ki? Benim borcum yok. Ben fakir olmanın ne olduğunu biliyorum. Saraylar inşa etmedim. Irma gibi beni perişan edecek bir metresim yok!”

Bir kez daha Gagnière garip çatlak sesiyle sanki uzak bir kâhin gibi araya girdi.

“Ama Irma onu perişan etmiyor. Parayı ödeyen zaten Irma.”

Daha başka keskin sözler de vardı; bunlar Irma’nın adının sıkça geçtiği şakalarla iç içe geçmişti ve şimdi o zamana kadar sessiz ve uzak kalan ve iyi yetiştirilmişliğini göstermek isteyen Mathilde ansızın süregiden fiziksel saldırıya karşı hoşnutsuzluğuna dindar bir erdemlilik ifadesiyle son verdi.

“Beyler! Lutfen!” diye seslendi dehşete düşmüş bir jestle. “Şu korkunç kadın! Bizim yanımızda! Nasıl yaparsınız?”

Bu noktadan sonra büyük bir umutsuzlukla Henriette ve Sandoz’un akşam yemeği partilerinin son çöküşüne tanıklık etmekten başka çareleri kalmadı. Mantar salatası, dondurma, üstlükler hiç kimseye herhangi bir hoşnutluk vermedi. Duygular öylesine yükselmişti ki Chambertin ve köpüklü Mossel içme suyundan daha fazla takdir görmedi. Henriette pek az etkili olmasına karşın gülümseyen bir yüzü muhafaza etti, Sandoz ise insan zayıflıklarına izin vererek barışı sağlamak için elinden geleni yaptı. Ama hiçbir vazgeçmedi ve herkes en küçük kıskırtmada herkese saldırmaya devam etti. Eski günlerde partileri sıklıkla silik bir sıkıntı ve uykulu bir doygunluk ve karışık bir hüznle sonlanırdı. Bu kez herkes kavga gerginliğindeydi ve karıştını yok etmeye odaklanmıştı. Avizedeki mumlar daha uzun sivri alevlerle yanıyordu, duvarda Çin porselenlerinin çiçekleri olağandışı bir canlılıkla parlıyordu, hattâ masada bile düzen karmakarışık olmuştu; son iki saattir tanık olduğu konuşmanın ve etkinliğin ateşi ve şiddetini yansıtıyor gibiydi.

Herkes aynı anda konuştuğu için Henriette masadan kalktı değişikliğin onları sakinleştirebileceğini umuyordu. Tam bunu yaptığı sırada Claude’un konuştuğu duyuldu:

“Benim için en önemli şey Hôtel de Ville işi... keşke onu alabilseydim!... Paris’in duvarlarını boyamak her zaman benim düşüm olmuştur.”

Küçük avizenin ve apliklerin yanık olduğu ve az önce ayrıldıkları Türk hamamı atmosferinden sonra neredeyse soğuk gibi gelen misafir odasında kahveler dalgalanan duyguları bir süre için yatıştırdı. Fagerolles dışında başka bir misafir beklenmediği için orası çok özel bir hane halkıydı. Sandoz’la Henriette orayı ne uygun insanları toplamak ne de uygun davetlerle Basın’ın çenesini kapatmak için kurmamışlardı. Henriette sosyal etkinlikleri yürekten sevmezdi, Sandoz da ona gülerek bir insanı sevmesinin on yıl alabileceğini ve bunun da doğrusu olduğunu söylerdi. Bazı insanların ulaşılamaz bulunduğu mutluluk birkaç iyi sıranmış dostluk ve evsel bir şefkat limanı anlamına geliyordu. Bu nedenle Sandoz’ların misafir odasında asla bir müzikal suare olmamıştı ve hiç kimse onun ortasında dikilerek şiir ya da düzyazı okumamıştı.

Bu özel Perşembe akşamı zaman çok yavaş ilerliyor gibiydi çünkü genel sinirlilik azalmış olmasına karşın sürüyordu. Hanımlar şimdi daha yavaş yanan ateşin çevresinde toplanmışlardı ve kâhya masayı temizleyip yemek odasının kapısını yeniden açtığında hemen söyleşilerini kestiler erkekler ise sigara ve bira içmeye çekildiler.

Sandoz ve Claude sigara içmedikleri için misafir odasına geri döndüler ve kapının yanındaki bir kanepeye oturdular. Eski arkadaşının mutlu ve konuşkan olmasından hoşnut olan Sandoz eski anıları canlandırmaya başladı. Dün Plassans’dan bazı haberler almıştı. Evet, yatakhaneinin yaşamı ve ruhu olan ama sonunda ciddi bir savcıya dönüşen Pouillaud hakkında. Evet, başı belâdaydı. On iki yaşında kızlarla tuhaf koşullarda yakalanmıştı. Oh, Pouillaud her zaman biraz yeniyetmeydi değil mi? Ama Claude hiç yanıt vermedi ilgisi başka bir yerdeydi. Yemek odasında adının geçtiğini duymuştu ve söyleşinin devamını yakalamaya çalışıyordu.

Konuşanlar Jory, Mahoudeau ve Gagnière'di, yeniden ava dönmüşlerdi ve kana doymuyorlardı. Sesleri gizli bir fısıltıdan şimdi neredeyse bir bağırmaya dönüşmüştü.

“Oh, bir adam olarak onu alabilirsin ve koruyabilirsin” diyordu Jory, Fagerolles'den söz ederek. “Asla benim görüşüme yakın olmamıştır. Ve kesinlikle ikinizden daha iyidir, bunda hiçbir yanlış yok, sizden ayrıldı ve sizi kendi başarısı için basamak olarak kullandı. Pek o kadar zeki değildiniz, zeki olsaydınız oyununu görürdünüz.

— Ne yapabilirdik ki?” dedi Mahoudeau öfkeyle. “Her kapının yüzümüze çarpılması için Claude'un arkadaşı olduğumuzun bilinmesi yetiyordu.

— Evet, ikimizin ölümü olmuştu!” dedi Gagnière katı bir biçimde.

Ve böylece devam etti; Fagerolles'ün düşmanın üstüne gitmesi, Basına yaltaklanması, yaşlı düşeslerle düşüp kalkması eleştirildikten sonra onu bırakıp öfkelerini Claude'a, tüm sorunların kaynağına yönelttiler. Her şey bir yana Fagerolles neydi ki? Bir yığın diğerleri gibi bir sanatçı, gözü temel değişimde, ne pahasına olursa olsun bir “çekim” oluşturmaya kararlı, hattâ bu eski arkadaşlarını terk etmesi ve onları sırtlarından bıçaklaması bile olsa. Ama Claude işaretini yitirmiş büyük ressam, kendi hakkındaki yüksek kanaatine karşın uğraşa da düzgün bir resim bile çizemeyen Claude onlar için ne yapmıştı? Hiçbir şey, sadece onları garip bir konuma sokup oradan çıkmanın yolunu da göstermemişti. Tek başarı umutları ondan ayrılmaktı, bu açıktı. Bir daha kendilerini umutsuz bir neden için kurban edecek kadar lânet olası aptallar olmayacaklardı. Claude'u onları felç etmek ve sömürmekle suçluyorlardı, evet onları sömürmüştü ama öyle ağır elliydi ki kendisi için hiçbir şey yapamamıştı.

“Örneğin beni al” dedi Mahoudeau “Bir ara benim aklımı karıştırmıştı. Şimdi onu düşündüğüm zaman onun çetesine

katılmayı nasıl olup da düşündüğüme şaşıyorum. Ben onun gibi değilim, öyle miyim? Ortak herhangi bir şeyimiz var mı?... Aslında bilmiyorum.... Ve insan böyle şeylere yolun sonunda uyandığı için deliye dönüyor.

— Ya bana ne demeli?” diye söze daldı Gagnière. “Benim için tek yaptığı benim özgünlüğümü çimdiklemesi. Düşünebiliyor musunuz şu son on beş yıl *benim* resimlerime ‘mükemmel Claude’lar’ denmesinden hoşlanmıştım?... Hayır, buna katlanılabileceği kadar katlandım. Asla bir daha resim yapmasam daha iyi... Onunla hiç ilgim olmaması daha doğrudu. Bunu şimdi görüyorum.”

Bunu keşfetmekten paniğe kapılarak gençliklerinin başında kardeş gibi olanlar şimdi ansızın yabancılara ve düşmanlara dönüşmüşlerdi, onları bir arada tutan son bağları da bilerek koparıyorlardı. Yıllar geçerken hayat onları savurmuş ve aralarında ciddi farklılıklar çıkmıştı; eski heveslerinden ve her birinin kendi payını yaşayacağı zafer umutlarından ağızlarında acı bir tat ve kin-darlık duygusu kalmıştı.

“Yine de” dedi Jory bir sırtıma ile “Fagerolles başkasının fikirlerini çimdiklemesine izin verecek bir budala değildi.”

Bu karşı çıkan Mahoudeau’yu kızdırdı:

“Neyle alay ettiğini anlamıyorum; sen kendi oyununu da oynamadın... Her zaman kendine ait bir gazeten olduğunda bize el vereceğini söylüyordun ve...”

— Ah evet, ama anımsayın...”

Mahoudeau’ya arka çıkan Gagnière sözünü kesti.

“Doğru söylüyor” dedi “ve şimdi bize takımının neden fark edilmenin çok altında kaldığını açıklayamazsın çünkü şimdi patronsun. İkimizden biri için bir tek sözcük ettin mi? Hayır! Son Salon raporunda bile bizim isimlerimiz asla geçmiyor.”

Bir yanıt bulamayan Jory utancını gerçek düşüncesini söyleyerek örttü.

“Bunun için suçlanacak biri varsa” diye bağırды “şu kahrolası Claude’dur... İkinizi memnun etmek için abonelerimi neden

kaybedeyim? Farkında olmasanız da ikiniz de imkânsızsınız. Sen Mahoudeau güzel küçük biblolarla düşünceye kadar çalışabiliyordun. Gagnière tekrar bir fırçaya el sürmene gerek yok ama ikiniz de sırtınızda bir tür etiket taşıyorsunuz ki çıkarması on yıl sürer... Çıkar-mayı başarsanız bile bunu başaramayacak pek çok adam var. Halkın ilgisi göz önüne alındığında siz bir çift aptalsınız... sonu olasılıkla tımarhane olan bir kafasızın dehasına hâlâ inanan biricik insanlar.”

Jory’nin patlaması diğerlerini öyle uyardı ki sonunda üçü bir ağızdan konuşmaya başladılar saldırılarının gaddarlığında birbir-leriyle yarışıyorlardı çeneleri öyle bir şiddetle çalışıyordu ki sanki ısıyor gibiydiler.

Kapının yanındaki bir kanepede oturan Sandoz sonunda eğlenceli anıların akışını kesip mutfaktaki hengâmeyi dinlemek zorunluluğunu hissetti.

“Duyuyor musun onları?” diye fısıldadı Claude, dudaklarında soluk bir acı gülümsemesi vardı. “Beni aralarından atmış gibi görünüyorlar!... Hayır, hayır! Üstlerine gitme. Her şeyi berbat ederek bunu hak ettim.”

Sandoz içerlemiş ve benzi solmuştu sessizce oturdu ve varoluş savaşı içindeki kişiliklerin çatışmalarının coşkusunu ve kinini dinledi, sonsuz arkadaşlık düşleri uçup gidiyordu.

Neyse ki Henriette de öfkeli sesleri duydu, ne anlama geldik-lerini merak etti ve kalkıp yemek odasına sigara içenleri hanımları ihmal ettikleri için azarlamaya gitti. Bunun üzerine hepsi misafir odasına geri döndüler, hâlâ acımasız saldırılarının şiddetiyle ter içinde ve nefes nefeseydiler ve tartışıyorlardı; Henriette saate baktı ve Fagerolles’ün gecenin bu saatinde gelemeyeceğini belirtti, hepsi birbirlerine bakıp sırtttılar. Fagerolles’ün bir sezgisi vardı. Eski arkadaşlarına bulaşmaması gerektiğini biliyordu artık onlar işine yaramazdı onlar da artık kendisine dayanamıyorlardı.

Fagerolles gelmedi ve akşam rahatsız bir kapanışa geçti. Yemek odasına döndüklerinde mumlar yeniden yakılmıştı ve üzerine

kırmızıyla bir geyik avı işlenmiş bir Rus örtüsü üzerinde çay servisi yapıldı. Kocaman bir tatlı çörek vardı, pasta ve şekerleme tabakları ve de bir dizi egzotik içki: viski, cin, kummel, Scio rakısı sonradan kâhyanın getirdiği punca eklendiler, kâhya misafirlerin isteklerine göre içkileri dağıttı bu arada ev sahibesi dumanı tüten semaverden çaydanlığı dolduruyordu. Ama tüm konfora, lezzetlere ve taze yapılmış çayın ince kokusuna karşın gerilimi hiç gevşetemedi. Söyleşi bir biçimde başarı ve başarısızlığa dönüşmüştü. Şu ya da bu tür madalya ya da kurdela dağıtma yöntemlerinden daha onursuz bir şey var mıydı? Bir sanatçı için daha aşağılayıcı ne olabilirdi ki? Neden tüm yaşamları boyunca okul çocuğu olarak kalmak zorundaydılar? Tüm adiliklerin nedeni buydu: iyi bir not almak için yumuşak başlılık ve ustalara yağcılık.

Tekrar misafir odasına dönüldüğünde Sandoz çabucak misafirlerinin sonuncusunu görünce rahatlayacağı noktasına ulaştı, Mathilde ile Gagnière'in yan yana ağırbaşlıca oturup müzikten konuştuklarını, diğerlerinin de kendilerinden söz etmeyi bitirdiklerini gördü. Gagnière şiir ve felsefe konularında coşkuyla uçuşmaya başlamıştı, bu arada Mathilde pörsük orta yaş fahişesi olarak görünmez kanatların altına sığınmış gözlerinin beyazlarını gösteriyordu ve baharatçı dükkânının sevimsiz kokularıyla çevriliydi. Birbirlerini geçen Pazar bir konserde görmüşlerdi ve şimdi inanılması güç övgülerle izlenimlerini kıyaslıyorlardı.

“Ah, mösyö, Meyerbeer'in, Struensée uvertürü, hani şu ölüm motifi ve sonra köylülerin dansı, ne muhteşem bir renklilik ve canlılıktaydı, sonra yeniden ölüm notaları ve çellolardaki şu Do! Ah hele çellolar mösyö çellolar!...

— Ve Berlioz madam, Roméodaki ziyafet teması! Oh, klarnetlerin —onlara ‘sevilen kadın’ diyorum— melodiyi, arpın yoldaşlığında tek başlarına götürmeleri! Tam bir esrime değil mi? Bir tür yüzen beyazlık... Sonra şölenin kendisi, görkemli bir patlama, bir Veronalı —Berlioz'un ‘Cana’da Düğün’ü örneğin— gibi

fırtınalı bir hareketlilik. Ve aşk temasının tekrar ele alınışı, başlangıçta çok yumuşak ve giderek şişiyor şişiyor şişiyor... Öylesine muhteşem!

— Oh, ve mösyö Beethoven'ın Yedinci cenaze çanı parçasını kendi kalbinize vuran bir şey olarak hissetmediniz mi?... Aynen benim gibi hissettiğinizi görüyorum çünkü onun müziği gerçek bir ayin... Beethoven size göre de öyle değil mi? Onda öyle şahane, aynı zamanda da hüznü bir şey var ki, ona olan hayranlığınızı bir başkasıyla paylaşıırken ikinizin de ölüyor olduğunuz duygusu öne çıkıyor sanki.

— Ya Schumann madam, ya Wagner!... Oh, Schumann'ın Rüyaları. Eşliksiz yaylılar biliyorsunuz tıpkı akasya yaprakları üzerinde güneş ışığının taradığı yumuşak, ılık bir yağmur gibi; gözyaşının çok ince, incecik bir iması... Sonra Wagner madam "Hollandalı" uvertürü. Siz de onu seviyorsunuz değil mi? Oh, sevdiğinizi söyleyin. Onu gerçekten kapsayıcı, sarsıcı bulurum madam. Basitçe nefesimi keser."

Ve sesleri mest olmuş bir sessizliğe gömüldü, orada dirsek dirseğe birbirlerine hiç bakmadan ama uzayın sınırlarının ötesinde başka dünyalara gözlerini dikerek oturdular.

Sandoz Mathilde'in tüm bu jargonu nereden edindiğini şaşkınlık içinde merak etti. Belki de Jory'nin makalelerinden birinden; oysa kendisi sıklıkla kadınların müzik konusunda tek bir şey bilmeden tamamen inanarak konuşabildiklerini görmüştü. Öteki misafirlerinin acımasız ağız dalaşlarından zaten kızgındı Mathilde'in duygulu dilini tahammül edilmez buldu. Eğer diğerleri birbirlerini parçalamak istiyorlarsa sorun yoktu ama bu orta yaşlı orospu Beethoven ve Schumann konusunda gevezelik etme ve çalışma yapma hakkını kendinde görürse hayır! O sadece bu akşama erken bir son verdirebilirdi.

Neyse ki Gagnière ansızın ayağa fırladı, esrime içinde de olsa saatin farkındaydı ve trenine yetişmesi için acele etmesi gerektiğini

fark etmişti. Ruhsuz el sıkışmalardan ve sessiz vedalardan sonra Melun'daki yatağına gitti.

“İşte size bir beş para etmez.” dedi Mahoudeau giderken. “Müziği resmini öldürdü ve artık ikisinde de asla iyi olamayacak.”

Ayrılma sırası ona geldiğinde Jory yorum yapmak için kapının kapanmasını zor bekledi:

“Ve işte bir başka beş para etmez. En son yaptığı kâğıt ağırlıklarını gördünüz mü? Sonunda kol düğmeleri tasarlayacak ve gerçekten güçlü bir şeyden kazanılacak parayı kazandı.”

Şimdi de Mathilde ayaktaydı, Christine’le yaltaklanan bir vedadan sonra Henriette’e de iyi yetiştirilmiş diye düşündüğü bir samimiyet gösterdi, kocasını paketleyip hole sürükledi orada Jory onun pelerinini giymesine tevazu ile yardım etti; kadının gözlerindeki belâyı işaret eden bakıştan dehşete düşmüştü.

Sandoz onlar gittikten sonra haykırmaktan kendini alıkoyamadı:

“Bunu beklemeliydik. O halkın aptallığından geçinen bir gazeteci olmalıydı, herkesi ‘beş para etmez’ diye nitelendiren bir yazar bozuntusu. Yine de Mathilde’in ‘intikam benimdir’ söylemini her zaman anımsamalıyız.”

Christine’le Claude hâlâ oyalanıyorlardı. Misafir odası boşalmaya başladığından beri Claude bir koltuğa yayılmış bir başka trans haline geçmişti, hiçbir şey söylemiyor sadece uzak bir mesafeye, odanın duvarlarının çok arkasına dimdik bakıyordu. Yüzündeki gergin ifadeden ve boynunu öne uzatışından görünmezi görebildiği ve sessizliğin ona seslendiğini duyduğu apaçıktı.

Christine en sona kaldıkları için özürler dileyerek kalktığında Henriette onun iki elini avuçlarının içine aldı ve daha sık gelmesini, kendisini kız kardeşi saymasını rica etti bu arada siyah giysileri içinde çok dokunaklı görünen zavallı Christine başını sallayarak şükranını sunuyor ve gülümsüyordu.

“Dinle Christine” dedi Sandoz sakince Claude’dan yana bir göz attıktan sonra “Bu kadar endişe etmemeye çalışmalısın... Epeyce

konuştı ve bu akşam her zamankinden daha neşeliydi. Her şey yolunda, gerçekten.

— Yolunda değil Pierre” diye yanıtladı Christine dehşete düşmüş bir sesle. “Gözlerine bak. Bu bakış gözlerinde olduğu sürece korkacağım... Sen çok yardımcı oldun, elinden geleni yaptın. Teşekkür ederim. Senin yapamadığını başka hiç kimse yapamaz. Eğer artık önemsenmediğini hissetmenin ne kadar incitliğini bilseydin, benim kadar umutsuz olmayı hissetmenin ne demek olduğunu anlardın.”

Sonra Claude’a dönüp ekledi: “Geliyor musun Claude?”

Sorusunu yinelemesi gerekti çünkü Claude ilk defasında hiçbir şey işitmemişti. Sonra bir ürpermeyle ayağa kalktı ve “Evet, geliyorum. Geliyorum.” dedi sanki ufkun ötesinde uzak bir mesafeden gelen bir çağrıya cevap veriyordu.

Onlar gidip de Sandoz’la karısı misafir odalarında yalnız kalınca lambaların şimdi boğucu gelen sıcaklığında ve az önceki öfkeli seslerin melankolik sessizliğiyle ağırlaşmış halde birbirlerine baktılar ve akşamlarının başarısızlığının dehşetiyle kolları yanlarına düştü. Henriette geceyi hafifletmek için elinden geleni yapmıştı ve sakince:

“Seni uyarmıştım” dedi. “Böyle olacağını hissetmiştim...”

Kocası bir çaresizlik jestiyle sözünü kesti. Neden böyle hissetsindi ki? Bu Sandoz’un yanılsamalarının sonu anlamına mı geliyordu, her zaman düşlediği sonsuzluğun sonu mu, mutluluğun insanın gençliğinde seçtiği birkaç arkadaşıyla yaşlanmanın tadını çıkarması olduğuna inanmasının sonu mu? Seçiminin acınacak bir seçim olduğu anlamına geliyordu — tasfiye, hata, iflas ne dersen de. Kalp kırıcı bir tahmin. Bu kadar çok arkadaşını geride bırakmış olduğuna bu kadar güçlü bağların kırılmış olduğuna inanamıyordu; kendisinde hiçbir şey değişmemişken diğerlerinin duygularında durmadan neden bir şeylerin değiştiğine şaşıyordu. Fakir Perşembe akşamlarının düşüncesi neredeyse onu gözyaşlarına boğacaktı.

Olup bitenler sevmiş olduğu bir şeylerin uzatılmış ölümüydü, onu yası tutulacak birtakım anılarla baş başa bırakmışlardı. Bu kendisi ve karısının kendilerini yabanılığın içinde yaşamaya çekmesi ve çevrelerindeki dünyanın nefretiyle ilişkilerini kesmeleri anlamına mı geliyordu? Yoksa kapılarını bir yığın kayıtsız yabancıya açmaları anlamına mı? Yavaşça hüznünün derinliklerinde bir şeyi kavramaya başladı: hayatta her şeyin bir sonu vardı ve hiçbir şey asla yinelenmiyordu. Açıkça kaçınılmaz olanı kabul ederek içini çekti ve Henriette'e

“Haklıydın...” dedi. Bir daha asla onları bir arada davet etmeyeceğiz. “birbirlerini yiyip bitirdiler.”

Claude'la Christine Trinité Meydanı'na varır varmaz Claude Christine'in kolunu bıraktı, ilgilenmesi gereken bir işi olduğunu mırıldandı ve eve onsuz gitmesini rica etti. Kadın şiddetli bir ürper-
tinin tüm bedenini sarstığını hissetti, şaşkınlık ve kaygıyla gecenin bu saatinde on ikiden sonra ne işi olduğunu, nereye gideceğini ve neden gideceğini sordu. Ama o zaten dönmüş ve onu bırakmıştı. Korkmuş gibi yaparak peşinden koştu bu geç saatte Montmartre'a yalnız başına gitmesine izin vermemesi için yalvardı. Bu Claude'un dinlemeye hazır olduğu tek tartışmaydı. Onun kolunu tekrar yakaladı Blanche Sokağı'na sonra da Lepic Sokağı'na doğru birlikte tırmandılar. Tourlaque Sokağı'ndaki kapılarının önünde Claude kapıcının zilini çaldı sonra döndü ve onu tekrar bıraktı.

“İşte evindesin. Şimdi gidip işimi yapayım” dedi sonra muazzam bir hızla caddeden aşağı inmeye başladı, bir çılgın gibi davranıyordu. Kapı açılmıştı ama Christine onu kapatmak için hiç bir girişimde bulunmadı ama izlemeye başladı. Lepic Sokağı'nda ona yetişebilirdi ama daha da altüst etmekten korktuğu için orada olduğunu bilmesine izin vermemenin daha doğru olduğunu düşündü, sadece izledi ve gözden kaçırmamaya çalıştı. Lepic Sokağı'ndan çıkınca Claude tekrar aşağı Blanche Sokağı'na döndü, sonra Richelieu Sokağı'na gelene dek Chaussée d'Antin ve Quatre

Septembre sokakları boyunca gitti. Orada aşağıya döndüğünü görünce Christine'in kanı dondu: nehre gidiyordu, en korktuğu şey, gece onu uyutmayan korkunç şey. Ne yapacaktı merak ediyordu –onunla gitmek, acı sona kadar ona sarılmak ya da onu geri çekmeye çalışmak? Onun arkasından yalpalayarak gidiyordu, her adım onları biraz daha nehre yaklaştırırken canı kollarından bacaklarından çekiliyor gibiydi; çünkü gittiği yer orasıydı Théâtre Français'yi geçmiş, Carrousel Meydanı'nın içinden Saints-Pères Köprüsü'ne gelmişti. Köprüde birkaç adım atmış sonra korkuluğa gidip aşağıya suya bakmıştı. Christine kendini aşağıya atacağından emindi, ona seslenmeliydi ama gücü kendisini yanılttı, gırtlığı felç olmuştu.

Yanılmıştı. Claude durmuştu ve şimdi dosdoğru nehrin yukarısına bakıyordu. O zaman aklındaki ne olduğunu anladı. Onu kendine bağlayan Cité'ydi, kesintisiz olarak düşüncelerini dolduran Paris'in kalbi, duvarların ötesine boşluğa bakarken gördüğü yer, nerede olursa olsun bir tek onun kendisini çağırdığını işitebildiği yer. Hâlâ umut etmeye cesaret edemiyordu başının dönmeye karşın onu yakından izleyerek geride kaldı çünkü şimdi bile kendisini suya atabileceğini imgeliyordu fakat yine de ortaya çıkışı felâketi kolaylaştırmasın diye onun üzerine gitmeye direnmesi gerekiyordu. Kadınca tutkusu alevlenmişti, anne yüreği onun için kanıyordu, izlemekten başka yapacak hiçbir şeyi yoktu, onu durdurmak için parmağını bile kıpırdatamazdı.

Bu arada Claude dikilmiş uzun hareketsiz bir figür olarak gecenin içine bakıyordu.

Kış gibi bir geceydi, kapkaranlıktı, yukarıda bulutlu bir gök vardı ve buz gibi bir batı rüzgârı esiyordu. Paris uyuyordu ve tek yaşam belirtisi sokak lambalarıydı, uzaklarda bir sabit yıldızlar bulutuna büzüşen titrek ışık diskleri oynayıyordu. Rıhtımlar boyunca bir çift aydınlık inci dizisine benziyorlardı, ışıltıları civardaki evlerin önünü aydınlatıyordu: solda Louvre Rıhtımı üzerindeki

evler, sağda Institut'nün iki kanadı sonra onun ötesinde daha derin karanlıkta kaybolan karmaşık tuğla ve sıvalar, uzak kıvılcımlarla beneklenmişti. Geriye giden iki lamba dizisinin arasında köprülerdeki lambalar uzanıyordu her biri bir öncekinden daha minikti her biri havaya asılmış pul kümeleri gibiydi. Aşağıda Seine Nehri gece görkemiyle ışıldıyordu, sadece kentlerin içinden geçen nehirlerle özgü bir ışıltıydı bu; her yanan lambayı sanki bir kuyruklu yıldız gibi yansıtıyordu. En yakındakiler üst üste binmiş, suyun içinde düzenli, simetrik alevlerle suyu aydınlatıyordu, uzaktakiler ise sabit ateşlerin minik noktacılarıydı. Büyük alevli kuyruklarsa hiç sabit durmuyor suyun içinde parıldıyor, siyah ve altın rengi tonları titreşerek kesintisiz akıntıyı ortaya koyuyordu. Tüm uzunluğu boyunca Seine ışıldamaktaydı, derinlikleri camı yüzeyinin altında aydınlanmıştı sanki parlak bir kutlama ya da şaşısalı bir dönüşüm sahnesi gibi. Tüm bu yangının ve ışıklarla pullanmış kıyıların üzerinde yıldızsız gökyüzünde kızıl bir pus dolanmaktaydı: sıcak, fosforlu bir buğu geceleyin uyuyan kentin üzerinden uyuyan bir yanardağdan yükselir gibi yükseliyordu.

Rüzgâr daha da soğuk esmeye başlamıştı. Christine'in dişleri takırdıyordu görüşü gözyaşlarıyla bulanmıştı, sanki köprü altında erimiş ve her şey muazzam bir selle süpürülüp gitmişti. Claude kımıldamıştı. Korkuluğun üzerine çıkıyordu! Hayır! Her şey ansızın yeniden sakinleşti orada aynı noktada sakince duruyordu, her zamanki gibi inatla karanlığın içinden görünmeyen Cité'nin olduğu yere bakıyordu.

Onun çağrısına şimdi onun için göremeyeceği kadar karanlık olduğu halde cevap vermişti; bu saatte tek ayırt edebildiği köprülerdi, ışıldayan akıntıya karşı incelikle iz bırakan çerçeveleri. Bunun ötesinde her şey kaybolmuştu; adanın kendisi karanlığın içine gömülmüştü, nerede olduğunu bile söyleyemiyordu ancak geç kalmış bir arabanın ışıkları Pont-Neuf üzerinde ölmekte olan bir közün üzerinden fışkıran kıvılcımlar gibi parladığında nerede

olduğunu anlıyordu. Aşağıda Monnaie yakınındaki bentte bir kırmızı fener suyun üzerine bir kan izi bırakıyor, o arada kocaman tekinsiz bir nesne belki de bir ceset ya da daha büyük olasılıkla sürüklenen bir tekne yansıyan ışıkların arasından bir an için görünüp sonra tekrar gölgelerce yutularak yavaşça aşağı doğru yüzüyordu. Onun gururlu ve görkemli adasına ne olmuştu? Nereye batmıştı? Seine'in ışıldayan sularının içine mi? Gölgelemin içine boşuna bakınırken giderek gecenin içinde akarken nehrin dalgalanışının ayırdına vardı ve ışıklarının dans eden gizemiyle büyük, soğuk, akıl almaz hendeklerine doğru eğildi sularının melankolik sesi tarafından çekiliyordu ve bu çağrıya yanıt vermeye hazırdı — düş kırıklığı o denli derindi.

Bu kez Christine kalbinin zonklamasından o müthiş düşüncenin Claude'un aklına geldiğini anladı ve titreyen ellerini iğne gibi batan rüzgârın içinden ona doğru uzattı. Ama Claude hiç kıpırdamadı şimdi tamamen ayağa kalkmıştı ölümün sunulan tatlılığına karşı savaşıyordu. Tam bir saat daha orada zamanın farkına varmaksızın dikildi, Cité'ye doğru bakıyor sanki bir mucize olacak ve gözleri onu görsün diye kendi ışığını yaratacakmış gibi bekledi.

Sonunda köprüden geri çekilince Christine onu geçmek ve önden koşmak zorunda kaldı; Claude'dan önce Tourlaque Sokağı'ndaki evde olmalıydı.

12. BÖLÜM

○ SABAH keskin Kasım rüzgârlarının süpürdüğü stüdyonun dışındaki buz kesmiş odalarında yatağa girmeden önce saat üç olmuştu. Christine, Claude onun kendisini izlediğini anlamasın diye alelacele battaniyelerin altına girmişti, o tükenmiş halde geldiğinde tek kelime etmeden çabucak soyunmuştu. Aylardan bu yana yatakları, içinde iki yabancı gibi yattıkları soğuk, sevgisiz bir divana dönüşmüştü çünkü giderek kendilerine dayattıkları bir erdemlilikle tüm tensel bağlarını koparmışlardı ki bu teoride adamın tüm erkekliğini resmine adamasını sağlayacaktı, kadın da tüm eziyet edici tutkusuna karşın bunu gururla, dile getirilmeyen bir acıyla kabullenmişti. Ama bu özel geceye kadar asla böyle bir engelin, aralarındaki bu soğukluğun ayırdına varmamıştı; sanki bir daha asla birbirlerine karşı yeniden sıcak olmayacaklar ve birbirlerinin kollarına düşmeyecekler gibiydi.

Çeyrek saat boyunca çok yorgun ve zihni bulanmış olduğu halde Claude uyanık kaldığı sürece uykuya direndi. Her gece Claude'un uyuduğundan emin olmadıkça dinlenememişti. Claude hâlâ mumu üflememişti, gözleri açık yatıyor kendini alevin körleştirmesine izin veriyordu. Şimdi ne düşünüyor olabilirdi ki? Hâlâ orada aşağıda karanlığın içinde, nehrin soğuk nemli nefesinin içinde, donmuş bir gökyüzü gibi yıldızlarla delik deşik olmuş Paris'e mi bakıyordu? Hangi içsel çatışma hangi çözüm yüzünü böyle kasmıştı? Soru hâlâ kadının zihnindeydi; sonunda yorgunluğuna yenik düştü ve uykuya daldı.

Bir saat sonra ani, kaygı dolu bir duyumsama, bir yalnızlık duygusu bir dehşet başlangıcıyla onu uyandırdı. Hemen eliyle yokladı ve yanındaki yerin soğuk olduğunu fark etti; Claude gitmişti o da

uykusunda bunu fark etmişti. Yarı uyanık, başı ağır ve uykudan zonklayarak stüdyonun aralık kapısından ince bir ışık sızdığını görene dek paniklemeye başlıyordu. Bu onu rahatlattı Claude'un uyuyabilmek için okumak üzere bir kitap aradığını düşündü. Sonra geri gelmeyince ne yaptığına bakmak için çok sessizce kalktı. Karşılaştığı görüntü onu öyle irkiltti ki donakaldı, kendini göstermekten çok korktu.

Soğuk olduğu halde Claude sadece gömlek ve pantolonla ayaklarında terlikleri resminin önündeki büyük merdivende ayakta duruyordu. Paleti ayaklarının dibindeydi bir eliyle bir mum tutuyor diğeriyle de resim yapıyordu. Gözleri bir uyur gezer gibi büyümüş ve açıktı, fırçasına boya almak için eğilip sonra tekrar doğrulduğunda jestleri o kadar katı ve keskindi ki mekanik bir bebek gibi duvara kesik kesik devinimlerin gölgesi düşüyordu. Büyük, karanlık odanın korkunç sessizliğini ne bir ses ne bir nefes kırmıyordu.

Christine kapı aralığında titreyerek dururken ne olduğunu kavradı. Bu onun takıntısıydı, Saints-Pères Köprüsü'nde geçirdiği bir saat onun uyumasını olanaksız kılmış karanlığa rağmen resmini tekrar görmeye yöneltmişti. Belki de merdivene tırmanırken sadece yakından bakma niyetindeydi sonra küçük bir bozukluk aklını o kadar rahatsız etmişti ki onu düzeltmek için günışığını bekleyememiş tek bir noktaya tek bir darbe vurmak için bir fırça almış ama bir düzeltme diğeri getirmiş sonunda çılgın gibi boyamaya başlamıştı elindeki mumun solgun, yetersiz ışığı jestleriyle ürkütücü hale geliyordu. Verimsiz yaratma arzusunun telaşıyla zamanı ve yeri umursamadan bedenini ve ruhunu çalışmasına hayatın nefesini vermek için tüketiyordu.

Christine yüreği acımayla burkulmuş, gözyaşları gözlerinden taşmış olarak yanında dikildi ve onu izledi. Bir an için onu, bir manyağı hastalığıyla baş başa bırakır gibi, bu çılgın mesleğiyle baş başa bırakıp, çekip gitmeyi düşünmüştü. Bir şey artık kesindi: onun

resmi asla bitmeyecekti. Üzerinde ne kadar sıkı çalışırsa o kadar tutarsız hale geliyordu, karmakarışık donuk, hâki renklerin hiçbir resim duygusu taşımayan bir yığınının doğru bozuluyordu. Geri plan bile, özellikle dok hamalları bir zamanlar o kadar net yapılmışken başlangıçtaki sabitliklerini yitirmeye başlamıştı. Ama Claude kararını vermişti, merkezi figür olan, çıplak Kadına dokunmadan önce diğer her şeyi bitirmekte kararlıydı; şimdi her zaman-ki gibi çalışma saatlerinin arzu ve işkencesi, aklını değiştirecek olan renk onu hayata geçireceği gün yıkımının etrafını saracaktı. Aylardır ona hiç dokunmamıştı ve bu olguyu bilmek Christine için bir konfor oluyor ve onu kemiren kıskançlıkta daha hoşgörülü ve sempatik kılıyordu. Claude bu arzu edilen ama korkulan metresten uzak kaldığı sürece kendini o kadar terkedilmiş hissetmiyordu.

Çıplak ayakları soğuktan uyuşmuştu yatağa gitmek üzere dönüyorken ansızın fikrini değiştiren bir şey fark etti. Başlangıçta ne olup bittiğini anlamamıştı şimdi ansızın gördü ve anladı. Claude'un fırçası ten rengiyle doluydu o çılgınca yuvarlak kucaklayıcı jestlerle boyuyordu. Dudaklarında sabit bir gülümseme vardı ve sıcak mumdan gelen erimiş mumun parmaklarına aktığının bile farkında değildi, bu arada tutkuya kapılmış devinimlerinin büyük, siyah gölgesi tuvalin üzerine yayılıyor boyanmış kollar ve bacaklarla boğuşuyor ve gövdeyle müthiş bir kucaklaşmayla birleşiyordu. Tekrar çıplak Kadına dönmüştü.

Christine stüdyonun kapısını ardına kadar açarak içeri girdi, kendisi yan odada uyurken kendi çatısının altında aldatıldığıyla yüzleşen bir kadının bastırılmaz öfkesi onu yönetiyordu. Evet, Claude orada öteki kadınlaydı onun bacaklarını ve gövdesini gerçek olana karşı gerçek olmayanın coşkusunun yarattığı işkencelerin yönettiği karasevda bir görüntüyle onun bacaklarını bir tapınağın altın yaldızlı sütunlarına gövdesini de kırmızı ve sarı bir aleve, muhteşem, dünya dışı bir yıldızla dönüştürüyordu. Çıplaklık böylece kutsallaşıyor ve değerli taşlara dönüşüyor,

Christine'in hoş göremeyeceği derecede bir tapınılmayı talep ediyordu. Christine zaten çok fazla hoş görü göstermişti artık bu hainliğe bir son verecekti.

Yine de sözcüklerini söylediğinde onlar umutsuzluk sözleriydi dik kafalı çocuğunu uyaran bir annenin sözleriydi.

“Claude, ne yapıyorsun?” dedi. “Yaptığın hiç de mantıklı değil, öyle değil mi Claude, böyle davranman?... Lütfen yatağa dön. O merdivenin tepesinde kalma üşüteceksin.”

Claude cevap vermedi ama eğilip fırçasına boya almaya durdu sonra iki sağlam darbeye, alevli iki ateş kırmızısıyla kasıkların çizgilerini ortaya çıkardı.

“Claude *dinle* beni! Geri gel, lütfen” diye devam etti. “Seni seviyorum Claude, bunu biliyorsun o zaman neden beni alt üst eden şeyler yapıyorsun?... Lütfen geri gel, eğer seni beklerken ölmemi istemiyorsan.”

Çılgınlığı içinde Claude ona bakmadı bile ama göbeği bir karmen kırmızısıyla işaretlerken öfkeden boğulmuş bir sesle ağzından şunlar döküldü:

“Tanrı aşkına beni yalnız bırak, olur mu! Meşgulüm!”

Bir an için Christine hiçbir şey söylemedi ama karanlık bir alev gözlerinde tutuştu ve tüm zarif varoluşu bir isyan içinde yok oldu. Kendini zindeleştirdi sonra tahammülün ötesinde zorlanmış bir kölenin kışkırtılmış nefretiyle patladı.

“Hayır! Seni yalnız bırakamam ve bırakmayacağım... Daha fazla dayanamam! Seninle karşılaştığımdan beri hayatın beni nasıl da boğduğunu anlatacağım... O bu resimdi, senin resmin! Beni öldürüyor, bütün hayatımı zehirliyor. Ve bunun olacağını en baştan beri biliyordum. O bir canavar gibi, onu görür görmez korkmuştum onun korkunç, iğrenç olduğunu düşünmüştüm. Ama ben bir korkağım, seni seviyordum ve kendime onu sevmeme izni vermemiştim, kendimi ona alışmaya zorladım, oysa onun beni sonunda öldüreceğini biliyordum, bana öyle işkence ediyordu. Son on yılda

beni gözyaşlarına boğmadığı tek bir gün bile hatırlamıyorum... Hayır şimdi beni durdurma! Konuşmak bir rahatlama, şimdi o güce sahibim... Tam on yıl ihmal ve baskılanma; on yıl boyunca senin için hiçbir anlamımın olmaması giderek daha uzağa daha uzağa itilmek ve bir hizmetçiden başka hiçbir şey olmamaya indirgenmek; bu diğer yaratığın seni benden çaldığını görmek, kendisini aramıza soktuğunu ve zaferini yüzüme çarptığını görmek!... Çünkü onun senin bedeninin, beyninin, yüreğinin ve her şeyinin her santimetresini ele geçirdiğini inkâr etmeye cesaret edemiyordun. Kötü bir alışkanlık gibiydi, silkip atamıyordun ve şimdi seni yiyip yutsun diye onun oldun... Ama şimdi senin karın o değil mi, ben değil o? Şimdi seninle uyuyan o, ben değilim, nefret edilesi orospu!”

Onun patlaması, onun ıstırap çılgılığı Claude’u şaşırtmış ve dinlemeye itmişti yine de aklının yarısı kendini hâlâ yaratma görevine vermektedir, neden böyle konuştuğunu hâlâ anlayamıyordu. Onun bomboş şaşkınlığı hafif sabırsızlık titremesi işinden bir ayartılma eylemi içinde şaşkın ve rahatsız edilmiş bir adama benzetiyordu ve bu da onu her zamankinden daha çok kızdırıyordu. Christine merdivene tırmandı elindeki mumu yakaladı ve onun yaptığı gibi mumu resmi aydınlatmak için kullandı.

“Bak şuna” diye bağırdı “ve nereye vardığını gör. Acınacak, iğrenç, grotesk ve bunu fark etmenin zamanı geldi. İşte! Çirkin değil mi? Çılgınca değil mi?... Senin bittiğini kendin de görebilirsin, o zaman neden mücadele ediyorsun?... Ne kadar saçma değil mi? Bu da onun en iğrenç yanı... Eğer iyi bir ressam olamıyorsan hâlâ hayatımız var! Ah, hayat, hayat!”

Mumu merdivenin tepesindeki platforma koydu ve Claude aşağı indiğinden onunla bir araya gelmek için aşağı atladı. Claude en alt basamağa oturduğundan ayaklarının dibinde diz çökerek umutsuz ellerini avuçlarının içinde aldı ve sıkıca tuttu.

“Bunu hatırla Claude yaşanacak hayatlarımız var.” diye devam etti. “o zaman hadi gidelim ve onları birlikte yaşayalım ve sen de

kâbuslarını unut... Zamanından önce yaşlanmış olmamız aptalca değil mi, birbirimize işkence ederek ve mutlu olabileceğimizi unutarak? Kısa zamanda ölecek ve gömüleceğiz, o zaman olabilirdiğince sıcak kalalım. Yaşayalım Claude ve birbirimizi sevelim Bennecourt'da olduğu gibi, hatırlıyor musun?... Dinle Sana düşümü anlatacağım. Sabah yapacağım ilk şey seni bu iğrenç Paris'ten uzak sessiz ve sakın bir yere götürmek ve hayatı yaşamaya değer kılacak neler yapacağımı göstermek olacak. Başka her şeyi unutmak ve sadece birbirimizin kollarında olmak harika bir şey olacak. Büyük iki kişilik yatağımızda uyuyacak ve sabahımızı güneşin altında oyalanarak ve pişen öğle yemeğinin kokularının keyfini çıkararak geçireceğiz, sonra tembel bir öğleden sonranın arkasından akşamımızı lamba ışığı altında geçireceğiz ve artık hiçbir işkence ve endişe olmayacak, yaşama zevki için yaşamak dışında hiçbir şey olmayacak!... Daha ne isteyebilirsin? Seni seviyorum. Sana hayranım. Senin kölen olacağım, sadece senin hazzın için yaşayacağım... Duyuyor musun? Seni seviyorum, seni seviyorum, seni seviyorum bu yetmez mi?"

Claude ellerini onunkilerden kurtardı ve bir reddetme jestiyle asık suratla yanıt verdi:

"Hayır, yetmez... Seninle birlikte gitmek istemiyorum. Hattâ mutlu olmak da istemiyorum; tek istediğim resim yapmak.

— Ve beni de kendini de öldürmek ve de günlerimizi kan ve gözyaşıyla bitirmek!... Yalnızca Sanat var olacak, Sanatın gücü her şeye yeter, Sanat ikimizi de yere seren kıskanç tanrı, senin tapındığın tanrı. Sanat senin efendin ikimizi de yok edebilir ve sen bir teşekkür duası edersin!

— Evet Sanat benim efendim, benim efendim isterse beni kullanıp atabilir. Eğer resim yapmayı bırakırsam yine de beni öldürecektir, bu yüzden resim yaparak ölmeyi yeğliyorum. . . . Benim kendi isteğim gerçekten burada söz konusu değil, ve dünya ateşler içinde kalabilir."

Öfkesi tekrar alevlendiği için Christine hemen ayağa fırladı.

“Peki ya ben?” diye bağırdı; sesi öfkeyle yeniden sertleşmişti. “Ben canlıyım, ama senin âşık olduğun kadın ölü... Oh, bunu inkâr etmeye kalkma, onlar senin metreslerin, öyle olduğunu biliyorum, senin tüm resmedilmiş kadınlarının her biri. Bunu baştan beri biliyordum biz âşık olmadan önce; onların çıplak bedenlerini okşayışını sadece seyrediyordum, oturup onları saatlerce göklere çıkartışını. Herhangi bir adamın yapacağı en hastalıklı, en aptalca şeydi, bir dizi resme âşık olmak, bir yanılsamayı kucaklamaya çalışmak. Dahası bunu biliyordun, bu yüzden sürekli savunmadaydın, çünkü itiraf etmeye cesaretin yoktu... Sonra bana âşık oldun ve resimlerindeki kadınlarla aşkın üzerine bana bir sürü saçmalık anlattın ve şaka gibi geçiştirmeye çalıştın. Benimle seviştiğinde onlardan özür dilermiş gibi yapmanı anımsıyor musun?... Ve onlar için üzülyordun yoksa elinden geldiğince çabuk onlara dönmezdin, bir manyağın manisine geri dönüşü gibi! Ben gerçektim ama artık önemim yoktu. Onlar, düş kadınları, senin hayatındaki tek gerçek şeydi... onların yüzünden ne acılar çektiğimi asla bilmeyeceksin çünkü gerçek kadınlar hakkında hiçbir şey bilmiyorsun. Tüm bu yıllar boyunca seninle yaşadım ama bu beni anladığın anlamına gelmez. Onları kıskanıyordum bunu biliyor musun? Ve ne zaman sana poz versem, tam da bu noktada, tamamen çıplak, bunu yapmak için cesaret buldum çünkü aklımda tek bir şey vardı. Onları kendi oyunlarında yenmek istiyordum; seni geri kazanmak istiyordum, ama bu bana ne getirdi? Hiçbir şey. Giysilerimi giyerken omuzuma bir öpücük bile kondurmadın. Utancımı gizlemek zorundaydım, bu arada sen beni sadece ihmal etmiyordun hor görüyordun!... Ve o zamandan beri beni giderek daha çok daha çok hor gördün öyle ki şimdi her gece birlikte yan yana yatıyoruz ve birbirimize parmağımızı bile sürmüyoruz. Sekiz ay ve yedi gündür olan bu. Onları saydım. En son seviştiğimizden beri sekiz ay ve yedi gün geçmiş!”

Şehvetli de olsa Christine aynı zamanda erdemliydi ve aşk eylemi sırasında coşkulu da olsa ağzı sıkıydı ve sonradan bu konularda konuşmaktan hoşlanmazdı, gülümseyen bir akıl karışıklığıyla gülümseyerek kafasını çevirirdi. Ama şimdi kendi arzusuyla hırslanmış, kocasının yokluğu nedeniyle öfkelenmişti, aklından geçenleri dürüstçe ve sertçe ifade ediyordu. Kıskançlığı onu Claude'a karşı suçlamalarında aldatmamıştı çünkü sahip olduğu erkekliği rakibesine, yeğlediği kadına saklıyordu. Kendisini terk etmeye nasıl başladığını da biliyordu. Ertesi gün yapacak önemli bir işi olduğunda kendisine sokulan kadını reddederek başlamıştı; onun kendisini yordugunu söylüyordu. Daha sonra ne zaman sevişseler kafasını kayda değer bir şey yapmak için yeterince temizlemenin üç gün sürdüğünü öne sürmeye başlamıştı. Giderek birbirlerinden uzağa sürülmeleri böyle olmuştu; bir resmi bitirirken bir hafta geçebilirdi, sonra bir başkası için hazırlanırken ve ona başlarken bir ay daha geçerdi ve böylece ertelemeler ve fırsatları ihmal etmeler, yoksunluk bir alışkanlığa dönüşmüş ve tam bir yabancılaşmayla sonuçlanmıştı. Şimdi kendini daha önce yüzlerce kez açıklanmış bir kuramın pençesinde hissediyordu: deha erdemli olmalıdır, onun tek aşkı çalışmak olmalıdır.

“Beni ittirdin” diye bağırdı Christine, “geceleri sana yakın olmak istediğimde sanki iğrenç bir şeymişim gibi benden kaçtın, ve aşkını başka bir şeye yönelttin. Ve neye yönelttin? Bir şeye ya da hiçbir şeye, bir tuvalin üzerindeki bir parça yağ ve renge!... Şimdi ona bak, ona bak, yukarıya bak, sevdiğin kadına ve çılgınlığın içinde onu nasıl da bir canavar haline getirdiğine bak! Hiç bir kadın bu biçimde olabilir mi? Herhangi bir kadının altın sarısı uylukları ve çiçekler fışkıran kasıkları olur mu? Uyan! Aç gözlerini ve tekrar yeryüzüne in! Kayboldun!”

Otomatik olarak kadının komut veren jestlerine uyarak Claude resme bakmak için ayağa kalktı. Merdivenin tepesinde bırakılmış olan mum kadın figürünü bir sunağın üzerindeki bir imge gibi

aydınlatıyordu, geniş stüdyonun geri kalan her tarafı tamamen karanlıktı. Claude şimdi rüyasından uyanmaya başlamıştı ve durduğu yerden, aşağıda ve biraz uzakta boyanmış Kadınına bakarken şaşkınlıktan dili tutulmuştu. Bilinmeyen bir dine ait bir idole benzeyen bir figürü kim resmedebilirdi ki? Kim onu mermerden, altından ve değerli taşlardan imal eder, cinsiyetinin mistik gülünü göbeği olan kutsal gölgeliğin altında uylukları olan değerli sütunların arasında, çiçek açmış gibi gösterebilirdi? Bu doyurulamaz arzu simgesini, umarsızca kendi çalışmasına hayat vermeye çalışırken bu altına ve mücevherlere kendi eliyle dönüştürdüğü insan olmayan teni bilinçsizce üretmiş olabilir miydi? O Claude'u korkuttu şaşkınlıktan ağzı açık, gerçeğin ötesinde bir şeyin içine nasıl da dalmış olduğunu, onun sıradan insan elleriyle figüre ege-men olmak için çabalarken gerçekliğin nasıl da kendisinden tamamen kaçtığını fark edip titreyerek orada dikildi.

“Şimdi görüyor musun?” dedi Christine zaferle.

Ve Claude sakince mırıldanarak yanıtladı:

“Ben ne yapmışım?... Yaratmak olanaksız mı? Bir şeyleri hayata geçirmek için insan elleri güçsüz mü?”

Cesareti kırılmıştı ve bunu fark edince Christine onu sıcaklıkla kollarının arasına aldı.

“Ben yanında olduğum sürece” dedi “böyle aptalca şeyler için neden endişelenesin ki?... Bana kendin için poz verdirdin; benim bedenimin kopyalarını yapmak istedin, ama neden? Kesinlikle yapabileceğin tüm kopyalardan daha değerliyim. En fazla onlar çirkin, pek çok ceset gibi soğuk ve katılar... Ama ben seni seviyorum. Seni istiyorum. Anlamıyor musun? Neden bunu sana her defasında söylemek zorundayım? Her zaman senin yakınındayken, senin için poz vermeyi önerirken her zaman sana dokunmaya çalışırken bunu hissedemedin mi? Şimdi anlıyor musun? Seni seviyorum. Ben canlıyım ve seni istiyorum.” Umutsuzca bitirdi konuşurken çıplak bacaklarını ona dolamıştı.

Geceliği yarı yarıya üstünden sıyrılmıştı çıplak göğsünü onun-
kine yasladı sanki tenini onunkiyle birleştirmeye çalışıyordu. Şimdi
tutkusu son kararlı saldırı için uyarılmıştı. Kavga ederken Christine
tutkunun kendisiydi, her zaman sergilediği erdemli mesafelilikten
kurtulmuş, durdurulamayan yakıcı tutkunun fethetmek için her şeyi
yapmaya niyetli alevlenmiş tutkunun kendisi olmuştu. Tüm yüzü
kızarmıştı, zarif gözleri ve şeffaf alnı gevşemiş saçları tarafından
örtülmüş bu da kare biçimi güçlü çene kemiğini, azimli çenesini ve
kan kırımını dudaklarını ortaya çıkarmıştı.

“Yapma! Bırak beni gideyim!” diye mırıldandı Claude “Çok
perişanım.

— Belki beni yaşı buluyorsun.” diye devam etti Christine
hararetle. “Öyle düşünüyorsun. Bana söylemiştin eskiden olduğum
gibi olmadığımı, haklı olduğumu düşünmüştüm ve poz verirken
kendime bakmaya başladım kırıksıklıkları arıyordum... Ama hiç
kırıksıklık yoktu. Doğru değildi! Yaşlanmadığımı hissedebiliyorum.
Hâlâ gencim ve güçlüyüm...”

Sonra Claude kendini onun kucaklamasından kurtarmaya
çabalarken Christine bağırır:

“İşte! Kendin ara!

Ondan uzakta duruyordu tek bir hareketle geceliğini çıkardı ve
pek çok uzun oturum boyunca aldığı pozda onun önünde çıplak
dikildi. Çenesini hafifçe eğerek Claude'un dikkatini resimdeki
figüre yöneltti.

“Şimdi kıyaslayabilirsin ve göreceksin ki ben ondan daha
gencim. Onu baştan aşağı mücevherlerle kaplayabilirsin ama yine
de kuru bir yaprak kadar buruşuk olacaktır. . . . Hâlâ on sekizimde-
ki gibiyim bunun nedeni de: Ben seni seviyorum.”

Gerçekten de soluk mum ışığında gençlikle ışıldıyor gibiydi.
Aşkı içinden fışkırdığı için bacakları kalçalarının daha geniş ipeksi
kıvrımına doğru yükselirken daha uzun ve daha ince görünüyor
göğüsleri arzusunun nabızıyla zonklarken sert ve kalkık duruyordu.

Claude'u hemen tekrar kollarının arasına aldı ona tırmandı, şimdi uyduruk geceliğinden de kurtulmuştu onu engelsiz kucaklıyor, kalçalarını, omuzlarını okşuyor onu tamamen sahiplenme ve kendinin yapma kararlılığıyla yüreğini arıyor gibiydi aç, doyumsuz dudaklarıyla onu aç kurt gibi öpüyordu, cildini, sakalını, bileklerini ve hattâ etrafındaki havayı. Sesi bir fısıltı derecesinde kısılmıştı konuşması iç çekmelerle noktalanmış bir dizi zorlu solumaya dönüşmüştü.

“Benimle gel” diye mırıldandı “ve sev beni... İnsan değil misin? Seni resimlerle tatmin ettiren bu değil mi? Benimle gel hayatın hâlâ yaşanmaya değer olduğunu göreceksin... Öyle olduğunu biliyorsun eğer onu birbirimizin kollarında yaşarsak, tüm gecelerimizi birbirimize dolanmış olarak geçirirsek tıpkı şimdiki gibi her zaman...”

Adamın bedeninden bir ürpertinin geçtiğini ve kucaklamasına hafif bir karşılık verdiğini hissetti çünkü öteki kadın, idol onu korkutmuştu. Şimdi direnci kesinlikle dalgalanmaktaydı, Christine yaltaklanmalarına devam ediyordu, sonunda fethedeceğinden emindi.

“Aklının gerisindeki ürkütücü düşünceyi biliyorum” diye fısıldadı “Ondan bahsetmeye asla cesaret edemedim çünkü kötü talihi kışkırtmazdı ama geceleri beni uyanık tutardı öyle dehşete kapılmışım... Bu gece seni ta o korkunç köprüye kadar takip ettim. Oh, ondan nasıl da nefret ediyorum. Ve korkuyla titriyordum çünkü onu son zannetmiştim. Seni kaybediyor olduğumu düşündüm... Oh, tanrım! Sensiz ne yapacaktım? Sana öylesine gereksinimim var ki beni öldürüyor, beni öldürüyor, duyuyor musun?... Tekrar sev beni Claude ve bırak seni seveyim bir zamanlar yaptığımız gibi.”

Bu sınırsız tutku Claude için çok fazlaydı; tamamen çözüldü kendini hissederek ve tüm dünya devasa bir hüznle süpürölüp gitmiş gibi dikkati dağılarak Christine'e sarıldı hıçkırıyor ve keke-liyordu:

“Çok doğru o ürkütücü fikir kafamın içindeydi... Onu da yapmalıydım bu resmin bitmemiş olduğu düşüncesi direnmememe

yardım etti... Ama çalışmaya devam etmenin bir anlamı yoksa yaşamaya nasıl devam ederim? Şimdi yaptığım şeyin arkasından, en büyük çabamı tükettikten sonra yaşamaya nasıl devam edebiliyorum?

— Yaşamaya devam edebilirsin çünkü ben seni seviyorum.

— Ah, ama beni asla yeterince sevmeyeceksin!... Bunu biliyorum çünkü kendimi biliyorum. Hayatı yaşamaya değer kılabilecek var olmayan bir şey olurdu, başka her şeyi bana unutturacak türden bir eğlence... Bunu bana veremeyeceğin daha önce kanıtlandı ve asla veremeyeceğini de biliyorum.

— Oh, evet, vereceğim, vereceğim ve bunu kanıtlayacağım... Yapacağım şey bu. Seni böyle kollarımın arasına alacağım, gözlerini dudaklarını ve bedeninin her tarafını öpeceğim. Seni göğüslerimde ısıtacağım, bacaklarımı senin etrafına dolayacağım kollarımı boynunda kenetleyeceğim ve senin olacağım, sen olacağım, senin nefesin olacağım, senin etin olacağım, senin kanın olacağım...”

Bu kez fetheden Claude oldu, Christine’in arzusunun sıcaklığıyla dolu olarak kendini tümüyle ona bıraktı, kafasını göğsüne gömdü, bedenini öpücüklere boğdu.

“Koru beni o zaman, al beni” diye mırıldandı “eğer bunu kendi başıma uzakta yapmamı istemiyorsan... Mutluluğunu üret, yapabilirsen; hayatın yaşanmaya değer olduğunu bana düşündürmek için neler icat edeceksin görelim... Beni itaate ikna et, beni kölen yap, senin şeyin, terliğinin tabanı gibi parçalanacak ve üzerinde zıplanacak bir şey. Oh, senin bedeninin kokusuyla yaşayabilme mucizesi, sadık bir köpek gibi sana itaat etmek, yemek, seni sevmek ve uyumak, daha fazla bir şey değil. Keşke yapabilsen! Keşke yapabilsen!”

Christine’in yanıtı bir zafer çılgılığıydı:

“Sonunda benimsin! Şimdi benim bir tek olduğumu biliyorum! O kadın öldü, şimdi ve sonsuza kadar.”

Onu o lânet resmin görüntüsünden koparmıştı ve tek bir sözcüksüz zafer ılııyla onu yandaki odaya ve yataklarına ötürmüştü. Merdivenin tepesinde erimekte olan mum onların arkasından bir an için parıldadı sonra söndü. Guguklu saat beşı vurdu. Sisli Kasım öğünde en küçük bir şafak belirtisi yoktu bu yüzden stüdyo karanlık ve soğuk içinde kaldı.

Christine'le Claude odalarına giden yolu el yordamıyla buldular ve kendilerini yatağı attılar. Hiçbir zaman, ilk günlerinde bile böyle azgın bir tutkuyla coşmamışlardı. Tüm geçmişleri yüreklerinin nabzına geri gelmişti ama yenilenmişti ve öyle şiddetlenmişti ki duyuları sanrısai bir esrime içinde yüzüyordu. Alevden kanatlarla yukarıya doğru yükselirken çevrelerindeki karanlık ışıldıyordu çok uzaklarda dünyanın çok üzerinde düzgün ve ritmik bir uçuşla uçuyorlardı. Claude bile hüznünü geride bıraktığını, yeni ve daha mutlu bir varoluşa yükseldiğini hissettikçe yüksek sesle ağlamasını bastırmıyordu. Bundan sonra Christine onu yaltaklanmaya kışkırttı hattâ zorladı.

“Resim yapmanın aptalca bir oyun olduğunu söyle,” dedi şehvetli gururla dolu bir gülüşle.

“Resim yapmak aptalca bir oyun” diye yineledi Claude.

“Bir daha asla resim yapmayacağını söyle; onu küçümsediğini söyle; beni memnun etmek için tüm resimlerini yakacağını söyle.

— Tüm resimlerimi yakacağım. Bir daha asla resim yapmayacağım.

— Benden başka hiç kimsenin olmadığını söyle ve beni sarmanın, şimdi yaptığın gibi sarmanın tek ve biricik mutluluk olduğunu söyle, ötekinin, tuvale boyadığın orospunun üzerine tüküreceğini söyle. Tükür o zaman! Devam et! Tükür, seni duyayım.

— İşte onun üzerine tükürüyorum. Senden başka hiç kimse yok.”

Kollarıyla adamı öyle sardı ki güçlkle nefes aldı; Claude onun- du onu aldı ve birlikte tekrar yıldızların arasında baş döndürücü

gezilerine çıktılar. Kendilerinden geçmeleri yenilenmişti üç kez cennetin en üst katında süzöldüklerini duyumsadılar. Gerçekten mutluluk buradaydı. Claude mutluluğun hastalığının kesin ilacı olduğunu daha önce neden hiç düşünmemişti? Christine alması için onundu bu nedenle şimdi biriktirmiş olduğu esrimeleri keşfetmişti öyle değil mi ve günlerinin kalanında mutlu olacaktı?

Christine Claude'un kollarında keyif içinde uyuya kaldığında gün ağarmak üzereydi, hâlâ onu kendine yakın tutuyordu ve sanki bir daha asla kaçmasın diye bir bacağı onunkilerin üzerine atmıştı. Başı Claude'un göğsünü rahat bir yastık yapmış yumuşakça nefes alıyor ve uykusunda gülümsüyordu. Önce Claude da gözlerini kapamıştı ama yorgunluktan ağırlaşmış oldukları halde onları hemen tekrar açtı ve gölgelere bakarak öylece yattı. Uykusu kaçıyordu ve çabaları yüzünden bedenindeki tüm kaslar titriyor gibi geldiği halde sakinleştikçe ve zihni o şehvetli zehirlenmeden iyileştikçe orada uykulu yatarken ince ince garip, akıl karıştırıcı düşüncelerin zihnine sızdığını fark etti. Şafağın ilk ışıkları pencere kanatlarında sarı bir siva, sıvı çamur akıyormuş gibi bir görüntü yarattığında ürperdi çünkü stüdyodan kendisine seslenen bir ses duymuş gibi gelmişti. Bu, düşüncelerin zihnine doluşmasına neden oldu, yüzüne öylesine acı, yanakları çökmüş bir tiksinti ifadesi otutup onu bitkin yaşlı bir adama dönüştüren işkence edici düşünceler. Kadının kendi bacakları üzerindeki bacağı kurşun gibi ağır geliyordu sanki dizleri günahları yüzünden bir değirmen taşıyla kırılmıştı. Kadının başı da göğsüne ağırlık yapıyor ve kalp atışlarını yavaşlatıyor onu boğuyordu. Ancak uzunca bir süre onu rahatsız etmekte tereddüt etti oysa tüm bedeni yavaşça kızmaya başlıyordu ve direnilmez bir tiksinti ve nefret duygusu onu isyana teşvik ediyordu. Her şeyden fazla onu irkiltten şey kadının saçlarının güçlü ama doğal kokusuydu. Ansızın stüdyodan gelen ses tekrar çağırdı; bu kez daha yüksek ve daha buyurgandı. Şimdi kararını vermişti; bu sondu. Daha fazla dayanamayacaktı; içindeki her şey değersiz

içi boş bir kılıfken hayatın kendisi yaşanmaya değer olamazdı. Çok kibar bir şekilde hâlâ belirsizce gülümseyen Christine'in başını yavaşça göğsünden kaydırdı; sonra sonsuz bir özenle üzerindeki bacaklarını onunkinin altından kurtardı çok çok yavaş davranıyor onun sanki kendi kendine öteye gittiğini sanmasına çalışıyordu. Zincir sonunda kırıldı; özgürdü. Stüdyodan üçüncü bir çağrı geldiğinde yandaki odaya koştu "Buradayım. Geliyorum" diyordu.

Şafağın sökmesi yavaş oldu ve gün tipik kış kasvetiyle başladı. Bir saat kadar sonra Christine soğuktan titreyerek uyandı. Neden uyandığını bilmiyordu. Neden yalnız olduğunu da bilmiyordu. Sonra başı Claude'un göğsünde bacakları birbirine dolanmış uyduklarını anımsadı. O zaman nasıl gitmişti? Nerede olabilirdi? Soğuktan uyuşmuş olduğu halde hemen yataktan fırladı ve stüdyoya koştu. Tekrar ona dönmüş olabilir miydi? O tekrar onu yutmuş olabilir miydi? Kendisi ise Claude'u sonsuza dek kendisinin yaptığığını sanmıştı.

İlk bakışta hiçbir şey görmedi; stüdyo soğuk, gri ışıktaki boş gibi görünüyordu. Orada kimse olmadığından emin olduğunu hissederek yukarıya resme baktı ve yürek parçalayıcı bir çılgılık aralanan dudaklarından yükseldi:

"Claude! Oh, Claude!"

Claude büyük merdivenden kendini bitmemiş, bitirilemeyecek başyapıtının önüne asmıştı. Çerçeveyi duvara bağlayan iplerden birini almış onu dikmeleri sağlamlaştırmak için bir gün yerleştirdiği meşe kirişe bağlamak için merdivenin tepesine çıkmış sonra atlamıştı. Ve orada gömleğiyle yalınayak asılmıştı, acı verici bir görüntü, dili morarmıştı, gözleri kan çanağı gibiydi ve yuvalarından fırlamıştı, katı hareketsiz bedeni her zamankinden daha uzun görünüyordu. Yüzü resme dönüktü ve cinsiyeti mistik bir gül gibi açmış Kadına çok yakındı, sanki son ölüm nefesinde ruhu onun içine geçmişti ve de sabit ve cansız gözleriyle hâlâ ona bakıyordu.

Christine dehşete kapılmış duruyordu; acı, korku ve hiddet dalga dalga içinden taşıyor tüm bedenini dolduruyor ve tek bir kesintisiz ulumayla ifade buluyordu. Resme dönüp her iki kolunu kaldırdı ve yumruklarını sıkarken bağırdı:

“Ah, Claude! Ah, Claude!... O seni geri aldı! Seni öldürdü, orospu! Seni öldürdü, öldürdü!”

Geriye dönerken bacakları altında çözüldü ve zemine düştü. İstirabın aşırılığı tüm kanını kalbinden çekmişti ve ölü gibi bayılıp kalmıştı, bembeyaz ve ayakta durmaktan aciz, bakması acınası, yenilmiş bir kadın, Sanatın acımasız egemenliğinde parçalanmıştı. Onun üzerinde, zafer içinde, bir idolün tüm simgesel gösterişiyle resmedilmiş olan Kadın duruyordu. Resim sonunda kazanmıştı çılgınlığında bile ölümsüz ve meydan okuyucu resim kazanmıştı.

Ertesi Pazartesi sabahı —çünkü intihar formaliteler ve gecikme demekti— Sandoz cenaze için saat dokuzda geldiğinde Tourlaque Sokağı’ndaki evin dışında yirmi kadar insan gördü. Acısında yalnız bırakılmamıştı; çünkü son üç gün hiç dinlenmemişti uğraşacağı o kadar çok şey vardı ki. En başta Christine vardı; onu düştüğü yerde yarı ölü halde bulmuşlar, Lariboisière Hastanesine götürmüşler; sonra olağan işlemleri yapmıştı: sicil dairesi, cenaze levazımatçısı, Kilise, sağa sola ödemeler, tüm geleneksel düzenlemeleri tam bir kayıtsızlık içinde yapmak, sırf Kilise cesede boynunun etrafına siyah bir bant koymaya tenezzül etsin diye uğraşmak. Kaldırımındaki insanların birkaç komşudan ve olağan meraklılardan oluştuğunu keşfetti; pencerelerinden sarkıp düşük sesle trajediyi tartışan meraklılar da vardı. Arkadaşlar her an gelebilirlerdi diye varsaydı. Aileye yazma fırsatı bulamamıştı çünkü elinde hiçbir adres yoktu; ama iki akrabanın geldiğini görünce kenara çekildi, büyük olasılıkla Claude’un çok önceleri imzaladığını unuttuğu evraklardan kuru haberlendirmelerle duymuşlardı. Gölgesi bir ikinci el satıcısı gibi görünen yaşlı bir kadın kuzenle zengin olduğu apaçık bir madalya kordelası takan bir adam, bir ikinci kuşak kuzeni,

vardı. Paris'in büyük alışveriş merkezlerinden birinin sahibiydi ve sanat için aydınlanmış zevkini sergileme imkânı bulduğunu görünce epeyce eli açık davranıyordu. Kadın doğruca merdivenlerden stüdyoya girdi onun kaskatı fakirliğine şöyle bir göz attı, burununu çekti, ve tekrar aşağı indi, dudakları sımsıkı kapalı ve yararsız görevinin düşüncesiyle kızgındı. Adamsa tersine omuzlarını geri itti ve cenaze geçidinin başına, cenaze arabasının hemen arkasına, geçti; gururlu, saygın ve hattâ çekici bir figürdü.

Tam kortej harekete geçtiğinde Bongrand ona katıldı ve Sandoz'la tokalaştıktan sonra onunla birlikte yürüdü. Kasvetli bir zihin yapısındaydı ve bir avuç yas tutana bir göz attıktan sonra mırıldandı:

“Zavallı adamcağız!... İkimizden başka kimsenin olmadığını söylemeyeceksiniz değil mi?”

Dubuche çocuklarıyla Cannes'daydı. Jory ve Fagerolles gelmiyordu; biri ölümlere dayanamadığını söylemişti diğeri çok meşguldü. Geri kalanlardan Mahoudeau geçide Lepic Sokağı'ndan geçerken katıldı. Gagnière kesinlikle trenini kaçırdığını söylemişti.

Cenaze arabası yavaşça Montmartre'nin tepesine götüren rüzgârlı eğimi tırmandı, Tepeden aşağı inen sokakları geçti, ayaklarının altında Paris'in geniş derin yolları bir okyanus gibi yayılıyordu. Saint-Pierre kilisesine vardıklarında ve tabut kaldırıldığında kısa bir an için muhteşem kente egemen oldu. Gri, soğuk bir göğün altında buz gibi rüzgârların etkisiyle büyük sis şeritleri uçuşuyordu, Paris her zamankinden daha büyük görünüyordu, en son ucu, ufukta saldıran dalgalarıyla bir gelgit gibi kaban sis içinde yitmişti; oysa onu fethetmeye hazırlanan ve bu girişimde boynunu kıran zavallı ölü gariban önünden geçmekteydi, Paris sokaklarındaki çamur gibi toza dönüşmek üzere bir meşe tabutun içine çivilenmişti.

Kiliseden çıktıklarında kadın kuzen yok oldu, Mahoudeau da öyle. İkinci kuzen cenaze arabasının arkasındaki yerini korudu;

hepsi yabancı olan diğer yedi kişi devam etmeleri gerektiğine karar verdiler kortej de Saint-Ouen'deki kabaca tekinsiz sayılan ve rahatsız edici “Cayenne”(*) adını taşıyan yeni mezarlığa doğru tekrar harekete geçti. Hepsi topu topu on kişiydiler.

“Pekâlâ kesinlikle ikimizden başkası olmayacak gibi görünüyor” dedi Bongrand Sandoz’un yanındaki yerini alırken.

Papazla yardımcısının da katılımıyla bir yas yönetimini izleyerek kortej yavaşça Montmartre tepesinin caddelerin bir dağını yamacındaki patikalar kadar dar ve dik olduğu öteki yanından aşağı inmeye başladı. Atlar cenaze arabasını kaymasın diye kasiyor ve tekerlekler çamurlu yolda sarsakça zıplıyordu; bu arada yas tutan on kişi inişi bu kadar zorlu bularak izliyorlardı ve su birikintilerinden sakınmak için o kadar meşguldüler ki henüz konuşmaya vakit bulamamışlardı. Ruisseau Sokağı’nın dibine inip kendilerini Porte de Clignancourt’da dış bulvara götüren geniş düz uzantıda, metro demiryolunda ve desteklerin hendek ve istinat duvarlarında bulduklarında bir rahatlama iç çekişi oldu; birkaç sözcük edildi ve küçük geçit dağılmaya başladı.

Sandoz ve Bongrand az sonra kendilerini en arkada buldular sanki kendilerini tanımadıkları tüm bu insanlardan ayırmak istiyorlardı. Cenaze arabası tam kent bariyerlerinden geçerken Bongrand:

“Ya karısı!” dedi. “Ona ne olacak?”

— Üzücü bir öykü” diye yanıtladı Sandoz. “Dün onu hastanede görmeye gittim. Beyin humması yaşıyor. Doktor kurtulacağını söyledi ama tüm gücünü alacak ve on yaş yaşlandırarak... Zihni tamamıyla boş biliyorsunuz. Hiçbir şey anımsamıyor alfabeyi bile. Birini bu kadar çökmüş, olduğundan bu denli parçalanmış görmek korkunç, sanki bir mutfak fahişesinin mantalitesine indirgenmiş hoş bir kız gibi. Oh, eğer ona büyük bir bakım vermezsek ve bir hasta olarak uygun biçimde tedavi etmezsek birilerinin bulaşıkhanesinde köle olarak ölecek.

(*)Fransız Guyanası’nda mahkûmların götürüldüğü kötü üne sahip kent.

— Kuşkusuz beş parasız.

— Beş parasız. Büyük resmi için doğadan yaptığı bazı çalışmalar bulurum diye umdum; onlar harika işlerdi, ama onlara öyle kötü davranmış ki. Her yere baktım ama bir şey bulamadım. Onları birilerine verirdi vermediklerini de insanlar çalmış. Hayır, satacak hiçbir şey yoktu tek bir düzgün tuval bile sadece şu kocaman şey, onu da ben kendi ellerimle kırıp yaktım — bunu yaptığıma da çok memnunum. Öç almak gibiydi.”

Bir an için sessiz kaldılar Saint-Ouen’a giden geniş caddeyi geçiyorlardı, cadde dosdoğru sonsuzluğa gidiyor gibiydi. Acınası bir manzaraydı, minik cenaze geçidi bu çamur içindeki ürkünç anayolun kenarlarındaki kırlara dağılmıştı. İki yandaki çitler caddeyi şurada burada yükselen uzak bir fabrika bacası ve yoldan uzakta inşa edilmiş birkaç yüksek beyaz ev dışında geniş ve boş alanlardan ayırıyordu. Clignancourt’da lunaparkın içinden geçmek zorunda kaldılar; tüm boş tezgahların, sirklerin ve dönme dolapların önünden geçtiler, çadırlar soğukta titriyordu, boş içki tezgahlarının ve paslı gondol salıncakların ve de şimdi parçalanmış ve dağılmış kafesleriyle ürkütücü ve ıssız bir çiftlik görünümüne sahnenin önünden geçtiler.

“Ah, onun şu eski tuvaleri, Quai de Bourbon’daki tuvaleri, anımsıyor musun? Olağandışı parçalardı, her biri öyle değil mi? Kırsal peyzajlar, Boutin’de yapılan çıplaklar, küçük bir kızın bacağı, anımsıyorum ve bir kadının göbeği özellikle. Bir mucizeydi... İhtiyar Malgras bir yerlerde tutuyordur onu. Günümüzün sözde ‘ustalar’ının eşit olmayı umacakları bir ustanın elinden çıkmış bir çalışma... Oh, bunda hiç kuşku yok, oğlan aptal değildi! O büyük bir ressamdı, bu kadar basit.

— Ve düşünürseniz” diye ekledi Sandoz “Beaux-Arts’daki ve Basındaki tüm o şarlatanlar ve yazar bozuntuları onu tembel ve cahil olmakla suçlardı tümü birbirinin ardından aynı şeyi tekrarlar onun işini öğrenmeyi reddettiğini iddia ederlerdi. Tembel! Aman Tanrım, onun on saat süren oturumlardan sonra bayılacak

kadar yorgun olduğunu görmüşümdür. Tüm hayatını işine veren bir adam tembel ha, işi konusunda o kadar çılgın ki onun için kendini öldürdü! İşini bilmemesine gelince tüm o beyinsiz suçlamalar. Yeni bir şey üreten insanların yaptıklarının herkese uygun gelmemesinin bir onur olduğunu hiç anlamayacaklar mı? Yeni bir şey üreten birinin kabul edilmiş bilgelikten ayrılmak zorunda olduğunu. Kesin çizgilere bağlı kalmazken Delacroix işini bilmiyor muydu? Oh, aptallar, küçük iyi okul çocukları gibi yanlış olduğunu öğrendikleri şeyden ölümüne korkan aptallar!”

Biraz sessizce yürüdü sonra ekledi:

“Onda bir kahramanın çalışma kapasitesi vardı; bilgiyle dolu bir beyinle parlak bir gözlemciydi ve büyük ve yetenekli bir sanatçının coşkusuna sahipti... ama yine de gösterecek hiçbir şeyi yoktu.

— Hiçbir şey” diye Bongrand doğruladı “tek bir tuval bile; bildiğim kadarıyla hiçbir şey, belki her sanatçının ürettiği ama halka hiçbir şey söylemeyen notlar ve taslaklar. Şu konuda hiç kuşku yok, bugün gömdüğümüz adam ölü bir adam ve sözcüğün tüm anlamıyla ölü!”

Konuşurlarken cenaze arabası onları geride bırakmıştı ve onu yakalamak için acele etmeleri gerekiyordu. Değişken şarap evlerinin dizileri arasında yavaş bir geçişten sonra araba şimdi sağa mezarlığa giden kısa yola dönüyordu. Tam bahçe kapısından girerken ona yetiştiler ve şimdi cüppesinin içindeki papazın ve kutsal suyu taşıyan yardımcısının başı çektiği kısa geçide katıldılar.

Geniş, düz bir mezarlıktı, hâlâ çok yeniydi, matematiksel olarak bir banliyö uzantısıydı ve geniş simetrik yollarla bir dama tahtası gibi bölünmüştü. Ara sıra şuraya ya da buraya ana yolun üzerine bir mezar taşı dikilmişti ama büyük kesimiyle çok yakın olan mezarlar rastgele yerleştirilmiş toprak tepecikleri halinde duruyordu ve kalıcı olması düşünülmemişti. Sağlanabilen maksimum ödeme sadece beş yıl içindi bu yüzden aileler pahalı donanımlara girişmekte tereddüt ediyorlardı, ödeneksizlikten mezar taşları

zamanla toprağa devriliyordu, genç fidanlar asla gelişme şansı bulamıyordu ve mekâna “bugün var yarın yok” anlayışı hakimdi, bir fakirlik duygusu, soğuk, temiz, çıplak bir görünüm onu kulübeler ya da bir hayır kurumunun servisleri gibi melankolik kılıyordu. Hiçbir şiir rulosu, hiçbir salkım söğüt, ağaç dalları altında hiçbir patika, gururdan ya da sonsuz hayattan söz eden hiçbir aile mezarlığı yoktu. Bu yeni mezarlıktı, hepsi özenle tasarlanmış ve numaralanmıştı; mezarlığı demokrasi sağlamıştı, ölümler resmi güvercinliklerde yatıyor gibiydi, bugünün yığını dününün yerini saat düzeniyle alıyordu; herkes düzenle “hareket halinde” tutuluyordu, bir fuardaki gibi tıkanma önleniyordu.

“Cehennem” diye mırıldandı Bongrand “Burası neşeli bir yer gibi.

— Nesi kötü?” diye sordu Sandoz. “Uygun, havadar... ve güneş olmadığı halde renksiz değil. Bakın ona.”

Aslında soğuk kış rüzgârının süpürdüğü gri Kasım göğü altında alçakta kalan mezarlar çiçeklerle ve boncuklu çelenklerle örtülmüştü ve ortaya bir duyarlılık ve çekicilik tablosu çıkıyordu. Bazıları tamamen beyazdı; diğerleri boncuklara göre tamamen siyahtı ve çevredeki çalıların soluk yeşiliyle mükemmel bir kontrast oluşturunlardı. Ödemeleri sadece beş yıl için olduğundan aileler fırsat bittiğinde ölümlerini onurlandırıyor ve Tüm Ruhların Günü geçtiğinde mezarlar aile sevgisinin taze simgeleriyle bolca doldurulmuş oluyordu. Kaplarının içinde kâğıt fırfırlara sarılı doğal çiçekler şimdiden solmuş olurdu; sarı ölümsüzlerden birkaç çelenk sanki taze yapılmış varak gibi parlardı; ama en çok da boncuklar. Mekân onlarla dolar taşardı; yazıtları gizlerler, taşları ve mezarları kaplar ve yollara akarlardı. Kalp biçimi verilmiş boncuklar vardı, kâğıt zincir gibi, madalyon biçimi, cam kaplar içinde bir sürü şeyi barındıran boncuklar vardı — menekşe demetleri, sevgiyle birbirini yakalamış eller, saten kurdeleden fiyonklar ve hattâ fotoğraflar, ucuz, sararmış kadın fotoğrafları, fakir, gurursuz yüzler, hepsinde garip bir gülümseme.

Cenaze arabası döner kavşağa doğru harekete geçtiğinde Sandoz Claude'un kendi ressam gözüyle değerlendirişini anımsadı ve:

“Bu onun anlayacağı türden bir mezarlık, modern olan her şeyde çok keskindi... Bu dolaşımlar yüzünden o dehasıyla çok ıstırap çekmiş olsa gerek üç gram eksik ya da üç gram fazla yüzünden, ebeveynini kendisine böylesine doyurucu olmayan bir iş yükledikleri için suçlarken söylediği gibi. Ama sorunu tamamen kişisel de değildi döneminin kurbanıydı. Ait olduğumuz kuşak Romantizmin içinden gelmişti, o içimize işlemişti ve ona karşı hiçbir şey yapamazdık. Kafalarımız vahşi gerçekliğe çarpıncaya kadar her şey iyiydi, lekeler kaldı ve dünyanın tüm ovalamaları artık onu çıkaramayacak.” dedi.

Bongrand gülümsedi.

“Ben ne yapayım?” dedi. “ben ona boğazıma kadar batmıştım. Tüm sanatım ondan türedi ve bunu itiraf etmekten utanmadım. Eğer bu benim nihai hatamın nedeniye ne yararı var? Bu evrede dinimi inkâr edemem!... Ama sizin kendiniz hakkında söylediğiniz çok doğru; siz isyan halindeki genç kuşaktınız. Örneğin o, Cité'nin ortasındaki büyük çıplak kadınla birlikte vahşi, fantastik bir simgecilik....

— Ah, şu Kadın” diye sözünü kesti Sandoz. “Onu boğan o kadındı. Onun Claude için ne anlama geldiğini ve onu o kadından uzaklaştırmanın nasıl da olanaksız olduğunu bilseydiniz. Beyni asla bu garip ve harika kavramlardan kurtulmadığında ondan nasıl berrak, sağlıklı, dengeli görüşler beklenebilirdi ki?... Bizimle Romantikler arasındaki sizin kuşakta bile bizimkiler gerçekten akla yakın bir şeyler üretebilmek için lirizmle çok dumanlılardı. Belki de iki kuşak daha geçmeden ressamlar ve yazarlar saf, mağrur hakikatin basitliği üzerinde mantıksal bir çalışma yapamayacak. Hakikat ve doğa olası tek temellerdir, sanatta temel kontrol edici etmenlerdir. Onlar olmaksızın her şey çılgınlıkla karışır ve hiç kimsenin çalışmasının sonuçta gizli kalmasından korkmasına gerek yoktur, coşku hep orada olacaktır ve coşku dışarı atılamaz. Kim kişiliği inkâr etmeyi düşleye-

bilir? Neden, o bir insanın çalışmasına son içgüdüsel dokunuşu yapan ve üretimini ona ait kılan şeydir.”

Ansızın dönerek ekledi:

“Bu yanık kokusu da ne?... Buralarda ateş yakıyor olamazlar değil mi?”

Kortej yönünü değiştirmiş döner kavşağa gelmişti kavşağın ortasında ölü kemiklerinin doldurulduğu, mezarlardan kazılıp çıkarılan kalıntıların içine atıldığı mahzen duruyordu onun da üzerinde artık kendilerine ait belli bir cesedi olmayan dindar akrabalarca yığılmış çelenkler vardı. Cenaze arabası incelikle 2. Yol boyunca yürürken yüksek çatırtılı bir ses kendini işittirdi ve yan yolu sınırlayan genç çınar ağaçlarının arkasından yoğun bir duman yükseldi. Giderek kortej ona doğru yavaşça ilerlerken büyük, için için yanan toprak görünümlü nesneler yığını belirdi. Şimdi ne olup bittiği açık hale gelmişti. Yanan yığın büyük kare biçimi bir toprak parçasının kenarındaydı, geniş paralel hendeklerin arasına çok derin kazılmıştı, toprak yeni bir emaneti almadan önce tabutların konmasına yarıyordu, tıpkı bir çiftçinin tekrar ekmeden önce anız toprağını sürmesi gibi. Uzun geniş hendekler boyunca açık havada nemli toprak yığınları şerbetleniyordu. Arsanın bir köşesindeki yanan nesneler kocaman bir ateşin içinde yanan çürümüş tabutlardı, ahşaplar parçalanmış ve bölünmüş, toprakla karıştırılıp mat, kırmızı ateşin devamlılığı sağlanmıştı. Alevlerle yanmıyordu insan çamuruyla nemlendiği için kaba, çatırdama sesleri çıkarıyor ve dışarıya büyük duman bulutları salıyor bu duman giderek daha kalınlaşıp gri beyaz göğe yükseliyor sonra Kasım rüzgârıyla geri dönüp paslı görünümlü bir ince duman halinde mezarlığın bir yarısındaki düz ve şekilsiz mezarların üzerine yayılıyordu.

Sandoz’la Bongrand tek söz etmeden ateşe baktılar sonra onu geçince Sandoz yine konuşmanın ucunu yakaladı.

“Onun sorunu kendi sanatsal denklemlerinin adamı olmamasıydı. Demek istediğim onu sağlam bir kuruluş üzerine

yerleştirecek ve bazı belirleyici çalışmalarla onu dünyaya empoze edecek dehadan yoksundu... Ve şimdi de yaptığı görülmeye değer ne var? Hiçbir şey; hiçbir şey ama her tarafa dağılmış çabalar; hiç kimse taslaklardan ve acele izlenimlerden başka hiçbir şey üretmemiş değildir; herkesin aradığı ustalığa sahip hiç kimse. Onun yeni ışık lejandını görmekten daha sinir bozucu bir şey olamaz, gerçeklik tutkusu bilimsel çözümleme noktasına kadar götürmüştü onu, bu denli özgünlükle başlayan evrimi, gecikmiş, birtakım zeki kim-seler tarafından önemsenmemiş ve hiçliğe yöneltilmişti çünkü koşulun adamı henüz doğmamıştı... Ama bir gün olacak! Hiçbir şey asla tamamen boşa harcanmış değildir ve hâlâ ışık var!

— Bu kadar emin olmayın” diye karşılık verdi Bongrand “Hayat da ara sıra başaramayabilir biliyorsunuz.... Söylediğiniz her şeyi dinledim Sandoz ama büyük bir inanca kapılamadım. Depresyondan ölüyorum başka her şeyin de ölüyor olduğunu hissediyorum... Kötü bir mevsimde berbat bir atmosferde yaşıyoruz; yüzyılın sonuna yaklaşmamızla her şey bir yıkım sürecine girdi; binalar toptan yıkılıyor; her arazi parçası kazılıyor ve yeniden kazılıyor ve her ölümlü şey ölüm kokuyor. İnsan nasıl sağlıklı olmayı umabilir? Sinirler parçalanıyor, genel nevroz yerleşiyor, sanat sallantıda, herkese açık bir yarışla yüzyüze, anarşinin peşinden gidiliyor kişilik dışıyla tınağıyla kendini kanıtlamaya uğraşıyor...Hiç bu kadar ağız dalaşı ve bu kadar anlamsız konuşma duymadım çünkü insanlar her şeyi bildiklerini iddia ediyorlar.”

Sandoz solmuştu ve pas rengi dumanın rüzgârda burgaçlanmasını seyrederken yarı yüksek sesle yarı kendi kendine:

“Bu kaçınılmazdı.” dedi. “Tüm etkinliğimiz bilgimizle böbürlenmelerimiz bizi yeniden kuşkuya götürmek zorunda. Bu yüzyıl pek çok şeyin üzerine pek çok ışık saçtı ama bir başka karanlık dalgasının tehdidiyle bitmek zorundadır.... Bu da bizim zorluklarımızın kökeni. Bize çok şey vaat edilmişti ve çok şey bek-

lemeye yöneltildik, bunların arasında her şeyin fethedilip açıklanması da vardı ve şimdi de sabırsızlaştık. İşlerin öyle hızlı gelişmediğini görünce şaşırdık. Dargınız çünkü bir yüzyılda bilim bize mutlak kesinlik ve mükemmel mutluluk getirmedi. Şimdi eğer her şeyi asla bilemeyeceksek ekmeğimiz de her zaman daha acı olacaksa neden sürdürmeli diye soruyoruz? Yüzyıl bir hataydı. Yürekler karamsarlık işkencesi çekti, beyinler de mistisizmle bulandı, bilimin soğuk ışığına biraz hayalgücü katma çabasıyla doğaüstünün yine bize karşı silahlandığını, ve tüm söylence dünyasının ayaklandığını, zayıflık ve belirsizlik anımızda bizi yine köleleştirmeye kalkıştığını gördük.... Ben olup bitenler konusunda başka birinden daha emin değilim; benim zihnim de bölündü. Ama umulacak tek şeyin bu son sarsıntısının bizim eski dinsel korkularımızda bir devrime yol açabileceğini düşünüyorum. Bir sona gelmedik, bir geçiştelyiz, yeni bir şeylerin başlangıcında... Beynimi dinlendiren de bu ve bir biçimde beni yüreklendiriyor da: Rasyonelliğe ve sadece bilimin verebileceği sağlam şeylere doğru ilerlediğimizi bilmek...”

Sona ekledi, sesi duygularının derinliğiyle kırılıyordu:

“Yeter ki delilik bizi karanlıkta baş aşağı gitmeye zorlamasın ve hepimiz tabutunda kendi ideallerimiz tarafından boğulmuş uyuyan eski dostumuz gibi son bulmayalım.”

Cenaze arabası şimdi 2. Yolu bırakıp sağa 3. Yola dönüyordu; Bongrand Sandoz’un dikkatini önünden geçtikleri mezarlıklarla dolu bir arsaya çekti.

Minik mezarlarla dolu bir çocuk mezarlığıydı, hepsi mükemmel bir düzenle yerleşmiş dar patikalarla birbirinden ayrılmıştı. Bir çocuk ölümler şehriydi minik beyaz haçlar ve minik beyaz kenar taşları ve üzerlerini tamamen örten mavi beyaz çelenklerle tüm sessiz alan, toprağında gömülü tüm çocukluğun çiçek açması gibiydi. Haçlar çocukların yaşlarını söylüyordu: iki yıl, on altı ay, beş ay. Kenar taşı olmayan ve biraz sıra dışı kazılmış bir mezarın üzerinde-

ki zavallı bir haç basitçe duyuruyordu: EUGENIE, ÜÇ GÜNLÜK. Çok genç ve şimdiden orada tek başına uyuyordu, aile toplantılarında çocuk masasında oturan çocuklar gibi.

Cenaze arabası sonunda durdu, yolun yarısındaydılar. Sandoz çocuk mezarlığının çaprazında bir sonraki arsanın köşesindeki açık mezarı görünce duyarlılıkla mırıldandı:

“Sevgili Claude! Çocuk gibi bir yüreğin vardı; burada iyi arkadaşlar arasında olacaksın.”

Ölü kaldırımcılar tabutu mezarın yanına indirdi, papaz asık suratlı ve soğuk dikiliyordu, mezar kazıcılar da kürekleriyle hazırdılar. Yolda üç komşu ayrılmıştı ve on kişi şimdi yediye düşmüştü. Kiliseden çıktıklarından beri soğuk havaya karşın şapkası elinde olan ikinci kuzen, mezarın yanına doğru ilerledi. Ötekilerin hepsi de şapkalarını çıkardılar. Keskin bir düdük sesi herkesin dikkatini çektiğinde duacılar başlamak üzereydi.

3 No.lu Yolun sonunda banliyö hattında bir tren gidiyordu, yüksek bir demiryolundan geçiyor ve mezarlığı yukarıdan görüyordu. Çimenli bir eğimin tepesinde telgraf direkleri ve telleri soluk gri göğün önünde siyah geometrik bir şekil oluşturuyordu; onların gerisinde bir sinyal memurunun kabini ve sinyalin kendisi duruyordu, titreşen levhası sadece kırmızı lekeyi göstermekteydi. Tren gürleyerek geçerken vagonlar ve hattâ pencere kenarında oturanların silüetleri bir gölge oyunundaki saydamlar gibi görünüyordu. Tren geçip gittikten sonra yolun kendisi de ufukta temiz siyah bir çizgi gibi kaldı. Sonra uzakta bir dizi başka düdük sesleri duyulmaya başladı, can acıtan tonlarıyla birbirlerini çağırıyorlardı; bazıları öfkeyle kulak tırmalıyordu, diğerleri acı çeker ya da huzursuzluktan boğulur gibi boğuktular. Onları bir kormanın tek kötü patlaması izliyordu.

“*Revertitur in terram suam unde erat...*”(*) dedi papaz monoton bir sesle bir kitabı açmış adeta yarışıyordu. Ama biraz sonra sesi

(*) (Lat.) Olduğu gibi toprağa döner. —çev.

kocaman, puflayan hemen üzerindeki yolda gidip gelen bir lokomotifin gelişiyle boğuldu. Bu lokomotifin büyük, kalın bir sesi ve gırtlaktan gelen son derece melankolik bir düdüğü vardı. Yukarı aşağı gidip geldi, hantal bir canavar gibi soluyordu, sonra ansızın korkunç bir tıslamayla istim boşalttı.

“*Requiescat in pace*,”(*) dedi papaz.

“*Amen*” dedi oğlan.

Ve tören müthiş tangırtı tungurtuların sonsuz tüfek atışları gibi kulak parçalayıcı art arda gürültülerin eşliğinde hızla bitti.

Bongrand kızgındı ve makineye bakıyordu; sonunda durunca rahatladı ve tekrar sessizlik oldu. Sandoz’un gözlerinde yaşlar vardı, şimdi eski arkadaşının tabutunu izlerken eski günlerdeki büyüleyici konuşmalarından birini yapıyormuş gibi konuşmasını serbest bıraktı. Kendi gençliğini gömüyormuş gibi geliyordu, bir parçasını, hem de en iyi parçasını, yanılısamlarını ve heveslerini adamlar mezara indiriyorlardı.

Acısını arttırsın diye bu korkunç anda bir de kaza oldu. Geçen birkaç günde o kadar şiddetli yağmur yağmıştı ve toprak o kadar gevşekti ki mezarın bir kenarı ansızın içeri göçtü ve mezar kazıcılarından biri mezara atlayıp küreğiyle onu temizledi; o kadar yavaş ritmik hareketlerle yapıyordu ki sanki sonsuza dek bitmeyecekmiş gibiydi; büyük ölçüde papazı kızdırmaya çalışıyordu ama cenaze töreninin sonuna kadar neden kaldıklarını kimsenin bilmediği dört komşunun heyecanı da bunda rol oynuyordu. Setin üzerinde demiryolu motoru yine eyleme geçmişti geri geri gidiyor ve mat gri gökyüzüne kırmızı, sıcak kıvılcımlar gönderiyordu.

Sonunda mezar temizlendi ve tabut içine indirildi, kutsal su etrafa saçıldı her şey bitti. Her zamanki gibi düzgün ve çekici haliyle mezarın başında duran ikinci kuzen daha önce hiç görmediği tüm bu insanlarla adını dünden beri unuttuğu akrabasının anısına el sıkıştı.

(*) (Lat.) Huzur içinde yat. —çev.

Bongrand gözyaşlarını içine akıtarak “Düzgün adam, şu manipulatoracı” dedi.

“Çok düzgün” diye yanıtladı kendi gözyaşlarının arasından.

Yas tutanlar dağıldılar, papazın cüppesi ve yardımcısı yeşil ağaçların arasından kayboldu, komşular dağıldı, mezar yazılarına bakarak etrafta dolaşmaya başladılar ve Sandoz şimdiden yarı yarıya doldurulmuş mezardan uzaklaşmaya karar vererek sakince:

“Onu gerçekten bilen tek kişiler biz olacağız... Ve işte bu da son, bir ad bile yok.” dedi.

“Olduğu yerde şanslı” dedi Bongrand “endişelenecek bir yarı bitmiş resim bile yok... kendini perişan etmek yerine her şeyden uzak olduğu için şanslı bizim gibi hiçbir zaman canlı olmayan başsız ya da kolsuz bacaksız yavrular yetiştirmeyecek.

— Evet, siz gururunuzu yutmak ve hile yapmak zorunda kaldınız, bu hayatta yarım ölçülerle yetindiniz... Benim kitaplarım örneğin onları istediğim kadar cilalayabilir ve gözden geçirebilirim ama sonunda her zaman varlıklarıyla kendimi küçümserim, bütün çabalarım karşın onlar o kadar tamamlanmamış o kadar hayatın dışındalar ki.”

Duygularından benizleri solmuş iki adam yan yana çocukların beyaz mezarlarının yanından geçtiler; romancı işinde çok çalışkan ve şöhretinin zirvesinde, ressam inişe geçmiş ama şarla örtülü.

“Hiç değilse hem mantıksal hem cesur olan bir tek şey var” diye devam etti Sandoz. “Yetersizliğini teslim etti ve kendi işini kendi halletti.

— Doğru” dedi Bongrand. “Sefil derilerimizi korumak için bu kadar inat etmesek hepimizin aynı şeyi yapması gerekirdi, böyle düşünmüyor musunuz?

— İnaniyorum ki yapardık. Gerçekten bir şey yaratamadığımız için sadece cılız kopyacılar olduğumuzda biz de beyinlerimizi uçarabiliriz.”

Yine için için yanan tabutların yanına gelmişlerdi şimdi daha düzgün yanıyorlardı tütüyorlar, çatırdıyorlardı ama yine de hâlâ

hiçbir alev işareti yoktu. Kalın, keskin duman artmıştı ve mezarlığın üstüne büyük, burgaçlanan bulutlar dağıtıyor onu bir cenaze örtüsü gibi örtüyordu.

“Aman Tanrım! Saat on bir” dedi Bongrand saatine bakarak. “Evde olmalıydım.”

Sandoz da şaşkınlığını ifade etti:

“Şimdiden saat on bir.” diye bağırdı.

Gözyaşlarından hâlâ yarı kör, hepsi düzgün, düzenli ve üzerlerindeki boncuklarla çiçek açmış mezarların geniş dağılımına son bir çaresiz bakış attı ve ekledi:

“Hadi, gidip çalışalım.”

--- **ÇAĞDAŞ ROMANLAR** ---

YASIMI TUTACAKSIN
Dominique Lapierre/Larry Collins
SÖZCÜKLER
Jean-Paul Sartre
YAŞAM YOLU I
Anton Makarenko
YAŞAM YOLU II
Anton Makarenko
KONUK KIZ
Simone de Beauvoir
BAŞKALARININ KANI
Simone de Beauvoir
TARÇIN KOKULU KIZ
Jorge Amado
FIRTINADAN SONRA
Howard Fast
ÖZGÜRLÜK YOLU
Howard Fast
SUÇSUZLAR
Howard Fast
ELİSE YA DA GERÇEK YAŞAM
Claire Etcherelli
VE GÖZYAŞLARINIZI TUTUN
Miguel Otero Silva
ARTAMONOV AİLESİ
Maksim Gorki
VE İNSAN OTOMOBİLİ YARATTI
İlya Ehrenburg
SEVGİNİN KATIKSIZI
Jack London

DÜNYA KLASİKLERİ

DON QUIJOTE I

Miguel de Cervantes

DON QUIJOTE II

Miguel de Cervantes

KIZIL VE KARA I

Stendhal

KIZIL VE KARA II

Stendhal

AŞK SANATI

Ovidius

DÖNÜŞÜMLER

Ovidius

SİĞİRTMAÇ TÜRKÜLERİ

Vergilius

AENEAS

Vergilius

YAŞAM ÖYKÜLERİ

BAUDELAİRE

Jean-Paul Sartre

DOSTOYEVSKİ

Andrè Gide

ANDRÈ GIDE

Roger Martin du Gard

PAYEL YAYINEVİ

Cağaloğlu Yokuşu Evren Han Kat 4, No: 63
Cağaloğlu-İstanbul

Tel: 528 44 09- 511 82 33 Fax: 512 43 53

payelyayinevi@yahoo.com.tr

EMİLE ZOLA

Cézanne'ın gençlik arkadaşı, izlenimcilerin sadık savunucusu ve Manet'in dostu olan Zola, bu eserinde İkinci İmparatorluk Döneminde ve Üçüncü Cumhuriyet'in ilk yıllarında resim dünyasında tartışılan sorunları, kendi yaşadığı deneyimlerle, ilk elden anlatıyor.

Başyapıt, aynı zamanda sanat tarihinin ünlü olayı "Reddedilenler Salonu" meselesini konu edinmesiyle de öne çıkmaktadır. 1863 yılında, üç binin üzerinde eser, Paris'in en prestijli resim sergisi olan "Paris Salonu"na kabul edilmemiştir. Bu eserlerin sahipleri arasında elbette Manet, Pissarro, Whistler gibi büyük ressamalar da bulunmaktaydı. Sanatçılar Büyük protestolara başvurunca, III. Napoléon eserlerin meşruluğuna halkın karar vermesini buyurur ve tüm bu çalışmalar "Reddedilenler Salonu"nda sergilenir.

Böyle önemli bir olaya getirdiği değerli tanıklık bir yana, Başyapıt aynı zamanda bir sanatçının trajedisini de gözler önüne serer: Claude Lantier, mutlak güzellik hayalleri kuran, "her şeyi görmek ve her şeyi resmetmek, Louvre Müzesi'nin ağızını açık bırakacak bir dizi tablo yapmak" isteyen bir ressamdır. Ne var ki çağın anlayışsızlığı karşısında, mutlakiyet hayalleri yerini hayal kırıklığına bırakacaktır ve resim kariyerine Manet gibi başlayan Claude'un sonu, Van Gogh'unkine eşdeğer olacaktır.

ISBN-13: 978-975-388-187-6

9 789753 881876

26.00 TL